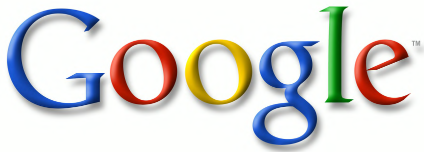

ZÁPADNÍ SLOVANÉ

V

PRAVĚKU.

SEPSAL

ALOIS VOJTĚCH ŠEMBERA,

PROFESOR ŘEČI A LITERATURY ČESKÉ NA C. K. VYSOKÝCH ŠKOLÁCH VÍDENSKÝCH, SEKRETÁŘ A REDAKTOR ČESKÝCH ZÁKONŮ ŘÍŠSKÝCH V MINISTERIUM ZÁLEŽITOSTÍ VNITŘNÍCH, RYTÍŘ CÍS. RUSKÉHO ŘÁDU SV. ANNY TŘÍDY DRUHÉ, DOPISUJÍCÍ ÚD KR. ČESKÉ SPOLEČNOSTI VĚDECKÉ V PRAZE, C. K. SPOLEČNOSTI VĚDECKÉ V KRAKOVĚ, C. K. MOR. SL. SPOLEČNOSTI PRO ZVELEBENÍ ROLNICTVÍ, POZNÁNÍ PŘÍRODY A VLASTI V BRNĚ, CÍS. GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI V PETROHRADĚ, SKUTEČNÝ ÚD CÍS. GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI VE VÍDNI A ARCHEOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI V MOSKVĚ A ČINNÝ ÚD SPOLEČNOSTI ČESKÉHO MUSEUM.

S MAPOU GERMANIE A ILLYRIE.

Verum simplex.

POMOCÍ SLAVNÉHO MORAVSKÉHO VÝBORU ZEMSKÉHO.

VE VÍDNI.

NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM.

1868.

Nesnadněji bývá, minulé věci vysvětlovati, nežli budoucí předpovídati.

K.

Einer neuen Wahrheit ist nichts schädlicher als ein alter Irrthum.

Göthe.

In rebus tam antiquis, si, quae similia veri sunt, pro veris habeantur, satis habeam.

Livius.

Z tiskárny Mechitharistské ve Vídni.

PAMÁTCE

CTIHODNÉHO KRONISTY

KOSMY,

NĚKDY DĚKANA KAPITULY HLAVNÍHO CHRÁMU SV. VÍTA
NA HRADĚ PRAŽSKÉM,

VĚRNÉHO LIČITELE DÁVNOVĚKOSTI ČESKÉ,

VDĚČNĚ
TUTO KNIHU ODDÁVÁ
SPISOVATEL.

Předmluva.

Již toho času, když jsem spisoval rozpravu o Slovanech v Dolních Rakousích, vytištěnou v Časopise Musejním na r. 1844, vzešla ve mně pochybnosť, zdali Slované do Rakous a do zemí vedlejších přibyli skutečně teprv ku konci VI. století po Kr., jak vůbec za to se má, anebo zdali tu byli již dříve, a od kterého času; ale nemoha jistě určiti, kdy by se tu byli jindy usadili, zůstavil jsem obecné mínění ve své váze, a psal jsem o tom, jako jiní psali přede mnou.

Ohledávaje však r. 1850 za příčinou dalších studií topograficko-historických v centrálním archivě katastrálním ve Vídni zevrubné mapy dolnorakouské, nalezl jsem na nich tolik slovanských jmen řek, potoků, hor, pahrbků, lesů, hájů, tratí a osad od největších až do nejmenších (výše jednoho tisíce), že jsem nemohl míti za jiné, nežli že Slované, co původcové tolika jmen dávnověkých, byli v Dolních Rakousích domovem od časů předhistorických, nepřibyvše do nich ani ve století VI., ani v kterém koli jiném století známém.

Podobné jistoty došel jsem o starobylosti Slovanů v sousedních Čechách, v Moravě, ve Slézsku a na Slovensku, ohledav diplomatáře a podrobné mapy těchto zemí a vyrozuměv z nich, že tam všechna jména místní až do konce XII. století byla slovanská. Z Čech a ze Slézska prodloužil jsem pouť svou, ať tak

dím, krtkovou, do všech zemí ondy slovanských, na sever do Duřinek, do Míšně a do Lužice, do Branibor, Lüneburska, Šlesvicka a Holšteinska, do Meklenburska a do Pomořan až k moři Baltickému, a z Rakous na jih do Štyrska, do Korutan a Kraňska až k moři Jaderskému, pak na západ přes Bavory až k Rýnu a do Švýcar, a hle! všude nalezl jsem tytéž pravěké topické památky slovanské.

Dokonav takto studie na mapách a v diplomatářích, jal jsem se čísti staré dějepisce a zeměpisce římské a řecké, od Julia Caesara a Strabona počínajíc, až do Prokopa Caesarejského a Jornanda (r. 552), abych viděl, zdali v jejich spisech uhodím snad na nějaký odpor v bádání svém a zdali se mi tu snad neozve hlas, volající: „Ustaň od marné práce;“ však nikde nic takového; žádný ze jmenovaných spisovatelů nedotýká ani slovem, že by Slované byli v době historické do které země od moře Baltického až k Jaderskému přibyli. Taktéž v národních pověstech nižádné vzpomínky není, že by v které této zemi byli před Slovany bydleli jiní obyvatelé.

Podlé toho pokládám mínění nyní téměř obecné, že Slované do Čech a do jiných zemí germanských, též do zemí illyrských (Récie, Norikum a Pannonie) přibyli teprv v době od V. až do VII. století po Kr., za nejhrubší blud v staré historii střední Evropy, jejž vyvrátiti a všechen historický věk v řečených krajinách až do časů Julia Caesara i výše, Slovanům přiřknouti, vůbec pak starým dějinám jmenovaných zemí nový základ položiti, jest úkolem tohoto spisu.

Žádný ze spisovatelů středověkých až do XV. století, jenž psali o Slovanech v Germanii, nepraví, že by tu byli před Slovany jiní obyvatelé bývali, ani Dětmar Meziborský († r. 1016), ani Adam Bremský (zemř. ok. r. 1076), ani Helmold (zemř. ok. r. 1170). Kronista ruský Nestor (zemř. r. 1116) klade do východní Germanie za pradávné obyvatele Čechy, Moravany, Lu-

tice a Pomořany, též poněkud Polany a Lechy. Český kronista Kosmas (zemř. r. 1125) má Čechy za první a jediné obyvatele země České, a to od potopy světa, a taktéž nástupcové jeho, spisovatel kroniky Boleslavské (Dalimil, r. 1314) a Přibík Pulkava (ok. r. 1375). Dějepisec dánský, slovútný Saxo Grammaticus (zemř. ok. r. 1180), znalý spisovatelů římských, jehož dějiny jdou až do časů Kristových, jmenuje na Baltickém moři za obyvatele jediné Slovany, stálé protivníky Dánů, však Němcův tam nepřipomíná.

Teprv když v Německu vešla v známosť geografie Strabonova, nastalo jiné mínění o pravěku germanském, ježto spisovatelé němečtí, svedeni podobností jména, vykládali jméno Suevi v tomto zeměpise přiváděné, za Šváby, a Germanii tamtéž jmenovanou za Německo, kterýžto mylný výklad brzy se vloudil také do historie české a vůbec do historie Slovanů germanských. V dějiny české uvedl jej nejprvé Aeneáš Sylvius r. 1458 a spůsobil tím zmatek podnes v nich trvající. Učiniv si posměch z kronisty Kosmy a jeho stoupenců, že mají Čechy za obyvatele země České již od potopy světa, tvrdil z příčiny velmi nejapné, že Němci byli první obyvatelé v Čechách, dokládaje se v tom svědectví Strabonova, dle něhož za časů Kristových bydleli ve východní Germanii, a tudíž i v Čechách Suevi, t. j., dle výkladu Sylviova i jeho překladatele M. Konáče, Švábi němečtí. K témuž mínění přiznal se potom domácí kronikář Martin Kuthen (r. 1539), ukazuje k tomu, že dle spisovatelů římských a řeckých země Česká činila *partem Germaniae*, t. j., díl země Německé, [1]) kamž prý Němci pod praotcem svým Tviškem hned po obecné potopě dorazili. Kuthen, znaje již Tacitovu Germanii (objevenou r. 1460), vmíchal do historie české také Boje, národ prý německý, z nichž V. Hájek udělal tevton-

[1]) Partem Germaniae ovšem země Česká činila, ale nikoli část Německa. Germania a Německo, Germani a Němci nejsou synonyma, jakž spisovatelé němečtí podnes hlásají. V Germanii bydleli a Germané byli Slované i Němci.

ské Boemy a Zikmund z Puchova (r. 1554) Gally či Kelty. K těmto obyvatelům předslovanským přidal D. Adam z Veleslavína (r. 1585) ještě německé Markomany, kteří prý Boje z Čech vypudili. Kromě toho vypočítali tito spisovatelé, každý dle svého rozumu, na rok, kdy Čechové po Němcích neb Gallech do Čech přibyli; dle M. Kuthena stalo prý se to r. 639., dle V. Hájka r. 644 a dle D. Adama z Veleslavína r. 495. Pozdější dějepisci připojili k historii o příchodu Keltů a Němců do země České rozličné přídavky, zejména J. Beckovský (r. 1700) a Fr. Pelcl (r. 1791), až konečně předvěké dějiny české nabyly té tvářnosti, kterou mají nyní.

Podobným spůsobem vymyslili sobě spisovatelé XV a XVI. století pravěk německý v jiných zemích Germanie východní. Majíce obyvatele těchto krajin, Svevy Strabonovy a Tacitovy za Šváby, šli v té etymologii dále a vytáčeli všechna jména kmenů svevských z němčiny; Bugunty Ptoleméovy za Dolní Odrou proměnili v německé Burgundy, t. j., Burgwohner (r. 1554), Gytony na Visle v Goty švédské; z Tacitových Svardonů na řece Travné udělali německé Schwertmänner, z Markomanů německé Markmänner či Pomezní muže (r. 1554) a t. d. O Slovanech pak pravili, že přišli do těch zemí v IV. — VI. století po vystěhování neb vypuzení Němců.

V zemích illyrských zase přiřkli středověcí i novější spisovatelé dobu pravěkou Keltům, t. j., obyvatelům toho jazyka, kterým se nyní mluví v Irsku, a Slovence, dávné majetníky těch zemí, prohlásili za pozdní příchozí, jenž prý se v ně uvázali zároveň s Avary teprv na konci VI. století. (Viz o tom všem Doklady).

Takový zjevný blud v nejstarších dějinách germanských a illyrských, jak jsme jej tuto vyložili, nemohl se před bystrým zrakem soudných kritiků navždy tajiti. Již před sto léty (r. 1771) objevil jej slovútný August Schlözer, i vyřkl k užásnutí všech dějepisců tehdejších, že ne Němci a Kelti, ale Slované byli od

pradávné doby obyvatelé všech zemí od moře Baltického až k Jaderskému. Po něm propověděl totéž (r. 1810) ředitel král. biblioteky Berlínské, Jan E. Biester, a dovozoval zvláště, že Slované bydleli od nepamětných časů v Branibořích, Meklenbursku a v Pomořanech. Kanovník Ingolštatský David Popp (r. 1821), dějepisec hanoverský August z Wersebe (r. 1826) a badatel polský W. Maciejowski (r. 1846), pronesli se, že Svevi Strabonovi a Tacitovi, které ještě nedávno před tím Adelung prohlašoval za Šváby, nebyli Švábi, ale Slované.

Co jmenovitě Čech se týče, ukázal původce archeologie české, Matěj Kalina z Jäthenšteina (r. 1836), z povahy žarovišť pohanských a jiných památek pohrobních, že Slované obývali v Čechách již před narozením Kristovým; a k témuž mínění dospěl také E. Grégr zkoumáním lebek z doby pohanské, v Čechách nalezených. Kaselský archivář J. Landau dovodil (r. 1862) ze spůsobu založení osad a statků sedlských i z rozdělení polí, že Slované byli v Duřinkách domovem od paměti lidské, a Viktor Jacobi vysvědčil totéž z příčin podobných o Lünebursku a Starohradsku..

Rovněž ozývali se u Slovanů jihozápadních hlasové, kteří, zavrhujíce matné zdání o Gallech či Keltech co dávných obyvatelích zemí tamějších, dávali přednosť v zemi Slovanům. Vyslovili se v tom šíře neb kratčeji Slovenci V. Vodník (r. 1810), P. Hitzinger a M. Trstenjak a charvátský zpytatel starožitností M. Katancsich (r. 1824), jenž veškeré Illyrsko má za zemi prvotně slovanskou. Důkladně dovozoval také německý spisovatel Laube (r. 1825), že na pravém břehu Rýna vůbec a tudíž ani v Illyrii, nikdy Keltů nebylo. Jiných spisovatelů německých a slovanských, kteří tutéž myšlénku, ač jen mimochodem, vyřkli, tuto nedotýkáme, táhnouce se k Dokladům, kde veškerá mínění jejich jsou položena.

Však marně pozdvihovali posud mužové kritičtí hlasů svých proti čtyřstaletému bludu, jednak byvše ohlušeni od protivníků,

jednak nebyvše vůbec slyšeni. Sotva byl Schlözer svůj památný výrok o pravěkém Slovanstvu v Germanii a Illyrii vynesl, spustil se na něho (r. 1772) Jan Thunmann, tehda nastávající profesor filosofie v Halli, a chytrou dialektikou, co vlastenecký bojovník pro velké předvěké Německo, jdoucí až po Vislu, způsobil, že výrok Schlözerův, dle něhož Německo šlo jen až k Dolnímu Labi, jakožto odporný německému vlastenectví, na dlouhá léta přišel v zapomenutí. Zvláště stalo se to potom, když Dobner a Adelung, proslulí tehda historikové, ale spolu protivníci Slovanstva, k mínění Thunmannovu se byli přivrhli. Výtečné pojednání Biestrovo o Slovanech co praobyvatelích zemí Baltických, nebyvši náležitě rozšířeno, zaniklo nepovšimnuto. Důkladný spis Kalinův o starobylosti národu Českého měl zase tu nehodu, že vyšel na světlo zároveň s Palackého Dějinami českými (r. 1836) a se Šafaříkovými Starožitnostmi slovanskými, v kterýchž obou spisech historikové na slovo vzatí přiznávali se k mínění staršímu, proti němuž nebylo lze novému nálezu Kalinovu vzniknouti. Konečně rozprava archiváře Landaua o pravěkem obývání Slovanů v Duřinkách, tištěna byvši se skromným titulem „Der Bauernhof in Thüringen,“ z též příčiny jako pojednání Biestrovo do nemnoha rukou se dostala, a i tu potkala se s nedůvěrou.

Spisovatelům slovanským, kteří svému národu přiříkali pravěk v zemích illyrských, na odpor se postavili se zbraní dosti hrubou A. Muchar, historik štyrský, archeolog R. Knabl, M. Koch a jiní, a předstírajíce, že jejich (Mucharovo a Knablovo) učení o pravěku keltickém zakládá se na výpovědech starých autorů římských a řeckých, mínění strany druhé však na pouhé etymologii, dovedli toho, že se jim posud více víry přikládalo nežli straně slovanské.

Někteří badatelé konečně přišli na podivnou myšlénku, že Slované jsou ovšem od předhistorické doby obyvatelé východní Germanie, ale že tu nad nimi vládli Němci co feudální

páni, jako vládli Frankové v Gallii aneb Langobardi ve Vlaších; kteroužto domněnku vyslovil nejprvé Jindřich Schulze (r. 1826), po něm F. H. Müller (r. 1840) a nejnověji J. Landau (r. 1862), ze spisovatelů pak českých poněkud Kalina z Jäthenšteina a I. J. Hanuš.

Hledě tedy k odporu, kterýž se mínění mnou hájenému' kde koli se posud projevilo, odevšad kladl, předvídám ovšem, že mi bude velké obtíže překonati, abych mu náležitě cestu proklestil a zastaralý blud z pravěké historie germanské a illyrské konečně vyvrhl. Však stoje na základě pevném a opíraje se o důvody neklamné, neštítím se práce nijaké, aniž se vyhýbám boji, jejž mi snad bude pro obranu výroku mého podniknouti.

Nižádná nová myšlénka, s míněním obecným se nesrovnávající, nebývá přijata s důvěrou, nobrž spíše s nelibostí; ale když ti, jimž na pravdivosti její záleží, blíže ji poznají, a netoliko nic přílišného v ní neshledají, nobrž naopak vidí, že s rozumem prostým zcela se shoduje, tu znenáhla důvěry k ní nabývají, a konečně, oblíbivše si ji, vzdají se posavadního zdání svého a za pravou ji uznají. A zajisté jen v té naději, že také myšlénce ode mne tuto pronášené tak se povede, a že dříve nebo později alespoň u Slovanů stane se obecnou, uvázal jsem se v sepsání tohoto díla, pro rozsáhlosť věci a mnohá studia přípravná dosti obtížného.

Nemalou překážkou bude mi v tom zvláštní povaha učenců českých a vůbec slovanských, přílišná bázlivosť a svědomitosť, aby vypuzením keltických Bojů a německých Markomanů z pravěku českého západním sousedům křivdy se nestalo a nevytýkalo se nám, že chceme slovanštiti. Odporu se mi nepochybně také dostane se strany oněch slavistů, kteří, žádajíce sobě míti na západě pověsť spravedlivých a nestranných, zavrhují každý výklad jmen místních a národních ku prospěchu Slovanů učiněný, a vydávají na ujmu svému národu

jména zřejmě slovanská za keltická neb německá. Tito slovozpytci budou ovšem nešetrně na moje výklady pohlížeti a viniti mě snad z hříšného dotýkání se cizího jmění; však, povědom sobě jsa, že obhajuji jen toho, což našeho jest, snesu pokojně jejich podezřívání.

Mimo to bude mi nemálo vaditi a víru v mé mínění stenčovati to, že slavný P. J. Šafařík, ondy obhájce Schlözerův, spustil se ve svých Starožitnostech slovanských výroku Schlözerova a postavil se na stranu protivnou, schváliv, co Germanie se týče (Starož. str. 328 a 954), s nepatrnou odchýlkou mínění Thunmannovo a jeho stoupenců Mannerta, Reicharda, Bartha, Ludena, Kufahla, Pfistra a j., co se pak týče Illyrie (Starož. str. 689), mínění Kocha ze Šternfeldu a Muchara; kterýmžto schválením došlo německé zdání o pravěku západních Slovanů takořka sankce, tak že od té doby spisovatelé němečtí dokládají se v té příčině ne již Thunmanna neb Mannerta, ale Šafaříka, co přední autority v historii slovanské. Toto Šafaříkovo přidání se ke straně Thunmannovské ovšem mnohého čtenáře uvede v rozpaky a mé novotářství v pochybnosť; však uvažovatel nepředpojatý nalezne snadno, na které straně jest pravda.

V přídavku na konci spisu rozebral jsem šíře, kterými pravidly jsem se řídil u vykládání jmen zeměpisných a národních, na něž tu hlavní váha se klade. Ukazuje tedy k tomu, co tam o tom pověděno, dotýkám, že se naději do těch, jenž příště na základě tohoto díla budou dějiny Slovanů západních podrobně vzdělávati, že mnohý nedokonalý výklad můj odvarují, mnohou hypothesi vysvětlí a nejednu mezeru v práci mé vyplní. Za kterouž příčinou tuto snažnou prosbu zde pronáším: Nesrovnávalli by se kdo s mým vyložením toho neb onoho jména, na př. jmen národních: Hermunduri, Naristi neb Kvadi a j., nebo jmen místních: Viritium, Lentia, Arlapa a p., nezavrhuj proto celého článku, těchto jmen se týkajícího; neboť výklad

můj etymologický může býti chybný, ale Hermunduri, Naristi a Kvadi mohou nicméně z jiných příčin ve článku přivedených býti Slované, a Viritium, Lentia a Arlapa slovanská místa, na čemž tu právě nejvíce záleží. Taktéž nesnášelli by se kdo s některým článkem, na př. o Langobardech, Aelveonech, Vangionech a j., nezavrhuj proto celého spisu, ježto ten neb onen článek může býti vadný a snadno se může ze spisu vyloučiti, jádro však knihy zůstane při všem tom zdravé a neporušené. Protož račiž laskavý čtenáři v případnosti takové sám sebe zapříti, celý spis i se všemi doklady *pro* a *contra* přečísti a dle toho, jaký účinek veškeré dílo na rozum i cit tvůj učiní, rozeznati, jsouli Slované v Germanii a Illyrii od pravěku, jak se v tomto spise praví, anebo přišlili tam za doby historické, jak praví strana odporná.

Jakož svrchu připomenuto, jest účelem tohoto spisu, aby Slovanům germanským a illyrským navrátilo se půl tisíce let nejdávnější historie, o kteréž je připravili spisovatelé středověcí. Národ Český, jenž v historii vlasti své posud zavděk bral toliko středověkem, od V. století počínajíc, má tímto spisem dojíti skutečného starého věku, podobného německému, římskému a řeckému, a všechno to, co klasikové římští a řečtí Julius Caesar, Strabo, Vellejus Paterculus, Tacitus, Ptoleméus, Dio Kassius, Julius Kapitolinus a Ammianus Marcellinus psali o Svevích, Baemech, Markomanech a Kvadech, vztahovati se má, ne již k Němcům a Keltům, ale k našim milým předkům; taktéž co tito spisovatelé vypravují o Bojech, Tauriscích, Karnech, Noricích a Pannoncích, rozuměti se má ne o lidech jazyka irského, nébrž o Slovenech či Slovencích, ondy velmi rozšířených a mocných. Pročež aby čtenářové v latině a řečtině nezběhlí, náležité vědomosti zpráv těchto nabyli, podáváme v Dokladech hojné výpisy z autorů řečených, ponejprv tu na česko vyložené.

Budoucně již se nebudou bohdá mládeži české vštěpovati ne-

chutné povídačky o přistěhování se Bojů keltických pod vůdcem Sigovesem do Čech, o jich vyhnání skrze německé Markomany a o vypuzení Markomanů skrze Slovany. Markomani a Kvadi nebudou se již jako posud v historii české vyobrazovati co divochové a barbaři, vzdělanosť římskou od sebe odmítající, nébrž co stateční obhájcové vlasti své, jenž nechtěli hrdel svých pod jařmo pánovitých Římanů skláněti. Aniž budou národové řečení a jiní Svevové (až na Svevy Würtemberské) jmíni za těkavé kočovníky, kteří potom v tak nazvaném putování národů zanikli, nébrž pokládáni budou za národy od pradávna ve svých vlastech usedlé, jenž sídel svých nikdy neopustivše podnes v nich bydlejí. Jména římská: Svevi, Markomani, Kvadi, Lugi, Karni a j. ovšem pominula, ale národové, jimž Římané takto přezdívali, kvetou v plné síle posud.

Tímto spisem učiní se bohdá také konec posavadnímu zmatku a nejistotě v archeologii zemí germanských a illyrských. Památky z doby pohanské v těchto zemích nalezené, t. popelnice, šperky, zbraň a nástroje, ježto posud až do V. a VI. století po Kr. přičítány jsou Keltům a Němcům, uznány budou za slovanské, a rozdíl, od některých novějších archeologů činěný mezi dobou kamennou, bronzovou a železnou, dle domnělého posloupného postupování Keltů, Němců a Slovanů do zemí řečených, vezme ovšem za své jakožto výmysl všeliké podstaty prázdný.

Však vedlé velkého prospěchu, kterýž vymísením z pravěku slovanského národů do něho nepříslušejících historii střední Evropy vzejde, nelze se strany druhé zatajiti věci Slovanům velmi kormoutlivé a všeho uvážení hodné. S úžasem spatřujeme, hledíce na připojenou mapu Germanie a Illyrie, jak velice Slovanů od početí historie jejich až do nynějška v západní Evropě ubylo, a jakou měrou národnosť německá postoupila k východu. Za doby Strabonovy, Tacitovy a Ptoleméovy shledáváme Slovany ve Švýcařích, v Tyrolsku a v Bavořích, kdež po nich od [illegible]sů již ani památky není. Za téhož věku rozprostírali

se Slované až k ústí řeky Labe, k Sále Duřinské a odtud přes Mohan až k Rýnu a za Rýn u Mohuče, v kterýchžto šírých krajinách od VI. až do XII. století od dobývavých Franků a jiných Němců vytlačeni a konečně s hrozným krveprolitím vyhubeni jsou. Tak to bylo i v Rakousích, ve Štyrsku a v Korutanech. Důvěřujeme ovšem u vyšší prozřetedlnosť a pokročilou lidskosť, že takové svízele, kteréž na Slovany illyrské v prvních stoletích po Kr. uvalili vladochtiví Římané, a na Slovany germanské v středověku neméně nepřátelští Němci, již nikdy jich nezastihnou; však sousedství žžíravé národnosti německé povždy jest nebezpečné, jakož na vlastní oči vidíme, kterak jazyk německý za našich dnů v krajinách polských na východ se tlačí. Pročež Slovanům vší ostražitosti a svornosti potřebí, aby dalšímu se šíření živlu německého odolali a neucouvli již ani o píď země své z pravěku dochované.

Na přiložené mapě Germanie a Illyrie vyznačena jsou pro lepší přehled veškerá slovanská jména místní a národní, do II. století po Kr. u spisovatelů římských a řeckých přiváděná, a kromě nich mnohá jména z doby pozdější, aby tím patrněji viděti bylo, jak daleko Slovanstvo šlo za doby římské na západ i na jih. Rozhraní jazyka mezi Slovany a Němci bylo až na Dnřinsko totéž, jako za časů Karla Velkého; v zemích illyrských však táhlo se mnohem dále, tratíc se v neurčité čáře v nynějším Holsatsku a ve Švýcařích.

Mělť jsem úmysl, přidati kromě mapy Germanie seznamenání slovanských jmen místních v Dolních Rakousích podnes zachovaných, kteráž, jak svrchu jsem podotkl, nejprvé ve mně vzbudila myšlénku o slovanském pravěku v zemích československých a byla podnětem ku sepsání tohoto díla; že by však tím kniha přes míru se rozšířila, upustil jsem od toho, zůstavuje vydání jich k jiné příležitosti. Část těch jmen zdržují v sobě články: Rakatae, Adrabae-Kampi, Naristi, Vindobona a j., ku kterýmž tu ukazuji.

Ku konci vzdávám vroucí díky Slavnému Výboru zemskému markrabství Moravského za velkomyslnou pomoc, kteréž mi na vydání tohoto spisu z usnešení dne 22. ledna 1867 s obvyklou štědrostí z důchodů zemských propůjčiti ráčil. Bez té podpory bylo by toto dílo, již před desíti léty v rukopise ukončené, nepochybně ještě dlouho odpočívalo ve skříni.

Též činím srdečné díky všem přátelům svým za laskavosť, s kterou mi u vzdělávání tohoto spisu byli nápomocni.

Ve Vídni, dne 16. listopadu 1867.

A. V. Š.

Spisy, kterýchž spisovatel této knihy užil, nebo v nichž pro poučení četl.

1. Staří spisovatelé římští a řečtí.

Herodoti Historiae. Edid. Aug. Mathias et Henr. Apetzius. Lipsiae 1825. — C. Julii Caesaris Commentarii de bello Gallico. Rec. Fr. Oehler. Lipsiae 1850. Zvláště kniha 1, 4 a 6 o Svevích. Jde až do r. 44. př. Kr. — Strabonis Geographica. Rec. G. Kramer. Berolini 1847. Kniha 4 a 7. Jde až do r. 10. po Kr. K tomu: F. A. Dommerich Die Nachrichten Strabos über die zum deutschen Bunde gehörigen Länder. Marburg 1848. — Titi Livii Patavini Historiarum libri, qui supersunt. Lipsiae 1848. Zvláště kniha 6 a 36—38. Ok. r. 1. po Kr. — M. Velleji Paterculi Historiae romanae libri duo. Rec. Fr. Kritzius. Lipsiae 1840 et Fr. Haase. Lipsiae 1851. Jde až do r. 31. po Kr. — Pomponius Mela De situ orbis. Viennae 1807. Ok. r. 48. — C. Plinius Secundus Historia naturalis. Zvláště kniha 4. Jde až do r. 79. — C. Cornelii Taciti Opera. Rec. J. G. Orellius. Turici 1848. Annales, zvláště kniha 1 a 2.; Historiae, kniha 4 a 5. a Germania. Jde až do r. 98. K tomu: Tacitus Germania v. J. Grimm. Göttingen 1835. Tacitus Germania v. J. F. Maassmann. Quedlinburg 1847. — Luc. Jul. Florus Epitome rerum romanarum. Ed. Fr. N. Titze. Pragae 1819. Ok. r. 117. — Claudius Ptolemaeus Geographiae libri. Ed. Seb. Münster. Basileae 1540. — Géographie de Ptolémeé. Par Victor Langlois. Paris 1867. Ok. r. 160. — K tomu A. Buchner Ueber die Einwohner Deutschlands nach Cl. Ptolemaeus. München 1839. — Justini Historiae philippicae. Cura Fr. Schönberger. Viennae 1806. Asi z r. 165. — Marka Aurelia Antonína Zápisky. Přel. Fr. Šír. V Jičíně 1842. Ok. r. 170. — Dio Cassius Historia romana. V Genevě 1591. Až do r. 229. — Herodiani Historia imperii. Rec. Im. Bekker. Berolini 1826. Od r. 180 až do r. 238. — Scriptores Historiae Augustae ab Hadriano ad Numerianum. H. Jordan et F. Eyssenhardt rec. Berolini 1864. Až do r. 340. — Sexti Aurelii Victoris Historia romana. Ex rec. J. Gruneri. Viennae 1806. Až do r. 358. — Eutropii Breviarium historiae romanae. Rec. H. R. Dietsch. Lipsiae r. 1849. Asi z r. 375. — Sextus Rufus Epitome rerum roman. Lipsiae 1793. Ok. r. 375. — Ammianus Marcellinus Rerum gestarum libri. Lipsiae 1835. Asi r. 390. — St. Hieronymi Opera. Venetiis 1766. Tom. IV. Ok. r. 400. — Vita S. Severini ab Eugippio abbate scripta. Augustae Vindelicorum 1595. Asi z r. 510. — Leben des heil. Severin von Eugippius. Uebers. v. K. Ritter.

Linz 1853. — Die Geschichtschreiber der deutschen Urzeit. Uebers. v. J. Horkel. Berlin 1849.

Itinerarium Antonini Augusti. Edid. G. Parthey et M. Pinder. Berolini 1848. Ze začátku III. století. — Orbis antiquus ex tabula itineraria Theodosii imp. et Peutingeri ill. M. P. Katancsich. Budae 1824. — Die Peutinger'sche Tafel. Herausg. v. K. Mannert. Leipzig 1824, asi z r. 222—235, dle jiných z r. 423. — Commentarium ad Notitiam dignitatum. Edid. Guido Pancirolus. Lugduni 1608. — Annotatio ad Notitiam dignitatum orient. et occid. Ed. Ed. Böcking. Bonnae 1849—1853. Ze začátku V. století. — De Cosmographia Ethici libri tres. Scripsit K. A. Pertz. Berolini 1853.

2. Kronisté středověcí.

Jornandes de Gothorum origine et rebus gestis. Hanov. 1611. Z r. 552. — Procopii Caesariensis De bello Gothico libri IV. Amstelod. 1655. Ok. r. 552. — M. Aurelius Cassiodorus variarum historiarum libri. Jde až do r. 563. — Excerpta Petri Patricii de legationibus historiae. Ed. Labbe. 1648. — Zosimi comitis historiae novae. Basiliae 1576. — Fredegari Scholastici Chronicon. Parisiis 1699. Uebersetzt v. O. Abel. Berlin 1849. Asi z r. 650. — Ravennatis Anonymi Cosmographia et Guidonis Geographia. Edid. M. Pinder et G. Parthey. Berolini 1864. Ze VII. století a dílem z pramenů starších. — Pauli Warnefridi Diaconi De gestis Langobardorum. Ed. L. A. Muratorius. Mediolani 1723. Ok. r. 770. — Einhardi Annales. Pertz Monumenta Germaniae. Tom. I. — Annales Fuldenses. Pertz Monumenta Germ. Tom. I. — Die Jahrbücher von Fulda und Xanten. Uebers. v. Rehdantz. Berlin 1852. — Zeměpisce bavorského popis národů slovanských. Asi z r. 880. V Šafaříkových Starožitnostech, str. 980. — Constantini Porphyrogennetae De administrando imperio. Parisiis 1711. Ok. r. 950. — Dithmari Episc. Merseburgensis Chronicon. Ed. J. A. Wagner. Norimbergae 1807. Z r. 1016. — M. Adami Bremensis Hist. ecclesiastica. Ed. J. Fabricius. Hamb. 1706. Asi z r. 1070. — Ljetopis Nestorowa. Izd. Timkowskago. Moskwa 1824. Ok. r. 1113. A. L. Schlözer Nestor russische Annalen. Göttingen 1802. — Nestorův Letopis ruský, jejž přeložil K. J. Erben. V Praze 1867. — Cosmae Chronica Boemiae. Ed. R. Koepke. Pertz Monum. Germ. Tom. IX. Z r. 1124. — Helmoldi Chronica Slavorum. Ed. H. Bangert. Lubecii 1659. — Helmold's Chronik der Slaven. Uebers. v. J. C. Laurent. Berlin 1852. Asi z r. 1170. — Saxonis Grammatici Historia danica. Rec. P. E. Müller. Havniae 1839. Asi z r. 1180. — Kronika Dalimilova. Vydal V. Hanka. V Praze 1851. Z r. 1314. — Kronika Česká Přibíka Pulkavy. Vydal F. Procházka. V Praze 1786. Ok. r. 1375. — Aeneae Sylvii Senensis De Bohemorum origine ac gestis historia. Coloniae 1524. Táž kronika na česko vyložena od M. Konáče. V Praze 1510 a 1585. — Martina Kuthena Kronika o založení a o prvních obyvatelích země České. V Praze 1539 a 1585. Václava Hájka Kronika Česká. V Praze 1541. J. Kariona Kniha kronik. Přel. skrze Bur. J. Sobeka z Kornic. V Litomyšli 1541. — Zikmunda z Puchova Kosmografia Česká. V Praze 1554. — D. Adama z Veleslavína předmluva ke dvěma kronikám o založení země České. V Praze 1585. — Bart. Paprockého Zrcadlo markrabství Moravského. V Olomouci 1593.

3. Novější dějepisci Germanie a Illyrie.

Aug. L. Schlözer Allgemeine Weltgeschichte. 31. Theil. Halle 1771. — Joh. Thunmann Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischen Völker. Berlin 1772. — Joh. Ch. Adelung Aelteste Geschichte der Deutschen. Leipzig 1806. — Chr. K. Barth Teutschlands Urgeschichte. Baireuth 1818. — K. Mannert Germania, Rhaetia, Noricum, Pannonia. Leipzig 1820. — Aug. Wilhelm Germanien. Weimar 1823. — Chr. G. Reichard Germanien unter den Römern. Nürnberg 1824. — H. Schulze Urgeschichte des deutschen Volkes. Hanau 1826. — H. Luden Geschichte des deutschen Volkes. Gotha 1827. — J. Grimm Deutsche Rechtsalterthümer. Göttingen 1828. — K. Zeuss Die Deutschen und die Nachbarstämme. München 1837. — Ferd. H. Müller Die deutschen Stämme und ihre Fürsten. Berlin 1840—52. — H. Leo Des deutschen Volkes und Reiches Ursprung. Halle 1854. — G. Landau Die Territorien in Bezug auf ihre Bildung und Entwicklung. Hamburg 1854. — W. Arnold Verfassungsgeschichte der deutschen Freistädte. Hamburg 1854.

Jana Beckovského Poselkyně starých příběhů českých. V Praze 1700. — Fr. Pelcla Nová kronika Česká. V Praze 1791. — P. J. Šafaříka Starožitnosti slovanské. V Praze 1837. — Fr. Palackého Dějiny národu Českého. V Praze 1848. — K. V. Zapa Českomoravská kronika. V Praze 1862. — H. Jirečka Právo slovanské v Čechách a na Moravě. V Praze 1863. — V. Tomka Děje království Českého. V Praze 1864. — J. E. Vocela Pravěk země České. V Praze 1866. — B. Dudík Geschichte Mährens. Brünn 1860. — G. A. Stenzel Geschichte Schlesiens. Breslau 1853. — D. E. Mörschel Geschichte von Brandenburg. Berlin 1783. — Fr. W. Barthold Geschichte von Rügen und Pommern. Hamburg 1839. — K. Ch. Lützow Geschichte von Mecklenburg. Berlin 1827. — J. Spittler Geschichte von Hannover. Göttingen 1786. — C. Gretschel und Fr. Bülau Geschichte des sächsischen Volkes und Staates. Leipzig 1862. — Ferd. Wachter Thüringische und obersächsische Geschichte. Leipzig 1826. — Ch. Fr. Stälin Würtembergische Geschichte. Stuttgart 1841. — F. J. Mone Urgeschichte des badischen Landes. Karlsruhe 1848. — Johannes von Müller Geschichte der Schweitz. Leipzig 1825. — J. D. Schöpflin Alsatia illustrata. Colmariae 1751. — A. W. Strobel Vaterl. Geschichte des Elsasses. Strassburg 1841. — J. C. Pfister Pragmatische Geschichte von Schwaben. Heilbronn 1803. — Vinc. von Pallhausen Garibald oder die Urgeschichte von Bayern. München 1810. — A. Buchner Geschichte von Bayern. München 1820. — M. Th. Contzen Geschichte Bayerns. Münster 1853. — J. Ritter v. Koch-Sternfeld Salzburg und Berchtesgaden. Salzburg 1810. — Fr. Kurz Beiträge zur Geschichte des Landes ob der Enns. Leipzig 1805—10. — Fr. Pritz Geschichte des Landes ob der Enns. Linz 1846. — A. v. Muchar Das römische Noricum. Grätz 1825. Téhož Geschichte des Herzogthums Steiermark. Grätz 1844. — G. v. Ankershofen Geschichte von Kärnten. Klagenfurt 1850. — Jos. Thaler Geschichte Tirols. Innsbruck 1854. — M. Katancsich Istri adcolarum Geographia vetus illustrata. Budae 1826. — Johann v. Mailath Geschichte der Magyaren. Wien 1828. — F. V. Sasinka Dejiny drievných národov na území terajšieho Uhorska. V Skalici 1867.

4. Menší spisy k dějinám germanským a illyrským se vztahující.

Ant. Jungmann O Bojích co slovanských praobyvatelích země České. V Kroku na r. 1824. — Jos. Franta O původu a jménu Bojů, Moravanů a Čechů. Ve spise „Čech". V Praze 1832. — Frant. Šír O Slovanech germanských. V Kroku na r. 1833. — Fr. Sláma O pradávném obyvatelstvu slovanském v Čechách. V obraze minulosti města Prachatic. V Praze 1838. — J. E. Vocela O předhistorických obyvatelích země České a o prvotních sídlech národu slovanského. V Časop. Česk. Mus. na r. 1850 a 1864. — Laube Ueber angeblich Gallische Völker diesseits des Rheines. Archiv für Geschichte. Wien 1825. — August v. Wersebe Ueber die niederländischen Colonien des XII. Jahrhundertes im nördlichen Teutschland. Hannover 1825. — Téhož Die Völker und Völkerbündnisse des alten Teutschlands. Hannover 1826. — Téhož Gaue zwischen der Elbe, Saale und Unstrut. Hannover 1828. — Leop. v. Ledebur Das Land und Volk der Brukterer. Berlin 1827. — J. E. Biester: Waren die ältesten Bewohner der Brandenburg-preussischen Länder an der Ostsee Deutsche oder Slaven? Abhandl. d. k. preuss. Akad. d. Wissensch. J. 1810. — K. Ch. v. Leutsch Markgraf Gero. Leipzig 1828. — Ludw. Giesebrecht Wendische Sagen. Berlin 1843. — Victor Jacobi Slaven- und Teutschthum, besonders in Lüneburg und Altenburg. Hannover 1856. — W. Wattenbach Die Germanisirung der östlichen Gränzmarken des deutschen Reiches. H. v. Sybels Histor. Zeitsch. München 1863. — E. Kunik Die Berufung der schwedischen Rodsen (Rugier) durch die Finnen und Slaven. St. Petersburg 1844. — J. F. Keiblinger Geschichte des Benediktiner-Stiftes Melk. Wien 1851. — M. Koch Die älteste Bevölkerung Oesterreichs und Bayerns. Leipzig 1856. — Mittheilungen des histor. Vereins für Steiermark. Grätz 1850—66. — Mittheilungen des histor. Vereins für Kärnten. Klagenfurt 1850—60. — Mittheilungen des histor. Vereins für Krain. Laibach 1846—66.

K. H. Lang Die Vereinigung des bayerischen Staates. München 1811. — Téhož Bayerns Gaue. Nürnberg 1830. — N. Haas Geschichte des Slavenlandes an der Aisch. Bamberg 1815. — J. Buchinger Geschichte des Fürstenthums Passau. München 1816. — K. Zeuss Die Herkunft der Bayern von den Markomannen. München 1839. — J. Holle Die Slaven in Oberfranken. Bayreuth 1842. — L. Steub Ueber die Urbewohner Rhaetiens. München 1843. — J. v. Hefner Das römische Bayern. München 1842. — J. Sepp Beiträge zur Geschichte des bayerischen Oberlandes. Augsburg 1853. — E. J. Quitzmann Abstammung, Ursitz und älteste Geschichte der Baiwaren. München 1857. — Téhož Aelteste Rechtsverfassung der Baiwaren. Nürnberg 1866. — P. Roth Ueber die Entstehung der Lex Bajuvariorum. München 1848. — F. K. Zimmermann Beitrag zur Geschichte Vorarlbergs. Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. Wien 1849. — Joh. v. Eichard Entstehung der Reichsstadt Frankfurt am Main. Frankfurt 1819. — Fr. Remling Urkundl. Geschichte der ehem. Abteien und Klöster in Rheinbayern. Neustadt 1838.

5. Spisy, týkající se dějin národů mimogermanských.

J. Ch. Jordan De originibus Slavorum. Vindobonae 1745. — K. G. Anton Versuch über die alten Slaven. Leipzig 1783. G. S. Bandtkie Dzieje królewstva Polskiego. W Krakowie 1820. — J. Spittler Geschichte Polens. Berlin 1823. — W. Surowieckiego Śledzenie początku narodów sławiańskich. Warszawa 1824 a Kraków 1861. — Paul J. Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven nach L. Surowiecki. Ofen 1828. — Jachima Lelewela Dzieje Polski. Wilno 1830. — Téhož Narody na ziemiach sławiańskich. Poznań 1853. — W. Maciejowskiego Pierwotne dzieje Polski a Litwy. W Warszawie 1846. — Téhož O Swewach Słowianech starodawnych Francyi mieszkańcach. Warszawa 1865. — Thaddea Bulgarina Rossija v istoričeskom otnošenii. V Petrohradě 1837. — Jana Kollára Staroitália slavjanská. Ve Vídni 1853. — A. Weltmana Indo-Germani ili Sajvane. Moskva 1856. — — B. J. Niebuhr Die Sarmaten. V jeho spise: Kleine historische und philosophische Schriften. Bonn 1828. — Rom. St. Kaulfuss Die Slaven in den ältesten Zeiten bis Samo. Berlin 1842. — Ad. Holtzmann Kelten und Germanen. Stuttgart 1855. — Th. Mommsen Römische Geschichte. Berlin 1856. — Císaře Napoleona III. Histoire de Jules César. Tom I. et II. Paris 1865 et 1866. Týž spis český s titulem: Julius Cäsar. Sepsal Napoleon III. V Praze 1865 a 1867.

6. Diplomatáře.

C. J. Erben Regesta diplomatica Bohemiae et Moraviae. Pragae 1855. — A. Boček Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Olomucii 1836—45. — Tabulae terrae Moraviae. Brunae 1861. — J. Tschoppe und G. Stenzel Urkundensammlung zur Geschichte des Ursprungs der Städte Schlesiens und der Ober-Lausitz. Hamburg 1832. — Codex diplomaticus Silesiae. Vratislaviae 1857. — E. G. Gersdorf Codex diplomaticus Saxoniae. 1. Bd. Leipzig 1864. — G. W. de Raumer Regesta historiae Brandenburgensis. Berolini 1836. — Codex Pomeraniae diplomaticus. Herausgegeben von Hasselbach und Kosegarten. Greifswald 1862. — C. G. Fabricius Urkunden zur Geschichte von Rügen. Stralsund 1841—62. — G. Lisch Mecklenburgische Urkunden. Schwerin 1841. — Mecklenburgisches Urkundenbuch. Schwerin 1863. — A. Michelsen Urkundensammlung zur Geschichte von Schleswig-Holstein-Lauenburg. Kiel 1839. — Fr. Wegele Thüringische Geschichtsquellen. Jena 1854. — E. Dronke Codex diplomaticus Fuldensis. Kassel 1850. — Fr. Remling Urkundenbuch zur Geschichte der Bischöfe von Speyer. Mainz 1852. — F. J. Mone Quellensammlung der badischen Geschichte. Karlsruhe 1848. — Monumenta Boica. Monaci 1769—1860. — Karl Zeerfelder Urkunden für die Geschichte der Stadt Bern. Bern 1850. — Andr. v. Meiller Babenbergische Regesten. Wien 1850. — E. M. Fischer Codex Traditionum ecclesiae Claustroneoburgensis. Viennae 1851. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns. Wien 1852. — Urkundenbuch des Stiftes Kremsmünster. Wien 1852. — Ch. Hanthaler Fasti Campilienses. Linz 1727. — G. Fejér Codex diplom. regni Hungariae. Budae 1825—31.

7. Spisy archeologické a mythologické i písně národní.

J. Gruteri Inscriptiones antiquae. Heidelbergae 1603. — Die inschriftlichen Römersteine in Steiermark. Al. v. Muchar Geschichte von Steiermark. Gratz 1844. — R. Knabl Epigraphische Excurse. Mittheilungen des histor. Vereines für Steiermark. Gratz 1850—1866. — Th. Mommsen Corpus Inscriptionum latinarum. Berolini 1863. — Fr. Kruse Deutsche Alterthümer. Halle 1824—28. — G. Klemm Handbuch der germanischen Alterthumskunde. Dresden 1836. — Mor. Haupt Zeitschrift für deutsches Alterthum. Leipzig 1841—1866. — S. Ch. Wagener's Handbuch der vorzüglichsten in Deutschland entdeckten Alterthümer aus heidnischer Zeit. Weimar 1842. — Correspondenzblatt des Gesammt-Vereins der deutschen Geschichts- und Alterthums-Vereine. Stuttgart 1858—66. — Ed. Freih. v. Sacken Leitfaden zur Kunde des heidnischen Alterthums. Wien 1865. — G. Pfahler Handbuch der deutschen Alterthümer. Frankfurt am Main 1865. — M. Kalina v. Jäthenstein Böhmens heidnische Opferplätze. Prag 1836. — Památky archeologické a místopisné. V Praze 1855—66. — J. E. Vocel Účel a význam archeologie české. V Časopise Česk. Mus. 1850. — A. Voigt Beschreibung der böhm. Münzen. Prag 1771. — E. Gregra O lebkách člověčích vůbec a o slovanských zvláště. V Živě na r. 1858. — Der Heidenfriedhof bei Neudorf (Theben). Oesterr. Blätter für Literatur und Kunst. J. 1856. — F. Ens Ueber die heidnischen Denkmäler bei Kreuzendorf und Lobenstein. V jeho Oppaland. II. Th. Wien 1835. — Fr. Kruse Budorgis oder über Schlesiens Alterthümer. Leipzig 1819. — J. Büsching Die heidnischen Alterthümer Schlesiens. Leipzig 1820. — K. Preusker Blicke in die vaterländische Vorzeit. Denkmäler aus dem heidnischen Alterthume der sächsischen und angränzenden Lande. Leipzig 1841. — Joh. Wächter Statistik der in Hannover vorhandenen heidnischen Denkmäler. Hannover 1841. — David Popp Ueber einige alte Grabhügel bei Amberg. Ingolstadt 1821. — H. Schreiber Die Keltengräber am Oberrhein. Taschenbuch für Geschichte und Alterthümer in Süddeutschland. Freiburg 1839. — J. Gaisberger Die Gräber bei Hallstadt. Linz 1848. — Ed. Freih. v. Sacken Die römische Stadt Carnuntum. Wien 1852. — Jos. Arneth Zwölf römische Militärdiplome. Wien 1843. — J. Aschbach Ueber die römischen Militärstationen im Ufer-Noricum. Wien 1860. — F. Kenner Vindobona oder Wien unter der Herrschaft der Römer. Wien 1865.

J. Grimm Deutsche Mythologie. Göttingen 1835. — Vollmer Mythologie aller Nationen. Stuttgart 1836. — J. Kollára Sláva bohyně. V Pešti 1839. — I. J. Hanusch Geschichte des slavischen Mythus. Wien 1842. — Téhož Bajeslovný kalendář slovanský. V Praze 1860. — Zur Kunde des slavischen Götzenthums. P. A. Klar's Libuša. Prag 1858. — Jana Hollého Bágoslowí pohanskích Slowákow. V jeho básních, díle 3. V Budíně 1842.

Fr. L. Čelakovského Národní písně. V Praze 1822—27. — Jana Kollára Národnie zpievánky Slovákův. V Budíně 1834 a 1835. — Fr. Sušila Moravské národní písně. V Brně 1860. — K. J. Erbena Prostonárodní české písně. V Praze 1864. — L. Hawpta a J. Smolerja Pjesnički hornych a delnych Łužiskich Serbow. Grymi 1841 a 1843. W. z Oleska Piesne ludu Galicyjskiego. We Łwowie 1833,

8. Spisy ethnografické, topografické a geografické.

P. J. Šafaříka Slovanský národopis. V Praze 1842. — J. Bernhardi Deutsche Sprachkarte. Kassel 1844. — G. Schlesier Teutsche Studien. Stuttgart 1836. — L. Steub Zur rhätischen Ethnologie. Stuttgart 1854. — H. Brandes Das ethnographische Verhältniss der Kelten und Germanen. Leipzig 1857. — J. Bergmann Untersuchungen über die Walliser in Graubündten und Vorarlberg. — V. L. Storch Die Mistelgauer oder Hummeln in Oberfranken. Die Bamberger Gärtner. Die Gartenlaube. Leipzig 1858. — A. Peez Eine slavische Colonie im westlichen Deutschland. Westermanns Jahrbuch. Braunschweig 1859. — G. Landau Der Bauernhof in Thüringen und zwischen der Saale und Schlesien. Korrespondenzblatt des Gesammtvereins der deutschen Alterthums-Vereine. 1862. —

A. F. Büsching Neue Erdbeschreibung oder Universalgeographie. Hamburg 1784—92. — G. Hassel Handbuch d. Erdbeschreibung. Weimar 1819. — C. v. Sprunner Histor. geograph. Handatlas. Gotha 1846. — Téhož Atlas antiquus. Gotha 1865. — H. Kliepert Histor. geograph. Atlas der alten Welt. Weimar 1857. — Fr. Palackého Popis království Českého. V Praze 1848. — J. Hoser Das Riesengebirge. Wien 1803. — G. Wolny Topographie der Markgrafschaft Mähren. Brünn 1835—41. — K. Kořistka Die Markgrafschaft Mähren und das Herzogthum Schlesien. Wien und Olmütz 1860. — F. Ens Das Oppaland. Wien 1835. — J. G. Knie Topographische Uebersicht der Orte Schlesiens. Breslau 1845. — Joan. Lipský Repertorium locorum Hungariae. Budae 1808. — M. A. Becker Der Oetscher und sein Gebiet. Wien 1859. — A. Ficker Der Mensch und seine Werke in den österr. Alpenländern. Jahrbuch des Alpenvereins. Wien 1867. — J. v. Koch-Sternfeld Topographische Matrikel von Salzburg. München 1841. — P. Kozler Kratek Slovenski zemljopis. Na Dunaju 1854. — Ed. v. Badenfeld Das Oetzthal in Tirol. Archiv für Geschichte. Wien 1825. — Fr. W. Walther Topische Geographie von Bayern. München 1844. — C. v. Sprunner Geogr. Atlas zur Geschichte von Bayern. — Militär-geographischer Atlas von Bayern. — B. Grueber und Ad. Müller Der Bayrische Wald (Böhmerwald). Regensburg 1851. — J. G. Kohl Die Donau. Triest 1854. — C. Dahls Historisch topographische Beschreibung des Klosters Lorsch. Darmstadt 1812. — Téhož Geschichte und Beschreibung der Stadt Aschaffenburg. Darmstadt 1818.

9. Spisy jazykozpytné.

A. Schmeller Bayerisches Wörterbuch. Stuttgart und Tübingen 1827—37. Téhož Die Mundarten Bayerns. München 1821. — J. Grimm Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig 1853. — K. Weinhold Ueber deutsche Dialektforschung. Wien 1853. — F. J. Mone Die gallische Sprache. Karlsruhe 1851. — J. C. Zeuss Grammatica celtica. Lipsiae 1853. — A. F. Pott Die Personennamen. Leipzig 1853—58. — E. Förstemann Altdeutsches Namenbuch. Nordhausen 1857 u. 1859. — C. G. Graff Althochdeutscher Sprachschatz. Berlin 1835—42. — Th. Aufrecht und A. Kuhn Zeitschrift für vergleichende Sprachwissenschaft. Berlin 1852—66.

Th. v. Karajan Das Verbrüderungsbuch des Stiftes St. Peter in Salzburg. Wien 1852. — C. Mahn Etymologische Untersuchungen über geogr. Namen. Berlin 1856—63. — Victor Jacobi Die Bedeutung der böhmischen Dorfnamen. Leipzig 1856. — H. Müller Ueber Mönus, Moguntia, Spehteshart und Würzburg. Würzburg 1858. — St. Leška Elenchus vocabulorum Europaeorum imprimis Slavicorum magyarici usus. Budae 1825. — B. Kopitar Glagolita Clozianus. Vindobonae 1836. — P. J. Šafařík und F. Palacký Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache. Prag. 1840. — Fr. Palackého Rozbor etymologický místních jmen česko slovanských. V Časop. Česk. Mus. na r. 1834. — Dav. Trstenjaka Rozpravy o slovanských jménech místních z doby římské v zemích slovenských. Novice na r. 1853—66. — F. Miklosich Die Bildung der slavischen Personennamen. Wien 1860. — Téhož Die slavischen Elemente im Rumunischen. Wien 1861. — Téhož Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen. Wien 1867. — Pomniki Połobjan Słowjanšćiny. Zhrom. dok. Pful. V časopise Tovařstva maćicy serbskeje. V Budyšině 1863 a 1864. — M. Hattala De contiguarum censonantium mutatione in linguis slavicis. Pragae 1865. — Rob. Immisch Die slavischen Ortsnamen im Erzgebirge. Bautzen 1866. — I. J. Hanuš Das Schriftwesen der böhmisch-slovenischen Völkerstämme. Prag 1867.

Část první.

Slované v Germanii.

Úvod.

Zprávy spisovatelů římských a řeckých o Svevích.

Historikové Julius Caesar, Tacitus a Dio Cassius a zeměpisci Strabo a Ptoleméus podávají zevrubné zprávy o velkém národu Svevském, kterýž za jejich věku, od první polovice prvního století př. Kr. až do začátku třetího století po Kr., bydlel v jižní a východní Germanii. Kterého jazyka tito Svevové byli, historikové a zeměpisci jmenovaní nedotýkají. Prvé nežli se o tom proneseme, položíme tu veškeré zprávy o Svevích, z doby římské zachované.

Nejprvé přivádí Svevy Julius Caesar [1]) k r. 72 př. Kr., když pod vůdcem svým Ariovistem vtrhli z Germanie přes Rýn do Gallie, kamž je Arvernové na pomoc proti Heduánům byli povolali. Zvítězivše nad Heduány a učinivše je sobě poplatnými, usadili se v počtu 120,000 duší v krajině Sekvanské. Vítězný Ariovist obdržel roku příštího k návrhu Julia Caesara od římského senátu na znamení přátelství titul královský. Po několika létech však, když Caesar zapudil Helvety, kteří se přestěhovali do Gallie, nazpět do Helvetska, nabyv tím síly v Gallii, udeřil mocně na Ariovista, jenž tehda se zdržoval blíž města Vísontium (Besançon), a sveda s ním dne 10. září r. 58 bitvu mezi nyn. Reiningy a Schweighausy, na hlavu jej porazil, tak že Ariovist s tíží jen život zachránil,

---

[1]) Julius Caesar De bello Gallico I, 30—54.

přeplaviv se pod Štrasburkem přes Rýn [1]). V té bitvě rozestaveno bylo vojsko Ariovistovo dle kmenů, jenž sluli: Harudi, Markomani, Tribuci, Vangioni, Nemeti, Sedusi a Svevi [2]); jiní pak zástupové svevští stáli touž dobou pod vůdci Nasiem a Cimberiem na pravém břehu Rýna, jdouce Ariovistovi na pomoc; když ale uslyšeli, že bitva jest ztracena, obrátili se domů, stíháni jsouce od Ubiů nepřátelských.

Caesar, jsa po této bitvě pánem Gallie, ustanovil se na tom, že na Svevy uhodí ve vlastní jejich zemi, i táhnul k tomu konci s velkým vojskem k Rýnu; však dověděv se od Ubiů, že Svevové u velikém počtu stojí na hranicích své země blíž lesa, jménem Bakenis, netroufaje si jíti dále, od úmyslu svého upustil [3]).

Caesar nazývá Svevy největším a nejbojovnějším národem v Germanii. V jejich zemi bylo prý sto krajů (pagi), z nichž každý ročně tisíc ozbrojenců do války vysílal; ostatní obyvatelé zůstali doma, majíce péči o vyživení sebe a bojovníkův. Roku druhého šli zase jiní do pole, tak že nezanedbáváno u nich ani rolnictví ani války. Za chvalitebné prý měli, když krajina vedlé země jejich byla daleko široko pustá, majíce to za znamení, že sousedé nemohou moci jejich odolati [4]).

Strabo píše o Svevích takto: [5]) „Kromě Helvetů bydlejí v Porýní Sekvané, Mediomatrici, Tribokové, Trevirové a Ubiové; nad nimi Nerviové a Menapiové po obojím břehu blíž ústí Rýna, kdež se usadili také Sigambrové, jenž přišli z Germanie. Naproti této krajině pobřežní obývají Germané, kterýmž říkají Svevi (Συήβοι), mocí a množstvím nad jiné znamenitější.“

Na jiném místě [6]) vypisuje Strabo národy svevské a jich sousedstvo těmito slovy: „Mezi Rýnem a Labem — jest les Herkynský a národové Svevští, z nichž někteří bydlejí uvnitř toho lesa, jako Kvadové; též Bujémon jest v té krajině, královské sídlo Marobudovo, kamž Marobud přeložil i některé jiné národy,

---

[1]) Dle nejnovějšího vyšetření svedena jest bitva mezi Ariovistem a Caesarem mezi osadami „Reiningen“ a „Schweighausen“, tu kde z části jest les Nonnenbruch; odkudž poražený Ariovist táhl se zbytkem vojska svého údolím Illským až k Rýnovu (Rheinau) pod Štrasburkem, kdež se přeplavil přes Rýn. Viz cís. Napoleona Geschichte Julius Caesar's, 2. Bd. Wien 1866, str. 89 a násl. — [2]) J. Caesar De bello Gall. IV, 1. — [3]) Tamtéž VI, 9 a 10. — [4]) Tamtéž IV, 1 a 23. — [5]) Strabonis Geographica IV, 3. — [6]) Tamtéž X, VII, 1 a 3.

zvláště kmenovce své Markomany. Neboť vrátiv se z Říma, kdež byl mnohých dobrodiní požíval od Augusta, podmanil sobě kromě národů jmenovaných také Lugy (Luje), národ velký, Zumy, Butony, Mugilony a Sibiny, i velký pronárod svevský, Sennony. Národ Svevský jest převelký, rozkládaje se od Rýna až k Labi, část pak Svevů obývá až i za Labem, totiž Hermondoři a Lankobardi, kteří přešli zcela na druhý břeh. — Jiní národové germanští jsou méně znamenití: Cheruskové a Chati, Gamabrivi a Chatuaři, při moři pak Sigambrové, Chaubové, Brukterové, Kimbrové, Kaukové, Kaulci, Kampsiani a někteří jiní".

Šíře líčí Svevy Tacitus v Germanii své [1]. „Svevové", dí, „nejsou jeden národ, jako Chatové neb Tenkterové; obývajíce v největší části Germanie rozděleni jsou na mnoho kmenů rozličného jména, ačkoli se všichni společně nazývají Svevi. Za nejstarší a nejurozenější mezi nimi mají sebe Semnoni. Scházejí se v jistou dobu v posvátném háji co vyslanci všech kmenů, obětujíce tu božstvu člověka. Bydlejí ve sto krajích a povědomi sobě jsouce velikosti sboru svého, mají se za přední (za hlavu) mezi Svevy. U srovnání se Semnony šlechtí se Longobardi svým skrovným počtem a svou udatností, zjednávajíce si bezpečnosť bitvami. Reudigni, Avioni, Angli, Varini, Eudosi, Svardoni a Nuithoni hájeni jsou řekami a lesy. Ctí společně Nerthu, matku zemi, v posvátném háji na jednom ostrově v moři. Tito Svevové jdou až do tajemných krajin Germanie.

Bližší jsou (abychom šli nyní po Dunaji) Hermunduři, Římanům věrně oddaní. Oni vedou jediní z Germanů obchod nejen na pořičí (Dunaje), ale i v říši římské a v nádherné kolonii Rétské (Řezně). Chodí k nám dle vůle své, a ježto jiným kmenům ukazujeme zbraň a tábory, otvíráme Hermundurům, ač toho nežádají, domy a dvory. U nich má počátek Labe. Vedlé nich obývají Naristi a dále Markomani a Kvadi. — O tyto opírají se vzadu Marsigni, Gotini, Osi a Burové. Marsigni a Burové jsou pravý obraz Svevů; Gotini ale jeví jazykem galským a Osové pannonským, že nejsou Germani, též snad i tím, že platí daně, kteréž jim co cizincům dílem ukládají Sarmati a dílem Kvadi. Gotini dobývají železa, aby pohanění bylo tím větší.

[1]) Tacitus Germania, 38—45.

Všichni tito kmenové bydlejí jen z malé části na rovinách, z větší části na vyšinách lesnatých, v horách a beskydech. Svevsko totiž rozděleno a rozštěpeno jest nepřetrženým pásmem hor, za nimiž obývá mnoho národů, z nichž nejvíce rozloženi jsou Lygové, jenž bydlejí v několika krajích. Nejmocnější z nich jsou Harii, Helvetoni, Manimi, Elysii a Naharvali. U Naharvalů jest háj, sídlo obřadů bohoslužebných, kdež předsedá kněz v oděvu ženském; božstva však vyobrazují dle spůsobu římského co Kastora a Polluxa, jmenujíce je Alcis a prokazujíce jim úctu co bratrům a mládencům. Za Lygy poddáni jsou králům Gotoni; při samém pak moři jsou Rugové a Lemovové. Za nimi přijdou Suioni, Aestové a Sitoni, za kterýmiž se Svevie končí."

V Annalech vypravuje Tacitus také některé příběhy svevské. Roku 14. po Kr., když chtěli Svevi vtrhnouti do Rétska, vyslal tam na ně císař Augustus pro obranu země nepokojné veterany, aniž se s nimi kde setkali [1]). K r. 17. líčí zevrubně válku Marobuda s Arminem Cheruským, před kterouž Svevi Římanů za pomoc proti Cheruskům žádali, a dotýká, že dva kmenové svevští, Semnoni a Longobardi, před bitvou Marobuda opustili a přidavše se k Arminovi k vítězství mu dopomohli [2]). Mimo to vypisuje, kterak r. 19. Katvalda, mladý kníže Gotonský, vtrhna z návodu Drusova do země Marobudovy, sídla jeho královského a vedlejšího hradu dobyl a staré kořisti svevské se tu zmocnil; též kterak Drusus po vypuzení Marobuda a Katvaldy Svevům za krále dal Vania z kmene kvadského [3]), kterýž po třidcetiletém panování záštím Vibilia, krále Hermundurského, a Vangiona a Sida, synovců svých, svržen a po nešťastném boji přes Dunaj vyhnán jest, načež Vangio a Sido Svevům vládli, jsouce Římanům oddáni [4]). Konečně připomíná Tacitus ve svých Historiích Svevy k r. 68. po Kr., kdež se Sarmaty proti Římanům se zdvihli [5]), a k r. 70. jmenuje krále Svevské Sida a Italika, spojence Sarmatů a Jazygů, kteří opět se Římany byli v přátelství [6]).

Ptoleméus (ok. r. 160 po Kr.) jmenuje v Germanii téměř všechny kmeny svevské, jež přivádějí Strabo a Tacitus, mimo to

---

[1]) Tacitus Annales I, 44. — [2]) Tamtéž II, 26 a 44. — [3]) Tamtéž II, 62. — [4]) Tamtéž XII, 27—30. — [5]) Tacitus Historiae I, 2. — [6]) Tamtéž III, 5.

však připomíná v krajinách svevských mnohé jiné kmeny, jichž řečení spisovatelé nejmenují, totiž: Farodiny, v nynějším Meklenbursku, Sideny a Aelveony při ústí řeky Odry, Bugunty a Lingy v Braniborsku, Kalukony, Diduny, Batiny, Bury a Sidony v Lužici a ve Slézsku, Baemi, Baenochaemy a Korkonty v Čechách, Naristy, Kampy a Rakaty v Rakousích a Avariny na Slovensku.

V době Ptoleméově zmiňuje se o Svevích také Julius Capitolinus, jenž šíře vypisuje, jak za císaře Marka Aurelia ok. r. 165 v tak řečené válce Markomanské všichni národové od pomezí Illyrského až do Gallie proti Římanům se zbouřili, jmenovitě Markomani, Naristi, Hermunduři, Kvadi, Svevi, Sarmati, Latringové a Buři [1]).

Dio Cassius (ok. r. 222) uvádí Svevy několikráte ve třech rozdílných krajinách; nejprvé v severovýchodní Germanii r. 55 př. Kr., když Usipety a Tenchtery za Rýn k Treviru vytiskli, a když potom Julius Caesar chtěl do jejich země vtrhnouti [2]). V též krajině zmiňuje se o nich k r. 9. př. Kr., pravě, že Drusus zemí Chatskou (Hesskou) až k nim pronikl, ale nemoha přes Labe proraziti, s nepořízenou se vrátil [3]). Dříve pak popisuje zápas Svevů a Dáků v Římě na oslavení vítězství Caesarových r. 30. př. Kr., kdež praví, že Svevové, národ keltický, bydleji za Rýnem a že mnoho kmenů jméno jejich sobě osobuje [4]). Konečně píše k r. 91. po Kr., že Svevové, jsouce ve sporu s Lugy, císaře Domiciana za pomoc žádali, však obdrževše jako na potupu jen asi sto jezdců, přes Dunaj na Římany udeřiti chtěli [5]).

---

[1]) Julius Capitolinus in Vita Marci Aurelii, c. 14. — [2]) Dio Cassius Histor. c. 39, 48. — [3]) Tamtéž 55, 1. — [4]) Tamtéž 55, 22. — [5]) Tamtéž 67, 5.

Svevi jsou Slované a Nesvevi Němci.

Dle zpráv tu podaných byli od časů Julia Caesara až do Diona Cassia (od r. 72 př. Kr. až do r. 222 po Kr.) v Germanii dvoji národové, jedni, kteří měli společné jmeno Svevi, a druzí, kteří společného jména neměli (Nesvevi).

Národové, kteří vůbec sluli Svevi, bydleli dle popisu výše daného od středního Rýna, u měst Wormusu a Mohuče počínajíc, v poříčí řek Mohanu, Vltavy (Fuldy), Sály duřinské a Labe až po Hamburk a Kiel, dále odtud na východ po celém Pomoří až k ústí řeky Visly a v šíré krajině mezi Vislou a Labem, Sálou duřinskou a Mohanskou až k Dunaji, na jehož severním břehu šla sídla jejich od řeky Wörnize v Bavořích až k řekám Hronu a Ipli na Slovensku, kdež bydleli Sarmatae (Srbi). Obsahovalať tedy Svevie nynější severní Badensko a Würtembersko, Bavorsko nad Dunajem, Duřinsko, Anhaltsko, Staré Marky, východní Lüneborsko a Lauenbursko, východní Holšteinsko až po jezero Plonské s ostrovy Imbrou (Femmern), Lalandem a Falstrou, Lubecko, Meklenbursko či Velehradsko, Pomoří s ostrovem Ranou, Prusy až po Gdansko, Poznaň, Branibory, Míšeň, Lužici, Slézsko, Rakousy až po Dunaj, Čechy, Moravu a Slovensko.

Národové nesvevští naproti tomu bydleli na Dolním Rýně, počínajíc od řeky Mohanu, na západ až k Treviru a k Cáchám, v Belgii a v Nizozemích, ve Westfálsku, Oldenbursku, Bremsku, Hanoversku, západním Lünebursku, Lauenbursku a Holšteinsku, ve Šlesvicku, Hambursku, Brunšvicku a Hessku.

I vzcházíť důležitá otázka, jakého jazyka byli národové svevští a jakého národové nesvevští? Spisovatelé němečtí vůbec mají za to, že Svevové i Nesvevové byli Němci,

a že tedy celá Germanie byla německá, dle našeho mínění však byli Svevové Slované a Nesvevové Němci, a větší čásť Germanie, kteráž Tacitovi slove Svevia (= Slavia) a kteráž zahrnovala v sobě země výše jmenované, a mezi nimi také Čechy, Moravu a Slovensko, byla tedy za doby římské slovanská.

Kterýžto výrok, na pohled odvážný, vyvozujeme z hojných důvodů historických, jazykozpytných, archeologických i národohospodářských, ježto jsou:

I. *Slovanská jména národů, osob a míst v zemích svevských z doby římské.*

II. Německá jména národů, osob a míst v zemích nesvevských.

III. Rozdílná povaha a rozdílné obyčeje národů svevských a nesvevských.

IV. Rozdílné památky pohrobní z doby pohanské v obojích zemích.

V. Rozdílné zřízení osad a rozdělení polí, též rozdílná stavba domů tamtéž.

VI. Hrady v zemích svevských a nebyti jich v zemích nesvevských.

VII. Srovnalosť jmen a obyčejů národů svevských se jmény a obyčeji národů slovanských v středověku.

VIII. Ryzí, nesmíšený jazyk slovanský v zemích ondy svevských.

IX. Úplné ticho v dějinách o tom, kdy by domnělí Svevové němečtí byli z krajin svevských odešli a Slované do nich přišli.

I. Slovanská jména národů, osob a míst v zemích svevských z doby římské.

a) Slovanská jména národů.

Pro lepší přehled rozvrhneme veškeré národy svevské dle položení geografického a dle spolků, v kterých se v historii spatřují, na troje skupení čili družinu: α) Duřinsko-české (hermundursko-markomanské); β) lužicko-slézské (lugické) a γ) polabsko-pomořské (svevské či slavské v užším smyslu).

α) Do prvního skupení příslušejí: 1. Hermunduři (Duřinci); 2. Parmae-Kampi (Koubané bavorští); 3. Naristi (Nardané); 4. Adrabae-Kampi (Koubané rakouští); 5. Rakatae (Rakousi); 6. Baemi (Čechové); 7. Markomani (Moravané); 8. Kvadi (Slováci); 9. Korkonti (Krkonoši) a 10. Baeno-chaemae (Kamenčané).

β) Do druhého skupení se počítají: 1. Lugi (Lužičané); 2. Butoni (Budišané); 3. Mugilones (Mohylňané); 4. Kalukones (Kolúchované); 5. Elysii (Olešňané); 6. Diduni (Dědošané); 7. Buri (Bobřané) a 8. Slezané.

γ) Třetí skupení činí: 1. Semnones (Zemané); 2. Reudigni (Redané); 3. Varini (Vraňané); 4. Eudoses (Došané); 5. Nuitones (Nutané); 6. Suardones (Svartavané); 7. Helvetones (Hobolané); 8. Lingi (Líňané); 9. Carini (Karini); 10. Rugii (Raňané); 11. Sedini (Štětíňané); 12. Bugunti (Bukované); 13. Aelveones (Volíňané); 14. Lemovii (Lebané) a 15. Lankobardi (Lukobarďané[1]).

K tomuto trojímu skupení připojujeme ještě tři národy sousední: Gotones (Gdančané), Bulanes (Polané) a Avarini (Oravané), kteří bydleli v Sarmacii, a tři jiné z Porýní, t. Vangioni, Nemeti a Tribuci, ondy spojence Ariovistovy ve válce s Juliem Caesarem.

a) Skupení duřinsko-české.

1. Hermunduři. Duřinci.

U vypisování kmenů svevských počneme na jihu při Dunaji, jdouce tu pořadem Tacita a Ptoleméa, co spisovatelů na této straně nejlépe zpravených.

Tacitus klade k Dunaji od západu k východu tyto kmeny: nejprvé Hermundury, vedlé nich Naristy a za nimi Markomany a Kvady. Kteřížto kmenové jsou dle Tacita jako čelo Germanie, pokud Dunaj činí rozhraní [2]). Ptoleméus doplňuje kmeny Tacitem pojmenované čtyřmi jinými, vkládaje mezi Hermundury a

---

[1]) Jsouť ještě někteří jiní kmenové, jež spisovatelé římští a řečtí mezi Svevy kladou; ale jejich jména jsou tak porušená a sídla jejich tak neurčitá, že si netroufáme jmen jejich vysvětlovati; Julius Caesar na př. přivádí Harudi a Sedusii (ve vojště Ariovistově); Strabo Zumi a Sibini; Tacitus Angli, Avioni, Harii, Manimi a Nahanarvali, a Ptoleméus Rutikli, Angili, Omani, Cogni, Sudeni a j. — [2]) Tacitus Germania, 42.

Naristy Parmae-Kampy a mezi Naristy a Markomany Adrabae-Kampy, Baemy a Rakaty.

O Hermundurích, kteří bydleli ze všech Svevů nejdále na západě, čteme u spisovatelů římských a řeckých zprávy obšírné. Vellejus Paterculus praví, že okolo jejich země Labe teče [1]), a Strabo dotýká, že přešli až za Labe [2]). Tacitus v Germanii a v Annalech vypravuje, že jediní mezi všemi Germany provozovali obchod nejen na pobřeží Dunajském, ale i v samé říši římské a v nádherné kolonii Rétské (Řezně), že chodili dle vůle své bez dohledu na druhou stranu, a že jim Římané otvírali domy a dvorce, jiným kmenům germanským (Hesům a Poryňanům) toliko zbraň a tábory ukazujíce; konečně, že v jejich zemi mělo Labe počátek [3]). Ze starších dějin jejich vykládá Tacitus, kterak r. 20. po Kr. pod knížetem svým Vibiliem k vypuzení Chatvaldy, krále Markomanského, přičinili [4]), kterak r. 51., spojeni jsouce s Lugy (Lužičany), nástupce Chatvaldova, Vania na hlavu porazili [5]), a r. 58. podnikli krvavý boj z Chaty (Hesy) o slané prameny na hranicích obojí země (v Chyšicích, Kissingen na Sále mohanské [6]). Sto let později za císaře Marka Aurelia, když šlo o vyhnání Římanů ze zemí poddunajských, měli také Hermunduři s Naristy, Markomany a Kvady účastenství ve válce se Římany [7]). Posléz zaznamenal o nich Dio Cassius [8]), že za cís. Augusta část jich, hledajíc byty nové, přeložena byla od Domitia Aenobarba, velitele na Dunaji, do země Markomanské. [9]) Od časů Diona Cassia pominulo jméno Hermundurů a v století V. připomínají se pod jménem Thuringů, nejprvé ve vojště Attilově r. 451 [10]), pak v životě sv. Severina, kdež životopisec Eugippius o nich praví, že po zapuzení Římanů (r. 488) vtrhli do Noricum [11]), a posléz u gotského zeměpisce Athanarita na

---

[1]) Vellejus Paterculus Hist. Rom. II, 106. — [2]) Strabonis Geographica, VII, 1. — [3]) Tacitus Germania, 41. — [4]) Téhož Annales II, 62. — [5]) Tamtéž XII., 29. — [6]) Tamtéž XIII., 57. — [7]) Julius Capitolinus, c. 22. — [8]) Dio Cassius Fragm. p. 32. — [9]) Podivno jest, že Ptoleméus ani jména Hermunduri ani Thuringi neužívá, nazývaje národ nad Sudety (u Mohanu) Teuriochaemae, v kteréhožto jména části první obsaženo býti se vidí jméno Duri či Duřinky, v druhé pak (Chaemae) jméno Kamenice duřinské (Chemnitz.). — [10]) Sidon Appollinaris Panegyr. in Avitum, VII, v. 319. — [11]) Eugippii Vita S. Severini, c. XXVI.

konci toho věku, kterýž jmenuje v zemi jejich Turingii dvě řeky Nabu a Řeznu, ježto padají do Dunaje. [1])

Podlé zpráv tuto podaných vládli Hermundurové od časů Kristových až do konce V. století rozsáhlou krajinou od Dunaje v nynějších Bavořích vzhůru přes Mohan až k Labi, říše jejich, pověstná až do VI. století, obsahovala tedy nynější severní Bavory nad Dunajem až asi po řeky Wörnici a Doubravu (Tauber), Pomohansko s městem Fuldou (Vltavou), Duřinsko a velkou část Míšně s městy Waimarem a Kamenicí (Chemnitz) až k Dobrosoli (Halle) a Bílé Hoře (Wittemberg) na Labi. Jádro té říše byl les Duřinský s hradem, později Erfurt zvaným, kdežto krajina od Mohanu na jih k Dunaji, tehda lesnatá a jiné obyvatelstvo mající, byla jako pod ochranou knížat Hermundurských proti Římanům, kteřížto knížata jí také neodvislosti od nich uhájili.

Že Hermunduři jsou týž národ co Thuringi, česky Duřinci či Durinci, lužickosrbsky Derinki, v tom všichni soudní historikové se snášejí. Co by předrážka neb přední kmen ve jméně Hermun-Duri (u Strabona Ἑρμόνδοροι) znamenalo, nesnadno vysvětliti [2]), stejnost však druhého kmene Duri a českého Durinci sluchem i okem zřejmě se stvrzuje. Že pak Hermunduři (Duřinci) byli Slované, oč nám tuto nejvíce jde, vychází z povahy jejich národní od německé rozdílné, ze založení osad jejich, ze zřízení hradského v Duřinkách, ze jmen místních a z některých obyčejů a památek slovanských podnes tam zachovaných.

1. Jak podstatně povaha Hermundurů lišila se od povahy jejich sousedů německých, vytknul trefně Tacitus v Germanii své, jakož jsme z části již výše položili. Dle něho byli Hermunduři Římanům věrně oddaní, čehož o žádném kmenu německém říci nelze, provozovali samojediní obchod po Dunaji i mezi Římany v městě Řezně, chodili dle libosti bez dohledu do domů a dvorců římanských, a Římané otvírali jim k sobě takořka dvéře, kdežto sousedům jich (Hesům a jiným Němcům) ukazovali zbraň a tábory. Věru toť jest obraz tichých, obchodu milovných Slovanů,

---

[1]) Anonymus Ravennas IV, 25. — [2]) Dle E. Förstemanna (Altdeutsches Namenbuch II, 852) znamená prý Hermunduri tolik, co „praví, šlechetní Duri (?)“, dle Zeussa (Die Deutschen und ihre Nachbarstämme, S. 102) a J. Grimma (Grammatik, S. 414) ale tolik, co „od vážní, srdnatí“ (Die Vielwagenden, Muthigsten) (?).

zejména Slováků poctivých, kteří po Váhu se dřívím a po světě s plátnem a jinými věcmi obchod provozují, a s nimiž prý nynější Bavoři na Dunaji, potomci Hermundurů poněmčených, znamenitou podobnost mají [1]).

Na jiném místě dává Tacitus na srozuměnou, že Hermunduři byli jiného náboženství nežli Hesové, sousedé jejich, což opět ukazuje k národnosti rozdílné. Neboť líče boj krvavý, jejž tito dva kmenové za císaře Nerona r. 58 po Kr. mezi sebou svedli o slané prameny na hranicích obojí země (na Sále mohanské), praví [2]) že příčina té války nebyla žádostivost užitku, aby vládli vodou sůl vydávající, ani žádostivost boje (se strany Hesů), nébrž spíše víra, že to místo (Chyšice) jest na blízku nebe a že bohové nikde tak z blízka modliteb smrtelníků neslyší jako u takových pramenů.

Konečně stvrzuje se slovanská národnost Hermundurů také tím, že ve válkách byli vždy spojeni s národy, jež máme za slovanské, totiž r. 51 po Kr. s Lugy (Lužičany) proti králi Vaniovi a ve válce markomanské r. 165 s Markomany (Moravany a Čechy) a Kvady (Slováky) proti Římanům. Naproti tomu nikde není psáno, že by se kdy byli spojili s Allemany a Franky, anobrž naopak vedli r. 528 s Franky krutou válku o samostatnost svou, kteráž rovně jako řeč jizlivá proti Duřinkům, franckému Theodorichovi v ústa kladená, neméně svědčí o rozdílné národnosti Franků a Duřinků [3]).

2. Jiná důležitá známka, z níž patrný jest rozdílný původ Duřinků a Hesů (Hermundurů a Chatů), a k níž teprv nejnovější badatelé historičtí zření obrátili, jest rozdílné založení osad a rozdílná výměra polí v Duřinkách a jiných zemích ondy slovanských se strany jedné, a v Hesích i jiných zemích německých se strany druhé. V Duřinkách, v Míšni, v Lužici, ve Slézsku atd. založeny jsou osady vesměs do okrouhla na spůsob podkovy a domy v nich staveny jsou vedlé sebe, v Hesích naproti tomu a v sousedních zemích západních jsou stavení a dvorce ve vsích roztroušeny a v nepořádku, bez mála tak, jak popisuje Tacitus

---

[1]) Gustav Schlesier Deutsche Studien. Stuttgart 1836. S. 126. — [2]) Tacitus Annales XIII, 57. — [3]) Viz Waechters Thüringische Geschichte ve Výpisech na konci spisu.

osady německé; též jsou v Duřinkách pole rozdělena na malé lány, obsahující 15 jiter, jako v jiných zemích východních, ondy nebo až posud slovanských; v Hessku však a ve vedlejších zemích německých, Hanoversku, Porýnsku atd., rozměřena jsou pole na velké (německé) lány, obsahující 30 jiter. Kromě toho byla země Duřinská rozdělena na kraje dle slovanského zřízení hradského, podobně jako Míšeň, Lužice, Čechy a j., v Hesích ale, v Hanoversku a Porýnsku nebylo ani krajů ani hradů [1]).

Pohrobní památky z doby pohanské, které se zachovaly v Duřinsku, podobají se vesměs památkám v Lužici, ve Slézsku a v Branibořích nalezeným, lišíce se značně od památek hesských neb hanoverských. O tom poučí se každý, kdož ohlédaje pohanské starožitnosti Škopovské, Dobrosolské, Jenanské a Žičanské (Zeitz), vyobrazené ve spise Fr. Kruse Deutsche Alterthümer (Halle 1824—28), porovná je jednak s lužickými ve spise Preuskerově Vaterländische Vorzeit (Leipzig 1841) a se slézskými v Krusově spise Budorgis (Leipzig 1819), jednak s hanoverskými ve spise Waechetrově Statistik der hannoverischen heidnischen Denkmäler (Hannover 1841).

V Duřinkách a v krajině Pomohanské zachovávají se podnes některé slovanské obyčeje pohanské a jiné, jichž v Hesích a vůbec v Němcích nikdy nebylo. V Duřinkách pálí se po tu chvíli ohně svatojanské a dělají se tam milíře slovanské, v nichž dřeva stojatá uličkou na dně ponechanou se zapalují [2]) V Bambersku, staré krajině Hermundurské, vymrskávají posud chasníci bičem čarodějnice a dávají z jara na pole křížky ze dřeva svěceného [3]), v krajině pak Erlangské a Baireutské vyhánějí chlapci na neděli Laetare smrť ze vsi a konají zvláštní slovanské obyčeje při svatbách a při pohřbech [4]).

3. Jiné podstatné svědectví o slovanském původu obyvatelů Duřinských jest nesčíslné množství slovanských **jmen míst-**

---

[1]) Zevrubně všechny tyto rozdíly země Duřinské a Hesské líčí archivář J. Landau v rozpravě: Der Bauernhof in Thüringen (1862), z něhož výpis položen jest na konci v Dokladech. — [2]) Die Köhler im Thüringer Walde. Von B. Sigmund. Gartenlaube 1860, Nr. 2. —, [3]) N. Haas Geschichte des Slavenlandes an der Aisch. Bamberg, 1819). — [4]) K. Immermann Memorabilien 1843, III, 76.

ních po celé bývalé říši Hermundurské od Dunaje až z Labi, kterážto jména jednak posud se tu shledávají, jednak s obyvatelstvem slovanským v listinách se uvádějí. Téměř všechny řeky v dotčené krajině mají jména slovanská, z nichž dvě hlavní, Mohan a Sála, připomínají se již v I. století po Kristu. Do Mohanu vlévá se Olešnice, Regnice, Sála (francká), Doubrava a Olšava; do Sály Duřinské padají přítoky Lamitz, Schwesnitz, Selbitz, Lemnitz, Lognitz, Orla pod Lobdou, Jilma u Waimaru, Unstruta, Vipava, Halstrov a Vipera, vesměs předhistorického pojmenování slovanského. Toliko řeka Vltava (Fulda) ubíhá do německé Wesery. V též krajině jsou také dva pověstné lesy: Bukovina (u Julia Caesara Bakenis), ježto dělila Duřinky od Hesska[1], a Sosny (Waldsassen) blíž hranic českých. Z osad jmenovány tu buďte za př. některé z okolí Nového města, totiž: Burgwitz, Bucha, Daumitsch, Meilitz, Molbitz, Laskau, Strösswitz, Quaschwitz, Zwackau a j.; z pořičí Mohanského: Babín (Bamberg), Žiželice (Scheschlitz), Chlum (Culmbach), Turnow (Turnau), Krušné (Kreussen), Třebohošť (Trebgast); z pořičí Sálského: Milice (Milz), Lubno (Laufen), Chyšice (Kissingen), Karnice (Garnitz), Tulba, Homole (Homolinburg, Hummelburg), a z pořičí Vltavského: Vltava (Fulda), Schlitz a j. Mnohé, dílem již zašlé osady slovanské jmenují se v listinách od X. až do XII. století, na př. v listu krále Oty, daném r. 993 klášteru Quedlinburskému: Wallisci (nyní Walbek), Hubisci (n. Hubitz u Mansfeldu), Drogolisci (Dörlig), Siabudisci (Zabitz), Osutiscie, Cedlisciani, Hamerbisci; v listě z r. 1074 přivádějí se na řece Sále a na Labi: Lemane (n. Löhma), Clinove (Kleina), Chrolop (Krölpa), Godavin (Jüdewein), Schweidnizi (Svídnice), Koniz (Könitz), Nymbrizi, Polniz a j.; na řece Weře jmenuje se r. 778 Lupencia (Lupnitz) a r. 979 Cloboko (n. Globigau) a j.

4. Že Hermunduři byli Slované, toho dovésti lze také spůsobem nepřímým. Jakož výše jsme řekli, snášejí se všichni soudní historikové v tom, že Hermun-Duri jsou pozdější Thuringi čili po česku Durinci. Čechové však, nejbližší sousedé Durinků, kteří

[1]) Les Bukovina, dial. Bukojna, lat. r. 751 Boconia, připomíná se v Kosmografii České, vyd. r. 1554, na l. 422 takto: „Buchonie, krajina s hlavním městem Fuldou, obklíčena lesy b u k o v ý m i a dubovými.“

s nimi mnohé boje podstoupili, počítali je odedávna k národu Srbskému čili Slovanskému. Letopisec Kosmas, za jehož časů obyvatelstvo slovanské v Duřinkách ještě žilo, vykládaje pověsť o zavraždění synáčka knížete Luckého Vlastislava skrze pěstouna jeho Durinka (ok. r. 840), nazývá vraha tohoto bezbožným Srbem (scelestus Zribin) [1]), a taktéž Pulkava jmenuje jej „Duriňkem ze Srb rodem" [2]); ano ještě v XVI. století píše Zigm. z Puchova v Kosmografi své: „Národ, kterýž v zemi Durinské bydlel, slouli Srbi" (Sorabi) [3]). I jest tedy na jevě, jakož Durinci (Thuringi) za doby Kosmovy činili část národu Srbského (skládajícího se z Duřinků, Míšňanů a Lužičanů), že taktéž Hermun-Duri byli částí téhož národu Slovanského.

5. Archivář Kaselský, J. Landau, kterýž ze všech historiků německých dávnověké dějiny Duřinské nejdůkladněji zpytoval, pokládá zároveň s námi Duřinky za zemi od doby předhistorické slovanskou a Slovany (Srby) za předvěké obyvatele a vzdělavatele její [4]); má však za to, že Hermunduři byli páni němečtí, jenž tu za časů Strabonových a Tacitových nad Slovany panovali.

---

1) Cosmae Chron. Boem. Pertz Mon. Germ. IX, 50. — 2) Pulkavova Kronika Česká. V Praze 1786, str. 44. — 3) Zigm. z Puchova Kosmographia Česká, V Praze 1554, l. 423. — 4) Klademe tu, co o tom praví J. Landau, jenž spolu popisuje zevrubně sídla hermundurská. Píšeť ve svém spise „Die Territorien"(Hamburg 1855, S. 287), takto: „In dem nördlich des Thüringer Waldes bis unterhalb Magdeburg sich ausbreitenden Lande sass nach unsern ältesten historischen Quellen schon beim Beginne unserer christlichen Zeitrechnung das Volk der Hermunduren, und es ist höchst wahrscheinlich, dass Hermunduren und Thüringer derselbe Name ein und desselben Volkes ist. Aber auch noch weit über den Wald hinaus gegen Süden reichte dieses Volkes Herrschaft bis an die Donau, die Nab und den Regen. Noch spät führen das Nord- und Südland denselben Namen. Zur Zeit des h. Bonifaz wird die Salzburg im Saalgau, als in Thüringen, Solenhofen an der Altmühl im Gaue Schwalefeld als an der thüringisch-baierischen Gränze, Eichstädt an den Gränzen Baierns und Fulda in Thüringen liegend genannt. Ja, die letzten thüringischen Herzöge, deren Gewalt zu beiden Seiten des Waldgebirges nachweisbar ist, hatten ihren Sitz zu Würzburg. So weit unsere historische Kenntniss reicht, sehen wir in Thüringen keine andere Veränderung als die Unterwerfung des Landes unter die fränkische Herrschaft (491), nirgends aber ein Eindringen slavischer Stämme. Doch dieses war auch nicht erforderlich: Die Slaven waren schon früher vorhanden, sie waren die ersten Besitzer des Landes und die ersten Anbauer des Landes."

K této myšlénce přivedl Landaua nepochybně Plinius, kterýž Hermundury zaroveň se Suevy (tuto = Šváby), Chaty a Cherusky počítá k Hermionům německým [1]), jakož i to, že ku konci IV a na začátku V. století, před zkázou říše Duřinské, knížata duřinští měli jména německá. Však co se týče zprávy Pliniovy, podané od spisovatele vzdáleného, byť se i na krátko v zemi byl zdržoval, na tu nelze velké váhy klásti, pokud se nesrovnává s případnostmi skutečnými a s jinými zprávami hodnověrnými; z toho však, že na konci V. století v duřinském rodu knížecím objevují se jména německá: Baderich, Hermafrid a Berthar (synové Bisinovi), jde toliko, že toho času vládla v Duřinkách německá rodina knížecí [2]), čemuž nelze se právě diviti, uvážímeli, že Duřinsko hraničilo na západ s Chaty a jinými kmeny německými, a že dle svědectví Tacitova také Římané již na konci I. století vnucovali Moravanům a Slovákům (Markomanům a Kvadům) knížata cizí [3]). Ale že by Hermundurové byli bývali jako kastou šlechtickou, nad Slovany panující, tomu odporuje jednak tichá povaha jejich, Tacitem líčená, zvláště pak to, že by Slované svobody milovní zajisté nebyli jařma jejich otrockého bez odboje a vzpoury snášeli, jakož nesnášeli Slované pannonští a dalmatští jařma římského a v pozdější době Slované polabští a baltičtí jařma německého, ustavičně proti utiskovatelům se zdvihajíce a tuhé boje s nimi vedouce. O takových odbojích však není v Duřinsku za doby římské ani nejmenší zmínky.

Poněmčování Duřinků počalo se velmi časně, dříve nežli kterého koli jiného kmene slovanského v Germanii. Za doby římské zachovala sice země Duřinská od Dunaje až k Labi svou samostatnost a povahu slovanskou, a jakož pravdě podobno, i po zkáze říše Římské pod domácími knížaty rodu německého, z nichž první dle Řehoře Turonského slul Bisin, otec výše jmenovaných tří synů. A však r. 528 vtrhl Theodorich, král Francký, se Sasíky se spojiv, nepřátelsky do Duřinek, zahnal knížete Hermafrida

[1]) Plinius Historia naturalis IV, 14. — [2]) Možná, že i kníže Slovanský, maje manželku Němkyni, dal synům svým jména německá, jako na př. kníže Český Boleslav nazval syna svého z Emy Burgundské Oldřichem a Břetislav dva syny z Jitky Svinobrodské Kunratem a Otou a p. — [3]) Tacitus Germania, c. 42.

a učiniv konec mocné potud říši, strhl na sebe jižní polovici, severní ponechav Sasíkům, načež Frankové a Sasové mezi obyvateli slovanskými v hojném počtu se usadili. Zavádění křesťanství dalo podnět k dalšímu poněmčování a vkládání osadníků německých mezi obyvatelstvo domácí. Hlavní město země Duřinské Erfurt, kteréž dle Mannerta za doby římské slulo Bikurdium[1]), mělo již za doby sv. Bonifáce (r. 741) jméno německé (Erphesfurt) a bylo značně poněmčeno, ježto sv. Bonifác praví, že bylo ondy městem pohanských (rozuměj slovanských) sedláků [2]). Ale ještě dlouho potom měli Slované převahu nad Němci. V listinách X. a XI. století mluví se často o krajinách slovanských v Duřinsku a o hojných rodinách slovanských v osadách klášterům darovaných. Na př. v listech biskupství Magdeburského z r. 961—979 darují se statky „in partibus Slavorum", „in Slavis", dávají se k biskupství „familiae slavonicae, Theutonici et Slaui" a p. V listech kláštera Fuldského (Vltavského) z X. století jmenují se v jihozápadních Duřinkách vesnice, v nichž měl tento klášter po 173, 120, 78, 73 atd. rodinách slovanských (familiae Slavorum). Krajina okolo Saalfeldu v Orelsku (Orlagau) slove v listech XI. století „Regio Slavorum" a les Duřinský nazývá se „Saltus Slavorum"; obyvatelé tamější spravovali se svými zákony slovanskými, jakož královna Richza, darovavši tam r. 1057 statky některé klášteru sv. Petra v Kolíně nad Rýnem, učinila to dle znění listiny „secundum legem et ritum gentis illius." V století XII. a XIII. však hynula národnost slovanská v Duřinkách již valně a v století XIV. zašla docela [3]).

Ale optá se snad někdo, jenž má dle mínění posavadního Hermundury za Němce, což znamená jméno Duri neb Duřinci po slovansku? Tuť jsme pravda poněkud v nesnázi; ukazujeme ale nicméně ke slovům dur neb durák (pošetilec), duřích (hněv) a duřivý (hněvivý), těšíce se tím, že toho jména z jiných jazyků ani s dosti malou podobností k pravdě vysvětliti nelze [4]).

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 466. — [2]) Praviť sv. Bonifác v dopise k papeži Zachariášovi r. 741: „Locus qui dicitur Erphesfurt, qui fuit jam olim urbs paganorum rusticorum". Othlon II. 2. — [3]) Poněmčování Duřinska obšírně vypisuje Landau v pojednání svém „Der Bauernhof in Thüringen", S. 41—48. — [4]) Viz Poznam. 2. na straně 10.

2. Parmae-Kampi. Koubané bavoršti.

Nad horami Sudetskými (Českobavorským lesem) bydleli dle Ptoleméa Teurio-Chaemae (Duřinci a Kamenčané) a níže jich Parmae-Kampi až k řece Dunaji. Tímto jménem rozuměti náleží obyvatele krajiny po řece Koubě, německy Kamb řečené, od Osí a Brodu až k městu Koubě, kdež řeka Kouba s Řeznou se spojuje, a po řece Řezně, kterouž Ptoleméus měl bez pochyby za Koubu, až k jejímu ústí do Dunaje. Tato krajina na úpatí lesa Bavorského náležela tehda k Duřinsku a pocestní řečtí znali ji dobře, poněvadž skrze ni pořičím Řezny a Kouby šla hlavní cesta přes města Koubu a Brod ke Klatovům a Domažlicům do Čech. Ve středověku pověstnou se stala vojenskou výpravou německého krále Jindřicha III. r. 1040, kterýž, položiv se u hradu Kouby (Cosmas nazývá tento hrad Kamb neb Kamba [1]) na obojím břehu řeky Řezny, chtěl lesem k Domažlicům proraziti, ale dostav se do zásek knížetem Břetislavem nalíčených, na hlavu poražen jest. Ač tato končina od dávných století jest poněmčena, chová posud ve jménech místních i v řeči lidu množství památek slovanských z doby pradávné. Připomínáme řeky výš jmenované, Koubu a její přítoky Kubici, Bystřici (? Pastritz) a Hrabici; Řeznu (Regen) bílou a černou s přítokem Keitersbach, řeku Nabu s přítokem Schwarzach, a potoky Kinsach, Menach, Gaisach a Ranna, též řeku Ilz, ježto všechny padají do Dunaje; z hor jmenujeme: Čerchov, Jezero (Osser), Javor (Arber neb Arwa), Roklan (Rachel), Lužnou (Lusen) a Duschelberg, na němž se počíná Vltava; z osad: města Osí, Brod bavorský (Furth), Koubu s předměstím, řečeným Letz, Kočín (Kötzting), Světlou (? Zwiesel) a Řeznu (Regen), pak vsi Lom (Lam) pod Javorem, Miltach, Felzing, Runding, Chamerau, Pösing, Traitsching, Pulling, Roding, Kalsing, Teublitz, a níže k Dunaji Stupno (Regenstauf), Řezno, Strubiny (Straubing), Vilshofen a Pasov.

Co řeči se týče, slyšeti v této krajině a výše k Nabě a Přimdě (Pfreumt) slova česká: Trad (trata), Robat (robota), Warb (vrub), Schütt (šít slámy), Komet (chomout), Moschen (mošna), Bütschen (bečka soli), Pavesen (pavuza), Petschen (pecka), Nu-

[1]) Cosmae Chronica Boem. Pertz Monum. Germ. IX, 72.

sche (nůž), Dalken (vdolek), Kolatschen (koláč), Graupen (kroupy), Schlott (zlota, špatná cesta), Graniz (hranice) a j.[1]) — O někdejším slovanském obyvatelstvu města Kouby zvláště svědčí také to, že tam od starodávna velmi pilně provozovalo se včelařství a vařila pověstná medovina, a že v celé krajině tkalo se mnoho plátna.

Co by znamenalo jméno Kouba, jak lid v Čechách mluví, aneb Chúb, jak píše Kosmas, neumíme vysvětliti; že ale jest české, stvrzuje se diminutivní formou „Kubice", jakž slove vedlejší pramen její, jenž teče z Čech ode vsi Kubice ke Brodu, a jakž se nazývá i kopec u jejích pramenů. Předrážka Parmae (Parmae-Kampi) má podobnosť se jménem potoka „Parmy" na Slovensku, na západ od Trnavy.

3. Naristi. Narďané.

Naristy ponejprv jmenuje Tacitus. Přecházeje u popisování Germanie od Rýna k Dunaji, klade tu za obyvatele Hermundury, vedlé nich Naristy a dále Markomany a Kvady, dotýkaje, že tito čtyři národové jsou jako čelem Germanie, pokud tu Dunaj činí hranici, a připomínaje o Naristech zvláště, že se po onu dobu neodnárodnili, rovněž jako Kvadové [2]). Ptoleméus pokládá Naristy pod Sudety až k lesu Gabritě (Javornici), a přivádí za sousedy jich Adrabae-Kampy (Koubany), Baemy (Čechy) a Rakaty (Rakousy) [3]). Julius Capitolinus je jmenuje spojence Hermundurů, Markomanů a Kvadů i mnohých jiných kmenů ve válce Markomanské, vedené r. 165—180 s cís. Markem Aureliem [4]); Dio Cassius konečně vypravuje z též doby, že asi 3000 Naristů, jsouce ve vlasti své znepokojováni, z ní se vystěhovali a s povolením cís. Marka Aurelia v krajině římské se usadili [5]).

Podlé toho, jak Tacitus a Ptoleméus sídla Naristů vyhraničují, jmenujíce na západě Hermundury, jenž šli až po Dunaj od Řezna k Pasovu, na severu les Český (Sudety) a na východě les Javornici u Medlíka, není pochybnosti, že Naristi byli obyvate-

---

[1]) A. Schmeller's Bayerisches Wörterbuch. Stuttgart 1827—37. — [2]) Tacitus Germania, c. 42. — [3]) Ptolemaeus Geographia II, 12. — [4]) Julius Capitolinus in Vita M. Aurelii, c. 22. — [5]) Dio Cassius LXXI, 21.

lé na řece Naarn čili Naara zvané, na levém břehu Dunaje v Horních Rakousích.

Řeka Naarn, jmenována r. 853 Nardina[1]), r. 1141 Nardus[2]) a r. 1209 Narden,[3]) má počátek v lesnaté krajině na hranicích Dolních Rakous u Kroneku a Křenové (Krenau) na blízku pramenů Kouby rakouské, a padá pod městysem téhož jména (r. 923 Nardinum) u Pitzinku do Dunaje. Krajina na jižním pořičí jejím jest úrodná rovina jako na řece Michli (Mühl), a byla zajisté již za pradávné doby lidmi osazena. Na západ od ní mezi řekou Kuznou (Cusus) a potokem Moravou (Marus) jest ona známá končina, do kteréž Tiberius přeložil průvodčí králů Mirobuda a Katvaldy, když po smrti těchto knížat z Raveny a z Forum Julii domů se vrátili. V listinách XI a XII. století připomínají se velmi zhusta osady slovanské v této krajině; přivádíme toliko listinu hraběte Viléma z r. 853, kterouž veškeré statky své mezi řekou „Nardou" a „Agastou" až ku hranicím českým, jmenovitě také faru Nardskou, daroval klášteru sv. Jimrama v Řezně[4]). Tam nalezeny jsou též mnohé slovanské památky pohanské, zejména ve sv. Jiří nad Lesy a slevárna na bronzové srpy u Cáhlova. Vůbec pak chová se památka Naristů, o nichž Tacitus se pronesl, že za jeho doby ještě se nebyli odnárodnili, u velkém počtu slovanských jmen řek, vrchů a osad, jež za průkaz slovanského původu Naristův dle listin a map katastrálních tu sestavujeme.

Téměř všechny řeky a potoky v tomto okršlku země od pomezí Dolnorakouského až ke hranicím Pasovským mají jména slovanská, totiž: Žabnice či Žebnice (r. 998 Sabinicha, později Sabnicha), nyní Sarming, jenž padá u Sarmingšteinu naproti Chlumci (Kolmitzberg) do Dunaje; Dubnice, v listinách z r. 1049 Dambinich a Tuminich, nyní Dimbach, od vsi Dubnice (Dimbach) k sv. Mikuláši (St. Nicola) u Dunaje; Doubrava, nyní Dobra neb Tobra u Bergkirchu mezi hradem Klamem a Mauthausy; Temnice, r. 1141 Timnich, nyní Deimnig, potok u Baumgartenberku; Naarn či Narda, řeka výše popsaná;

[1]) Monum. Boica 28, II, 45. — [2]) Kurz Beiträge III, 484. — [3]) v. Meiller Babenbergische Regesten, S. 103. — [4]) Viz Fr. Pritz Geschichte des Landes ob der Enns. Linz 1846, díl I., kdež na str. 359—383 starší příběhy a slovanské památky Horních Rakous nad Dunajem zevrubně se vypisují.

Aista, v listech z r. 853, 985 a 1125 Agastus, Agesta a Aggist, ježto teče od Cáhlova a Libenavy ke Schwertberku a padá u M. Labu do Dunaje; Jesenka, Gössen, potok v okršlku Waldhauském; Lunkovice, n. Longwitz neb Longitz, potok ve farnosti Riedské; Višnice, n. Vissnitz, potok ve farnosti Wartberské; Blanice, n. Flanitz, potok u Kefermarktu; Malše u Windhagu, kteráž teče přes Cetvinu do Čech; Javornice, Jaunitz, potok u Cáhlova; Bystřice, Feistritz, potůček blíž Marbachu, na němž leží dvůr Chlum (Culm); Morava, r. 98 u Tacita Marus, March neb Marbach potok u zámku Marbachu; Kuzná, r. 98 u Tacita Cusus, nyní Gusen, jenž teče od Rychnova k vesnici Kuzné a padá tu do Dunaje; Rotala velká, v listě Kláštera nad Křemží z r. 777 Racotula, snad Rokytná (srovnej Rotigl — Rokyteň u Krumlova v Moravě), na níž leží ves Světlá (Zwettl), a Rotula malá, kteráž teče ok. sv. Víta a padá u Otensheimu do Dunaje; Michle velká, Gr. Mühlfluss, ježto se počíná na hranicích českých naproti Vltavě, severozápadně od Drkolenek (Schlaegel) a padá západně od sv. Martina do Dunaje; Michle malá, Klein-Mühl u Peilšteinu; Ostrá, Oster, pohraničný potok mezi Rakousy a Bavory, a Raná, Rannabach, tamtéž.

Rovněž mnoho lesů, vrchů a trat zachovalo v této krajině posud jméno slovanské, a to: Brokenberg u Libenavy blíž hranic českých; Dobringerwald a Zölsenberg u hradu Helfenberka; Hussenberk, les u Leopoldschlagu blíž Cáhlova; Horitzerfeld, traty u Schöllingu v okr. Sprinzenšteinském; Chlum, n. Kalmberg u Preinburku; Chlum, n. Kulm u Katzgrabenu v okr. Riedegském; Javornice, Jaunitz, Buková, Bockau a Lamau, lesy u Cáhlova; Pöstlingberg, vrch naproti Linci, s poutnickým kostelem; Lungitzberg, les u Erdmannsdorfu; Missenwald, les u Rychnova; Moravské pole, Marchfeld u Marbachu; Plessberk, les u Wetzelsberku v okresu Greinburském; Pötscher Pihel, kopec u Weissenbachu v okresu Waxenberském; Temnice, Deimnig, r. 1141 Timnich, les u Baumgartenberku, a Zaječí kopec, Zeitzerberg u Šteinbachu v okresu Riedegském.

Osady, ježto tu jménem svým Naristy Tacitovy v paměť uvádějí, jsou: Blanice, Flanitzhammer, samota u Kefermarktu; Bulovice (Wulowitz) blíž Cáhlova; Cáhlov, Zagelau, několik stavení blíž Odenkirchu; Cáhlov, Freistadt, město; Dobring, snad

Dobřín, blíž Helfenberka; Doubrava, n. Tobra, několik domků blíž Bergkirchu; Drkolenky, Schlaegel, s klášterem premonštrátským; Gauming blíž Klamu; Gratz, několik stavení u Engerwitzdorfu v okr. Riedegském; Gauschitzdorf u Dolního Weitersdorfu; Götschka či Götzka blíž Matzelsdorfu u Kuzné; Grössing u Münzbachu v okr. Windhagském; Grein, hrad, kde jest pověstný vír v Dunaji; Chlum, Kolmhof, dvůr na Bystřici u Marbachu; Chlum dolní, Nieder-Kulm, v okr. Riedegském; Katsdorf s kostelem sv. Víta blíž Wartberka; Krhov, Gurhof, dvorec blíž Leopoldschlagu u Cáhlova; Krawitzmühle, mlýn u Stiftunku v okr. Wuldenfeldském; Kreuzen (st. Kreuzin) s kostelem sv. Víta, blíž Pabneukirchu; Laubetzhof, dvorec u Hirschbachu; Lasberk, ondy Losberk, s kostelem sv. Víta v okr. Cáhlovském; Leštná, Lexen, dvůr u Lichtenavy; Leštnický mlýn, Lexmühle na Malši blíž Cetviny v Čechách; Loitzenberk, několik stavení u Schwertberka; Lunkovice, Lungitz, několik stavení u Bodendorfu blíž Marbachu; Morava, Morau, několik stavení blíž sv. Osvalda v okr. Lichtenovském; Naarn (ondy Nardinum), městys nad řekou téhož jména; Palice, Pölz, dvůr blíž Spörbichlu u Cáhlova a Palický mlýn, Pölzmühl, tamtéž; Pitzing, ves při ústí řeky Nardy; Přemyslov (r. 1125 Primislasdorf) n. Pröselsdorf ve faře sv. Havelské (Galneukirchen); Radlitzgut, několik stavení u Grünbachu blíž Cáhlova; Radinau, samota blíž Engerwitzdorfu na řece Kuzné; Raná dolní, Nieder-Ranna, ves na břehu Dunaje u Marbachu; Rannariedel, ves s lukami Dolwiesen a lesem Dolesek, a Rannamühle, mlýn na Rané na hranicích Pasovských; Rautschmühle, mlýn na řece Nardě u Altenburku; Stráň, Stransberg, několik stavení u Mistelberku v okr. Zelhofském; Struden, ves u Dunaje, kde jest pověstný vír; Toitschmühle na potoku Rané blíž Rannariedlu; Tröbinghof, dvorec u Hirschbachu; Winau, několik stavení na řece Kuzné blíž Dunaje; Višnice, Vissnitz, několik stavení u Wartberka; sv. Vít, ves v okr. Waxenberském, při níž jest samota Zöls; Zaisendorf, několik stavení u Bogendorfu; Zirking, ves ve faře Riedské nedaleko Marbachu; Zölling, několik stavení u Přemyslova (Pröselsdorfu) v okresu Riedegském.

Místní jména slovanská v krajině dále na východ k lesu Javornici, kteráž dle Ptoleméa náležela též k okršlku Naristskému,

položili jsme v Dokladech (viz Místní jména v Dolních Rakousích), pročež je tu pomíjíme.

Co se dotýče jména Naristi neb Narisci, jež vykládáme za obyvatele řeky Naarn, porovnána s ním buďte jména Aravisci, Rabané, zvaní od řeky Raby, a Taurisci, Tuřané od turů či vrchů. Co by jméno Naarn znamenalo slovansky, zdali správnější forma toho jména jest středověké „Narda", a zdali jméno Narda souvisí se jménem byliny nardy či nardu (polsky narda, rusky nard, lat. nardus, t. j. kopytník), zůstavujeme na své váze. Narda slove také osada v Železné stolici (krajině ondy slovanské) v Uhřích a jiná ve Verovitické stolici ve Slavonsku.

Němečtí vykladači Tacitovy Germanie K. Mannert[1]), A. Wilhelm[2]) a Ch. Reichard[3]) kladou Naristy do Horního Falcka a Baireutska v Bavořích, majíce za to, že Hermunduři, Sudety od Naristů oddělení, vládli jen Duřinkami po řeku Mohan, a že nevládli jižní krajinou až po Dunaj, do níž tedy pro vyplnění místa Naristy položili. Někteří spisovatelé, spravujíce se jedině zvukem jména, vztahují Naristy k Normberčanům, jiní zase k Narysům, obyvatelům vesnice téhož jména blíž Příbrami v Čechách.

4. Adrabae-Kampi. Koubané rakouští.

Mezi lesem Gabritou (Javornicí) a lesem Lúnským u Dunaje pokládá Ptoleméus za obyvatele Adrabae-Kampi, vedlé nichž byli Baemi a na východ Rakatae. Jsou ť to bez odporu obyvatelé krajiny na řece Koubě, něm. Kamp, ve spisech a v listinách latinských IX.—XII. století Chambe neb Chamba zvané[4]), s hlavním hradem, nyní Gars neb Gors (Hradiště?) řečeným a s městy Světlou, Krumlovem a Křemží. Řeka Kouba počíná se v lesích na hranicích hornorakouských blíž Křenové (Krenau), teče na Světlou, odtud lesem Doubravou na Krumlov, okolo Starých Polan a Rakousek (Kl. Raabs) ke Starým Hradům (Altenburg), odkudž se obrací na jih ke hradu Garsu, dále ubírá se okolo vsi Mojžíře

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 393. — [2]) A. Wilhelm Germanien, S. 210. — [3]) Ch. Reichard Germanien, S. 106. — [4]) Andr. v. Meiller Babenbergische Regesten. Wien 1850, S. 3.

(Maires), Ranického mlýna, Borovnice (Fernitz) pod horou Lúnskou, Štivnice a městeček Štítar, Dlouhé Louže a Stráže (Strass), a padá pod Grafenwörthem, na východ od města Křemže, do Dunaje. Na tomto dlouhém toku vlévají se do ní Malá Kouba či Kubice (Kl. Kamp) u Rapotenšteina, Světlá a Hradnice blíž kláštera Světelského, Doubravka, Slatinka a Gegnice před Krumlovem, Borová u hradu Garského a Dlouhá Louže naproti městečku Stráži. Na jih od řeky Kouby teče krajinou Koubskou řeka Křemže, majíc prameny nad lesem Javornicí a jdouc podobným obloukem jako Kouba okolo lesa Šachova a městyse Olešné (Oels) k Lubnu (Loiwein), kdež do ní padá potok Olšava, dále okolo osad Meislinku, Radíkova a Ostroha k Senftenberku a dolů k městům Křemži a Kamenci, kdež se vlévá do Dunaje. Dle toho hraničila krajina Koubská na západ s Nardany hornorakouskými a s českým Vitorazskem na Lužnici, na sever s Rakousy na Dyji, na východ na les Lúnský a na jih na Dunaj.

V jihozápadní části krajiny Koubské leží často jmenovaný les „Javornice", v jehož okolí se ozývá tolik místních jmen slovanských, jako by tam obyvatelstvo slovanské teprv v minulém století bylo vyhynulo aneb tam bylo doposud. Na vysočině Javornice dotčené (něm. Jauerling) jest rozhlášený kostel poutnický, nazvaný na Luhu (Maria Laach), kamž dle starého návyku lidé až z Čech na pouti přicházejí; severně od Javornice leží ves Zeining a u ní pahrbek Hradišťko (Gratisch), lesy Javornice, Skalice (Galezleuthen) a Türek; louky Malá Javornice a Vilice (Willitz) a blíže nich hájek Suchá (Zauchen); dále ves Drachov (Trandorf), u níž teče potok Debischbach, nad nímž jsou pole a luka Roháč (Rogacz) a Rohatec (Rogitz), Kuczereut a Kuicz, Sametzriedel a Strani; na jih na potoku Hradišťském (Gratisch) jest háj téhož jména a trata Leštice (Leschitz). U vesnice Horní Rané (Ober-Ranna) k půlnoci leží pole Ströbezfeld, Listenfeld, kopec Trostalberg a samota Borová (Fohra); u vsi Bystřice (Feistritz) na potoku téhož jména jest místo Lubník (Laufenek), Polanský dvůr (Pöllahof), pole Skalice (Galetz) a j. p.

Ku konci navrátíme se ještě k Ptoleméovu pojmenování obyvatelů této krajiny „Adrabae-Kampi." Co by předrážkou aneb prvním kmenem toho jména Adrabae rozuměti se mělo,

těžko vyložiti. Možná, že v tom slově zavírá se české přídavné jméno „dravý“, že by tedy Adrabae-Kampi byli obyvatelé Dravé Kouby, nazvané tak proto, že trhá břehy (srovnej jméno řeky Dravy v Charvátech, a jména Divoká Orlice a Dravice v Čechách). Němečtí vykladatelé toho jména rozumějí slovem Adrabae Arbesbach, městečko blíž pramenů řeky Kouby; kterýž výklad však jest mylný, ježto v lesnaté krajině okolo Arbesbachu za časů Ptoleméových ještě nižádných osad nebylo.

5. Rakatae. Rakousi.

Ptoleméus, pojmenovav kmeny, kteří bydlejí na severním břehu Dunaje, od Bavor počínajíc, t. Parmae-Kampi, Naristi, Adrabae-Kampi, též lesy Gabritu a Lúnu, končí takto : „*Ὑφ' ἣν (Λοῦναν ὕλην) μέγα ἔθνος, οἱ Βαῖμοι, μέχρι τοῦ Δανουβίου. Καὶ συνεχεῖς αὐτοῖς παρὰ τὸν ποταμὸν οἱ Τερακάται. Καί οἱ πρὸς τοῖς κάμποις Ῥακάται.*“ Jména „*Τέ Ῥακάται*“ (v rukop. *τερακάτριαι*) a „*πρὸς τοῖς κάμποις Ῥακάται*“ spůsobila vykladatelům Germanie Ptoleméovy ode dávna mnoho přemýšlení, a někteří, jmenovitě K. Mannert, F. Kruse a Ch. Reichard, nemohouce naprosto žádného podobného jména v těchto krajinách nalézti, octnuli se s výkladem slova Rakatae až na Rákoši v Uhřích, vytýkajíce Ptoleméovi, že tu z mezí Germanie vykročil [1]). Šafařík první důmyslně ukázal k podobnosti jména Rakatae s Rakousy a jména „Te“ se jménem Dyje; jsa však toho mínění, že Slované teprv v V. století do těchto krajin přibyli, a že za doby Ptoleméovy tu byli obyvatelé jiní (svevští), pokládal obě jména za cizí, jež prý potom Slované, osadivše tu krajinu, za svá přijali a v „Rakousy“ a „Dyji“ je proměnili. My však jsme mínění jiného, majíce Rakaty za slovanské Rakušany a řeku „Te“ za slovanskou Dyji, a vykládáme svrchu položená slova Ptoleméova takto : „Pod lesem“ Lúnským bydlejí Baemové (Čechové), národ velký, až k Dunaji, a vedlé nich Rakousi (Rakušané) nad řekou Dyjí a Rakousi v Polanech.“

Ptoleméus aneb pocestný učenec neb kupec, kterýž mu

---

[1]) Ch. Reichard Germanien, S.156. — [2]) Slovanské Starožitnosti, str. 704 a Časop. Mus. na r. 1847, II, 573. Viz Výpis z obojího spisu v Dokladech.

sbíral jména do geografie, proměnil ve jméně Rakousi sykavku *σ* v *τ*, jako ve jméně „Krkonoše“, z něhož udělal *Κορκόντοι*, aneb jak Atheňané změnili *Ἀρδησσός* blíž Athen v *Ἀρδηττός*, nebo jak Římané udělali z Chasů (Hcsů) Chaty a z Pasova Banavu; nevhodnou pak dvouhlásku ou změnil Ptoleméus v pohodlnější *α*, kterýmž spůsobem z Rakousů stáli se Rakatae.

Jméno Rakousi náleží v třídu jmen rodních, skládajíc se z dvou kmenů rak (srovn. Rako-lusky, Raka-davy) a ous či vous (srovnej Čertousi, Levousi, Holousi, Křivousi, Robousi a p.) [1], a přešedši časem na osadu rodní, památný hrad Rakousy (Raabs) nad Dyjí, stalo se jménem kmenovým. Nalezá se co místní jméno i v jiných zemích slovanských, totiž v Boleslavsku a v Jičínsku v Čechách, kdež ondy bývala třetí osada téhož jména blíž Chlumce mezi Olešnicí a Levínem, z níž se zachoval podnes mlýn Rakouský; na Moravě jsou u Prostějova pole „Rakousky“ co památka někdejší vesnice téhož jména (zašlé v XVI. století), a na Slovensku v Tatrách blíž Kéžmarku slove též vesnice Rakousy, jíž Němci říkají Roks.

Bydlelit pak Rakušané podlé slov Ptoleméových v pořičí Dyje okolo hradu Rakouského a v Polanech (*κάμπος*=pole), v rovině na západ a na východ od města Rohou, ještě v XIII. století „In den Bolanen“ nazývané, kdež Staré Polany (Alt-Pölla), sídlo starodávného děkanství, městys Nové Polany (Neu-Pölla), ves Malé Rakousky (Klein-Raabs) a Polany Reinprechtovy (Reinprechts - Pölla) mezi hradem Garsem a hradem Slivnicí (Burg Schleinitz) podnes je připomínají [2]). Hraničili tedy na západ na Vitorazsko (české), kdež vysočina mezi řekami Dyjí a

---

[1]). Dle toho píší někteří ohybně Rakousy dlouhým *ú* neb dvouhláskou *au* (Rakúsy, Rakausy). Kronista Kosmas v XII. století psal, zajisté dle vyslovování tehdejšího, „castrum Rakouz“ a mnich Opatovický (ok. r. 1150): Anno 1072 principes Boemie devastaverunt „rakouzi“. — [2]) A. Buchner (Die Einwohner Deutschlands nach Cl. Ptolemaeus, München 1839, S. 19) rozumí slovům *πρὸς τοῖς κάμποις* tak, že bydleli Rakati vedlé Kampů (Koubanů). Ačkoli to skutečně jest pravda, však neobsahují toho slova Ptoleméova, který by jinak na místě *κάμποις* byl napsal *Ἀδραβαις-Κάμποις*. Šafařík zase (Časop. Mus. na r. 1847, II, 573) má za to, že tito Rakati bydleli v révonosné krajině u druhého hradu Rakouského, řečeného německy Rötz; však Rötz nikdy nenazýval se slovansky Rakousy, nébrž slul jako městečko téhož jména v Bavořích Rehee nebo Rec.

Skřemelicí i Lužnicí činí spolu rozhraní vod evropejských, Dunaje a Labe, na jih na Koubany, na východ na Moravské pole, kterýmž za starší doby slula krajina od řeky Moravy až k lesu Černému (u Holabrunnu) a Murskému (Mailberk), a na sever na Znojemsko a Bítovsko.

Že Rakati Ptolenéovi nejsou snad původu keltického neb německého, ale že jsou Slované, od doby předhistorické v Rakousích usazení a teprv v středověku od Bavorů poněmčení, prokážeme jednak ze slovútnosti jména „Rakousy", v době nepamětné zakořeněné, jednak ze slovanské povahy krajiny, v níž obývali. Jméno Rakousů či Rakušanů nerozlučně spojeno jest se jménem hradu Rakouského u stoku moravské a rakouské Dyje, kterýžto hrad již na úsvitu historie středověké v století X. a XI. byl nejtvrdší pevností veškerých Rakous na levém břehu Dunaje a spolu sídlem nejbohatšího děkanství všeho kraje, k němuž až do časů cís. Josefa náleželo výše 30 osad pod desátek. Neníť hradu neb města v arcivojvodství Rakouském, ježto by v listech a kronikách tolikrát se jmenovalo, jako hrad řečený. Počínajíc od Kosmy Českého, který jej k r. 1100 pravým jménem „castrum Rakouz" připomíná, líče dobývání jeho za knížete Českého Bořivoje, přivádí se potomně bezpočtukráte pod jmény: Ragetz, Ragitz (r. 1147), Rax (1156), Ratgotz (r. 1179), Rakez (r. 1181), Ragcze (r. 1204), Ragitze, Rogaz, Rachs (r. 1306), až se mu na začátku století XVII. dostalo nynějšího názviska Raps, Rabs neb Raabs. Taková však politická i církevní slovútnosť toho hradu nevzešla zajisté prodlením dvou neb tří století (snad od r. 450 neb 550), alebrž zakládá se v nevystihlé minulosti, jdoucí nad časy Ptoleméovy [1]).

Týmž spůsobem ukazují slovanská jména veškerých vod v krajině Rakouské a Polanské a množství slovanských jmen vrchů, lesů, trat a osad, a to právě těch nejznamenitějších, k tomu, že byla země tato osazena prvopočátečně skrze Slovany. Do řeky Dyje (o kteréž viz zvláštní článek níže mezi řekami) vlévají se potoky Javornice u Biteše (Vittis), Jesenice u Býdova, Leštnice u Dobersberka, Slatinka u Karlšteina, Bystřice

[1]) Za novější doby došel hrad Rakouský u Čechů a Moravanů ještě větší slovútnosti, ježto dle něho celá říše nazvána jest císařstvím „Rakouským".

pod Rakousy, Tubeřice s Pijavicí u Drozdovic, Javorka u Trnávky, Křeslice u Freišteina, Blatnice se Želetavou u Bítova, Fugnice s Olešnou u Hardeku, Blatnice u Kyjova, Hradnice u Znojma a Pulkava u Lavy. Ze jmen místních jmenujeme v témž pořičí krom míst již přivedených, osady Mojžíř (Maires) a Dubnici pod Býdovem, městečko Dyji, vsi Jedlici (?Edlitz) a Leštničku, les Helmici u Karlšteina, vsi Libenice, Vinary (Weinern) a Bystřici u Zigharce, Močidla a Chlumec u Rakous, Olšany a Lubnici u Drozdovic, Chodouny, Fugnici a Kokač u Jerouše, Mišnici, Blatnici a Nalb u Rece, městečka Pulkavu a Řešici nad Imburkem, Kadov, Mysliboř (Meiseldorf), Stakory a Tři Duby blíž Rohou, les Moravici a vesnici Střehom (Strögen) tamtéž a v. j.

Od doby Ptoleméovy jméno Rakatae rovněž jako Baemi pominulo na dlouhá století, až téměř po tisíci létech (k r. 1100) objevilo se znovu v kronice Kosmově v přesné spůsobě slovanské. —

K tomuto článku o Rakatech připojujeme zprávu o národku záhadném, později též v Rakousích jmenovaném. Za časů sv. Severina († r. 482), jenž žil dle vší podobnosti v krajině Vídenské, bydleli na protějším břehu Dunaje, od Bisamberku ke Křemži, Rúgové, lidé tiší, kteříž dle Eugippia, životopisce sv. Severina, provozovali rolnictví a řemesla, uměli dělati ozdobné věci ze zlata a stříbra, chodili do městeček svých na trhy a vedli obchod po Dunaji, pročež sv. Severin jejich krajinu nazývá požehnanou. Měli své vlastní knížata, toho času Flaccithea a Felethea či Favu, kterýžto Feletheus, zapleten byv po zkáze říše Římské (r. 476) ve válku s Otakarem (Odoakrem) Štyrským (v Horních Rakousích), od něho poražen a i s manželkou svou Gisou a synem Fridrichem ze země vyhnán jest (r. 487) [1]. V století VI. připomínají Prokop Caesarejský a Jornandes tytéž Rugy s jinými kmeny sousedními jako spolubojovníky ve válce gotské, v kterémž čase (od r. 526—568) v části země jejich (na Moravském poli) na nedlouho se usadili Longobardové.

Jakého původu tito Rugové byli, o tom mínění jsou roz-

---

[1]) Viz širší zprávy o Rugech ve spise : Vita S. Severini ab Eugippio abbate scripta. Augustae Vindelicorum 1590, a K. Ritter Leben des hl. Severin. Linz 1853.

dílná, a nikdo posud na tuto otázku jasně neodpověděl. Jedni mají je za národ německý, poněvadž knížata jejich mají jména německá. Prokop Caesarejský počítá je ke Gotům. Avšak jména Flaccitheus a Feletheus či Fava jsou v rukopisech Eugippiovych velmi nestejně a neurčitě psána a mohla by se také za slovanská vykládati : Flaccitheus za Vlasatu (srovnej Vlasatice na Moravě) a Feletheus či Fava za Veletu či Vavu (srovnej místní jméno Veletín na Moravě a Vavice v Čechách). Manželka knížete Felethea „Gisa", oddána víře Ariánské, byla ovšem Gotka, a bratr i syn jeho, oba Fridrichové, měli jména německá; z toho ale nejde, že by všechen rod knížecí a národ Rugský byl německý, jakož již v nejstarší historii jsou toho příklady, že někteří údové v knížecích rodinách slovanských měli po matce jména německá, národ pak, jemuž vládli, byl slovanský. (Viz o tom článek o Duřincích). Totéž platilo by i o knížeti Erarichovi, jejž sobě Rugové ve válce gotské zvolili.

Zpráva Prokopa Caesarejského, že Rugové byli odnož Gotů, tím zase v pochybnosť se uvádí, že Prokop hned potom praví, kterak Rugové svými zvláštními zákony se spravovali a národ svůj zachovali neporušený, žen cizích (gotských) sobě neberouce [1]). Také Eugippius zprávu Prokopovu nejistou činí, ježto vypravuje v životě sv. Severina, že Gotové, jsouce nepřátelé Rugů, nechtěli knížete jejich Flaccithea skrze svou zemi do Italie pustiti [2]).

Jiní spisovatelé, zejména K. Mannert [3]) a Fr. Barthold [4]), pokládají Rugy podunajské za krajany Rugů na moři baltickém, jenž prý ve veliké vichřici za časů Attilových k Dunaji se přestěhovali. Však nehledíce k tomu, že odporuje téměř zdravému rozumu, že by obyvatelé úrodného ostrova Rány byli hledali živnosť až v Rakousích, dotýkáme toliko, že Rugové, s nimiž obcoval sv. Severin, byli z části již křesťané, kdežto Rugové severní teprv ve XII. století násilím byli na víru křesťanskou obráceni.

Dle zdání našeho mohou se jménem „Rugi" dosti dobře rozuměti „Rakousi" či Rakušané, obyvatelé domácí. Eugippius,

---

[1]) Rugi autem, gens Gothica, suis olim vivebant legibus. Vitatis tamen mulierum alienarum connubiis, nationis suae nomen pura sobolis successione apud se conservarunt. Muratori I. 303. — [2]) Vita S. Severini, c. 5. — [3]) K. Mannert Germania, str. 340. — [4]) Fr. W. Barthold Geschichte von Rügen I., 139.

mluvě o jednom nemocném z toho národu, jenž u sv. Severina vyléčení hledal, nazývá jej „quidam Rugus [1]), jménem slovu „Rakous“ velmi podobným; v množném počtu sluli by tedy obyvatelé tito „Rugusi“, což jménu „Rakousi“ ještě jest podobnější. Povaha toho lidu dle vylíčení Eugippiova zcela shoduje se s povahou pilných, orby i řemesel milovných Slovanů rakouských, jak se tu osvědčili ve stoletích pozdějších, a odporuje myšlénce, že by Rugové byli lid kočující, dnes tu, zítra jinde. Pakli některý houf jich v tehdejších velkých převratech vydal se s Goty sousedními na dobrodružství do Vlach, nejde z toho, že by celý národ se byl vystěhoval a ve válce vyhynul, ano právě o tom, že ve vlasti své zůstal, svědčí list Pasovský asi z r. 905, v němž se ustanovuje clo Dunajské kupcům, přicházejícím z Bavor, z Čech, z Rakous a z Moravy, a kdež kupci z Rakous a z Čech nazývají se „Slavi, qui de Rugis vel de Baemanis mercandi causa exeunt“ [2]).

Glosatoři života sv. Severina z XII. a XIII. století vykládají sice jméno Rugi slovem Ruzen (v rukop. Lineckém) a Růzen i Rucen (v rukop. Vídenském), rozumějíce tím nepochybně Rusy haličské, kteří za jejich časů obchod po Dunaji vedli; a však nelze se domýšleti, že by za časů sv. Severina v krajině od Bisamberku ke Křemži byli bydleli Rusi; také slovou ve XII. století kupci ruští na Dunaji Ruzarii a nikoli Rugi, vlasť jejich pak Ruzia [3]). Tito glosatorové byli k výkladu tomuto svedeni snad tím, že toho času někteří spisovatelé psali skutečně na místě Rusi Rugi, jakož čteme v životě sv. Vojtěcha: „S. Adalbertum Rugis olim praedicatorem destinatum“ [4]), a v historii Adama Bremského, kdež se k r. 1037 země Rugia vysvětluje jménem Ruzzia (Regnum Dagorum v. Rugorum, quod nos melius vocamus Ruzziam) [5]). Však takto vykládati nelze jména národu zcela rozdílného v V. století.

---

[1]) Vita S. Severini, c. 7. — [2]) Boček Codex diplom. Mor. I, 72. — [3]) V pravidlech, daných kupcům Řezenským r. 1191 v příčině obchodu do města Enže a dále do Rakous, nařizuje se o Rusích takto: Plaustra in Ruziam vel de Ruzia tendentia XVI denarios persolvant; Ruzarii, quocumque tempore vadant, duo talenta solvant et in reditu ex Ruzia dimidium talentum. Andr. v. Meiller Oesterr. Stadtrechte. Archiv für österr. Geschichtsquellen, X, 92. — [4]) Pertz Monum. Germ. IV., 360. — [5]) E. Kunik Die Berufung der schwedischen Rodsen durch die Finnen und Slaven. Petersburg 1844. S. 25.

6. Baemi. Čechové.

O zemi České, obklíčené horami a lesy neprůchodnými, měli Římané a Řekové vědomosti velmi chatrné. Uvnitř země neznali ani jediné řeky, ani jediné hory, ani jediné osady. Toliko dva spisovatelé zaznamenali jméno země a jediný zaznamenal jméno obyvatelů.

Nejprvé zmiňuje se o zemi České Strabo k r. 6. po Kr., pravě, že Marobud, král Markomanský, vrátiv se z Říma a strhnuv na se nejvyšší moc, t. r. kmenovce své Markomany do „Bujémum“ [1]), sídla svého, přeložil. Po něm přivádí zemi Českou k témuž roku pod jménem „Boihoemum“ Vellejus Paterculus [2]), kterýž vypravuje šíře o Marobudovi, jak té doby, když naň Římané se dvou stran, od Rýna skrze Hessko a od Dunaje u Karnuntum, doráželi, zdvihna se s Markomany svými, do vnitř země se odebral a národy vedlejší buď mocí sobě podmanil, buď smluvami k sobě připojil. Obyvatelů země České ani Strabo ani Vellejus nejmenuje; pochybnosti však není, hledíc k tomu, že zemi nazývají Bujémum a Boihoemum, že by Strabo, chtěje obyvatele pojmenovati, byl je nazval „Bujémi“, Vellejus pak „Boihoemi“ (nikoliv „Boji“).

Obyvatele země České připomíná jménem jediný zeměpisec Ptoleméus (r. 160, po Kr.), nazývaje je *Βαῖμοι* (Baemi), jak slovou podnes, a dokládaje o nich, že bydlejí pod lesem Lúnou (pod Manhartem k Vitorazi), jsouce národ veliký, jdoucí až k Dunaji [3]). Od Ptoleméa až do zkázy říše římské (r. 476) a od-

---

[1]) „*Βουίαιμον τὸ τοῦ Μαροβούδου βασίλειον*“ Strabonis Geogr. VII., 1. — [2]) „Boihoemum, id regioni, quam incolebat Marobuduus, nomen est.“ Vellejus Paterc. II. 109. — [3]) *῾Υφ᾽ ἣν Λοῦναν ὕλην μέγα ἔθνος, οἱ Βαῖμοι.* Však při všem tom, že Ptoleméus klade Baemy pod les Lúnu, vedlé Rakousů, tedy do Vitorazska, a nazývá je velkým národem, postrkují je novější spisovatelé němečtí do cípu Moravského pole naproti Karnuntum, nevidouce lesa pro samé stromy. Mannert Germania, S. 391 a V. F. Müller Die deutschen Stämme I, 192. Starší spisovatelé němečtí, zejména Šebestián Münster (r. 1540), měli zrak lepší, vysvětlujíce Ptoleméovy Baemi dobře Vellejovým „Boihoemum“ a Strabonovým „Bujémon“, t. j. kladouce Baemi do Čech. S. Münster Cl. Ptolemaei Geographia. Basileae 1540, p. 24. Také Šafařík (Starož. slov. 312) a Sprunner (Atlas antiquus, Germania) kladou Baemi do Čech, toliko že Šafařík, jakož i jiní spisovatelé čeští (Vocel, Pravěk I, 83) mají jméno „Baemi“ mylně za jedno a totéž [illegible] Boii“.

tud až do časů Karla Velkého již žádný spisovatel ani o zemi České ani o jejích obyvatelích zmínky nečiní.

Teprv r. 791 přivádí Eginhart, životopisec Karla Velkého, obyvatele České znovu, a to pod týmž jménem a v též krajině, jak a kde je jmenuje Ptoleméus. Píšeť Iginhart v Letopisech svých, že toho roku oddělení vojska Karla Velkého po vítězství nad Avary na řece Rabě vracelo se z rozkazu jeho domů po levém břehu Dunaje krajinou Českou, per Beehaimos [1]. Poněvadž ale Eginhardovi Beeheimi dle výkladu všech historiků jsou Čechové, jsou zajisté také Čechové Ptoleméovi Baemi; neboť nikde ni slovem se nepřipomíná, že by od časů Ptoleméových až do časů Karla Velkého v obyvatelstvu v Čechách byla se nějaká změna stala, že by totiž Bæmi Ptoleméovi aneb jiní obyvatelé, jak koli jmenovaní, byli zemi výhost dali a Eginhardovi Beehaimi se v ní byli usadili. Jest tedy souvislost (kontinuita) národu Českého v Čechách od století II. až do konce století VIII. a identičnost Ptoleméových Baemů a Eginhardových Beehaimů nade vší pochybnost vyvýšena.

Taktéž jméno země České Boihoemum a Bujémon, jak je přivádějí Vellejus Paterculus a Strabo, není nic jiného než středověká Boemannia (r. 900) a Kosmova Boemia neb Bohemia, a jakož Boemia znamená slovanské Čechy [2]), tak je znamená i Vellejovo Boihoemum a Strabonovo Bujémon, čímž prokázáno, že Čechové bydleli v Čechách již za časů Kristových. Z té dávné doby (a zajisté ne z pozdější) zachovalo se také dvoje pojmeno-

---

[1]) „Alias copias (Karolus M.) per Beehaimos via, qua venerant, reverti praecepit." Pertz Mon. Germ. I, 177. Kázalť totiž Karel Sasům a Frisům, aby šli nazpět touž cestou, kterou byli od Řezna přišli, t. okolo Křemže a Javornice k Linci. — Jméno Beehaimi, jehož užil Eginhart, potomně v kronikách a listech v podobné formě velmi často se opakuje; ok. r. 817 slovou Čechové Beheimi (Pertz Monum. III, 198) a Boemanni, r. 846 Bohemani, r. 905 Baemani, jindy Behemi a konečně u Kosmy Pražského ok r. 1124 Boemi a Bohemi.—[2]) Kosmas vypravuje o pojmenování země České takto (Pertz Mon. G. IX, I, 33.): Když Čech, přijda s pluky svými do nové vlasti, tázal se jich, jak by měli zemi pojmenovati, odpověděli jemu: „Et unde melius vel aptius nomen inveniemus, quam quia tu o Pater diceris Boemus, dicatur et terra Boemia." Což vůbec vykládá se bez závady v tento smysl: „A kde nalezneme lepší a příhodnější jméno nežli to, poněvadž ty Otče sloveš Čech, jmenuj se i ta země po tobě Čechy."

vání národu Českého u jiných národův. Slované severní a východní, Lužičané, Poáci a Malorusi, nazývají Čechy jménem domácím, jak sami se jmenují; jižní však Slované, Slovenci, Charváti a Srbové, říkají jim „Bémci“ a podobně je jmenují Němci a Románi. Od kterýchžto národův jihozápadních obdržel také nepochybně Ptolméus jméno „Baemi.“

Spisovatelé novější, k těmto svědectvím o přebývání Čechů v Čechách za doby Srabonovy i Ptolemćovy zření nemajíce [1]), mají za to, že dříve Čechů bydleli tu Bojové a po nich Markomani, kteréž mínění zakládají na Tacitově Germanii. Vizme tedy, co Tacitus o tom píše. Zmiňujeť se ve své Germanii o Bojích na dvou místech, v kapitole 28. a 42., a o Markomanech na místě jednom, v kapitole 42. V kapitole 28 praví, „že dle svědectví Julia Caesara mezi lesem Herkynským a řekami Rýnem a Mohanem bydleli Helvetové a vedlé nich Boji, oba kmenové galští“, i dokládáť, „že až po jeho dobu zachovalo se jméno Boiemi, co památka dávné historie té krajiny, ačkoli jsou v ní jiní obyvatelé.“ V kap. 42. pak, kdež vypočítává, kteří národové bydleli podlé Dunaje od Bavor až na Slovensko, totiž Hermunduři, Naristi, Markomani a Kvadi, dotýká, „že Markomani zvláště jsou proslulí udatností svou, dobyvše sobě sídel svých na Bojích, z nichž je byli vypudili“. Tyto dvě zprávy Tacitovy o Bojích, podané v kap. 28. a 42., spojují výše dotčení spisovatelé v jednu, a majíce za to, že krajina, kterouž Tacitus nazývá Boiemi, jsou Čechy, a ti jiní obyvatelé, kteří v ní za doby Tacitovy bydleli, že jsou Markomani, praví, že Bojové obývali v Čechách a že je Markomani od tamtud vyhnali. A však tento výklad zřejmě jest mylný. Krajina, o kteréž Tacitus mluví v kapit. 28., zcela jest rozdílná od té, ku kteréž se vztahuje v kapitole 42.

V kapit. 28. vypravuje Tacitus [2]), že za časů Julia Caesara mezi lesem Herkynským a řekami Rýnem a Mohanem bydleli

---

[1]) Tito spisovatelé mají Ptoleméovo jméno *Βαῖμοι* za identičné se jménem Boji. To jest ale zrovna taková identičnost, jako kdyby někdo řekl, že bohemicus jest identičné se slovem boicus a že na př. Monumenta bohemica jsou totéž co Monumenta boica. — [2]) Pro lepší vyrozumění věci klademe zde tuto část kap. 27 a 28. Germanie Tacitovy v původním znění: „Nunc, quae nationes e Germania in Galliam commigraverint, expediam. — Validiores olim Gallorum

dva národové, Helvetové a Boji, jež nazývá galskými, a praví dále, že vedlé nich na samém břehu Rýnském obývali národové germanští Vangioni, Triboci a Nemeti, za nimi pak (kap. 30) Chati (Hesi), kteří u lesa Herkynského se počínají a v něm se končí. Podlé toho bydleli Bojové tuto jmenovaní v nynějším Badensku, Würtembersku a Bavorsku blíž Bodamského jezera, majíce za sousedy na jihozápad Helvety v nynějších Švýcařích, kamž Jul. Caesar Helvety určitě klade, na severozápad Triboky, Nemety a Vangiony na levém břehu Rýna od Strasburku až k Mohuči, a k východu les Herkynský u pramenů Dunaje. Do této krajiny pokládá Boje také Strabo, tam připomínají se na kamenech římských ve IV. století po Kr., a tam bydlejí co Bavoři poněmčení podnes. U Bodamského jezera tedy, kteréž činilo hranici mezi Helvety a Boji, byla krajina, již nazývá Tacitus Boiemi, a nebyly to Čechy, od jmenovaného jezera 60 i 70 mil vzdálené; pročež hrubě pochybili vykladači Tacitovy Germanie v XVI. století, kteří, davše se svésti podobností jména Boiemi [1]) a jména Boihoemum, jakž Vellejus Paterculus Čechy jmenuje, a nehledíce ku vzdálenosti míst, krajinu, která leží u pramenů Dunaje, vrhli za Šumavu. Toto přenešení jména „Boiemi" od Horního Rýna do Čech jest tou měrou nekritické, jako kdyby někdo Caesarovy Paemany v severní Gallii pro pouhou podobnosť jména vztahoval k Čechům, galské Senony k Semnonům na Labi, galské Ruteny k Rutenům haličským, galské Cerakaty k Te-Rakatům v Rakousích, aneb galské Karnuty ke Karnuntum na Dunaji a p.

---

res fuisse, summus auctor, divus Julius tradit; eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos: quantulum enim amnis obstabat quo minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes promiscas adhuc et nulla regnorum potentia divisas? Igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, signatque loci veterem memoriam quamvis mutatis cultoribus." — [1]) V rukopise Tacitovy Germanie z r. 1460 a v nejstarších vydáních jejích čte se „Manet adhuc Boiemi nomen", zejména ve vydání římském z r. 1514, ve Frankfurtském Curtia Pichena z r. 1607 a v Amsterodamském D. Elzevira z r. 1678, též v rukopisech Perizonianském a Bekkrovském, jichž užil nejnověji kritický vydavatel Tacita J. Gaspar Orellius v Curichu (1848). Teprv novější nekritičtí vydavatelé Germanie Tacitovy vložili do ní o své ujmě Vellejovo jméno Boihoemum (místo Boiemi), chtějíce čtení obojího spisu uvésti v srovnalost.

Dle našeho zdání rozuměti náleží Tacitovým jménem Boiemi onu neúrodnou krajinu blíž jezera Bodamského, z kteréž dle svědectví Julia Caesara r. 58 př. Kr. 32,000 Bojů společně s Helvety do Gallie odešlo, kteráž pak byla nějakou dobu obyvatelů prázdná, pročež ji Strabo ok. nar. Kristova nazývá „pustinou Bojskou“ (ἡ *Βοίων ερημία*), obdrževši ale později zase jiné obyvatele, slula nicméně (quamvis mutatis cultoribus) ještě za Tacita (r. 98. po Kr.) „Boiemi“, ač nezmýlilli se Tacitus vzdálený a nenapsalli „Bojemi“ na místě „Boji“ (Bavory).

Někteří spisovatelé mají za to[1]), že jménem Boiemi blíž lesa Herkynského, o němž Tacitus mluví v kap. 28. Germanie své, rozuměti náleží zemi Českou proto, poněvadž týž spisovatel, mluvě na jiném místě, totiž v Annalech[2]), o „skrýši lesem Herkynským obklíčené“, do kteréž prý Marobud r. 6. po Kr. před Tiberiem strachem zalezl, touto skrýší beze vší pochyby rozumí vlasť Českou. A však jméno Herkynia silva vztahovali staří spisovatelé jednak k celému pohoří, ježto od Černého lesa v Badensku počínajíc, okolo Čech až k Tatrám se táhlo, jednak k rozličným jeho částem. Jakož pak krajina v lese Herkynském, Tacitem v Annalech připomínaná, v níž Marobud prý se skrýval, zřejmě byly naše Čechy, tak zase krajinou, ležící blíž lesa Herkynského v sousedství Rýna a Helvetů, jíž dotýká Tacitus v Germanii, dle bedlivého uvážení slov, země České rozuměti nelze[3]). S naším výkladem lesa Herkynského v kapit. 28. Germanie Tacitovy snáší se také Mommsen, an dí: „Zwischen dem herkynischen Walde (d. h. hier der rauhen Alp), dem Rhein und dem Main wohnten die Helvetier“, sagt Tacitus (Germ. 28), „weiter hin die Boier.“ — „Auch Poseidonios (bei Strabo 7, 293) giebt an, dass die Boier zu der Zeit, wo sie die Kimbrer abschlugen, den herkynischen Wald bewohnten, d. h. die Gebierge von der rauhen Alp bis zum Böhmerwald“[4]).

Chybné vyložení Tacitova jména Boiemi a vztahování ho k. Čechám vytknul již před 40 léty August z Wersebe ve

[1]) J. E. Vocel Pravěk země České I, 78. — [2]) Tacitus Annales II. 45. — [3]) Třetí krajinu pod lesem Herkynským, od obou hořejších rozdílnou, přivádí Ptoleméus (Geographia II, 11) v Kvádech, totiž Slovensko. — [4]) Th. Mommsen Römische Gesch. II, 159.

svém spise o národech a družinách staroněmeckých[1]), doloživ, že původcové toho výkladu, přeloživše Boje z Bavor a z Gallie do Čech, spůsobili úplný zmatek v historii. Také Palacký pochybuje, že-by Tacitova krajina „Boiemi" dopadala na hranice nynější vlasti České, a pokládá vůbec historii o Bojích a Markomanech za nepodstatné předhradí dějin českých, kteréž, nestojíc nikde na pevné půdě místní, plno jest nejistoty a mlhy.[2])

Ale jak mile na jisto postaveno jest, že jméno Boiemi v kap. 28. Germanie Tacitovy se nevztahuje k Čechám a že tedy Bojové v této kapitole připomínaní nejsou obyvatelé země České, nelze také k Čechám vztahovati toho, co vypravuje Tacitus v kap. 42. o vypuzení Bojů skrze Markomany a o dobytí sídel jejich.

Slova Tacitova v kap. 42. znějí takto: „Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomani et Quadi agunt. Praecipua Marcomanorum gloria viresque, atque etiam ipsa sedes pulsis olim Boiis virtute parta. Nec Narisci Quadique degenerant. Eaque Germaniae velut frons est, quatenus Danuvio peragitur." Neníť pochyby, že vyhnání Bojů, jehož tu Tacitus krátkými slovy, více retoricky než historicky, dotýká, stalo se někde blíž Moravy, kde Markomani bydleli, a ne příliš daleko od Dunaje, jehož pobřežními obyvateli byli Hermunduři, Naristi i Kvadi tu jmenovaní. Spisovatelé novější kladou tento příběh bez rozpaků do Čech, táhnouce se, jak výše řečeno, ke kap. 28., kde dle jejich mínění země Česká se jmenuje, jejíž noví obyvatelé (mutati cultores) jsou prý stateční Markomani, Tacitem v kapitole 42. vychvalovaní. Poněvadž ale v kap. 28. dle výkladu výše poda-

---

[1]) August v. Wersebe Ueber die Völker und Völkerbündnisse des alten Deutschlands. Hannover 1826, z kteréhož spisu položen výpis v Dokladech. Wersebe má za to, že Tacitovým jménem Boiemi rozuměti se má město „oppidum Boiorum", Jul. Caesarem v Gallii připomínané, nynější město Beaujeu (lat. Beujovium) v jižních Francouzích v okresu Ville-Francheském, kteréž Bojové, byvše od Heduánů do jejich krajiny přijati, tam vystavěli, potomně ale opustili. Však nechť Tacitovo Boiemi jsou Strabonova Deserta Boiorum, kus nynějších Bavor, aneb galické Beujovium anebo které koli jiné místo, ze všeho vychází na jisto, že Čechy se jím rozuměti nemohou. —[2]) Slovník naučný (1862) II, 376. Viz Doklady.—Podobně i Šafařík pronáší se, že dějiny Bojské vůbec zůstanou vždy temné a nejisté, zvláště proto, že neurčitých zpráv starých spisovatelův o Bojech pannonských, bavorských a bohemských (?), co do místnosti, dokonale odděliti nelze. Starož. Slov. 313, Pozn.

ného o Čechách řeči není, tedy argumentace tato, ač třístaletá, jest nepodstatná a pozbývá vší víry [1]). Spisovatelé jmenovaní mají však před rukama důkaz jiný, dle jejich zdání neomylný, ten totiž, že Vellejus Paterculus nazývá Čechy Boihoemum = Bojenheim čili Böheim, t. j. vlasť Bojů, pročež prý nelze za jiné míti, nežli že Markomani Boje z Čech vypudili. Ale i tento důkaz, založený na výkladu jména „Boihoemum", ač ode všech jazykozpytců německých i českých posud za pravý uznaný, jest neplatný. Nepravda jest, že by Boihoemum znamenalo vlasť Bojů. Kmen čili kořen jména Boihoemum a Strabonova *Βουαιμον* není Boj, jak se vůbec za to má, anobrž Boihoem či *Βουαιμ*, obsahujíc v sobě hlásku *m* co hlásku orgánickou a nikoliv co část koncovky; znamenáť tedy Boihoemum a *Βουαιμον* vlasť Boihoemů, *Βουαιμον*, t. j. vlasť Čechů. Podobně v pozdějších variantech jména Boihoemum: Boemannia, Bohemia, Boemia (r. 1124), Bêheim (r. 1255), Behem (r. 1458), Böheim a Boehmen, ve slovenském Bémsku a ruském Bogemsku obsažen jest kmen: Boeman, Bohem, Boem, Behem a Böhm, slovensky Bémc a rusky Bogem, nikoli ale Boj. Kdyby země Česká měla jméno od Bojů, slula by buď „Boja", jakž nazýváno hlavní sídlo Bojů v Gallii, nebo „Regio Boica", jakož se na př. jmenovalo jisté pole u Milana „Ager boicus" [2]), aneb „Regio Boiorum", jakož v Bavořích krajina pustá slula „Deserta Boiorum"; německy pak jmenovaly by se Čechy „Bojen" a slovensky a rusky „Boje" neb „Bojky".

Dle toho tedy ani jméno Boihoemum není důkazem, že by Markomani Boje byli z Čech vypudili. Uvážímeli pak, že nižádný spisovatel, ani římský ani řecký, Bojů na severní břeh Dunaje neklade, vcházejí vůbec v odpor s historií, kdož sídla, z nichž byli dle Tacita Bojové od Markomanů vypuzeni, pokládají za Čechy.

Jakož pak Tacitus o tomto vypuzení Bojů jen mimochodem

---

[1]) Tuto dotýkáme, že Mommsen slova Tacitova „mutati cultoribus" vztahuje k Vindelikům, sousedům Bojů, a ne k Markomanům. (Mommsen Röm. Gesch. II, 159). Tedy také Mommsen stvrzuje mínění naše, že kapitoly 42. Tacitovy Germanie nenáleží ve svazek přiváděti s kapit. 28. — [2]) Podobným spůsobem slovou Památky bavorské od Bojů „Monumenta boica", české památky však „Monumenta bohemica", kterýž rozdíl, jakž jsme již jinde připomenuli, zvláště v oči bije.

a úsečně mluví, místa, kde by se bylo stalo, nejmenuje, tedy nesnadno zprávu jeho doplňovati a vysvětlovati. Hledíc však k tomu, že Bojové dle svědectví Poseidonia, Julia Caesara, Strabona a Ptoleméa bydleli v nynějších Bavořích, táhnouce se až k Bojodurum čili Pasovu a dále do Rakous a do Štyrska, pravdě se podobá, že přišedše tu v nějaký spor s Markomany sousedními, od nich z některé části této krajiny byli vypuzeni, na kterouž událosť odjinud neznámou snad Tacitus v kapitole 42. naráží. V tuto krajinu klade poražení Bojů od Markomanů také skutečně Mommsen, jenž píše (Röm. Gesch. II, 159): „Die Boier wurden aus ihren Sitzen von der rauhen Alp bis zum Böhmerwald von den Markomanen und andern deutschen (!) Stämmen schon vor Poseidonios Zeiten, also vor dem J. 650 (r. 103 př. Kr.) vertrieben; Splitter derselben irrten zu Caesars Zeit in Kärnten umher (Caesar b. G. I, 5); ein anderer Schwarm fand neue Sitze am Plattensee, wo er um das J. 700 von den Geten vernichtet ward."

Pakli by ale přes všechny důvody naše mělo se za to, že zpráva Tacitova o vypuzení Bojů vztahuje se k Čechám, nebylo by nesnadno prokázati nepravdivosti její. Vypuzení Bojů Tacitem připomínané bylo by se dle všech případností mohlo zběhnouti jen v čas války krále Marobuda se Římany r. 6. po Kristu.

Však svědkové souvěcí, od kterých jediné by Tacitus tuto zprávu míti mohl, Vellejus Paterculus a Strabo, ni slovem o takovém vyhubení obyvatelstva českého se nezmiňují. Vellejus Paterculus, kterýž co důstojník římský zdržoval se déle v Pannonii a s Tiberiem na Dolním Labi, a vyhledal vše, čeho se o Tiberiovi jím zbožňovaném a jeho odpůrcích dověděti mohl, byl tedy o tom příběhu válečném nejlépe zpraven, vypravuje obšírně, kterak v té velké nesnázi, když Římané na Marobuda se dvou stran, od západu skrze Hessko a na jihu od Karnuntum doráželi, Marobud s Markomany svými do vnitř země zašel, a usadiv se v krajině lesem herkynským obklíčené (v Čechách), kmeny sousední buď mocí sobě podmanil, buď smluvami k sobě připojil [1]). Strabo píše o té památné události, že Marobud kmenovce své Markomany do Bujémum přeloživ, Lužičany (Lugy) a některé kmeny menší sobě podrobil [2]); kterýmžto slovům obou spisovatelů

[1]) Vellejus Paterculus II, 109. — [2]) Strabonis Geographica VII. 1.

rozuměti náleží tak, že Marobud, jsa od Římanů se strany Dunaje v Moravě otevřené svírán, odtud s vojskem svým do Čech ucouvnul a náležitá opatření ke společné obraně tu učinil, když ale Římané za příčinou náhlého zbouření v Pannonii a v Dalmatech od stíhání jeho upustili, opět do Moravy se vrátil. Že by však mocí a násilím do Čech byl vtrhl a vyhnav obyvatelstvo (ať již bojské nebo jiné), co hrdina a vítěz sídel jeho si byl vydobyl, z Vellejova a Strabonova vypsání těch příběhů ani dost málo nevychází. Ano naopak Tacitus, jenž vypravuje v Annalech o tomto tažení, Marobuda co babu tupí, klada Arminovi, vůdci Cheruskému, před bitvou s Marobudem svedenou v ústa slova hanlivá, že před Tiberiem uprchnuv v lese Herkynském se skryl, a bitvy nepodniknuv dary a vyslanci smlouvy s císařem si vyžebral [1]).

A co by bylo přimělo Marobuda v oné nebezpečné době, kde měl spojenců nanejvýš potřebí, k tomu, aby sousedy své a společné nepřátele Římanů byl ze země vypuzoval? A kam a kudy by je byl vypudil? Do Bavor? jak někteří se domýšlejí; tam jich vyhnati nemohl, ježto hlavní průchod u Chebu vojskem římským byl zastoupen, a aby je byl po Zlaté stezce ku Pasovu po jednom neb po dvou vytiskoval, bylo by trochu dlouho trvalo.

Někteří spisovatelé novější mají za to, že vypuzení Bojů z Čech skrze Markomany stalo se roku 12.[2]), jiní zase, že r. 15. př. Kr.[3]) S tímto domyslem ale nesrovnává se hodnověrná zpráva Strabonova, stvrzená Vellejem Paterculem, že Marobud r. 6. po Kr. Markomany do Čech přeložil; neboť kdyby dle domnění dotčených spisovatelů již 17 neb 20 let dříve byli v Čechách bývali usazeni, nebyl by jich tam mohl překládati r. 6, aniž by toho byl měl zapotřebí činiti. Tím méně může se místa dáti domněnce jiných spisovatelů[4]), že by Bojové již r. 60 neb 80 př. Kr. byli z Čech odešli a Markomané na jich místě se usadili.

---

[1]) Tacitus Annales II, 45. — [2]) Palackého Dějiny národu Českého I. 54. — [3]) Buchner, Geschichte von Baiern I. 43. — [4]) J. E. Vocel Pravěk země České, str. 77 a násl. V které době opanovali Bojové zemi Českou? — K. Zeuss Herkunft der Baiern, str. 39. Zeuss klade vyhnání Bojů z Čech vzhůru až k r. 80 př. Kr., poněvadž Tacitus praví: pulsis olim Boiis. Ještě výše pokládá tento příběh Mommsen, maje za to, že Bojové byli od Markomanů ze svých sídel v Bavořích (nikoli v Čechách) vypuzeni ok. r. 104 př. Kr. (Röm. Gesch. II, 159.

Kromě důvodů výše vyložených jest však tu i positivní svědectví o nepravosti výkladu zprávy Tacitovy, že by Markomané, vyhnavše Boje, v držení země České se byli uvázali. Kdyby tomu bylo tak, jakž za to mají všichni ti, kdož kladou panování Markomanů v Čechách od Marobuda až do V. neb VI. století, byli by Markomané bydleli v Čechách v II. století po Kr. za časů Ptoleméových. Avšak podlé Ptoleméa obývali tu v II. století (okolo r. 160. po Kr.) Baemi (*Βαῖμοι*), národ veliký, jenž hraničil na jihu s Rakousy a lesem Lúnou a táhl se až k Dunaji [1]). Tímto svědectvím vyvracují se pojednou všechny výklady o panství Markomanském v Čechách. Neboť Ptoleméus jest svědek souvěký, ze všech spisovatelů římských a řeckých o našich krajinách nejlépe zpravený a tudíž nad jiné hodnověrný. Kdežto Tacitus o Čechách ničeho nevěděl, a klada prameny Labe do Duřinek, vyznal, že za jeho časů o Labi ani slyšeti nebylo [2]), popsal Ptoleméus hranice země České a národy kolem nich věrně dle skutečnosti, pravě, že na severozápadu od Čech bydleli Duřinci (Theuri), pod nimi za Šumovou (Sudety) Koubané (Kampi) s městem Brodem, pod nimi v Horních Rakousích Narďané (Naristi), vedlé nich za lesem Javornicí (Gabrita) Koubané rakouští (Adrabae-Kampi), pod lesem Lúnským Rakušané (Rakatae) v Polanech a na Dyji, za Rakušany Moravané (Markomani), dále na východ za Krkonoši Bobřané (Buri) a na sever pod Ještědem (Askiburgion) Budišiňané (Bateini). Do středu pak země, těmito rozličnými kmeny otočené, položil Baemy, o nichž jediných dokládá, že byli národ veliký, totiž po celé zemi rozložený [3]). Proti svědectví tak důkladnému, kteréž má do sebe všechny známky hodnověrnosti, úsečná slova Tacitova výše přivedená a vyložená pozbývají naprosto platnosti.

Připomene ale snad někdo, že mimo Tacita také Livius přivádí Boje v našich krajinách, jenž vypravuje, kterak za dávné doby bratři Sigoves a Beloves s lidem bojským z Gallie se vystěhovali a kterak Sigoves se zástupem svým k lesu Herkynskému

---

[1]) Ptolemaeus Geographia II, 11. — [2]) Tacitus Germania, 41. — [3]) Také o Kraňsku měl Ptoleméus zprávy velmi důkladné, „tak že se jest,“ jakž praví Hitzinger, „vědomostem jeho velice diviti.“ Mittheilungen des histor. Vereins für Kärnthen. Oct. u. Nov. 1864.

se obrátil. Však toto vypravování Liviovo pokládati náleží za pouhou pověsť, za kterouž ji Livius sám vydává slovy: sicut haec accepimus; pověsť tato, dle níž vykladači Liviovi tažení Sigovesovo kladou jedni k r. asi 600 a druzí k r. 388 př. Kr.[1]), nesrovnává se s podobností k pravdě; neboť když ještě v I. století př. Kristem bylo v Gallii tolik úrodné půdy, že tam dle svědectví Julia Caesara Ariovist 120.000 svých krajanů Svevů a 24.000 Harudů na Sekvaně usadil, což by bylo mohlo 300 neb 500 let dříve pohnouti Boje, aby Gallii úrodné a ne příliš zalidněné výhost davše v méně úrodné i lesnaté Germanii nové byty hledali?[2]) Naprosto pak nelze přikládati víry tomu, že by tyto byty byli hledali v Čechách, od jihu a západu pro husté pralesy nepřístupných. Lesem Herkynským, jejž Livius připomíná jako to místo, k němuž Bojové táhli, rozuměl se dle vypsání souvěkého Strabona hustý les, jenž se táhl od pramenů Dunaje širokým obloukem přes příkré výšiny vzhůru k Duřinkám a odtud přes hory srbské (vandalské) a přes Sudety kolem Čech a Moravy až do Tater. Obsahoval tedy v sobě Černý les (Schwarzwald) u zřídel Dunaje, Odenwald a Spessart na Mohanu, Bukovinu Vltavskou (Buchonii u Fuldy), tak řečené Smrčiny a Krkonoše, Šumavu a les Českorakouský a t. d. Proč se tedy má lesem Herkynským právě rozuměti vzdálená Šumava čili les Český, do něhož vedly toliko tři úzké stezky uvnitř bedlivě hajené[3]),

---

[1]) Pater Mathias Fuhrmann (Oesterreichisches Heidenthum. Wien, 1727. IV, 176) praví, že Bojové přistěhovali se do Čech r. 604 př. Kr. Pelzel, důvěřuje v Livia, že se to stalo za Tarquinia Priska, má za to, že přišli ok. r. 600 (Kronika Česká I, 7); Niebuhr však, nedůvěřuje Liviovi, klade odchod Bojů z Gallie k r. 388 př. K. Vocel (Pravěk země České I, 77) přidává se k mínění Pelzlovu, a to z té příčiny, že by jinak, kdyby Bojové se byli přistěhovali do Čech ve IV. století př. Kr., „byl v rozpacích, kterému národu by měl přivlastniti památky pohrobní z doby pouhého bronzu pocházející.“ Tedy aby tyto památky mohly se přivlastniti Keltům, museli Bojové o 200 let dříve přijíti do země, nežli jak dovozuje Niebuhr, a musili se také o 50 let dříve ze země vystěhovati (Pravěk I, 84). Ostatek, jak jsme výše vyložili, jest všechen tento spor o přibytí Bojů do Čech daremný. — [2]) Julius Caesar (De bello Gallico VI, 24) domnívá se sice, ze za starodávna Gallové pro nedostatek rolí doma zřizovali kolonie na pravém břehu Rýna a jmenuje tam za příklad Tektosagi; však všechna ta zpráva jest nejistá a mlhovitá. — [3]) Viz o těchto stezkách H. Jirečka Právo slovanské I, 9—12 a 88—94.

a do něhož ještě za časů Tiberiových vojsko římské jináč vniknouti si netroufalo, leč vysekáním prvé potřebného průchodu? Proč neukazují vykladači Liviovi, majíce pověsť jím podanou za pravou, raději k blízkému Černému lesu u pramenů Dunaje[1]), a vůbec k zemi Bavorské, kde Bojové skutečně bydleli? A domýšlejí se snad, že by Bojové Sigovesovi Šumavou byli se do Čech dostali bez nesnáze a bez odporu, co do země liduprázdné? Na to, bylali vlasť naše tehda liduprázdná čili nic, nechť jim odpovědí naši geologové.

Víměť, že uvádějíce v pochybnosť Tacitovu hodnověrnosť ve zprávě jeho o vypuzení Bojů z Čech, nemile se dotkneme všech těch, kteří proniknuti jsouce úctou k němu, co k historikovi na slovo vzatému, nerádi by ve spisech jeho klasických vady nějaké shledali. Však tím, že ne každý řádek jeho Germanie nalezne se býti pravdivým, nestane se jemu ujmy, i buděť, jak Schlözer o něm praví, povždy prvním dějepiscem, jejž příroda a umění spojenými silami stvořily, jeho Germanie pak bude i dále Zlatou knihou netoliko Němcům, ale i Slovanům. Nám však jde o pravdu, a tudíž jsme povinni, nehledíce přízně neb nepřízně čížkoli, odkryti poklesky v Germanii jeho, ať vina jich padá na spisovatele, nebo na nespolehlivé svědky. Nejsme pak první, jenž na tyto vady ukazujeme; již jiní před námi, nenalezše v ní všeho tak, jak by se skutečností se srovnávalo, o hodnověrnosti Tacitově více méně pochybnosť měli. Čemuž netřeba se diviti, uvážímeli, že Tacitus, nebyv sám v zemích germanských, vše sepsal v dalekém Římě, maje zprávy své z třetí ruky, buď od Římanů, kteří v severních krajinách byli, nebo od Germanů do Říma přibylých. K těmto okolnostem hleděˇ, píše K. Ch. Leutsch [2]), že Tacitus, jsa východních zemí germanských zcela neznalý, měl vědomosť jen těch kmenů, kteří bydleli mezi Mohanem a Sever-

[1]) Že lesem Herkynským, jejž připomíná Livius, rozuměti se může, ač jestli pověsť o tažení Bojů pravdivá, jediné část toho lesa u pramenů Dunaje, vychází dosti jasně ze Strabonova popsání té krajiny. Píšeť Strabo (VII, 1): „Jak jezero (Bodamské), tak i les Herkynský leží na jih od pramenů Dunaje; kdo tedy jde z Gallie do Herkynského lesa, musí jíti nejprvé přes toto jezero a potom přes Dunaj; pak může jíti cestou méně obtížnou vršinami. S tímto jezerem na malé části pobřeží hraničí Rétové, na větší části Helvetové, Vindelikové a pustina Bojská.“ — [2]) Karl Ch. Leutsch Markgraf Gero, Leipzig 1828. S. 29.

ním mořem, též mezi Rýnem a Weserou; vkládaje to, co o východních zemích a kmenech věděl, jen mimochodem v popsání obyčejů národů, bydlejících na Dolním Rýně. Šafařík pak rovněž praví [1]), že na Tacita, pokud píše o našich krajinách, nelze se spoléhati, ježto v mnohých věcech ve zjevném odporu jest sám s sebou, s jinými spisovateli, se skutečnými příběhy a s povahou věcí, vyznávaje sám, „že o příbuznosti Germanů, Venedů a Sarmatů ničeho neví.“ Ku kterýmžto oběma výrokům přidáme tu několik dokladů. V kapit. 28. klade Tacitus uprostřed národů porýnských pannonské Aravisty (Rabany) a Osy, nazývaje tyto kmenem germanským; ale v kapit. 43. naopak praví, že jsou Osi jazyka pannonského. V též kapitole (43) připomíná čtvero národností tak neurčitě a zmateně, že nelze tu pravého smyslu vyhledati. „Za Markomany a Kvady,“ praví Tacitus, „bydlejí Marsigni, Gotini, Osi a Buri, z nichž Marsigni a Buri jsou dle řeči a mravů obraz Svevů; galský jazyk Gotinů a pannonský Osů ukazuje však, že nejsou Germané.“ V kapit. 3. zase píše, „že na hranicích Germanie a Récie jsou památníky a mohyly s nápisem řeckým, že ale zůstavuje čtenáři, chceli tomu dle domyslu svého věřiti, čili nic, z čehož patrně viděti, že krajiny té ač dosti blízké, nebyl znalý. Nedostatečnou známosť některých zemí germanských vyznal Tacitus sám v 1. kap. Germanie své slovy: „nuper cognitis quibusdam gentibus et regibus, quos bellum aperuit“, a úplnou neznámosť země České i zemí pohraničných dal na jevo v kapit. 41. zprávou o počátcích řeky Labe, jež položil do Duřinek.

Také co se týče zprávy Tacitovy o Bojech a jména Boihoemum, dle domnění mnohých od Bojů odvedeného, pronesli o tom již před námi někteří spisovatelé pochybnosti, zejména Ch. Barth[2]) a M. Katančić. Proslulý Katančić praví o té věci: „Tacitus pulsis Boiis locum obtinuisse Marcomanos ait, unde Boiemi nomen. Sed haec adolescens Tacitus sono vocabulorum ductus, de Boiis cogitasse videtur, quod neque Strabo neque Vellejus, adseruere. Et Ptolemaeo Baemi, valida natio, originis Vindelicae, haec tenuere loca, ad ripam Danubii retrusi“ [3]).

---

[1]) P. J. Šafařík Abkunft der Slaven. S. 79. — [2]) Ch. Barth Deutschland's Urgeschichte. Baireuth 1818. I. 469. — [3]) M. Katancsich Orbis antiquus I. 198.

Nejvíce ale rozhněván byl na Tacita nejdávnější jeho posuzovatel Tertulian, jenž pro některé mylné zprávy o židech přímo jej nazývá „překrucovatelem a lživým mluvkou“ (rabula et homo mendaciorum loquacissimus) [1]; kteráž nadávka padá však více na prameny a svědky nežli na Tacita, a nevztahuje se k jeho Germanii, ale k Historiím.

Tím končíme spor o Boje v Čechách, nadějíce se, že nebude bez prospěchu, alebrž že přičiní k tomu, aby jak Bojové galští, tak i Markomané němečtí z dějin českých navždy byli vymazáni.

7. Markomani. Moravani.

Markomani byli nejznamenitější ze všech národů germanských a jich jméno po všechnu dobu římskou nejrozhlášenější. Původně rozuměli se jménem Markomanů obyvatelé Moravského pole, od ústí řeky Moravy pod Děvínem počínajíc, kdež Římané a jiní cizí národové po Dunaji obchod vedouce za doby předhistorické je poznali, a vůbec obyvatelé země Moravské. Ve válkách se Římany přešlo však jméno Markomanů, jakožto Římanům nejznámější, na veškeré kmeny okolní, kteří pod společným vůdcem za svobodu a samostatnosť s dobývavými samovládci římskými bojovali, t. j. stalo se jménem družiny čili spolku národův. Za krále Mirobuda zahrnovalo v sobě dle svědectví Strabona a Velleje Patercula nejen obyvatele všech zemí československých, počítajíc k nim také Rakousy, ale i Srby lužické a nepochybně Slezany, kteréž kmeny vůbec Mirobud k sobě připojiv, pod jménem krále Markomanského Římanům strašným se stal.

Mnohem slavnější bylo pak jméno Markomanů za časů cís. Marka Aurelia, kdež válka 15 letá, kterouž vedli Římané se

[1]) Tertulianus In Apologeto, c. 16. — [2]) Moravské pole obsahovalo za starodávna krajinu od řeky Moravy na západ za les Mury (Mailberk) a Mohelno (Gross-Mugl) až k Dunaji naproti Chlumům Vídenským (Wiener Wald); náležely k němu tedy města Lava, Stožec a Štokerava s okolní krajinou. Ještě r. 1476 pokládá se v jednom listě zámek a panství Gundersdorfské na silnici Znojemské mezi Holabrunnem a Jeclsdorfem v Moravské pole. Tím se vysvětluje, proč kladou staří spisovatelé na Moravské pole nejen bitvu u Marcheka (r. 1260), ale i bitvu, svedenou r. 1278 mezi králem Otakarem a Rudoltem blíž Vrbovce a Nidršpelku (Jedenspeugen).

Paterculus, praví, že Tiberius na Mirobuda táhl od Karnuntum nad Dunajem a Saturninus z Hesska, kteréžto tažení se dvou stran bylo by nerozumné, kdyby Mirobud s Markomany svými byl bydlel někde v Bavořích. A kterak by byl mohl Mirobud skrze Šumavu proraziti do Čech, obsazených dle domnění spisovatelů výše řečených od Bojů jemu nepřátelských, když Saturninus nevěděl jiného prostředku, aby se do Čech nepřístupných dostal, nežli ten, aby prvé les Český prosekal? Také by to bylo bývalo podivné honění národů, kdyby Markomané byli z Bavor do Čech vtrhli a vyhnali odtud Boje na vzájem do Bavor.

Domněnce, že Markomani byli Němci, klademe na odpor, vše jiné pomíjejíce, jediné důvody z topografie historické, v příčině Moravy nevyvratné. Kdyby byli v Moravě od časů Mirobudových až do r. 451. nebo do r. 550. po Kr. bydleli Němci (Markmaenner), byli by nástupcové jejich, Slované nevyhnutedlně po nich zdědili a na další století zachovali alespoň některá německá jména hor, vod a osad, týmž spůsobem, jako zdědili a zachovali Němci po Slovanech nesčíslné množství slovanských místních jmen ve Slézsku, v Braniborsku a v jiných zemích slovanských, od Němců v středověku osazených. Však dle nejstarších listin moravských, v nové době úplně sebraných a vydaných, nebylo od IX. až do konce XII. století (od r. 800—1200) v celé Moravě ani jediné řeky, hory neb vsi německého jména, což by naprosto nebylo možné, kdyby 300 let dříve (ok. r. 500) veškerá země byla bývala německá, t. j. kdyby Markomané byli bývali Němci [1]). Totéž vztahuje se i k Čechám, v nichž dle mylného mínění posavadního také prý po 500 let obývali Markomané němečtí.

Na tuto podstatnou námitku a oboření naše mají však obhájcové německomarkomanského předvěku na Moravě i v Čechách

---

[1]) Mimo německá jména místní byly by se v Moravě zachovaly také německé památky pohrobní, kdyby Markomané byli lidé kmene německého. Ale takových památek též ani v Čechách ani na Moravě není, jakž po pilném té věci zpytování p. Vocel, netaje při tom svého podivení, upřímně vyznává (Pravěk země České I, 187 a 192.) K. Weinhold a jiní jemu podobní spisovatelé němečtí jsou ovšem jiného mínění, prohlašujíce všechny památky z pohanských pohřebišť v Čechách i na Moravě za německé; k jakému však absurdum tím vědu archeologickou přivádějí, ukazuje jim p. Vocel se svém Pravěku z. Č., I, 201.

odpověď pohotově, pravíce, že Markomané, jako všichni tehdejší národové němečtí, byli lid surový, kteří provozujíce orbu onde i onde, a ne na stálých nivách, měli příbytky chatrné, různo a pořídku v čírých lesích rozložené, pročež jim bylo snadno, zemi opustiti, aniž po nich a po bydlištěch jejich zůstalo jaké déle trvající památky. Teprvé noví obyvatelé slovanští, zaujavše místa od nich uprázdněná, musili prý lesy pusté mýtiti, půdu orati, nové dědiny zakládati a horám, řekám, potokům a hájům jména davati" [1]). Však tento výrok o surovosti a kočovnosti Markomanů se nesrovnává se svědectvími souvěkých spisovatelů římských. Dle Tacita měli Markomané netoliko vesnice, ale i pevné hrady pro obranu zemskou a spolu co sídla knížecí a střediště obchodu. Takového hradu, sídla Mirobudova, zmocnil se r. 19. po Kr. Katvalda, protivník a škůdce Mirobudův [2]); v takových hradech bránili se r. 51. po Kr. Markomané za krále Vania, jsouce v nich obleženi od Duřinků a Lužičanů [3]), a do takových hradů položil jim r. 174 cís. Markus Aurelius, aby je na uzdě držel, 20,000 mužův posádky [4]). Co se pak orby týče, netoliko samo sebou se rozumí, že obyvatelé úrodných rovin na Moravě, Hané, Švarcavě a Dyji, ať by byli toho neb onoho jazyka, pilně rolnictví provozovali, ale jest před rukama i výslovné svědectví, že Markomané proti posádkám římským výše jmenovaným právě z té příčiny se zbouřili, že jim překáželi role orati a dobytek pokojně pásti [5]). Připomenemeli mimo to, že král Mirobud podlé Velleje Patercula 74 tisíc vojska svého dle spůsobu římského zřídil, k čemuž mu, co oděvu a zbraně se týče, jen postoupilé hospodářství a řemeslnictví náležitých potřeb poskytovati mohlo, nemůžeme míti za jiné, nežli že Markomani (Moravani) byli národ ne surový a kočovný, ale vzdělaný [6]),

[1]) V. V. Tomka Dějiny království Českého. V Praze 1864, str. 7. — [2]) Tacitus Annales II, 62. — [3]) Tamtéž XII. 29. — [4]) Dio Cassius 71, 8.— [5]) Tamtež 72, 2. — [6]) P. Vocel, maje Markomany za Němce, kteří dle svědectví spisovatelů souvěkých byli prý barbaři (Pravěk I, 185), však známky vzdělanosti Markomanů námi uvedené uznávaje, v nemalé jest nesnázi, jak si má vysvětliti, že Markomané nejsou též takoví barbáři jako jiní Němci; utíká se tedy k domněnce, že „alespoň čelné třídy Markomanů k vyššímu stupni vzdělanosti společenské blížiti se počaly". (Pravěk, tamtéž). A však čelné třídy neorají rolí, nepasou dobytka, nechodí na trhy a neprovozují řemesel, jakož to vše u Markomanů se shledává. Nebyl tedy „obecný lid markomanský na stupni hrubé nevzdělanosti", jakž p. Vocel se domýšlí (Pravěk, I, 186.)

ode dávna v stálých bytech usazený, pročež u nich, jako u jiných vzdělaných národův každý vrch a háj, každý potůček, každá ves, každý dvůr a mlýn měl své určité jméno. Jakož pak Ptoleméus z onoho markomanského názvosloví jména dvou řek moravských, Odry a Dyje, v paměti nám zachoval (Labe české, Vislu slézskou a Hron slovenský pomíjíme), tak zajisté v též době markomanské (a ovšem již dříve) obecná byla jména řek: Morava, Bečva, Haná, Svitava, Švarcava, Jihlava a j.; jména hor: Palava, Hostýn, Radhošť, Kněhyně, Javořina, Lopeník, a jména hradů: Děvín, Přerov, Olomouc, Brno, Znojmo, Bítov a p., kteráž jména, krom množství jiných, zachovala se spolu s národem, který je pojmenoval, přes všechny vichřice a bouře až po dnešní chvíli.

Jiného mínění o místních jménech na Moravě a v Čechách za doby Ptoleméovy, nežli jsme my tuto pronesli, jest p. Vocel. Maje za to, že za časů Ptoleméových v obojí této zemi bydleli Markomané němečtí, kteří dle své povahy národní měst nestavěli, pokládá města, ježto dle stupňů geografie Ptoleméovy připadají do Moravy a do Čech, vesměs za pozůstatek Bojů keltických, dle jeho mínění asi r. 60. př. Kr., tedy 200 let dříve vystěhovalých, a má tudíž jména jich za keltická. Nevyvratným důkazem keltického původu jsou p. Vocelovi koncovky dunum, lunum a p. některých měst takových, na př. Meliodunum, Eburodunum, Abilunum a p. (Pravěk I, 222), poněvadž tytéž koncovky shledávají se i při mnohých jménech místních v Gallii a Britanii. A však Ptoleméus jmenuje také v Dolní Moesii (v Srbsku) Nuiodunum a v Pannonii Novodunum, a mimo to troje Carrodunum, jedno u Augšpurka, druhé u Krakova a třetí u Siseku ve Slavonsku, aniž lze míti za pravé, že by ve všech těchto dalekých končinách byli obývali Kelti. Dle p. Vocela jest také Ptoleméovo město Artobriga v Řezensku keltické; ale množství jmén s touž koncovkou jest i v Hispanii a Lusitanii, na př. Mirobriga, Talabriga, Augustobriga, Deobriga a j., pročež by také v Hispanii a Lusitanii byli musili býti Keltové, t. j. takoví obyvatelé jako u Řezna. Nám vidí se v skutku přílišné, prohlašovati téměř celou Evropu za keltickou, proto že některá místní jména mají u vzdáleného řeckého spisovatele tutéž koncovku. Slova briga, magus, dunum, durum a p. jsou snad

z části stvůra libovolná těch, kteří Ptoleméovi z Evropy jména geografická donášeli, a nemají žádného spojení s jazykem té neb oné krajiny, jakož na Moravě a v Čechách jest mnoho jmen měst s německým ukončením „stadt," „berg" a p., aniž v nich bydlejí a bydleli kdy Němci, na př. Neustadt, Hohenstadt, Frankstadt, Josephstadt, Braunsberg, Oderberg, Stramberg a j.

Panu Vocelovi a jiným keltistům vidí se výše přivedená a jiná místní jména, Ptoleméem do Čech a do Moravy kladená, míti velkou podobnost se jmény místními v Gallii; dle našeho zdání však mohla by se mnohá z nich také dobře porovnati se jmény českými, na př. Abilunum Bilina neb Bilany, Anabum Nabín, Medoslanium Slané, Phelicia Polica, Arsikova Maříková, Riusiava Rusava, Meliodunum Miletín, Kasurgis Košíře a j.; ale naprosto nám na mysl nepřipadá, abychom je za tato místa pokládali, hledíce zvláště k tomu, že položení jich dle stupňů Ptoloméem naznačených s položením českých míst tu jmenovaných se nesrovnává. Konečně odporuje sobě p. Vocel, maje často jmenovaná Ptoleméova místní jména v Čechách a v Moravě za keltická a za pozůstatek Bojů (Pravěk I, 122), a pronášeje se na jiném místě (Pravěk I, 84), že Bojové prý, prvé než sídla svá za hvozdem Herkynským (totiž v Čechách) opustili, krajinu zpustošili a příbytky své spálili. Byloli by toto pravda, jak se mohla jména měst ok. r. 60. př.Kr. ohněm zkažených zachovati až do časů Ptoleméových?

8. Kvadi. Slováci.

Kvadové byli poslední kmen svevský v jihovýchodním rohu Germanie. Strabo, kterýž je nesprávně jmenuje Koldui, praví o nich, že bydleli uvnitř lesa Herkynského a měli na východě Gety za sousedy.[1]) Podlé Tacita činili s Hermundury, Naristy a Markomany čelo Germanie se strany Dunaje, bydlejíce jen z malé části v rovině, nejvíce však na vysočinách,[2]) a jsouce od Sarmatů a Dáků odděleni obapolnou bázní a horami.[3]) Ptoleméus klade je pod les Herkynský[4]) a vyměřuje jim za východní

[1]) Strabonis Geographica VII, 1. — [2]) Tacitus Germania, 43. — [3]) Tamtéž, 1. — [4]) Ptolemaeus Geogr. II, 11.

hranici hory sarmatské, dotýkaje, že na blízku nich jsou doly železné. Určitěji vyznačuje sídla jejich císař Markus Aurelius, kterýž veda s nimi r. 174 válku, v táboře v zemi jejich první knihu svých Zápisek (Ρὸς ἑαυτόν) dokonal a na konci toto zaznamenal: „Τὰ 'εν Κουάδοις πρὸς τῶ Γρανούᾳ" (to psáno ve Kvadích na Hronu.[1]) S touž určitostí poznačuje sídla Kvadů Ammianus Marcellinus, jenž píše k r. 358 po Kr., když císař Julián chystal se k válce s nimi, že položiv se táborem v Bregetium, v kteréž krajině Kvadi bydleli, odtud vrazil do jejich země.[2]) Ležela pak Bregetium při ústí řeky Váhu naproti nynějšímu Komárnu.

Vedlé toho obývali Kvadi na nynějším Slovensku, majíce na jih za hranici řeku Dunaj od Děvína ke Komárnu a Vyšehradu, na západ Bílé Hory a Javorníky, kteréž je dělili od Markomanů; na sever Tatry, a na východ dle Ptolleméa pohoří, jdoucí od Dunaje vzhůru mezi Hronem a Ipolí až k vrchu Hrona a Váhu, dle Strabona a Tacita však mnohem vzdálenější Dáky na řece Tise. Obsahovalot tedy Kvadsko nynější Pováží, Ponitří a Pohroní s neurčitou hranicí na východ.[3]) Mnozí spisovatelé počítají ke Kvadsku také Slézsko, kteréž ale k němu přímo nenáleželo, jsouc s ním spojeno toliko ve válkách.

Nejprvé připomíná Kvady, jakž výše dotčeno, Strabo za doby Kristovy. Tacitus chválí při nich, že nejsouce odnárodněni, byli až po jeho dobu Římanům oddáni a měli krále ze svého kmene, ze šlechetného rodu Tudrova. Když r. 21. po Kr. Katvalda, král Markomanský, od Vibilia, vůdce Hermundurského, ze země zahnán jest, učinil Drusus Vania, z rodu Kvadského, králem Markomanským a Kvadským,[4]) kterýž však po 30 létech (r. 51) za císaře Klaudia, návodem téhož Vibilia a sestřenců Vaniových, Vangia a Sidy, po kruté bitvě taktéž ze země vypuzen jest, načež jmenovaní sestřenci vlády se zmocnili. V té válce stáli pod prápory Vaniovými kromě Markomanů a Kvadů spojenci jich Sarmati a Jazygové proti Lugům (Lužičanům), Hermundurům (Du-

---

[1]) Marci Antonini Philosophi Commentarii. Lipsiae 1775, p. 15. — [2]) Ammianus Marcellinus XVII, 12. — [3]) Šafařík (Starožitn. Slov. S. 341) klade Kvady do severovýchodní Moravy, odkudž šli prý nanejvýš až asi po Váh. To však se nesrovnává se svědectvími výše uvedenými spisovatelů římských a řeckých. — [4]) Tacitus Annales XII, 27—30.

řinkům) a nepochybně Slezanům, kteří Vania v jeho hradech obklíčivše, konečně k bitvě přiměli a na hlavu porazili. Vanius, jsa na útěku, nalezl útočiště na lodi římské, která u Dunaje na něho čekala.

Také v II. století užívali Římané moci své nad Kvady, vtírajíce jim krále dle vůle své, jakož se zachoval z doby císaře Antonina Pia peníz k takovému usazení se vztahující, s nápisem: „Rex Quadis datus". Po smrti téhož krále na začátku panování císaře Marka Aurelia volili Kvadi krále svého toliko s přivolením císařovým.[1]) Tou však dobou zakusivše již dosti nadvlády římské, odvrátili se od panovitých sousedů svých, a vešedše v stálý spolek s Markomany a Sarmaty, obrátili zbraň svou proti Římanům a neustali dříve, až nenáviděné panství římské v Pannonii a v Norikum vzalo konec. Ve válce Markomanské (r. 165—180) stáli Kvadové na prvním místě mezi protivníky římskými, pročež také Markus Aurelius, vtrhna r. 174 do jejich země, dobývati se jí jal, byv ale, jakož podobno, v údolí Nitranském od nich obklíčen a žížní nesnesitedlnou trápen, toliko pomocí s nebes, totiž náhlým přívalem, jenž vojsku žíznícímu občerstvení přinesl, jisté záhubě ušel. Po učiněném s nimi míru, kterýmž je Markus Aurelius od Markomanů chtěl odtrhnouti, počali ihned zase nepřátelství proti Římanům, zahnavše krále svého s přivolením císařovým zvoleného, a zvolivše si na jeho místě krále nového, jménem Ariogaesus, zjevného nepřítele Římanů.[2]) Jsouce pak sužování od posádky římské, kterou jim M. Aurelius byl do hradů vložil, ztěžovali si nejprvé na ni vyslanými svými, ale když to nemělo účinku, zbouřili se opět na Římany, načež M. Aurelius, vraziv znovu s velkým vojskem od Karnuntum do jejich země, stůj co stůj, z Kvadska a Markomanska provincii římskou učiniti si umínil, kterémuž úmyslu však statečnost obojího národu a smrt Markova (r. 180) překazila.

R. 213 podnikli nový vpád do Pannonie, pro kterýž císař Karakalla, chtěje se na nich pomstiti, krále jejich Gäobomara lstivě zavražditi kázal. Za císaře Galliena probili se až k Raveně

---

[1]) Tacitus Annales XII, 27. — [2]) Julius Capitolinus in Vita Marc. Aurel. c. 14, o tom píše: „Quadi autem, amisso rege suo, non prius se confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quam id nostris placuisset imperatoribus." — [3]) Dio Cassius Hist. Rom. LXXVII, 20.

(Rovné) a r. 270 za císaře Aureliana, dobyvše se spojenci svými Markomany vítězství u Plačencie (Piacenza), přinesli nebezpečenství samému Římu.[1]) Asi 90 let potom za císaře Konstantina, sebravše se s Markomany a Sarmaty, válčili se Římany zase, a taktéž r. 371 za Valentiniána, kterýž jim krále Gabinia úskočně při hostině usmrtiti dal, v kteréž válce ve spolku se Sarmaty Pannonii zpustošivše dvě legie římské potřeli.[2]) Pro toto hubení provincií římských sv. Jeronym těžce touží jak na ně, tak i na spojence jejich Sarmaty a Markomany, i na Goty.[3]) Ku konci IV. století pustil se houf Kvadů, toulavému živobytí navyklých, s Vandaly až do Španěl, kdež je sv. Jeronym mezi směsicí podobných dobrodruhů připomíná.[4]) Posléz jmenují se obyvatelé Slovenska pod římským jménem Kvadů r. 451, [5]) kdež ve spolku s Markomany a jinými sousedními národy táhli s Attilou na Aëtia do Gallie.

Však kdo byli Kvadové, jichž dějiny a sídla jsme tuto vypsali? Spisovatelé němečtí i čeští jednomyslně praví, že byli Němci, jsouce odnož velkého národu svevského, totiž švábského; ubíhají ale v nemalou nesnázi, majíce s nějakou podobností k pravdě jméno jejich vysvětliti. Starší spisovatelé odvádějí jméno Kvad od dolnoněmeckého slova quad, což prý jest tolik, co zlý; novější vykladači ale upírají, že takové slovo kde průchod má a kdyby průchod mělo, za bludné mají, odváděti jméno národu od povahy ducha[6]). Adelung, nemaje slova příhodného v němčině, utíká se ke keltičině, v níž prý col, cold a coad znamená les, dle čehož Kvadi (Strabonovi Koldui) byli by obyvatelé lesů.[7]) J. Grimm se domýšlí, že slovo Kvad nějak souvisí s osobním německým jménem „Kadolt“ či „Chadoldus“, jenž v listech moravských a rakouských XIII. století se přivádí (Chadoldus Orphanus, Kadolt von Velsperc), dokládá však, že jest na rozpacích, jaký rozum by tomu jménu měl přiložiti.[8]) Nejopatrnější u výkladu jména Kvad jest K. Mannert, kterýž, maje Kvady sice za

[1]) Vopiscus in Aureliano, 18. — [2]) Ammianus Marcellinus XXIX, 6. — [3]) Opera s. Hieronymi IX, II, 28. — [4]) Hieronym. ad Ageruchiam de Monogam. Epist. 8. — [5]) Historia Miscella, XV. — [6]) A. Wilhelm Germanien, S. 228. — [7]) Adelung Aelt. Geschichte der Deutschen, S. 218. — [8]) J. Grimm Geschichte der deutschen Sprache, S. 353.

Němce, bez okolků vyznává, že si netroufá toho jména objasňovati, poněvadž nelze určiti, odkud povstalo, a může býti odvedenô od nějaké věci náhodné, snad od krajiny, kde Kvadové bydleli.[1])

Jinou obtíži činí spisovatelům, kteří Kvady mají za Němce, myšlénka, kterak ti Němci od Trenčína, od Nitry a Střehoma, od Tatry, Křivánů a Králové Hole ze světa zmízeli, ani památky po sobě nezůstavivše? Však tu si pomáhají svědectvím sv. Jeronyma, jenž zmínku činí o Kvadech ve Španělích, a nejmenovaného spisovatele V. století, jenž jmenuje Kvady mezi spojenci Attilovými ve válce s Aëtiem římským v Gallii, z čehož vyvozují, že polovice těch Kvadů německých se vystěhovala do Španěl, a druhá polovice že padla na polích Katalaunských, načež Slované, číhajíce již na ty rajské krajiny na Tatrách a pod Tatrami, z končin polských a ruských ihned se vyřítili a v ně se uvázali.

V čím větších nesnázích však jsou posavadní spisovatelé, majíce prokázati německý původ Kvadů, tím snadněji bude nám dovésti, že Kvadi jsou naši kmenovci Slováci, co národ od pravěku v Tatrách a v poříčí Vážském i Hronském usedlý. Čehož důvodové jsou tito:

1. Kvadi bydleli dle svědectví všech spisovatelů právě tu, kde bydlejí podnes Slováci, netoliko v Považí a Pohroní, ale dle Strabona a Tacita i v další krajině až k Dákům, tedy v Hontě, Gemeru, ve Spiši a Šariši, tak že tehdejší rozhraní jazykové, až na jižní stranu, bylo totéž, co po dnešní den.

2. Všichni spisovatelé slovanští i sám Šafařík, jenž má Kvady za Němce,[2]) pokládají Slováky za prvotní obyvatele Tater, za potomky oněch Praslovanův, kteří byli dle Nestora v době předhistorické od Vlachů (Romanů) z krajin podunajských do hor zapuzeni; však po všechnu dobu vlády římské ve vedlejší Pannonii ni slovem zmínky se nečiní, že by se byli obyvatelé z Podtater někam hnuli; vedli sice Kvadi neustálé války se Římany,

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 381. — [2]) Šafařík, aby mohl mínění obecné, že Kvadi byli Němci, srovnati se svým přesvědčením, že Slováci bydlejí v Tatrách od pravěku, položil sídla Kvadů do východní Moravy, jakož jsme výše připomenuli.

shledávají se ale po dokonaném boji vždy opět v předešlých sídlech svých; z toho pak, že dle svědectví sv. Jeronyma tlupa Kvadů se octla s Vandaly ve Španělích, nejde, že by se tam bylo půl národu vystěhovalo.[1]) Máť tedy Slovensko od doby římské až po dnešní den jedno a totéž obyvatelstvo.

3. Svědectvím neméně platným, že Kvadi jsou Slováci, jest stálý jich svazek se sousedy svými, slovanskými Markomany a Sarmaty [2]). Ve spolku s nimi přivádí je Tacitus za Vania krále v boji s Lugy a Hermundury [3]), a Dio Cassius [4]) i Julius Capitolinus ve válce markomanské, vedené se Římany [5]); potomně je v témž spolku jmenují Eutropius, [6]) Ammianus Marcellinus [7]) a sv. Jeronym [8]). Ve věku IX. pak, když po dlouhé tmě znovu zabřesklo světlo historické, spatřují se titéž tři národové, toliko pod domácími jmény Slováků, Moravanů a Srbů, v témž úzkém svazku po celé století až do ztroskotání říše Velkomoravské, tak že od časů římských kromě jména národů ničeho se tu nezměnilo.

4. Že Kvadi byli téhož původu, též krve a povahy jako Markomani a Sarmati, t. j. že byli Slované, vysvědčuje také Ammianus Marcellinus výrokem zvláštním o těchto třech národech, jejž klade v ústa císaři Juliánovi Apostatovi. Když císař Julián r. 361. po Kr. konal výpravu válečnou skrze Palestinu do Egypta a spatřil tam židy ve shnilobě a nečinnosti pohroužené, zošklivív sobě tuto hnusnou povahu jejich, zvolal prý bolestně: „O Marcomani, o Quadi, o Sarmatae! tandem alios vobis inertiores inveni“ [9]). Vedlé výpovědi této, ovšem nechvalné, kterouž Julián těm třem národům línosť přičítá, byli patrně Markomani a Kvadi téhož původu co Sarmati (Srbi),

---

[1]) S tím snáší se i Ch. Reichardt, an dí: (Germanien, S. 151) „Nach der kleinen flüchtigen Anzeige des Hieronymus hat sich nur eine Parthei der Quaden als svevische Verbündete nach Spanien mitverlaufen; der grösste Theil derselben ist aber in der Heimat geblieben, und hat alle Trübsale jener Zeit ruhig über sich ergehen lassen.“ — [2]) Toto stálé spojení Kvadů se Sarmaty, o jichž původu slovanském není pochybnosti, mohlo spisovatele německé přivésti k poznání, že Kvadi nebyli Němci. Protož někteří z nich, znamenajíce to, raději za pravé přijali, že Sarmaté nejsou Slované. — [3]) Tacitus Annales XII, 27—30. — [4]) Dio Cassius 71, 7—11. — [5]) Julius Capitolinus in Vita Marci Aurelii, 22. — [6]) Eutropii Breviarium, IX. — [7]) Amm. Marcellinus 66, 10; 31, 4. — [8]) Opera s. Hieronymi IX, 2. c. 28. — [9]) Ammianus Marc. XXII, 5.

známí přátelé pohodlnosti. Jinde připomíná Ammianus Marcellinus, když císař Julián (r. 358) chystal se na Kvady a Sarmaty, jenž společně vtrhli do Pannonie, že spřízněni jsou spolu stejnou zbraní [1]).

5. Viditedlným o nepominutedlným památníkem Kvadů slovanských jsou nesčíslná mnohotisícíletá jména místní na Slovensku. Pomíjejíce jména jiná, uvádíme toliko jména vod, hor a míst z nedostihlé dávnověkosti zavznívající, ježto se pocestnému na oči staví v poříčí Váhu, velřeky slovenské. Váh počíná se v Tatrách mezi řekami Dunajcem a Hronem pod Královou Holí, spojiv se níže Hyb v jeden pramen, teče na Vrbice, Tuřany a Sučany okolo pověstného hradu Střečna a okolo Vařína k Žilině, Předměři, Púchovu a Jilavě, odtud na Třenčín, Beckov, Píšťany a Středu a vlévá se u Komárna do Dunaje. Nedaleko pramenů sesiluje se potoky Benkovou, Ipolicí, dále u Hrádku Bělou, níže odtud Bobrovou, Lazištěm a Lubčí. Níže Kubína vpadá do něho Orava, Turec, u Vařína Vařinka se Řekou spojená, u Budětína Kysuce, níže odtud Žilinka a Hradná, u Teplé Popradnice, pak Bílá voda a Běluše, u Prusné Tovařiska, u Němšové Vlář či Vlára, pod Třenčínem Dřetomice, u Beckova Bošacká řeka, u Mněšic Klanečnice s Lubinkou, u Píšťan Výtek a níže něho Dudváh, jenž v sebe byl pojal potoky Holešku, Blavu, Krabu, Polanku, Trnavu a Parmu. Po obojím břehu Váhu od zřídel jeho až po Třenčín vypínají temena svá hory: Tatra, Křiváň, Hole Lomnická, Lednická a Králová, Orlov a Člověčí hlava; dále Javořina, Magura, Beskyd, Trojačka, Poloma, Sulov, Kněhyně, Makyta, Tříhlav, Manín, Čubek, Lopeník, Machnáč, Jinovec, Krahulčí a v. j. V této pak krajině, místními jmény praslovanskými obsypané, byli by za dávné doby bydleli jiní obyvatelé nežli Slované? Tomu věř kdo věř, my tomu nevěříme.

6. Od polovice V. století pomíjí jméno Kvadů, poněvadž po zkáze západní říše římské (r. 476) Římané, kteří obyvatele Slovenska tak jmenovali, odešli navždy z Pannonie. Však proto nepominuli Kvadi co národ, žijíce ve vlasti své, jakož podobno, pokojně a šťastně až do příbytí Avarů a Uhrů, a od té doby pod pravým jménem (Slováků) v neblahé závislosti od

[1]) Ammianus Marcellinus XVII, 12.

Uhrů až po dnešní den. Co se týče pominutí jména Kvadů, bylo to asi tak, jako kdyby nyní Uhři, jenž nazývají Slováky Tóth, vrátili se nazpět do Asie; Slováci by tu zůstali, ale jméno Tóth by přestalo, poněvadž by nikoho nebylo, kdo by je tak nazýval.

Však bude se snad proti slovanskému původu Kvadů namítati, že jména králů Kvadských, Dionem Cassiem zapsaná: Ariogaesus, Gaeobomarus a Gabinius, neznějí dosti slovansky. Uvážiti ale náleží, že jednak pravá forma těchto jmen, ježto jsou jen v jediném rukopise zachována, není na jisto postavena, jednak, že Kvadi i Markomani již za doby Tacitovy měli krále cizince, od Římanů jim vtírané, pročež i výše jmenovaní králové byli snad cizího původu.

Co se týče významu jména Kvad, vykládali jsme je prvotně za Chrvat, t. j. Charvát, jak se za starodávna v Čechách říkalo a jak se podnes v Charvátech mluví (t. Hrvat, dialekticky také Rvat). Tento výklad zakládali jsme na Strabonovi, jenž praví, že „kmenové svevští bydlejí z části uvnitř lesa Herkynského, totiž Kvadi (vlastně Koldui), a že v též krajině jest také Bujémon [1]). Dle toho položili jsme Kvady do východních Čech, majíce je za pozdější Kosmovy Chrváty. Po bedlivějším však toho uvážení upustili jsme od tohoto mínění, ježto lesem Herkynským za časů Strabonových rozuměl se netoliko les bavorský a rakouský, Čechy obkličující, ale i les moravskoslovenský (Bílé Hory a Javorníky). Neurčitá slova Strabonova lze tedy vztahovati také ke Slovensku, a to lépe nežli k Čechám, ježto spisovatelé římští a řečtí, jakož jsme na místě náležitém ukázali, o Čechách vůbec žádných vědomostí neměli.

Dle toho znamenalo snad jméno „Kvadi" obyvatele řeky Váhu, povstavši porušením ze jména „Vagi" (Vážci, Povážci). Římané, jmenujíce obyvatele krajin cizích jim neznámých obyčejně podlé vod, na př. Dravany, Ambi-Dravi, Ličany Vinde-Lici, Koubany Parmae-Kampi, Moravany Markomani, Rabany Aravisci a p., dali snad podobným spůsobem také Slovákům jméno od Váhu, hlavní řeky vlasti jejich, znajíce ji od ústí do

[1]) Strabonis Geographica VII, 1.

Dunaje blíž Komárna [1]). Jest sice jméno Kvadi od jména Vagi velmi rozdílné, třídání se hlásek *g* a *d* neobyčejné a zvláště hláska *k* čili *q* v násloví (Quadi) zdá se identičnosti obojího jména na závadu býti; však i spisovatelé středověcí předráželi jménům, počínajícím se dyšným *v*, nejednou hlásku *k*, píšíce a vyslovujíce: Quandali (Kvandali) místo Vandali, Quangioni místo Vangioni, Quarni místo Varni, Quinidi místo Vinidi a p.[2]) Není tedy nemožné (dále pak naše hypotése nejde), že také první pocestní římští, kteří po Dunaji k Váhu dojeli, nehledíce k pravidlům zvukosloví, nazvali obyvatele Váhu Kvagi a pro odvarování dvojí hlásky hrdelní „Kvadi" [3]).

9. Korkonti. Krkonoši.

Ptoleméus přivádí pod horou *Ἀσκιβούργιον* (Jeschkenberg, Ještěd) obyvatele, jménem *Κορκόντοι*, jenž jsou patrně Krkonošané. Pocestný učenec neb kupec, který Ptoleméovi jména do geografie zaznamenával, uslyšev jméno „Krkonoši" u lidu a nemoha ho ani napsati ani vysloviti, přeložil *o* z druhého kmene (-noši) do prvního (Krko-) a přeměnil sykavku *s* spůsobem Řekům obyčejným v *t*, jako ve jméně Rakousi, z něhož udělal *Ῥακάται* a v jiných jménech podobných. Že tomu tak jest, a že české jméno Krkonoši jest původní a řecké *Κορκόντοι* přeměna, a nikoliv naopak, jde na jevo z toho, že jméno Krkonoši obsahuje v sobě smysl, řecké *Κορκόντοι* ale nic, jakož i to, že také na Moravě

---

[1]) Připomínáme, že řeka Váh, rovněž jako vedlejší řeka Morava, v žádném římském neb řeckém spise se nejmenuje. — [2]) Pertz Monum Germ. V, 490, 522, 697; XII, 368 a. E. Förstemann Altdeutsches Namenbuch, S. 1544. — [3]) V pozadí Kvadů a Markomanů jmenuje Tacitus jako na kraji Germanie čtyři malé kmeny: Marsigni, Gotini, Osi a Buri, z nichž prý Marsigni a Buri dle řeči a obyčejů byli praví Svevové. Kteří kmenové to byli, toho pro neurčité položení těžko ustanoviti, ač jména jejich dosti slovansky znějí. Jméno Marsigni uvádí na mysl poněkud obyvatele Maršových hor nad Velehradem, ač nepocházíli toto jméno již z doby křesťanské; Bury má F. Müller (Die deutschen Stämme, I. 213) za obyvatele borů či burů (srovnej jméno velkého lesa „Bůry" za Šaštínem na Slovensku); Osy lze pokládati za obyvatele os či osyk a Gotiny za Honťany, s kterýmž jménem by se srovnávala výpověď Tacitova (Germania, c. 43), že Gotini „kopají v doleoh železných", poplatni jsouce Sarmatům a Kvadům, a připomenutí Ptoleméovo, že pod Kvady jsou doly železné, jimiž by se dle toho rozuměly železné doly v Malém Hontě.

blíž Nedvědic jest kopec Krkonoš, o němž zajisté nikdo se domýšleti nebude, že jméno jeho pochází z řečtiny neb němčiny.

Někteří spisovatelé, mezi nimiž také Šafařík a Palacký, jsou toho mínění, že jméno *Κορκόντοι* jest původní, a že Čechové je v Krkonoše proměnili a sobě osvojili; dle čehož pokládají za pravé, že Čechové, jenž znali jméno Korkonti, bydleli za doby Ptoleméovy již někde blíž končin své nynější vlasti [1]), ano Šafařík praví ještě určitěji [2]), „že jméno Korkonti v české řeči jest důkazem, že Slované přibyli do Čech dříve, než obyčejně se pokládá“, čímž zřejmě potvrzuje mínění naše.

10. Baeno-Chaemae. Kamenčané.

Pod Kolouchovany (Kalucones) byli dle Ptoleméa v držení krajiny blíž Labe *Βαινοχαῖμαι*, nad nimi Batini a pod vrchem Askiburgiem (Ješčedem) Korkonti. Na mapě při Florentinském rukopise geografie Ptoleméovy z r. 1454 a při Münsterově vydání též geografie z r. 1540, položeni jsou Baeno-Chaemae podlé tohoto popisu na jih od vrchu Ješčeda a na jihozápad od Budišína do Čech severních. Ježto pak jméno Chaemae má velkou podobnosť s německým slovem Chemnitz, pročež jsme také Theurio-Chaemae Ptoleméovy vyložili za Duřinský Kamenec, nemýlíme se snad, majíce Baeno-Chaemae za Kamenec Český, aneb jak nyní se říká, za Kamenici Českou (Böhmisch Chemnitz či Kamnitz) na východ od Labe. Jméno toto psáno jest nestejně; v některých rukopisech čte se Bonochaemae, v jiných Baenuchaemae; mohloli by se tedy za takovou rozdílností v písmě dáti místo myšlénce, že původně psáno bylo *Βαιμοχαῖμαι* (srovnej Ptoleméovi *Βαῖμοι* = Čechové), byl by výklad náš úplně správný, i šlo by z toho, že již za doby Ptoleméovy rozeznával se Kamenec Český od Kamence Lužického, severozápadně od Budišína i od Kamence v Plavensku (Theurio-Chaemae), jako podnes se rozeznává od vedlejšího Kamence Srbského (Windisch-Kamnitz).

V středověku byl Kamenec Český místo znamenité, ježto se k r. 1088 připomíná kraj dle něho jmenovaný: „Provincia Ka-

[1]) P. J. Šafařík Časop. Mus. na r. 1834, str. 41 a Palackého Dějiny národu Českého I, 89. — [2]) Šafařík Starožitnosti slovanské, str. 393. —

menecensis," a k r. 1130 hrad Kamenec mezi Děčínem a Boleslaví, v kterýchžto hradech a krajích měla kapitola Vyšehradská desátek [1]).

Baeno-Chaemae a Korkonti byli jediní dva kmenové v Čechách, jež Ptoleméus jmenuje, obdržev jejich jména snad od kupců, kteří za příčinou obchodu cesty konali po hlavní silnici od Mohanu přes Míšeň a Budišín do Polska.

β) Skupení lužicko-slézské.

1. Lugi. Lužičané.

Mezi Čechami (*Βουταῖμον*) a mezi Semnony jmenuje Strabo velký národ Luje (*Λουίοι*), pravě o něm, že si kmeny, z kterých se skládá, totiž Butony, Mugilony, Sibiny a Zumy, Marobud, král Markomanský, vrátiv se z Říma, podmanil [2]). Tacitus vypravuje o Lygiích, jež nazývá též národem velmi rozšířeným, že společně s Hermundury r. 51. po Kr. krále Kvadského Vania ze země vypudili [3]), a jmenuje co odnože jich Helvetony, Elysie, Harie, Manimy a Naharvaly [4]). Ptoleméus klade sídla Lugů (*Λοῦγοι*) na jih až po horu Askiburgion a po Krkonoše, počítaje k nim Kalukony, Batiny, Omany, Diduny, Bury a Sidony. Na mapě Peutingerově přivádějí se pod jménem Lugiones s přídavkem „Sarmatae".

Tito Lugové či Lygiové, jak Tacitus je jmenuje, jsou patrně obyvatelé lugů či luhů, t. j. krajiny lužnaté (lužnic), tedy Lužici, Lužané, Lužáci (dle V. Hájka) neb Lužičané. Národnosť jejich slovanskou již zdělavatel mapy Peutingerovy dobře naznačil, doloživ, že jsou Sarmatae. Z novějších spisovatelů pronesli se, že jsou Slované, H. Schulze [5]), Fr. Šír [6]), a z části P. J. Šafařík [7]), posléz také slovútný historik G. A. Stenzel [8]), jenž ve svých Dějinách slézských o nich praví: „že dle zpráv spisovatelů římských a řeckých obývali po obojí straně Horní

---

[1]) K. J. Erben Regesta Bohemiae I, 79 & 96. — [2]) Strabo Geographica VII, 1. — [3]) Tacitus Annales XII, 29—30 — [4]) Tacitus Germania, c. 43. — [5]) H. Schulze Urgeschichte des deutschen Volkes. Hamm 1826. — [6]) V článku: Národové lužičtí, v časop. Kroku na r. 1832, II, 50. — [7]) P. J. Šafaříka Starož. slov. str. 330 a 760. — [8]) G. A. Stenzel Geschichte Schlesiens. Breslau 1853. S. 12.

Odry Lugové, národ velký, kterýž dle Tacita byl plemene svevského, dle čehož by byli Němci; a však že pravdě jest mnohem podobnější, že náleželi k velkému národu slovanskému, rozšířenému odtud na východ až do Asie".

2. Butoni. Budišiňané.

Národek lužický, jejž Strabo jmenuje Butoni, slove Ptoleméovi *Βατεῖνοι*. Ptoloméus určuje blíže sídla jeho, řka, že Batini bydlejí nad Baenochaemy a za nimi pod vrchem Askiburgiem že jsou Korkonti. Zření majíce k tomuto položení a ke zvuku obojího jména, rozumíme Butony na Budišiňany, obyvatele hlavního města horní Lužice, kteréž starožitným svým hradem a mnohými znamenitými žarovišti pohanskými blíž hradu a v krajině okolní jde zajisté do doby předhistorické [1]). Jako Němci zkrátili jméno Budišín v Bautzen, tak i spisovatelé řečtí udělali z Budišiňanů Butoni a Batini. V středověku sluli obyvatelé kraje Budišínského Milčané, však to není výkladu našemu na závadu, ježto hlavní město a jeho obyvatelstvo vždy mělo své jméno zvláštní. Strabonovy Butony pokládá také Ch. Reichard za Budišince [2]).

3. Mugilones. Mohylňané.

Kmen lužický, jejž nazývá Strabo *Μουγιλῶνες*, kladou vykladači jeho zeměpisu Ch. Reichard [3]), Fr. Dommerich [4]) a J. Sprunner (tento na své mapě starého věku) v tu krajinu v Míšni, kde leží město Neu-Mügeln a vesnice Alt-Mügeln, kteréžto město slove u Dietmara Meziborského k r. 984 urbs Mogilina, v listě z r. 1003 Mogelina a r. 1334 Mogelin. Jsouť tedy Strabonovi Mugilones slovanští Mohylňané, zvaní tak i s městem a vesnicí Mogilina od mohyl, t. j. homolí neb kužílků

---

[1]) Popis těchto žarovišť a jiných starožitností Budišínských viz v knize: Blicke in die vaterlaendische Vorzeit von K. Preusker. Leipzig 1841. I. 181—186. — [2]) Ch. Reichard Germanien. S. 117. — [3]) Tamtéž, S. 112. Reichard má sice Strabonovy *Μουγιλῶνες* a něm. Mügeln za jméno jedno a totéž, ale odpírá nicméně, že by se Mügeln mohlo odváděti od slovanských mohyl, nazývaje takový odvod „ethymologische Wortklauberei." — [4]) Fr. Dommerich Die Nachrichten Strabos über Deutschland. Marburg 1848. S. 142.

(cumulus) tam zřízených. Jméno Mohylna a podobná jemu jména místní jsou v krajinách, kde bydleli a posud bydlejí Slované, velmi obecná. Mezi Pernem a Pilnicí v Míšensku jest ves Mohelna, něm. též Mügeln, při řece Mohelnici (Müglitz); v Braniborsku jihovýchodně od Berlína nalezá se jezero Mohelnické (Mügelsee) a při něm ves Mohelna (Mügelheim); při řece Hobole pod Ratnovem leží ves Mogelna (něm. Mögelin) a v Holšteinsku osada téhož jména (Möglin). V Čechách jest vrch Mohýlík u Hořic a vesnice Mohelka a Mohelnice; na Moravě městys Mohelno ve Znojemsku a město Mohelnice v Olomoucku (něm. Müglitz), konečně v Dolních Rakousích ves Gross-Muggel nad Štokeravou, v listu z r. 823 Mogilin jmenovaná, kdež podnes dvě mohyly se spatřují.

Krajina Mohylenská, do níž klademe Strabonovy Mugilony, ač již od XIV. století poněmčená, chová po dnešní dobu památku bývalého Slovanstva v přehojných jménech místních, jakož jsou na př. okolo Mohylny městečka Leisnig a Mutschen, vesnice Badewitz, Grauschwitz, Liptitz, Leipen, Benewitz, Döhlen, Ostra, Kasabra, Ploswitz, Striese, Gauzig, Groptitz a v. j.

4. Kalukones. Kolúchované.

Pod Semnony a Lingy vyměřuje Ptoleméus sídla Kalukonům (*Καλουκόνες*) po obojím břehu Labe, vedlé nichž byli na západ Cherusci. V této krajině, mezi městy Torgavou na Labi a městem Lukovem, ondy hlavním městem Dolní Lužice, leží farní ves Kolúchov (něm. Koloohau), u kteréž jest jedno z největších žarovišť pohanských v celé Germanii, před 40 léty objevené a dle blízkého města Slivna (Schlieben) nyní vůbec „Slivenské“ zvané. Dle popsání, jež o něm podal chvalně známý badatel starožitností K. Preusker [1]), obsahuje takové množství popele, střepů z nádob a popelnic, kostí zvířecích atd., že tam již před 2000 léty, tedy zajisté již za časů Ptoleméových, žertvy byly páleny. Probošt Slivenský K. Schöne, jenž nejnověji toto žaroviště popsal [2]), má s jinými archeology německými za to, že

[1]) K. Preusker Blicke in die vaterländische Vorzeit. Leipzig 1841. III. 97—113. — [2]) Correspondenz-Blatt des Gesammtvereins d. deutschen Geschichtsvereine. Stuttgart 1861. S. 38.

na tom místě se scházívali Semnoni co poslanci všech kmenů svevských, o nichž vypravuje Tacitus. Za takovou důležitostí tohoto žaroviště, jež někteří archeologové jmenují též žarovištěm Kolúchovským, máme za to, že Ptoleméus dle něho obyvatele veškeré okolní krajiny Kalukony nazval, a že tudíž jeho Kalukoni jsou Kolúchované. Položení geografické i zvuk jména obojího srovnává se zcela, aniž jest na odpor, že Kalukoni dle Ptoleméa bydleli také na levém břehu Labe, ježto obyvatelé i z té strany zajisté chodili k pověstným modloslužbám Kolúchovským.

Již dříve než žaroviště Kolúchovské bylo objeveno, kladli historikové němečtí Kalukony Ptoleméovy do těchto krajin. Reichard[1]), veden pouhým zněním jména, vztahuje Kalukony ke Kolúchovu a k blízkému městu Kalavě (Kalau) v Dolní Lužici. Jiní, jenž čtou v Ptoleméovi Lukones místo Kalukones, ukazují k městu Lukovu (něm. Lukau), nyní krajskému městu v Branibořích. Nechť ale se vykládá jméno Kalukonů tak neb jinak, původ jich slovanský vždy jest na jevě, ježto nižádný znatel řeči slovanské upírati nemůže, že jména Kolúchov, Kalava a Lukov jsou slovanská. Přes to i veškeré okolí těchto míst chová v jménech vod a osad památky pravěku slovanského. Blíž Slivna a Kolúchova jsou osady: Malitschkendorf na potoku Kremici, Oelsig, Bukowin, Briesen, Trebus, Krausnik, Prosmark, Bukow, Lebus, Krasik, Jesnik a v. j. Okolo Kalavy leží město Lubňov (Lübenau) na řece Sprevě, městečko Větošov (Wetschau), vsi Votšovska na Mutnici, Lobosice, Góriz (Goritz), Rudná, Křišov, Tornojsk (Tornitz), Lazov, Mukvar, Dobrine, Radovansk, Jazory, Želnojce (Schölnitz) a j. V okršlku Lukovském nalezají se vesnice: Pelkwitz (Bělkovice), Zičkau, Kumeritz, Krossen, Kasel (Kozel), Kreblitz na řece Baerste, Duben, Ragov, Zerkwitz, Kittlitz, Stöberitz, Tornov, Weissak (Vysoká) a j.

Kdybychom vůbec výklad nějakého jména nerádi zakládali na textu porušeném, pronesli bychom domněnku, že snad již i Strabonovi bylo známo žaroviště Kolúchovské či Slivenské, a že svými lužickými Sibini čili Slibini pojmenovati chtěl Slivňany, (něm. die Schliebner), jakž Slivňané nyní vůbec se zovou a jakž

[1]) Ch. Reichard Germanien, S. 89.

jim nepochybně i za časů Strabonových říkali Cheruskové ne příliš vzdálení. Však to pouhá jest domněnka, nemající do sebe více pravdě podobnosti, než domněnka Grimmova, jenž spatřuje ve jméně Sibini porušené jméno Sirbini, t. j. Srby lužické.

5. Elysii. Olešňané.

Ze pěti kmenů lužických, jež přivádí Tacitus (Harii, Helvetoni, Manimi, Elysii a Naharvali), jsou Elysii ti, jichž jméno lze s největší podobností k pravdě vysvětliti. Němečtí zkoumatelé starožitností germanských Fr. Krause[1]), A. Wilhelm[2]) a Ch. Reichard[3]), zření majíce k velké podobě jména Oels se jménem Elysii, pokládají za jisté, že jménem tímto rozuměti se mají obyvatelé knížetství Olešnického (Oels) ve Slézsku. V tom mínění stvrzují se i tím, že u Maslova blíž Olešnice nachází se pohanské žaroviště neobyčejné rozsáhlosti, kdež nalezeny jsou mince římské, vysvědčující, že ta krajina Římanům nebyla neznámá. Při tom však prohlašují[4]) jméno Oels za původní, totiž staroněmecké, a Elysie tedy za Němce, jichž jméno Tacitus zromanisoval. Proti tomuto výkladu jména Elysii, až na německý původ Elysianů, nemáme naprosto ničeho namítati, toliko se nám vidí býti Olešničané slézští, jenž bydleli a bydlejí až za Odrou, od Lužice příliš vzdáleni a vidí se nám, že by se měli Olešničané ve samé Lužici hledati. Jest pak mezi Budišínem a Zhořelcem vesnice Olešná (něm. Oelisch), v jejímž okolí jest několik znamenitých hradišť pohanských a to jedno u samé Olešné, dvě u blízké vsi Šipšeci (něm. Schöps) a jedno u vesnice Ketlici (Kittlitz) [5]). Touto krajinou šla prvé hlavní obchodní silnice z Míšně do Polska přes Budišín a Zhořelec a bylať tedy pocestným obchodníkům německým i slovanským již za doby Tacitovy známá. Dle toho mohli by býti Tacitovi Elysii Olešňané hornolužičtí.

K tomu dotýkáme, že v této končině blíž nynější vesnice Königshainu jest háj s pověstnými skalami, nazvanými „Čertův“ a „Umrlčí kamen,“ kdež za doby pohanské modloslužby se konaly [6]),

---

[1]) F. Kruse Budorgis, S. 26. — [2]) A. Wilhelm Germanien, S. 248. — [3]) Ch. Reichard Germanien, S. 80. — [4]) Tamtéž. — [5]) K. Preusker Blicke in d. vaterl. Vorzeit I. 109 a 115. — [6]) Tamtéž, I. 160.

o kterémž háji Lužičan K. Anton se domýšlí, že v němNaharvalové ctili mládence Alcis (Holce), jakož o tom šíře vypravuje Tacitus [1]).

6. Diduni. Dědošané.

Pod Bugunty v Poznaňsku a lužickými Omany, jichž sídel posud nikdo nevyhledal, bydleli dle Ptoleméa lužičtí Diduni (Lugi Diduni), jenž prý šli až k vrchu Askiburgion a měli za sousedy Batini [2]). Již Šafařík ukazuje k podobnosti jména Didunů se jménem kmene středověkého [3]), kterýž bydlel na řece Dolním Bobru, a slove zeměpisci Bavorskému okolo r. 880 Dadosesani, Dětmarovi Meziborskému Diedesi a Kosmovi Pražskému (r. 1124) Dedossene. Dle Kosmy příslušeli v době založení biskupství Pražského (r. 973) k diecési České, což zaznamenal těmito slovy: „Boborane et Dedossene usque ad mediam silvam, qua Milcianorum occurunt termini [4])“. Šafařík vykládá toto jméno za slovanské Dědoše, porovnávaje je s ruskými jmény Mazovše a Vološe [5]). Ptoleméus pak proměnil jméno Dědošané, Řekům nepohodlné v Diduni tak, jako udělal z Budišiňanů Batiny.

Tito Diduni bydleli na severovýchod od Budišinců čili Milčanů, majíce na sever a na východ za hranici řeku Odru, na jih Bobřany a za hlavní místa Sprotov, Żehaň a Krosno.

7. Buri. Bobřané.

Po vypočtení kmenů lužických, mezi nimiž poslední na jihu jsou Batini, klade Ptoleméus pod vrch Askiburgion Korkonty a s druhé strany Lužany, jenž slovou Buri a táhnou se prý až k Visle. První pod nimi jsou pak Sidoni. Co sousedé Krkonošanů českých bydleli tedy Buri za Krkonoši ve Slézsku na řece Bobru, kteráž tu má prameny, a byli týž kmen, jejž tu v středověku Kosmas k r. 973 pod jménem Boboranů přivádí [6]), dokládaje, že zároveň s Dědošany, severními sousedy svými, náleželi k biskupství Pražskému. Tato krajina jest od XIII. století

[1]) K. G. Anton Ueber d. alten Slaven. Leipzig 1783. 4. Tacitus Germania, 43. — [2]) Ptolemaeus Geographia II, 11. — [3]) Starožitn. slov. str. 330. — [4]) Cosmas Chron. Boem. I. 170. — [5]) Starožitn. slov. str. 760. — [6]) Cosmas Chron. Boemiae. I. 170.

již poněmčena, však jak ve jméně řeky Bobru, tak i ve jménech mnohých osad ozývají se zjevně někdejší Buri či Bobřané, n. p. ve jménech: Rybnice (Reibnitz) u Hirschberka, Sobotka (Zobten) u Löwenberka, Hradiště (Graeditz) vrch na západ od Lehnice, Olešná (Oels) na Bobru, Jarošovice (Jeschwitz) a v. j. Hlavní místo jejich byla nepochybně Boleslav.

Posavadní vykladatelé Ptoleméovi, majíce na mysli Bury, jež Tacitus připomíná co sousedy Kvadů, a berouce na tenké vážky slova Ptoleméova, že Burové jdou od Krkonoší až ku pramenům Visly, kladli sídla Burů daleko do Slézska, ano až ku samým pramenům jmenované řeky. Že však Burové, jenž beze vší pochyby bydleli v Dolním Slézsku, nemohou býti jeden a týž kmen s Bury Tacitovými, toho netřeba šíře dovozovati; slovům pak Ptoleméovým, že by se Burové byli rozkládali až po vrch Visly, nelze přílišné váhy přikládati, ježto Ptoleméus v končinách jemu neznámých vůbec rád hranice určoval obecnou formulí: „až k té a k té řece," na př. až k Dunaji, až k Odře a p. Že Burové byli národek malý, vychází kromě toho také z toho, že Ptoleméus hned za nimi jmenuje tři kmeny Sidony, Cogny a Visburgy, klada tyto k Herkynskému lesu, tedy na blízko hranic slézskomoravských. Kteří kmenové pozdější by se těmito třemi jmény rozuměti měli, bylo by lze toliko po bedlivém vyšetření topografickém ustanoviti, ač vedloli by vůbec k cíli. Jméno Sidoni, byloli by psáno na místě Svidoni, mělo by podobnosť s jménem nejbližších sousedů Svidničanů, však výklad na domnělé chybě písma založený nedocházívá víry.

8. — Slezané.

Není pochybnosti, že jméno „Slezané" a země „Slézsko" již za časů římských v krajinách našich bylo obecné, jako jméno Rakušané, Moravané, Čechové, Lužičané a Polané; však žádný starý spisovatel z té doby ho nezapsal, rovněž jako jméno Slováků, Koroušců, Charvátů a j., ač tito národové tu již byli, jsouce však od Římanů jináč jmenováni. Aby tedy mezi národy slovanskými, jež tu přivádíme, jeden z předních nescházel, klademe jej tu výjimkou, ač jméno jeho teprv v době pozdější se vyskytuje.

Jméno obyvatelů slézských připomíná nejprvé zeměpisec bavorský asi r. 885, jenž dosti správně je nazývá „Sleenzane",

a kronista Kosmas k r. 973, jemuž slovou „Zlasane". Některé větve národu slézského zaznamenal již dříve Ptoleméus, k Lužičanům je počítaje, zejména Dědošany a Bobřany, jakož jsou i města Lugidunum, Strigonia a Strevinta nepochybně slézská města Lehnice, Střehom a Střebnice.

Jméno Slezané, polsky Szlązanie, nyní vůbec Szlązacy, lužickosrbsky Šlezaci, též jméno země Slez (Slezí, Slézsko), polsky Ślęz, Szląsk a Szląsko, lužickosrbsky Šlezska, odvádí se vůbec od řeky Slezi, polsky Szląza (něm. Lohe), kteráž se počíná u vsi Sulislavi (Zülzendorf) nad Němčím (Niemtsch) a vpádá u Vratislavi do Odry. Tato řeka má jméno nejspíše od byliny, řečené sléz či slíz, polsky ślęz a szląz, lužickosrbsky šlez, lat. malva, odkudž pocházejí snad také jména místní: Ślizów (něm. Schleisse), ves blíž Sycóva ve Vratislavsku, Ślezów (něm. Schliesa), vesnice u Vratislavi a Slézany či Slízany blíž Kroměříže na Moravě[1]). Někteří spisovatelé němečtí, jmenovitě Wersebe[2]), domýšlejí se, že Elysii, jež Tacitus mezi kmeny lužickými jmenuje, jsou Silesii, a že tudíž jimi rozuměti se mají Slezané; čemuž však odporuje jich geografické položení.

Polský historik G. Bandtkie [3]), a po něm P. J. Šafařík [4]), G. A. Stenzel [5]) a j. mají za to, že Slezané slovanští zdědili jméno od německých Silingů u Ptoleméa jmenovaných, kteří prý bydleli ve Slézsku a odtud do Španěl se vystěhovali. A však jednak jest velmi pochybno, zdaliž národek dotčený jmenoval se Silingi, ježto v nejstarších rukopisech slove Lingi (viz článek Lingae), jednak klade Ptoleméus Lingy na sever od Kalukonů, kteří bydleli v Lužici a v sousedství Semnonů, pročež Adelung, hledě k těmto hranicím, položil sídla jejich až do Pomořan[6]). Z čehož vychází, že domnělí Silingové nebyli obyvatelé Slézska, a že tedy Slezané také nezdědili jména po nich.

---

[1]) Dětmar Meziborský († r. 1018) praví ve své Kronice (Chronicon Diethmari VIII, 21), že Slézsko, vlastně Vratislavsko (pagus Silensis) má jméno od hory Slezí (mons Zlesie), vůbec „Sobotka" zvané a pověstné z doby pohanské pro modloslužby na ní konané. Na kteréžto hoře, nejvyšší ve Slézsku, podnes slaví se výročně pouť hlučná, z široka daleka navštěvovaná. — [2]) A. z Wersebe Die deutsch. Völker, S. 240. — [3]) G. S. Bandtkie Dzieje Królestva Polskiego. 1820. I. 65. — [4]) P. J. Šafařík Starož. slov., st. 337. — [5]) G. A. Stenzel Geschichte Schlesiens, S. 12. — [6]) J. Ch. Adelung Aelt. Gesch. der Deutschen. Leipzig 1806, S. 219.

Tím vyvrací se též výmysl doby novější, že Slované teprv po vystěhování Silingů ze Slézska v zemi tu se uvázali, a že slézští Silingové ve Španělích vyhubeni jsou. Zpráva o vyhubení dobrodružných Silingů ve Španělích skrze gotského krále Wallia (r. 418. po Kr.) ovšem jest pravdivá, ale zároveň jisto, že tito Silingové nikdy ve Slézsku nebyli, nébrž obývajíce již od III. století s Vandaly za Tisou v Uhřích, s této strany pouť toulavou do Španěl nastoupili.[1])

γ). Skupení polabsko-pomořské.

1. Semnones. Zemané.

Tacitus, vylíčiv v Germanii Suevy vůbec, přichází nejprvé k Semnonům a píše o nich takto: „Za nejstarší a nejurozenější ze Suevů mají sebe Semnoni, kteráž víra jejich v přednosť takovou zakládá se v náboženství. V jistou dobu scházejí se v posvátném háji co vyslaní všech kmenů a obětují tu božstvu člověka, konajíce při tom hrozné obřady. Jest u nich pověra, jako by zde byly počátky národu a božstvo ševládnoucí mělo tu sídlo své, vše jiné pak jako by bylo poddáno a poslušno. Vzácnosti dodává Semnonům výhodná poloha; bydlejí ve sto krajích a jsouce sobě povědomi velikosti sboru svého (korporace své), pokládají se za přední mezi Svevy“ (za hlavu Svevů, Suevorum caput se credunt[2]). V Annalech zase praví Tacitus, že Semnoni ve válce, vedené r. 17. po Kr. mezi Mirobudem králem a Arminem, knížetem Cheruským, odpadli od Mirobuda proto, že ho nenáviděli pro jeho titul královský a že tím Arminovi dopomohli k vítězství[3]).

Jiní spisovatelé jen mimochodem o Semnonech zmínku činí. Strabo dotýká o nich, že je Mirobud, vrátiv se z Říma, zároveň s Lužičany (Lugy) sobě podmanil[4]). Vellejus Paterculus připomíná, že vedlé krajiny Senonů (sic) a Hermundurů (Duřinků) Labe teče[5]). V krajinu od řeky Labe až k řece, zvané Suebus (Spreva), klade sídla jejich také Ptoleméus[6]). Mimo to čte se

---

[1]) P. J. Šafaříka Starožitn. slov., str. 337. — [2]) Tacitus Germania, 39. — [3]) Tacitus Annales II, 45. — [4]) Strabonis Geographica VII, 1. [5]) Vellejus Paterculus II, 106. — [6]) Ptolemaeus Geographia II, 11.

jejich jméno na památníku Ancyrském císaře Augusta, kdež se praví, že kromě Cimbrů a Charudů (v nynějším Holšteinsku) vyslanými svými Augusta za přátelství žádali, a u Diona Cassia, jenž píše, že jeden z jejich knížat, jménem Masius, přišel r. 84. po Kr. do Říma a byl od císaře Domiciána velmi čestně uvítán[1]).

Uvážímeli bedlivě svrchu položenou zprávu Tacitovu o Semnonech, shledáme, že Semnoni nebyli zvláštní nějaký kmen svevský, jako Lugové, Markomani neb Kvadi, nébrž že byli přední dle krve v národu Svevském čili zemané. Tacitus je nazývá nejstaršími a nejurozenějšími ze Suevů, kteří, vědomi jsouce sobě velikosti korporace své, za hlavu Svevů se mají; dále praví, že bydlejíce v mnoha (ve sto) krajích, v jistý čas co vyslaní všech kmenů v posvátném háji (na sněm) se scházeli a že Mirobuda proto nenáviděli a jej opustili, že si osoboval titul královský, jim protivný. V těchto slovích Tacitových obsahují se zajisté všechny známky a veškerá povaha korporace šlechtické.

Jménem „Semnones,“ jakž nám je spisovatelé římští a řečtí zaznamenali, poznačeni jsou zřejmě slovanští zemané. České „zemanín“ neb „zeman“, polsky „ziemianin“ (plur. ziemianio), lužickosrbsky „zemjan,“ (plur. zemjenjo), slulo polabsky, v kterémž nářečí zhusta *o* za *a* se klade (na př. josin za jasan, vróna za vrána), nepochybně zemion čili zemňon (sr. v českém mjesto = mněsto), kteréž slovo zcela se rovná římskému „Semnon.“

O hojném i zámožném zemanstvu „Slovanů polabských,“ k nimž jméno Semnones zvláště se vztahuje, svědčí Giesebrecht, kterýž píše, když některý kníže slovanský někam cestu konal, že jej tři sta i pět set zemanů doprovázelo[2]); též o tom svědčí Helmold, jenž praví, kterak jej, když meškal s biskupem Geroldem u slovanského knížete Přibyslava v Starých Hradech, jistý bohatý zeman skvostně častoval[3]). Třidcet slovanských zemanů dal zlopověstný markrabě Gero r. 940 při hostině zavražditi. Zemanstvo české připomíná se nejednou v Rukopise Kralodvorském (v básni Ludiše a Lubor: „I káže kněz zemanóm svým, Lubor na zemany zývá“ a j.); v Kronice Boleslavské (zemané na chlapě

[1]) Dio Cassius 67, 5. — [2]) Giesebrecht Wendische Geschichten. Berlin 1843. I, 48, — [3]) Helmold Chronica Slavorum, 83.

zvěděchu a j.), v Legendě o sv. Kateřině (ciésař tu sedáše v radě s svými zemany v hromadě) a v jiných spisech a listinách [1]).

Podlé toho můžeme bez rozpaků na Semnony čili zemany polabské rozuměti příběh, jejž vypravuje Vellejus Paterculus k r. 5. po Kr., když přijel s Tiberiem k Dolnímu Labi. Praví totiž, kterak tehda muž letitý vznešeného rodu (kníže Polabský) přeplavil se na loďce přes Labe k Tiberiovi, aby jej uvítal, a kterak protější břeh, na němž zůstali průvodcové jeho, leskem zbraně jejich celý byl ozářen, kteréž záře zajisté nevydávala zbraň zprostých vojínů, alebrž skvostná zbraň zemanská.

Co se dotýče obyčeje Semnonův Tacitem líčeného, že se scházeli v háji posvátném na porady a modloslužby, zachoval se týž obyčej v krajinách polabských po všechen středověk. V Pomořanech sešli se r. 1168 biskupové, knížata a zemané na sněm k ústí řeky Ukry do háje, aby se tu radili o válku s Dány [2]). V Lünebursku mělo zemanstvo (ovšem dávno již poněmčené) až do r. 1652 sjezdy výroční pod širým nebem v háji, řečeném „Schotten“, blíže vesnice Hosseringu, a teprv od jmenovaného roku počal se sněm v městě Lüneburku.

Vůbec pokládá se Tacitův posvátný háj Semnonský za háj Slivenský v nynějších Sasích, kdež, jak výše jsme dotkli, r. 1826 objeveno jest velké žaroviště, nepochybně žaroviště všeho národu lužickosrbského. Bylot pak takových hájů zajisté více, dle rozličných kmenů, zejména v Přelovicích blíž Střelic, kdež se scházívali zemani (Semnoni) lutičtí, na ostrově Hobolském (Havelberg), kdež měli sněmy zemani Dolnolabští, na ostrově Ráně a j. Zdaliž také háj Semana (Σημάνα ὕλη) na levém břehu Labe, jejž přivádí Ptoleméus, byl jeden z těchto posvátných hájů, jak někteří za to mají [3]), a zdali tedy od zemanských schůzek tu konaných slul „lesem zemanským“, nebudeme rozeznávati, nevidí se nám to ale pravdě podobné.

Myšlénku námi pronešenou, že Semnoni nejsou národ

---

[1]) V listě Hanuše, knížete Opavského, daném 18. února 1480 špitálu Ratibořskému, jmenují se za svědky zemané těmito slovy: „A przy tom gsu byli Vrozeny a Slovutni wierni nassy mili zemane a dworzane Gindrzich z Tworkowa, Jan Dolansky z Jaykowicz“ atd. — [2]) Barthold Geschichte v. Rügen II. 201. — [3]) Geschichtschreiber der deutschen Urzeit. Berlin 1849. S. 758.

svevský o sobě, vyslovil již také K. Mannert [1]), ukazuje k tomu, že žádných skutků co národ nevykonali, že nemají sídel dosti určitých, že od války Markomanské (r. 165. po Kr.) i jméno jejich zcela pominulo, kdežto všichni znamenitější kmenové germanští buď v této válce nebo potomně v V. století při tažení Attilově pod dávnými jmény svými se vyskytují; a však kdoby Semnoni byli, toho Mannert nevyložil. Pročež jiní odporují mínění Mannertovu, prohlašujíce Semnony za kmen zvláštní [2]), ale jsou v též nesnázi jako Mannert, nemohouce ani sídel jeho pojmenovati, ani jména jeho vysvětliti [3]), ani konečně objasniti, jak by národ slavný a rozšířený, jejž Tacitus klade na prvním místě mezi Svevy, beze vší památky činnosti své politické byl zašel a pominul.

2. Reudigni. Redané.

V nynějším Meklenbursku a Braniborsku přivádí Tacitus sedmero kmenů svevských vedlé sebe, totiž: Reudigni, Aviones, Anglii, Varini, Eudoses, Nuitones a Suardones, připomínaje o nich, že jsou hájeni řekami a lesy, a že sídla jejich jdou až do tajemných končin Germanie. Za památné při nich pokládá, že všichni společně ctí bohyni země, Nerthus jménem, kteráž, majíc v posvátném háji na jednom ostrově mořském vůz zakrytý, sobě zasvěcený, v jistou dobu v průvodu kněze krajinou těchto národů jezdí, a vrátivši se do svatyně své, i s vozem v tajemném jezeře omývána bývá [4]). Tisíc let po Tacitovi popisuje Adam Bremský († r. 1076) touž krajinu a obyvatele její takto: „Země slovanská jest lesy a řekami odevšad obklíčena. Za Polabany jsou Líňané (Lingones) a Vraňané (?Varnahi), mezi Labem a Odrou Hobolané (Heveldi) na řece Hobole, pak Došané (Doxani), Lubušané

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 331. — [2]) A. Wilhelm Germanien, S. 240. — [3]) Jméno Semnones vysvětluje Adelung, Gesch. d. Deutschen, z něm. Senne = shromáždění, Ch. Barth Deutschl. Urgeschichte, z řeckého σεμνός = ctihodný, J. Grimm, Gesch. der deutschen Spr., S. 493, F. Müller Die Marken des Vaterlandes, S. 168, Haupts Zeitschrift VII. 383, K. Zeuss Die Deutschen, S. 130, z časoslova samanon, samnon = shromážďovati se, s čímž se také snáší G. Pfahler, Handbuch d. deutsch. Alterthümer, 1864, I, 22. — [4]) Tacitus Germania 40. —

(Liubuzzi), Vilini a Stodorané, krom některých jiných kmenů, z nichž nejmocnější jsou Retharii uprostřed bydlející, jichž hrad (civitas) jest Rethra či Reda, po celém světě známé sídlo modloslužby s chrámem velkým, Radhostovi (Redigast) posvěceným, jehož obraz jest ze zlata a lůžko purpurové. Okolo toho hradu, jenž má devět bran, jest hluboké jezero, přes něž vede most dřevěný, po kterémž choditi mohou jen ti, kdož obětují a za odpovědi žádají.[1])“ Týmiž slovy bez mála vypisuje tyto kmeny slovanské a chrám Radhostův Helmold v 2. polovici XII. století[2]).

Porovnámeli bedlivě popsání Tacitovo a Adama Bremského, nebudeme pochybovati, že oba líčí touž krajinu, tytéž národy čili kmeny a touž modloslužbu, toliko že ve jménech bohů ctěných a ve spůsobu pocty jim konané poněkud se uchylují a jména kmenů připomenutých v některých zvucích rozdílně píší. Co se dotýče modloslužby, mluví oba o chrámu u tajného jezera (jezera Dolenského blíž vsi Přelovic, něm. Prillwitz ve Střelicku) a o tom, že jen kněži čili popové mohou do svatyně vcházeti; Tacitus však dává modle neslýchané jméno „Nerthus“ (snad místo Rhetus, Ředhost[3]); Adam Bremský zase ji nazývá pravým jménem Radhost (Ředhost). Tacitus vypravuje mimo to, že všichni kmenové, totiž Reudigni, Avioni atd. ctí společně bohyni Nerthus, nedotýkaje, u kterého kmene byl chrám její, Adam Bremský ale určitě praví, že v krajině Redarů byl Radhostovi postaven pověstný chrám, pročež je nazývá nejpřednějším ze všech kmenů. Uvážímeli tedy, že Tacitus Reudigni mezi těmi sedmi kmeny na prvním místě klade, čině tím podobno, že také u nich chrám Nerthin byl postaven, a porovnámeli jméno Reudigni s Redarii Adama Bremského, jménem onomu velmi podobným, dáme snadno místo myšlénce, že Tacitovi Reudigni a Adamovi Redarii jsou kmen jeden a tentýž, slovanští Redani či Rataři. V tom potvrzuje nás i to, že jméno kmene Redanského (Ratarského) ve

---

[1]) M. Adam Histor. eccl., c. 11. — [2]) Helmoldi Chronica Slavorum I, 2. — [3]) Neradi se utíkáme, nemohouce některého jména vyložiti, k chybnému písmu neb sluchu; máť ale Tacitus ve své Germanii kromě jména Nerthus některá jména velmi podivná, na př. Manimi a Naharvali v Lužici, též Aviones v Pomořanech, jichž nelze ani ze slovančiny ani z němčiny objasniti, ani jména jim podobného v těch krajinách nalézti, pročež nemáme za jiné, nežli že je Tacitus buď chybně slyšel, nebo písař chybně opsal.

stoletích X.—XII., kde krajina, v níž bydlel, byla již známější, od rozličných spisovatelů přerozdílně psáno jest, totiž: Ridari (r. 936), Riedere (r. 965), Redarii (r. 966), Redarěs (r. 968), Rederarii a Riedirerun (ok. r. 1018), Retheri (r. 1076), Riaduri (r. 1176); místo pak, kde Radhost ctěn byl : Rederi (r. 937), Rethe (r. 1018), Rheda, Redere a p.[1]), pročež posud na jisto postaveno není, jak se jmenoval onen kmen, v jehož krajině chrám Nerthin a Radhostův byl postaven.

3. Varini. Vraňané.

Kdo byli Avioni Tacitem jmenovaní, zdaliž Ptoleméovi Aelveoni, totiž Voliňané, nebo Pjaňané (Apioni), obyvatelé na řece Pjaně, nebo Helmoldovi Vilini, též kdo byli Anglii, zdali snad obyvatelé okolo Anklamu, neb místa nějakého, českému Úhlava, něm. Angel, podobného, nechť rozhodnou jiní, krajiny lépe znalí. Varini po nich jmenovaní jsou beze vší pochyby slovanští obyvatelé nad řekou Varnavou či Vranavou, něm. Warnow řečenou, kteráž teče od Grebina nad městem Parchimem na ves Varnavu a město Bützow a padá blíže Roztok do moře. Tyto Variny jmenuje již dříve Tacita Plinius[2]), dokládaje, že jsou původu vindilského, t. j. slovanského. Znamenáť pak Varnava či Vranava vodu vranou čili černou, tolik co Černici. [3]) Ještě pak větší podobnosť má jméno Varini se jménem městečka Varína, kteréž leží blíž jezera Varínského.

Veškeré poříčí Varnavino od pramenů až k ústí oplývá místními jmény slovanskými, co památkou praobyvatelů slovanských té krajiny. Mnohem však více bylo tu jmen takových před šesti a sedmi sty léty, když tu kvetlo ještě obyvatelstvo slovanské, což patrno ze dvou listů z XIII. století, v nichž se popisuje krajina

---

[1]) Viz tato jména v Šafaříkových Starož. slov., str. 897. Se jmény Reda a Redan zvláště porovnej místní jména v Čechách: Ředice, Ředičky a Ředhošť. — [2]) Plinius Histor. naturalis IV, 12. — [3]) Za Vraňany mají Variny také K. Mannert a A. Wilhelm, ač nerozumějí, co by to jméno znamenalo. Však spisovatel historie Pomořanské Fr. Barthold nazývá to nesmyslem, když se odvádí jméno národu starogermanského od řeky slovanské, která prý se teprv v XII. století objevuje. „Es ist ein Unverstand, nach spätern slavischsen Flussnamen altgermanische Völkergränzen zu bezeichnen, der die lächerlichsten Mitgriffe veranlasste.“ Gesch. v. Rügen u. Pommern I, 102.

okolo Varína a Dobrotína. V listě, daném v Guoztrově dne 26. března r. 1232 [1]) od Mikuláše a Jindřicha, pánů na Roztokách, Brunvardovi, biskupovi Skvěřínskému, vypisují se hranice krajiny Varínské (a Butessovské) takto: „Od jezera Varína (Warin) až k vodě Tepnici (Tyepnizha), pak k potoku Studenu (Studieno) a k bařině, jmenované Guolenske lugi, odtud na Živanóv les (Sywanof laz) a k vodě Rozstrambounizha, kteráž tu teče do jezera, řečeného Duczin, pak k potoku Dusnici (Duznizha), kdež vbíhá do jezera Bělce (Byalz), od toho jezera k Předolu (Priedol, nyní Brühl) mezi Jasvinami (Jazwini) a Slovanskými mohylami (Wanowe mogili), dále k bařiništím, nazvaným Machnaci lug a Trezstini lug, k Myrievu a lesu Langu, pak k řece Vranavě (Warnow), k Paglovu, k vodám Nienelii a Pramenici (Parmenzhe), tekoucí do jezera Pramene (Parmene), od tohoto jezera k močálu Bělvu (Byliewe), kterýž se končí v jezeře Jasném (Gazne); odtud k vodě Liepousienizha, vlévající se do jezera Lučnice (Lansnizhe), dále k Předolu do Dlouhých Luhů (Dolge lugi), do „Tetlambi“ a k Odrovému lesu (Wodrowi laz).“ V druhém listě, daném v Guoztrově dne 22. listopadu r. 1237 [2]) od Mikuláše, pána na Roztokách, klášteru Dobrotínskému, vyměřují se hranice statků toho kláštera takto: „Potok Jasenice (Jasenitze), ježto teče do jezera Javorského (Jawir), potok Midlenice (Milnitz) až k jezeru Ostrovickému (Woztrouitz), potok Březnice (Bresenitze) až k jezeru Wozderimskému a potoku Hradné (Gardene) a Lomnici (Lumenitz), odtud až k jezeru Boltzskému, Spandinskému a Luskovu (Luzcowe).“ Mimo to se jmenují vesnice Dobrotín, Kladno (Clodene), Lomná (Lomene), Upal, Žilov (Silowe), Lozice (Lositz), Crumemir, Zwertitz a Swisow.

U kronistů středověkých Adama Bremského a Helmolda objevují se Varini pod jménem Warnawi, jichž přední místa byla Malíkov (Malchow), Vranava (Warnow) a Varle (Wurle [3]).

4. Eudoses. Došané.

Eudoses, aneb jak se v jiných rukopisech Tacitových čte, Eudosii, byli obyvatelé řeky Dosy čili Dosavy, něm. Dosse, na

[1]) G. Lisch Meklenburgische Urkunden. Schwerin 1841. III. 79. — [2]) Meklenburgisches Urkundenbuch, Schwerin 1863. I. 465. — [3]) Šafařík Starož. slov., 905.

jih od Starého Skvěřína v Meklenbursku, kdež se počíná u vsi Příboru (Wendisch Priborn) na hranicích Braniborských, teče na jih okolo Grabova, Vernikova, Glinek (Glienke), Babic, Gadova, Dosavy (Dossow) k Vulkovu, k Ostrovu (Wusterhausen) a Novému městu, a vpadá na severozápad od města Rynova s Jahlicí (Gaegelitz) do Hoboly. Hlavní město té krajiny byla Vysoká (r. 1150 Wizoka) na řece Dose, něm. Wietstock. Tito Eudosii připomínají se v středověku v listinách a kronikách několikráte, a to zejména r. 946 pod jménem Dosseni a v Kronice Helmoldově Doxani [1]).

5. Nuitones. Nuťané.

Nuitones vidí se dle jména býti obyvatelé na řece Nutě (něm. Nuthe) v Braniborsku, ježto vpadá u Postupími, jihozápadně od Berlína, do Hoboly. Počíná se u Jutřebohu, tekouc k severu na Lukov (Lukenwalde), k Třebínu (Trebin), okolo Vysoké (Wietstock), Nudova a Dřevic na západ od Postupími. Jiná řeka toho jména počíná se na sever od města Srbiště (Zerbst) ze tří pramenů u Nedliz, Dobriz a Bornum, a vpadá naproti řece Sále u městečka Barby do Labe. Za Nuťany má Nuitony Tacitovy také Adelung [2]) a Wersebe [3]).

6. Svardones. Svartavané.

Nejvzdálenější od společného posvátného háje čili svatyně Nerthy jsou ze sedmi kmenů Tacitem jmenovaných Svardoni, obyvatelé nad řekou Svartavou, vpadající nad Lubekem u městečka téhož jména do Travny [4]), a další krajiny, ondy Vagrie řečené, čili nynějšího východního Šlesvicka, Holšteinska a Lauenburska. Svardoni byli poslední Svevové na západě, sousedé Sasů; při vší této vzdálenosti příslušeli však, co do modloslužby, ke chrámu Nerthinu do Přelovic, jakož dle svědectví Helmolda, jenž byl ve Vagrii (v Bosově) domovem, Slované tamější ještě

---

[1]) Helmold Chronica Slavorum, I. 2. — [2]) Adelung Aelt. Gesch. d. Deutschen, S. 226. — [3]) Aug. v. Wersebe Die deutschen Völker u. Völkerbündnisse, S. 219. — [4]) Jiná osada, nazvána Svartava (Schwartow), leží na jih od Lubeka blíž Boizenburku nad Labem.

v XII. století odváděli roční peníz ku poctě Svatovidovi, co nejvyššímu bohu na vzdálený ostrov Ránu.

Již němečtí spisovatelé J. Gatterer, Fr. Kruse a Ch. Reichard [1]) pokládají Svardony Tacitovy pro patrnou podobnosť jména za Svartavany, kterážto identičnosť jména a slovanský původ jejich stvrzuje se i důvody podstatnějšími, t. slovanskými jmény místními z doby Ptoleméovy v té krajině zachovanými a velkou hojností jmen slovanských v listech XII. a XIII. století.

Do země Svardonské připadají Ptoleméova města Treva, t. j. Travna, při ústí řeky téhož jména, r. 1226 „castellum Travemünde zvaná", a Luciburgium či Raciboř (r. 1237 Raceborch), hlavní město Polabské, nyní Ratzeburg. Také jméno vody Chalusus, kterouž tam Ptoleméus přivádí, má jakous podobnosť se slovanskou Kaluží.

Mnohem více ještě vysvědčují, že ona krajina byla v době nepamětné slovanská, jména vod a osad v diplomatáři Šlesvicko-Holšteinském z doby od r. 1177 až do r. 1300[2]) a jiná jména podnes tam zachovaná. Slovanská povaha krajiny okolo Lubeka v XII. století zřejmá jest z listu císaře Fridricha, daného dne 19. září 1188 a obnoveného od krále Danského a Slovanského (rege Slavorum), Waldemara II., dne 26. listopadu 1202, v němž se vyměřují hranice Lubecké takto: „A civitate versus orientem usque ad flumen Stubinize et Stubinize supra usque ad Radagast. A civitate contra meridiem usque ad Racesburch; contra occidentem usque ad flumen Cikinize et Cikinize supra usque ad stagnum Mulne. A civitate sursum usque ad villam Odislo, in utraque parte fluvii Travene." Dále se jmenují lesy Dartzchowe, Cliuz a Brotne. Vody, slovanské obyvatelstvo připomínající, jsou v těch krajinách: Běla neb Bělina r. 1189, nyní Bille, potok na východ od Hamburka; Grobeneze, r. 1237, potok u Cizmaru pod St. Hrady; Karsnice, r. 1216, Carzniz, potok blíž Poříčí (Preetz); Plonské jezero, Plöner See v Holšteinsku; Pramice r. 1177, potok u Lubeka; Strekenize, r. 1248 a Stubnice, r. 1188, potoky tamtéž;

---

[1]) Ch. Reichard Germanien, S. 46. — [2]) A. Michelsen Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte. Kiel 1839. Z tohoto diplomatáře vyňata jsou jména místní tu položena, při kterých přidán jest rok; ostatní vypsána jsou z map novějších.

Světina, r. 1222 Sventine, řeka východně od Kielu; Svartava, r. 1250 Schwartau, řeka na sever od Lubeka; Travna, r. 1226 Travena, řeka u Lubeka; Voknice, r. 1177, nyní Wakeniz, potok u Lubeka.

Z osad těch krajin klademe tu: Belin, ves na záp. od Lütjenburka; Bilna, r. 1238, ves kláštera Kotelského; Borkov, r. 1275, Barkau, ves k Pořečí náležející; Bosov, r. 1160, ves u Plonského jezera; Březno, Brcesen, ves vých. od Ratiboře; Bukov, městiště, kde nyní jest Lubek; Bürau, ves severových. od Starých Hradů; Cetelin, r. 1295, Ziethen pod Ratiboří; Cismar, r. 1237 Sycima, ves jižně od St. Hradů; Černikov, Zarnekau, ves vých. od Utína; Černovousy, Zarnewenz, severových. od Lubeka; Danov, ves sev. od St. Hradů a jiný Danov, jihozáp. od Lütjenburka; Dasov, město přímořské, sev. od Lubeka; Dechov, r. 1261, Dechau, ves vých. od Ratiboře; Dersau, ves u Plonského jezera; Genin, ves jižně od Lubeka; Giekau, ves severozáp. od Lütjenburka; Gnisau, ves sev. záp. od Svartavy; Gradiště (Görtz), ves vých. od St. Hradů; Grömitz, městečko jižně od St. Hradů; Karlov, ves sev. vých. od Ratiboře; Kotle, r. 1238, Reinbek (ondy klášter); Kozlov, Coselau, ves jižně od St. Hradů; Křemže, Krems, ves jihozáp. od Segeberku; Krimpelsdorf cum villa slavica r. 1247, na záp. od Lubeka; Krumesse, ves jižně od Lubeka; Kükeniz, ves vých. od Svartavy; Kurau, ves sev. od Svartavy; Kukulin, r. 1214, Kukol r. 1287, nyní Kaköhl, ves záp. od St. Hradů; Kuzelina, r. 1150, Hoyersdorf ve Vagrii s klášterem; Kytlice, ves jihových. od Ratiboře; Labnice, Labenz, ves záp. od Ratiboře; Lebaz, ves sev. záp. od Svartavy; Lubetín, r. 1281, Löptien, ves k Pořečí náležející; Lutikenburch, r. 1221, (Lutkov?), Lütjenburg, město u St. Hradů; Matzeviz, r. 1214, ves u Lütjenburka; Mohelno, Mucheln, ves vých. od Pořečí; Neritz, jihozáp. od Reinfeldu; Padeluch cum villa slavica, r. 1247, u Lubeka; Parin, ves, sev. nad Svartavou; Pilsen, ves vých. od Kielu; Pogez, na jih od Lubeka; Police, Pöliz, ves na jih od Reinfeldu; Pořečí, r. 1226 Poretzie, nyní Preetz neb Prez, město jihových. od Kielu při ústí Sventiny; Priwolk, r. 1226, ostrov naproti Travně; Pule (Poel), ostrov u Lubeka, na němž ještě r. 1201 obývali Slované; Rancov, Rantzau, ves jihozáp. od Lütjenburka; Ratkov, r. 1236, ves sev. od Lubeka; Ronov, r. 1250, Rönau, ves záp. od Travny;

Smilov r. 1105, Schmilau, ves na jih od Ratiboře; Susel, ves sev. od Svartavy; Susov r. 1257, Süssau, ves vých. od St. Hradů; Staré Hrady, ok. r. 1160 (se slovanským kostelem), Oldenburg; Svartava, r. 1250 Zwartowe, Schwartau, město sev. nad Lubekem; Scharbenz, ves sev. vých. od Svartavy; Schatin, ves na jih od Lubeka; Schlamin, ves již. od St. Hradů; Schlesen, ves vých. od Kielu; Techov, Techau, ves sev. od Svartavy; Tralov, r. 1256, ves blíž Bosova; Tritov, Trittau, sev. vých. od Hamburka na řece Bělé; Turov, ves vých. od Ratiboře; Utín, r. 1256, Eutin, město vých. od Plonského jezera; Varsov, ves jihových. od Lubeka; Zarpen, ves záp. od Lubeka; Žarov, r. 1295, Sarau, ves jižně od Lubeka; jiná ves téhož jména sev. záp. od Lubeka a Žereč, r. 1247 Zeretze, ves tamtéž.

7. Helvetones. Hobolané.

Tacitus jmenuje mezi kmeny, z nichž se skládal národ Lygický (Lužický), také Helvetony, nedotýká však, kde bydleli. Toto jméno (srovnej Helve a Havel) má jistou podobu se jménem Hehfeldi, jakž nazývá zeměpisec Bavorský asi r. 885 obyvatele na řece Hobole (Havel) od Braniboru k Ratenovu a k městu Hobole (Havelsberg), a se jménem Heveldi, jakž tytéž obyvatele jmenují Adam Bremský a Helmold. Snad tedy nepochybíme, kladouce s Wersebem [1]) národek řečený (Helvetony) do této krajiny Lutické, kdež měli za sousedy na severu Došany (Eudoses) a na jihu Nuťany (Nuitones) a hlavní hrady Hobolu s chrámem boha války Jarovida, Branibor a Postupím. Jakož vědomo, sluli Hobolané v středověku také Stodorané, od zašlého hradu Stodorského (nyní vesnice Studersheim), z kteréhož kmene pocházela Drahomíra, manželka knížete Českého Vratislava.

8. Lingae. Líňané.

V nejstarším rukopise geografie Ptoleméovy z XII. století, chovaném na hoře Athos, a v rukopise Vídenském z r. 1454 zaznamenán jest mezi Kalukony a Semnony národek *Λίγγαι*, jenž bydlel severně od Lužice. Jméno Lingae má nemalou po-

1) A. v. Wersebe Die Völker Deutschlands, S. 241.

dobnosť se jmény Lini, Linones, Lingones a Linogi, jakž jmenují Eginhart, Adam Bremský a Helmold jistý kmen slovanský neurčitých sídel na Dolním Labi. Helmold [1]) praví, když vojvoda Jindřich ok. r. 1106 oblehal Stodorany a Březany v Hobole (Havelsberku), že syn jeho Mistue (Mstivoj?), uslyšev, že na blízku bydlí pokojný a zámožný národek slovanský, jménem Lini neb Linogi, šel s 500-bojovníky skrze lesy a bařiny do jejich země a dobyl tam mnoho kořistí [2]). Dle toho byli by Linové bydleli nad městem Rupínem na řece Rýně, mezi řekami Dosou a Habolou, tu, kdež leží vesnice Linov. H. Bangert zase, vydavatel kroniky Helmoldovy (r. 1659), klade Lingi, dokládaje se v tom spisovatelů starších, na levý břeh Labe, v krajinu, jejíž hlavní město jest Lína (Lüneburg [3]). J. Thunmann píše [4]), že byl dvojí kmen podobného jména: Linoni (Lini, Hilinoni), jenž prý bydleli nad Hamburkem, blíž Tritova, kdež jest osada Linov, a Lingoni (Lingones, Lini, Vilini), jenž obývali v Břežnici (in der Prignitz) v Meklenbursku a okolo Vojkamu (Danenberka) v kraji, řečeném Linago. Do této krajiny klade Lingy také Viktor Jacobi [5]), pokladaje za jejich osady tato místa v Polabí: Predöl, Volzendorf, Krimitz, Prezier, Wietzetze, Boekleben, Schmarsau, Schletau, Simander, Schweskau, Trabun a Putbal. Šafařík konečně, táhna se k tomu, že Karel Veliký, veda s Lingy válku, šel na ně přes Labe, pokládá sídla Lingů na pravý břeh Labe, mezi řekami Eldou a Stepenicí okolo města Potlustína (Puttlitz [6]).

Lingae nazývali se slovansky nepochybně Líňané, buď od místního jména Lína něm. Lüne, sídla pověstného kláštera blíž Lüneburku (Líny), později vystaveného, aneb ode vsi Linov řečené v kraji Potlustínském. S kterýmžto jménem se srovnávají také místní jména Líně, Líny a Linice v Čechách. Šafařík však má za to, že Lingi či Lingoni sluli slovansky „Gliňané“ od krajiny hlinovité a zejména od města Lüneburku, kteréž Hennig, spisovatel XVIII. století, ve svém slovníčku dialektu lünebur-

[1]) Helmoldi Chronica Slavorum. Ed. Bangert I, 37. — [2]) Tamtéž. — [3]) Tamtéž. V úvodu. — [4]) J. Thunmann Alte Geschichte einiger nord. Völker. Berlin 1772, S. 179. — [5]) V. Jacobi Slaven- und Teutschthum in Lüneburg. S. 15. — [6]) Šafaříkovy Starož. slov., str. 903.

ského nazývá Glinem. Tomuto mínění ale na odpor jest V. Jacobi, krajiny Lüneburské znalý, kterýž vysvědčuje, že ta krajina není hlinovitá; též tomu jsou na odpor všichni spisovatelé od IX. až do XII. století, kteří tento kmen jmenují a píší nejináč než Lini, Linai, Linoges, Linaa (bez *g*) a p.; kdežto hláska *g* ve jménech místních týchž krajin, kde jest orgánická, podnes vždy se vyslovuje a v písmě znamená, na př. ve jménech Gumitz, Glinitz a j.

V Erasmově řeckém vydání geografie Ptoleméovy z r. 1533 čte se na místě *Λίγγαι* jméno *Ἰλλίγγαι* a v latinských vydáních z r. 1513 a 1520 *Σιλίγγαι*; pakli by toto čtení bylo pravé, čehož se nám ale nepodobá, mohli by se jménem Silingi rozuměti středověcí Smeldingi čili dle Šafaříka [1]) Smolinci, jenž bydleli vedlé Lingonů (Líňanů); nelze však toho jména nikterak vztahovati ku vzdáleným Slezanům, jakož jsme připomenuli výše (v článku o Slezanech).

9. Carini. Karíni.

Mezi národy v severní Germanii připomíná Plinius [2]) vedlé Varinů „Carini“, kteréž jméno ozývá se ve jméně nynější vesnice Karín zvané u N. Bukova, na jihozápad od Dobran (Doberan) v Meklenbursku, kde také nedaleko jest městečko Varín. Dle toho byli by Carini obyvatelé krajiny Karínské. Hledíc však k tomu, že Římané jména slovanská, jež jim bylo těžko vysloviti a napsati, rádi měnívali, mohli by se Carini Pliniovi také rozuměti na Vkrany, obyvatele řeky Vkry (Ukry, něm. Ucker) na západ od Štětína, kdež v středověku zřízeno bylo krajiště Vkranské (Ucker-Mark), od nynějšího města Prenclova až k ústí řeky Vkry do moře. Řeka Vkra jest též v Polsku, severně od Modlína.

10. Rugii. Raňané.

Za Gotony na severu Germanie jmenuje Tacitus při samém moři dva kmeny Rugii a Lemovii, o nichž co zvláštnost dotýká, že jsou „poslušní králův [3])“. Těchto dvou kmenů žádný

[1]) Šafaříkovy Starož. slov., str. 903. — [2]) Plinius Historia natur. 4, 13. — [3]) Tacitus Germania, 43.

jiný spisovatel římský neb řecký nezaznamenal, a toliko Ptoleméus připomíná v onĕch končinách jisté místo, jménem Rugium (Ῥούγιον). Pokládajíce Gotony za Gdančany a Lemovie za Lebany pómořské, nemáme pochybnosti, že Rugii jsou slovanští Raňané, obyvatelé ostrova Rány, něm. řečeného Rügen, v dějinách středověkých XI.—XIII. století krutými boji o víru a národnosť chvalně proslulí. Přivádějí se pod rozličnými jmény; v listu císaře Oty z r. 946, u Adama Bremského, u Helmolda, též u dánského historika Saxa Grammatika slovou Rugiani, u Oty Frisinského ok. r. 1150 Rugii, tedy právě tak, jak je jmenuje Tacitus; jinde se nazývají Ruani, Rujani, Runi, Rugiacenses Slavi a p.; Helmold pak praví, že tato jména vesměs jsou cizí; Rugiani ale sami že se zovou Ráni a vlasť svou Ránu nikoli Rujanu [1]). Že tito Raňané bydleli na dotčeném ostrově netoliko od doby Tacitovy, ale od doby nepamětné, jsouce tam, ať tak díme, k půdě přirostlí, vysvědčují příběhy toho statečného národku od průsvitu historického v X. století až do konečného jich podmanění králem Danským Waldemarem r. 1168 a později Němcemi. Adam Bremský, Helmold a Saxo Grammaticus vypravují o jejich domácí zvedenosti a zámožnosti, o jejich kvetoucí plavbě a obchodu, o slavném chrámě Svatovidově na Arkoně, jemuž všichni kmenové slovanští až i Vagrové Holšteinští byli poplatní, a vůbec o jeobřadech náboženských takovým spůsobem, že nelze ani mysliti, že by byli lidé poběhlí, v stoletích nedlouho minulých do země přibylí. Jakož pak Tacitus co zvláštnosť Rugiův vytýká, „že jsou poddáni králům", taktéž i Helmold s váhou připomíná, „že mají krále" (totiž dědičné vojvody), jsouce tudíž přední mezi kmeny slovanskými [2]).

Mínění, že Tacitovi Rugiové jsou slovanští Raňané, jenž obývají na ostrově Ráně od pravěku, stvrzuje se zvláště topografií historickou, a to měrou takovou, jakž toho není v žádné jiné zemi ondy slovanské. Kdežto v jiných krajinách, až do IX.—XIII.

---

[1]) Poněmčení obyvatelé ostrova Rány nazývají se podnes Ryanen, jakoby řekl Rjanen, a jen učenci užívají nehistorického slova Rugianer. F. Barthold Gesch. von Rügen. II. 242. — [2]) Helmold Chronica Slavorum I. 36. Poslední vojvoda Ránský rodu starého byl Jaromír, jenž se stal r. 1168 manem Danským.

století zcela slovanských, po přibytí Němců nastaveno jest více méně nových měst a vesnic po německu pojmenovaných, na př. v blízkém Meklenbursku, Pomořanech, Branibořích atd., tak že nyní slovanská jména místní střídají se tam s německými, mají na ostrově Ráně, ač tam obyvatelé slovanští již na začátku XV. století vyhynuli, téměř všechny osady jména slovanská, až na 4 farní vesnice z německé doby křesťanské: Faehr, Neuenkirchen, Landau a Wieck, dvě vsi s filiálními kostely: Rothenkirchen a Altenkirchen, a několik dvorů z nové doby: Rosengarten, Neuenhof, Jaegerhof, Annenhof a p. Jinak mají všechna jména ráz staroslovanský, na př. Gora (Bergen), hlavní město, Poděvousy (Putbus), Hradiště (Garz), Záhrad (Sagard), Jarnice, Pulice, Lubkov, Dalkovice, Marlov, Bobín, Bydhošť (Bietagast), Koldovice, Bludov, Burniz, Schwierenz, Promoisl, Stupnice (Stubbenkammer) s hradišťkem a Černým jezerem, les Garwitz, les Granitz, půlostrovek Vitov, ostrůvek Střela, od něhož má jméno Stralsund, a v. j. Kdo by se chtěl u víře o předhistorickém obývání Rugiů či Raňanů na ostrově Ráně ještě více potvrditi, pohledni na speciální mapu toho ostrova, vydanou Fridrichem z Hagenova r. 1829, na níž každý dvorec, každá myslivárna, každý háj a chobot jménem slovanským jest zaznamenán.

Historikové němečtí a mezi nimi také spisovatel zevrubné historie ostrova Rány, F. W. Barthold, vůbec se domýšlejí, že Rugiové Tacitovi byli Němci, a že teprv v III. neb IV. století Rugiani slovanští v ostrov Ránský od Němců opuštěný se uvázali [1]). Však tento domysl jest netoliko nehistorický, ale hledíc k dějinám Ránským, odpírá přímo zdravé soudnosti. Když po slovanských Ránech, od 700 let dušených a konečně udušených, u nástupců jejich německých, po dnešní den se zachovala téměř všechna slovanská místní jména dávnověká, zdaliž lze pokládati za jiné, nežli že by se byla musela taktéž ve slovanském obyvatelstvu ránském zachovati místní jména německá po německých Rugiích, kdyby byli v III. neb IV. století z ostrova odešli nebo by tam byli bývali od Slovanů podmaněni? Po takových jménech však, jak výše dotčeno, není na ostrově Ráně ani památky.

---

[1]) F. W. Barthold Geschichte von Rügen und Pommern. Hamburg 1840, I. 86 u. 155.

Někteří spisovatelé jsou v domýšlení ještě odvážnější, za pravé majíce, že Rugii Tacitovi, opustivše ostrov Ránu, v Rakousích sobě nové byty vyhledali, ježto tam Evgippius v životě sv. Severina na konci V. století Rugy jmenuje. Ale proč by obyvatelé úrodného a romantického ostrova Rány byli vlasť svou opouštěli, kudy by se byli do Rakous dostali, a kdo by těm pohanům severním na cestě byl vštípil křesťanství, ježto Rugové rakouští byli křesťané, o tom jmenovaní spisovatelé se nepronášejí.

11. Sedini. Štětiňané.

Vedlé Faradonů v Meklenbursku bydleli dle Ptoleméa Sedini neb Sideni (Σειδῆνοι) až k řece Odře. Téměř všichni spisovatelé starší i novější, hledíce k slovútnosti města Štětína v té krajině ležícího, a k tomu, že Štětín ve spisech středověkých slove Sedinum, pokládají kmen tento, jejž Ptoleméus k ústí řeky Odry položil, za Štětiňany, totiž za obyvatele města i kraje Štětínského. Zejména pronesli se o tom H. Bangert, vydavatel kroniky Helmoldovy (r. 1659 [1]), A. z Wersebe [2]) a J. Ch. Jordan (r. 1745 [3]), J. Juncker [4]), Fr. Kruse [5]), A. Wilhelm [6]) a A. Buchner [7]), s kterýmžto obecným výkladem ovšem úplně se snášíme [8]). Řekové a Latiníci, nemohouce poznačiti sykavek v polském jméně Szczecinianie (Štětíňané), napsali, jak uměli: Setini a ještě příhodněji Sedini, kteréž jméno pak po celý středověk ve spisech se zachovalo.

Jméno místní Štětín, od něhož Štětinci se zovou, jest i v jiných zemích slovanských obyčejné; v Čechách nachází se Štětín v Chrudímsku a v Prachensku, a mimo to jsou Štětice v Prahcensku, Štětovice v Olomoucku a Štitina v Opavsku.

---

[1]) H. Bangert (Helmoldi Chronica Slavorum. Lubecii 1659), vykládá Sidini slovy: „hodie Stetinenses“ — [2]) A. v. Wersebe Die Völker Deutschlands. S. 345. — [3]) J. Ch. Jordan De originibus Slavorum. Vindobonae 1745. II. 84. — [4]) J. Juncker Geogr. d. mittl. Zeiten. S. 114. — [5]) Fr. Kruse Archiv für alte Geogr. I. 77. — [6]) A. Wilhelm Germanien, S. 274. — [7]) A. Buchner Deutschland zur Zeit des Ptolemaeus, S. 11 — [8]) K. Mannert (Germania, 337) neumí sice jména Sideni vyložiti, ale má za pravdě podobné, že jak oni, tak i někteří sousedé jejich byli Slované.

Štětiňané byli až do XII. století pouzí Slované. Když sv. Ota, biskup Bamberský, r. 1125 přišel jim kázat evangelium, užíval u nich i jinde v Pomořanech, ač slovansky (česky nebo srbsky) uměl, tlumočníka, a posvětil jim kostely ke cti sv. Petra a sv. Vojtěcha [1]). Teprv v XIII. století (ok. r. 1230—40) za knížat pomořanských Vratislava a Branima (Vartislava a Barnima), Němcům oddaných, usazeni jsou ve Štětíně z části Němci, kteří měli svou faru u sv. Jakuba [2]). Úplné poněmčení Štětiňanů stalo se nepochybně v XV. století.

Jak pevný býval staroslovanský hrad Štětín, svědčí slovútný historik dánský Saxo Grammaticus, jenž vypisuje obležení jeho za knížat Kazimíra a Bohuslava skrze krále Danského Waldemara I. r. 1178, a připomíná mimo jiné toto: *Waldemarus cum instructa classe Stitinum, veterrimum Pomeraniae oppidum, petit. Est autem Stitinum, in histor. Knytl. c. 25. Burstaborg dictum,* (t. j. Borstenburg = Štětinový hrad) *eminentis valli sublimitate conspicuum, insuper natura arteque aequaliter munitum, ut inexpugnabile pene existimari possit* [3]).

Památka Štětiňanů slovanských či Sedinů Ptoleméových zachovává se podnes v hojných jménech místních v kraji Štětínském, jakož jsou na př. jména vod: Odra, Řehlice (Reglitz), Plona (Plöne), Jina (Ihna) a Randow; města Dam, tvrz u Štětína (srovnej Damnov v Čechách), Staré Hrady (Stargard), Holenov (Gollnow), Police (Pölitz) a Hradiště (Garz) nad Odrou, a vesnice okolo Štětína: Krekow, Warsow, Wusow, Mandelkow, Polhow, Daber, Wamlitz, Schmarsow, Boblin, Karow, Wietstock (Vysoká), Binow, Kolbaz, Jezeriz, Lubzin a v. j.

---

[1]) F. Barthold Gesch. v. Pommern. II. 56. — [2]) Listem, daným r. 1237, vydal vojvoda Štětínský Barnim I. toto nařízení s strany rozhraní slovanské a německé osady farní ve Štětíně: „Ut Teutonibus intra oppidi muros habitantibus ecclesia s. Jacobi ejusque beneficia ecclesiastica competant; Slavi vero extra muros habitantes beneficia habeant ecclesiae s. Petri; item omnes villae, quae sunt slavico in rure positae et quae sunt ad laevam manum regiae vice versus Prenzlave, ad s. Jacobum pertineant, et quae ad dextram, ad s. Petrum." A. v. Wersebe Die niederlaendischen Colonien in Deutschland. Hannover 1826. S. 635. — [3]) Saxonis Grammat. Historia Danica. Rec. P. E. Müller. Hafniae 1839. II. 14.

12. Bugunti. Bukované.

Na východ od Sedinů (Štětiňanů) jmenuje Ptoleméus Bugunty (*Βουγοῦνται*) mezi Rutikly a Aelvoony a lužickými Omany (Lugi Omani). Poněvadž se neví, které kmeny Ptoleméus jménem Rutiklů a Omanů rozuměl (němečtí spisovatelé vykládají libovolně Rutikly za Rugy), tedy nelze také sídel Buguntů náležitě určiti; toliko zřejmo z položení západních sousedů jejich Sedinů a Aelveonů (Voliňanů), že bydleli východně neb jihovýchodně od Štětína mezi Odrou a Vislou. V této krajině pak připomíná jméno jejich, podobné slovanským Bukovanům, městečko Buk na jihovýchod od Poznani a potok Buková (něm. Buke), jenž vpadá u Píly do řeky Noteče (Netze); severně pak v Pomořanech jezero Bukovské a řeka Bukovina na východ od města Slupska (Stolpe). Abychom Bugunty Ptoleméovy rozuměli na Borkovany, obyvatele někdejšího kraje Borkovského (Borkenkreis) v Pomořanech, vidělo by se přísným etymologům příliš odvážné, ale srovnávalo by se to se jménem Burgundionů, kteréž Plinius, co větev kmene vindilského (slovanského), s Variny, Kariny a Gutony (Gdančany) na Pomoří připomíná, a Sprunner na své mapě do též krajiny klade. Však třeba že jména Buguntů Ptoleméových vyložiti nelze, původ jich slovanský na jisto postaven jest slovanskou povahou veškeré krajiny, v níž dle podobnosti k pravdě obývali, a v níž až do středověku nebylo ani jediné osady německé.

Německým spisovatelům, kteří o Germanii psali, výklad jména „Buguntae" takových obtíží nečiní, jako nám. Oni téměř všichni, jmenovitě K. Mannert [1]), A. Wilhelm [2]), Ch. Reichard [3]), a A. Buchner [4]), bez rozpaků prohlašují Ptoleméovy Bugunty za německé „Burgundy", kteří ve IV. století na Mohanu mezi Alamanny a Franky se objevují, a pokládají krajinu na řekách Volce, Noteči a Vartě za jejich pravlasť německou. Však tážeme se, dle kterých pravidel jazykozpytných a geografických lze míti jména tak rozdílná, jakož jsou Ptoleméovi Buguntae a Zosimovi

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 135, 245 a 371. — [2]) A. Wilhelm Germanien, S. 253. — [3]) Ch. Reichard Germanien, S. 61. — [4]) A. Buchner Die Einwohner Deutschlands, S. 11.

a Prokopovi Burgundi (*Βουργοῦνδοι*) a Burgundiones (*Βουργουνζίωνες*) a dva národy tak rozdílného jména, z nichž jeden bydlel za Odrou a druhý nad Mohanem, za jeden a tentýž? K tomu prohlížeje důmyslný A. z Wersebe, odpírá, že by Bugunti Ptoleméovi byli Burgundové a že by vůbec byli Burgundové od Odry na Mohan se přestěhovali [1]); taktéž tomu odpírají J. Türk [2]), Ferd. Müller a Pfahler. Müller píše o tom určitě [3]): „Von einer Verbindung der baltischen Burgundionen (Buguntae) mit den Burgundern, welche uns zuerst an den Gränzen Daciens und sodann am Rhein genannt werden, weiss die Geschichte nichts [4]).“ Podobně odnímá Pfahler výše položenému výkladu jména Buguntae vší věrohodnosti, an dí: „Der Zusammenhang zwischen den östlichen Burgundern (rozuměj Bugunty Ptoleméovy) und denjenigen, welche als Nachbarn der Allamannen erscheinen (na Mohanu), ist nicht nachweissbar. Ebenso lässt sich der Weg nicht mehr bestimmen, auf welchem die Burgunder von der Oder und Weichsel bis an den Rhein gekommen sind [4])“.

13. Aelveones. Volíňané.

Jméno *Αἰλουαίωνες*, jakž nazývá Ptoleméus sousedy Rutiklů a Buguntů, má podobnosť se jménem obyvatelů ostrova Volína při ústí řeky Odry, a jediné pro tuto podobnosť vztahujeme Aelveony ke středověkým Volíňanům. Položení samo jest velmi neurčité, ježto Rutiklové a Bugunti bydleli sice v Pomořanech, však v nejisté končině. Mínění naše nabývá víry poněkud také tím, že město Volín dle svědectví Helmoldova bylo v středověku slovútné město obchodní, Němcům pod jménem Vineta a Dánům pod jménem Julín známé, a jest se tedy domýšleti, že Ptoleméus města takového ve svém zeměpisu neopominul. O Volíňanech či Volincích středověkých šíře vypravuje Šafařík v Starožitnostech slovanských (str. 892—895), a o městě Volíně, historik pomořanský F. W. Barthold, jenž dovozuje, že zprávy Adama Bremského a pozdějších kronikářů o přílišné velikosti a o zkáze to-

---

[1]) A. v. Wersebe Die Völker Deutschlands S. 276. — [2]) J. Türk Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte. Die Burgunder. Rostock 1829. S. 1. — [3]) F. H. Müller Die deutschen Fürsten I. 300. — [4]) G. Pfahler Deutsche Alterthümer, S. 33.

hoto města jsou báječné [1]). Nemenší podobnosť se jménem Aelveones má město Velen či Věleň, něm. Filehne blíž Nákla a Černíkova na řece Noteči v krajině Kašubské, v kteréž se k r. 1109 připomíná hrad Velenský [2]).

14. Lemovii. Lebané.

Lemovii slovou u Tacita obyvatelé při samém moři Svevském, králův poslušní, jenž bydleli vedlé Gotonů (Gdančanů) a Rugiů (Raňanů). Toto určité pojmenování sídel Lemoviů na pomoří vede nás k domněnce, že tím jménem, nepochybně od plavců zaznamenaným, rozuměti by se mohli obyvatelé na řece Lebě ve východních Pomořanech, kteráž u městečka téhož jména, tekouc tu jezerem Lebským, padá do moře a činila ondy západní hranici vojvodství Gdanského. V té krajině podnes slovanské (Kašubské) připomínají se v listině z r. 1210 hrady Bělehrad (Belgard) na řece Lebě a Vyšehrad a osada Světec (Schwetz). Na západ, jdouc až k jezeru Gardenskému (Hradenskému), kdež bydlí asi 2000 „Slovinců", obklíčena jest poněmčeným Bytomskem (Bütow) a Slupskem (Stolpe). Jméno Lemovii a Lebovii (Lebané) sice značně od sebe se liší, neodporuje ale nicméně pravidlům zvukosloví, ježto slovanské *b* často v jiných jazycích ve *v* a v *m* se mění, jako na př. ve jméně Srb, Serv, Sermend, Sarmat a p.

15. Lankobardi. Lukobrdané.

Co napsal Adelung o Nariscích: „Ueber diesen Namen ist viel vergeblich gegrübelt worden," může se také říci o Langobardech; neníť jména, kteréž by nás bylo tolik přemýšlení stálo, jako jméno Langobardi, jenž jest opravdivý chaméleon, slovanské a německé zaroveň. Langobardy nejprvé jmenuje Vellejus Paterculus, kterýž přijeda r. 5. po Kr. s Tiberiem po moři na levý břeh Dolního Labe, v krajině jejich neb na blízku ní na zemi vystoupil. Tam dle Velleje vojsko římské, dorazivši od Rýna po suchu o něco dříve, vítězství nad nimi obdrželo, co nad lidem prý velmi divo-

[1]) F. W. Barthold Geschichte v. Pommern I. 396—420. — [2]) Castrum Velen (Wielen) Boleslaus obsideri parat machinas et diversi generis instrumenta. Kadlubek III, ep. 29.

kým [1]). Strabo, jenž Langobardy do též končiny klade, připomíná o nich [2]), že jsou větev velkého národu svevského, rozšířeného od Rýnu až k Labi. Tacitus přivádí je hned na druhém místě mezi kmeny svevskými a vychvaluje jejich statečnost, ježto jsouce u srovnání se Semnony na počet skrovní a obklíčeni mnohými a silnými národy, bezpečnosti si zjednávají bitvami [3]). Kromě toho vypravuje o nich, že sousedy své Cherusky potřeli, potom ale ve válce Marobuda Markomanského s Arminem Cheruským (r. 17. po Kr.) přestoupivše od Marobuda k Arminovi, přičinili k tomu, že Marobud byl poražen [4]). Posléz je v též krajině při Labi uvádí Ptoleméus v II. století po Kr.

Spisovatelé němečtí mají vůbec Langobardy za národ německý, odvádějíce jméno jejich rozličným spůsobem, jedni od dlouhých bradatic (Barthe), jež prý nosili, druzí od dlouhých brad (lange Baerte), jiní opět od krajiny, v níž prý bydleli, za kterouž jedni mají středověký Bardengau a druzí rovinu Lange Börde blíže Magdeburka [5]).

My však, prohlížejíce k tomu, že Strabo a Tacitus Langobardy výslovně počítají mezi Svevy, a že dle Tacita Langobardové byli ve válce s Arminem německým spojenci Marobuda Markomanského (Moravského), máme je za Slovany, kteréž mínění stvrzuje se také tím, že osady ve východní polovici Lüneburska, kde Langobardi dle Velleje a Strabona bydleli, založeny jsou vůbec spůsobem slovanským čili do okrouhla, kdežto v polovici západní, totiž za řekou Jilemnou (Ilmenau), staveny jsou po německu [6]).

Co se týče jména, píší oba spisovatelé řečtí Strabo a Ptoleméus „Lankobardi,“ v kterémžto jméně obsažen by by, kmen „lank“ neb „łąka“ (louka) a nikoli lang neb longl jakž se vůbec čte dle spisovatelů latinských. Jest pak krajina Lüneburská od řeky Jilemné ke Drevansku dle popsání Viktora Jakobiho[7]), jenž ji ohledal, nížina bařinatá i lučnatá, na východ

[1]) Vellejus Paterculus II, 106. — [2]) Strabonis Geographica VII. 1. — [3]) Tacitus Germania, 40, — [4]) Tacitus Annales XI, 16. — [5]) Ch. Reichard Germanien, S. 96. — [6]) V. Jacobi Slaven- und Teutschthum in Lüneburg, S. 35. — [7]) Jacobi končí popsání té krajiny těmito slovy: Man erkennt aus der für den Bardengau gezogenen Gränze, dass er ein weites durch einen zusammenhän-

obklíčená vrchy čili brdy (d.luž. bardy), jejíž obyvatelé byli tedy Lučané a Brďané, čili Lukobrďané, jakož v Litoměřicku v Čechách nazývají se obyvatelé podobné krajinky Lukohořané, po německu asi tolik co „Die Wiesenberger." Ježto pak v nářečí polabském obecná byla nosovka ą, jakož viděti z drevanského slova zajanc (zajíc) a z místního jména Lanken (Louky) nad městem Parchimem, sluli v onom nářečí Lukobrďané Lankobarďané (Lankobardjo), a spisovatelům řeckým Lankobardi, Vellejovi pak a Tacitovi Langobardi.

Rozdílní od těchto Lankobardů polabských jsou Langobardi němečtí, kteří v V. století se vyskytují v Horní Pannonii, odkudž r. 569 v čele jiných houfů se odebravše, království Langobardské ve Vlaších zřídili. Odkud tito Langobardi přišli a co byli za krajané, zdali přirazili do Pannonie ze Skandinavska, jak píše Pavel Diakon, aneb od Dolního Rýna, kdež Ptoleméus mezi Sygambry a Tengry německými Langobardy přivádí, aneb odněkud jinud, již sotva kdy se objasní. Pakli by ale mimo vši pochybnost byli potomci Lankobardův polabských, ježto se o těchto později v Polabí již žádné zmínky nečiní, mohlo by se to vyložiti jedině tím, že jsouce kmen na počet nevelký a odevšad od Němců obklíčeni, během II.—V. století se poněmčili. Památný jest v té příčině obyčej od Langobardů pannonských či vlašských dle svědectví Pavla Diakona zachovávaný [1]), dle něhož stavěli zemřelým příbuzným na hrob tyčku s holubičkou, kterýž obyčejtaké zachovávali slovanští Pomořané [2]) a zachovávají podnes Srbové, toliko že tito na místě holubice staví na tyčku zezhulku.

Jiní národové.

Vyloživše takto jména národů svevských v Germanii, přidáváme výklad několika kmenů vedlejších, kteří, bydlejíce jednak

genden Höhenzug umfasstes Becken umspannte. Tamtéž S. 37. S tímto popisem a s výkladem slova ląka = louka, srovnává se též zpráva Hilferdingova, kterýž v Lüneburska slovanském rozeznává posud tři kmeny: Drevjany, Liňany a Lučany, kteřížto poslední obývají v severovýchodní části bařinaté, nazývané podnes Lucie, t. j. Łuki neb Łuče. Časop. towaŕstwa Mać. serbs. 1863. str. 30. — [1]) Paulus Diaconus De gestis Longobardorum V. 34. — [2]) F. Barthold Geschichte von Pommern I. 578.

za Vislou, jednak za Rýnem, ku Svevům sice nenáleželi, však co nejbližší sousedé jejich vždy v úzkém svazku s nimi byli. Jsouť to: Gotones, Bulanes a Avarini v Sarmacii a Tribuci, Nemeti a Vangioni v Porýní.

1. Gotoni. Gdančané.

Při ústí řeky Visly bydlel národek, jejž staří spisovatelé nazývají Gutones, Gotones a Gytones. První zmínku o něm činí r. 320 př. Kr. plavec řecký Pyteáš, kterýž vyslán byl z Masilie, aby ohledal krajiny na moři Baltickém, odkud jantar se dovážel. Vypravujeť o nich, Gutones je nazývaje, že obývajíce na jednom chobotě řečeného moře, jménem Mentonomon, na ostrově, nazvaném Abalus, asi den cesty odtamtud sbírají jantar, vyvrhovaný z moře, sousedům svým Tevtonům jej dovážejíce [1]). Plinius jmenuje Gutony co nejposlednější větev původu vindilského při moři, zároveň s Variny, Kariny a Burgundiony [2]). Tacitus nazývá je „Gotones“, a klada jejich sídla do samých končin severní Germanie, dotýká, že jsou poddáni králům [3]). Ptoleméovi konečně slují *Γύθωνες*, majíce dle něho sídla vedlé řeky Visly pod Venedy a nad Bulany [4]).

Vše, co tuto uvedeno, ukazuje k obyvatelům města Gdanska a okolní krajiny pomořské. Město Gdansko bylo, jakož z historie vědomo, ve středověku slavným městem kupeckým, v němž zvláště kvetl obchod v jantaru, i nelze pochybovati, že týž obchod tam veden již za doby římské. Pyteáš, jenž do této krajiny přijel, nemoha jména Gdańsk a Gdańščan či Gdančan ani vysloviti ani napsati, udělal z něho pomocí hlásky *u* Gudon, sesíleně Guton, a po něm i Plinius, jenž nám zprávu o jeho plavbě zaznamenal, ačkoli na jiném místě moře severní dle Pomponia Mely správněji nazývá Sinus Godanus. Tacitus vložil do téhož jména hlásku *o* a Ptoleméus hlásku *y*, čímž vzešlo jméno Gotones a Gytones. Tím spůsobem pomáhali sobě také spisovatelé středověcí, jmenujíce Gdansko Godiscantia (v V. století, na Sprunnerově atlase), Gidanic neb Gyddanycz (srovnej Gidones či Gydones),

---

[1]) Plinius Histor. natur. 37, 2. — [2]) Tamtéž 4, 14. — [3]) Tacitus Germania, 43. — [4]) Ptolemaeus Geographia III, 5.

v XII. století (u Kosmasa českého) Gedania neb Gidania a později Gedanum a Gedaunum. V novější době píší ruští spisovatelé propohodlnější vyslovení totéž město Danšek a Godansk, někteří polští spisovatelé Gedańsk a němečtí, *g* v názvosloví zcela vyvrhujíce, Danzig.

Rozumějí se tedy jmény Gutones, Gotones a Gytones slovanští obyvatelé Gdanští čili Gdančané. Slovanský původ jména Gdańsk stvrzuje se podobnými jmény Kdanice (Gdanice) a Kdyně v Čechách, a tím, že veškerá jména místní v krajině Gdanské až do kolonisace německé v XIII. století byla slovanská.

Jinak vykládají jméno Gutony někteří spisovatelé němečtí. Vedeni podobností jména Guton a Gót mají Gutony, třeba že dle Ptoleméa bydleli v Sarmacii, za Goty německé [1]), a krajinu Gdanskou, všech známek starého němectví prázdnou, za pravlasť gotskou, z kteréž prý Gotové ok. r. 210. po Kr. k Černému moři se vystěhovali. A však Ptoleméus rozeznává Gutony na Visle od Gotů skandinavských, nazývaje onyno Gytony, tyto pak Guty (*Γοῦται*); také Gotů na Černém moři, v Pannonii a kdekoli jinde o nich řeč jest, žádný spisovatel jináč nepíše, nežli Gothi [2]), nemaje k tomu ani příčiny, ježto toto jméno bez nesnáze bylo lze vysloviti i napsati. Mimo to přišli Gotové dle pověsti Jornandem zachované k Černému moři přímo ze Skandinavska a nikoli od Gdanska na Visle, jakož výše jmenovaní spisovatelé rádi by dovodili; aniž pak domýšleti se lze, že by obyvatelé úrodné krajiny pomořské, k obchodu nad jiné příhodnější, jakož jest Gdanská, bez násilí odjinud, o kterémž v historii té nejmenší zmínky není, s čeledí a dětmi svými vlasť svou opustili a v daleké cizině nové byty si hledali. Ani z neúrodného Skandinavska nevystěhoval se celý národ gotský k Černému moři, nobrž jen část bojovná; kmen hlavní ale zůstal v zemi a jest tam posud.

---

[1]) Luden Gesch. d. deutschen Volkes I. 715, Voigt Gesch. Preussens I. 24, K. Zeuss Die Deutschen und ihre Nachbarstämme, S. 134, Barthold Gesch. v. Rügen u. Pommern I. 90. Toliko Schlözer (Nordische Geschichte, S. 318) a R. S. Kaulfuss (Die Slawen in d. ältesten Zeiten, S. 44), mají za to, že Gytoni nebyli Goti a tedy Němci, ale kmen litvanskopruský. — [2]) Na př. v listě císaře Fridricha I., dan. r. 1188 městu Lubeku, čte se: Rutheni, Gothi, Normanni et cetere gentes orientales absque theloneo ad civitatem veniant, t. j. Rusi, Švedi či Goti a Norvegové atd. A. Michelsen Urkundensammlung. Kiel 1839, S. 4.

2. Bulanes. Polané.

Pod Gytony po řece Visle pokládá Ptoleméus národ, řečený *Βούλανες*. Jsouť to patrně Polané, kteří, jak již W. Surowiecki prokázal [1]), v této krajině bydlejí od doby předhistorické. Ptoleméus proměnil v násloví *p* v slabší *b* dle obyčeje německého, maje snad to jméno od některého pocestného Němce, a na místě *o* položil *u* týmž spůsobem, jako ze jména Goti udělal Guty, aneb jak Strabo ze jména Mogylňané udělal Mugilony. Podobná změna nalezá se i v latinských listinách a kronikách středověkých, kdež Polané se jmenují Pulanes, Bolani, Boloni [2]); a taktéž slula Němcům krajina „Polanská“ mezi Rohy a Krumlovem v D. Rakousích ještě v XIII. století „In den Bolanen.“

3. Avarini. Oravané.

Poslední kmen, jenž dle Ptoleméa bydlel při Visle, a to při pramenech jejích, jsou Avarini. „Post Avarini juxta caput Vistulae amnis,“ překládá Š. Münster (r. 1540) slova Ptoleméova jich se týkající [3]). Dle zdání našeho jmenují se tu Oravané, jenž bydlejí od vrchu řeky Visly na východ. Řecký zapisovatel toho jména udělal nejprvé z Oravanů Aravini, jako Němci a Uhři nazývají Oravu Arvu, a pak přesmykem souhlásek *r* a *v* z Aravinů Avariny. — Příhodněji však a bez veliké změny mohli by se jménem Avarini rozuměti Variňané, obyvatelé města Varína a krajinky Varínské na Pováží, od pramenů Visly též ne příliš vzdálení, však ti bydleli již v zemi Kvadské a tudíž v Germanii, kdežto Oravané obývali z části v Sarmacii, jsouce jako podnes z polovice Polané a z polovice Slováci.

4. Vangioni. Nemeti. Tribuci.

Tito tři národkové bydleli na levém břehu Rýna od Mohuče vzhůru, v tak řečené Horní Germanii čili v západní části nynějšího Darmštatska, ve Falcích bavorských a v Holsatsku, majíce na západ za hranice lesy Vosecké (Vogesy) a mezujíce na

[1]) Sledzenie początku narodów Słowiańskich. Warszawa 1824. — [2]) Šafaříkovy Starož. slov., str. 173. — [3]) Ptolemaeus Geographia III. 5.

jih s Rauraky a na jihovychod před Rýnem s Boji. O Nemetech dotýká Julius Caesar, že obývali také na pravém břehu Rýna až po les Herkynský [1]). Spisovatelé římští a řečtí nejmenují jich sice určitě Svevi, však někteří novější historikové počítají je k nim [2]). V dějinách objevují se již velmi časně co spojenci Ariovistovi proti Juliovi Caesarovi. Slavný spisovatel války galské jmenuje je co své protivníky r. 58. př. Kr. ve velké bitvě u Reiningen blíž Rýna zaroveň s Markomany, Svevy, Harudy a Sedusy, a líčí zevrubně, jak byli vedlé sebe v šiky postaveni a od něho poraženi. Plinius [3]) i Tacitus [4]) kladou sídla jejich na levé pobřeží Rýnské; Tacitus pak vypravuje k r. 51. po Kr. o Vangionech a o Nemetech [5]), že ve valce cís. Galby s Chaty, spojivše se s legatem římským Luciem Pomponiem, tyto své sousedy loupeživé pobili, a k r. 70 o Vangionech a Tribucích [6]), kterak bojovali ve zbouření batavském. Ptoleméus uvádí jejich hlavní města Borbetomagus (Wormus) v krajině Vangionské, Civitas Nemetorum (Spira) v krajině Nemetské a Argentorato (Strasburg) v krajině Tribucké [7]). Od Ptoleméa nečiní se o nich již žádné zmínky až do polovice IV. století, kdež v nepokojích po smrti císaře Konstantina (r. 353) vzešlých Alemanni a Švábi do jejich země vtrhli, a dobyvše Mohuče i Strasburku (r. 356) vše kolem zpustošili, od kteréž doby část té země na pravém břehu Rýna slove Svevia (Švábsko) [8]). R. 406 vpadli dle sv. Jeronyma opět Vandalové do této krajiny, ondy prý šťastné, vlekli zajaté Nemety přes Rýn do Germanie a poplenivše celou zemi, všeliké známky někdejší vzdělanosti zmařili [9]). Po jejich odtažení na západ zmocnili se té krajiny Burgundové a konečně Frankové,

---

[1]) Julius Caesar De bello Gallico I. 51. — [2]) F. H. Müller (Die deutschen Stämme I, 63) praví o nich; „Als den am meisten gegen Südwesten vorgedrungenen Vortrab der svevichen Vereine (Hermundurů a Markomanů) muss man die drei Stämme der Vangionen, Nemeten und Triboken betrachten, welche in der Zeit der beiden ersten Decennien des I. Jahrhunderts vor Christo den Rückzug der Helvetier aus dem Schwarzwald und am Neckar bewirkten und nach Ueberschreitung des Rheins schon geraume Zeit vor des Ariovistus Heereszug nach Gallien in der westrheinischen Thalebene bis zu den Vogesen hin ihre Sitzen nahmen. — [3]) Plinius Hist. nat. IV. 31. — [4]) Tacitus Germania, 28. — [5]) Tacitus Annales XII, 27—30. — [6]) Tacitus Historiae IV, 70. — [7]) Ptolemaeus Geographia II, 9. — [8]) Ammianus Marcellinus XVI, 2, 12. — [9]) A. Strobel Geschichte des Elsasses. Strassburg. 1851, S. 74.

od kteréž doby jméno Vangionů, Nemetů a Tribuků pominulo.

Spisovatelé posavadní mají Vangiony, Nemety a Tribuky za kmeny německé [1]), zakládajíce mínění své na Tacitovi, kterýž je nazývá kmeny germanskými [2]). A však slova Tacitova „*gentes germanicae*" svědčí toliko, že nebyli Gallové, nikoli ale, že byli Němci. Odporují pak si řečení spisovatelé tím, že nemohouce jmen těchto z němčiny vyložiti, utíkají se k řeči gaelské, odvozujíce jméno Nemeti od slova „Nem", kteréž prý v gaelštině znamená les, Vangiony od slova „Wange", což prý značí pastviště neb úhor, a Tribuky od slova gaelského „Tribock", po česku sprak [3]).

Mnohem více podobno pravdě, že Vangioni, Nemeti a Tribuci byli Slované, čehož dovozujeme takto:

1. Byli tito tři kmenové spojenci Ariovista, krále slovanského. 2. Byli za dobře se Římany, jako blízcí jejich sousedé Hermunduři, a nepřátelé německých Chatů, proti nimž se r. 51. po Kr. se Římany spolčili. 3. Činili po dobytí Gallie od Římanů provincii o sobě, rozdílnou od provincie německé na Dolním Rýně (Belgie), což ukazuje k rozdílné národnosti. 4. Byli dle příběhů výše vyložených vyhubeni od Alemanů a Švábů, přirozených nepřátel Slovanů. 5. Byla v zemi jejich znamenitá města obchodní: Mohuc, Wormus, Spira a Strasburk, ježto pocházela vesměs z doby předřímanské. Jest však vůbec známo, že za oné dávné doby Slované prosluli obchodnictvím, a nikoli Němci, čehož důkazem jest město Trst na moři Jaderském a města Štětín a Gdansko na moři Baltickém. 6. Sama jména kmenů těchto mají do sebe známky původu slovanského. Nemety lze pokládati za jméno patronymické, odvedené od osobního jména „Nemeta", od něhož pochází místní jméno Nemetice v Prachensku v Čechách a dvoje Nemetice v Moravě [4]). Jméno Tribuci

---

[1]) Toliko E. Förstemann (Altdeutsches Namenbuch II, 1073) nesnáší se s tímto míněním, maje zvláště jméno Nemeti za keltické. — [2]) Tacitus Germania, 28. — [3]) J. Barth Urgesch. d. Deutschen I, 131. A. Wilhelm Germanien, 122. — [4]) Někteří spisovatelé čeští domnívají se, že jméno Nemeti znamená tolik co Němci, a že Slované dle tohoto národu porýnského veškeré Němce pojmenovali. Hledíc však k tomu, co jsme výše o Nemetech řekli, netřeba této domněnky dále vyvraceti.

vykládati lze od místního jména Tříbuků (zachovaného snad ve jméně vesnice Dreibuchen v Holsatsku), s nímž se srovnávají pradávná jména: Tríbuky, místo pod Křemnicí na Slovensku, Třídubу u Rohou v Rakousích a Třídubу (Dreieichenwald) na Mohanu blíž Frankfurtu; též jména staročeská: Třibubny, Třídvory, Třízuby, Tříbřichy, Tříhorky a p. Jména Vangioni, hledímeli k osobnímu jménu Vanko a Vango, podnes u Slováků a u Slovenců obecnému, nebude též zapotřebí z cizího jazyka vykládati. 7. Mají pohrobiště pohanská, za nové doby v Holsatsku objevená a věci v nich nalezené nemalou podobu s pohanskými pohrobišti v zemích slovanských. Zejména velké pohrobiště u Ellu (star. Helvet) mezi Selzem na Rýně (srovnej Selze, česky Sedlec v Budějovicku) a Dolními Rödry má podobu hradišťka na vrchu plochého, obehnaného valem a příkopem; hroby pahrbkovité udělány jsou na spůsob polokruhu jednak ze země, jednak z kamenů a nalezají se v nich naušnice zlaté, kroužky z bronzu, jehličky, přasky, kusy jantaru, meče, šípy, nádoby z hlíny a kovu [1]). 8. Jsou tu určitá svědectví, že se za starodávna na Rýně slovansky mluvilo. Když svatý Emeran r. 649 šel z Gallie Slovanům pannonským kázat evangelium, přivedl s sebou do Řezna tlumočníka, kněze Vitáliše od Rýna, v jazyku slovanském zběhlého [2]). V Kronice Dalimilově praví se, když Slované v zemích zdejších se usadili, že „až do Rýna“ se rozplodili [3]). Ještě pak v XV. století zachovala se paměť v Čechách, že na Rýně bývali Slované, o čemž svědčí provolání Pražanův z r. 1420 k Čechům, aby povstali k obraně národu proti křížovníkům německým, ježto prý Němci míní Čechům jazyk vyhubiti tak, „jako sú našemu jazyku učinili v Rýnu, v Míšni, v Prusech a jej vyhnali“ [4]). Pročež má i J. Hassel za dávné obyvatele země Badenské, t. j. vlasti Nemetské a Tribucké, Němce a Slovany [5]). 9. Také z topografie historické lze bráti platná svědectví, že Vangioni, Nemetové a Tri-

[1]) A. Strobel Gesch. des Elsasses, S. 25 a H. Schreiber Die Keltengraeber am Oberrhein. Taschenbuch f. Gesch. u. Alterthum. Freiburg 1839. — [2]) V životě sv. Emerana. — [3]) Tak psáno v rukopise z r. 1441, Fr. Všerobským opraveném. Dalimilova Kron. od V. Hanky, str. 6 a 185, a Palackého Würdigung, str. 104. — [4]) Palackého Archiv Český III, 213. — [5]) J. Hassel's Handbuch der Erdbeschreibung. Weimar 1819. I. 5, S. 20.

buci byli Slované, na Porýní ode dávna usedlí. Jest sice nesnadné, rozeznávati v zemi, o jejíž odnárodnění Římané a Němci již v prvních pětistoletích po Kr. úsilovně pracovali, zvuky slovanské ve jménech místních od zvuků jiných; však mnohá jména dávají tam původ svůj slovanský na jevo tou měrou, že o něm nikdo nebude pochybovati. Položíme tu nejprvé jména vod do Rýna vpadajících od severu na jih.

V porýnském Bavorsku jest řeka Glana (za starodávna Glena), jenž se počíná nad Hamburkem u osady Miesau; do ní vpadá potok Mohr, tekoucí ode dvora Schernauerhof, a leží na ni vsi Matzenbach, Etschberg, městečko Kusel (za starod. Kozlo), kdež na blízku jest potok Blaubach (Blava?); u Kuselu jest mlýn, nazvaný Rütsch, u vsi Mühlbachu osádka Waldschütz, při ústí potoka Kuselu do řeky Glany ves Stará Glana (Glena), dále potok Horschbach a při ústí Glany do Navy (Nahe) ves Staudernheim (srovnej Studernheim = Stodorany v Branibořích). Jiná voda jest tam řeka Alsenz (Olešnice?), ježto má počátek u Kaiserslautern blíž pramenů řeky Spiry (Speyer) a pojímá říčku Moschel, na níž leží Teschenmoschel, Schacherhof a Bisterschied. Severně nad městem Wormusem teče řeka Pfrim (srov. v Bavořích Pfreimt = Přimda), pod městem Spirou pak řeka Queich (srovnej Queisse ve Slézsku = Kvíc).

Na pravém břehu Rýna v Darmštatsku vpadá do Rýna sev. od Wormusu řeka Weschnitz (srovnej Wessnitz v Kraňsku = Beznica), na níž leží osady Reissen, Wilzenhof, Gorksheim a městečko Lorsch. Na jih od Weschnitze jest hlavní řeka té krajiny Nekar (u Ammiana Marcellina k r. 369 Nicer), ježto se počíná u vsi Schwenningen, teče na ves Lauffen (Lubno?), pojímá u Rotweilu potok Prim, přicházející ode vsi Neufra, u Marbachu řeku Muru (Mur), u města Lauffenu potok Zaber, u Nekarelzu potoky Elzbach a Trinzbach, na východ od Heidenberka Gamelsbach (r. 795 a 1012 Gamencsbach, Kamenice?), a u Nekargemündu řeku Elsenz. Naproti Selzu pod Raštatem jmenujeme s této strany ještě řeku Murg, též Mur řečenou, proti Strasburku řeku Kinzig a v Černém lese řeku Sirnitz, ježto se počíná u hory Belchen, nedaleko vsi Heubronu a teče na západ k Muelheimu a Neuenburku, kdež jí říkají Runz.

Z jmen místních přivádíme kromě Mohuče a Wormusu v Darmštatsku (viz obě jména ve zvláštních článcích), v porýnském Bavorsku městečko Kuzel a ves Glan, kteréž král Francký Chlodwich ok. r. 500 pod jménem Coslo a Gleni se dvorem „Pesne“ biskupovi Remešskému Remigiovi daroval; král. palác Osterburg blíž Kreuznachu v údolí Ostertalském, r. 882 troskotaný; hrad Werschweiler na potoku Blies, kdež zřízeno v XII. století opatství cisterciácké později zašlé; zámeček Geispitz, u Hambachu ok. ř. 1182 vystavený [1]. V Holsatsku připomínáme hory Vosecké (Wosega silva, mons Vosegus, Wasgau, Vogesen), vrch Brisiac (Breisach) u Kolmaru, kopec Belchen, za starod. mons Beleus neb Belus, kopec Scherhol a p.

Na pravém břehu rýnském v Badensku ozývají se zvuky slovanské ve jménech: Ladenburg blíž Mannheimu, ježto slulo r. 627 Lobodenburg a Lobdenburg (snad Lobda); Malschenberg, kopec u Lorsche, Malsch, město, a ves Elsenz, a v údolí Sirnickém (Sirnitzthal) místa Sirnitzhofen, Böllen, Bürchau a Scharthau.

Vše to, co tu uvedeno, ukazuje, jak jsme výše dotkli, k dávnému osazení horního Porýnska od Slovanů, i nelze přiložiti víry domněnce, že by Vangioni, Nemeti a Tribuci byli se v tu krajinu uvázali teprv v I. století př. Kr., jakž se domýšlejí J. Schöpflin, jenž klade přibytí jich na Rýn v dobu války mezi Caesarem a Pompejem [2], M. Duncker, dle něhož tam přišli mezi r. 100—80 př. Kr. [3], J. Eichhorn a W. Arnold, kteříž vůbec je mají za příchozí I. století [4], a Mommsen, podlé něhož byli od Ariovista na levý břeh Rýna přesazeni [5].

Obecné jméno Svevi. Slavi. Slovanė.

Hledíce k tomu, že Svevi podlé zpráv spisovatelů římských a řeckých v úvodu podaných, bydleli v krajinách german-

[1]) Jména tato jsou vzata ze spisu: F. Remling, Gesch. der ehem. Abteien u. Klöster in Rheinbayern, Neustadt 1838. — [2]) J. D. Schoepflini, Alsatia illustrata. Colmariae 1751. — [3]) M. Duncker, Origines Germ. Berolini 1840. — [4]) J. Eichhorn, Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte I. 54. a W. Arnold, Verfassungsgeschichte d. deutschen Freistädte. Hamburg 1854, S. 3. — [5]) Mommsen, Römische Geschichte III, 242. Jediný F. H. Müller má za to (Die deutschen Stämme I, 63), že Vangioni, Nemeti a Tribuci již dávno před Ariovistem na Rýně se usadili.

ských, kde ve středověku spatřujeme Slovany, a majíce dle daného tu výkladu jmen národů svevských: Hermundurů, Baemů, Markomanů, Lugů, Mugilonů a j., průkaz zřejmý před sebou, že jsou to vesměs odnože kmene slovanského, nemůžeme již pochybovati, že jméno Svevi, všem těmto odnožím společné, není nic jiného než změněné od Římanů a Řeků jméno Slavi, t. j. Slované.

Severní Slované: Polabané, Lužičané, Polané a z části i Čechové, kterýmž národům Římané říkali „Suevi“, vyslovovali za pradávné doby, jakož vědomo, na místě širokého *ł* hlásku *u* neb *v* (říkajíce byva místo była, mávo místo máło), i nazývaliť sebe tedy Suověné místo Słověné a Suaviané místo Słaviané, kteréž jméno Římané od nich uslyševše, zkrátili je ve Suavi (sr. Lužičané Lugi, Bojovaři Boji, Rujané Rugi a p.) a obyčejným přezvukem *a* v *e* ve Suevi [1]). Když po vypuzení Římanů z Pannonie, z Norikum a z Récie (r. 476) literatura římská a s ní také jméno Suevi přišlo v těchto zemích v zapomenutí, počali domácí spisovatelé latinští užívati správnějšího jména Slavi (něm. Slaven) [2]), spisovatelé pak řečtí jména Slaveni a Slavini, a to ponejprv Prokop Caesarejský a Jornandes ok. r. 550 [3]). Však nicméně i potom užívali někteří latinští spisovatelé střídavě starší formy římské „Suevi“. Venantius Fortunatus, Ra-

---

[1]) Nejprvé jmenuje Svevy římský historik Lucius Kornelius Sisenna (zemřel 7 let před konsulstvím Caesarovým), v jehož zlomcích dějepisných zaznamenáno jest „že Gallové metají v boji jakousi zbraň, kteráž slove materis, Svevi pak že metají dřevce.“ Několik let potom, r. 62. př. Kr., připomíná Kornelius Nepos (u Plinia), „že král Svevský (Ariovist) daroval Kvintovi Metellovi Celerovi, správci Gallie, několik Indů, kteří na své cestě po moři byli bouří vrženi do Germanie.“ Po obakráte tedy přivádí se jméno Svevi v severní Germanii a mělo tudíž v této krajině, středověké Slavii, svůj počátek. — [2]) A. z Wersebe píše o vystřídání se jména Suevi a Slavi: „Der Volksname Slaven tritt für den der Sueven solchergestalt in die Stelle, dass wo jener zum Vorschein kommt, dieser verschwindet; man darf daher mit vollem Grunde annehmen, dass der erstere nur eine Umbiegung des letztern sei, und diess um so mehr, als der Name Slaven in Suevischen Ländern zuerst erwachsen und erst später auf die Einwohner Russlands und Polens mit angewendet worden.“ Wersebe Ueber die Völker Deutschlands, S. 208. — [3]) Prokop Caesarejský přivádí Slaveny ponejprv k r. 494 těmito slovy (De bello Gothico II, 15): „Herulos cuncti Slavenorum populi per fines suos transmisere.“

veňan, píše na př. ok. r. 580: „Terror et extremis Frisonibus atque Suevis“ [1]), kteřížto dva národové, Frisové a slovanští Veleti, slovou v pozdějších spisech Frisones et Slavi a země jejich Frisia a Slavia [2]). Identičnosť Svevů a Slavů patrná jest také z porovnání popisu národů na východním moři v Tacitově Germanii, kdežto se jmenují Suioni (Švédi), Suevi a Aesti [3]), s popsáním týchž národů v Eginhardově životě Karla Velkého, kdež slovou Sueoni, Sclavi a Aisti (Esti) [4]). Tatéž identičnosť dává se na jevo, tu kde oboje jméno (Suevus a Slavus) za doby římské a středověké na odpor se staví vedlejšímu Norikum. Julius Caesar, jenž vypravuje, že Ariovist měl dvě manželky, jednu domácí a druhou z Norikum, píše o tom [5]): „Duae fuerunt Ariovisti uxores, una Sueva natione, altera Norica, regis Voctionis soror.“ Letopisec pak Fuldský, podávaje zprávu o rozmluvě, kterouž měl císař Karel r. 884 se Svatoplukem Moravským na vrchu Mons Comianus blíž Tulnu [6]), poznačuje to místo určitěji těmito slovy: „in terminis Noricorum et Slavorum,“ kde by Julius Caesar zajisté byl napsal „in terminis Noricorum et Suevorum.“ Ano pravdě se podobá, že také nejmenovaný glosátor v popsání národů slovanských zeměpisce bavorského asi r. 870—890 užil k pojmenování Slovanů římského slova Suevi, ježto strna nad velkým množstvím Slovanů tam vypočtených, napsal na kraji toho popisu: „*Suevi non sunt nati sed seminati*“ (Slované nejsou rození ale nasetí [7]).

Již před námi pronesli se někteří historikové a jazykozpytci,

---

[1]) Venantius Fortunatus Poëmata sacra X, 1 v. 73, 2. — [2]) Šafaříkovy Starož. slov., str. 889. — [3]) Tacitus praví (Germania c. 44 a 45): „*Suionum civitates, ipso in Oceano, classibus valent. — Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope inmotum. Dextro Suevici maris litore Aestiorum gentes adluuntur, quibus ritus habitusque Suevorum, lingua Britannicae propior.*“ — [4]) *Eginhard* (*Vita Karoli Magni. Pertz Mon. Germ. II, 449*) praví o týchž národech: „*Sinus quidam ab occidentali oceano orientem versus porrigitur, longitudinis incompertae. — Hunc multae circumsedent nationes: Dani siquidem ac Sueones. — Ad litus australe Sclavi et Aisti, et aliae diversae incolunt nationes.*“ — [5]) Caesar De b. Gall. I. 53. — [6]) Ann. Fuldenses ad ann. — [7]) Šafařík Starož. slov, str. 981. Že by glosátor byl měl na mysli „Šváby,“ nepodobá se, poněvadž v tom popsání o Švábech ani zmínky není, a Švábů v IX. století nebylo více, nežli jich jest nyní v krajině Augšburské a Štutgartské.

že Svevi římští jsou Slavi či Slované, zejména David Popp (r. 1821), Aug. z Wersebe (r. 1826), Jos. Franta (r. 1832) a Fr. Šír (r. 1833), jichž mínění toho se týkající podáváme v Dokladech. Také J. Grimm má jméno Suev za Slav, odvádí je však od slova svoba či sloba, libertas [1]), s čímž ovšem se nesnášíme. Naproti tomu odporuje výkladu našemu J. E. Vocel z té příčiny, že prý „spůsob života národův svevských," jak jej líčí Caesar, Strabo a jiní spisovatelé souvěcí, jest „přímou protivou mravů a spůsobů slovanských" [2]). P. Vocelovi jsou Svevi národ krutý, ze všech národů germanských nejsurovější [3]). A však ani Strabo ani Tacitus takového výroku o nich nepronášejí, nébrž Tacitus píše naopak o Hermunduřích, jež určitě nazývá Svevi, že jsou mezi všemi Germany nejmírnější, vedouce obchod po Dunaji a jsouce od Římanů rádi viděni v domech a dvorcích. Jestliže ale Caesar Svevy líčí poněkud jinak, věděti náleží, že Caesar, nebyv nikdy v zemi jejich [4]), měl vědomosť jich jenom z doslechu, z úst jejich nepřátel Ubiů a Tenkterů, a že co vítěz nad Ariovistem Svevským i co velebitel svého vítězství u vyličování povahy Svevů příliš nasazoval, aby Římané činům jeho tím více se obdivovali. Ostatek co se dotýče výše řečených „mravů a spůsobů slovanských," jest vůbec známo, že také Slované nebyli vždy beránkové a ovčičky, anobrž že uměli nepřátelům také ukazovati lví pařáty, když jim sahali na svobodu.

Podotknouti ještě sluší, jak rozdílně spisovatelé římští a řečtí slova Suevi užívali. Poznačovali jím jednak celý národ, jednak některé kmeny aneb družstva. Julius Caesar, tu kde líčí povahu Svevů vůbec a mluví o 100 krajích, v nichž prý obývají, Strabo ve své geografii a Tacitus v Germanii, rozumějí jménem Svevů veškerý národ; tu však, kde Julius Caesar vypočítává kmeny o sobě, jenž pod Ariovistem v bitvě u Rýna proti němu bojovali a klade Svevy vedlé Markomanů, rozumí jménem Svevů nepochybně Slovany polabské a lutické, Čechy a Moravany pod jménem Markomanů zahrnuje. Taktéž Tacitus, pravě k r. 68 [5]), že všichni Svevi a Sarmati proti Římanům se zdvihli, má tu

[1]) J. Grimm Gesch. d. deutsch. Spr., S. 225. — [2]) J. E. Vocel Pravěk země České I, 155. — [3]) Tamtéž str. 154. — [4]) P. Vocel praví zrovna naopak (Pravěk I, 155). — [5]) Tacitus Historiae I, 2.

na zřeteli veškeré Slovany germanské a Srby (Sarmaty) mimogermanské, kdežto Julius Capitolinus, přiváděje jménem národy od hranic illyrských až do Gallie, kteří se proti Marku Aureliovi zbouřili, totiž: Hermundury (Dušinky), Naristy (Nardany), Markomany (Čechy a Moravany), Kvady (Slováky), Svevy a Sarmaty (Srby) [1]), obmezuje jméno Svev opět jako Julius Caesar, na jeden kmen, nepochybně na Slovany polabské a lutické. Jsouť to titéž Slavi, které později Helmold od Čechů a Srbů lužických rozeznává, an píše[2]): „Albia in occasum ruens primo impetu Boemos alluit cum Sorabis, medio cursu Slavos dirimit a Saxonibus.“ Krajina jejich slove po celý středověk (jmenovitě v listinách k r. 1136, 1149 a 1278) Slavia, a knížata jejich nazývají se principes Slavorum (na př. r. 1170 Kazimír Demínský a Přibyslav Meklenburský), reges Slavorum (králové Danští Waldemar II. od r. 1202—1241, Erich I., r. 1250, Christofor r. 1257, Erich II. od r. 1282—1288, kteří se psali „Danorum Slavorumque rex“), neb duces Slavorum (na př. r. 1278 Barnim, kníže Pomořanský), aneb konečně domini Slavie (na př. k r. 1278 Ota a Albert, markrabata Braniborští [3].)

Jinde zase klade Tacitus jméno Svevi na místě Markomanů a Lugů, zvláště tu, kde praví, že Drusus po zapuzení krále Mirobuda ustanovil Vannia za krále Svevského a že Sido a Italicus byli králové Svevští, ač oba tito králové, jmenovitě Mirobud (dle Strabona a Velleje Patercula) vládli jen národem českomoravským a lužickým.

Týmž spůsobem nazývá Aurelius Victor Mirobuda Moravského králem Svevským [5]); naopak ale klade Florus slovo „markomanský“ místo „svevský,“ pravě, že Drusus, vtrhnuv ok. r. 9. př. Kr. skrze Hessko dále do Germanie, zřídil tam trofeje z kořisti Markomanům odňaté [6]).

Suavi. Švábi.

Od Svevů, jichž slovanský původ jsme tuto prokázali, zcela rozdílní jsou Suevi či Suavi, kteří se jmenují ve spolku s Ale-

[1]) Julius Capitolinus in Vita Marci Aurelii, c. 22. — [2]) Helmold Chron. Slavorum L. c. 2. — [3]) F. Barthold Gesch. von Rügen II. 217, 570 a j. — [4]) Tacitus Annales II. 63, III. 5. a XII. 29. — [5]) Aurelius Victor Histor. Rom. Viennae 1806, p. 168, píše: „Marobuduum Svevorum regem callide circumvenit Tiberius, — [6]) Florus Histor. Rom. IV. 12 §. 21—40.

many od časů Ammiana Marcellina (ok. r. 350) v nynějším středním Würtembersku a v západních Bavořích, a jichž příběhy vypisují Jornandes, Fredegar, Pavel Diacon a j. Tito Svevové jsou Švábi němečtí [1]), jenž bydlejí v řečené krajině podnes bez mála v témž počtu, v kterém se tam usadili za doby Ammianovy, nejsouce v nižádném svazku příbuznosti s velkým národem svevským (slovanským) ve východní a severní Germanii. Pomíjejíce tedy dějiny jejich, dotýkáme toliko, že na omylu jest Adelung i všichni předchůdcové a stoupencové jeho, kteří, majíce Svavi Würtemberské a Svevi Caesarovy i Tacitovy za lid téhož původu, všechny země ondy „svevské" prohlašují za „švábské," i také Tacitovo mare Suevicum za Švábské moře [2]). Domnění Adelungovo, že by Švábi Würtemberští byli se do nynějších sídel svých přistěhovali od moře Baltického a vůbec ze severní Germanie, vyvrací se jednak tím, že o takovém stěhování v dějinách ničeho zaznamenáno není, jednak tím, že Švábi Würtemberští mluví hornoněmecky (hochdeutch), kdežto v Němcích severních obecná jest řeč dolnoněmecká (niederdeutsch), od oné podstatně rozdílná [3]).

Vindili. Vandali. Slované.

Kromě zřímštěného společného jména „Suevi" měli Slované germanští u cizinců ještě jiné jméno společné „Vindili či

[1]) Švábové němečtí jsou také oni Svevi, kteří s Vandaly odešli do Španěl i ti, kteří v VI. století po odtažení Sasů a Langobardů se usadili na řece Boděv, severním Durinsku (Gregor Turon. V, 15.) — [2]) O těchto Svevích (Švábích) praví F. Müller (Die deutschen Stämme I, 399): „Als das westlichste Volk in dem Donaulande von Süddeutschland erscheinen die Sueven, deren Name bei älteren und neueren Autoren vielfache Verwechslungen und Irrthümer veranlasst hat. Nach des Jornandes Angabe wohnten diese Sueven oder Suaven im Westen der Baioaren. Sie sind die Stammväter der nachmaligen Schwaben und dasselbe Volk, welches im IV. Jahrhunderte und bis auf die Zeit des Aetius unter dem Namen der Juthungen ercheint." — [3]) Kdo by chtěl o Svevích vůbec širších zpráv se dočísti, tomu ukazujeme k těmto spisům: K. Mannert Germania, Leipzig 1820, S. 245 u. 378; A. Wilhelm Germanien, Weimar 1823, S. 30; Ch. Reichard Germanien, Nürnberg 1824, S. 18; Aug. v. Wersebe Die deutschen Völkerbündnisse, Hannover 1826, S. 208 u. 315; Geschichtschreiber d. deutsch. Urzeit, Berlin 1849, S. 115 a 753. Viz též Přídavek: Svevi Tacitovi nejsou Švábi.

Vandali. Plinius, kterýž obyvatele v Germanii dělí na patero plemen, klade za první plemeno „Vindili,“ k nimž počítá Burgundiony (Ptoleméovy Bugunty), Variny, Kariny a Gutony (Gdančany), jenž bydleli vesměs při moři východním [1]). Tacitus jmenuje ve spolku s Variny, kteří byli dle Plinia původu vindilského, Reudigny, Aviony, Angly, Eudosy, Svardony a Nuitony, dotýkaje o nich, že měli společné náboženství a u Reudignů společný pověstný chrám Nerthin (v Přelovicích)[2]). Vedlé čehož byli také tito národkové Vindilové. Ale i obyvatelé Míšenští a Duřinští sluli Římanům a Řekům Vandalové, ježto Dio Cassius nazývá hory Srbské v Duřinkách, v nichž dle tehdejšího mínění mělo Labe počátek, horami vandalskými [3]); a týž spisovatel i Julius Capitolinus [4]) uvádějí ve válce Markomanské Vandaly v řečených krajinách za sousedy a spojence Markomanů (t. j. Čechů a Moravanů), pročež i na deskách Peutingerových Vandalové na sever od Markomanů v Lužici jsou zaznamenáni. Podlé toho rozšířeni byli kmenové, jež Plinius, Dio Cassius a Julius Capitolinus nazývají Vindili a Vandali, od ústí Labe a Visly podél Východního moře na jih až ke hranicím Českým, i byliť to vesměs národové slovanští, kteří jsouce v držení těchto krajin, ještě ve středověku slovou spisovatelům latinským Vinidi, Vindi neb Veneti, po německu podnes die Winden nebo Wenden Jsouť tedy východogermanští Vindilové či Vandalové Slované meklenburští, pomořští a Srbové lužičtí a duřinští. Týmž spůsobem vykládají tato jména také středověcí spisovatelé. V slovníku Salomona, biskupa Kostnického (Mater Verborum) z IX. století vysvětluje se jméno „Vandalus“ slovem „Wint,“ [5]) a Vacerad v polovici XIII. století překládá oboje slovem Zlouenin (Slověnín). Adam Bremský († ok. r. 1076) praví: „Slavania, amplissima Germaniae provincia, a Winulis incolitur, qui olim dicti sunt Wandali.“ Spisovatelé XVI. století Jan z Puchova, V. Plácel a Adam

---

[1]) Plinius Histor. natur. IV, 28. — [2]) Tacitus Germania, 40. — [3]) Dio Cassius 55, 1, 2. — [4]) Tamtéž 72, 2 a Julius Capit. in Marc. Aur. 17, 2. — [5]) A. Schmeller v slovníku bavorském (Bayerisches Wörterbuch, Stuttgart 1827—37) vykládá slovo Wind takto: „Der Wind, plur. Winde, ä. Spr. Uuinid, plur. Uuinida (a. 538—1262), der Wende, Slawe, barb. lat. Uuandalus, Uandalus Sclavus, Winde, Windischer, Slavus, Voc. 1482, Windenlant Sclavonia.“ Tamtéž přivádí tyto příklady: k r. 991 „Praedium slivaticum (v Nordwaldě) cum

z Veleslavína nazývají Vandaly po česku vždy Srby. Posud slove vesnice Windisch-Kamnitz v Litoměřicku Kamenice srbská či slovanská, jako na památku, že v oné krajině wandalisch a windisch, srbský a slovansky bylo jedno a totéž [1]).

Kromě Vandalů či Vindilů východogermanských známi jsou v historii i Vandalové jiní, kteří v III. století po Kr. se vyskytují na řece Maroši v nynějším Sedmihradsku, odkudž byvše od Gotů vypuzeni a cís. Konstantinem Velkým v Pannonii usazeni, hnuli se r. 406 s Alany a Svevy do Gallie, pak do Hispanie a konečně až do Afriky, kdež dílem vyhynuli, dílem Belizarem do Vlach přivedeni jsou. Odkud tito Vandalové přišli, kdo byli, a zdali byli v nějakém spojení s Vandaly a Svevy, jež jmenuje Tacitus s Gambrivy a Marsy mezi potomky Mannovými [2]), v rozhodování toho nebudeme se pouštěti.

b) Slovanská jména osob v zemích svevských.

Osobních jmen z národů svevských zaznamenali spisovatelé římští a řečtí vůbec velmi málo, a ani těch nelze všech s nějakou pravdě podobností vyložiti. Odvažujeme se vysvětlovati z nich tato:

1. Ariovist. Jarovid.

Ariovistem nazývá Julius Caesar protivníka svého v Gallii, krále Svevského, jejž r. 58. př. Kr. v bitvě blíž Reiningen za Rýnem porazil. Z které země Ariovist do Gallie přišel a kde měl stálé sídlo své, toho Caesar nedotýká. Dle našeho zdání byly středem říše jeho Čechy a Morava, jako 60 let později středem říše Marobudovy. Když táhl do Gallie na Caesara, spolčil se s příbuznými národy vedlejšími, Lužičany, Polabany, Duřinky a s porýnskými Tribuky, Vangiony a Nemety. Že nebyl domovem ve vzdálených krajinách severních, v Dolním Polabí neb v Pomoří, jde z toho, že jej Sekvané v jižní Gallii ve válce s Heduány na

uno tantummodo Uuandalico colono institutum" a v legendách starých: „Kloster Windsberg, Venetidunum, i. e. Sclavi mons". — [1]) O tom, že také Slovenci v zemích illyrských nazýváni jsou Vinidi, a že tedy jméno Vinidi a Vindili (Wenden) bylo společné všem Slovanům od ústí Labe a Odry až k Benátkám a k řece Pádvi, viz články „Vindelici" a „Veneti" v části druhé. — [2]) Tacitus Germania, 2.

pomoc povolali a že měl za druhou manželku Norku z Korutan. Též svědčí o jeho obývání v jižním Svevsku (v Moravě a v Čechách), že mu vojsko z Polabí pod vůdci Nasiem a Cimberiem šlo přes Rýn pod Mohučí (v sousedství Ubiů a Trevirů) teprv na pomoc, když se svým hlavním vojskem domácím stál již blíže Visontium. K severnímu sídlu jeho ukazovalo by jediné to, že dle Kornelia Nepota r. 62 př. Kr. daroval prý správci Gallie, Kvintovi Metellovi Celerovi, několik Indů, kteří, konajíce za obchodem cestu po moři, zahnáni byli bouří do Germanie. Dle toho byl by bydlel někde při moři. — Jméno Ariovist vykládá Fr. Šír za Jarovida, jemuž se ovšem podobá a s nímž jsou analogická osobní jména česká: Chotěvid, Semovid, Hostivid, Nebovid, Jarobud, Jaromír a j. U Slovanů polabských a pomořských nazýván jest Jarovid bůh války, jemuž ke cti byly vystaveny chrámy v Hobole (Havelberku) a v Bolehošti (Volgast).

2. Marobuduus. Mirobud.

Slavný král Markomanský, kterýž r. 6. po Kr. se Římany pod Tiberiem a později s Arminem Cheruským válku vedl, slove Strabonovi *Μαρόβουδος* a sídlo jeho Ptoleméovi *Μαρόβουδον*. Tacitus jmenuje jej Marobuduus, Vellejus Paterculus a někteří jiní spisovatelé římští Maroboduus. Jméno toto jest očividně slovanský Mirobud. Strabo, Tacitus a Ptoleméus zapsali je téměř bez proměny, položivše toliko v první části *a* místo *i*, jakž římští spisovatelé v jménech slovanských téhož kmene vůbec činívali, píšíce: Spumarus za Spomír, Magemarus za Mojmír, Leucimarus za Lucimír a p., a spisovatelé frančtí v IX. století: Chetumarus za Chotěmír, Sclagamarus za Slavomír a j. Proměna, Vellejem Paterculem učiněná, jenž píše Marobod místo Marobud, jest tatéž, kterou spatřujeme u spisovatelů pozdějších, kteří píší Ostrobod místo Ostrobud (jméno pomořanské), aneb Kosobod místo Kosobud.

Jména, složená z týchž kmenů mír a bud, z nichž se skládá jméno slovútného krále Staromoravského, byla v Čechách a na Moravě v XII. a XIII. století velmi obyčejná. Kmen první na př. v sobě zdržují jména: Mír, Míra, Miřata, Mířek, Mířen, Mirohněv, Miroch, Miroslav, Miroš, Mirota; kmen druhý obsahují v sobě jména: Bohubud, Bolebud, Drahobud, Chotěbud, Jarobud, Ko-

sobud, Milobud, Nezabud, Přebud, Těchobud, Velebud, Zdebud; kromě toho shledávají se oba kmeny ve jménech : Budihost, Budimír, Budislav — Dalimír, Chotěmír, Ostromír, Vladimír a v. j.

Přeložímeli oba kmeny, zachovalo se jméno Mirobud ve jménu Budimír, ježto se uvádí v listě z r. 1241 [1]), a trvá podnes v místních jménech : Budimir v Šaŕiši na Slovensku a v Budiměřicích v Jičínsku v Čechách. Jméno Mirobud pak se má ke jménu Budimír tak, jako Miroslav k Slavomíru, Bořislav k Slaviboru, Hostirad k Radhostu, Hostivar k Varhostu, Hostivid k Vidhostu a j. Jméno krále Mirobuda, s proměnou jediné hlásky *l* v *r* dává se také na jevo ve jméně Milobud, z něhož pošlo místní jméno Milobuz [2]).

Posavade pokládalo se jméno Marobud vůbec za německé, poněvadž Markomani vesměs jmíni jsou za Němce. Ale s vyložením jména na německo šlo to těžko. Podlé Adelunga byl by Marobud král bařinaté krajiny (Sumpfkönig [3]); E. Graff praví, že kmen mar ve jméně Marobud znamená koně [4]); K. Roth [5]) a E. Förstemann [6]) mají za to, že jest jméno Marobud ve svazku s pozdějším německým jménem Merbod, Meriboto, Meripoto, novoněmecky Meerbott. J. Grimm má též Marobuda za staroněmeckého Meripota aneb správněji Meripata (Meripato jako Heripato, Hiltipato), což prý znamená muže na moři bojujícího [7]). H. Leo konečně hledá kořen jména „Mároboduus" v staroněmeckém „biutan" a anglosaském „beóden" (mandare), z čehož odvedeno slovo beâda, biôdr, *mandator*, *imperator*, takže Máróbôduus značilo by tolik co slavný kníže, *gloriosus imperator* [8]). Nám však nevidí se, kdyby král Marobud byl býval Němec a slul Meripoto, že by souvěcí spisovatelé Strabo a Vellejus Paterculus v jeho jméně tak byli pochybili a nazvali ho Marobuduus, aniž se nám ku pravdě podobá, že by kníže panující v Moravě,

---

[1]) Erben Regesta Bohem. I. 498. — [2]) Tamtéž k r. 1052, str. 47. — [3]) Adelung Aelt. Gesch. d. Deutschen, S. 205. — [4]) E. Graff, Altdeutscher Sprachschatz, Berlin 1836, II, 844. — [5]) K. Roth Kaiserchronik, Landshut 1843, S. 29. — [6]) E. Förstemann Altdeutsches Namenbuch, S. 990. — [7]) Th. Aufrecht u. A. Kuhn Zeitschrift für vergleichende Sprachwissenschaft, Berlin 1852, I. 436. — [8]) H. Leo Des deutschen Volkes Ursprung, Halle 1854, S. 209.

byl obdržel jméno od boje na moři. Výklad pak Adelungův i Leonův jest nepřirozený a nucený.

Naproti tomu prohlásil Fr. J. Sláma, veden citem a sluchem českým a maje také Markomany za Slovany, jméno Marobud bez rozpaků za slovanské [1]).

3. Katvalda. Chotěvlad.

Katvaldou nazývá Tacitus mladého knížete Kotinského ze Slovenska, který r. 19. po Kr. Marobuda krále s trůnu svrhl a sám na trůn dosedl. Hledíce k tomu, že cizinci ze slovanského Chotimíra udělali Chetumara a Katumara a z Vladimíra Waldemara, nemineme se snad s pravdou, majíce Katvaldu za zlatinisovaného Chotěvlada nebo Chvalatu.

4. Vibilius. Vybil.

Tacitovi slove kníže Hermundurský, jehož přičiněním Katvalda, král Markomanský, r. 21. a nástupce Katvaldův, král Vannius, r. 51. po Kr. ze země vypuzeni jsou, Vibilius, kteréž jméno Adelung vykládá za německé Weibel, což prý v hornoněmčině znamená tolik co vůdce neb náčelník [2]). Však rozhodujeli sluch, jest toto jméno spíše slovanské.

5. Vannius. Van.

Po Katvaldovi r. 21. zapuzeném nastoupil co král Markomanský Vannius, jenž dle Tacita pocházel z kmene Kvadského (slovenského). Totéž jméno se čte na jednom kameně římském ve Štýrsku (*Svaducia Vanni conjux*). Vannius i Vannus zlatinisované dobře rozuměti se může na slovanské jméno „Van," kteréž ve středověku v listech českých se nachází, a od něhož odvedeno místní jméno Vanice v Čechách.

6. Vangius. Vanko.

Vangius nazýval se synovec a nástupce krále Markomanského Vannia, jenž r. 51. po Kr. zprávu národu ujal. Nepochybně slul Vanko, kteréž jméno dialekticky na Slovensku se vyslovuje Vango, jako Veroniga místo Veronika, muziga místo muzika, gajdy místo kajdy.

---

[1]) Fr. Slámy Obraz minulosti města Prachatic. V Praze 1838, str. 22. — [2]) J. Ch. Adelung Aelt. Gesch. d. Deutschen, S. 215.

7. Balomarus. Balomír.

Král Markomanský, jenž r. 165 válku vedl s cís. Markem Aureliem, zaznamenán jest ve Výpiscích Petra Patricia pod jménem Balomarus, slovansky Balomír, kteréž jméno se zachovalo v listech bulharských [1]. Slovo „bal" znamená v srbštině tolik co věštec, a bylo obecné také v češtině, jakž viděti z místních jmen „Balkov" v Čechách, od osoby Balka a „Baliny" v Moravě.

8. Attala. Hatala.

Král Markomanský, Attala jménem, kterýž panoval ok. r. 261, byl tchán císaře Galiena, jenž měl dceru jeho Pipu za manželku. Nám vidí se býti toto jméno slovanské Hatala, na Slovensku podnes obecné, od něhož odvedena jsou místní jména Hatalov a Hatalovice tamtéž. Pochází od osobního jména Hata, jako místní jména Hatín a Hatov v Čechách, a co do formy, srovnává se se jménem Satala, od něhož odvedeny jsou Satalovice v Čechách.

9. Pipa.

Co by znamenalo jméno Pipa, jakž slula dcera krále Markomanského Ataly, vyložiti neumíme; dotýkáme ale, že v listech moravských z r. 1245—53 přivádí se jméno osobní Pipa [2] (slul tak jistý Jan, bratr Bohušův), a že v Čechách posud trvá místní jméno Pipice.

c) Slovanská jména míst v zemích svevských.

Národnosť slovanská obyvatelů zemí svevských a národnosť německá obyvatelů zemí nesvevských nejvíce patrná jest zejmen geografických. Pohledněme na mapu Germanie a spatříme od Dunaje a středního Rýna, Mohanu a Sály na sever až k Holšteinsku a po Východním moři až k Odře a Visle samá slovanská jména řek, hor a osad; naproti tomu shledáme na Dolním Rýně od Mohuče k moři Severnímu a na východ až po les Duřinský, po les Harz a Holi Lüneburskou blíž Hamburka jména naskrze německá.

[1]) A. a D. Cyriak Cankof Grammatik der bulgarischen Sprache, Wien 1852, S. 177. — [2]) A. Boček Codex Diplom. Moraviae III. 55, 123 a 172.

Z hojných jmen zeměpisných, jež připomínají zeměpisci a dějepisci římští a řečtí, průvodný se nám býti vidí původ slovanský jmen těchto:

α) Jména vod.

1. Danuvius. Dunaj.

Řeku Dunaj nazývali Řekové od pramenů až do Dolní Pannonie *Δανούιος*, jak píše Strabo [1]), nebo *Δανούβιος*, jak se čte u Ptoleméa; od Dolní Pannonie až k ústí říkali jí *Ἴστρος*. Tak ji ponejprv zaznamenal Herodot r. 444 př. Kr. — Římanům slula Danuvius, zejména Tacitovi [2]) a spisovatelům Historie císařské [3]), též na mincích [4]) a na kamenech náhrobních [5]); Julius Caesar, Vellejus Paterculus, Plinius a j. ji nazývají Danubius. V staré němčině slove Tuonouua, Thunaw a Tuna [6]), v nové němčině Donau, dialekticky v Bavořích Duenau a ve Švábích Tonnau [7]). Slované ji jmenují Dunaj až na Srby lužické a na Slovence, jimž slove Donava, a na Srby jižní a Bulhary, kteří ji nazývají po staroslovensku Dunav neb Dunavo.

Slovanský původ jména „Dunaj" zřejmý jest: a) ze jmen vod a míst té krajiny, kde Dunaj se počíná, i ze jmen řek, které do něho vpadají; b) z někdejšího slovanského obyvatelstva na pobřeží Dunajském i z hojných vzpomínek na Dunaj v národních písních tohoto obyvatelstva; c) z rozšířenosti jména Dunaj po všech téměř zemích slovanských a d) ze jména samého.

a) Ačkoli krajina, v které Dunaj počátek béře, i ta, kterou na východ se ubírá, od časů pradávných poněmčena jest, mají nicméně vody a mnohá místa blíž pramenů Dunajských a téměř všichni přítokové až do někdejší Pannonie jména buď zřejmě

---

[1]) Strabonis Geographica. Rec. G. Kramer. Berolini 1847. V. II, 29. — [2]) C. Taciti Germania. Ex. rec. C. Halmii. Lipsiae 1851. — [3]) Scriptores Historiae Augustae. Berolini 1864. — [4]) Na mincích cís. Trajana z r. 98. po Kr. — [5]) Na kameně náhrobním v Mareči v Tyrolsku z časů cís. Klaudia (z r. 41.—55. po Kr.) se čte: „*A flumine Pado ad flumen Danuvium*;" (viz J. Thalers Gesch. Tirols, Innsbruck 1843, S. 134), a na kameně pamětním, zřízeném prefektovi pobřeží Dunajského Volcatiovi ve IV. století: „*Volcatio praefecto ripae Danuvii.*" Gruteri Inscriptiones 490, 2. — [6]) A. G. Schmellers Bayeriches Wörterbuch. Stuttgart und Tübingeu, 1827—1837. — [7]) J. G. Kohl Die Donau. Triest 1854, S. 8.

slovanská aneb taková, ježto zněním více k slovančině ukazují, nežli ke kterému koli jinému jazyku.

Počínáť se Dunaj v lese, ondy Silva Herkynia zvaném, v kraji, jemuž jméno Breisgau (st. Brisigavi), ze dvou pramenů, Brieg a Brege (či Brigach), mezi místy Rosekem a Brigarainem [1]. Na blízku prýští se potokové: Wuttach, Treisam, Elz (Elzach) a Kinzig, též řeka Nekař, Římanům Nicer zvaná. Asi čtyři míle od pramenů u Donaueschinku dostávají oba potokové společné jméno Dunaj, od kteréhož místa až do někdejší Pannonie vpadají do Dunaje tyto řeky:

α) Ve Würtembersku a v Bavořích: Wuttach již jmenovaná, Osterach, Ilera, Blava (něm. Blau, srovnej Blavu v Čechách a na Slovensku) blíž Ulmu, kdež jsou nedaleko také prameny vody Filse; Günze u Günzburku; Brenze (snad Břevnice) u Lavinku; Wörnitz (v listinách Warinza), s přítokem Ohří (Eger) blíž Donauwördtu, a tamtéž na západ řeka Zusam, níže pak na slovo vzatá Lika (Lech); dále Ilm, ondy Ilmina (snad Jilemná) u Jrschinku, Abens u Göginku, Altmühl, za Římanů Alcmunis (Ἀλκιμοεννίς) proti Veltenburku; Naba (Naab) u Sinziku, Řezna neb Řezen (Regen) u Řezna, Labora (Laber, srovnej Laborca na Slovensku) u Motzinku nad městem Strubinami (Straubing); Jizera (Yser, Isar) s Lužnou (Loisach), Vilsa (st. Filussa) u Vilshofenu, pak Jin (Jnn) a Ilz (st. Ilzissa) u Pasova, v kterémž místě řeka posléz řečená, než vpadne do Dunaje, pojímá v sebe potok Chlumský (Kolmenbach) a Ranou (Ranna); konečně potok Ostrý (Osterbach).

β) V Rakousích vpadají do Dunaje řeky: Michle (Mühel), Narda (Naarn), Travna (Traun), Enže (kraňskoslovensky Aniža), Ipsa s Ipsicí, Orlava (Erlauf), Bystřice (Feistritz), Medlice (Melk), Bělá (Bielach) se Sirnicí (Sirning), Křemže (Krems), Kouba (Kamp), Blatnice (Fladnitz) a Kiritzbach proti Křemži, Trasen, Brznice (st. Bersinica, nyní Perschling), Dolná (Tulln), Schmieda (Smědava neb Svídava), Vídeň (Wien), Russbach (snad Rusava)

[1]) Kraňskoslovenské breg, starocírkevní brěg, česky břeh, znamená prvotně a na Slovensku podnes každé zvýšené místo, jmenovitě kraj polí ařek, něm. Rain; slovo Brigarain značí tedy tutéž věc dvojnásobně, asi jako jména Kulmberg (Chlum) neb Dobrawald (Dúbrava) v krajinách poněmčených. V Korutanech slove také jedna vesnice, zvaná slovensky Breg, po německu Rain.

a Fischa-Tagnitz s Trstnicí (Triesting), Leštnicí (Liesing) a Pistnicí (Piesting).

γ) V Uhřích jsou přítoky Dunajské: Morava u Děvína, Váh, Hron, Tisa, Litava (Leitha), Raba, Drava a Sáva.

Jestliže tedy řeky tuto jmenované, jako dcery matky Dunaje, jsou Slovanky, neníliž také sama matka Slovanka?

b) Jakož v tomto spise průkazy toho podány, bydleli při Dunaji až do Pannonie od doby předhistorické národové slovanští: Bavoři (Bojové, od pramenů až k Řeznu), Duřinci (od Řezna až k Pasovu), Čechové (od Pasova až ke Křemži), Rakušané a Moravané (od Křemže až k Děvínu) a Slováci (od Děvína až k Vyšehradu a dále), kteréhož dávnověkého obývání památka dochovala se po dnešní den v mnohých písních národních, zvláště moravských a slovenských, v nichž velřeka Dunaj co řeka domácí a vůbec známá se opěvá. Takové písně, ježto k nám zavznívají jako nějaký žalostný ohlas z podunajské dávnověkosti slovanské, jako elegie, kterou národ sám si zpívá nad hroby své minulosti [1]), jsou na Moravě: „Zavěj větříčku z Dunaje“ — „Z této strany Dunaje stojí linda zelená“ — „Šla děvečka pro vodičku cž k bystrému Dunajičku [2]); na Slovensku: „Dunaju, Dunaju, za Dunajom hrajú“ — „Dunaju, vodička tekúca“ — „Dunaju, Dunaju, hluboký na kraju“ a j. [3]). Ano jméno Dunaj stalo se na Moravě, na Slovensku, v Čechách a v Haliči u Rusínů jménem appellativním, znamenajíc vodu vůbec, v kterémž smyslu se ho užívá v písních: „Převez ty mě přes tu malú dunajičku, přes vodu studenú“ — „Stojí hruška v šírém poli, pod tou hruškou dunaj běží, v tom dunaji troje ryby [4])“ — „Za malým dunajkem tam sa husy pasú“ [5]); též v některých písních maloruských: „Čerez dunaj hłubokij vyris teren vysokij“ a „V tychyj dunaj pustyła“ [6]).

---

[1]) Viz rozpravu o Dunaji v Mor. Orlici na r. 1864, č. 174—177. — [2]) Fr. Sušila Mor. nár. písně. V Brně 1860, str. 154, 436 a 438, kromě kterýchž se k Dunaji tamtéž vztahují písně na str. 145, 147, 155, 172, 244, 342, 345, 563, 564 a j. — [3]) J. Kollára Národnie zpievánky Slovákův. V Budíně 1834, I. 6, 83 a 200, a mimo to I. 91, 122, 171, 209, 313, 341, 391, II, 26, 27, 39, 391, 392 a j. — [4]) Fr. Sušila Mor. písně, str. 244 a 564. — [5]) Fr. Čelakovského Národní písně. V Praze 1827, III, 59. — [6]) W. z Oleska Pieśne ludu Galicyjskiego. We Lwowie 1833, str. 327.

c) Mimo velřeku Dunaj jest řeka téhož jména ve Vitebsku a v Litvě a řeka Dunajec v Haliči; téměř pak ve všech zemích slovanských nalezají se jména místní téhož znění, odvedená jednak od osobních jmen Dun a Dunaj, na př. v Čechách: Dunice u Kralovic, Dunajovice u Štěkně v Písecku, Dunajice na Třeboňsku a Dunajovice či Dunavice blíž Konopišť; v Moravě: dvoje Dunajovice a někdejší rybník Donava neb Dunava u Měnína blíž Brna, kdež posud se říká na Dunavách; na Slovensku ves Dunajov a ve Štyrsku u Lubna krajina Dunavice (Dunewitz). Také v banátě Srbském jest voda, zvaná „Donavica," v banátě Německém místo Dunavec a v pluku Sluňském ves Duňák.

d) Co se týče významu jména „Dunaj," pochází dle podobnosti k pravdě z kmene dun, z něhož odvedeno časoslovo duněti, dunúti, tolik co dmouti, *flare*, též hučeti *murmurare*, pročež v písmě psáno: „duch dunul" *animus flavit* [1]). Také slovo dunavka, jistý brouk hučící, na Slovensku tak zvaný, a osobní jméno Dunaj, připomínané v listech českých z r. 1115 a 1186 [2]), nepochybně týž smysl v sobě zavírají. Však učenci posavadní, nehledíce [3]) k tomuto prostému výkladu, ale majíce formu „Danubius" za původní, vysvětlovali jméno Dunaj jedni z jazyka keltického, ježto dle jejich mínění krajiny okolo Horního Dunaje plny Keltů byly, jiní z jazyka německého. Jak nepodstatný však jest výklad jejich, nejlépe vyrozumí se z etymologického rozboru předního keltisty německého, K. Zeussa, jenž ve své gramatice keltické [4]) argumentuje takto: „V nynější řeči irské a britanské (rozuměj keltické) jsou slova, odvedená pomocí slabiky *ub-i*; slova taková však čteme též ve spisech Julia Caesara, totiž: Dan*ubi*us,

---

[1]) Viz Slovníky Bernolákův a Jungmannův. — [2]) *Custodes ecclesiae in villa Wsechar, Mutis, Zuar, Milik, Dunay, Stoyan etc. Erben Reg. Boh. I. 89. et 176.* — [3]) Ani Šafařík jasně se nepronáší, že by jméno Dunaj pokládal za slovanské, odváděje je společně se jmény Tanais, Danapris, Danastrus, Danu-bius, Don a Dvina od kmene dan a tan (Starož. slov., str. 404, Poznam.), a pravě na jiném místě (tamtéž, str. 410), že jména Visla, Hron, Pleso a j. jsou svědectvím o starobylosti Slovanů před Tatrami, jiná jména ale, totiž Dunaj, Rudon a Tyras že tomuto svědectví neodporují, jsouce buď všem jazykům obecná, aneb mohouce nejpřirozeněji ze slovanského povoděna býti. — [4]) C. Zeuss Grammatica celtica. Lipsiae 1853, p. 751. Mimo Zeussa psali o keltickém původu jména Dunaj také Vinc. z Paulhausen ve spise: Garibald oder Urgeschichte der Bayern. München 1810, a F. J. Mone: Urgesch. des badischen Landes. 2. Th.

Mand*ubii*, Es*ubii*; ve spisech Pliniových: Es*ubii* a na deskách Peutingerových: Vid*ubia*; „tedy jsou slova tato keltická." Dále pak praví o původu slova Dunaj takto [1]): „Jméno řeky D*á*nubius (*sic*) snadno odvésti lze z irského jména přídavného: dána, dán, t. j. *fortis, intrepidus, audax,* proto že Dunaj prudce a rychle teče („*ex quo dán ob fortem, citatum cursum facile interpretationem invenerit Danubius* [*deriv. ut Mandubii, Gelduba, Anoba*], *nomen fluvii*"). K této dedukci Zeussově připomínáme: kdyby každé slovo, ježto v sobě zavírá odváděcí slabiku *ubi,* již pro tuto slabiku bylo keltické, byla by také keltická česká jména místní: Jal*ubí*, Kal*ubice*, L*uby* a Sr*uby*, ano i hol*ubi* a otr*uby*, i mohli by se domnělé známky keltičiny ve všech řečech evropejských stíhati. Mimo to neshoduje se Zeussův výklad jména Dunaje, totiž „voda náhlá," se skutečností, ježto každá řeka odvádí jméno od povahy své blíž pramenů, Dunaj však u pramenů není prudký, nébrž plyne volně, nabývaje bystroty teprv od měst Ulmu a Pasova, když se byl sesílil horskými řekami Ilerou a Jinem.

K tomuto mínění Zeussovu, že jméno Dunaj jest původu keltického, skládajíc se z kmene dan a koncovek *ub* a *i* (danubi), přidává se také dokt. Fr. Miklosich, odpíraje, že by Dunaj bylo jméno slovanské, ježto prý není dokázano, že jméno osobní Dunaj a místní jména Dunice, Dunajice, Dunajovice, Dunava a jiná jsou slovanská a slovo dunaj, připomínané výše v písních národních, jméno appellativní, znamenajíc vodu vůbec [2]). A však slovanský původ jmen řečených patrný jest ze slovanského kmene dun a ze slovanských koncovek aj (sr. dun-aj, rat-aj, voz-at-aj), ice, ovice a ava, též z toho, že veškerá přivedená jména místní leží v krajinách čistě slovanských. Tíže zajisté bylo by prokázati, že dotčená jména nejsou slovanská. Zdaliž pak Dunaj jest jméno appellativní čili nic, na tom tu méně záleží.

Někteří němečtí spisovatelé odvádějí jméno Dunaj dle švábského vyslovování „Tonnau" od slova Tanne, jakoby řekl Tannau neb Tannenau, aneb od slova Don, což prý znamená vodu horskou; však ani J. Grimm ani O. Schmeller výkladu takového neschvalují, J. Grimm pak výslovně praví [3]), že Němci jméno

---

[1]) K. Zeuss Gram. celt. p. 994. — [2]) Fr. Miklosich Die Fremdwörter in d. slav. Spr., S. 13. — [3]) J. Grimm Gesch. der deutschen Sprache, S. 456.

„Donau“ vzali od Keltů, když se do krajin podunajských přistěhovali; co by však kelticky znamenalo, toho nevysvětluje.

Svrchu položená jména řeky Dunaje, u jiných národů obyčejná, jsou pouhé varianty slovanského jména „Dunaj,“ utvořené rozdílně dle orgánů jednoho každého národu. Staroněmecké Thunaw a Tuonouua jest téměř bez proměny slovanské Dunaj neb Dunav, kteréžto velká podobnosť tím se vysvětluje, že Němci, jsouce nad Mohanem a v Pannonii (Gotové) od nepamětných časův nejbližší sousedé Slovanův, to jméno přímo z úst slovanských slyšeli. Kdyby pravé jméno řeky Dunaje bylo tak řečené keltické „Dánubi,“ jak za to má Zeuss, byli by Němci, přijavše je od Keltů, zajisté zcela jiné jméno z něho udělali, než Thunaw neb Donau. Řecké jméno *Δανούιος*, jak Strabo je píše, učiněno jest z Dunaje přesmyknutím samohlásek *a* v *u* (Danuj), podobně, jako Strabo z Moravy (srbské) udělal *Μάργος* a jako spisovatelé středověcí udělali z Rudolfa Rodulfa, z Dambořic Tumbaritz, z Litoměřic Lutimaric a j. Taktéž nevidí se latinské jméno *Danuvius*, jakž psáno na mincích a na kamenech římských v krajinách jihodunajských, býti nic jiného, nežli jihoslovanské Dunav s podobným přesmyknutím vokálů *a* a *u*. Ve formě Danubius pak proměněno jest *v* v *b* asi tak, jako ve jméně Babic, z něhož učiněno Pawitz aneb v Bohuslav, kteréž změněno ve Wohuslab.

2. Reganum. Řezna.

Z řek, ježto od severu z Germanie tekou a do Dunaje se vlévají, staří spisovatelé připomínají Řeznu, Kuznou, Moravu rakouskou, Dyji a Hron, kteréž vody co přítoky Dunajské napřed tu klademe.

Řeku Řeznu jmenuje nejprv zeměpisec Ravenský, spisovatel VII. století, v zemi Duřinské, táhna se ke spisu zaslému gotického kosmografa Athanarida, jenž byl živ v 2. polovici V. století, kteréhož času šla ještě říše Duřinská až k Dunaji. Zmiňuje se o ní těmito slovy: *Per quam Turringorum patriam transeunt plurima flumina, inter cetera, quae dicuntur Bac* (chybně místo Nab) *et Reganum, qui in Danubio merguntur* [1]). Němci nazývají tuto řeku

[1]) Ravennatis Anonymi Cosmographia. Edid. M. Pinder et G. Parthey. Berolini 1860, c. 25.

Regen. Oboje jméno uděláno jest proměnou sykavky *z* v *g* ze starodávného českého jména Řezna [1]), kteréž znamená vodu rychlou, od adjektiva řezen = bystrý, a dle něhož nazváno také město Řezno při ústí té řeky.

Někteří spisovatelé němečtí rádi by odváděli jméno Reganum z německého Regen; však E. Förstemann, prohlížeje k tomu, že Němci velmi pozdě do Řezenska přišli, pochybuje o pravosti tohoto odvodu, řka: „Wir werden noch sehr zu zweifeln haben, ob dieser Flussname deutsch ist“ [2]).

3. Marus et Cusus. Morava a Kuzná.

Tacitus vypravuje [3]), když průvodčí, kteří krále Mirobuda Moravského do Raveny a jeho nástupce Katvaldu do Forum Julii v Gallii ve vyhnanství byli doprovodili, vraceli se do své vlasti, že císař Tiberius, obávaje se, aby v pokojných zemích nečinili rozbrojů, kázal je usaditi z opatrnosti vně říše římské za Dunajem mezi řekami Marus a Cusus. Jména tato všelijak již jsou vykládána; jedni měli je za Moravu a za Váh, jiní za Moravu a za Hron a opět jiní za Maroši a za Tisu; nám však se pravdě podobá, že tu rozuměti náleží potok Marbach a řeku Kuznou či Kuzovou (Gusen) v Horních Rakousích mezi městečkem sv. Jiřím a zámkem Marbachem na západ od města Mauthausu na Dunaji [4]). Krajina mezi oběma vodami jest sice nevelká, ale úrodná i vínoplodná, a Římané, majíce stanoviště své na druhém břehu v Linci a snad již také v Laureacum, mohli k těmto sousedům svým, jichž byl skrovný počet, dobře přihlížeti.

Jména obou řek beze vší pochyby jsou slovanská, jako byla slovanská krajina, skrze kterouž tekou. Jméno Gusen podobá se českému jménu „Kuzná,“ od kuzu, t. j. drobného křemele, s kterýmž jménem srovnávají se jména vesnic Kuzová a Kuzy v Čechách. Počíná se u Rychnova a teče okolo vesnic Statzinku, Rece a Lunkovic (Lungitz), padajíc u osady Gusen do Dunaje. Potok

---

[1]) Juxta fluvium Reznam. Cosmas Chron. Boemiae ad a. 1106. — [2]) E. Förstemann Altdeutsches Namenbuch, II, 1859. — [3]) Tacitus Annales II, 62, 63. — [4]) Také Vocel se domýšlí, že Cusus jest řeka Gusen nad Lincem, řeku Marus ale má za Moravu pod Děvínem, která jest příliš vzdálená. Pravěk země České I, 168.

Marbach teče okolo vsi téhož jména, kde jest starý zámek a na blízku pole, řečené Marchfeld a vinohrady March, z čehož patrno, že Marbach jest tolik co Marchbach, totiž Morava, u Tacita Marus. (Srovnej Morava, Maraha, Marach, March, a Bělá, Bielaha, Bielach). Jiný potok zvaný Marbach, jest naproti Bechlanům (Pechlarn) při Dunaji, jenž má počátek u vesnice Kolnitz a mlýna Pleisinku, teče blíž vsí Granz, Dubiny (Dimling) a Motzlinku a vpadá u městečka Marbachu do Dunaje.

4. Te. Dyje.

Řeku Dyji za časů římských zaznamenal Ptoleméus r. 160. po Kr. jakožto hranici mezi Čechy a Rakušany, an píše: „*Καὶ συνεχεῖς αὐτοῖς* (*Βαίμοις*) *παρὰ τὸν ποταμὸν οἱ Τερακάται*,“ t. j. jichž (Baemů) sousedé jsou u řeky Dyje Rakousi[1]).“ Jméno „Te“ jest zkrácené za „Teja“ či „Taja,“ jakž Němci posud Dyji říkají. Od časů Ptoleméových nejmenuje se Dyje již nikde až v listu kolegiálního kostela Boleslavského k r. 1052 a v Kronice Kosmově k r. 1082, kdežto se klade její pravé jméno „Dyja“ [2]).

Slovo „dyje“ znamená zde onde v Čechách tolik, co odry neb tyčky, z nichž se patra ve stodolách dělají [3]), a podlé toho mohlo by se jméno Dyja rozuměti na řeku, která má počátek v lese tyčkovém, což by ovšem dobře se srovnávalo s místy, odkud Dyje se prýští, ježto Dyje moravská vychází z lesin nad Telčí u Panenské Rosičky, rakouská pak z lesů blíž Sedmi Lip mezi Vitorazí (Weitra) a Světlou (Zwettel). Pravdě však podobno, že se tím slovem za starodávna něco jiného vyrozumívalo, což přišlo v zapomenutí.

Kromě toho, že oba pramenové řeky Dyje počínají se v půdě, která jednak posud slovanská jest, jednak před léty slovanská byla, stvrzuje se slovanský původ její také tím, že obě Dyje, moravská i rakouská, pojímají v sebe vody, vesměs slovanská jména mající. Do moravské Dyje, prvé než s rakouskou se spojí, vpadají potoky Tříhrázný a Vápovka; do rakouské: Javornice (Jauerling)

---

[1]) C. Ptolem. Geogr. II, 11. — [2]) *In flumine vero, quod dicitur Dyga de omnibus pontibus decimum tributum.* Boček Cod. dipl. Mor. I. 125. Rivulus nomine Dya. Kosmas Chron. Boem., p. 163. — [3]) Říká se „na odřích, na dyjích“; viz Slovn. Jungmannův.

u Biteše rakouské (Vittis), Jesenice (Jasnitz) u Býdova, Trnávka (Türnau) nad Jedlicemi (Edlitz), Leštnička (Lexnitz) u vsi téhož jména a Slatinka (Schlatten) v lese Chlumci (Helmiz) blíž Karlšteina. Do spojené Dyje, počínajíc od hradu Rakouského až k ústí jejímu, vlévají se: potok Křeslice u Freišteina, Želetava u Bítova, Olešná u Hardeku, Blatnice (Fladnitz) pod hradem Kyjovem (Gaya), Hradnice u Znojma, Pulkava u Lavy, Jevišovka u Frelichova, Jihlava u Mošova a Trutmanka u Staré Břetislavi. Konečně porovnána buďte se jménem řeky Dyje jména vesnic: Dyjice (Dejce) a Dyjička (Dejčka) blíž pramenů Dyje moravské; Dyjákovice (Thayax) pod Znojmem, též Dyjákovce a Dyjáková na Slovensku. Co do koncovky, podobá se Dyji řeka „Troja“ v pruském Opavsku, tekoucí od Žopov pod Hlubčici ke Ketři.

5. Granuas. Hron.

Řeku Hron zaznamenal císař římský Marcus Aurelius. Leže táborem v údolí jejím r. 178. po Kr. ve válce s Markomany a Kvady, dokončil tu první knihu svých zápisek těmito slovy: *„Τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ“* t. j. To psáno ve Kvadech na Hronu. Tato řeka jest na Slovensku jediná, jejíž jméno z doby římské se zachovalo. Počínáť se Hron u Červené Skály na východ od Králové Hole ve vysokých Tatrách v místě, ježto slove Vrch Hrona (sr. Vrchlabí v Čechách a *Vistulae caput* u Ptoleméa), teče na Březno, Banskou Bystřici, Zvolen, Čarnec, Královou Báni a Tekov a vpadá naproti Střehomu do Dunaje. Máť mnoho přítoků horských, z nichž jsou hlavní Rohozná u Bujákova blíž Března, Černý Hronec a Osrblanská voda níže Hronce, Bystrá naproti oběma tamtéž, Vajšková u Lopeje, Sopotnice u Brusné, Bystřice u B. Bystřice, Slatina, spojená s Očkovou a Nerešnicí u Zvolena, Stará Voda u Březnice, Křemnička níže Staré Křemničky, Doubrava a j.

Jméno Hron mohlo by se snad odváděti od časoslova hrnouti (též hronouti), řítiti se, *ruere*, stürzen. Římané a Němci udělali z Hronu Gran (Granum a Granuas) proměnou *o* v *a*, tak jako Znaym ze Znojma, Mayres z Mojžíře a Marahu z Moravy. Kromě Velkého Hronu jest na Slovensku také malý Hron čili Hronec, potok v Gemeři.

6. Moenus. Mohan.

Tato řeka přivádí se ponejprv u Pomponia Mely [1]) pod jménem „Moenis;“ Pliniovi a Tacitovi slove Moenus, pozdějším spisovatelům Mogonus a Mohin. Athanarid, zeměpisec gotský (ok. r. 470), nazývá ji Movin, Němci v IX. století Moin (r. 802 Moin-Viniti), nyní Main a okolo Würzburku dialekticky Mön [2]). Čechové ji jmenují ode dávna Mohan (Mogan). Prýští se ze dvou pramenů blíž hranic českých, severně (Bílý Mohan) na Sněžné hoře, kde se také počíná Sála srbská, Ohře česká a Naba bavorská; jižně pak (Červený Mohan) pod městem Baireutem u městečka Krušného (Kreussen) blíž hory Chlumu (Kulm) zároveň s Olešnicí (Olschnitz) a Bahnicí (? Pegnitz). Pojímá v sebe u Baireutu Olešnici dotčenou, u Bamberka Regnici, u Gmundu Sálu bavorskou a Sinou, u Wertheimu Dúbravu (Tauber), u Miltenberka Mudavu, pod Ašafenburkem Olšavu (Elsava) a v. j. Jméno Mohan, co do koncovky, porovnati lze se řekou „Sanem“ v Haliči, a místním jménem „Tuhan“ v Čechách blíž Smečna a Bezdězí.

7. Dubra. Dúbrava.

Nejmenovaný kosmograf Ravenský ze VII. století nazývá v zemi Francké, nynějších severních Bavořích a Würtembersku, řeky: Movin (Mohan), Logana, Nida a Dubra, dokládaje, že tato jména má od gotského kosmografa Athanarida, jenž žil v 2. polovící V. století [3]). Řeka, již nazývá Dubra, jest slovanská D o u b r a v a, nyní Tauber řečená, jenž se počíná ve Würtembersku nedaleko přítoku Dunajského, jmenovaného Wörnitz a vpadá blíž Wertheimu do Mohanu. Řeka tato, zaznamenaná již v V. století, jest velmi důležitou památkou pradávného slovanského obyvatelstva v západním Bavorsku a ve Würtembersku, rozdílného od pozdějších osadníků slovanských, ve středověku pro vzdělávání země tam přeložených, jichž paměť se chová v německých jménech místních: Windischenbach, Windisch Bockenfeld, Altenwinden, Böhmischkirch a j. Že německé Tauber

---

[1]) Pomponius Mela De situ orbis. IV, 2. — [2]) K. Mannert Germania, S. 423. — [3]) Ravennatis Anonymi Cosmographia. Berolini 1864. IV. 24. Píšeť nejmenovaný zeměpisec: *Ego secundum Athanaridum Gothorum philosophum civitates* *F r a n c o r u m p a t r i a e* *nominavi*: *Maguntia etc. In patria Francorum flumina sunt: Logana* (též Logna, Lahn), Nida (Nied), Dubra, Movin.

u Athanarida Dubra, jest slovanská Doubrava, stvrzuje se analogickým jménem Doubravice v Litoměřicku v Čechách, z něhož Němci udělali Tauberwitz. E. Förstemann [1]), neznalý slovančiny, pokládá jméno Dubra ve svém německém jmenoslově za keltické.

8. Fuldaha. Vltava.

Řeka Fulda připomíná se ponejprv r. 751. po Kr.; tedy jen výjimkou a nenáležitě ji tuto klademe mezi místopisné památky z doby římské. Učenci vůbec mají jméno Fulda, zvláště starší jeho formu Fuldaha, buď za keltické nebo za německé, a domýšlejí se, že také česká Vltava původně tak slula. Dle našeho zdání jest to však naopak, Fulda jest slovanská Vltava.

Krajina na horním pořičí řeky Fuldy, tu kde leží město Fulda, zároveň s vedlejším pořičím řeky Sály byla již za doby římské slovanská, jakož jsme ve článku o Hermunduřích ukázali. Když sv. Sturmius ok. r. 750 hledal v lese Bukovině příhodné místo, kde by klášter (Fuldu) založil, spatřil jest, an Slované v řece se tam koupali.[2]) Památka těchto Slovanů středověkých a římských podnes trvá ve jméně blízkého hradu Homole (Hummelburg) a osad: Milice (Milz) Lubno (Laufen), Chyšice (Kissingen), Karnice (Garnitz), Tulba a j., jakož i v jisté podobě obyvatelů na řece Fuldě se slovanskými obyvateli v Čechách[3]). Není tedy pochyby, že i řeka, která v této krajině se počíná, má jméno slovanské, a nikoliv keltické neb německé, což také stvrzuje slovanské jméno přítoku jejího, zvaného r. 786 Milzisa, nyní Mülmisch na jih od Kaselu [4]). Letopisec německý kláštera Fuldského, jenž r. 872 vypravuje o porážce, kterouž patero vojvod českých vzalo od vojska krále Ludvíka nad řekou Vltavou v Čechách, nazývá tuto Vltavu Fuldaha [5]); spisovatelům listin klášterů sv. Floriánského a Wilherinského v Horních Rakousích slove Vltava česká k r. 1113 a 1146 Wultha [6]) a Wulta [7]), posud pak říkají Němci Vltavě a Vltavici vůbec Wuldau, Muldau a Moldau; týmž způsobem pojmenovali také spisovatelé němečtí VIII.

---

[1]) E. Förstemann Altd. Namenbuch, II, 439. — [2]) Pertz Mon. Germ. II, 369. — [3]) Viz v Dokladech Peezův článek: „Eine slavische Colonie in Deutschland.“ — [4]) E. Förstemann Altd. Namenbuch. — [5]) Annales Fuldenses ad annum. — [6]) Stülz St. Florian, S. 223, *„usque ad fluvium, qui Wultha vocatur,* — [7]) Stülz Gesch. v. Wilhering, S. 468 *„usque ad fluvium Wulta.“*

století Vltavu duřinskou (Fuldu), nemohouce toho jména ani vysloviti ani napsati, nejprvé k r. 751 Vultaha [1] (srovnej Litava a Litaha, Morava a Maraha), potom r. 752 Vuldaha [2], r. 753 Fulda [3], r. 770 Vulda, r. 777 Vulta a r. 1012 Fultha [4], kteréž jméno zkažené potom zachováno řece i klášteru nad ní založenému na všechny časy.

Co by Fulda neb Fuldaha znamenalo kelticky neb německy, posud nikdo nevyložil [5]; že však Vltava, složena jsouc ze kmene „vlť" od vláti a koncovky „av, ava, avo," znamená tolik, co *undiflua* wasserreich, vysvětlil jasně Šafařík, postaviv tím spolu na jisto slovanský původ Vltavy české i duřinské [6].

9. Albis. Labe.

Labe, staročesky Labě, sluje jiným Slovanům Laba, Lužičanům Łobjo, Polabanům Loby neb Laby, Němcům vůbec Elbe, Krkonošanům Albe, Římanům Albis, středověkým latiníkům Albia, Albea a Alba, Řekům *Ἄλβις* a *Ἄλβιος* (u Diona Cassia).

Ze spisovatelů římských jmenuje Labe ponejprv Vellejus Paterculus [7] k r. 5. po Kr., kteréhož roku se s císařem Tiberiem ve válce s Němci až k ústí té řeky byl doplavil. Tou dobou připomíná je také zeměpisec řecký Strabo a po něm Pomponius Mela, Plinius, Tacitus a jiní. Však ani Římané ani Řekové náležitě nevěděli, kde Labe má počátek. Tacitus kladl prameny Labe do Duřinek [8], maje za Labe Ohři, západní přítok jeho, a taktéž Dio Cassius, jenž praví, že Labe (*Ἄλβιος*) se prýští z hor vandalských [9], t. j. srbských mezi Čechami a Míšní. Ptoleméus, jakož podobno ze stupňů výšky a šířky, k nimž původ Labe klade, měl Orlici za Labe [10]. Ani v středověku nevěděli cizo-

---

[1]) E. F. Dronke Codex diplom. Fuldensis, Cassel 1850. — [2]) [3]) [4]) Tamtéž. — [5]) J. Grimm praví sice, že by slovo Fulda mohlo se odváděti od staron. fulta = terra (Gesch. d. deutsch. Sprache, 574) a Fuldaha že by bylo tolik, co Landfluss, ale to jest výklad velmi strojený. J. E. Vocel (Pravěk český I, 121) se domýšlí, že Vltava pochází buď z keltického huit, huilt neb ava, což prý znamená potok, anebo z něm. aha = řeka. — [6]) Die ältesten Denkm. d. böhm. Sprache. Prag 1840. S. 62. — [7]) Vellejus Paterculus Hist. rom. II. 106. — [8]) In Hermunduris Albis oritur. Tacitus Germ. 51. — [9]) *Ἐκ τῶν Οὐανδαλικῶν ὀρῶν.* Dio Cassius, I. 55. c. 4, 2., — [10]) Ptolemaeus Geographia II, 11.

zemci určitě, kde se Labe vyřinuje, ježto Adam Bremský (ok. r. 1075) píše [1]), že má počátek v hlubokém lese Moravském nedaleko pramenů řeky Odry.

Počínáť se Labe v horách Krkonošských blíž vrcholu Krkonoše (něm. Krksch) u louky Návorské (Naworer Wiese) a nedaleko pramenů řek Úpy, Jizery, Lomnice, Bobrové a Kvíce (něm. Queiss), z nichž onyno dvě tekou do Čech, tyto tři do Slézska. Na dlouhé cestě své k ústí u Hamburka pojímá v sebe množství řek a potoků, ježto mají vesměs jména slovanská, a to v Čechách: Bělou (Weissbach) u skály Tvrze, Malé Labe u Hostinného, Úpu u Jaroměře, Medhuji u Josefova, Trutinu u Smiřic, Orlici u Hradce Králové, Loučnou a Chrudímku u Pardubic, dále Doubravu a Cidlinu u Libic, Mrlinu naproti Sadské, Jizeru u Toužími, Vltavu u Mělníka, Ohři u Litoměřic, pak Bělou, Ploučnici a Kamenici blíž hranic saských. Za pomezím českým vtékají do Labe: Bystřice u Drážďan, Sála a Ohra blíž Magdeburka, Hobola, Tepenice, Lokenice, Jedla (Elda), Suda (Sude) u Radhoště, Bilena, Kaknice a jiné, jichž pravým jménem slovanským neumíme pojmenovati.

Jméno Labe vidí se, co do původu, býti ve svazku s kmenem lab a odvedeným z něho časoslovem labiti a lábati, tolik co píti, a jménem statným labuť, polsky łabedż [2]). Neníť pak Labe jediná voda toho jména v zemích slovanských. V Čechách jest kromě něho potok Labe blíž Malé Skály, na němž mlýn slove „na Labi," a nad Vysokým Mýtem potok „Labičko," jenž teče od Sloupnice přes Hermanice do řeky Loučné. Na Slovensku slove blíž Hrádku nad Píšťany potok nevelký Labce, a ve Štyrsku Labnice (Lafnitz) řeka horská, vpadající do Raby; v Srbsku jest potok Lab a v Bulharsku řeka Laba (Labe). Také místní jména téhož kmene jsou v zemích slovanských obyčejná, na př. v Čechách: Laby, Labzí, Labouň, Labětín, Podlabce a Labinec (vrch); ve Slézsku Labzice u Miliče, v Dalmatsku Labín *(Albona)*, v Bulharsku Labice a v Rusku Laba, Labún a Labnov.

Latinské a řecké jméno *Albis* (Ἄλβις) povstalo ze slovanského Labe přeložením hlásky *a* před plynné *l*, jakž to or-

---

[1]) **Adami Bremensis Histor. eccles. Hamaburg. II. art. 18 et 19.** — [2]) **Viz Slovník Jungmannův.**

gánům římským a řeckým bylo příhodnější. Taktéž proměnili i Němci slovanské Labe nejprv v „Albe," jak v Krkonoších podnes se mluví, a potom v „Elbe," přezvukem *a* v *e*, s kterouž proměnou porovnati sluší také proměnu českého místního jména Lhoty v německé Algot a Alhütten a potomně v Elgot a Elhütten.

Němečtí učenci mají Labe vůbec za jméno původně německé. J. Grimm domnívá se, že kmen jména Elbe, lat. Albis, česky Labe, jest domnělé gotické Albs, staroněm. Alp, alpiz, středoněm. elbez, staronord. älft, ags. älfet, česky labuť, a že jméno řeky Labe a ptáka labutě jest jedno a totéž, co latinské *albus*, totiž bílý [1]. A. Wilhelm, Fr. A. Dommerich [2] a K. Preusker dovozují, že slovo Elbe znamená v němčině řeku vůbec, rovněž jako staronordické či švédské Elf či Elfa vesměs vodu značí. Wilhelm jmenovitě o tom praví: „Den Namen Elbe leitet Fabricius von seinen elf Quellen her. Im Schwedischen heisst noch jeder Fluss Elf; so war es wohl auch im Altdeutschen, und die Elbe hat vorzugsweise diesen Ehrennamen behalten" [3]. Zvláště horlivě hájí německého původu jména Labe Preusker, ohražuje se vší silou proti tomu, že by pocházelo ze slovančiny. „Die Elbe" dí „hat einen altdeutschen Namen, und es ist wahrhaft drollig, wenn man so weit gehen will, ihn von dem slavischen Laba ableiten zu wollen; es kann schwerlich angenommen werden, dass die seit frühester Zeit an diesem echtdeutschen Flusse wohnenden Germanen (nechť toho p. Preusker dokáže!) um einen Namen für ihn bei den erst später (kdy asi?) an ihn gelangten Slaven angesucht haben werden. Die Elbe führt einen sehr natürlichen Namen im Deutschen. Alba, Albja, Elbe a. h. d. heisst Fluss (v kterém slovníku?), Elf nordisch, und noch jetzt in Schweden" [4]. Proti tomuto odvádění jména Labe ze Švédska však připomínáme, že řeka Labe počíná se a teče v Čechách a nikoli ve Švédích, a že by bylo velmi podivné, aby z tak daleké země měla jméno své. Učenci výše jmenovaní tvrdí sice jednomyslně, že slovo Elbe v němčině znamená řeku vůbec, ale

---

[1]) J. Grimm Gesch. d. deutsch. Sprache, S. 228 u. 456. — [2]) Fr. A. Dommerich D io Nachrichten Strabos über Deutschland. Marburg 1848, S. 93. — [3]) A. Wilhelm Germanien, S. 77. — [4]) K. Preusker Blicke in die vaterländische Vorzeit II, 25.

ani jediným příkladem toho nedokládají; skutečně pak není v zemích německých mimo slovanské Labe jiné řeky, kteráž by se nazývala „Elbe."

10. Salas. Sála.

Z přítoků řeky Labe známa byla Římanům a Řekům jediná Sála, kterouž Strabo nazývá Σάλας [1]). Ptoleméus jí nejmenuje, kronikáři středověcí však ji nejednou připomínají. Že jest Sála jméno slovanské, potvrzuje již starý letopisec kláštera Reinhardsbrunského v Duřinkách, jenž píše k r. 1193: *Hermannus, lantgravius Thuringensis, in orientalem Saxoniam provectus, super ripam fluminis, quod slavica lingua Sale dicitur, ad urbem Camberg castra metatus est* [2]). Přes to vysvědčuje se povaha slovanská řeky Sály krajinou, kde se počíná a kudy teče, slovanskými jmény vod, které v sebe pojímá, a tím, že i v jiných zemích ondy slovanských, a to jediné v zemích takových, totéž jméno se shledává.

Sála Labská má počátek v tak řečených Smrčinách blíž pramenů Mohanu a Ohře České. Již nedaleko zřídel jejích vpadají do ní potoky Lamitz, Schwesnitz a Regnitz, nad městem Dvorem k severu potoky Selbitz, Moschwitz a Lemnitz, na jih od Saalfeldu potok Loquitz, u Blankenburku Rina a u města Orlamünde řeka Orla; níže pod hradem Lobdou spojují se s ní potoky Roda, Leitra a u Sulce Jilma (Ilm), ježto teče od Waimaru; naproti Naumburku vlévá se v ni Unstruta, sesílená Losou (Lossau) a Vipavou (Vipach), u Beuchlitz nad městem Halí Halstrov, pod Halí Salice (Salza), přicházející ze Slaného jezera, dále Vipera (Wipper) a Buda (Bode), až pak naproti Srbišti (Zerbst) vpadá do Labe.

Jiné řeky téhož jména jsou: Sála duřinská, nad níž leží město Kyšice (Kyssingen), vlévající se do Mohanu; Sála řezenská, přítok řeky Řezny; Sála s přítokem Salicí (Salza) v Salcbursku; Salice (Salza) v Horním Štyrsku, kteráž teče od Marie Cel do řeky Mury, a konečně Sála (Zála) v západních Uhřích, ježto se tratí v jezeře Blatenském.

---

[1]) Strabonis Geographica VII, 1. — [2]) Fr. Wegele Thüringische Geschichtsquellen, I. Bd. Annales Reinhardsbrunnenses. Jena 1854, S. 63.

Slovo sála znamená v sanskrtu vodu, a sál v lužické srbštině rybník; zdali tedy podlé toho Sála Labská značí jen vodu vesměs, anebo vodu slanou zvláště, nebudeme rozhodovati; však dotýkáme, že při všech řekách, jmenovaných Sála a Salice, jsou slané prameny, až na Sálu uherskou, o níž nám není vědomo, zdali v sobě chová pramen slaný.

11. Svebus. Spreva.

Ptoleméus jmenuje v střední Germanii řeku Σουῆβος, dotýkaje, že v krajině od Labe na východ až k ní bydlejí Semnoni. Dle jeho mapy Germanie měla prameny asi u vrchu Askiburgion a ústí někde u Roztok při moři. Poněvadž v těch končinách nižádné řeky podobného jména není, mají někteří spisovatelé za to, že Ptoleméus tu pochybil a nazval buď Odru anebo Vranou (Warnow) v Meklenbursku Svebus. Nám však podobá se, že spíše písař geografie Ptoleméovy chyby se dopustil, napsav Σουῆβος na místě Σπρῆβος, a že se tu rozuměti má řeka Spreva, kteráž, počínajíc se na hranicích českých nedaleko Ještěda (Askiburgion), teče odtud na Budišín, dále, pojavši v sebe druhý pramen Sprevici, na Hrádek (Spremberg), Chotěbuz a dolů k Berlínu, u Spandavy vpadajíc do Hoboly a s ní společně u Havelsberku do Labe. Teče tedy právě krajinou, v níž Semnoni (zemani) na sněmy a k bohoslužbám do Slivna neb do Stodoran (u Havelsberka) se scházívali. Za Sprevu pokládá řeku Suebus již také Šebestian Münster, učený vydavatel geografie Ptoleméovy (r. 1540) a J. E. Biester v rozpravě: „Zdaliž nejstarší obyvatelé Braniborska byli Němci nebo Slované“ [1]).

12. Viadrus. Odra.

Řeku Odru, kteráž slove dialekticky v Čechách, též lužickosrbsky a luticky Vodra, přivádí ze starých spisovatelů jediný Ptoleméus, nazývaje ji Viadros (Οὐίαδος). Adam Bremský (ok. r. 1075) dává o jejím počátku a toku tuto památnou zprávu: *„Odera flumen, amnis ditissimus Sclavanicae regionis, oritur in profundissimo Merahorum saltu, vergens in boream, per medios Winulorum transit populos, donec perveniat ad Juminem, ubi Pomeranos*

---

[1]) Abhandlungen der k. preus. Akad. d. Wissenschaften. Jahrgg. 1810 Berlin 1815, S. 127.

dividit a Wilzis" [1]), t. j. „Řeka Odra, nejhojnější voda v krajině slovanské, má počátek v hustém lese Moravském, odkudž ubírá se na sever, tekouc uprostřed národů slovanských, až dojde k Volínu, kdež dělí Pomořany od Luticů." Podlé těchto slov Adama Bremského tekla Odra ještě v XI. století krajinou veskrz slovanskou, ježto vytlačování Slovanů na dolním a středním toku jejím u Štětína a Vratislavi, počalo se teprv v XII. století a kolonisace u pramenů jejích na Moravě v století XIII. Na potvrzení zprávy Adama Bremského, že Odra za jeho doby, zajisté ale již i za doby Ptoleméovy, šla uprostřed obyvatelstva slovanského, přivedeme tu jména výhradně slovanská vod vedlejších do ní vpadajících, od tohoto obyvatelstva jim daná.

Řeka Odra, vyšedší z hustého lesa jedlového blíž Kozlova na východ od Olomouce, v němž, jak Adam Bremský správně udává, má svůj počátek, pojímá v sebe potoky Smolnou, Smilovku a Čermnou; nad městysem Spálovem Budišovku, Suchou a potok Něčín, u Mankovic potok Vražný, u Jesenice Temenici, nad Jičínem Jičinku se Zrzavkou, u Albrechtic Sedlničku, blíž Proskovic Lubinu a Ondřejnici, u Třebovice Opavu a pod Ostravou Ostravici. Pod Ratiboří v Horním Slézsku vpadají do ní řeka Pština s Trojí a Moravou, u Převozu Rudka a níže ní Běravka, u Kozlí Kladnice, u Stradúně Stradúnka, u Krapkovic Osoblaha s Prudníkem, pod Opolím Malá Pěna, níže Břehu Nisa se Stěnavou, u Vratislavi Olava a Slez, pod Vratislaví Bystřice se Svidnicí, u Parchovic Kače, u Hlohova Baryč, u Krosna Bobr, spojený s Kvicí a Černou, a pod Hubínem Nisa Lužická. Dále na sever vlévají se do Odry u Kunic Pliska, u Kostřína Varta, u Kynic Odřice a Kunice, blíž Svetu Velsa, tekoucí z Voleckého jezera, u Štětína Řehlice a Pernice, blíž Police Jina a nedaleko místa, kde se vlévá do Východního moře, Stepenice.

Hledíce k této řadě slovanských jmen přítoků Oderských a k svědectví Adama Bremského o někdejším výlučně slovanském obyvatelstvu na pořičí Oderském, nemůžeme pochybovati, že také jméno Odra jest slovanské. V češtině znamená odr, dial. vodr a vodro stromek či tyčku, zvláště na vedení vína. Totéž znamenal vodr v zašlém nářečí lutickém, ježto se v Meklenbursku r. 1232

[1]) M. Adami Historia ecclesiae Hamaburgensis 1706, art. 13.

na řece Vranové blíž Guostrova jmenuje Vodrový les (Wodrowi łaz) [1]; a rovněž v Charvátsku, kde také jest řeka Odra a nad ní dvě vesnice téhož jména, nazývají se koly na víno odřiny. Jest tedy Odra voda v odrovém lese se počínající, jako slove voda, počínající se v lese dubovém či v doubravě, Doubrava, jiná, prýštící se mezi Lipami, Lipnice, jiná zase jmenuje se od olší Olešnice, od vrb Vrbice, od břeven Břevnice a p. Řekové a Římané, uslyševše na cestách svých, konaných za příčinou obchodu po řece Odře do Štětína, jméno Vodra, nazvali ji dosti správně Viadros neb Viadrus, Ptoleméus pak, položiv toto jméno do svého zeměpisu, zůstavil nám v něm průkaz neomylný, že v II. století po Kr. na jejím poříčí v Moravě, ve Slézsku a v Pomoří byli domovem Slované.

Šafařík, kterýž pokládá řeku Odru v době římské za hranici Němců a Slovanů, porovnává jméno Viadrus a Odra s litevským slovem audra (proud, *fluctus*), se sanskrtským udra (voda), řeckým ὕδωρ, lat. udor, got. vatô, slov. voda, a zůstavuje na váze své, kterému jazyku zvláště jméno dotčené přináleží [2]).

Spisovatelé němečtí mají Odru (Oder) vůbec za řeku německou, jako Labe, Vislu, Dunaj a téměř všechny vody v Germanii. K. Preusker zejména se domýšlí, že jméno Oder pochází ze staroněm. Ottar, die Fischotter, jakož prý jméno řeky Bober odvedeno jest od staroněm. Bibar [3]). C. A. Mohne zase pokládá jméno Viadros a jména všech jiných řek germanských za keltická, ježto dle jeho zdání v Germanii před Němci obývali Keltové, od nichž prý řeky jména obdrželi [4]).

13. Visula. Visla.

Řeku Vislu připomíná nejprv Pomponius Mela r. 48. po Kr., nazývaje ji Visula; Plinius a Ptoleméus ji jmenují Vistula, Ammianus Marcellinus Bisula; v listinách a spisech středověkých slove

[1]) G. Lisch Meklenburgische Urkunden. Schwerin 1841, III, 79. — [2]) Šafařík Starož. slov., str. 398. — [3]) K. Preusker Blicke in die vaterl. Vorzeit, II. 95. Preusker vůbec nebývá v nesnázi, když jde o vyhledání německého kmene vod germanských; Visla pochází dle jeho výkladu z něm. Quisl = Fluss, Labe z nordického Elf, Orla z něm. Erle, Moldava z něm. Waldaha = Waldwasser, Morava z něm. Maraha. — [4]) C. Mohne Etymologische Untersuchungen über geograph. Namen. Berlin 1856—63.

Visula a Vysla. Poláci a Čechové jí říkají Visla. S tímto jménem porovnána buďte jména vod: Vis, Visa, Vislava v jihovýchodních Tatrách; Vislica, Visłok a Visłoka v Haliči; též jména míst: Visłoček, Visłova, Visłovice, Visłov a j. v týchž krajinách. Že jméno Visla jest slovanské, dovozuje P. J. Šafařík ve Starožitnostech slovanských, str. 399.

14. Mare Suevicum, Moře Slovanské.

Tacitus jmenuje západní část Východního moře (Ostsee), kteráž jde od Aestionů u Visly vedlé severního přímoří germanského, „*mare Suevicum*,“ an dí: „*Ergo jam dextro Suevici maris litore Aestioruu gentes adluuntur.*“ [1]) Jest to tedy moře Slovanské, nazvané od obyvatelů na jeho pobřeží. Ptoleméus, maje na zřeteli východní část téhož moře, od Visly počínajíc, nazývá je dle obyvatelů pomořských v té krajině mořem Sarmatským, *Oceanus Sarmaticus* [2]). Nynější moře Severní (Nordsee), kdež obývali Němci (Germani v užším smyslu), slulo mořem Německým, *mare Germanicum.*

β) Jména hor.

1. Bakenis. Bukovina.

Julius Caesar vypravuje o velikém lese v Germanii, jménem Bakenis, kterýž činí hranici Cherusků a Svevů a chrání ty i ony od vpádů obapolných [3]). Ježto tak velikého lesa mezi jedinými Cherusky a Svevy nestává, ovšem ale mezi Cherusky, Chaty (Hesy) a Svevy, snášejí se historikové Ch. Barth [4]), K. Mannert [5]), A. Wilhelm [6]) a j. v tom, že Caesar rozuměl lesem Bakenis západní les Duřinský, jenž se táhne od řeky Mohanu vzhůru po hranicích hesskoduřinských, a čině tu přirozené rozhraní Němců a Slovanů, nazývá se v středověkých kronikách a listech Silva Buconia [7]), Buchonia [8]), Boconia a Bochonia (r. 751) [9]), kterýžto

---

[1]) Tacitus Germania, 45. — [2]) Ptolemaeus Geographia III, 5. — [3]) Praví Julius Caesar (De bello Gall. VI, 10): „*Silvam esse ibi infinita magnitudine, quae appellatur Bacenis; hanc longe introrsus pertinere et pro nativo muro objectam Cheruscos ab Suevis Svevosque ab Cheruscis iniuriis incursionibusque prohibere.*“ — [4]) Ch. Barth Urgesch. d. Teutschen II, 22. — [5]) K. Mannert Germania, S. 183. — [6]) A. Wilhelm Germanien, S. 36. — [7]) Gregor Turonensis II, 40. — [8]) Fredegar Histor. Franc., c. 87. „*Sigisbertus rex Buchoniam cum exercitu transiens Thoringiam properat.*“ — [9]) E. F. Dronke Cod.

výklad za pravý majíce, dotýkáme, že středověké Boconia nic jiného není, nežli slovanská Bukovina (lužicky Bukojna), kteréž jméno změnil Julius Caesar, přeměnou hlásky *u* v *a* tak, jako Uhři jméno lesa Bukovnice na hranicích korutanských, udělavše z něho Bakonak, a Němci jméno vesnice Bukoviny v Čechách, z něhož udělali v Litoměřicku Bocken a Bokwen a v Kralohradecku Bock. Koncovka *is* ve jméně Bakenis nebyla Římanům neobyčejná, jakož nazývali Labe Albis místo Albia, Wels Ovilabis a p.

Že Bukovina byla skutečně stromovím bukovým porostlá, vysvědčuje Zikmund z Puchova ve své Kosmografii České, v níž praví: „Buchonie, krajina s hlavním městem Fuldou, obklíčena lesy bukovými a dubovými [1]).

2. Gabrita. Javornice.

Ptoleméus tu, kde popisuje běh Dunaje, klade mezi ústí řeky Jinu a les Lunu (Manhart) oklik, jejž činí Dunaj na sever u lesa Gabrity (*'επὶ τὴν Γαβρίταν ὕλην*) [2]). Tento oklik, táhnoucí se od Medlíka (Melk) až téměř ke Křemži, padá přímo k lesu J a v o r n i c i (Jauerling), jenž jde po levém břehu Dunaje vzhůru až k městysu Špici a jest na této straně po blízkém vrchu Ústraní (Ostrang) nejvyšší kopec v Dolních Rakousích. I neníť dle tohoto popsání nižádné pochyby, že Ptoleméova Gabrita jest les Javornice [3]). Ptoleméus připomíná touž Gabritu při popisování hor a národů v Germanii ještě dvakráte, na jednom místě pravě, že leží pod Sudety (horami českorakouskými), a na druhém, že na západ od ní bydlejí Naristi (Narďané v Horních Rakousích) a na východ Markomané. Před Ptoleméem pak již také Strabo jmenuje les Gaubritu (*Γαύβρῆτα*) v též krajině blíž Noricum, dokládaje, že jsou v držení jeho Svevové.

Jméno *Γαβρίτα* se liší sice dle sluchu od jména Javornice dosti značně, jest však nicméně etymologicky jedno a totéž,

---

diplom. Fuldensis. Cassel 1850. *„In loco, qui vocatur* B o c o n i a, *erga ripam fluminis Vultaha..“* Ad. an. 751. — [1]) Kosmographia Česká, 1554, list 422. — [2]) Ptolemaeus Geographia II, 11. — [3]) A. Buchner se domýšlí (Die Einwohner Deutschlands nach Cl. Ptolemaeus, S. 8), že Gabrita jest hora Arber (Javor) v Šumavě, kterýž výklad ale nesrovnává se s výše vyloženým Ptoleméovým vypsáním okolní krajiny Podunajské.

čehož dovedeme porovnáním jmen podobných. Němci nazývají tvrz Javoří blíž Drozdovic v Dolních Rakousích a jeden vrch (Javor) blíž Medlíka „Gauer,“ ves Javoří u Kundratic v Písecku „Gaberle;“ a ves Javor v Litoměřicku „Gabhorn.“ Připomenemeli nad to, že v Čechách a na Moravě „javor“ vyslovuje se dialekticky jabor (gabor) a že Řekové místo *j* rádi kladli hrdelku *g*, rovněž jako Němci (srovnej: Jemnice v Plzensku něm. Gamnitz, Jablonec Gablenz, Jelenov Gellenau, Jesen Gessing a p.), též i to, že sykavku *c* a *s* znamenali hláskou *t*, tedy snadno přisvědčíme, že Javornice rakouská pod pérem Ptoleméovým a Strabonovým zcela přirozeným pořadem zvukoslovným proměnila se v Gabritu čili Gabretu.

Posud pokládana jest *Gabrita silva* vůbec za Šumavu [1]) a jméno Gabrita za keltické, ježto prý má podobnosť se jménem místním Gabromagus ve Štyrsku (na mapě Peutingerově) a s osobním jménem Ver-gabretus, jak nazývá Julius Caesar nejvyššího správce Heduanů v Gallii [2]). Však popisovatelé Šumavy B. Grueber a A. Müller nepřikládají víry tomuto výkladu z keltičiny, a shodují se s vyložením naším, píšíce o tom takto: „Man hat die Gabreta der Griechen aus dem gallischen Etymon zu erklären gesucht; viel natürlicher aber scheint die Ableitung aus dem Slavischen, wo jabor den Ahornbaum bedeutet, welcher einst den Bestand mehrerer Theile des Böhmerwaldes bilden mochte und noch jetzt dort häufig gefunden wird.“ [3])

3. Luna. Lúny.

Ptoleméus, tu kde popisuje tok Dunaje, pokládá za oklikem, jejž činí Dunaj u lesa Javornice (*Γαβϱίτα*), jiný oklik u lesa Luny, dotýkaje, že pod ním bydlí velký národ Baemi až po Dunaj [4]). Dle tohoto popsání padá les Luna přímo tam, kde nyní jest vrch Manhartsberg na východ od řeky Kouby (Kamp), a jest to týž les, který dělil až do nejnovější doby Dolní Rakousy nad Dunajem na dva kraje, podlé něho jmenované. K tomuto položení hledíce, mají také někteří spisovatelé němečtí, zejména

[1]) Strabonis Geographica VII, 1. — [2]) K. Mannert Germania, S. 414. — [3]) J. E. Vocel Pravěk země České I, 121. — [4]) B. Grueber u. A. Müller Der Bayerische Wald. Regensburg 1851, S. 4.

J. Adelung, Ch. Barth a A. Buchner [1]), Ptoleméovu Lunu za Manhart či Manharz, a pokládají toto jméno za překlad latinského „*luna*," ježto v staroněmeckém znamená Man Mond a hart čili harz les. A však pravdě se nepodobá, že by zeměpisec řecký, jenž všude užíval jmen i třeba porušených v jazyku jedné každé krajiny (na př. v Rakousích Gabrita (Javornice), Kamp (Kouba), Te (Dyje) a p.), byl tuto položil na místě jména domácího jméno latinské, nébrž spíše lze za pravé míti, že jméno Luna vzato jest z jazyka okolního obyvatelstva, kteréž pak Němci, přišedše do těchto krajin, za Mondharz sobě vyložili. Zdaliž ale dotčený les odváděl jméno své skutečně od Luny, jakž staří Čechové měsíc nazývali a Slovenci posud nazývají, toho nebudeme ani jistiti ani tomu odporovati; však vidí se nám k víře podobnější, že se tu Ptoleméovým jménem mají rozuměti nějaké Lúny, jako jsou Louny a Lounky v Čechách, kterýmž Lúnům Římané a Řekové dali latinskou formu Luna, jako spisovatelé latinští v středověku českému městu Lounům.

4. Korkonti. Krkonoše.

Hor Krkonošských za doby římské sice žádný spisovatel nepřivádí; Ptoleméus však jmenuje pod horou Askiburgiem národek *Κορκόντοι*, patrně podlé těchto hor, což šíře vyloženo v článku o tomto národku.

5. Askiburgion. Ještěd.

Na severovýchodní hranice české klade Ptoleméus horu *'Ασκιβούργιον*, až po kterou šli Lugi-Diduni (Dědošané) a podél níž za Batiny (Budišany) bydleli Korkonti [2]). Dle tohoto položení vidí se býti Ptoleméův Askiburg vrch Ještěd na jih od Liberka, zvýší bez mála 3500 stř., z něhož jest rozsáhlá výhlídka do Čech i na jiné strany. Němci nazývají tuto horu Jeschkenberg, tedy bez mála tak jako Ptoleméus, i neníť pravdě nepodobné, že Ptoleméus to jméno obdržel prostředkem porýnských kupců německých, kteří chodili od Mohuče po silnici skrze Míšeň

---

[1]) J. Ch. Adelung Alt. Gesch. d. Deutschen, S. 218; Ch. K. Barth Teutschlands Urgesch. II, 22 a A. Buchner Die Einwohner Deutschlands, S. XI u. 4, — [2]) Ptolemaeus Geographia II, 11.

a Lužici, odkudž horuJeštěd jest viděti, za obchodem do Štětína, Gdanska a Kyjeva, scházejíce se tu s Řeky. Němci, nemohouce slova „Ješčed“ vysloviti, proměnili je v Jeschkenberg a Řekové Jeschkenberg v Askiburg.

Někteří vykladači Ptoleméovi [1]) mají horu Askiburgion za Krkonoše; tomu však jest na odpor jednak jméno od Krkonošů zcela rozdílné, jednak to, že Ptoleméus přivádí na blízku národek Korkonti, jehož jméno očividně „Krkonoše“ v sobě zavírá. Jiní spisovatelé zase identifikují vrch Askiburgion na hranicích česko-slézských s tvrzí římskou téhož jména (u Tacita Asciburgium [2]), u Ptoleméa Askiburgion) na Rýně, a vykládají to i ono za německé Eschenburg [3]), kterýž výklad, pokud českého Askiburgion se týče, ovšem nemá podstaty, poněvadž tehda v Čechách ještě Němců nebylo.

6. Vandalici montes. Srbské hory.

Dio Cassius, jenž vypravuje o Drusovi, kterak r. 9. př. Kr. předsevzal výpravu válečnou skrze Chaty na Svevy až k Labi, ale nemoha přes tuto řeku proraziti, s nepořízenou se vrátil, připomíná, že Labe počátek má v horách vandalských (*Τὰ Οὐανδαλικὰ ὄρη*) a vlévá se v znamenité šířce do Severního moře [4]). Tyto hory vandalské jsou hory Srbské, nyní Krušné zvané, kteréž Čechy dělily od Srbska (Duřinska a Míšně), a do nichž také Tacitus klade počátek Labe (totiž Ohře). Že slovo „vandalský“ znamenalo tolik, co něm. windisch, po česku srbsky, zevrubně vyloženo jest ve článku o Vandalech.

γ) Jména osad.

1. Marobudum.

Pod stupněm 35. délky a 49. šířky jmenuje Ptoleméus město *Μαρόβουδον*, jímž značí sídlo Marobudovo, připomínané také od Strabona a Tacita. Však města neb hradu jména tohoto ani v Čechách ani v Moravě nikdy nebylo, ježto se o něm nikde jinde zmínky nečiní, a hlavní město bez veliké památky ze světa nezmizí. Hledíc ke stupňům výše přivedeným, byl by byl sídlem Marobudovým hrad Zvikov.

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 439. — [2]) Tacitus Germania, 3. — [3]) Šafařík Starož. slov., str. 339. — [4]) Dio Cassius 55, 1.

2. Brodentia. Brod.

Nižádné snad jméno místní v Germanii, zapsané od spisovatelů římských a řeckých, nevydává takového jasného svědectví, že Slované v Čechách a v Bavořích bydleli již v II. století po Kr., jako jméno města *Βροδέντια* v geografii Ptoleméově. Leželoť pod 33° délky a 48° šířky, a položeno jest dle těchto stupňů na mapě Germanie rukopisu Florentinského dotčené geografie z r. 1454 [1]), chovaného v c. k. dvorské bibliotece Vídenské, u pramenů řeky Kouby v Bavořích blíž hranic českých. K. Mannert, neznaje mapy Florentinské, klade Brodencii dle jmenovaných stupňů do též krajiny, totiž do hrabství Koubského [2]); A. Wilhelm pak pokládá ji ještě určitěji blíž samého města Kouby [3]), tam, kde leží bavorské město Furth (první štace na železnici od Domažlic). A však ani Mannert, ani Wilhelm nevěděli, že město Furth slove v celých západních Čechách od starodávna [4]) a podnes Brod, a že tudíž Ptoleméus, zaznamenav jméno Brodentia, vysvědčil, že krajina okolní za jeho doby byla česká.

Jest pak u města Brodu mělčina (brod) v řece Koubě, kterouž od nepamětné doby šel obchod z Bavor do Čech, a mnoho jmen místních v blízké krajině připomíná zašlé tu obyvatelstvo slovanské po dnešní den, zvláště jméno dvou potoků Pastritz, kteréž blíž města vpadají do Kouby, jména potoku a vsi Hrabice (Grabitz), měst Osí (Eschelkamm), Kouby a Kočína (Kötzting), vsi Lomů (Lam) a vrchů Čerchova, Jezera (Osser), Javoru (Arber) a j. Také v řeči obyvatelů Brodských a sousedních po celém údolí Koubském od Osí až za město Koubu podnes rozeznávají se zvuky, slova a obraty slovanské [5]).

Že Ptoleméus jméno a polohu města Brodencie zcela správně poznačil, vysvětluje se tím, že Brod leží na staré hlavní cestě od Řezna a Strubin do Čech ke Kdyni a k Domažlicům; učenci tedy neb kupci pocestní, kteří Ptoleméovi jména místní do geografie sbírali, znali jméno i položení toho města velmi dobře.

---

[1]) V nejstarším rukopise geografie Ptoleméovy na Svaté Hoře (Athos) mapa Germanie schází. — [2]) K. Mannert Germania, S. 170. — [3]) A. Wilhelm Germanien, S. 212. — [4]) Viz to jméno v listě rady Klatovské z r. 1481 v Palackého Archivu Českém, I. 330. — [5]) B. Grueber a Ad. Müller Der Bayerische Wald, S. 48 u. 275.

3. Stragona. Střehom.

Město Stragona padá dle stupňů od Ptoleméa vyměřených do Slézska na východ od hor Krkonošských; že však tyto stupně v rozličných vydáních zeměpisu Ptoleméova nestejně jsou udány, nelze položení jeho dokonale určiti. Dle podobnosti jména máme Stragonu za Střehom, něm. Striegau, město starodávné, v listech středověkých „*castrum Stregonia*" zvané, na jihozápad od Vratislavi.

4. Viritium. Vrčany.

Starožitníci němečtí F. Kruse, A. Wilhelm, Ch. Reichard a A. z Wersebe mají jednomyslně za to, že Viritium neb Virutium, jež Ptolemćus klade ke stupni 41. délky a 54°, 30′ šířky, jest město Wrietzen v Branibořích, severovýchodně od Berlína, na starém řečišti Oderském, kdež i některé starožitnosti pohanské nalezeny jsou. Diplomatického jména slovanského toho místa neznáme; ježto však z místního jména Vršany v Čechách Němci udělali Wirschen a ze jména Vrčany Wirtschen, nechybíme snad, majíce poněmčené Wrietzen za slovanské Vrcany neb Vrčany. Že krajina, kde leželo Viritium, byla slovanská, ukazují jména osad okolních, na př. Wustrow, Levín, Blesin, Zelin, Klosow, Kinitz, Klewitz, a měst: Kostřín, Golzow, Platkow, Kwilitz, Leczin, Trebin, Möglin a j. Učenci němečtí, dle nichž všechna krajina od Rýna až k Visle za časů Ptoleméových byla německá, zavrhují ovšem tonto výklad, a jmenovitě Reichard nazývá všeliký odvod jména Viritium ze slovančiny, za „unnütze etymologische Spitzfindigkeit" [1]).

5. Kalisia. Kališ.

Pod stupni 43°, 45′ délky a 52°, 50′ šířky klade Ptoleméus v zeměpisu svém mezi městy v severovýchodní Germanii město *Καλίσια*. Dle položení i dle zvuku jména jest to město Kališ v Poznaňsku, v čemž se všichni vykladači Ptoleméovi, od Mannerta počínajíc, shodují.

6. Virunum. Varín.

Ptoleméovo Virunum pod 40°, 30′ délky a 55° šířky mají jedni za město Varín (Waren) na Mořickém jezeře, jiní za město

[1]) Ch. Reichard Germanien, S. 253.

Skvěřín (Schwerin) v nynějším Meklenbursku. To i ono jeví zvukem svým původ slovanský, pročež netřeba se strany naší ničeho dokládati.

7. Treva. Travna.

Jméno města Τϱήουα, kteréž Ptoleméus přivádí v severní Germanii, shoduje se ve znění velmi se jménem řeky Travny (u Adama Bremského ok. r. 1070 Travena) nad Hamburkem. Nebudeme se tedy mýliti, rozumějíce jím prastaré obchodní město Travnu při ústí té řeky, v starých listinách *castellum* zvané, jemuž Němci v středověku dali jméno Travemünde.

8. Laciburgium. Ratiboř.

Město Λακιβούϱγιον, položené u Ptoleméa pod 39° délky a 56° šířky, vykládají Fr. Kruse a A. z Wersebe za Ratiboř či Raćiboř, něm. Ratzeburg, město a hrad jižně od Lubeka, což s polohou i se zvukoslovím dobře se srovnává. Hláska *r* v násloví proměněna jest v *l* tak, jako přešlo *l* v *r* ve jméně vsi Ludslavic blíž Holešova na Moravě, kteráž nyní slove Rudslavice.

9. Bunitium. Bynice.

Město Bunitium, kteréž Ptoleméus přivádí mezi Laciburgium a Virunum v Meklenbursku, vidí se dle zvuku býti Bynice, osada na ostrově Lalandě na sever od Roztok, kdež ještě několik jiných míst, na př. Tillitz a Heritz, mají jména slovanská. Jméno Bynice a Byňov nalezá se také v Čechách. Ch. Reichard domnívá se, že Bunitium jest ves Benz na ostrově Uznojmě při ústí Odry.

10. Moguntiacum. Mohuc.

Staroslavné město při ústí Mohanu do Rýna nazývá Tacitus Moguntiacum, Ptoleméus Μακοντίακον. Sv. Jeronymovi k r. 409 slove též Moguntiacum, zeměpisci Ravenskému Maguntia, a pozdějším spisovatelům latinským Moguntia a všelijak jinak. Němci jmenují je Mainz a Francouzi Mayence, Čechové pak vůbec Mohuc neb Mohuč.

Učenci v tom se snášejí, že město Mohuc odvádí jméno své od řeky Mohanu, kteráž se pode ním vlévá do Rýna. „*Mogin*" praví starý spisovatel „*ex quo, ut fama sonat, Mogontia dicta est,*"

a jinde „*Nomen ab infuso recipit Moguntia Mogo.*“ [1]) Z kterého jazyka však jméno města i řeky pochází, v tom jsou spisovatelé na rozdílech. My, jenž jsmė prokázali (viz článek Mohan), že jméno Mohan jest slovanské, nemůžeme míti za jiné, než že také jméno Mohuc jest slovanské, ač neumíme pověditi, co by znamenalo. Co do koncovky, srovnávají se s ním místní jména v Čechách: Černuc, Peruc, Třebuc a Lopuc. Nepříliš daleko od Mohuce vpadá též několik vod slovansky znějících do Rýna, totiž: Selz, Nava (Die Nahe), do níž se vlévá Glana a Alsenz (v listinách Alasenza a Alisinza, nepochybně Olešnica), Čiha, v slovníku Bohemáři ok. r. 1360 připomínaná, a jižně nad Wormusem řeka Weschnitz. Kterėžto vody a starodávný obchodní a církevní svazek země České s Mohucí ukazuje dosti zřejmě k slovanskému původu města Mohuce.

11. Borbetomagus. Wormus.

Nemnoho měst bude v Germanii, dí W. Arnold [2]), jichž historie by šla až nad dobu římskou a kteráž by měla své prvotní zřízení městské, jakož je má město Wormus, též města Spira, Strasburk, Mohuc, Kolín a Řezno, známá ve středověku pod jménem „svobodných měst říšských.“ Mezi nimi zvláště proslulo město Wormus již za doby římské co hlavní město Vangionů a skladiště zbraně římské, od VII. století co sídlo biskupské, a po všechen čas co znamenité město obchodní. Římané, podmanivše sobě Vangiony, Nemety a Tribuky na levém břehu Rýna, vládli spolu jejich městy Wormusem, Spirou a Strasburkem až do vpádů Alemanů a Švábů a poněkud až do vpádů Vandalů r. 406, kdež celá krajina i se řečenými městy dostala se v moc německou a znenáhla poněmčena jest.

Město Wormus přivádí nejprvé Ptoleméus pod jménem Borbetomagus. Ammianus Marcellinus nazývá je po římsku „civitas Vangionum [3]); později objevuje se pod jmény přerozmanitými co: Bormitomago, Bormetia a Gormetia (u nejmen. zeměpisce Ravenského), Wormatia (v listu z r. 771: „civitas Vangionum,

---

[1]) E. Förstemann Deutsches Namenbuch, S. 1038 a E. Böcking Notitia dignit. IV, 969. — [2]) W. Arnold Verfassungsgeschichte der deutschen Freistädte I, 15. — [3]) Ammianus Marcell. XV, 11.

quae et cognominatur Wormacia"), Wurmatia, Wormezzin, Wormezze, Wormbs, Wormus a od XVIII. století Worms.

Za takovou rozdílností spůsobu psání jména tohoto ovšem nelze se domysliti, jak město Worms prvotně slulo, aniž ze jména tak porouchaného lze dovozovati, že by bylo slovanské. Uvážímeli však, že mnohá plnozvučná jména slovanská v ústech německých podobným spůsobem se scvrkla, jako Ptoleméovo Borbeto-magus se scvrklo ve Worms, na př. Skřemelice v Rakousích, ježto nyní slove Schrems, Borovany v Čechách, které slují Forbes, Mladotice, Lomnice, Zhorec, Křivce, Svojanov, Babí most a p., kteráž místa Němcům slovou: Mlatz, Lanz, Hurz, Krips, Woyes, Bomst atd., nebudeme míti za pravdě nepodobné, že také ve jméně Worms tají se nějaké dávnověké jméno slovanské.

Podstatnější však důvody slovanského původu města Wormusu vidí se býti: 1. slovanské jméno řeky Weschnitz, ježto na sever od Wormusu do Rýna vpadá a na níž leží osady Wiłzenhof, Gorksheim a Lorsch, také slovansky znějící; jména potoku Pfrim nad Wormusem, mající podobu se jménem Pfreimt v Čechách, po česku Přimda; jméno dvoru Scharau a městysa Opau pod Wormusem, města Lobdy (Ladenburg) nedaleko odtamtud v Badensku a j. 2. Byli Vangioni, obyvatelé města Wormusu, spojenci Ariovistovi, tedy původu švevského či slovanského. 3. Ukazuje prvotní zřízení městské a hradské, jímž město Wormus zároveň s Mohucí, Řeznem a jinými městy svrchu jmenovanými odedávna vynikalo, že zakladatelé jeho a obyvatelé za doby římské nebyli Němci, ježto u Němců takového zřízení nebývalo; Gallové ale také nebyli, ježto Tacitus výslovně je jmenuje Germany. 4. Jinou známkou rázu slovanského obyvatelů Wormusských za doby římské jest provozování hlučného obchodu, jímž města Wormus a Mohuc na Rýně proslula tou měrou, jako slovanská města Štětín a Gdansko na Baltě. 5. Snad i to, že ve Wormusu jest jedna z nejstarších obcí židovských v Němcích a že Wormušští se k židům ode dávna snášelivě chovali, svědčí o slovanské povaze dávných obyvatelů tohoto města. Vědomoť, že Němci židův rádi mezi sebou netrpěli, ano že je v středověku násilně ze země vypudili. Ve Wormusu však usadili se židé dle pověsti mezi nimi dochované v době pradávné, mlhou zakryté. Kolik století před narozením Kristovým vystěhovali prý se

z východních krajin na Rýn a založili ve Wormusu malý Jerusalem. Židé Wormušští nebyli prý tedy vinni krví Kristovou, ano zrazovali prý kmenovce své v Palestině, aby neprolévali nevinné krve, pročež vzešlo přísloví: „Wormušští židé jsou dobří židé“ [1]). Nepochybně, že přišli první židé do Wormusu mezi Vangiony v prvním neb druhém století po Kristu zároveň s prvními křesťany, prospívajíce a množíce se tu mezi nimi jako jinde mezi Slovany.

Jiná města.

Mimo místa výše položená, jichž původ slovanský prokázati jsme se přičinili, přivádí Ptoleméus v Germanii východní a jižní ještě mnohá jiná místa dle znění slovanská, jež vyložiti se podaří snad zpytatelům důmyslnějším, v topografii těch a oněch krajin zběhlejším. Za taková přivádíme tu: Skurgum, Askaukalis, Kolankorum, Budorigum, Arsonium, Setidava, Segodunum, Devona (někde na Mohanu), Meliodunum, Kasurgis, Budorgis, Eburum, Arsikua, Parienna, Setovia, Karrodunum, Asanka, Tarodunum, Riusiava, Alkimonis, Usbium, Abilunum, Medoslanium, Philekia, Eburodunum (někde při Dolní Moravě) a Anabum [2]).

II. Německá jména národů, osob a míst v zemích nesvevských.

a) Německá jména národů.

Zcela jinak a dílem patrně německy znějí jména národů v zemích nesvevských. Přivádíme tu některá, jež napsal Tacitus, totiž: Treviri u města Trieru nad řekou Moselou; Ubii na Rýně blíž Kolína; Chati či Hesi, sousedé Duřinků; Tenkteri, na západ od Chatů na horní Emži; Angrivari, severně od Chatů na řece Weseře; Chamavi okolo Münstru; Dulgibini a Chasuarii tamtéž; Sigambri mezi řekami, řečenými Sieg, Ruhr a Möhne proti Kolínu; Usipi na západ od Chatů na řece Lippe; Brukteri mezi řekami Lippe a Emží; Cherusci, západní sousedé Lužičanů, na

[1]) W. Arnold Verfassungsgeschichte I. 71. — [2]) Z těchto jmen má také Šafařík Arsonium, Setidava, Arsikua. Parienna, Setovia a Asanka za slovanská. Starož. slov., str. 412.

řekách Weseře a Leině v Hanoversku a Brunsvicku; Sasi na řece Alleře; Cimbrové a Tevtoni na pomoří v nynějším Jutsku; Chauci na pomoří na západ od ústí Labe; Ampsani na dolní Emži; Frisové na pomoří na západ od řeky Emže; Menapi při ústí řek Maas a Scheldy v nynějším Nizozemí a j.

b) **Německá jména osob.**

Jmen osob z národů nesvevských zaznamenali spisovatelé římští i řečtí hojnosť; pro poznání zvuku jich klademe toliko některá, ježto se čtou ve spisech Tacitových, n. př.: Armin, kníže Cherusský; Sigmer, otec jeho; Inquiomer, strýc jeho; Segimund, kněz Ubský; též jména Segestes, Chariovild, Segim a ženská jména Thusnelda, Ramis a j.

c) **Německá jména míst.**

Přítoky Dolního Rýna: Mosel, Lahne, Sieg, Agger u Bonu; Wupper pod Kolínem, Düssel a Erft u Düsseldorfu; Ruhr u Duisburku, Maas a Issel.

Přítoky řeky Emže (Amisia): Wappel, Oehl, Ase, Hassel, Bever, Werse, Angel, Aa, Hause, Vehne a j.

Přítoky řeky Wesery (Visurgis): Eder, Diemel, Nette, Emmer, Au, Aller s vedlejšími vodami Schunter, Oecker, Böhme, a při samém ústí Delme, Humme a Hunte.

Města: Hanau nad Mohanem, Giesen, Kassel, Arolsen, Paderboru, Hamm, Osnabrück, Elberfeld, Detmold, Münden, Emden, Vechte, Göttingen, Halberstadt, Goslar, Braunschweig, Hannover, Stadthagen, Verden, Bremen, Buxtehude, Bardewick, Itzehoe, Töningen, Husum, Schleswig, Glückstadt, Rendsburg a p.

III. Rozdílná povaba a rozdílné obyčeje národů svevských a nesvevských.

Rozdílná národnosť Germanů svevských a nesvevských na jevo se dává také v některých příbězích historických a v povaze i obyčejích obou národů. Ve středověku, kdež Slované i Němci již pod nynějším jménem známi byli, trvalo mezi nimi,

jakož vůbec vědomo, zášti takořka nepřetržené, kteréž, pocházejíc z odporné sobě národnosti, nejednou ukazovalo se skutky nepřátelskými, zvláště se strany německé. Totéž zášti shledáváme také již mezi národy svevskými a nesvevskými za časů římských. Když Julius Caesar r. 58 př. Kr. šel na Ariovista, krále Svevského, konali mu Treviranė němečtí službu vyzvědačskou a donesli mu, že táhne nové vojsko svevské pod vůdci Nasiem a Cimberiem do Gallie [1]). Ubiové, kmen německý, jenž bydleli okolo Rýna Kolína, stíhali nepřátelsky totéž vojsko svevské, když od Rýna domů se vracelo, a pobili množství Svevů [2]); též vyzvídali Juliovi Caesarovi, když r. 53 chtěl válečně vtrhnouti do země Svevské, a zpravili jej, že Svevi ucouvli až na hranice země své k velkému lesu, řečenému Bakenis, o němž dotýká, že byl jako přirozenou zdí mezi Cherusky (Němci) a mezi Svevy (Slovany), a jako přehradou, by na sebe nepřátelsky nevpadali a příkoří sobě nečinili [3]). Toto nepřátelské chování se Treviranů a Ubiů ke Svevům a výrok Caesarův o lese Bakenis nejlépe se vysvětluje tím, že dotčení národové byli rozdílného původu. Z též příčiny lze si naopak zase vysvětliti nepřátelské chování Svevů k německým Tenkterům a Usipetům na Rýně, jež prý ze sídel jejich vytlačili [4]).

V témž odporu národnosti slovanské a německé zakládaly se i některé jiné události ve Staré Germanii; zejména měla válka mezi Marobudem, vůdcem národů svevských, a mezi Arminem, vůdcem Cheruským, tajný počátek v národním zášti obou národů a vůdců, jakž vysvědčuje Tacitus, pravě, když Římané ze země odešli a Germané zproštěni byli strachu před nepřáteli cizími, že dle starodávného obyčeje kmenového (rozuměj co Němci a Slované) zdvihli zbraň proti sobě [5]). Podobně vzešel krvavý boj mezi Chaty a Hermundury o slané prameny na řece Sále r. 59. po Kr., [6]) z rozdílného náboženství a tudíž i z rozdílné národnosti Hesů a Duřinků, a taktéž nepřátelské chování Chatů k Vangionům a Nemetům, do jichž krajiny okolo měst Wormusu a Spiry r. 51. po Kr. loupežnické nájezdy

---

[1]) Julius Caesar De bello Gallico I. 37. — [2]) Tamtéž I, 54. — [3]) Tamtéž VI, 9. 10. — [4]) Tamtéž IV, 1—4. — [5]) Tacitus Annales II, 44—47. — [6]) Tamtéž XIII, 57.

činili, až je konečně delegát římský, Lucius Pomponius, vůdce Vangionů a Nemetů, porazil.

Vůbec jde rozdílná národnosť Svevů a Nesvevů na jevo i z veškeré jiné povahy obojího národu, jak nám ji líčí spisovatelé římští a řečtí. Slované, co v středověku v dějinách pod tímto jménem se objevují, byli vždy národ tichý a pokojný, nedbajíce příliš samostatnosti své a snášejíce trpělivě cizí jařmo, pokud nebylo příliš těžké; Němci však byli po všechen čas národ nepokojný, válečný a bojechtivý i dobyvavý, střehouce bedlivě neodvislosť a svobodu svou. Tuto dvojitou povahu spatřujeme při Svevích a Nesvevích již také za doby římské. Tacitus, když byl v Germanii své vyčetl národy, kteří bydleli od Mohanu mezi Rýnem a Weserou k moři Severnímu, t. j. když vyčetl národy německé, vychvaluje jejich bojovnosť a války se Římany vedené [1]); tu však, kde mluví o národech svevských, nedotýká již této bojovné povahy [2]), dávaje tím na jevo, že Svevi nebyli bojechtiví jako sousedé jejich němečtí; Strabo pak, líče války císaře Augusta v západní Germanii, výslovně připomíná, že národové za Labem (t. j. Suevi či Slované) byli lid pokojný [3]). Táž rozdílná povaha jeví se také u svevských Hermundurů, Tribuků, Nemetů a Vangionů naproti nesvevským Chatům, Ubiům, Treviranům a vedlejším národům na Dolním Rýně. O Hermundurích píše Tacitus (jakž jsme výše v článku o nich připomenuli), že byli povahy mírné a že Římané jim jediným z Germanů dovolovali ve vedlejších krajinách římských a v nádherné kolonii Rétské (Řezně) obchod vésti a do římských domů a dvorů docházeti, kdežto jiným kmenům německým (t. Chatům a Dolnorýňanům) ukazovali zbraň a tábory. Rovněž důvěřovali Římané Tribukům, Nemetům a Vangionům v první (slovanské) Germanii na levém břehu středního Rýna, nemajíce v té krajině vojska ani tvrzí, aniž řečení národové kdy této důvěry Římanům na škodu zle užívali. V druhé (německé) Germanii však na Dolním Rýně, počínajíc od města Bingium, musili Římané hrady a tvrze stavěti a neustále jich proti sousedům svým Chatům, Ubiům a Treviranům hájiti, ač chtělili tam panství své zachovati. Této

[1]) Tacitus Germania 1—37 — [2]) Tamtéž 38—45. — [3]) Strabonis Geographia VII. 1.

rozdílné povaze dotčených národů nemohou se novější spisovatelé, kteří mají všechny kmeny germanské za německé, ani dosti vynadiviti, zejména K. Mannert, jenž se o tom pronáší takto: „Neumíme si toho vyložiti, a nerozumíme tomu, kterak mohli Římané k národům německým takovou důvěru míti a Tribuky, Nemety a Vangiony bez bázně samy sobě zůstaviti, nemajíce u nich ani posádky ani měst ohražených, kdežto na Dolním Rýně musili nepřetrženě vojsko chovati; tím méně lze se nám dovtipiti, jak to bylo, že Němci nepokojní (t. Tribukové, Nemeti a Vangioni) takové nepečlivosti neužívali Římanům na škodu [1].“

Kromě toho jsou ještě jiné odpory v povaze a životě Svevů a Nesvevů. Dle Julia Caesara provozovali Svevové rolnictví, živíce se více mlékem od dobytka a zvěří nežli obilím [2]; Nesvevi však byli dle Tacita živi více od honby a lovení ryb, a nanejvýš seli pohanku neb oves, pokud k tomu nebylo třeba půdy orati, k čemuž prý neměli chuti [3]. Podlé Caesara neměl u Svevů nikdo svého pole zvláštního mezemi odděleného, nébrž všechno v obci bylo společné, jako jest to dílem podnes u Lužičanů a u Rusů; Nesvevové ale měli pole, jak píše Tacitus, nestejně rozdělená dle řádu a důstojnosti, tedy jináč nežli bylo u Svevů [4]). Svevové, jsouce těla hřmotného a otuženého, koupali se dle zprávy Caesarovy v řekách, t. j. ve vodě studené [5]); Nesvevi, t. obyvatelé od Dolního Rýna k Dolnímu Labi, byli dle Tacita milovní koupelí teplých [6]).

Jiný rozdíl mezi Svevy a Nesvevy (čili mezi Slovany a Němci) shledává se v pohanském pálení ohňů Svatojanských a velkonočních. V zemích, v nichž dle Strabona a Tacita bydleli Svevi: na Středním Rýně, v Bavořích, Duřinkách, Míšni, Lužici, Lüneburску, Meklenbursku, Pomoří, Branibořích, Slézsku, Čechách, Moravě, Rakousích a na Slovensku, pálí se buď podnes aneb pálily se ve stoletích nedlouho minulých ohně na sv. Jana Křtitele, t. j. toho času, když slunce stojí nejvýše, kteráž slavnosť Svatojanská nastoupila po uvedení křesťanství na místě slavnosti pohanské, ježto se touž dobou u Slovanů západních pod jménem

[1]) K. Mannert Germania, S. 238. — [2]) Julius Caesar De b. Gall. VI, 22. — [3]) Tacitus Germania 14. — [4]) Tamtéž 26. — [5]) Julius Caesar IV, 19. — [6]) Tacitus Annales II, 62.

„Sopotek“ konala slunci ke cti. V zemích však nesvevských čili německých: v Dolních Sasích (Oldenbursku), v Hanoversku, v Hessku, v Holandě, ve Frislandě, Jutsku a na Selandě slavnosti Svatojanské se neslaví, nébrž pálí se tam ohně času velikonočního, co památka podobné slavnosti pohanské, na uvítání jara u Němců ondy obyčejné [1]). Tu připomínáme také obyčej pohanský v zemích svevských, dle něhož vynášeli času jarního smrť (zimu) ze vsi, utopujíce ji, kteréž slavnosti v zemích nesvevských nebývalo [2]).

IV. Rozdílné památky archeologické z doby pohanské v zemích svevských a nesvevských.

Rozdíl mezi Svevy a Nesvevy čili mezi Slovany a Němci patrný jest také v žarovištích pohanských a u věcech v nich nalezených. Jest sice nesnadno, uhodnouti z povahy pohrobiště, ze spůsoby věcí nebožtíkům do hrobů daných aneb z kovu, z něhož jsou dělány, zdali popelnice neb ta neb ona věc pochází od Slovanů nebo od Němců, rovněž jako nyní z povahy hřbitovů křesťanských, z rakví a z památek zemřelým do rakve přidaných s jistotou určiti nelze, bylli nebožtík té neb oné národnosti, poněvadž věci zemřelým do hrobů dávané u všech národů křesťanských jsou sobě velmi podobny. Nicméně jsou mnohé známky, dle kterýchž znalcové vůbec žaroviště v zemích svevských a věci v nich zachované rozeznávají od žarovišť a věcí v nich nalezených v zemích nesvevských. Přátelé archeologie, kteří ohledali památky z hrobů pohanských v Českém Museum v Praze, v kabinetech Drážďanském a Berlínském a ve sbírkách Střelických a Vratislavských, praví, že věci tam chované vůbec pocházejí od

---

[1]) J. Grimm Deutsche Mythologie, S. 581. Grimm, pokládaje celou Germanii za německou, má za to, že příčina, proč v některých zemích, na př. v Sasích a Hanoversku, pálí se ohně jarní a v jiných, na př. v Gernheimu u Mohuče, v Normbersku, okolo Fuldy, v Míšni atd., ohně letní, zakládá se v tom, že národ německý jest dvojího kmene, saského a franckého; v zemích prý, kdež bydlejí potomci kmene saského, pálí se ohně velkonoční, v zemích pak, kde bydlejí Frankové, ohně Svatojanské. Však tento výklad není podstatný, neboť v Lužici, ve Slézsku, v Čechách, na Moravě a na Slovensku nebydlejí potomci ani toho ani onoho kmene a pálí se tam ohně Svatojanské. — [2]) J. Grimm Deutsche Mythologie, S. 728.

téhož národu, a že se také velmi srovnávají s pověstnými pohrobními památkami Halštatskými, chovanými ve Vídni a v Linci [1]). Také M. Kalina z Jaethenšteina shledává velkou podobnosť památek pohanských ze žarovišť českých s památkami, nalezenými ve Slézsku, v Branibořích, Pomořanech, Lužici, Míšni, Duřinkách a v Rakousích [2]). Fr. Kruse, jenž se zanášel mnohá léta zpytováním starobylých památek slézských, dostav se potomně do Dobrosoli a ohledav památky Škopovské a Dobrosolské, pronesl se, že zcela se srovnávají s Kobelnickými, Karčinskými, Soboteckými a jinými ve Slézsku [3]); že by se však podobaly hesským neb dolnorýnským, které také znal, toho nepodotkl. Duřinské starožitnosti jsou vesměs takové jako lužické a slézské [4]). O starožitnostech pohanských v Lüneburshu praví J. Waechter [5]), že se dělí dle řeky Jilemné (Ilmenau); jiné (německé) že jsou na levém břehu a jiné (slovanské) na pravém. Danneil, porovnávaje pohrobiště a památky z nich vykopané okolo Lozdy (Salzwedel) s jinými, má onyno vůbec za slovanské, zejména na Molochsberku, na Zaskenberku, u vsí Briez, Cheine a j. [6]) Ano i hradištka v Holsatsku u Selze a Ellu, a věci ze zlata, bronze a z jantaru v nich nalezené, jsou vesměs takové jako v zemích svevských [7]). Jinačí však jsou a od starožitností svevských liší se pohrobní památky Helmštedtské v Brunsvicku, jež popsal a vyobrazil Bode [8]), památky hanoverské (až na Lüneburské), jež popsal a vykreslil J. Waechter, památky Nordendorfské ve Švábích [9]), a jiné, nalezené v krajinách původně německých.

---

[1]) P. J. E. Vocel sice také shledává, že mnohé věci z doby pohanské, nalezené v Čechách, jsou Halštatským velmi podobné, má však ty i ony za keltické (Pravěk I, 133), třeba že ryzí česká jména míst, kde byly onyno vykopány, i slovanská ondy krajina Halštatská zřejmě ukazují ke společnému původu slovanskému. — [2]) M. Kalina von Jaethenstein Die heidnischen Opferplätze Böhmens, S. 212. — [3]) Fr. Kruse Deutsche Alterthümer. I. 1., S. 83. — [4]) Tamtéž I. 3. S. 12. — [5]) Johann K. Waechter Statistik der im Königreiche Hannover vorhandenen heidnischen Denkmaeler. Hannover 1841, S. 11—22. — [6]) F. Kruse Deutsche Alterthümer I. 5. S. 48. Die Alterthümer bei Salzwedel. — [7]) H. Schreiber Almanach für Gesch. u. Alterthumskunde. Freiburg 1839, a W. Strobel Vaterländische Geschichte des Elsasses. Strassburg 1851. S. 25. — [8]) F. Kruse Deutsche Alterthümer III. 1., S. 115. — [9]) Vyobrazeny a popsány jsou v časopise Zeitschrift des histor. Centralvereins na r. 1862.

V čem žaroviště v zemích ondy svevských se srovnávají a v čem od žarovišť v zemích nesvevských se liší, toho do podrobna vypočítávati není úkolem naším; vytkneme toliko některé hlavní věci. Předkem nacházejí se v zemích svevských žaroviště neobyčejné velikosti, kterýchž v zemích nesvevských severně od Mohanu na Dolním Rýně až k Dolnímu Labi není. Taková veliká žaroviště jsou: u Slaného v Čechách, u Slivna (Schlieben) v nynějších Sasích, u Přelovic v Meklenbursku, u Maslova za Vratislaví ve Slézsku, u Nové Vsi nad Děvínem v Staré Moravě a j. Na žarovišti u Slaného nahromaděno jest takové množství střepů z nádob, kostí zvířecích a jiných věcí, že dle úsudku M. Kaliny z Jaethenšteina nejméně 1000 let žertvy bohům se tam pálily [1]), a žaroviště toto věkem svým jde až nad dobu Kristovu; taktéž praví archeolog K. Preusker o žarovišti u Slivna, že jde původem svým až do časů Tacitových a výše [2]). Ježto pak nelze za jiné míti, nežli že na tom i onom žarovišti lidé jednoho náboženství a jednoho jazyka modloslužby své konali, vychází z toho, jakž i Kalina z Jaethenšteina má za pravé, že Čechové na vrchu Slaném a Srbové na hradišti Slivenském pálili žertvy bohům svým již za časů Kristových i dříve, aneb jinak, že Slované již za oné dávné doby byli v držení obojí krajiny [3]). Totéž rozumí se také o žarovištích u Přelovic, u Maslova, u Děvína Moravského a j.

Zvláštní památky archeologické, nalezené toliko v zemích

---

[1]) M. Kalina v. Jaethenstein Die heidn. Opferplätze, S. 28. — [2]) K. Preusker (Blicke in die vaterl. Vorzeit III, 107 u. 108) píše o tom: „Kein Ort in ganz Deutschland besitzt eine solche Menge merkwürdiger Grabhügel und zugleich einen solchen Opferheerd und zahlreiche mächtige Schutzwälle herum, wie die Gegend um Schlieben; — daher die Schliebener Gegend mit hoher Wahrscheinlichkeit als jener heilige Hayn der Semnonen anzunehmen ist, von welchem die Römer bereits vor 18 Jahrhunderten Kunde erhielten, die mithin als eine der ältesten von hiesiger Gegend gelten wird." — [3]) P. Vocel (Pravěk země České I, 57) odporuje mínění Kalinovu, že by starožitnosti v Čechách, pocházející z doby Kristovy a starší, byly slovanské, vytýkaje Kalinovi, „že tímto výrokem svým přetnul jedním rázem uzel gordický ethnografických otázek k pravěku vlasti naší se vztahujících." Nám však se vidí, že v skutečnosti žádného takového uzlu gordického není, nébrž že si ho udělali archeologové sami, kteří do střední Evropy od řeky Buhu až k Rýnu kladou samé Kelty, ač tam po nich není ani stopy.

svevských, jsou popelnice velikosti neobyčejné, srpy bronzové a některé mince. Popelnice, ježto velikostí svou způsobily podivení archeologů, vykopány jsou v Dobrosoli, u Slivna, u Hradu Kamence (Burg-Chemnitz) v Míšni, u Kolína, Ovence, u Heraltic a u Vlenec v Čechách, u Mojetína na Moravě, v Lavaldě ve Slézsku, pod Taunusem nad Mohučí a j.; srpy bronzové, co znak rolníků slovanských, nalezly se u Konovic blíž Lipska, u městečka Berky nedaleko Waimaru, u Slivna v Sasích, u Jinec, Domažlic, Rataj, Chocenic a Jaroměře v Čechách, u Drahonovic v Moravě, u Cáhlova v Horních Rakousích a j. [1]) Mince pak, jež lze pokládati za výhradně svevské, jsou tak řečené mísky duhové (*patellae iridis*). Nalezly se r. 1771 u velikém množství (v ceně 12,800 dukátů) na Hradišťku u Podmokel v Čechách, po různu též u Plzně, u Křivoklát, u Berouna a u Sušice; na Moravě u Holešova, na několika místech na Slovensku, v Bavořích u Ingolštatu, Gagersu a j., a na Horním Rýně v zemi ondy Tribucké; tedy vesměs v zemích slovanských. Mince Podmokelské měl již Adaugt Voigt, hledě k místu, kde byly nalezeny, i k jich množství, za staročeské. Že pak několik takových peněz našlo se i na Dolním Rýně, nejde z toho již, že by nebyly slovanské, ježto mince roznesou se po světě k jiným národům také obchodem.

Mezi věci archeologické, kteréž svědčí o slovanském obyvatelstvu v Čechách, co jediném v době historické, počísti sluší také lebky z doby pohanské. Přírodozpytec švédský Retzius vyhledal, že lebky keltické a německé liší se rozměrem od lebek slovanských, ježto onyno jsou v průměru o 1.362 delší než širší, tyto jen o 1.183krát. Dr. E. Grégr, změřiv dle tohoto vypočtení 17 lebek, nalezených v pohanských mohylách u Libočan

---

[1]) Worbs, superintendent Převozský, porovnav popelnice a jiné pohanské památky Lavaldské ve Slézsku s památkami, nalezenými pod Taunusem nad Mohučí, a shledav je býti sobě podobné, prohlašuje (F. Kruse Deutsche Alterthümer I. 1. S. 1—49) popelnice Lavaldské a jiné slézské za německé, poněvadž pod Taunusem zajisté prý bydleli Němci. A však památky pod Taunusem, o nichž tuto řeč jest, nalezly se na jih ode zdi římské (Pfalgraben) proti zemi Hesské (Chatské), v kteréž krajině dle podobnosti k pravdě bydleli poslední výstřelky Slovanů, snad Vangioni, čímž ono mínění Worbsovo se vyvrací aneb nejistým činí.

a jinde v Čechách, shledal, že 15 jich jest krátkých a toliko dvě, vykopané v mohyle u Šárky, že jsou delší, tedy nepochybně cizí [1]). Z kteréhož nálezu jde na jevo, že v Čechách byli jen obyvatelé slovanští, a že tu nebylo ani Keltů (Bojů) ani Němců (něm. Markomanů), leč pohostinu, ježto v hrobech po nich památek není.

Co se týče věcí v zemích svevských zemřelým do hrobů přidávaných, na př. prstenů, sponek, jehlic a p., shledáno, že jsou sobě mnohem podobnější, nežli těm, které se nalezají v zemích nesvevských, na př. na řekách Emži, Weseře a j. Kdoby se o nesvevských čili německých starožitnostech lépe chtěl poučiti, nechť nahlédne ve spisy archeologické v úvodu napřed jmenované, v nichž jsou zevrubně popsány a vyobrazeny.

A však kdežto my všeliké památky starodávné v Germanii dělíme na svevské a nesvevské či na slovanské a německé, dovozují proslulí archeologové se vší jistotou, že všechny tyto věci jsou keltické co pozůstatek národu, kterýž prý před Slovany a Němci obýval ve vší Germanii od Rýna až k Visle [2]). Ale nechať tito archeologové nejprvé prokáží, že Keltové byli prvotními obyvateli řečené krajiny, pak vezmeme výrok jejich archeologický na uváženou. Posavadní však důvod jejich, že jen v krajině až po Vislu nalezají se pohrobní věci bronzové, a za Vislou nic, nerozhoduje ničeho o národnosti obyvatelů předvislanských a zavislanských, jakož mosazné neb stříbrné křížky a jiné věci, dávané nyní v rozličných zemích křesťanům zemřelým do rakví, nejsou

---

[1]) Viz Živu na r. 1858, str. 223. Dr. Grégr změřil kromě toho několik lebek novočeských a nalezl, že se staročeskými pohanskými na vlas se srovnávají, že tedy Čechové před tisíci léty byli těla rovně tak silného a velkého jako nynější jich potomci. — [2]) Nejdále v tomto dovozování zabíhá J. E. Vocel, jenž má i jedinou věc bronzovou, v Čechách nalezenou za důkaz některdejšího obyvatelstva keltického v této zemi. Praví na př. (Pravěk I, 140) o bronzové sošce, vyobrazující kance, ježto byla r. 1848 nalezena u Vokovic v Šárce blíž Prahy, že jest „nepopíratelnou památkou Bojů keltických v Čechách,“ protože takové sošky nalezeny byly také v Gallii. Ale tato soška, svého způsobu jediná v Čechách, jestli skutečně dílo galské či keltické, byla snad některým kupcem ze západu nebo nějakým domácím obyvatelem donešena, rovněž jako pánvice římské, vykopané na Hradišťku blíž Písku, u Lysce blíž Teplic a na Obřiství, a mince římské, nalezené u Mošova na Moravě, z kterýchžto nálezů římských zajisté nikdo nebude dovozovati, že by Římané v Čechách a na Moravě byli bývali stále domovem.

znamením té neb oné národnosti. Jestliže tedy v zemích polských a ruských za Vislou nenalezají se starožitné věci bronzové, nejde z toho, že by před Vislou bylo bývalo obyvatelstvo jiného jazyka nežli za Vislou, nébrž ukazuje to spíše k tomu, že v oněch rozlehlých rovinách nebylo kovů k dělání bronze potřebných, a že tudíž obyvatelé těch krajin nemohli věcí bronzových po sobě zůstaviti.

V. Rozdílné zřízení osad a rozdělení polí, též rozdílná stavba domů v zemích svevských a nesvevských.

Velmi důležitá známka, dle kteréž vyznačiti lze sídla Svevů a Nésvevů a tudíž i rozhraní mezi Slovany a Němci v staré Germanii, jest spůsob zakládání osad, stavení domů a rozměřování rolí v zemích svevských a nesvevských. Na tento rozdíl v bydlištích Slovanů a Němců obrátili zření teprv v době nejnovější někteří badatelé starožitností v Němcích. Každý, kdo byl v Mohuči, v Řezně a Pasově, městech památných již z doby římské, shledal, že tato města, co se týče hradeb, náměstí, ulic úzkých a křivých, zachovala se podnes s nepatrnými proměnami tak, jak byla za časů římských. A co platí o těchto městech, platí vůbec o starých osadách, ježto byť i domy v nich shořely neb věkem sešly, a noví obyvatelé do nich přišli, vždy původní rozměr zachovávají, v jehož prvotní rozdílnosti poznati lze i rozdílnou národnosť zakladatelů. Tento rozdíl zvláště v oči bije na někdejším rozhraní Slovanů a Němců, a tím jest to, že k němu ponejprv ukázáno na Dolním Labi a v Duřinkách. Již r. 1825 vytýká J. Danneil, dávaje zprávu o slovanských hrobech pohanských v krajině Lozdecké (Salzwedel), že vesnice ondy slovanské okolo Lozdy jinak jsou staveny, majíce vůbec podobu podkovy, nežli vesnice německé od Lozdy na západ [1]). J. Hanssen praví taktéž o vesnicích na ostrově Imbře (Fehmarn) blíž Šlesviku, že mají podobu slovanskou, ač nejsou staveny do okrouhla, nébrž více do čtverhranu [2]). Jiný pilný badatel této věci, Viktor Jakobi, rozbírá zevrubně rozdíl ve stavbě osad v Starohradsku a Lüneburgsku, kteréž země prošel a ohledal, pravě, že vesnice tamější (ondy)

---

[1]) Fr. Kruse Deutsche Alterthümer I, 5, 49. — [2]) J. Hanssen Histor. stat. Darstellung der Insel Fehmarn, S. 102 u. 296.

slovanské jsou okrouhlé a stavení v nich že jdou vedlé sebe, kdežto vesnice německé nemají určité formy a stavení v nich jsou roztroušená. Prohlížeje k tomuto založení osad a stavbě dvorců v nich, též k příhodnému rozdělení země na kraje a rozměření polností při osadách v krajinách někdy slovanských, pronáší se Jakobi, že Slované, co původcové všeho toho, tímto zřízením země neobyčejný důmysl na jevo dali, a zároveň prokázali, že co národ vzdělaný byli majetníci těch krajin od doby pravěké, zajisté již od více než 2000 roků [1]).

Zvláště důkladně vylíčil rozdíl v zakládání osad, stavbě domů a rozdělování niv obecních v zemích slovanských a neslovanských archivář Jiří Landau. Konav pěší cesty po Duřinkách, Míšni, Lužici a Slézsku, a po Hessku a krajinách Porýnských, podal zprávu o svém zkoumání ve spise: „Der Bauernhof in Thüringen und zwischen der Saale und Schlesien“ (1862), kdež ukazuje, že vesnice v Duřinkách, v Míšni a dalších krajinách na východ zcela jinak jsou založeny a statky sedlské v nich staveny, nežli v Hessku a jiných západních zemích německých. V Duřinkách jsou vesnice více méně okrouhlé a statky vedlé sebe, do vsi jest jediný příchod a výjezd ze statků jde vůbec dovnitř na návsí travou porostlé, na kterémž bývá rybníček a zde onde i kostelík. Za statky jdou okolo vsí zahrady též do okrouhla a za nimi samorostlé ploty, ježto se od polí oddělují. V Hessku a ve vedlejších zemích staroněmeckých staveny jsou statky či dvorce po různu a beze všeho pořádku. Z toho patrno, praví Landau, že v obojí zemi bydleli od prvopočátku dva rozdílní národové, kteří stále se tu usadivše osady rozdílným spůsobem zřídili, t. v Duřinkách a v zemích odtud na sever, jih a východ — Slované, v Hessku a v zemích od Hesska na západ — Němci. To stvrzuje se také tím, že v Duřinkách a zemích vedlejších měřila se pole ode dávna na malé lány slovanské, ježto měly 15 jiter, v Hessku však a na Porýní na velké lány německé, ježto měly 30 jiter [2]).

---

[1]) V. Jakobi Slaventhum und Teutschthum, S. 13. — [2]) Šíře o tom viz v rozpravě Landavově v Dokladech.

VI. Hrady v zemích svevských a nebytí hradů v zemích nesvevských.

Rozdíl mezi Svevy a Nesvevy jeví se také ve zřízení bydlišť. Svevové obývali v osadách spojených a měli hrady čili místa upevněná; Nesvevové ale bydleli v rozptýlených vesnicích, ano dle Tacita i v doupatech pod zemí (*specus subterranei* [1]), nemajíce hradů pevných s obyvateli. Co hradů svevských se týče, píše Julius Caesar [2]), když chtěl do země Svevské přes Rýn vtrhnouti, že Svevové, uslyševše o tom, ze snému obecného na všechny strany vyslanými nařídili, aby obyvatelé místa pevná (*oppida*) opustivše na jednom místě se shromáždili, na Římany tu očekávajíce. Tacitus pak vypravuje, kterak Katvalda r. 19. po Kr., dobyv Marobudova královského hradu (*castrum*), mnoho kořistí v něm nabyl a přeběhlíky a kupce římské tam nalezl [3]); a k r. 51 popisuje, kterak Kvadové ve válce s Hermundury a Lugy v hradech svých se bránili [4]). Nesvevové (Němci) naproti tomu neměli hradů a nenáviděli prý pevností. Když r. 356 Alemané měst Mohuče, Wormusu, Spiry a některých jiných míst pevných se zmocnili, položili se dle Ammiana Marcellina táborem na blízku nich v šírém poli a nešli do nich, nazývajíce je kletcemi neb hroby tenaty obtaženými [5]). A protož spisovatelé novější, kteří pokládají Svevy i Nesvevy za Němce, hledíce k této nechuti Němců ke hradům a místům upevněným, nemohou tomu rozuměti, čím to jest, že Ptoleméus, o Germanii jinak dobře zpravený, právě do krajin svevských tolik měst klade, kteráž zvuku německého nemajíce, keltickým prý se podobají, na př. Lugidunum, Virunum, Bunitium, Tuliburgium [6]), a taktéž na Rýně Moguntiacum, Borbetomagus, Noviomagus a p.

---

[1]) Tacitus Germania 16. — [2]) Julius Caesar IV, 19. — [3]) Tacitus Annales II, 62. — [4]) Tamtéž XII, 29 a 30. — [5]) Ammianus Marcellinus XVI, 2. — [6]) J. W. Barthold (Geschichte von Rügen u. Pommern I. 123) pronáší se o tom takto: „Es ist befremdend, dass Ptolemäus mit geografischer Genauigkeit im Gebiete unserer altpommerschen Germanen eine nicht unbedeutende Zahl Städte anführt, von denen die geografische Bestimmung uns Laciburgium, Alisus, Virunum, Susudata, Viritium, Bunitium, Rhugium, Scurgium, Ascaucalis, Setidava und andere zuweist. Da die Deutschen aber erst viele Jahrhunderte später das städtische Leben kennen lernten, sind wir über diese früheren, zu-

J. Landau pak praví [1]), že podlé toho, kde za dávné doby v Germanii není hradů a měst a kde jsou hrady a města, lze rozeznati zemi starogermanskou (německou) a slovanskou. Při tom dotýká, že čára, která obě části Germanie (německou a slovanskou) od sebe dělila, šla od Bodamského jezera vzhůru až k dánským ostrovům tak, že města Augšburk (Damasia), Würzburk, Fulda, velká část krajiny Werrské a východní část lesa Harce, náležely k zemi slovanské. Za taková pradávná města v slovanské části Germanie má Landau: Bamberk (r. 973 civitas Papinbere = Babín), Eberach (r. 1023 urbs Eberaha), Vieret na Mohanu (r. 911), castrum Crana (r. 1003), castrum Crusina (r. 1003), Třebhošť (castrum vetus Trebgast, r. 1143), Salici (castrum Saloe, Salzburg), r. 741), Homoli (castrum Hamulo r. 741, n. Hammelburg), Erfurt v kraji Husitinském či Usitinském (Gau Usitin), Saalfeld s hradem Srbským v kraji Orlavském (Orlagau), Würzburk (r. 686 Wirteburch), sídlo vojvod duřinských, Slatheim (civitas, r. 975), v kraji „Winidun" řečeném, Tülleda v kraji Helmském, Mezibor (civitas Merseburg r. 1042), Kobolany (Spirige dicta, slavonice autem Kobolan nuncupatur), Mohelno (Mochenleuiaburch, Mücheln), Vrbiny (Uuirbiniburch, Werben), Magdeburg (r. 999), Hamburg (r. 837 civitas Hammaburg), Ratiboř (Razeburg), Staré Hrady (Oldenburg) a j.

VII. Srovnalosť jmen a obyčejů národů svevských se jmény a obyčeji národů slovanských v středověku.

Prohlížejíce k tomu, kterak houževnatě jména místní, známá z doby římské, na př. Kolín nad Rýnem, Trevir, Bona, Bingium, Mohuc, Pasov, Lentia, Vindobona a j., po tisíce let se zachovávají, kterak někteří národové něměčtí, připomínaní od Ptoleméa a jiných starých spisovatelů, na př. Hesové (Chati), Frisové, Sasové a Frankové, též Kraňci, Helvetové a jiní v týchž kraji-

versichtlichen Angaben in Verlegenheit. Ueberall scheinen es uns keine deutschen Namen zu sein, selbst wenn wir die Endung Burgium oder Furt vernehmen, wie in Laciburgium oder Lupfurdum. Es mögen hier keltische verschollene Namen vorliegen und jene Bezeichnungen aus dunkler Vorzeit noch halb verstanden an den Heerstrassen gehaftet haben." — [1]) G. Landau Territorien, S. 268—276.

nách, kde bydleli tehda, po dnešní den žijí a kvetou, a kterak hranice zemí a krajů, zvláště pak hranice diecésí, na př. Pražské a někdejší Míšenské, Vratislavské a Olomoucké, ze šedého středověku až na nynějšek bez proměny se udržují: domýšleti se můžeme, že také ve východní a severní (slovanské) Germanii jména kmenů, jenž dle Julia Caesara, Tacita a Ptoleméa tam obývali, všechna nepominula, anobrž mnohá z nich, pakli ne do naší doby, alespoň do středověku se zachovala. Kterážto domněnka a spolu výrok náš, že Svevové starověcí jsou Slované středověcí, stvrzení dochází v popisech národů slovanských v Germanii, jež nám zůstavili spisovatelé XI. a XII. století, Adam Bremský a Helmold. Oba popisují Slovany věku svého a zemi (Slavii), v které obývali, nejináč, než jak nám popsali výše jmenovaní spisovatelé římští a řečtí Svevy a Svevii. Adama Bremského popsání Slovanů a jich vlasti zní takto [1]:

„Slavia (srovnej u Tacita Suevia) jest největší země v Germanii, v níž obývají Vinulové, kterým ondy říkali Vandali. Jest prý desetkrát větší nežli naše Sasko (srovnej Caesarových sto krajů svevských), zvláště připočtemeli také Boemi (srovnej Baemi Ptoleméovy) a Polany (Ptoleméovi Bulanes) za Odrou ke Slavii (Svevii). Tato země jest odevšad pevnými hranicemi obklíčena, chlumy totiž a řekami (porovnej slova Strabonova a Tacitova); co do šířky, táhne se od jihu na sever od řeky Labe až k moři Scytickému (Svevskému), co do délky, od diecése Hamburské nekonečnou krajinou až do Bavor, do Uher a do Řecka. Národů slovanských (Slavorum, Tacit. Suevorum) jest mnoho, z nichž první na západě jsou Vaigrové, sousedé Zalabanů, pak Obodriti a Reregové, Lingové (Líňané, Ptoleméovi Lingae) a Varnahi (Vraňané, Tacitovi Varini), za nimiž bydlejí Chizini (Chyšané) a Circipani (Přespěňané), jež řeka Pianis (Pěna) odděluje od Tholosantů (Dolenců) a Retharů (Tacitových Reudignů). Jsouť ještě jiní národové slovanští za řekami Labem a Odrou, totiž Heveldi (Hobolané, Tacitovi Helvetoni) podél řeky Hoboly a Doxani (Došané, Tacitovi Eudosii), Vilini a Stoderané, kromě některých jiných, z nichž nejmocnější jsou Rethrové, bydlející uprostřed mezi nimi (totéž praví Tacitus o Rheudignech).

[1] Adam Bremensis Historia Eccles. II. c. 10.

U nich jest hrad po celém světě známý, jménem Rhetre, sídlo modlářské, kdež vystaven jest velký chrám modlám, z nichž přední jest Redigast (Ředihost), jehož obraz jest ze zlata a lože šarlátové. Ten hrad má devět bran a kolem něho jest hluboké jezero, přes kteréž jde most dřevěný, po němž choditi dovoleno jenom těm, kdož obětují a za věštbu žádají. — Za Lutici na březích řeky Odry jest slavné město, jménem Jumne (Volín), jehož obyvatelé posud jsou pohrouženi v bludech pohanských, ale jinak, co do mravů a pohostinství, nad jiné počestnější a dobromyslnější (srovnej níže zprávu Caesarovu o Svevích). Z Jumne jede se po vodě k městu Dyminu při ústí řeky Pěny, kdež bydlejí Rujané či Ránové (Tacitovi Rugii), nejstatečnější národ slovanský. Tolik o Slovanech (De Slavis) a jejich zemi.“ (Srovnej slova Tacitova: „Hic Sueviae finis“).

Helmold ve své kronice Slovanské popis Slovanů Adama Bremského téměř na slovo podávaje, dokládá: že veškeré plémě slovanské, oddáno jsouc modlářství, jest nestálé a těkavé (vagum semper et mobile), s kterýmiž slovy porovnati náleží výpověď Caesarovu o těkavosti Svevů.

Sestavímeli jména výše položená národů svevských a slovanských vedlé sebe a přidámeli k nim některá jiná, u jiných starých spisovatelů zachovaná, stane se identičnosť římského Svevstva a středověkého Slovanstva ještě zřejmější. Rozsáhlou zemi Svevskou jmenuje Tacitus Svevii a obyvatele její Suevi; Adamovi Bremskému slove rozsáhlá země Slovanská Slavie a obyvatelé její Slavi. Tu kde u Tacita jsou Rugii (čti Ruji), jmenují se u chronistů středověkých Rujani a Ráni; kde Tacitus klade Varini a Suardoni, objevují se potomně Vraňané a Svartavané; v krajině Pliniových Carinů bydlejí později Vkrané neb Karini; na místo Ptoleméových Sedinů, Gytonů a Bulanů nastupují Štětiňané, Gedauni či Gdanští a Polané, a na místo Tacitových Helvetonů, Eudosiů a Nuitonů Hobolané, Došané a Nuťané; kde Strabo klade Mugilony, jsou ve středověku Mohylňané, v zemi Ptoleméových Lugů, Kalukonů, Burů a Didunů jsou sídla středověkých Lužanů, Kolúchovanů, Bobřanů a Dědošanů; do krajiny Korkontů připadají Krkonoši; na Mohanu a na Sále, kde Vellejus Paterculus a Tacitus jmenují Hermun-dury, zápasí s Němci slovanští Duřinci, v Čechách, do nichž Ptoleméus pokládá Baemi,

žijí v středověku a podnes Boemi, v Moravě na místě Markomanů Moravani, vedlé nich na místě Rakatů a Naristů Rakousi a Narďané a na Slovensku na místě Varinů Oravané. Mnedle shledávali se v severozápadní Germanii (t. v Němcích), v Gallii, neb v které koli jiné zemi větší srovnalosť jmen národních za doby římské a středověké, nežli v krajinách slovanských výše uvedených?

Však netoliko jména národů svevských a slovanských se tu srovnávají, ale i některé obyčeje a spůsoby starých Svevů a pozdějších Slovanů, zvláště co se týče hostinství, mnohoženství, vedení války a některých obřadů náboženských. Julius Caesar velice vychvaluje hostinnosť Svevů. Dle něho mají Svevi hosta za osobu posvátnou a pokládají za velkou neřesť, kdyby mu kdo ublížil, anobrž chrání ho, když k nim přijde, aby se mu nic nemilého nepřihodilo; u nich může host do každého domu vejíti a hostitel mu dá, co má" [1]). Týmiž slovy bez mála velebí spisovatelé středověcí hostinnosť Slovanů germanských; zejména vypravuje Helmold [2]) o slovanských Vagrech, u jichž knížete Přibyslava byl hostem, že co do hostinství, není počestnějšího národu nád ně, že v častování hostů jsou všichni jedné mysli a jdou v tom jako o závod, pročež nikomu netřeba prositi, aby ho za hosta uvítali; že přinášejí v hojnosti všeho, čeho poskytuje rolnictví, rybářství a myslivosť, majíce toho za nejstatečnějšího, kdo nad jiné jest štědřejší. Neštítí prý se ani krádeže, když jen host věcí odcizených spolu požije, a odepřelli by kdo příchozímu hostinství, dovoleno prý zapáliti mu dům neb majetek a opovrhnouti jím." Nejmenovaný pak životopisec sv. Oty vypravuje, že Pomořané, jako staří Svevové dle Julia Caesara, měli za povinnosť, hosta nejen častovati ale i chrániti; každý hospodář u nich měl čistou a slušnou světnici a stůl ustavičně pokrytý k požívání pokrmů, vyložených na něm domácím i přespolním [3]).

Co se dotýče mnohoženství, měl Ariovist, král Svevský, dle zprávy Julia Caesara dvě manželky, jednu rozenou Svevku, kterouž byl s sebou z domu do Gallie vzal, a druhou, rozenou z Noricum, sestru krále Vokciona, kterou pojal v Gallii. Podobným spůsobem měl Sam, král Slovanský v VII. století, dle zprávy

---

[1]) Julius Caesar De bello Gallico VI, 23. — [2]) Helmoldi Historia Slavorum I. 82. — [3]) Anonymi Vita s. Ottonis, p. 306.

Fredegarovy dvanáct manželek; Měčislav, král Polský (ok. r. 1000), prvé než se stal křesťanem, měl prý jich sedm [1]) a Vratislav, kníže Pomořanský, čtyři a dvadcet [2]). Také u Čechů zámožnějších mnohoženství v obyčeji bylo, ježto dle básně v Rukopise Kralodvorském statečný Záboj mysl krajanů svých proti „cuzím“ podněcoval také tím, že mají Čechové míti „jedinú družu po púti všěj z Vesny po Moranu.“

Velká podobnosť mezi Svevy a Slovany shledává se, jak dotčeno, také ve spůsobu vedení války. Dle Julia Caesara [3]) rozestavil Ariovist před bitvou, kterou s ním svedl nedaleko Rýna, vojsko své dle kmenů, z kterýchž se skládalo, tím spůsobem, že šli za sebou stejně daleko od sebe Harudi, Markomani, Tribuci, Vangioni, Nemeti, Sedusi a Svevi; potom obklíčil celou řadu vozy a kárami, aby bojující nemohli uprchnouti, na vozy postavil ženy bojovníků, které sepjatýma rukama a slzíce muže své upěnlivě prosily, aby jich Římanům v porobu nevydávali. Týž spůsob svádění bitvy spatřujeme u Slovanů ve válce s Byzantskými, když jsouce od vojska řeckého obklíčeni, vozy kolem se otočili, ženy a děti na vozy postavivše, a týmž spůsobem bojovali potomně Zaporožci a Kozáci Ukrajinští s Poláky a Tatary [4]). A komuž nepřipadá na mysl šik válečný vojsk českých v XV. století?

Neméně se podobají sobě Svevi a Slované u vykonávání některých obřadů náboženských. Tacitus obšírně popisuje [5]), kterak kmenové svevští Reudigni, Avioni, Angili, Varini, Eudosi, Svardoni a Nuitoni ctí bohyni, jménem Nerthus, matku země, o níž mají za to, že opatřuje potřeby lidské, a že v krajině těchto kmenů jest háj posvátný na ostrově mořském, odkudž bohyně Nerthus k lidem vyjíždí v průvodu kněze, tažena jsouc kravami, a vrátivši se, s vozem i rouchem v tajném jezeře umývána bývá. Toto pak ctění matky země (Živy) u kmenů svevských, co do místa i co do obřadů, velmi se srovnává s modloslužbou slovanských Luticů v pověstném chrámě v Přelovicích blíž Střelic, kterouž vypisují Dětmar Meziborský [6]) a Adam Bremský [7]), ač

---

[1]) Mart. Gallus Historia Poloniae, p. 31. — [2]) Anonymi Vita s. Ottonis, p. 302. — [3]) Julius Caesar I, 53. — [4]) Th. Bulgarin Geschichte Russlands I, 225. — [5]) Tacitus Germania 40. — [6]) Dietmari Chronicon I. VI. — [7]) Adami Bremensis Historia II, 65.

se v některých věcech vedlejších od Tacita odchylují, na př. v tom, že ostrov řečený ležel v jezeře, kdežto Tacitus jej klade do moře, aneb že jmenují boha ctěného Ředhostem, Tacitus ale Nerthou, při čemž však sluší uvážiti, že všichni tři spisovatelé psali dle doslechu, a že nikdo z nich do tajemné svatyně nevnikl [1]). U národů německých o ctění matky země, jak je líčí Tacitus u Svevů, nikde zmínky není, jmenovitě mythologie nordická ničeho o tom neobsahuje [2]).

Jinou modloslužbu svevskou, ježto podlé jmen bohů vzývaných slovanskou býti se vidí, líčí Tacitus [3]) u národů lygických (lužických). V krajině Naharvalské u nich jest prý háj posvátný, v němž se ctí bohové jménem „Alcis“ na spůsob římského Kastora a Poluxa jako bratři a mládenci. Při té modloslužbě starodávné předsedá prý kněz v oděvu dlouhém (ženském), a není při ní ani vyobrazení ani známky cizího náboženství. Tuto modloslužbu klade Lužičan K. Anton a jiní po něm do hor Zhořelských, majíce mládence „Alcis“ za lužickosrbské „Holce“ [4]), kteréž slovo znamená milostná pacholata, jakož Čechům posud děvče slove „holka“ a miláček „holeček“. V mythologii německé o modloslužbě, která by se podobala úctě od Naharvalů mládencům „Alcis“ vzdávané, nikde ani slovem dotčeno není [5]).

VIII. Ryzí, nesmíšený jazyk slovanský v zemích ondy svevských.

Velmi platným důkazem, že Slované v Germanii bydlejí od doby předhistorické a že se do ní nepřistěhovali po Keltech neb Němcích v V. neb VI. století po Kr., jest ryzí a naskrze

[1]) Šíře o modloslužbách Ředhošťských či Retranských píše J. W. Barthold ve spise Geschichte von Rügen u. Pommern I, 526—538. a o domnělém ctění bohyně Herty na ostrově Ráně, str. 106—125. — [2]) Porovnej, co o tom psáno v knize: J. Grimm Deutsche Mythologie, S. 56. — [3]) Tacitus Germania 43. — [4]) Vollmers Mythologie aller Völker, Stuttgart 1859, S. 633. Tab. 63, Fig. 220. J. Grimm sice odpírá (Deutsche Mythologie I, 57), že by Tacitovi Alces na slovanské Holce rozuměti se mohli, poněvadž prý slovo „Holec“ v lužické srbštině znamená člověka otrhaného a nikoliv mládence a poněvadž národové lygičtí nebyli prý Slované. Však že holec prvotně znamenalo jinocha, nelze pochybovati, a že Lygiové Tacitovi byli Slované, na místě náležitém jsme prokázali. — [5]) Vollmers Mythologie, S. 377.

čistý jazyk jejich. Kdyby Slované byli do Germanie přibyli, jak vůbec se za to má, po zkáze říše římské, a usadili se tu mezi zbytky vystěhovalých Němců, jmenovitě v Čechách, na Moravě a na Slovensku mezi tak řečené Markomany a Kvady, byl by jazyk jejich pomísil se nevyhnutedlně slovy německými, jako se pomísil jazyk vlašský slovy lombardskými, jazyk uherský a rumunský v Uhřích a Sedmihradech slovanskými, a jazyk německý v Bavořích, Míšni, Slézsku a jiných zemích, kde Němci usadili se mezi Slovany, taktéž slovanskými. Jak hojnou přísadu slovanskou má uherčina, ukázal důkladně Štěpán Leška [1]); mnoholi živlu slovanského v sobě obsahuje rumunčina, objevil F. Miklosich [2]), a slovanská slova v němčině bavorské obíhající vyhledal a v známosť uvedl O. Schmeller [3]), kterýchžto učenců spisové, jmenovitě oněch dvou prvních, podávají poučný obraz pestrého jazyka amalgamovaného. A však jazyk slovanský v Čechách, na Moravě a na Slovensku, jak jej v nejstarších památkách literních z IX.—XIII. století, jmenovitě v Rukopise Zelenohorském a Kralodvorském shledáváme, nemá v sobě ani té nejmenší známky cizoty, chovaje sám v sobě svědectví nejlepší, že jest v těchto zemích samorostlý a domovem v nich od časů nepamětných [4]). Totéž má platnosť o jazyku srbském v Lužicích a o jazyku polském v krajinách slézských a polských, kdež přísada německá jest již z doby křesťanské.

IX. Úplné ticho v dějinách o tom, že by domnělí Svevové němečtí byli z krajin svevských odešli a Slované do nich přišli.

Poslední důkaz identičnosti Svevů Caesarových a Tacitových a Slovanů pozdějších jest negativní. Nižádný spisovatel starověký nezmiňuje se, kdy by Svevové z těch šírých krajin, v kteréž je kladou Caesar, Strabo a Tacitus, byli se vystěhovali, aneb že by v nich byli vyhynuli; aniž který starověký spisovatel

---

[1]) S. Leška Elenchus vocabulorum Europaeorum imprimis Slavicorum magyarici usus. Budae 1825 — [2]) F. Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen. Wien 1861. — [3]) A. Schmeller Bayerisches Wörterbuch Stuttgart 1827—37. — [4]) První slova německá v češtině objevují se v básni Alexandreidě na konci XIII. století, když Němci bez mála již 100 let se byli v Čechách usadili.

jediným slovem připomíná, že by Slované do řečených krajin se byli přistěhovali a kdy. Takové obapolné tažení Svevů (Švábů) ze země a Slovanů do země nebylo bý zajisté vykonáno bylo bez hřmotu a otřesení zemí sousedních, zvláště povážímeli, že v zemích, o něž tu jde, jest asi 24 milionů obyvatelů, a že dle podobnosti k pravdě v čas jich domnělého tam přibytí bylo jich alespoň dvě třetiny nynějšího počtu, t. j. asi 16 milionů. Byloli by se tedy takové stěhování stalo v druhé polovici V. století, jak někteří za to mají, byl by životopisec sv. Severina Evgippius, jenž toho času (do r. 488) žil v Rakousích a vypsal válečné příběhy všech zemí vedlejších, zaznamenal také tento příběh nad jiné hlučnější; i také Zosimus (ok. r. 460) a Priscus (ok. r. 470), ač byli od Germanie vzdálenější, byli by o tom putování alespoň něco zaslechli a je připomenuli; kdyby však změna řečená v obyvatelstvu východní a jižní Germanie byla se udála v VI. století, jak jiní se domnívají, byli by o ní na jihu zprávu zůstavili Jornandes, Prokop Caesarejský a Kasiodor (ok. r. 550), a později císař Mauricius (ok. r. 595), na západě pak Řehoř Turonský († r. 595) [1]. Že by však národ Svevský z Germanie byl se po tichu vyklídil, aniž by to kdo byl znamenal, a že by Slované rovněž tak po tichu do opuštěné krajiny byli se vloudili, jak za to mají někteří spisovatelé novější, jest naprosto nemožné.

Vzchází pak otázka, kam by to nesčíslné množství Svevů bylo se z Germanie vyrojilo? Že by byli šli s Goty a Vandaly do Španěl a do Afriky, ani domýšleti se nelze; vždyť se ani všechen národek Gotský do Španěl nevystěhoval, nébrž toliko odštěpená, dobrodružná tlupa gotská od Černého moře; tím méně byli by do některého kouta ve Španělích vměstnali se obyvatelé téměř dvou třetin Germanie! Právě pak proto, že jest nemožné, aby ti milionové Svevů, kteří ještě v II. století po Kr. byli v držení přerozsáhlých krajin germanských, byli ze země zmizeli,

---

[1]) Kdyby Svevové z východní Germanie vůbec, a Markomané z Čech a Moravy zvláště, byli se vystěhovali v V. neb VI. století, byli by vzali s sebou také Židy, kteří, jak v Němcích na Rýně, tak i v našich zemích zajisté bydleli již za doby římské. Že však Židé jsou posud ve všech těchto zemích domovem, a že bydleli až do nejnovější doby v Čechách i na Moravě výhradně v osadách původně slovanských, jest spolu poněkud svědectvím, že také Slované v těchto zemích obývají od časů římských.

žásnou ti, kdož Svevy vůbec pokládají za německé Šváby, a nemohou si toho vyložiti, kterak ten velikánský národ Svevský brzo potom scvrkl se na nepatrný národek (Švábský) v nynějším Würtembersku, kde jest až do našich časů v držení téhož okršlku země, v nějž se byl tehda uvázal.

Mimo to uvážiti náleží, že Svevové, jenž seděli v krajinách vůbec úrodných, ano z nemalé části k obchodu velmi příhodných, totiž v Holšteinsku, v Meklenbursku, na ostrově Ráně a v Pomořanech až po Gdansko, naprosto žádné příčiny neměli, aby tyto krajiny byli opouštěli a jinam se stěhovali. Někteří spisovatelé domýšlejí se sice, že byli od Slovanů od východu tištěni, a že tudíž postupovali na západ; a však tomu odporuje povaha Slovanů a jejich pozdější tisíciletá historie, dle kteréž nikdy a nikde na dobývání zemí nevycházeli, anobrž naopak na malé kmeny rozdrobeni jsouce, a nemajíce mocné samovlády, svých vlastních zemí na mnoze pozbyli.

Co toho se týče, kdy Slované do Germanie přibyli a jak se tam dostali, o tom mnozí všelijak psali, však vesměs tak, jak si to každý sám vymyslil, svědectví a průkazů o tom žádných nepodávajíce. V některých novějších dějepisech krajin severních, Holšteinska, Meklenburska, Pomořan, Branibor a Míšně, čteme, že Slované byli od Němců, co dávných pánů těchto zemí za kolonisty do nich povoláni a stali se tím spůsobem německými poddanými. Jiní historikové němečtí vypravují, že Slované do těchto zemí vedrali se jako vrabci do vlaštovčího hnízda a že tam Němce utlačili. Ferd. Wachter, spisovatel historie Durinské a Hornosaské, píše o tom takto: „Die Slaven (im Mittelalter Sclaven, Knechte) waren seit uralten Zeiten die Nachbarn der Deutschen gewesen, und wo diese auswanderten, hatten sie von ihren Ländern wie Sperlinge von den Nestern der Schwalben Besitz genommen. Ein wehmüthiger Gedanke! viele deutsche Stämme wanderten aus und verloren in fremden Ländern ihre Volksthümlichkeiten, und den deutschen Boden nahmen Fremdlinge ein und unterdrückten die zurückgebliebenen einzelnen Deutschen“ [1]). Podobně vypravuje J. Bauer, děkan

---

[1]) F. Wachter Thüringische und Obersächsische Geschichte. Leipzig 1826, S. 47.

Reutlingský, o Slovanech ve Würtembersku, že prý se tam z Bavor podtají vloudili (haben sich dort eingeschlichen) [1]. Naproti tomu představují si jiní přibytí Slovanů do Germanie jako nějakou povodeň vše pohlcující. „Wie ein Diluvium," praví F. W. Barthold, „hat das Slaventhum in Rügen sich über die Spuren der deutschen Altvordern gelegt" [2]. (Rozuměj Němce z doby Tacitovy). Rovněž tak jistí K. Bernhardi, že Slované do německých Čech a do německé Moravy jako nějaký proud úžinou mezi Jihlavou a horami Jeseníky se přivalili, a zmocnivše se tu úrodných nížin, Němce do hor vytlačili.[3] A však spisovatelé dotčení mlčky pomíjejí, kdy Slované jako vrabci do Němec přiletěli, aneb tajně se tam vloudili anebo co povodeň zhoubná na Němce přikvačili. Toliko v Duřinsku a Rakousích poznačují poněkud dobu, kdy se tam Slované dostali. V starém Duřinsku byli prý co kolonisté usazeni v VIII. století za doby sv. Bonifáce a potom za Karla Velkého [4]. To ale vztahuje se jenom k několika osadám v Bambersku a Eichštetsku, od pánů německých založeným, jichž cizí původ větším dílem jest slovem „Wind" a „windisch" poznačen. Odkud však se vzala slovanská jména měst Řezna, Pasova a Brodu, kteráž tu byla již za časů římských? Kdo dal jméno řece Mohanu, připomínané již v I. století po Kr., a řekám Řezně a Doubravě (Tauber), jmenovaným v století V.? — Do Rakous přišli prý Slované dle domyslu některých dějepisců zároveň s Avary v VI. století, aneb byli prý od Avarů do této země i do vedlejšího Štyrska vehnáni [5]). Tu ale opět vzchází otázka, odkud vzal Ptoleméus již v II. století slovanská jména: Rakousi (Rakatae), Koubani (Kampi), Dunaj, Dyje, Javornice (Gabrita) a Luna atd., a odkud se vzala nesčíslná jiná slovanská jména místní v Rakousích, jakož jsou jména hor: Semerník, Ústraní (Ostrang), Otčan (Oetscher), Chlumec (Kolmitz), Radhošť; řek Ipsice, Bělá, Křemže, Bystřice, a osad: Rohy, Křemže, Gars, Mohylno a v. j.? Kolonisté a lidé od divochů do země vehnaní horám, vodám a městům jmen nedávají.

---

[1]) Zeitschrift d. hist. Centralvereins J. 1862, S. 108. — [2]) F. W. Barthold Gesch. v. Rügen I, 122. — [3]) K Bernhardi Sprachkarte v. Deutschland. Kassel 1844, S. 66. — [4]) Tamtéž, str. 70. — [5]) Viz A. v. Muchar Gesch. v. Steiermark II, 20, a porovnej J. Thaler Geschichte Tirols, Innsbruck 1854, S. 56.

Nejvíce jsou historikové mezi sebou na rozdílech, když mají pojmenovati dobu, kdy Slované vešli v držení země České a Moravské. Novější dějepisci Palacký a Šafařík domnívají se, že se to stalo ok. r. 451; Pubička klade to k r. 480; Dobner a Pelcl hádají, že se to přihodilo ok. r. 500; Dobrovský se domýšlí, že to bylo r. 550; opět jiní pokládají r. 534 a 595 za onen, v němž Čech se svou čeledí do země přibyl. Mnohem více však rozcházejí se v určování té doby historikové starší. Petr Kodicil a B. Paprocký kladou příchod Čechů na Řip na r. 278 po Kr., Kromer na r. 300, Chytreus na r. 309, J. Matěj Sudeta na r. 407, Karion na r. 450, Špangenberk na r. 451, Welser na r. 455, Reisner na r. 496, Grancius na r. 500, Vapovius na r. 550, Blondus na r. 600, V. Lazius na r. 611, M. Kuthen a P. Lupáč na r. 639, Sethus Kalvisius na r. 645, konečně kronikář Václav Hájek ví to jistě, že Čech dorazil na Řip Léta Páně 644 [1]). Sumou tedy řečeno, ani o přibytí Čechů do Čech a do Moravy, ani o přistěhování se Slovanů do Germanie vůbec a o vystěhování se z ní Svevů čili Švábů nikdo neumí ničeho povědíti, z čehož patrno, že ten příběh nemá historického základu a jest pouhý výmysl.

Přídavek.

Svevi Caesarovi a Tacitovi nejsou Švábi.

Pro lepší vyvrácení domněnky, že Svevi ve spisech Caesarových, Strabonových a Tacitových jmenovaní, jsou Švábi a vůbec Němci, přivádíme ku konci takořka přes potřebu ještě některé důvody, jenž mají býti spolu doplňkem článku „o Svevích a Švábích“ (str. 104).

Na mnoha místech jsme již podotkli, že Slované, kdekoli v krajinách německých a jiných zanikli, zůstavili po sobě za

---

[1]) Viz tyto varianty o přistěhování se Čechů v J. Beckovského Poselkyni starých příběhů českých, str. 12, a v Kronice České Fr. Pelcla I, 63. — Dle těch čísel jsou tedy Paprocký a Hájek v ustanovení času, kdy Čechové přišli do Čech, bez mála o 400 let mezi sebou na rozdílech.

památku hojnosť jmen místních. Totéž platí o Němcích, toliko v menší míře, ježto Němcův v původní vlasti jejich neubylo a jen některé osady v Belgii, na př. Broulenberg, Eschinhem, Manizhem a j., kteréž bývaly ondy německé, jsou nyní francouzské [1]), pročež ethnografická čára mezi Němci a Romány za Dolním Rýnem jest nyní bez mála táž, jak bývala za J. Caesara a Tacita. A však v krajinách slovanských, kdež Němci v středověku co kolonisté se usadili, a potomně, jsouce osamělí tam zašli, jest podnes množství německých jmen místních památníkem jejich někdejších sídel. Příklady toho jsou na Slovensku, zejména ve Spiši, v Gemeři, v Hontě a ve Zvoleně. Ve Spiši uvádí se někdejší německé obyvatelstvo v paměť vesnicemi nyní slovenskými, ježto slovou: Frankenau, Richwald, Fridmann, Krempach; v Gemeři: Rauschbach, Henzendorf, Hamburk; u B. Bystřice ve Zvoleně: Sachsenstein, Ulmansdorf, Schalksdorf, Schaiba; v Krupině ulice Kaltiboch a vinohrady Fileberg, Niklberg a j.; u Šťávnice: Siegelsberg, Güsshübel, Kolpach a v. j. Tak jest to i na Moravě v mnohých místech, na př. v Kozlanech a Malkovicích blíž Nových Hvězdlic v Brněnsku, kdež německá jména trat a pastvisk: Koncwizny (Gaensewiese), Štumpigly (Steinbühel), Graity, Wircles, Broitles a j., a podobně i v Čechách, kdež na př. u Vysokého Mýta jména dvorů Šnakov a Limperky, vesnice Dörflík a míst Nisbachy a Harta, v Chrudími jméno zahrad Paumperky, v Litomyšli kopce Kacimberk, ve Skutči vrchu Humperky a p., po dnešní chvíli připomínají, že i tu od kolonisace německé za krále Otakara II. po nějaký čas Němci obývali a potom zanikli.

Nejplatnější však svědectví, kterak po vyhynutí národu jména místní od něho pocházející dále trvají, podává staré Řecko. Tu, kdež dle průvodů historických obyvatelstvo helenské ve válkách s Diadochy, při vtržení Gotů (r. 250 po Kr.) a po přibytí Slovanů, Albanesů a trackých Vlachů téměř vykořeněno a velká většina měst a jiných osad řeckých zkažena jest, zachovalo se přes to přes všechno po dnešní dobu množství jmen starořeckých, a to těch nejpamátnějších, v Peloponesu: Corinthos (nyní Koritho), Nauplia, Argos, Helos, Lycuria a j.; v Attice: Athenae (Athinaes), Eleusis (Levsina), Marathon (Marathona); v Středním

[1]) K. Bernhardi Sprachkarte von Deutschland, S. 14.

Řecku: Megara, Stiris (Stiri), Thebae (Thiwa); v Macedonii Thessaloniae (Saloniki), hora Athos (Athonas) a j. Mnohem více pak nalezá se tam jmen slovanských po obyvatelstvu slovanském, od Řeků trackých a anatolických později vyhubeném.

Když tedy praobyvatelé němečtí na Dolním Rýně v krajině nyní francouzské a kolonisté němečtí na Slovensku, v Moravě a v Čechách zůstavili po sobě místní jména německá, pochybovati nelze, že by také Svevové, kteří dle svědectví historických byli půl tisíce let v držení východní a jižní Germanie, byli v těch krajinách ne jedno, ale tisíce německých jmen místních po sobě zůstavili, kdyby byli bývali Němci, jakož jsme totéž pověděli již výše o Markomanech, Rugiích a jiných domnělých kmenech německých. Však podlé diplomatářů v novější době vydaných, zavírajících v sobě hojnosť jmen topografických ze všech končin ondy svevských, nebylo tam až do X. a dílem až do XIII. století ani jediného německého jména řeky, hory neb osady, anobrž veškerá jména místní byla slovanská [1]). Z čehož patrno, že Svevi v těch krajinách Němci čili Švábi nebyli.

Jiný důkaz, že Svevi Caesarovi a Strabonovi nébyli Němci, zakládá se ve zprávě Tacitově o pokrevnosti kmenů německých. Tacitus vypravuje [2]), že Mann, praotec Němců, dle pověsti ná-

---

[1]) Nebytí německých jmen místních v Germanii východní a jižní jest neklamným svědectvím, že v těch krajinách až do X. století Němců nebylo, a že tudíž Svevové, co obyvatelé těch zemí za doby Tacitovy a Ptoleméovi, nebyli Němci; což stvrdíme analogickým příkladem o nebytí Švédů a Charvátů v jistých místech v Moravě. V moravské topografii Schwoyově a Volného praví se, že obyvatelé německých vesnic u Brna, u Rousinova a u Olomouce jsou potomci Švédů, a na mor. mapě Beyerově, vyd. r 1818, vyznamenány jsou tyto tři okršlky co krajiny švédské. Však jest tomu tak skutečně? Jsou obyvatelé řečených vesnic poněmčení Švédové? O tom mohou nejlepší svědectví vydati knihy gruntovní, knihy křtů a úmrtí jmenovaných vesnic. Však v knihách těchto, v něž jsme za tou příčinou nahlédli, není ani jediného švédského jména, nébrž veškerá jména od dvou století v Komárově a jiných vesnicích u Brna, v Slavoníně u Olomouce a v Kučerově u Rousinova jsou německá, v Kučerově též česká, z čehož jde na jevo, že domnělé švédství jmenovaných obyvatelů jest pouhá smyšlenka. Z týchž příčin jest nepodstatná také domněnka, pronešená v dotčených topografiích o charvátském původu obyvatelů na Břeclavsku. A tak se to má i s domnělým němectvím Svevů Tacitových a Ptoleméových, kteréž, neopírajíc se o hmotná jména topická, jest též bez historického základu. — [2]) Tacitus Germania, 2.

rodní měl tři syny, jichž potomci sluli Ingaevoni, Hermioni a Istaevoni a bydleli mezi Dolním Rýnem, Mohanem a Labem. Ježto však mezi syny Mannovými dle podání národního „Suev“ se nejmenuje, jde z toho, že Svevi od Manna nepocházeli, a že tudíž mezi Svevy a německými Ingaevony, Hermiony a Istaevony nebylo svazku příbuznosti. Neboť kdyby byli Svevi bývali původu německého, byli by zajisté postaveni na předním místě mezi kmeny německými, jakožto národ ze všech národův v Germanii nejčetnější.

Za Němce pokládati lze jenom ty Svevy, kteréž jmenuje Plinius s Chaty a Cherusky (omylem také s Hermundury) mezi kmeny, z nichž se skládali němečtí Hermioni [1]); tytéž Svevy přivádí Tacitus ve spolku s německými Marsy, Gambrivy a Vandaly [2]), a Dio Cassius praví o nich [3]), že co spojenci německých Chérusků a Sikambrů vedli r. 9. po Kr. válku s Drusem. Tito Svevové byli onen nevelký národek, jehož potomci jsou beze vší pochyby nynější Švábové würtemberští.

---

[1]) Plinius Histor. nat. IV, 14. — [2]) Tacitus Germania 2. — [3]) Dio Cassius 55, 12.

Část druhá.

Slované v Illyrii.

Keltové v Illyrii jsou Slovenci [1]).

Jakož obyvatelé zemí od Horního Dunaje k moři Severnímu a Východnímu a od Středního Rýna k Visle obecně nazýváni jsou Germani, ačkoli nebyli jednoho jazyka; tak jmenovali spisovatelé římští a řečtí obyvatele krajin na jih od Dunaje k řekám Savě a Kulpě, k moři Jaderskému a k řece Pádvi, a od pramenů Pádvi i od nejzažších Alp k Střednímu Rýnu vesměs Kelty či Gally, rovněž jako obyvatele Gallie a Britannie. Dio Cassius nazývá Kelty také obyvatele Germanie, jmenovitě Svevy Ariovistovy, a zemi, kde Tiberius válku vedl s Markomany za Marobuda, jmenuje zemi Keltickou [2]); Appian pak vypisuje pod jménem „příběhů římsko-keltických“ děje, zběhlé v Gallii, v Belgii, v Germanii, v Récii, v Norikum, Pannonii a v Dalmatsku. Nikdo však nebude tak nesoudný, aby měl obyvatele všech těchto zemí za časů Dionových a Appianových (v II. století po Kr.), za lid jednoho a téhož jazyka. Jméno Kelti bylo tak obecné, jako jméno Germani a Skyti [3]). Bylať doba, kde veškeré člově-

---

[1]) Užívajíce tu pro krátkosť v odporu proti Germanii jména Illyrie, rozumíme jím veškeré země na jih od Dunaje k moři Jaderskému: Norikum, Récii a Pannonii, čili nynější Rakousy, Štyrsko, Korutany, Kraňsko, Přímoří, Tyroly, Bavory, západní Uhry, Charváty a Slavonsko. — [2]) Dio Cassius Histor. rom. 55. 39. — [3]) M. Katancsich (Orbis Antiquus, Budae 1824, I, 191) praví o Keltech:

čenstvo dělilo se na čtvero plemen: Indy, Aethiopy, Kelty a Skyty. Římané a Řekové nazývali Kelty vůbec národy, kteří bydleli od nich na sever a na severozápad, jménem Skyti rozuměli vesměs národy severovýchodní. Neníť sice pochyby, že Keltové, kteréž J. Caesar shledal uprostřed Gallie, byli jazykem a povahou rozdílní od Germanů, a však jakož Germani byli nejen Němci, ale jakž jsme v I. části tohoto spisu prokázali, také Slované, týmž spůsobem za pravé ano za jisté pokládati lze, že národové, zvaní Kelti, jenž po kolik století př. Kr. z krajin severních doráželi na Římany, neužívali jednoho ale kolikera jazyků. Římané a Řekové nebyli z počátku s to, aby byli kmeny keltické a germanské náležitě rozeznali, čímž se stalo, že až do časů Kristových kladli jedny za druhé, zvláště proto, že u srovnání s národy jižními (vlašskými) v povaze těla i ve spůsobech a obyčejích byli sobě podobni [1]). Dio Cassius praví, že Rýn, jenž se počíná na Alpách keltických nedaleko nad Récií, v dalším toku svém dělí Gally (na levém břehu) od Keltů (na pravém břehu), kteřížto dva národové měli prý za starších časů společné jméno Kelti [2]), čímž dává na srozuměnou, že tu bylo nějaké rozhraní jazykové. Ještě určitěji vyznačuje Appian, že byla jiná řeč keltická za Rýnem v Gallii a v Britannii a jiná před Rýnem, an píše [3]): „že kdo umí kelticky, dobře může cestu konati krajinami od Rýna přes Alpy až do Vogleje (Aquileje) a do Macedonie,“ o kteréž keltičině se nikdo nebude domýšleti, že by to byla táž řeč, kterou se mluvilo v Gallii aneb se mluví podnes v Irsku a ve Škotsku. Že byl rozdíl v řeči v krajině okolo Vogleje a v Illyrii vůbec a v Gallii, vysvědčuje také Polybius (r. 150 př. Kr.), jenž praví, že Venetové či Benátčané (sousedé Voglejců), kteří dle Herodota i Appiana byli téhož původu co Illyrové, od Gallů jazykem se liší [4]).

Kdyby nám byli Římané, jenž téměř 500 let v Pannonii, v Norikum a v Récii mezi tak řečenými Kelty bydleli, jen ně-

---

„*Qui postea Germani et Alemani sunt nuncupati, Celtarum vocabulo veniebant olim; quod iam Herodotus, historiarum pater, prodidit, cum Istrum* ἐκ Κελτῶν, *ex Celtis, derivat. Fuit etiam tempus, quod universus orbis in Indos, Aethiopos, Celtas et Scythas dividebatur.*“ — [1]) F. H. Müller Die deutschen Stämme. Berlin 1840. I, 42. — [2]) Dio Cassius Histor. rom. 39, 49. — [3]) Appianus Bellum civ. III, 588. — [4]) Polybius Histor. univ. II. 17.

kolik slov z úst keltických zaznamenali, kdyby nám byl na př. Plinius, jenž prošel část těch krajin, zapsal, jak Boji a Carni ve své řeči jmenovali latinské: *fluvius, mons, arbor, homo, equus, canis* a p., bylo by po vší pochybnosti a po všem sporu, i nebylo by nám nyní třeba, pro nabytí vědomosti, kterým jazykem obyvatelé v těchto zemích mluvili, hledati pracně doklady v etymologickém rozboru jmen národů, osob a míst, z velké části k nepoznání zkažených. Ale Římané byli hrdopyškové, jazyka sousedů svých nevšímaví, jako jsou podnes Němci nevšímaví jazyka sousedů svých východních, a touto zpupností svou zavinili, že národnosť obyvatelů krajin illyrských po tu chvíli temnou rouškou jest zahalena.

Většina spisovatelů posavadních jest toho mínění, že obyvatelé krajin řečených, jímž Římané a Řekové říkali Kelti, jsou vyhynulí pokrevenci někdejšího obyvatelstva galského a nynějšího obyvatelstva irského a škotského, t. j., že mluvili tím jazykem, jímž mluví podnes Irové a Škoti. K tomuto mínění přiznávají se jmenovitě V. z Pallhausen [1]), A. Muchar [2]), F. Mone [3]), M. Contzen [4]), M. Koch [5]) a j., zakládajíce zdání své zvláště na tom, že mnohá jména místní v zemích dotčených z doby římské a nynější mají podobnosť se jmény místními v Gallii a Britannii. Za taková jména podobná z doby římské pokládají za př.: Arelate [6]) v Norikum a Arelatum v Gallii; Astura v Norikum a Asturcones, národek v Irsku; Gabromagus v nynějším Štyrsku a Gabrae v Gallii; Varciani, národek v Dolní Pannonii (snad Varaždinci) a město Varcia v Sekvansku; Alta ripa v Pannonii a na Rýně; Noviodunum (Novigrad) v D. Pannonii a Noviodunum na řece Ligeris v Gallii, a více jiných jmen, končících se na -dunum, -durum a p. Však jména tu uvedená nejsou vzata z lidu, t. j. nejsou národní, nébrž jsou dělána a měněna od Ří-

---

[1]) Vincenz v. Pallhausen Garibald oder Urgeschichte von Bayern. München 1810. — [2]) A. v. Muchar Gesch. v. Steiermark. Gratz 1846. I. Th. — [3]) F. J. Mone Urgeschichte des badischen Landes. Karlsruhe 1848, a téhož Die gallische Sprache. Karlsruhe 1851. — [4]) M. Contzen Gesch. v. Bayern. Münster 1853. — [5]) M. Koch Ueber die älteste Bevölkerung Oesterreichs und Bayerns. Leipzig 1856. — [6]) Toto domnělé keltické Arelate v Rakousích jest chybně psáno místo Arlapa, t. j. Orlava, něm. Erlaf na Dunaji, a nelze ho tedy ani s Arelatum v Gallii porovnávati.

manů, a poněvadž je Římané ve všech zemích stejně upravovali, stejné předrážky jim předkládajíce a stejné koncovky přivěšujíce, tedy jsou sobě všude více méně podobná, aniž z toho jde, že by obyvatelé všech zemí, kde tato jména se vyskytují, byli mluvili týmž jazykem.

Za jména keltická sobě podobná v někdejším Norikum, v Récii a v Gallii podnes obyčejná, pokládají pověstní keltisté K. Zeuss [1]) a F. Mone [2]) na př. řeky: Lech, Licus v Récii a Leck i Ligeris (Loire) v Gallii; Isar v Récii a Oise (Ysa) v Gallii; Elsava, přítok Mohanu a Alz v Lucembursku a j. Ale každý znatel zvukosloví přisvědčí, že jmen uvedených nelze než násilně z jednoho a téhož kmene odváděti a k sobě přirovnávati. Keltisté jmenovaní a jiní, neznalí jsouce slovančiny, prohlašují ve spisech svých také mnohá jména patrně slovanská za keltická, na př. jména řek: Pegnitz, Regnitz, Wőrnitz a Naba v Bavořích; Bielach, Alsa (Olsa), Zaja a Litava (Leitha) v Rakousích; Mura a Sava ve Štyrsku a Kraňsku; Morava, Sázava a všechny řeky, ježto se končí na ava; taktéž jména místní: Reginum (Řezno), Brodentia (v Bavořích), Opponitz (Sopotnice v Rakousích), Medlicum (Medlík či Medlice, Melk), Staatz (Stožec), Arabon (Raba), Limusa (Límuzy) v Pannonii, Brünn (Brno, z keltického prý brün, collis), a jména národů: Salassi, Isarci, Carni a j.; ano Muchar má také osobní jméno Kupič za keltické a Zeuss i Koch jména Chmel a Budík [3]). Jaké důvěry lze tedy míti ve výklady takových badačů?

Za jiný důvod, že obyvatelé zemí illyrských byli téhož jazyka, co nynější Irové a Škoti, mají A. Muchar a M. Koch to, že v zemích dotčených, jmenovitě ve Štyrsku a v Rakousích, po dnešní dobu průchod mají některá slova u Irů a Škotů obyčejná. Muchar ve své historii Štyrské [4]) přivádí celý rejstřík takových slov domněle keltických, jichž užívá lid německý ve Štyrsku. Mezi nimi jsou na př. tato: Aith Eid; Basch Patsch (plesk); Bluid Blut; Chaumer Kammer; Craim Kram; Crampet Krampe; Howe Haue; Slae Schlehe; Wiar Wehre; Aras Erz; Bran Brein

[1]) K. Zeuss Grammatica celtica. — [2]) F. J. Mone Urgeschichte des badischen Landes a téhož Die gallische Sprache — [3]) M. Koch Die ält. Bevölk. Oesterreichs, S. 70. — [4]) A. v. Muchar Geschichte von Steiermark, I, 145.

a v. j. Kdož ale, uměje jen trochu německy a přečta sobě tato slova, nevidí, v jak velikém bludu pohroužen jest Muchar, an spatřuje keltičinu tu, kde jest čírá němčina?

My odporujíce těmto domněnkám o keltičině illyrské, máme pradávné obyvatele Récie, Norikum a Pannonie za Slovany, a to až na jižní (charvátskou) Pannonii vesměs za Slovany toho jazyka, jímž po dnešní den mluví Slovenci. Důvodové míněni našeho jsou téměř titéž, z nichž jsme dovozovali identičnosť Svevů a Slovanů v Germanii, totiž:

I. Slovanská jména národů, osob a míst v zemích illyrských za doby římské.

II. Slovanské památky pohrobní a obyčeje z doby pohanské.

III. Čistý jazyk slovenský, prázdný přímësků keltických.

IV. Nepřipomínání v dějinách toho, kdyby domnělí Keltové byli se z krajin illyrských vystěhovali a Slovenci do nich přibyli.

I. Slovanská jména národů, osob a míst z doby římské.

1. Slovanská jména národů.

Jména národů v Illyrii, kteráž zapsali spisovatelé římští a řečtí, jsou jako v Germanii vůbec velmi porušená, jednak zkráceená, jednak všelijakými předrážkami a koncovkami ověšená, že nesnadno v takovém zakuklení jádra jich se domakati. Snažíce se tuto některá z nich vysvětliti, klademe napřed jména národů, jenž bydleli v Récii a v Norikum, po nich jména národů pannonských a ku konci jména některých kmenů helvetských a Benátčanů.

α) V Récii a Norikum.

1. Boji. Bavoři.

O nižádném národu snad tolik domněnek nebylo pronešeno, jakého původu byl, kde bydlel a kam se poděl, jako o Bojech, pravém národu chameleonském. Spisy o nich a o Bavořích vydané, obsahu přerozdílného, činí téměř literaturu o sobě. Seberemeli však bedlivě zprávy, ač zlomkovité, jež nám staří spisovatelé, počnouc od J. Caesara až do Jornanda, o nich zůstavili, porovná-

měli příběhy země, v kteréž obývali, s příběhy vedlejších zemí a národů za doby římské, a jméno Bojoarii a Bojovari, kteréž se na jich místě vyskytuje v VI. století po Kr., nebudeme pochybovati, že Bojové jsou od doby předhistorické jihozápadní sousedé Čechů, vůbec „Bavoři“ zvaní a ve středověku poněmčení. Jakož Římané a Řekové přezděli Slovákům Kvadi, Moravanům Markomani, Rakousům Rakati, Lužičanům Lugi, Ráňanům Rugii, Hesům Chati, tak nazvali Bavory pro krátkosť a pohodlnější vyslovení „Boje.“ nevelmi rozdílné od německého Bayer, dialekticky Bojer.

Bojové obývali původně v těch krajinách, v nichž v VI. století se objevují Bojoarii a v nichž podnes bydlejí Bavoři, totiž v lesnatých krajích od jezera Kostnického a severního sváhu Alp a v rozsáhlé, dílem močálovité rovině od pramenů Dunaje v poříčí řek Liky, Jizery, Jinu a Salice až k ústí jich do Dunaje, pak na východ od řeky Salice v části nynějších Rakous a Štyrska.

První zprávu o Bojích v Bavořích západních podává k r. 58. př. Kr. Julius Caesar [1], kterýž píše, že toho roku Helvetové, hledajíce sobě nová sídla v Gallii, připojili k sobě 32,000 Bojů, sousedů svých, jenž bydleli na pravém břehu Rýna, a učinivše před tím nájezd do země Norické, město Noreji byli oblehli. Krajinu, z níž se tito Bojové vystěhovali, popsal lépe Strabo [2], kterýž, líče války císaře Tiberia s Ličany (Vindeliky) na jezeře Kostnickém, praví, že s tímto jezerem hraničí z menší části země Rétská, z větší části země Helvetská a Vindelická a pustá země Bojská (ἡ Βοίων ἐρημία). V též krajině o nich zmínku činí, táhna se ke slovům Julia Caesara, Tacitus ve své Germanii [3], pravě, že mezi lesem Herkynským a řekami Rýnem a Mohanem bydlejí Helvetové a za nimi Bojové. Rovněž je tu připomíná ještě k r. 275 Flavius Vopiscus, kterýž praví, že Bojové, vytrhše z lesů svých (nepochybně z Černých lesů u pramenů Dunaje) do země Vindelické, od císaře Aureliána zahnáni jsou [4]). Konečně se tu jmenují na jednom kameně římském, nalezeném u Marburku nad

---

[1]) J. Caesar De bello Gallico I. 5. — [2]) Strabonis Geographica VII, 1. — [3]) Tacitus Germania, c. 28. — [4]) Slova Fl. Vopisca v životě Diva Aureliána jsou tato: *„Aurelianus inde ex Roma ad bellum Vindelicum discessit, ubi Boios agressos ex saltibus suis et populantes oram Vindelicam repulit.“* A. Buchner Geschichte von Bayern. Documente, N. 139, S. 81.

Nekarem, ve spolku s Tribuky, jenž bydleli na obojím břehu Rýna a okolo Štrasburku [1]).

Ve východních Bavořích jmenuje Boje nejprvé Strabo asi k r. 43 př. Kr., kdež dle souvěkého Posidonia vypravuje, kterak toho času Bojové a sousedé jich Tauriskové (obyvatelé hornatého Štyrska a Korutanska), přišedše s Daky ve spor o hranice na řece Parisus řečené, pod vůdcem svým Krtožírem (*Κριτασίρος*) od Boerebisty, krále Dackého, na hlavu poraženi jsou [2]). Na též straně uvádí je 100 let později Plinius co sousedy Noriků, an dí: „*Noricis junguntur lacus Peiso* (Blatenské jezero) *et deserta Bojorum*" (východní kraj pustiny Bojské, Strabonem připomínané) [3]); a v touž krajinu připadají dle Ptoleméa, kterýž ji ve své Geografii takto popisuje [4]): „*Pannoniam superiorem tenent a parte septentrionis Azali*, (na řece Sále), *qui magis occidentales sunt, et qui magis orientales sunt, Cytni. A meridie vero Latobici sub Norico. Versus ortum autem Varciani. In medio autem versus occasum Boii*." V týchž končinách kladou se společně s Azali (Salany) ještě ve IV. století v nápise na kameně, položeném asi r. 367 Luciovi Volcatiovi, správci krajiny Podunajské, kterýž nápis zní takto: „*Lucio Volcatio, Quinti filio, Veliti primo, praefecto cohortis primae Noricorum in Pannonia, praefecto ripae Danubii, et civitatum duarum, Boiorum et Azaliorum*" [5])." Konečně se přivádějí ve IV. století co sousedé Carnů, t. j. Kraňců a snad Korúšců (Korutanů), v popsání provincií římských: „*Demonstratio provinciarum*," jehož zlomek za nové doby nalezl Angelo Majo [6]), a jenž zní takto: „*Illiricum et Pannonia ab Oriente flumine Drino, ab Occidente desertis, in quibus habitant Boii et Carni, a Septentrione flumine Danuvio terminantur.*" Slovo „*deserta*" zcela se srovnává s týmž slovem u Plinia a u Strabona, znamenajíc neúrodnou krajinu lesnatou při Alpách a močálovitou u Mnichova a Erdingu, v níž Bavoři obývají po tu chvíli. Snad jméno „Bavorský Hradec," jakž ve středověku Hradec Štyrský se nazýval

[1]) Nápis na tom kameně zní: „eancae Lorati. Triboci et Boi. L. L. M." Buchner, tamtéž, S. 80. — [2]) Strabonis Geographica VII, 5. — [3]) Plinius Histor. natur. III. 25. — [4]) Ptolemaeus Geographia II, 15. — [5]) A. Buchner Gesch. v. Bayern. Documente N. 137, S. 79. — [6]) Angelo Majo Class. aut. e Vaticano cod. ed. III, 413.

pro rozdíl od Hradce slovenského (Windischgrätz), v paměť uvádí některejší obyvatele bavorské v těch krajinách.

Tyto jsou zprávy z doby římské o Bavořích, v kterých se jméno domácích obyvatelů, a to jen mimochodem u geografů a na kamenech pamětních zachovalo. Historikové římští vůbec nazývali obyvatele bavorské od té doby, co Římané země jejich dobyli, nejprvé Vindeliky a Réty a od 2. polovice prvního století výhradně Réty, rovněž jako Chorúšce (Korutany) nazývali vždy jen po-římsku Norici a Taurisci, jménu domácímu vzniknouti nedavše. Však když vláda římská r. 476 vzala v těchto krajinách za své, obživla stará domácí jména národní: Hesi (Chati), Duřinci (Hermunduri), Chorúšci (Carantani) a taktéž i Bavoři. Ponejprv toto jméno zaznamenal Jornandes ok. r. 550, kterýž, zdělávaje výpis z Kassiodorovy historie Gotské a vypravuje o válce králů Švábských Hunimunda a Alaricha s králem Gotským Theodomirem r. 475, praví o Švábích, že země jejich hraničí na východ s Bojoary, na západ s Franky, na jih s Burgundy a na sever s Duřinky [1]). Venantius Fortunatus, duchovní vlašský, který ok. r. 550 konal cestu skrze Bavory do Gallie, jmenuje obyvatele na řece Lice Baioari [2]) a zemi jejich Baioaria, v životě pak sv. Eustasia a sv. Agila ze VII. století praví se výslovně, že tito sv. mužové přišli k Bojům, kteréž sousedé těch zemí nazývali Baioari [3]). Není tedy nejmenší pochybnosti, že Boji a Baioari jsou národ jeden a týž.

Kromě Bojů v Bavořích jmenují spisovatelé římští, a to velmi často, Boje také na řece Pádvi v Horních Vlaších, kamž

---

1) *Regio illa Suevorum ab oriente Baiobaros* (v jiném rukopise Baioarios) *habet, ab occidente Francos, a meridie Burgundiones a septentrione Thuringos.*" Jornandes De rebus geticis ad an. 475. — 2) „*Dravum Norico, Oenum Breonis, Liccam Baioaria, Danubium Alemania, Rhenum Germania trasiens.*" Venant. Fortunatus in itinere suo ex Italia in Galliam. A jinde: „*Pergis ad Augustam, quam Vindo Lycusque fluentat — neque te Baioarius obstet*" — Vita St. Martini. L. W. — 3) *Sanctus Eustasius ad Boios, qui tunc Boioarii vocabantur, tetendit.* Jonas, monachus Bobiensis († r. 627) in Vita s. Eustasii, N. 275. Jinde zase: „*Ili sancti viri* (*Agilus et Eustasius*) *directo calce ad Boios, quos terrae illius incolae Bodoarios vocant, perveniunt.*" Vita s. Agili Abbat. Viz šíře tyto doklady ve spise: Buchner Gesch. v. Bayern. Documente, S. 100.

se asi r. 400 př. Kr. ze severních krajin záalpských, jakož podobno z pravlasti své bavorské, byli přistěhovali, jsouce tu po několik století v držení úrodné krajiny mezi Mantovem a Rovnou (Ravenou). Nemohouce se tu pouštěti u vypisování příběhů jejich v této zemi, dotýkáme toliko, že podnikše mnohé, jednak nešťastné války se Římany, během dvou věků co do počtu velice stenčeni jsou, až konečně ve válce r. 193 př. Kr. vedené od Kornelia Scipiona u Mutiny na hlavu byli pobiti a zbytkové jich potom znenáhla pořímaněni [1]). Taktéž pomíjíme příběhy Bojů, kteří za Julia Caesara do Gallie se odstěhovali, poukazujíce k Tacitovým Historiím [2]), v nichž slavný historik asi k r. 65 po Kr. šíře o nich vypravuje.

O domnělých Bojech v Čechách pronesli jsme se ve článku o Baemech, ukázavše, že domněnka třístaletá o jich tam obývání a vyhubení skrze Markomany zakládá se na mylném výkladu slov Tacitových, a že vůbec v Čechách Bojů nebylo.

Co národnosti Bojů se týče, jsou před rukama důvodové podstatní, z nichž vychází, že byli Slované. Stvrzují to předkem jména vod a míst, připomínaná v krajinách bojských již za doby římské, jména osob z národu bojského, některá svědectví historická a tělesná i duchovní povaha Bavorů, rozdílná od povahy německé.

Řeky původu slovanského, jmenované již za časů římských, jsou v zemích bavorských: Dunaj s přítoky, ježto slovou: Osterach, Blava, Günze, Brenze, Wörnitz, Lika, Naba, Řezna, Labora, Jizera, Lužná (Loisach), Jin, Salice (Salza) a Ilz u Pasova; též řeky Mura (Murus), ježto má počátky v Salcbursku a Drava (Dravus), tekoucí z Pustřického údolí v Tyrolsku. Ze slovanských jmen místních z doby římské jsou přední: Řezno (Reginum), Pasov (Batava), Strubiny (Serviodurum), Chuchle (Cucullae) u Salcburku, Svčtec (Sevatium) a Matra (Matrejum); později jmenují se v Bavořích Šarnice a Gars na Jinu, Dolnice (Tölz) na Jizeře, Wangeritz v údolí Ličanském, města Dachov, Mnichov, Trausnitz, hrad u Landshutu, Halín v Salcbursku, Hrobníky (Gröbming), Vrbno (Werfen) a jiná místa tamtéž.

Osoby z národu bojského, jichž jméno má zvuk slovanský,

[1]) Th. Mommsen Römische Geschichte. Berlin 1856. I. 644. — [2]) Tacitus Historiae II. c. 61.

zaznamenány jsou jednak u historiků, jednak v diplomech vojenských a na kamenech náhrobních z I. a II. století po Kristu v Norikum tyto: Krtožír (u Strabona *Κριτασίρος*, též *Κρετοσείρος*), vůdce Bojský v boji s Daky r. 43 př. Kr., Boj (Boiüs, sr. česká jména Boj, Bojek a Bojan), Děva (Dievio), Vep (Vepo, sr. Vepice v Čechách), Boňata (Boniata, sr. Bonětice v Čechách). Slovanské jméno má i Marík, vůdce vystěhovalých Bojů Heduanských v Gallii (Maricus e plebe Boiorum), jejž cís. Vitellius ok. r. 65 po Kr. dal usmrtiti [1]). Z věku pozdějšího zapsána jsou osobní jména slovanská ze zemí bojských v knize Salcburské: Semihněv (zemigneu), Těchomíra (tichomira), Dobromysl (dabramuzli) a Přebila [2]).

Mimo tato jména místní a osobní vysvědčuje se původ slovanský Bojů zřízením zemským, kteréž měli té doby, když se v historii objevují pod jménem Bojovarů či Bavorů. Země jejich byla rozdělena na kraje, jako jiné země slovanské. V čele vlády zemské byl vojvoda, toho času z rodu Agilolfingův, jenž měl vrchní moc nad pěti jinými údy knížecího rodu, kteří pod ním spravovali zemi po krajích podobně jako v Čechách. Při provozování soudnictví obmezen byl velkovojvoda dávnými obyčeji a od r. 630 zákonem psaným, dle těchto obyčejů sestaveným. Toto zřízení trvalo i později, když nad vojvody Bavorskými měli vrchní moc králové Frančtí. Také to, že Bavoři za onoho času dle svědectví misionářů byli z části pohané, ukazuje k tomu, že byli Slované, ježto Němci té doby byli již vesměs obráceni na víru křesťanskou, Frankové a Švábi na katolickou a Gotové na ariánskou. V zákoně výše dotčeném, jejž Bavorům dal Dagobert, král Francký, přivádí se bavorské slovo „carmula," latin. *seditio* [3]), t. j. „kramola," z jehož vložení do zákona viděti, že Bavoři tehda ještě z části mluvili slovansky [4]). Také slovenské formule zpovědi a jiná naučení křesťanská z X. století, známá pod

---

[1]) Tacitus Hist. II, 61. — [2]) Th. v. Karajan Das Verbrüderungsbuch des Stiftes St. Peter in Salzburg (z r. 805). Wien 1852. S. 19. — [3]) „*Si quis seditionem suscitaverit, quod Boiuarii carmulum dicunt.*" Lex Bajuvar. Tit. II. Totéž slovo přivádí se v Letop. Řezenských k r. 818. — [4]) Dr. Miklosich (Die Fremdwörter in den slav. Sprachen, S. 25.) má naopak slovo „kramola" za neslovanské, ač jest ve všech řečech slovanských od pradávna obecné a v jiných řečech ho nestává.

jménem Památek Frisinských, sepsána jsou ku potřebě Bavorů slovanských, kteří té doby bydleli až k ústí Jinu [1]).

Ačkoli jazyk slovanský až na některá slova v Bavořích posud obecná, na př. rahno (Rahen, dřevo příční na vořích na řece Jizeře), pavlač, křen (Kren) a některá jiná [2]), od dávných století v obyvatelstvu bavorském vyhynul, zachovaly se v duchovní a tělesné povaze Bavorů podnes takové zvláštnosti slovanským podobné, že bedliví zkoumatelé jimi vedeni jsou k domněnce, že Bavoři jsou poněmčení Slované. Nejprvé pronesl se o tom, pokud nám vědomo, C. Scheffer, jenž píše: „V Bavořích rozeznati lze dva národy, jeden původu německého a druhý původu slovanského, z nichž onen pochází ze zemí zarýnských a předrýnských, kteréž ondy náležely Frankům, tento pak jest národ původní, vlastně bavorský, od starodávna v zemi usedlý, kterýž, co do vzdělanosti, posud jest v dětinství, neznaje potřeby vlády svobodnější“ [3]). Šíře nežli Scheffer rozbírá příbuznosť Bavorů se Slovany Gustav Schlesier, kterýž, konav cesty po Bavorsku, píše o tom takto [4]): „Nynější Bavorsko skládá se z částí rozličných. Franky, Šváby a vůbec krajiny severní a západní, náležejí dle historie a dle povahy lidu k Německu jihozápadnímu; Staré Bavory však a Horní Falcko příslušejí, co do národnosti, k Rakousku. Starobavoři, jakž viděti z jejich povahy duchovní i fysické, jsou jiného původu, nežli Frankové a Švábi; nepochybně že za dávného věku nějaký národ slovanský, od českého ne příliš rozdílný, vtlačil se mezi Alpy a Dunaj (tedy právě tam, kde bydleli Bojové) a spůsobil, že plémě původně německé (tak se domýšlí Schlesier) se slovanským pomíšeno jest. Starobavora poznati lze po tváři, prvé než ústa otevře; maje vousiska národní, podobá se v tom jižním Slovanům, což shledá každý, kdo viděl obyvatele krajin východních. — Kdož ví, jaká jest ta krev bavorská? Největší podobu mají Starobavoříci s Moravany a Čechy. Jsou smyslní, srdnatí, nábožní (svatouškové), a co se dotýče věcí politických, velice závislosti milovní a jí oddaní.“

---

[1]) B. Kopitar Glagolita Clozianus, p. XXXIV. — [2]) Viz článek Parmae-Kampi v oddělení I. — [3]) C. Scheffer Politisches Gemälde von Deutschland. Miscellen 1818. I, 122. — [4]) Gustav Schlesier Deutsche Studien. Stuttgart 1836. I, 126.

Proti mínění našemu, že Bojové a Bavoři jsou národ tentýž, a to slovanský, ozvou se snad hlasy odporné, ježto mnohým nebude dosti jasno, kterak Bojové, byť i byli Slované, tak rychle se poněmčili, jsouce již pod Agilolfingy ve století VI.—VIII. dle zjevných svědectví z většiny Němci. Také budou snad mnozí pochybovati, zdali jméno Bavoři jest slovanské.

Poněmčení Bojů jest ovšem temnotou zastřeno, jako poněmčení vedlejších Duřinků; i lzeť se ho z příběhů za doby římské v Bavořích zběhlých toliko domysliti. Když Bojové, prvotní obyvatelé země Bavorské, dostali se za časů cís. Augusta pod moc římskou, dušeni jsou, co do jazyka, týmž spůsobem, jako sousedé jejich Kraňcí a Choroušci. Měst zmocnili se Římané, odrostlá mládež domácí, aby zpoury nečinila, odváděna k vojsku a posílána do dalekých krajin, a ve dvou stoletích seslabena jest národnosť slovanská tou měrou, že v Bavořích, Korutanech a ve Štyrsku od III. století není na nápisech římských téměř již žádného osobního jména slovanského spatřiti. Lid bojský žil potom jen na vesnicích, jako v úkrytu, na počet jsa znamenitě stenčen. Když pak moc Římanů v století IV. a V. brala za své, činili do krajin bojských nájezdy Alemani a Švábi, dobyli krajiny u pramenů Dunaje a dále k Rýnu, a vrazivše tu mezi Boje, Tribuky a Nemety, poněmčili je [1]), jakož později Frankové a Sasi učinili Slovanům nad Mohanem, na Labi a na Odře. Pány země takto sesláblé stali se po odtažení Římanů němečtí Agilolfingové (asi od r. 595—788) a zavedli v ní správu a zákonodárství německé, čímž z bývalých Bojů setřeny jsou téměř všechny známky národnosti slovanské. Jenom tím spůsobem lze sobě vysvětliti,

---

[1]) Toto odnárodnění Bojů líčí dějepisec bavorský M. T. Contzen (Geschichte Bayerns. Münster 1853, S. 116) těmito slovy: „Aus dem Dunkel, das auf den Anfängen der deutschen Geschichte ruht, treten von einzelnen einbrechenden Lichtstrahlen beleuchtet, die Kelten (rozuměj Slovany) als die frühesten Bewohner der jetzigen bayerischen Länder hervor. Sie kämpfen, wie sie zuerst in der Geschichte erscheinen, einen Vernichtungskampf mit den Deutschen und Römern. — Diese zerstören ihre Volksthümlichkeit während Jahrhunderte langer Unterjochung vollständig, bis endlich auch hier die deutsche Eroberung mit ihren Folgen fast jeden Rest der alten keltischen (rozuměj slovanské) Bevölkerung vernichtete.“ K těmto bojům o život prohlížeje Th. Mommsen, nazývá Boje trefně „národem ze všech nejvíce trýzněným“ (das geplagteste aller kelt. Völker. Röm. Geschichte II, 159.)

kterak slovanští Bojové proměnili se v Bojovary německé. K tomuto jich poněmčení vztahuje se nepochybně zpráva, zaznamenána od V. z Pallhausen dle starého kodexu Pasovského v král. archivě Mnichovském, ježto zní: „*Baiouuari relicto proprio idiomate Teotonicum a Teotonicis accommodaverunt idioma*“ [1]).

Původní jméno Bojů zachovalo se neporušené v tradici Čechů, nejbližších sousedů jejich slovanských, kteří s nimi od doby předhistorické vedli obchod v soli po Zlaté stezce z Prachatic do Pasova. Co by jméno „Bavor“ znamenalo, ovšem nevíme [2]); že ale jest slovanské, vychází jednak z formy jeho, jednak ze staročeských osobních jmen: Bavor (r. 1141) a Bavora, a odvedených od nich jmen místních: Bavorov v Prachensku a v pruském Opavsku, Bavorovice v Budějovicku a Bavoryně v Pražsku. (Sr. osobní jména Javor a Truvor a místní jméno Javorov). Římané, udělavše z Bavorů Boje, změnili jméno původní tím spůsobem, jak je podnes mění Němci ve Falcku, nazývajíce se Bojer [3]). V středověku, od VI. století počínajíc, jinačilo se to jméno všelijak, ježto čteme: Boioarii, Baioarii, Boiarii, Baiarii, a jméno zomě Boiaria, Baioaria, Woioaria, až v IX.—XI. století ustálila se forma Bavari (r. 853) a Bavaria (r. 1086), jakž národ bavorský i zemi jmenuje také letopisec Kosmas (r. 1124). Němci v středověku nazývali Bavory: Paigira, Peigire, Baigari, Beier a konečně Bayer (sr. v Kraňsku místní jméno Kovor, něm. Kayer). Slovencům a Rusům slove Bavor Bavareo, Charvátům Baburac, Srbům Babur, Polákům Bawarczyk, Lužičanům Bavor, kterýmž slovem ale Dolní Lužičané rozumějí nyní Němce.

Myšlénka tuto pronešená, že Bojové byli národ slovanský, není původní; již jiní spisovatelé před námi ji pronesli a hájili, ovšem v jiném spůsobu. Nejprvé ji projevil David Popp, kanovník Ingolštatský [4]); po něm ujali se jí A. Schulze [5]) a spiso-

---

[1]) V. v. Pallhausen Garibald, S. VII. — [2]) Snad proto, že nesnadno jest jméno Bavor vyložiti, má je dr. Miklosich za cizí, neslovanské (Die Fremdwörter, S. 5). A však, kdybychom měli každé slovo, které jest nám temné, podkládati za cizí, musili bychom velmi mnoho slov z jazyka slovanského vyvrhnouti. — [3]) Ch. Barth Teutschlands Urgeschichte 1, 390. — [4]) D. Popp Die Grabmäler bei Amberg. 1821. Viz výpis z toho spisu v Dokladech. — [5]) E. Schulze Urgesch. d. Deutschen. 1826.

vatelé čeští Fr. Šír [1]), Ant. Jungmann [2]) a Jos. Franta [3]), též poněkud historik polský W. Surowiecki [4]).

Taktéž mínění zde vyslovené, že Bojové od doby nepamětné byli páni země Bavorské, že za panování římského, zahrnuti pod jménem Rétů, téměř zanikli, po vypuzení Římanů ale opět obživli, nepronáší se tuto ponejprv, nobrž vyřknuto jest již před mnoha léty od historiků bavorských Vinc. z Pallhausen [5]) a O. Buchnera [6]). Zvláště Buchner sestavil pilně všeliká svědectví k identičnosti Bojů a Bavorů se vztahující. Však oba tito dějepisci i také M. Koch, liší se od nás v tom, že mají Boje za národ keltický, kladouce za pravé, že všichni národové, jimž Římané říkali Kelti neb Galli (Helveti et Boii, utraque gens gallica. Tacitus), byli téhož jazyka. Protož mínění jejich nedošlo obecné víry, poněvadž v Bavořích žádných památek národu galského není, Bojové však, zůstavivše Bojovarům poněmčeným jméno, nemohli v nich zhola zaniknouti. Za tou příčinou vymýšleny jsou o Bavořích hypothese nové, dílem nesmyslné, na př. že jsou potomci německých Markomanů, jakž dovozuje K. Zeuss [7]), aneb že jsou směsice, povstalá z Rugů, Štyrů, Herulů a Turcilingů, jak praví Pfister [8]) a Rudhart [9]), aneb posléz, že pocházejí od Boisků, národku na řece Donu, jejž ve IV. století v těch končinách dalekých jmenuje Priskus Byzantský [10]).

---

[1]) F. Šír v Kroku II, 42. — [2]) A. Jungmann tamtéž II, 57. — [3]) Čech. V Praze 1833. — [4]) Śledzenie początku narodów słowiańskich, str. 194, kdež Surowiecki píše: „W tem rozsypaniu narodów Keltyi i wenedyjskich (slovanských) zasługuje na szczególną uwagę, że Boje tak w Gallii, jako też w Italii i nad Dunajem wszędzie siedzieli obok Wenedów (Slovanův). Kto wie, czy nie byli jednego z nimi rodu, podobnie jak może wielu innych, których spółcześni nie znając tylko imiena, mięszali z Trakami, Keltami, Iberami.“ atd. — [5]) Vinc. v. Pallhausen Garibald. München 1810. — [6]) A. Buchner Geschichte v. Bayern. München 1820. — [7]) K. Zeuss Die Herkunft der Bayern v. den Markomannen. München 1839. Domněnku Zeussovu pronesli již dříve také K. Mannert a J. Luden, a přiznal se k ní i sám J. Grimm. Gesch. d. deutsch. Spr., S. 502. — [8]) J. Pfister Gesch. v. Schwaben 1803. — [9]) G. Rudhart Aelt. Gesch. v. Bayern. 1841. — [10]) J. Platzer Würdigung der verschiedenen Meinungen über die Abstammung der Bayern. Neuburg 1841. Kdo by rozdílná zdání o původu Bavorů důkladněji seznati chtěl, nechť čte o tom spis nejnovější E. Quitzmanna Abstammung, Ursitz und älteste Geschichte der Baiwaren. München 1857.

Že Bojové nebyli jazyka galského či keltického, jak Pallhausen a Buchner za to mají, patrno z toho, že Julius Caesar, kterýž s nimi v Gallii osobně činiti měl, nikde toho o nich nepraví, anobrž že naopak co spojenci Caesarovi válčili proti kmenům galským, čehož by jinak, jsouce s nimi jedné krve, nebyli učinili. Též připomíná jeden mnich z kláštera Luxueilského v jižních Lotarinkách ještě v století VII. o Bojích, „že jsou v té krajině národek zvláštní,“ z čehož domýšleti se lze, že ještě tehda od okolních Gallů jazykem se rozeznávali [1]).

Někteří učenci němečtí mají konečně Boje za Němce, odvádějíce jméno jejich od slova německého bois, buw, bow, holandsky wou, což dle jejich výkladů znamená tolik, co keř neb les, dle čehož byli by Bojové mužové lesní. K této podivné etymologii přiznává se F. A. Dommerich [2]) a poněkud i český spisovatel M. Pelcl [3]).

2. Licates. Ličané.

V Trophaeum Alpinum, kteréž nám zachoval Plinius [4]), kladou se mezi národy alpskými od cís. Augusta podmaněnými mimo tři jiné národy „venetské“ také Licates, obyvatelé krajin hornatých nad řekou Likou (Lech). Strabo je nazývá od této řeky Vindeliky (*Οὐινδελίκοι*) a vypravuje o nich, kterak císař Tiberius měl s nimi boje na Bodamském jezeře (ok. r. 14 po Kr.), až je konečně přemohl. Národkové téhož jazyka co Vindelici šli od řeky Liky až na sever řečeného jezera, kteréž proto Pomponius Mela „Lacus Veneticus“ jmenuje. Později rozšířili se Vindelici až do nynějšího jihovýchodního Švábska, někdejší vlasti Bojské, kdež založena jest kolonie římská „Augusta Vindelicorum.“ Do té krajiny klade Vindeliky Ptoleméus, nazývaje ji dle nich *Οὐινδελικία*. Když však Římané nynější jižní Bavory až po Dunaj pojmenovali Récii a národy tu bydlející Réty, pominulo staré domácí jméno Vindeliků (Ličanů) a zároveň i národnosť jejich.

Není snad jména z doby římské, jehož původ slovanský by tak v oči bil, jako jméno Licates (Ličané) a Vindelici (Vendové

---

[1]) Vita sv. Eustachii ap. Mabillon. Acta ord. s. Benedicti II, 109. — [2]) F. A. Dommerich Die Nachrichten Strabos, S. 17. — [3]) M. Pelcla Kronika Česká I, 8. — [4]) Plinius III, 20.

na Lice, Wenden am Lech; viz o tom šíře v článku o řece Lice). Protož také nerozmýšleje se K. Mannert prohlásil Vindeliky za „Slovany“ [1], ač sobě neuměl náležitě vysvětliti, jak se Vindelikové tam od kmenovců svých slovanských odtrhli, majíce (dle domnění Mannertova) kolem sebe samé sousedy keltické, Boje, Taurisky a j., kterážto případnosť nám ovšem na závadu není.

Nicméně byli i spisovatelé, jenž Vindeliky vydávali za Kelty [2], za Pelasgy [3] a za německé Vandaly; i také výklad Mannertův došel odporu u W. z Humboldtu [4], kdežto zase Jiří Landau k němu se přidal, prohlásiv Vindeliky za Slovany a města Brigantium (Bregenz), Campodunum (Kempten) a Damasia (Augšburk) za města původně slovanská [5].

3. Breuni. Brenňané. Isarci. Jezerci.

Když Drusus táhl do Záalpí a přešel za horu Brennou, vypravuje Strabo, nalezl tam národek „Breuni“ neb „Breones“ jménem, kterýž mluvil jiným jazykem nežli Rétové, dle domnění Strabonova illyrským. Ptoleméus, který Breuny též přivádí, počítá je k Vindelikům. Jak připomenutí Strabonovo, že mluvili illyrsky, tak i to, že je Ptoleméus přidružuje k Ličanům, poukazuje, že byli původu slovanského, majíce jméno od hory, nyní „Brenner“ zvané, s kterýmž jménem porovnati náleží jména místní Brenná a Brenné v Čechách a Brenná v Těšínsku. Jejich hlavní sídlo bylo Matrejum (Matra).

Nedaleko Breunů či Brenňanů v krajině nynějšího města Brixenu bydleli „Isarci,“ jež přivádí Plinius v Trophaeum Alpinum vedlé Stonů a Venosků. Sluli tak od řeky Isarcus, něm. Eisack, slov. beze vší pochyby Jizerka, kteráž, počínajíc se v jezeře na vrchu Apeninském (Brenném), do Adiže vpadá a s ní do moře Jaderského se vlévá. Sídlo hlavní Jizerců bylo Sabiona (Saeben). Jak při řece Jizerce, tak i na vrchu Brenném připomínají se Slované ještě v VIII. století (r. 737) [6].

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 526—528. — [2]) Duncker Orig. Germ. I, 76—74. — [3]) Niebuhr Römische Gesch. I, 186. — [4]) W. v. Humboldt Prüfung der Untersuchung über die Urbewohner Hispaniens. 1821, S. 105. — [5]) G. Landau Die Territorien, S. 268. — [6]) Koch Sternfeld Topogr. Matrikel. München 1841, S. 197.

4. Alauni. Halouni. Sevaces. Světečti.

Na východ od Vindeliků, téměř již do Norikum, klade Ptoleméus Alauni či Halauni, a jihozápadně od nich Sevaces. Halouni byli solivařiči v nynějším jižním Salcbursku a severozápadním Štyrsku, kteří se tam pod jménem Halari a Hallingi ještě v středověku připomínají. Že byli Slované, stvrzuje se jménem Halauni či Haloři, jakž slovou solivařiči v Dobré Soli či Hali Magdeburské, jichž původ slovanský jest historicky prokázán, a jménem vesnice „Halouny" v Čechéch, v krajině čistě české blíž Berouna. Slovanský kmen toho jména jeví se mimo to v českých slovech: haliti, hale, místo, kde sůl dělají, a v Tatrách skála mechem pokrytá; též v starodávném jméně Halič, městečku na Slovensku a na Rusi. Někteří etymologové němečtí mají jméno Halauni za keltické, poněvadž v řeči irské hal znamená sůl; nám ale nevidí se třeba, původ jména hledati daleko za mořem, když ho lze nalézti na blízku doma.

Co se dotýče národku Sevaces zvaného, byli to nepochybně obyvatelé města Sevacium (Schwatz) a blízkého údolí na řece Jinu v Tyrolsku. Ježto pak jméno osady Schwatz neb Schwetz v Litoměřicku v Čechách jest německá přeměna slovanského Světec, podobá se, že slulo také městečko Schwatz (Sevacium) v Tyrolsku Světec či Svetec, a že tedy Ptoleméovy Sevaces jsou Světečtí.

5. Norici. Norové.

Norici sluli Římanům a Řekům nejprvé obyvatelé nynějšího Pomoří charvátského, Istrianska a jižního Kraňska; později rozšířilo se to jméno na obyvatele veškeré krajiny, dle těchto obyvatelů Noricum zvané, od moře Jaderského vzhůru až k Dunaji, kdež město Karnuntum či Karnus leželo v samém severovýchodním cípu té země, na pomezí Pannonském.

Již Julius Caesar připomíná Noriky ve válce galské k r. 58 př. Kr., an praví, že Ariovist, král Svevský, měl manželku „Norku," sestru krále Vokciona. Strabo přivádí je v krajině Voglejské, dotýkaje, že k nim náleželi také Taurisci. Plinius má jméno Norici a Taurisci za jméno téhož národu, toliko že jméno Taurisci jest starší. Jiní spisovatelé mluví o Noricích po-

dunajských, zejména Vellejus Paterculus, jenž pokládá Noriky za sousedy Markomanů.

Dle zdání našeho a dle výkladu některých spisovatelů slovenských znamená římské jméno Norici obyvatele krajiny „norovité“ či propastnaté, a dáno jest původně obyvatelům severního Dalmatska, Istrie a jižního Kraňska, v kterýchž zemích, jakož vůbec známo, jest mnoho „ponorů“ [1]), do nichž řeky a potoky se propadají. Časem přeneseno jest toto jméno na obyvatele nížin ve vedlejších krajinách severních až k Dunaji, ačkoli tam takových ponorů nestávalo. Obyvatelé horští ale zváni jsou Taurisci, tak že tu bylo dvoje pojmenování obyvatelů jedné a též země, Doláci a Horáci. Však domácí obyvatelé těch jmen neužívali, nazývajíce se nepochybně jako podnes Kraňci, Koroušci a z části Bavoři.

Někteří němečtí spisovatelé vyvádějí slovo Norikum a Norici ze slov Nord a Rik, jako by řekl Nordreich, jiní z řeckého *νῶροψ* lesknavý (od lesknavého železa) a opět jiní z řeckého *"εν* a *"όρος*, t. j. země hornatá [2]).

6. Taurisci. Tuřané.

Taurisci byli obyvatelé hornatého západního Štyrska a Korousska, jižního Salcburska a severovýchodní části Tyrolska. Strabo píše, že r. 43 př. Kr. Taurisci a sousedé jejich Boji vedli válku se Scordisky (Šarskými) a Daky, v níž na hlavu poraženi jsou. Dle Plinia činili Taurisci část Noriků. Tacitus a Ptoleméus jich již nejmenují, ani spisovatelé pozdější.

---

[1]) Dle slovníka Vuka Štefanoviće slove „ponor“ Srbům a Charvátům posud: *„Locus, ubi flumen sub terram absconditur, ab noriti, urinor,“* s čímž porovnati náleží české: nor, ponor a únor, nořiti, ponořiti a vynořiti, též jména místní Nořín v Čechách a Norovice v Moravě. Na potvrzení domněnky naší, že jméno Noricum a Norici pochází od norovitého Pomoří a Kraňska, přivedeme tu některé příklady takových ponorů. V Pomoří charvátském ponořuje se řeka Lika v Lipovém poli, aniž kde z norů na světlo vychází; řeka Gačka tratí se v „ponor“ v dvojím pramenu u Svica a u Berlogy; taktéž ponořují se řeky Dobra, Mrežnica a Měžnica několikrát. V Kraňsku propadá se voda Reka u sv. Kanciana a vynořuje se pod jménem Timav. Řeka Lublanica noří se nejprv co Pivka do jeskyně Postojenské, vystupuje co Unec, zmízí opět a vynořuje se u Vrchník, slovouc teprv tu Lublanica. Hřbet hory Krasu jest dle slov K. Kocha tak pokryt ponory (dolinami, jamami), jako kůže Leopardova fleky. — [2]) A. v. Muchar Geschichte von Steiermark I, 25.

Jméno Taurisci znamená, jak jsme výše již podotkli, tolik co horáci, obyvatelé vrchů, od slova tur, vrch, slovensky a polsky turňa, planina. Jména, odvedená od slova tur, vrch, dílem ale i od slova tur, býk, shledávají se téměř ve všech zemích slovanských, např. v Kraňsku: Tureň (asi osmkrát), Turjak a Turník; na Slovensku hornatá krajina Turec a osady Turá a Tuřice; na Moravě Tuřany a Turovice; v Čechách Turové, Tourové, Turov a Tuřany, v Lužici Turej (něm. Tauer), v polských Tatrách turňa (každý vrchol), v Rusích vrchy Tury a v. j.

Památka Taurisků od Římanů a Němců vyhubených, zachovala se podnes v nesčíslných slovanských jménech hor, vod a míst v Korutanech, ve Štyrsku, Salcbursku a Tyrolsku, jak z map speciálních patrno. Přivádíme tu některá jména ledovců (Gletscher) z nejvyšších Turů (Hohe-Tauern) co vzpomínku na slovanské praobyvatelstvo těch hor nebetyčných v okršlku asi 100 mil zeměpisných [1]). Jsouť v údolí Fuscherthal: Pokenci-Gletscher, Sinewellek-Gletscher; v údolí Hostýnském (Gastein): Siglitz-Gletscher, Schlapereben-Gletscher, Radekkessel-Gletscher; v údolí Malteinském: Pleschnitz-Gl., Tulnok-Gl., Tratten-Gl.; v údolí Bělském (Möllthal): Lassach-Gl.; v dolině Malnické: Muraner-Gl., Wurten-Gl., Ruden-Gl., Zirknitz-Gl., Fleuss-Gl., Pasterzen-Gl. (v dolině, řečené Pasterzenthal), Schwertek-Gl., Zinketzen-Gl., Gössnitz-Gl. (nepochybně ledovec Jesenický v dolině, řečené Gössnitzthal) a Polinik-Gl.; v údolí Debantském: Glödisscharten-Gl.; v údolí Kalském (Kalserthal): Kodnitz-Gl., Teischnitz-Gl., Frussnitz-Gl., Lapperwitz-Gl., Grödez-Gl., Stanischka-Gl., Mörbet-Gl., Tschidin-Gl. a j.; v údolí Turském (Thauernthal) mezi Slovenskou Matrou a Lienzem: Montaniz-Gl., Taberer-Gl., Schlatten-Gl., Knorrek-Gl., Tabernitz-Gl., Frossnitz-Gl. (tento v dolině, řečené Frossnitzthal); v údolí Virgenthal, blíž Slov. Matry: Mulwitz-Gl., Isel-Gl., Okosil-Gl., Weletz-Gl., Kasek-Gl., Plindes-Gl. (v dolině Lasnitzenthal) a Lasörling-Gl. (v dolině Zopatnitzenthal, nepochybně Sopotnica); v údolí Defereggenthal: Dreberes-Gl., Mukla-Gl.; v údolí Ahrenthal: Mostnek-Gl., Gürrek-Gl. a v. j.

---

[1]) Viz Das Eisgebiet der Hohen-Tauern. Von Karl v. Sonklar. Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft. Wien 1864. Jahrg. VIII, I, 12.

Spisovatelé němečtí mají Taurisky vůbec za Kelty, odvádějíce jméno jejich z kymrického a gaelského slova **twr**, **twrr** a **tor**, což prý znamená pahrbek neb kopec [1]).

7. Carni. Kraňci.

Jméno Carni shledává se za doby římské, pokud nám vědomo, u tří spisovatelů. Strabo, kterýž je nazývá *Κάρνοι*, klade sídla jejich nad moře Jaderské nedaleko Vogleje (Aquileja), kdež bylo město jejich Tergeste (Trst nebo Tržiště) [2]). Ptoleméus přivádí je v též krajině pod Taurisky [3]), a později připomíná je nejmenovaný skladatel spisu: „*Demonstratio provinciarum*" v tomto spojení: „*Illiricum et Pannonia ab oriente flumine Drino, ab occidente desertis, in quibus habitant Boii et Carni, a septentrione flumine Danubio terminantur*" [4]). Podlé hranic tuto vytknutých bydleli Karni v Přímoří, Trstsku a v Kraňsku, majíce na severu a severozápadu za sousedy Taurisky a Boje (Choroušce a Bavory). Zemi jejich jmenuje Jornandes v VI. století „Carniolia," zeměpisec Ravenský v VII. století „Carnium" a pozdější spisovatelé Carnia.

Že Karni byli Slované, vysvědčuje samo jméno, kteréž jest bez odporu nynější jméno Kraňci či Krajnci. Římané a Řekové přeložili v něm toliko hlásku *r* za *a*, jako ve jméně Vraňané, z něhož učinili Varini. Odvádějíť pak Kraňci i země jejich Kraňsko jméno své od hradu Kraňského, jako Rakousi od hradu Rakouského, Tyroli od hradu Tyrolského a Štyřané od hradu Štyrského. Řečený hrad vystaven jest spůsobem staroslovanským na skalnatém **kraji** či ostrohu nad vtokem řeky Kokry do Savy, a nazván jest dle toho položení zcela přirozeně Krajň (grad) [5]) od staroslovenského **краинь**, *ἄκρος*, **extremus** [6]), t. j. Krajní Hrad, **Acropolis**, jakož slove v Přímoří Gorickém jedna osada Krajna Vas, na Slovensku Krajná Bystrá a v Čechách Krajničko. Statné jméno (grad) pominuto tím spůsobem, jako při mnohých míst-

---

[1]) Al. v. Muchar Geschichte von Steiermark. I, 23. — [2]) Strabonis Geographica VII, 1. — [3]) Ptolemaeus Geographia III, 1. — [4]) Angelo Majo Class. aut. e Vatic. cod. edit. III, 413. — [5]) P. Kozler ve svém Slovenském zemljopise (1854) píše: Krajnj (Krajň) a Krajn, Miklosich a jiní: Kranj (Kraň), kterýžto dvojí spůsob psaní ukazuje ke dvojímu vyslovování a ke dvojímu adjektivu: krajn a krajnji. — [6]) Miklosich Lexicon palaeoslovenicum. Vindobonae 1865.

ních jménech českých, záležejících z pouhého adjektiva, na př.: Nový Hrad (v Hradecku) a Nový (na Chotěšovsku), Kamen Most, a Kamen, Veliká Ves a Veliká, Vinná Hora (v Budějovicku) a Vinná (v Litoměřicku), Kalná Voda a Kalná a v. j. Zkrácené Krajň, gen. Krajňa, ohýbá se nyní spůsobem substantivním, jako české Děvín, Děvína (m. Děvin hrad), Tetín, Tetína a j.

Velká podobnosť jména Carnia a slov kraj a krajina přivedla již slovútného Schlözra (r. 1771) na myšlénku, že staří Karnové byli Slované a že vůbec Slované odtud nepřetrženě bydleli až k Východnímu moři [1]. V odporu však se Schlözrem a s výkladem naším má dr. Miklosich jména Kranj (Kraň), Kranjec a Kranjica za cizí, nepochybně za keltická, dokládaje, „že jest nemožné, jmen těchto odváděti od kraje“ [2]. Tomu sice nepřisvědčuje Jos. Erben, spisovatel zeměpisu Kraňského, jest však té domněnky, že Krajina, jakž Kraňsko nazývá, obdržela jméno od polohy své, jsouc Itálie nejbližší či krajní, kteréhož pojmenování ale se jí prý dostalo teprv po přistěhování se Kraňců do země v VI. století [3].

Jiný důkaz, že Carni jsou Kraňci slovanští a obývají v Kraňsku od dob předhistorických, podávají místní jména. Jsouť některá jména vod, hor a osad v Kraňsku a v Korutanech právě taková a téhož dialektu, jako v Benátsku nejvíce již povlaštěném, na př. Bela, Ravnica, Plavja, Karnica, Goričica, Planja, Brezja, Zavodnja, Gorica, Sela, Padva, Trebiž (Treviso a Tarvis), Ravna (Ravenna) a j. Poněvadž však jména benátská pocházejí od Benátčanů slovanských, kteří dle svědectví Herodota a mínění všech historiků novějších bydleli na pomoří již v V. století př. Kr. [4], jde z toho, že tehda také již v Kraňsku a Korutanech obývali Slované, téhož původu a nářečí, od nichž pocházejí řečená jména

---

[1]) A. v. Schlözer Allg. Welthistorie, 31. Th. S. 231. — [2]) F. Miklosich Die Fremdwörter in d. slav. Sprachen, S. 29. — [3]) Viz Slovník Naučný, článek Krajina IV, 932. — Jako p. Jos. Erben, jmenují i někteří jiní novější spisovatelé čeští Kraňsko Krajinou a Kraňce Krajinci, ovšem chybně, ježto také v řeči slovenské má průchod slovo krajna a v řeči charvátské krajina, Kraňci však nicméně nazývají vlasť svou Kraňsko a sebe Kraňce, a rovněž tak jim říkají Charváti. Dle výkladu našeho výše položeného mělo by se vlastně česky psáti: Krajnsko (Krajňsko) a Krajnci (Krajňci). Staří spisovatelé, zejména Adam z Veleslavína, psali Kránsko a Kránští. — [4]) Viz Šafaříkovy Starož. slov., str. 216.

v těchto zemích. Neboť kdyby Slované, jak se vůbec za to má, byli se tam přistěhovali teprv v VI. století po Kr. někde z jižních Rus, od Kavkazu nebo od Volhy, byli by dali místům jména ruská neb jiná slovanská, od tisíciletých benátských zcela rozdílná.

8. Ambi-dravi Dravané. Ambi-lici Zilané. Ambi-sontii Sočané.

V jižním Norikum přivádí Ptolemeus obyvatele trojího údolí, jež nazývá Ἀμβιδρανοὶ, Ἀμβιλικοὶ a Ἀμβισόντιοὶ [1]). Odrazímeli nesrozumitedlné násloví Ambi, objevují se v těch jménech obyvatelé na řece Dravě čili Dravané v Pustřickém údolí, v Tyrolsku a v Korutanech; obyvatelé na řece Zile (něm. Gail), přítoku řeky Dravy pod Bělákem, či Zilané, a obyvatelé na řece Soči (Isonzo), ježto se počíná pod horou Triglav v Kraňsku, či Sočané. Ve jméně Ambi-lici napsáno lici nepochybně omylem místo — cili.

β) V Pannonii.

1. Aravisci. Rabané.

Plinius [2]) a Tacitus [3]) jmenují v západní Pannonii národek „Aravisci,“ o němž Tacitus dotýká, že není germanský. Ptolemeus nazývá jej „Arabisci“ [4]). Totéž jméno připomíná se v diplomě vojenském, nalezeném r. 1841 v Horním sv. Ivanu na západ od Budína, jejž dal císař Antoninus Pius (mezi r. 138—160) jistému vojínovi z národku, jménem „Eravis“ [5]); též na kameně pamětním, na němž jest nápis: „Bato-Araviscus [6]), a na mincích z r. 60—200 př. Kr., nalezených blíž vesnice Bii nedaleko Budína, na nichž se čtou jména Ravisci, Iravsci a Ravis, a na některých také slovo biatec [7]).

Krajina, v níž Aravisci u starých spisovatelů se přivádějí, a jméno Aravisci či Arabisci ukazuje dosti zřetedlně k obyvatelům nad řekou Arabon či Rabou, kteráž, majíc počátek ve Štyrsku, na

[1]) Ptolemaeus Geographia II, 14. — [2]) Plinius Histor. nat. III. 25. — [3]) Tacitus Germania 28. — [4]) Ptolemaeus Geographia III, 16. — [5]) J. Arneth Zwölf röm. Militär-Diplome. Wien 1843. — [6]) J. Arneth ve zprávách Sitz. Ber. der k. Akad. d. Wissenschaften XI, 2, S. 308. — [7]) Tamtéž.

východ do Uher se ubírá a u města Raby vpadá do Dunaje. Bato Araviscus, jmenovaný na kameně pamětním, jest báťa či starosta a vůdce Rabanův, jako *Bato dalmaticus* a *pannonicus*, připomínaní u Strabona, jsou starostové a vůdcové Dalmatů a Pannonců. Jméno Aravisci učiněno z Rabanů předrážkou *a* a proměnou retního *b* v dyšné *v* tak, jako z řeky Raby učiněn *fluvius Arabon*. O slovanském původu jména Raba viz níže článek „Arabon" mezi řekami.

2. Azali. Salané.

Vedlé Aravisků blíž řeky Dravy klade Plinius národek Azali [1]; Ptoleméus jmenuje v té krajině město Sálu (Σαλα) a pokládá na západ od Azalů Boje [2]. Ve spolku s Boji zaznamenáni jsou Azali také na kameně náhrobním, položeném Luciovi Volcatiovi, veliteli vojska norického ok. r. 357, jenž se tu nazývá: „*praefectus civitatum duarum Boiorum et Azaliorum* [3]. Dle toho jsou Azali obyvatelé nad řekou Sálou či Zálou v západní Pannonii, kteráž, tekouc ze Štyrska v Plese či jezeře Blatenském se tratí. Že tito Salané byli Slované, jde ze jména Sála napřed v Germanii vyloženého, i také ze slovanského jména blízkého Blatenského jezera, jež Plinius nazývá Pleso. Slovenci štyrští jmenují sice řeku dotčenou Zálu, dle kteréhož jména by byli Azali Zalané, však i toto jméno bylo by slovanské, ježto v Čechách jsou místní jména Zalyně a Zaloňov.

3. Colapiani. Kulpané. — Latovici.

Dle Plinia bydlel při řece Savě národek, jménem Colapiani [4]. Ježto Pliniovi a jiným spisovatelům řeka Kulpa či Kupa, kteráž vpadá do Savy, sluje Colapis, jsou Colapiani obyvatelé nad touto řekou, t. j. Kulpané či Kupané. Že to jméno jest slovanské, vyloženo níže v článku o řece „Colapis."

Mezi Colapiani a Varciani přivádí Ptoleméus jiné obyvatele, řečené Latovici [5]), kteréž jméno zachovalo se podnes beze změny ve jméně osad Łatowice a Łatowiec v Polsku.

---

[1]) Plinius Histor. nat. III. 25. — [2]) Ptolemaeus Geogr. III, 15. — [3]) Gruteri Inscriptiones, N. 498. — [4]) Plinius Hist. nat. IV, 25. — [5]) Ptolemaeus Geogr. III, 15.

4. Sarmatae. Srbové.

Na širé rovině mezi Dunajem a Tisou a na jih od Dunaje v nynějším Srbsku (někdejší Moesii) po obojím břehu řeky Moravy, tedy již vně země Pannonské, bydlel od dávné doby velký národ, jejž Strabo, Pomponius Mela, Tacitus, Ptolemeus, Dio Cassius, Ammianus Marcelinus a vůbec všichni spisovatelé, kteří o těch krajinách zprávu nějakou podávají, nazývají Sarmaty. Kdy do té země přišli a v ni se uvázali, nikde se nepřipomíná; vědomo však, že Vlachové (Rumuni) již před narozením Kristovým mezi né vrazili, a že později též Gotové, Alani, Huni a jiní nezvaní hosté déle neb kratčeji v jejich krajinách obývali. Majíce na severozápad za sousedy Kvady a Markomany, byli od polovice století I. až do století V. ve všech válkách jejich s národy vedlejšími, zejména se Římany, věrnými jejich spojenci.

Přední historikové novější doby v tom se shodují, že Sarmati jsou Srbové. Majíce toto za prokázané a rozhodnuté, nebudeme toho zde znovu rozbírati, a pojmenujeme toliko spisy, v nichž lze důvodů historických i jazykovědeckých o tom se dočísti, totiž: Gel. Dobner Monumenta Hist. Bohemiae, Pragae 1764; Ph. Gercken Versuch d. Geschichte der Slaven, Leipzig 1771; A. Schlözer Nordische Geschichten, Halle 1771, a Nestor, Göttingen 1802; K. Mannert Geographie der Griechen und Römer, IV. B., Nürnberg 1795; M. Katancsicz De Istro, Budae 1798; A. Murray Histor. of the europ. lang. Edinburg 1823; B. G. Niebuhr Kleine Schriften, Bonn 1828; B. Kopitar Glagolita Clozianus, Vindobonae 1836; P. J. Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven, Ofen 1828, a K. Pertz De Cosmographia Ethici, Berolini 1853.

V Starožitnostech slovanských změnil sice Šafařík mínění své o Sarmatech, dovozuje, že jsou původu arského či medského [1]);

[1]) Starož. slov., str. 274—305. Šafařík, upíraje tuto, že Sarmati byli Srbové, neminul se při tom s nedůslednostmi. Ve spise: „Ueber die Abkunft der Slaven," kdež zevrubně dokazoval, že Sarmati a Srbi jsou národ jeden, přivedl také za svědka mnicha Vacerada (asi z r. 1250), a pronesl se o něm takto (str. 94): „Allen diesen Zeugnissen (über die Selbigkeit der Sarmaten und Serben) darf nur noch das, sie alle an gewichtvoller Beweiskraft übertreffende, eines sachkundigen Eingebornen, des gelehrten Böhmen Wacerad hinzugefügt werden." Ve Starožitnostech slovanských však, kdež svědectví Vaceradovo o identičnosti Sarmatů a Srbů bylo Šafaříkovi již nevhod, praví (na str. 304):

však R. S. Kaulfuss [1]) a Jakub Grimm tuto domněnku jeho vyvrátili. Grimm jmenovitě praví [2]): „Darin scheint der gründliche Forscher (Šafařík) fehl zu treten, dass er jetzt die früher von ihm selbst erkannte Identität der Serben und Sarmaten leugnet, und für den Ausdruck Srb die vage Wurzel su (generare) aus dem Sanscrit herholt, welche Mutter eines jeden mit diesem Buchstaben anlautenden Wortes werden könnte. Nichts aber ist natürlicher, als dass unmittelbar im Rücken der Germanen hausende Sarmaten, bei Alfred Sermende, den Griechen Sauromaten genannt, die Grundlage des slavischen Volkes bilden; durch ihre Wegnahme würde den Slaven ein Anhalt in der älteren Geschichte entzogen, wie man ihn den Deutschen durch das Verkennen ihrer Verwandschaft mit den Geten entrissen hat, und das plötzliche Verschwinden beider, der Sarmaten und Geten, bliebe gleich unerklärlich."

Tím však, že Sarmaty v Pannonii a v Moesii máme za Srby, nepřidáváme se k mínění, že by i Sarmati, kteréž Ptoleméus klade do širých krajin polských a ruských, byli bývali vesměs Slované, připouštějíce rádi, že pod tímto obecným pojmenováním zahrnovali se také někteří národové cizí. V tom snášíme se s Kaulfussem, kterýž, dokonávaje obranu svou proti výroku Šafaříkovu, takto se o tom pronáší [3]): „Die Alten, besonders nach Herodot, haben oft weniger linguistisch als geographisch die Völker uns dargestellt. Eben so wie wir Herodots Ausdehnung des Sarmatenlandes als zu klein ansehen, wollen wir auch des Ptolemaeus Sarmaten nicht ausschliesslich für Slawen erklären, sondern nur im Allgemeinen. Wie heutigen Tages ein Türke oder afrikanischer Araber bei der Nennung des preussischen Namens nicht leicht daran denken wird, dass Polen, Lithauer, Kaschuben, Wallonen auch Preussen seien, so war es auf ähnliche Weise auch bei den Alten. Besonders wurden die Völker, mit denen sie wenig in Berührung kamen, mehr nur vom geographischen Gesichtspunkte betrachtet."

„Kdo byli Sarmatae a kdo Srbové, tomu ne z Vacerada a jemu podobných pozdějších pisálkův, nýbrž ze souvěkých historických pramenů učiti se musíme."

[1]) R. S. Kaulfuss Die Slaven in den ältesten Zeiten bis Samo. Berlin 1842. — [2]) J. Grimm Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig 1853, S. 120. — [3]) Die Slaven in den ält. Zeiten, S. 26.

V Helvecii.

1. Helvetii. Velveti.

Vyloživše některá slovanská jména národní v zemích illyrských, přestupujeme na své cestě národozpytné do vedlejší Helvecie. Vyhledávati Slovany v zemi této, v níž od pradávna tolikero národností se stýkalo a střídalo, jest ovšem obtížnější nežli v zemích germanských a illyrských, i neodhodlali bychom se k tomu, kdyby nebylo podnes ve Švýcařích mnoho zřejmých památek Slovanstva tam vyhynulého.

Kladouce předkem Helvety mezi národy dle domnění našeho slovanské, činíme to zajisté ostýchavě, však ne bez důvodu. Julius Caesar praví o nich, že byli v ustavičném boji s Germany *(Helvetii fere quotidianis proeliis cum Germanis contendunt)* [1], a že užívali řeckého písma [2], což oboje platí také o východních sousedech jejich, Bojich či Bavořích, v jichž krajině dle Tacita také byly památníky a náhrobky s nápisy řeckými [3]. Znalosť řeckého písma však neukazuje k národnímu svazku Helvetů se západními Gally, ač je Tacitus zároveň s Boji národem galským nazývá, ale spíše ku svazku s národy východními. Jméno Helvetii, kteréž někteří spisovatelé římští píší bez přídechu „Elvetii," má nemalou podobnosť s místním jménem Velvety (staroč. Velveti) v Litoměřicku v Čechách, příbuzným opět se jmény Velvary, Velběhy, Veltruby — Vetlá, Veteřov a j. Cizí spisovatelé posud darmo pokoušeli se, jméno Helvetů z kterého koli jazyka vysvětliti. Konečně nachází se v Helvecii množství jmen slovanských, na př. Könitz, blíž města Berúna (Bern), kdež ondy bývalo proboštství, Ulmitz, Bumplitz, Galmitz, Worb, Schlatt (Slatina) Blacken, Saedel, Bühlen, Lyss na potoku Lyssbachu, městečko Biel nad jezerem téhož jména, a podobně řeky Glan a San, hora Bütschelek a na východ od ní Tunské jezero, v středověku „Lacus Vandalicus" zvané, a více jiných. Viz níže článek: Slovanská jména míst z doby pozdější.

---

[1]) J. Caesar De bello Gall., c. 1. — [2]) Tamtéž, c. 29. — [3]) Tacitus Germania, c. 3.

2. Seduni. Sitňané.

V počtu národů alpských od císaře Augusta přemožených klade Plinius vedlé Salassů a Veragrů Seduny [1]), kteréž také již Julius Caesar v té krajině byl připomenul [2]). Dle tohoto položení byli Seduni obyvatelé města Sedunum, nyní Sitten či Sitno zvaného a vedlejšího údolí na Středním Rodanu. Původ jich slovanský jde na jevo ze jména Sitno, kteréž se nalezá také na Slovensku, v Čechách a v Polabsku (Sitna), a z mnohých jiných jmen místních té krajiny, jakož jsou: Gradec (nyní Granges), východně od Sitna; Heremence, na jih od Sitna, blíž jeskyň pověstných, do nichž prý se Sedunové utekli, když Římané po krutém podmanění Salašanů vtrhli do jejich krajiny; Krimence či Kormence, nepochybně Křemnice, řeka a ves v údolí Anniverském; Visoye či Visolaje ves tamtéž; Salgesch, Tauberwald, nepochybně Doubrava (srovnej jméno řeky Tauber, česky Doubrava, v Bavořích); Brieg (Břeh), Bister, ves nad Hořejším Rodanem, Visp, Sarajetz a j. [3]).

3. Salassi. Salašané.

Sousedé Sedunů na straně jižní byli Salassi, od Strabona *Σαλάσσοι* zvaní. Bydleli mezi Alpami grajskými a peninskými pod Horou Svatobernartskou a Horou Bílou (Mont Blanc) v Piemontsku. Již r. 143 př. Kr. zakusili zištnosti dobývavých Římanů, když konsul Appius Klaudius, vtrhna s velkým vojskem do jejich země, ryžovny zlaté na řece Durias (Dorea Baltea) jim odňal. - L. 16 př. Kr. podmanil je cís. Augustus, vyšed dobývat veškerých krajin alpských, po velmi tuhém boji, načež jich 36.000, mezi nimiž 8000 mužů ozbrojených, v Eporedii (nyní Ivrea na západ od Novary) bylo za otroky prodáno a národek téměř vyhuben [4]). Později jmenují se Salassi mezi národy od Římanů přemoženými v Trophaeum Alpinum u Plinia zároveň s Jizerci, Breuny, Ruguscі a Likaty [5]), od kteréž doby se již nepřipomínají.

---

[1]) Plinius Histor. nat. III, 19. — [2]) J. Caesar De bello Gall., c. 3. — [3]) Maltens Weltkunde, Aarau 1834, I, 28 u. 190 a J. Kollára Staroitalia slavjanská, str. 145. — [4]) Strabonis Geographica IV, 7. — [5]) Plinius Histor. nat. III, 19 et 21.

Jiní Salassi bydleli v horách noricko-karnických či kraňských. Appian praví o nich (ok. r. 150 př. Kr.), že na pocestných (obchodnících), kteří přes jejich planiny chodili, cla žádali a svými zákony se spravovali [1]; Strabo pak o nich dotýká, že r. 15 př. Kr. dobývavému cís. Augustovi teprv po velkém odporu se poddali, jsouce k tomu dohnáni nedostatkem soli [2]).

Z těchto zpráv, dle nichž Salassi, ti i oni, obývali na vysokých horách a Salassi kraňští podnikli porobu římskou, teprv když je přiměla k tomu nouze o sůl pro dobytek, jde na jevo, že Salassi byli Salašané slovanští, obyvatelé chýší pastýřských (*casa pastoralis*, jak již ok. r. 1250 Vacerad salaš nazývá) a pastýři ovcí na salaších, jako nynější Salašané na Radhošti v Moravě a v Tatrách na Slovensku. Památka jejich v planinách peninských zachovala se podnes v některých jménech místních zvuku slovanského, na př. v jménech řek: Druentia (snad Drvenca či Drevnica), Štura (tak slove i řeka v Korutanech), Jizera (Isére), počínající se na hranicích Salašských, a v jménech míst: Dolina, údolí Pelynské (vallis Pellina) a j.

K. Zeuss má jméno Salassi za keltické, poněvadž obsahuje v sobě odváděcí slabiku ass, nacházející se v keltickém (prý) jméně Ἰούρασσος (hora Jura u Ptoleméa) [3]). Dle toho byla by také česká slova karas, chuďas a mamlas keltická.

V Benátsku.

Veneti. Benátčané.

Již r. 444 př. Kr. jmenuje Herodot „Veneti,“ co obyvatele pomoří Jaderského, a po něm je připomínají téměř všichni dějepisci i zeměpisci. Novější spisovatelé jednomyslně v tom se snášejí, že byli Slované. K. Mannert píše o nich takto: „Na severním pobřeží moře Jaderského byl národ, jménem Veneti, co do jazyka, od jiných obyvatelů italských rozdílný (Polybius II, 17) a vzdělaný, jenž provozoval znamenitý obchod. Nikdo neví, kdy a odkud přibyli. Hlavní obchod vedli v jantaru, kteréhož bylo u nich

[1]) Appian. B. Illyr. p. 50. — [2]) Strabonis Geogr. VII, 4. — [3]) K. Zeuss Grammat. celtica, p. 749.

tolik, že Řekové měli za to, že se tam nalezá. Oni však ho dostávali po zemi od Východního moře, z čehož viděti, že národové slovanští byli po zemi tak spojeni, že mohli bez přerušení obchod mezi sebou provozovati" [1]). Téhož mínění, že Veneti byli Slované, a že obchod v jantarů šel od nich až k moři Východnímu skrze samé země slovanské, byli také W. Surowiecki [2]) a P. J. Šafařík. Šafařík přiznává se k němu těmito slovy: „Snášíme se s Mannertem a Surowieckým, ctihodnými zkoumateli starožitností, že v šeré nevystihlé dávnověkosti veliký a prastarý kmen Vinidský či Venedský (slovanský) sahal od moře Baltického až k moři Adriatickému, a že tudy drahocenný jantar od krajanův baltických k adriatickým byl dodáván a odtud dále na východ rozvážen" [3]).

Potomci těchto Venetů či Benátčanů, od Herodota a Polybia připomínaných, zachovali se podnes v některých osadách údolí Rezjanského v království Benátském, ježto slovou: Bela (vlašsky Resiuta), Rezja, Ravenec, Niva, Osojana (vl. Oseacco), Stolbica (vl. Stolvizza), Lipovec, Koryta (vl. Coritis), Učej (vl. Uccea) a j. Mimo to trvá památka jejich u velkém počtu místních jmen slovanských po všem království Benátském, z nichž některá jsme již výše v článku „Carni," přivedli, jiná pak doplňkem tuto klademe. Jsouť jména řek: Nadiže, Roja, Silisia, Meduna, Plavja (Piave) s přítoky Padola a Celina; Livenza, Brenta, Adiže a Pádev (Po); vrchy: Bor blíž Donje, Tinizza záp. od Ampezzy, Varmost u pramenů Talmentu, a osady: Studená u Potabla, Plečica tamtéž na hranicích Přímořských, Planja (Piani), Donja (vl. Dogna), Terčmun (vl. Monte terzo), Čenebla (vl. Cenevola), Brišča (vl. Brischis), Černi log (Montefosco), Mogessa, Venec (vl. Venzone), městečko, Osouk (Osoppo), Glamona (Gemona), Vedronza, Ratenja (Artegna), Mels, Lauzana, Ribis, Godja, Podbrda (Lussevera), Videm (Udine), město, Tissano, S. Vito, město, Leštica (Lestizza, vých. od městečka Codroipa), Bressa, Platišče (Platischis), Pasian, Schiavonesco, Sclaunicco, Gradiška a Goričica (ves u Codroipa), Jutizza, Lonca, Možnica (Moggio), Mojmak (Moi-

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 526. — [2]) W. Surowiecki Sledz. początków nar. słow., str. 180. — [3]) Šafaříkovy Starož. slov., str. 215—223, kdež příběhy Venetův a důvody, že byli Slované, obšírně jsou vyloženy.

macco), Glaunico, vých. od sv. Víta, Gradiškuta, Belograd (Belgrado), Varmo, Pocenia, Clez na potoku Silisia, Meduna, Raba (Arba), Tesis, Rabona (Arbona), Banja, mezi Pardenonem a sv. Vítem, Tiezzo, Zuzan, Strajna (Stregna), Mira, Stra, Brescia (dial. Bressa, lat. Brexia), Belluno (sr. Bělún v Čechách) a v. j.

Kromě Venetů na moři Jaderském nazývali Římané a Řekové týmž jménem také obyvatele Armorického pomoří v Gallii, obyvatelé části pomoří Baltického a části pobřeží moře Černého, kteréžto vzdálené Venety však tuto pomíjíme.

Jméno Veneti, jež Plinius starší (r. 23 po Kr.), v blízkém Berouně (Verona) zrozený, nazývá „Benedi" a někteří spisovatelé středověcí „Benethe," uděláno jest dle našeho zdání od Řeků a Římanů ze slovanského jména Benetčani (česky Benátčané), odvedeného od slova „benetky" (česky benátky), ježto znamená nížinu u vody, či místo močálovité, i také vodu vystouplou. Byliť tedy Veneti, „Benetčani" a „Benátčané" obyvatelé krajiny mokré, povodním vydané, a hlavní město jejich Benetky, česky Benátky (lat. Venetiae), byla osada v mělčinách neb lagunách vystavená. Míst téhož jména, jichž položení s pojmenováním zcela se srovnává, jest v Čechách, v Moravě a na Slovensku více, totiž: Benátky na řece Jizeře v Boleslavsku, blíž Sázavy v Kouřímsku, u Cerekvice v Táborsku, u Polné v Čáslavsku, u Smiřic, Rychnova a Solnice v Kralohradecku, blíž Šternberka na Moravě, v Šariši na Slovensku a j. Mimo to sluje Benátky část Dolního předměstí při řece Loučné v Litomyšli, mělčina u Č. Třebové a předměstí v nížině u řeky Moravy v Kvasicích a u řeky Lubiny v Příboře.

Dr. Fr. Miklosich, nesrovnávaje se s tímto výkladem, má slovenské jméno Benetky a české Benátky, a tudíž i jména Benetčani a Benátčany za cizí [1]), a odvádí české místní jméno Benátky z jakéhosi cizího kmene „ben." Máli však dr. Miklosich za to, že Benátky pocházejí z téhož kmene ben, z něhož odvedena jsou osobní jména Beneda, Beneta, Beňák, Beneš a j. [2]), a místní jména Benedice, Benetice, Beňákovice, Benešov a p., tedy jest na omylu; neboť jméno Benátky jest jméno appellativní čistě české, kteréž s

---

[1]) F. Miklosich Die Fremdwörter in d. slav. Spr., S. 6. — [2]) Téhož rozprava Die Bildung der slav. Personennamen, Wien 1860, S. 246.

Benedicemi atd. v nižádném svazku není, ježto Benedice, Benetice atd. jsou původu latinského od os. Benedy či Benedikta.

2. Slovanská jména osob.

Osobních jmen z doby římské zapsáno jest v Illyrii mnohem více nežli v Germanii. Zvláště nalezá se jich mnoho na římských kamenech pamětních ve Štyrsku, Korutanech, Kraňsku a v zemích vedlejších, z nichž ta, kteráž se nám slovanská býti vidí, kromě několika jiných u spisovatelů zaznamenaných níže tu klademe. Dle mínění A. Muchara a R. Knabla, kteří se čtením nápisů na kamenech římských velmi pilně zanášeli, pocházejí jména, ježto nejsou římská, vůbec z I. a II. století po Kr. a zřídka které ze století III., ježto v III. a IV. století obyvatelé domácí řečených zemí, zvláště zámožnější, již ve jménech římských sobě libovali, svých neužívajíce, rovněž jako v středověku zámožnější rodiny v Čechách a v jiných zemích slovanských měly zalíbení ve jménech německých. Muchar i Knabl vysvědčují mimo to, že jména níže přivedená toliko na kamenech v zemích illyrských se shledávají a nikde jinde, ani ve Vlaších, ani v Gallii, ani v Britannii. Při tom však mají nicméně jak jména tato, tak i všeliká jiná jim nesrozumitedlná za keltická, ovšem mylně, ježto v zemích jmenovaných kromě obyvatelů domácích bylo mnoho kupců, vojáků i úředlníků z jiných, dílem velmi vzdálených zemí římských, jichž jména jsou též, a to snad v dosti hojném počtu, na kamenech náhrobních zachována. Jakož pak my, ač máme domácí obyvatelstvo v zemích výše dotčených za slovanské, naprosto se nedomýšlíme, že by všechna jména na kamenech pamětních, až na římská, byla slovanská, na př. Rutilianus, Ateboduus, Gitto, Totulus, Proculeia a j.; taktéž jest nepříhodné, prohlašovati všechna šmahem za keltická. Snad se podaří znalcům jiných jazyků, jmenovitě východních, vysvětliti jména, jimž nerozumíme ani my, ani Muchar a Knabl [1]).

[1]) Nápisy, z kterých jména tuto položená jsou vzata, a zprávy, kde se který kámen římský nalezá, obsahují se v těchto spisech: Al. v. Muchar Geschichte von Steiermark. Gratz 1844. I., S. 347—446. Mittheilungen des histor. Vereins für Steiermark. Jahrgg. 1849—1865, v kterémž časopise zejména farář

Bato, báťa. Toto jméno přivádí se u nejedněch spisovatelů římských a řeckých, i také na mincích a na kamenech z doby římské. Když r. 6. po Kr. Tiberius vedl válku s Mirobudem, králem Moravským, těsně jej v zemi jeho obklíčiv, zdvihli jsou se, nepochybně po úmluvě s Mirobudem, „batones" v Pannonii a v Dalmatsku [1]) na Římany a vytrhli Mirobuda z velkého nebezpečenství. Mince, na nichž jest jméno „Bato," vykopány jsou v Horní Pannonii v krajině Rabské (Bato Araviscus), a kámen s týmž jménem nalezen na řece Blatné (Sárviz) ve stolici Bělehradské [2]). Beze vší pochyby byli tito „batones" vůdcové kmenů slovanských v Pannonii a Dalmatsku, t. j. báťové, jakož toho jména Slováci a Valaši na Moravě podnes užívají. V staročeském znamená „báťa" otce i náměstka otcova, staršího bratra neb strýce, což stvrzuje se slovy Kralodvorského Rukopisu: „Báťo, ty mluvi k nim oteckými slovy." Z toho vzešla i osobní jména staročeská: Báťa, Batík, Batek a Batela, ženské jméno Batice a místní jména Batín a Batov. Srovnej i ruská slova: baťka, baťuška a bulharské bašta.

Atres, Třes, na kameně římském v Büscheldorfě ve Štyrsku. Srovnej místní jména Třesovice a Třesice v Čechách.

Barus, Bar, na náhrobním kameně v Celí. Srovnej staročeská jména Barek i Bareš a místní jméno Barovice v Čechách a Bařice na Moravě.

Bella, Běla, na pannonském diplomě císaře Trajana z r. 114. Srovnej staroč. jména os. Běla, Bělka a místní jména Bělice a Bělčice.

Bellicia, Bělice, na kameně ř. ve Weitzi ve Štyrsku

R. Knabl v článcích „Epigraphische Excurse" podává zprávy o nově nalezených kamenech římských. Gottl. Freiherr v. Ankershofen Geschichte von Kärnten. Klagenfurt 1850. I, S. 622—624. Mittheilungen des histor. Vereins für Krain. Laibach 1850—1865. Novice. V Lublaně 1852—67, kde zvláště M. Trstenjak a F. Hicinger mnoho jmen z doby římské vysvětlují. F. Pritz Geschichte. des Landes ob der Enns. Linz 1846. I. 42—48. Hefner das römische Bayern. München 1852. Gruteri Inscriptiones. — [1]) Bato Pannonicus, Bato Dalmaticus, reguli Pannoniorum et Dalmatarum. Dio Cassius (LV, 29—34, LVI, 1, 10—16) Svetonius (9, 16, 28) a Ovidius (Ex Ponto. II 1, 46) — [2]) J. Arneth Archaeologische Analecten. Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissenschaften. Phil. hist. Cl., 11 Bd., S. 328.

Boius, Boj, v pannonském diplomě vojenském císaře Trajana z r. 114. Též na kameně ř. ve Štyrsku. Srovnej místní jméno Bojov v Čechách.

Boniata, Boňata, na kamenech v Celí a v Klobásnicích v Korutanech. Sr. staročeské místní jméno Boňatice, nyní Bonětice a Bonětičky.

Boniatus, Boňata, tamtéž. Porovnej staročeské jméno os. Boňata a místní jména výše přivedená.

Bono, Bon, na kameně v Sekově u Lipnice ve Štyrsku. Sr. staroč. jm. Bonec, Bonek, Boneš, Bonuš, Bonuša, též Bonata.

Burranus, Buran, na kameně ve Sv. Martině blíž Ptuje. Srovnej m. jm. Buřany a Buřenice v Čechách.

Burrus, Bur, v Gaistálu ve Štyrsku. Sr. osobní jména Bureš a Burian.

Cacusius, Kakus, na kameně v Krce v Korutanech. Sr. Kakovice a Kakuce v Čechách.

Caletus a Caleta, na kamenech ve Velké Lomnici (Lobming) a v Knitelfeldu ve Štyrsku. Srovnej Kaletice v Čechách.

Catussa, Katusa, na kameně v Sekově ve Štyrsku. Sr. Katusice v Čechách.

Citton, Citon, na kameně v Knitelfeldu ve Štyrsku. Sr. Citonice u Znojma na Moravě.

Cossutius, Košut, na kameně římském v Trstě. Srovnej slovo Košuta u Slovenců a Charvátů = laň, u Slováků kozel neba nepovážlivý člověk.

Cotula, na kameně ve Sv. Vítě nad Waldekem ve Štyrsku. Sr. Kotulín, velký a malý, ves ve Hlivicku Slézském.

Cupitianus, na kameně v Celí. Toto jméno vykládá Muchar za Kupiče, a dovozuje, že v Celí dle náhrobního kamene z r. 1592, podnes zachovaného, ještě ku konci XVI. století kvetla měšťanská rodina Cupitianů, vůbec Kupičova zvaná. Při tom při všem ale prohlašuje obě jména za keltická!

Debela, Debla neb Dobla, na kameně v Korutanech (Trstenjak). Sr. v Čechách Deblov a na Moravě Deblín či Doblín blíž Brna.

Devio, Deva neb Děva, na kameně ve Štyrsku. Srovnej osobní jména Děva, Děvík, Děvice, a místní jména: Device v Čechách a Děvín v Čechách i na Moravě.

Doberus, Dobr na kameně v Korutanech (Trstenjak). Sr. staroč. jméno os. Dobra a místní jméno Dobřice v Čechách.

Dubna, na kameně v Celí a v Sekově. Srovnej Dubnice v Čechách.

Dunus, Dun, manžel Boňatin, na kameně v Celí a v Gospesvetském poli. Sr. místní jména Dunice a Dunovice v Čechách.

Hudius, Chud, na kameně v Korutanech (Trstenjak). Sr. místní jméno Chudo v Kraňsku, Chudina ve Štyrsku a Chudějov a Chudonice v Čechách.

Kritasirus (*Κριτασίρος*) Krtožír, vůdce Bojů v Pannonii ve válce s Daky, jejž jmenuje Strabo k r. 43 př. Kr. Jméno toto složeno jest ze kmenů „krt“ a „žír,“ a srovnává se se jmény staročeskými: Kroměžír, Ranožír, Mojžír, Mečežír, Vrtižír a j., též se jménem mythologickým Krt, jehož vnuk byl Radihost (Mater Verborum), a s místními jmény: Krtov, Krty, Žirov i Žireč v Čechách.

Levcimara, Lucimíra, Levcimarus, Lucimír, na kamenech v Celí a jinde. Sr. Liciměřice, st. Luciměřice v Čechách.

Lucanus, Lučan, na kameně v Čermné ve Štyrsku; snad jest to osoba, rodem z blízkých Lučan neb z Luče ve Štyrsku, aneb z Lučného nebo z Lukavy v Korutanech. Kronista Kosmas píše také Lucani místo Lúčany, a taktež slove pluk Ličanský v Charvátech legio Licana.

Malata, na kameně v Petrovaradíně; jméno podnes na Moravě obyčejné. Sr. místní jméno Malatice, nyní Maletice v Prachensku a v Kouřímsku v Čecháoh.

Malcius, Malej, na kameně v Büscheldorfě ve Štyrsku; sr. staroč. osobní jméno Malej a místní jména Malejov a Malejovice v Čechách.

Malso, Males neb Maleš, na kameně v Hradci Štyrském; sr. místní jména Čechách: Malesice, Malešice, Malešín a Malešov.

Mannus, Man, na kameně ve Štyrsku (Knabl). Sr. staroč. jméno os. Man a místní jména Manice (zašlé) u Brna, též Mančice (od osoby Manek) a Manikovice v Čechách.

Mascius, Mašč, na kameně v Čermné (Rothenmann) ve Štyrsku. Sr. místní jména Mašťov, st. Maščov v Žatecku a Boleslavsku v Čechách.

Matius, Mač, na kameně v Teplicích Vlašských (Römerbad) ve Štyrsku. Sr. místní jména Mače v Korutanech a Mačice, Mačovice v Čechách.

Mocetius, Močeta, na kameně v údolí Blatenském ve Štyrsku. Srovnej místní jméno Močovice a Močerady v Čechách.

Mogetius, Mojek, Mogetia, Mojka, na kameně v Starém Pfannberku ve Štyrsku. Srov. osobní jména Mojek a Mojeta a místní jména Mojkov a Mojetín.

Magemarus, Mogitmarus, Mojmír, na kameně, nalezeném na řece Blatné v Pannonii, též ve Štyrsku a jinde. Srovn. pozdější Mogimarus, Moimarus = Mojmír a místní jména Mojné a Mojžíř v Čechách.

Nemeto, neb Nemeta, na kameně ve Sv. Vítě nad Waldekem ve Štyrsku; sr. místní jméno Nemetice v Čechách a na Moravě.

Ninassa, Ninoša, na kameně v Třebovli (Triffail) ve Štyrsku. Srovnej Ninošov na Moravě a Ninonice v Čechách.

Nuomarus, Naumír, na kameně v Sotešce ve Štyrsku. Srovn. místní jména Nauměř a Nauměřice v Čechách.

Pallo, Pal, na kameně ve Sv. Vítě ve Štyrsku. Sr. staroč. os. jméno Palek a místní jméno Paleč a Palčice v Čechách a Palkovice v Moravě.

Pameta, Paměta, na kameně v Enzelsdorfu blíž Fernice ve Štyrsku. Srovn. staroč. jméno os. Paměta a místní jméno Pamětice blíž Boskovic na Moravě.

Postratina, jméno ženské na kameně ve Sv. Martině blíž Slovenské Bystřice ve Štyrsku. Zní patrně slovansky.

Raccom, Rakom, na kameně v Čermné ve Štyrsku. Srovn. místní jméno Rakom v Čechách.

Resimarus, Rešimír, na kameně v Knitelfeldu a ve Starém Trhu ve Štyrsku. Srovn. místní jména Rešihlavy, Rešice a p. v Čechách.

Ritumara, snad Ratimíra, na kameně ve Sv. Janě v Korutanech. Srovn. staroč. jméno Ratimír a místní jména Ratimírov a Ratiměřice.

Savinius, Saviňan, obyvatel nad řekou Savinou (Saan) ve Štyrsku (Trstenjak).

Senius též Sennus, Sen, na kameně ve Sv. Marketě v Knitelfeldu ve Štyrsku. Srovn. staroč. jméno Sen a místní jména Senice v Čechách a na Moravě.

Siro, Žír, na kameně v Celí a v Hofmansgruntě blíž Hradce Štyrského. Srovn. místní jména Žirov v Čechách a Žir v Kraňsku.

Sorana, Zorana, na kameně v Celí. Sr. staroč. jméno Zořena a Zorka.

Spumarus, Spomír, na pannonském diplomě vojenském cís. Antonína Pia, jistému Bojovi daném. Srovn. staroč. jméno Spomysl a místní jméno Spomyšl v Čechách.

Stolata, na kameně ve sv. Martině v Pohoří (Bacher) ve Štyrsku. Srovn. staroč. os. jména Stola a Stolmír a místní jména Stolín, Stolany a Stolměř.

Tatta, Tata, na kameně ve Sv. Janě u Herbersteina ve Štyrsku. Srovn. místní jména Tatce, Tatinna a Tatobity v Čechách a Tatenice v Moravě.

Tottus, Tota, na kameně v Judenburku ve Štyrsku. Srovn. staroč. jméno Tota a Toda a místní jména Todice v Čechách a v Horních Rakousích (tuto nyní Dietach).

Trebonius, Třebon, Trebonia Třebona, na kameně v Burgštalu blíž Salcburku. Srovn. staroč. jména Třebon a Třebona a místní jména Třeboň, Třebonice a Třebonín v Čechách. Jest však známo, že Trebonius bylo také jméno římské.

Vannus, Van, na kameně v Gaistále ve Štyrsku. Sr. staroč. jméno Van a místní jména Vanov a Vanice v Čechách.

Velleco, Velek, Vellecia, Veleka, na kameně v Sekově a v Hradci Štyrském. Sr. staroč. jméno Velek a místní jméno Velečice v Čechách.

Velinus, Velín, na kameně v Riegersu ve Štyrsku. Srovn. os. jména Veleta, Velen a Velislav a místní jména Veliny, Velyně a Veletín v Čechách; též Velenje ve Štyrsku.

Vepo, Vep, na kameně v Celí. Srovn. místní jméno Vepice v Čechách a potok téhož jména, vpadající u Červeného Újezda do Vltavy.

Voccio, snad Vok neb Voksa, kníže Norický, jejž jmenuje Julius Caesar k r. 58 př. Kr. Srovn. místní jména Vokšice a Vokov v Čechách.

Volcatius, Vlkač či Volkač, správce Kraňců, Bojů a Rabanů ve IV. století po Kr., na kameně, jehož nápis vytištěn ve spise: Gruteri Inscriptiones. Srovn. os. jména Vlk, Vlček, Vlčata, Vlkava a místní jména Vlkaneč, Vlkanov, Vlkošov a Vlksice v Čechách, též Volčje v Kraňsku a Volčigrad v Přímoří.

3. Slovanská jména míst.

a) Jména míst, zaznamenána u spisovatelů římských a řeckých.

Také jmen místních v Illyrii zapsali historikové a geografové římští a řečtí více nežli v Germanii, jsouce těchto krajin mnohem povědomější. Však i ta jména jsou z velké části velmi porušená jako germanská.

α) Jména vod.

1. Licus. Lika.

Vody, jmenované u spisovatelů římských a řeckých v zemích illyrských, od řeky Liky počínajíc, jsou vesměs přítoky velřeky Dunaje, k nimž připojujeme, jakž jsme učinili při národech, některé řeky v Helvecii a v Benátsku.

První velký přítok Dunaje, německy Lech zvaný, na němž leží město Augšburk, slul Římanům *Licius* a *Licus*, Řekům *Λίκιας* (u Strabona) a *Λίκιος* (u Ptoleméa). Učený Venantius Fortunatus, rodem Raveňan, nazývá ji ok. r. 550 v životě sv. Martina Lika (*Liccam transiens*), kterýmž jménem ji také pojmenoval Zikmud z Puchova v Kosmografii České (r. 1554). Německé jméno její Lech čte se ponejprv u Pavla Diacona († r. 799)[1]. Počátek má v hornaté krajině Tyrolské, nedaleko města Bludenze

[1]) Paulus Diaconus II. 13. *Augusta civitas, quam Virdo et Lech fluentant.*

a míst Bratz a Nuziders. Pojavši na bavorských hranicích blíž města Füssen říčku Vils, ubírá se rovinami Landšberskými k Augšburku, a sesílivši se řekou Vertach (staré Virdo) vpadá blíže Donauwörthu do Dunaje.

Obyvatelé nad řekou Likou jmenováni jsou od Římanů Vindelici, t. j. Vinidae Lici, Słované Ličtí, Slované na Lice, též Licati a Licates, t. j. Ličané.

Že Lika jest jméno slovanské, stvrzuje se platně tím, že řeka téhož jména shledává se v Charvátsku od pradávna slovanském, od níž jméno odvádí známé údolí Ličské a od tohoto pluk Ličský či Ličanský (Liccaner Regiment). V Čechách jsou místní jména Lično, Ličenice a Ličov.

2. Isarus. Jizera.

Strabo připomíná mezi řekami v nynějším Tyrolsku řeku Isargos (Jizerku, něm. Eisack), a Plinius jmenuje obyvatele podél ní Isarce. Jizery bavorské však žádný spisovatel v době římské nepřivádí. Ponejprv vyskytuje se r. 742 co „Isara" v listu, daném klášteru Buranskému (Benedict-Beuren) [1]) a potom čte se v několika listech co Isara, Isar a Iser. Prameny má na horách tyrolských na sever od Inšbruku, teče údolím Šarnickým (silva Ssarnitze), dále úžinou Dolenickou okolo městečka Dolenice (r. 1266 Tolntze, r. 1479 Tollenz, nyní Tölz), a sesílivši se tu potokem Elchabach (snad Olchava, sr. olcha = olše), a blíž Ichinku řekou Lužnou (Loisach), ubírá se k Mnichovu a od Mnichova, když byla pojala řeku Ambru, okolo hradu Trausnitze blíž Landshutu, a vedlé Teisbachu, Pilstinku a Plattlinku k ústí svému do Dunaje.

Jak Jizera bavorská, tak i švýcarská, tyrolská i česká chovají zřejmou známku slovanského původu svého v jméně svém, majíce vesměs počátek v jezerách a jsouce tudíž jménem appellativním. Podobná jména nalezají se téměř ve všech zemích slovanských, na př. v Čechách: Jizeř, Jezeř, Jezero, Jezera, Jezeřany, Jezernice, Jezeřiště a v. j.

---

[1]) Monum. Boica VII, 3 et 19.

3. Aenus. Jin.

Řeka Jin slula Římanům Aenus [1]), Řekům *Αἶνος* [2]); Němcům sluje ode dávna Inn (v listě z r. 1142 Inus), Čechům In (na př. v Kosmografii České z r. 1554) aneb s předrážkou hlásky j Jin. Vychází z ledovce na vrchu Bernině nedaleko Zadního Rýna ve Švýcařích, teče skrze jezero Silské do údolí Engadinského v Grisonech okolo města Samoden, kdež do něho vpadá potok Flaz, okolo městeček Zutz a Zernetz a vsí, řečených Lavin, Ardez, Una, Scheins, k pověstnému prosmyku na pomezí Tyrolském, zvanému Finstermünz, u něhož má zdroje řeka Adiže (Etsch) [3]). Odtud ubírá se, majíc po obou březích místa Stuben, Tasenz, Ladis, Prutz, Letz, Mils a j., na východ od Prutze údolí Kúnské (Kaunerthal), a na západ údolí Patznaunské a Stanzské, k městečku Imstu a vrchu Tchürgart zvanému, naproti němuž jest údolí, řečené Pitzthal a v něm místa Wenz, Jersenz a hora Venetská (Venetberg); dále teče k osadě Sils (st. Sullis), ležící) na kraji údolí Oetzského s místy Oetz, Dumpen, Sölden a s příkrou stěnou, jmenovanou Morin; odtud pospíchá do Dolního údolí k místu Telfs naproti Šarnici, ke Komjatkám (Kematten), kdežto v pravo k Selrainu leží vrch, Tschaipenbühl zvaný, salaš Lisenze a dvorec Rötz, a potom k Inšbruku, kdež se do něho vlévá řeka Sila, tekoucí údolím Silským či Severním Vipavským (Wippthal, srovnej Vipava, Wippach v Kraňsku). Pod Inšbrukem dolů k Bavorům jest mnoho míst zvuku slovanského, na př.: Volders, Schwatz (lat. Sevacium, Světec-či Svetec), Stanz a j. Prodrav se z hor tyrolských, bere se pahorkovitým Bavorskem okolo Rosenheimu, kdežto do něho vpadá řeka Leizňach a kdež nad ním strmí u Prutinku hora, v listě z r. 929 „Sluzina gora“ zvaná; odtud teče vedlé Garsu, Kraiburku a Tüstlinku ke Brou-

---

[1]) Tacitus Histor. III, 5. — [2]) Ptolemaeus Geographia II. 12. 1. — [3]) Z údolí řeky Adiže, zvaného Vintschgau (Vallis venusta), od prosmyku Finstermünzského až k městu Meranu, klademe tu některá místa, slovanským velmi podobná, jakož jsou: Kompatsch, Reschen, Plawen, Schlinig, Mals, Laatsch, Matsch, Tartsch, Tauffers (st. Tuberis), Glurns, Laas, Kartsch, Tiss, Morein, Staaben, Toblana, Partschling, a u samého Meranu (srovnej Morany v Čechách) proti hradu Tyrolskému vrch Gratsch (Gradiště?), a na jih místa Mals, Tschermes (st. Zermes), Lana a Tisenz.

movu (Braunau) na hranicích rakouských, kdež pojímá řeku Salici (Salzach) a pospíchá pak mocným proudem okolo Schærdinku k Pasovu a spojuje se tu s Dunajem.

4. Stiriate. Štyra.

Řeku Štyru klademe do počtu vod z doby římské památných, poněvadž na deskách Peutingerových (z r. 230) při ústí jejím do Enže zaznamenáno jest město téhož jména „Stiriate.“ Řeka Štyra má zřídla pod Zadními Stodorami (Hinter-Stoder) na hranicích štyrských, mezi horami Ostravicí, Dubnicí (Taublitz) a Sněžnicí (Hoch-Schneslitz), kdež do ní vpadá voda Teichel, r. 1183 Tyecha jmenovaná, a potok Písečný (Piessling), nedaleko vrchu, zvaného Warschenek a údolí, jemuž říkají „In der Reschitz.“ Dále leží po obojím břehu řeky Štyry osady: Jablonec (Gaflenz), Sirnice (Sierning), Hlínky (Gleink), Todice (Dietach), Bystrá (Veistra) a některá jiná místa, připomínající jménem svým bývalé obyvatelstvo Slovanské. Řeka téhož jména jest také v Srbsku a jiná, řečená Štyr, ve Volyni. V staročeském bylo též osobní jmeno Štyr, od něhož odvedena jsou místní jména Štyrov v Čechách a Štyrovice na Moravě.

5. Anisus. Enže.

Řeka Enže jmenuje se ponejprv v životě sv. Jimrama asi r. 640 (Vita s. Emmerani, c. 10.), kdež slove Anisus. Slovenci ji nazývají Aniža. Počíná se v Radštatských turech v Salcbursku naproti řece Muře blíž potoků Malé Orly (Klein Arl), Suché (Zauche) a Turavy (Taurach), teče údolím Vlachovským (Flachauer Thal) k Radštatu a pojímá tu kromě řečených potoků ve Štyrsku u vsi Chlumu (Kulm) Slapnici (Schlaming), Jedenici (Irdning), Lužnou (Liezen), Blatnou (Palten), Salici (Salza) a Bystřici (Feistritz). V Rakousích vpadá do ní u Starého Trhu potok Laussa, u měsečka Veyru Jablonice (Gaflenz), u vsi Rúdnice (st. Rudnicha, nyní Raming) Rúdnice (Ramingbach), u Ternberka potok Ramischbach a u města Štyry řeka Štyra. Oddělujíc Horní Rakousy od Dolních vlévá se u města Enže do Dunaje.

Se slovenským jménem „Aniža" podobnosť má „Nediža" (Nadeis, Natisone), řeka v Goricku, a město Kaniža v Charvátech; s českým názvem „Enže" má podobnosť moravská řeka Rumže čili Runže u Prostějova.

6. Ibes. Ipsice.

Při Dunaji na západ od osady Arlapa (Erlaf) jmenuje se na mapě Peutingerově místo Ad ponte Ises, dle Konr. Mannerta chybně psáno místo Ibes; v kterémžto názvisku zachováno jest jméno řeky Ipps, jejíž jeden pramen, řečený Ipsitz, tekoucí od hory Frišlinku k městysu Ipsici a městu Býdovu, koncovkou svou zřejmě původ slovanský obojího pramene na jevo dává, rovněž jako diminutiva Muřice, Salice a Moravice ukazují k slovanskému původu řek Mury, Sály, Moravy a p.

Někteří spisovatelé [1]) jsou toho zdání, že místo „Ad ponte Ises" na deskách Peutingerových čísti se má: „Ad pontem Isis," odvádějíce toto jméno od římské bohyně Isis (Isidis), která prý tu byla ctěna (?).

7. Taguntia. Tagnitz.

Eugippius vypravuje v životě sv. Severina [2]), kterak jednoho času (asi r. 470), když sv. Severin bydlel ve Vídni (Faviana), přišli k němu někteří obyvatelé a stěžovali si na loupežníky, kteří za městem je přepadše, dobytek i lidi za kořisť jim odvlekli. K vyzvání jeho vypraviv se tribun Mamertinus s jistým počtem lidu, dostihl u druhého milníka nad potokem, řečeným Taguntia [3]) (v jiných rukopisech Tiguntia, Dicuntia) loupežníky, kteří, davše se na útěk, zbraně a jiné kořisti stihatelům zůstavili. Dle našeho zdání jest Taguntia řeka, nyní Tagnitz či Dagnitz zvaná, kteráž, počátek majíc u Haschendorfu na západ od Ebenfurtu, teče odtud na Gramet-Neusiedel a pod jménem Fischa-Tagnitz u Fischamentu do Dunaje vpadá. Posavadní vykladači Evgippiovi měli vodu Taguncii vůbec za řeku Schwechat, mezi kterýmiž jmény však není žádné podobnosti.

---

[1]) J. Aschbach Die röm. Militærstationen, p. 26. — [2]) Eugippius Vita s. Severini, IV. — [3]) Böcking Notitia Dignitatum. V. 748.

8. Arabon. Raba.

Ptoleméus jmenuje mezi přítoky řeky Dunaje přítok *Ναραβών* [1]), tekoucí od jihu na sever. V zápisech Notitia Dignitatum slove táž voda Arrabon. Jest to zřejmě řeka Raba, kteráž, prameny majíc nad Hradcem Štyrským blíž vesnice Blatnice (Fladnitz), a přibírajíc k sobě u svém toku vody Ilz, Bystřici (Feistritz), Labnici (Lafnitz) a Rabnici, pod městem Rabou do Dunaje se vlévá. Řeka téhož jména jest také v Krakovsku, zemi od paměti lidské slovanské, v Dalmatsku a v Horních Rakousích blíž Schaerdinku; též jsou v Čechách jména místní: Rabí, Rabín a Rabouň, v Illyrsku ostrov Rab (Arbe) a j. Řekové a Římané předložili v násloví slova Raba pro pohodlnější vyslovení hlásku *α* jako ve jméně obyvatelů nad touto řekou, kteréž jmenovali „Arabisci.“ Zikmund z Puchova nazval v Kosmografii své (r. 1554) tuto řeku správně Raba, kdežto novější spisovatelé čeští chybně ji jmenují Ráb dle způsobu německého.

9. Pelso. Pleso.

Plinius klade na hranicích pannonsko norických jezero Peiso (od přepisovače chybně psáno za Pleso) a *deserta Boiorum* (pustinu Bojskou či Bavorskou). Tamtéž připomíná Aurelius Viktor (r. 358 po Kr.) jezero Pelso. Jornandes (ok. r. 550) nazývá totéž jezero *lacus Pelso-dis* a zeměpisec Ravenský *Pelso-is*. Patrně jest to slovanské „pleso,“ tolik co jezero, latinsky *palus*, řecky *πηλός*. Nejprvé nazváno jest tak jezero Blatenské i Neziderské, později dáno Blatenskému jezeru jméno Blatno pleso a Neziderskému Mutno pleso. Podnes pak znamená se téměř ve všech zemích slovanských slovem pleso: jezero, bahno neb prohlubina, na př. v Tatrách Rybí pleso a Štrbské pleso, v Charvátech Pleso, v Kraňsku Ples na řece Soči, v Čechách Ples u Vysokého Mýta, Ples, nyní Josefov, v Hradecku a Plesy v Litoměřicku a v Táborsku. Plinius a Aurelius Viktor přeměnili Pleso v Pelso, jako Uhři udělali z Plešivce v Gemeři Pelsocz. [2])

---

[1]) Ptolemaeus Geographia II. 15. — [2]) P. J. Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven, S. 172.

10. Murus. Mura.

V Itineráři Antonínově klade se nedaleko pramenů řeky Mury místo „Immurium“ čili Murium, nepochybně nynější městečko Mura (Murau), a v geografii Ptoleméově připomíná se na dolním pořičí jejím místo Mureola. Řeky Mury staří spisovatelé nejmenují.

Řeka Mura počíná se pod Tury Radštatskými v Salcbursku blíž městysu Mury, spojuje se u sv. Ondřeje s Leštnou (Lessach), u Brodnice (? Prödlitz) s Brodnicí, blíž Lomnice (Lobming) s Polisou (Pöls, Pölissa), mezi sv. Vavřincem a Charváty (Kraubath) s Bystřicí (Feistritz), u sv. Michala s Leštnicí (Liesing) a u Lubna s Muřicí; dále na jih u Štyrského Hradce pojímá v sebe Bystřici (Füstritz), pod Hradcem Fernici, Chynavu (Kainach) a Sulpu (Sulm), do kteréž vpadá Šťávnice (Stainz) a Laznice (Lassnitz); u Lotmerka (Luttenberg) vlévá se v ni jiná Šťávnice a níže odtud Lendava, načež u Dúbravy vpadá do Dravy.

Slovo „mura“ znamená tolik co drn či pažiť, odkudž v zemích slovanských mnoho míst, ležících v místech drnovitých, jméno své odvádí, na př. Mury v Litoměřicku v Čechách, Murov v Opolsku ve Slezích a j.

11. Dravus. Drava.

Dravu jmenuje nejprvé Strabo (Δράβος) a po něm Plinius [1]), kterýž o ní praví, že prudce teče z planin norických (*Draus e Noricis alpibus violentior*), trefně tím vykládaje její jméno slovanské (Dravá řeka), v odporu se řekou Savou, kteráž, počátek berouc v planinách kraňských, zdlouhavěji do Pannonie se ubírá. Ptoleméus [2]) nazývá ji chybně Δάρος místo Δράος, připomínaje, že ji barbáři (rozuměj Slovence) jmenují ve svém jazyku Δάρα, t. Δράα = Drava. Též Florus, Eutropius a Jornandes ji jmenují.

Řeka Drava má prameny v Pustřickém údolí v Tyrolsku u vrchu „Sil“ řečeného blíž řek Rienze a Padoly, teče na městečka Innichen (Aguntum), Sillian a Lužnou (Leisach), pojímá v sebe u městečka Lienze potok Isel, jenž teče od Slovenské Matry; za Lienzem přechází do Korutan k Polanům, Dolům a

[1]) Plinius Historia naturalis III. 25. — [2]) Ptolemaeus Geogr. II. 16.

14

Jesanům, přibírá k sobě na sever Bělou, tekoucí od Velikého Zvonu (Gross-Glockner) a od Malnických Turů, a Jezeru, tekoucí od Sovodně, jižněji pak u Běláku v sebe pojímá řeku Zilu (Gail). Od Běláku teče nepřetrženě až k ústí svému krajem slovanským, sesiluje se na té cestě východně od Celovce řekou Krkou, do níž vpadá Bystřice a Gorčice, u Labudi řekou Labudí, u Možice Mysliní, tekoucí od Slov. Hradce, u sv. Vida pod Ptují Dravicí a u Ormuže Pesnicí, načež u Střediště, přejdouc z Korutan do Charvát, blíž Dúbravy za Varaždínem řeku Muru v sebe pojímá a pod Osekem vlévá se do Dunaje.

Řeka Drava jest také v Polsku a kromě ní tamtéž jezero Dravsko; v Čechách jest potok Dravice a na Slovensku několik osad, nazvaných Dravce.

12. Savus. Sava.

Zřídka které jméno topické bylo od spisovatelů římských a řeckých tak věrně zapsáno, jako jméno Sava. Již Strabo jmenuje tuto řeku pravým jménem Σαῦος, Plinius pak, jenž ji nazývá Savus, praví o ní, že se počíná v horách Kraňských a teče zdlouhavěji, nežli sousedka její, prudká Drava (*Savus e Carnicis placidior*). V století IV. obdržela dle ní krajina podél břehů jejích jméno Savia.

Sava má zřídla svá pod horou „Babím Zubem“ v Kraňsku, jde okolo vsi Podkořene a Kraňské Hory k městům Radolci a Krajni, mezi nimiž do ní vpadá Bystřice a Kokra, ubírá se odtud k Reteči, kdež pojímá řeku Soru, spojenou s Polanšicí, dále jde severně nad Lublanou k Zálohu, sesiluje se tu Lublanicí a Bystřicí, před Radečí Savinou, přicházející z Korutan, blíž Sevnice potokem Mírným a pod Břežcem řekami Krkou a Sotlou, načež odtéká do Charvát, a spojivši se tu s Kulpou, Loní, Jilovou, Unou, Orlavou a Bosnou, vpadá mezi Zemunem a Bělehradem Srbským do Dunaje.

Jméno řeky Savy souvisí nepochybně se staroslovenským a českým časoslovem s'sáti, a s adjektivem ssavý, tolik co ssající. Přes to však stvrzuje se původ slovanský této řeky slovanskými jmény všech přítoků jejích a tím, že od pramenů až k ústí teče veskrz krajinou slovanskou. Jménu Savě podobná jsou na Moravě Savín (od osoby Sava) a na Slovensku blíž Trenčína Savčina.

13. Corcoras. Krka.

Tuto řeku připomíná Strabo, nazývaje ji *Κορκόρας*, a dotýkaje, že se vlévá do Savy. Strabo změnil nevyslovitedlné jemu slovanské jméno Krka, jako Ptoleméus změnil jméno Krkonoše, udělav z něho *Κορκόντοι*. Krka počíná se u Videmi v Kraňsku, a pojavši Temenici a několik menších potoků, pomíjí v Savě blíž Břežce. Odkud má jméno, těžko vyložiti.

14. Colapis. Kulpa.

Strabo, Plinius a Dio Cassius jmenují ve svých spisech v Dolní Pannonii řeku Colapis (*Κόλαπις*, *Κολοψ*), nynější Kulpu či Kupu, kteráž, počínajíc se na západ od Kočeví a tekouc na Brod a Karlovce, u Sisku (Segestica) vpadá do Savy. Podobná jména jsou Kolpa, Kolpinka, Kupa, Kupina a Kupinova v Rusích, Uhřích a Charvátech a Kolpina v Slavonsku. Co do koncovky, srovnati lze s Kulpou jména Úpa v Čechách, Svapa v Rusích a j. [1]). Z přítoků jejích přivádíme řeku Dobrou, na níž leží Nový Hrad (Noviodunum), Kupčinu, Glinu a u samého ústí Odru.

15. Fluvius frigidus. Ubel.

Na deskách Peutingerových a v Itineráři Antonínově klade se na silnici mezi Logatcem a Gorici štace *Fluvius Frigidus*. Dle Hicingra jest to potok Ubel (s přídechem Hubel), pro svou studenou vodu pověstný, jenž vyřinuje se prudkým proudem ze skály Kouku severně od Ajdovšiny. Znamenáť pak ubel (ubao) v srbstině studnici či vodu studenou, odkudž má také jméno řeka Uba (Ubla) ve Valevské nahii na Černé Hoře, potok a ves Ubla na Slovensku a ves Ublo blíž Vyzovic na Moravě. Muchar a jiní měli posud štaci *Fluvius Frigidus* za řeku Vipavu, však mylně, ježto Vipava jest voda teplá a daleko od silnice.

16. Sontius. Soče.

Řeka Soča, nyní vlašsky Isonzo zvaná, jmenuje se u Plinia a na deskách Peutingerových Sontius. Počátek má u vsi Soče

[1]) P. J. Šafařík Abkunft der Slaven, S. 163.

na východ od hory Triglav, pojímá v sebe Idrii s Bačí (Bača) spojenou, a pod Goricí Vipavu, a tekouc pak na Gradišťko, vlévá se mezi Tržičí (Monfalcone) a Gradem do Jaderského moře. Se jménem Soča porovnáno buď jméno řeky Sočavy v Multanech a místní jména Sočovce, Sočany a j. v Uhřích.

17. Padus. Pádev.

Řeka Padus (Po) slove ve spisech staročeských Pádev (gen. Pádvi, srovnej Bečev, Bečvi), snad od prudkého pádu, s kterýmžto výkladem by se srovnávala slova Pomponia Mely, jenž o ní píše: *„Padus inde tam citus prosilit, ut suum etiam in mari alveum servet; donec eum ex adverso litore Istriae eodem impetu profluens Ister amnis excipiat* [1]). Počíná se v Alpách pomořských (Alpes maritimae) na jih od Jizery (Isére), teče odtud na Turín, pojímá v sebe řeku Šturu (řeka téhož jména jest také v Korutanech) a Dorii (Durias, Dorea Baltea), dále řeky Ticinus, Adda, Trebia, Arda a j., a vpadá mezi Benátkami a Ravennou (Rovnou) do moře Jaderského.

18. Lacus Brigantinus. Jezero Březnické.

Jezero Bodamské či Kostnické jmenuje Plinius *Lacus Brigantinus* [2]), nepochybně dle vedlejšího lesa, řečeného nyní Bregenzerwald, z něhož přichází potok Bregenz a vpadá tu do jezera. Pomponius Mela [3]) a Ptoleméus nazývají toto jezero *Lacus Veneticus*, t. j. jezero slovanské. Na východním konci téhož jezera leží město Bregenz, kteréž Ptoleméus nazývá *Βριγάντιον*, jiní spisovatelé Brigantium a Brigantiae, životopisec pak sv. Havla v VIII. století Pregentia, z čehož vzešlo později jméno Pregnitz a jméno nynější. Prohlížejíc k tomu, že les Bregenzwald dle povahy své jest les březový, i k tomu, že Mela i Ptoleméus jmenují jezero Bodamské jezerem slovanským, nebude se nám snad vytýkati za příliš odvážné, vyložímeli jméno „Lacus Brigantinus“ za „jezero Březnické,“ zvláště když podotkneme, že nejbližší sousedé toho jezera byli slovanští Ličané (Vindelici) a Bavoři (Boji), a že tam podnes některá jména místní znějí poněkud slo-

[1]) Pomponius Mela De situ orbis II. 4. — [2]) Plinius Histor. nat. IV, 3. — [3]) Pomponius Mela III. 2.

vansky, na př. na straně rakouské: Laiblach (v Korutanech = Libuče) a Hörbranz, na bavorské: Bodolz a Hattnau; na švýcarské: Tübach, Rabun (Arabo), Zuben (u Kostnice) a j.

19. Rhenus. Rýn.

Královnu všech řek, ježto se počínají v Alpách Švýcarských, nazývali Římané Rhenus, a to ponejprv J. Caesar k r. 58 př. Kr. Němci ji zovou Rhein, Francouzi Rhin, Slované vůbec Rén, Čechové pak Rýn (v Mater Verborum a v kronice Dalimilově), též Reyn a Rén. Kromě velřeky Rýna jest řeka Rýn také v Braniborsku ondy slovanském, na níž leží městečko Rhinov, a na východ od Dobré soli (Halle) jest Malý Rýn, jenž teče odtud na Černice a vpadá pod Jesenicí do Muldavy. Konečně slove blíž Kozlí ve Slézsku jeden rybník „Rynský" a ves Rynská.

Rýn počíná se v Alpách Lepontských nedaleko zřídel řek Rusé (jakž nazývá Zikmund z Puchova ve své Kosmografii České řeku Reuss), Tesiny (lat. Ticinus) a Jinu a nedaleko osad Schlanz, Ilanz, Schleinz, Teinzen (římsky Tynetio, sr. Týnec) a j. Do něho vlévají se tam tyto vody: Ill v Předorelsku, Frūdisch a Frutz pod městysem Gotzis, kteréž vody přicházejí od vrchu, řečeného Freschen a tekou údolím Topelským (Toppel) okolo míst Röthise a Rankova (Rankweil); Bregenz, ježto vpadá do Rýna v jezeře Kostnickém; Thur (Tura) a Tess (Desná?) u městečka Eglisau v kantonu Curišském; prudká řeka Aar (Arula), kteráž se ubírá okolo Berna a jezera Bílského (Bieler See) přes Solothurn a odtud s Rusou k ústí svému naproti potoku Wuttach, jenž přichází z Badenska; dále pojímá v sebe Rýn vodu Bürs řečenou, kteráž, teče okolo města Lauffen (Lubna?) k Basileji, řeku Ill, kteráž spojivši se s potokem Dölleren a Turou, ubíhá okolo Kolmaru ke Štrasburku; řeku Kinzig proti Štrasburku, Modru (Moder) u Drusenheimu, Murk u Raštatu; Nekar, sesílený Olešnicí (Elsenz) u Mannheimu; Beznici (Weschnitz) proti Wormusu, Přím neb Přín (Pfriem) na západ od Wormusu, a Mohan, tekoucí od hranic českých a j.

Podél Rýna leží krom míst jmenovaných i tyto osady znění slovanského: Zizens nad městem Churem, Ragatz nad Feldkirchem (Sv. Valentínem); Tufers, římsky Tuberis; Bregenz, Rabun (Arabon), Windisch (st. Vindonissa), Döllern (sr. Dolany);

Spira (sr. Spiřice a Speřín v Čechách), Wormus, Mohuč a v Badensku Malše (Malsch) a hrad Lobda (nyní Ladenburg) blíž Mannheimu.

Z národů, jenž dle starých spisovatelů na Rýně neb blíže Rýna obývali, jmenujeme Rugusci ve Švýcařích, Boje a Vindeliky u Kostnického jezera a Tribuky, Nemety Vangiony až po Mohuč.

Odkud by jméno Rýn pocházelo, zdali od časoslova rynúti, t. j. vyrážeti, s kterýmžto slovem souvisí snad slovenská ryna či struha, aneb z kořene jiného, to nechť vyhledají jazykozpytci způsobilejší.

20. Rhodanus. Rodan.

Řeka Rhodanus počíná se pod Horou Svatogothardskou, kde na blízku mají své prameny řeky Rusá (Reuss), Tesina (Tessin, Ticino), Aar (Orla) a Rýn. Co by jméno Rodan znamenalo, neumíme ovšem vyložiti, a pominuli bychom zajisté tuto řeku v počtu vod slovanských, kdyby některá zřejmě slovanská jména míst, ježto při ní leží, nedávala místa domněnce, že jest také slovanská. Nedaleko pramenů jejích jest vesnice Biel, pod ní Belten (sr. Bělotín v Mor.) a Byster, dále Brieg a Visp, na jihozápad les Tauber, nepochybně Doubrava, níže na pravém břehu vrch Gulm a osada Salgesch, pak Gradec, Kermence (Křemnice) a Heremence, jižně od hlavního města kantonu Valiského Sitna (Sitten, st. Sedunum).

21. Isara. Jizera.

Řeka Isara, jak ji nazývají spisovatelé římští a řečtí, má počátek v jezeřích na Alpách Grajských u hranic krajiny ondy Salašské a nedaleko pramenů řek Durias (nyní Doria) a Pádvi, a vpadá blíž Valencie na jih od města Vienny do Rodanu. Majíc počátek v jezerách, odvádí od nich i jméno své jako Jizera bavorská a česká; i jest tedy pravá sestra obou těchto řek, o jichž původu slovanském ovšem není již sporu.

β) Jména hor.

1. Mons Comagenus. Chlum.

Jméno Mons Comagenus přivádí se sice teprv v listech z IX. až do XII. století, ale již za doby římské, od III. století po-

čínajíc, jmenuje se pod tímto vrchem město Comageni [1]), pročež jsme také horu samu položili mezi místa, připomínaná za časů římských. Nejprvé o ní zmínku činí letopisec Eginhard, kterýž vypravuje o Karlu Velikém, že táhna r. 791 na Avary do Pannonie, troskotal pevné ohražení jejich na vrchu, řečeném Cumeoberg blíž města Comageni [2]). Ve století IX. přivádí se několikráte pod jmény rozdílnými. V listě císaře Ludvíka Pobožného, jehož datum 28. června 823, slove Mons Comagenus [3]); v listě krále Ludvíka Bavorského, daném v Řezně 18. listop. 829, v němž se ustanovuje, jak se rozděliti má krajina okolní mezi diecésemi Pasovskou a Salcburskou, nazývá se s vrchy vedlejšími společně Montes Comageni [4]), a v listě krále Ludvíka Německého, daném r. 836, jímž biskupství Pasovskému darován kostel Kirchbach pod ním, jmenuje se opět německy Cumenberg [5]). K r. 884 vypravuje annalista Fuldský, že na témž vrchu, jejž nazývá Mons Comianus, měl císař Karel Tlustý, táhna skrze Bavory na východ, rozmluvu se Svatoplukem Moravským [6]).

Z listů přivedených nevychází dosti jasně, který vrch jménem Mons Comagenus má se rozuměti, což zřejmým se stává teprv z listů pozdějších. V listě Jindřicha, vojvody Bavorského, daném r. 985, jímž se vyměřují hranice statků biskupství Pasovského, vypisuje se okolí jeho takto: „*Postmodum autem a septem collibus ab occidente civitatis Zeizenmure (n. Zeiselmauer) sursum ad australem plagam Chunihohestorf (n. Königstetten) et sic usque in cacumen montis Comageni et ita usque ad Hangetestein, et ita ultra Danubium usque ad Marevinos terminos* [7])“. Ještě určitěji vyznačuje se jeho poloha v listě krále Jindřicha IV., daném dne 25. října 1063, jímž biskupství Pasovskému potvrzuje ves Kirchbach s kostelem, těmito slovy: „*In osterrichi in loco, qui dicitur chiricbach quoddam cum ecclesia, que ad radices comageni mon-*

[1]) Viz článek Comageni níže mezi městy. — [2]) Eginhard Annal. ad. an. 791. — [3]) Ab illo castello (Zeizzimurus) adusque pendentem lapidem in ora montis Comageni. Boček Cod. diplom. Mor. I. 13. — [4]) Ut regio, que ultra Commagenos montes est, inter utrumque antistitem dividatur. Boček Cod. Mor. I, 18. — [5]) v. Meiller Regesta Babenbergica, N. 7. — [6]) Imperator per Baioariam ad orientem proficiscitur, veniensque prope flumen Tullinam, Monte-Comiano colloquium (cum Zuentibaldo) habuit. Annal. Fuld. ad. an. 884. — [7]) Týmiž téměř slovy vyměřují se tyto hranice v listu cís. Ludvíka Pobožného, daném 28. června 823, kterýž list však jest později sepsán.

tis sita est, et in codem monte mansos Cfaciendos et plus" [1]). Posléz připomíná se v listě markraběte Leopolda asi z r. 1132, kde klášteru Formbašskému vrací louku „*in Monte Comageno in loco, qui dicitur Woluesgrube*" [2]).

Dle zpráv tuto položených jest vrch, nazývaný od Římanů Mons Comagenus, nynější Tulbingerkogel nad městysem Königstetten a vsí Tulbinkem, nejvyšší vrchol v pásmě kopců, tahnoucích se od Dunaje u Greifenšteina okolo sv. Ondřeje až k Sieghartskirchu. Pod tímto vrchem, jenž má zvýší 1560 stř. (Kallenberg u Vídně má toliko 1329 stř.), šla od starodávna hlavní cesta od Tulnu k Vídni. Tou cestou chodívalo vojsko římské, po ní šel i nepochybně sv. Severin ok. r. 455 z Pannonie do města Comageni, a po ní jel r. 884 cís. Karel Tlustý po sjezdu s králem Svatoplukem na dotčeném vrchu skrze Korutany do Vlach. Pod tím vrchem bylo ohražené město téhož jména, na jeho úpatí okopali se dlé Eginharda r. 791 Avaři, z kteréhož okopáni Karlem Velkým troskoteného podnes náspy a příkopy se spatřují. Na tomto důležitém prosmyku konečně zřízeny jsou v červenci r. 1866 náspy a záseky, aby se Prušanům ku Křemži dorážejícím zamezila tudy cesta do Vídně.

Co však znamená jméno Comagenus mons a Comageni montes? Kmen tohoto jména římského i pozdějších jeho variantů: mons Com-ianus, Com-eoberg, Cum-eoberg, Cum-enberg a Chum-berg, jest com a cum, t. j. dle našeho zdání kraňskoslovenské chom či chum a české chum či chlum, aneb jinak appellativní jméno lesnatého vrchu vůbec. Jest pak vrch Tulbinský skutečný chlum čili kopec lupenatým lesem porostlý. Římané, uslyševše od okolních obyvatelů slovanských toto jméno, podrželi ja, přidavše k němu toliko koncovku římskou -ajenus a iensis (Eugippius píše: oppidani Comagienses), a Němci přivěsili k němu pleonasticky slovo berg (Com-eoberg, Chum-berg), jako připojili tytéž a podobné pleonastické přídavky ke jménům Kolmitz-berg, Hora-berg, Dobra-wald, Řeka-fluss a k jiným. Veškeré vedlejší vrchy na jihozápad a na severovýchod až ke Greifen-

[1]) v. Meiller Regesta Babenbergica, N. 7, p. 8. — [2]) Tamtéž, p. 19.
[3]) Slovenci podnes říkají chom (Černohorci kom) a Slováci rakouští i Čechové pod Šumavou chum. Taktéž slovou posud v Budějovicku vesnice Chum a Chumec a v Klatovsku Chumany a Chumská.

šteinu u Dunaje, porostlé též lupením (známé nyní pod jménem Wiener Wald), jmenovali obyvatelé domácí v množném počtu Chomy-či Chumy, Římané pak nazvali je dle toho rovněž Com-ageni montes; i neníť v pravdě přirozenějšího pojmenování té krajiny kopcovité a hned jako by uťal, plané, jako Chlumy a Dolina (Tulln) aneb Chlumy a Dolany.

2. Kallenberg. Chlum.

Hora Kallenberg, chybně Kahlenberg psaná, na sever od Vídně, jmenuje se v listech kláštera Klosterneuburského z XII. století Chalmperg [1]), později (r. 1231) Challnperg [2]), Chalwenberg (r. 1280) [3]), Kallenberg [4]) a Gallenberg [5]). Teprv v 2. polovici XVIII. století udělali někteří etymologové němečtí [6]), nemohouce se dovtipiti, co by Kallenberg znamenalo, protažené Kahlenberg, jako by řekl Lysá hora, zcela v odporu s povahou skutečnou toho kopce, kterýž jako veškeré kopce vedlejší, porostlý jest na vrcholu hustým lupenatým lesem a níže bujným révím, a taktéž v odporu s obecným pojmenováním té hory u lidu okolního, kterýž jí nenazývá jinak nežli Kallnberg.

Slovo Chalm-perg, jak psáno jest v listech nejstarších, jest očividně slovanský Chlum (starosl. ch'lm, novoslov. chum a chom), vrchol nad jiné vynikající (1329 stř. zvýší), od něhož v nové době veškeré pohoří, pod jménem Vídenského lesa známé, jinak „Kallengebirge" slove. Tento výklad stvrzuje se také podobným jménem v Kraňsku, kdež Němci vrch a ves Chomec (t. j. Chlumec) blíž Lublany nazývají Klein-Kallenberg neb Kl. Gallenberg. Také v Sasích nad řekou Řednicí v krajině ondy slovanské jest hrad Kallenberg, na lesnatém vrchu vystavený, kterýž ondy nepochybně nazýval se Chlum. Opět jiný Chlum či Chum jest vrch a městys Kaumberg na kraji Vídenského lesa u pramenů Suché Trstnice (Sicca tristen), kterýž k r. 1280 slove

---

[1]) Rodolfus de Chalmperge, Leopoldus de Chalmperge a j. Codex Tradit. Claustro-Neoburg. Font. rer. Austr. IV, 123. — [2]) Tamtéž. — [3]) M. Fischer Gesch. v. Klosterneuburg. Wien 1815. II. 277. — [4]) Dobner Annal. Hagec. II. 1. k r. 1763. — [5]) M. Fuhrmann Gesch. von Wien. Wien 1739. — [6]) Jeden takový etymolog, Augustinián Klosterneuburský, přeložil již r. 1281 jméno Kallenberg taktéž, nazvav Dětřicha z Kallenberka Ditricus de Calvo monte! Fischer Gesch. von Klosterneuburg ad an. 1281.

v listech Chalwenberch [1]), tedy právě tak, jak tou dobou slul Kallenberg Vídenský.

Posud mělo se za to [2]), že Kallenberg u Vídně jest římský Mons Comagenus neb Comianus a něm. Cumeoberg, připomínaný v Eginhardových Annalech k r. 791. Že však tomu tak není, ukázali jsme v předešlém článku „Mons Comagenus."

3. Mons Cetius. Cec.

Plinius jmenuje pásmo hor, ježto činilo hranici Pannonie a Norikum, táhnouc se od Kallenberka u Vídně přes Semerník, Lanč i Cec severovýchodně od Hradce a přes Velkou Kupu až k Chomci (Mal. Kallenberku) nad Lublanou v Kraňsku, Montes Cetii (v sing. Mons Cetius) [3]), Ptolemeus pak ve své geografii *τό Κετιον ὄρος* [4]). Netřeba připomínati, že jméno hor tak rozsáhlých, jako jsou tuto jmenované, utvořeno jest od geografů cizích, a čte se jen ve spisech učených, kdežto obyvatelé okolní ho neznali, jako lid na Slovensku nezná učeného jména Karpáty a lid v Čechách jména Sudety, Rudohoří a p.

Muchar a Knabl jsou toho mínění, že jméno Mons Cetius vzato jest od hory, nyní po německu „Zez" neb „Zess" zvané, mezi řekami Bystřicí a Rabou na hranicích štyrských, kteráž hora, majíc více 4000 stř. zvýší, nad jiné v té krajině vyniká [5]). Muchar též ukazuje k vrchu Kötsch řečenému pod Mariborem, od něhož to pohoří jméno vzíti mohlo. Jiní opět mají za to, že jméno Montes Cetii odvedeno jest od římského Citium (nyní Zeizelmauer) při Dunaji, kde tyto lesnaté hory se počínají [6]). Nechť tomu ale tak neb onak, dvoje sykavka ve jméně Cec i ve jméně Citium činí více než pravdě podobno, že jméno „Mons Cetius" jest původu slovanského.

γ) Jména osad.

1. Reginum. Řezno.

O městě Řezně první zmínku činí Tacitus v Germanii své, kdež praví [7]), že Hermunduři jediní z Germanů provozovali obchod

[1]) v. Meiller Regesta Babenbergica, p. 30. — [2]) Aschbach Die röm. Militärstationen, S. 11. — [3]) Plinius Histor. nat. III. 25. — [4]) Ptolemaeus Geographia I. 14. — [5]) A. Muchar Gesch. v. Steiermark, I, 11, a Mittheilungen des histor. Vereins für Steiermark 1854, S. 127 a 1866, S. 72. — [6]) Aschbach. Die röm. Militärstationen, S. 10. — [7]) Tacitus Germ. 41.

na pobřeží Dunajském, i v samé nádherné kolonii Rétské, jíž však nejmenuje. Jméno města Řezna zaznamenáno jest ponejprv na mapě Peutingerově, kdež sluje Reginum; v Notitia Imperii nazývá se Castra Regina a později Reganum; v VII. století slulo Ratisbona neb Radesbona, u Eginharda (r. 791) opět „Reginum," v pozdějších pak německých listech Regancsburc, Regensburg a všelijak jinak [1]).

Tato jména nejsou nic jiného než varianty slovanského jména Řezna, kteréž to město obdrželo v době nepamětné za příčinou položení svého při ústí řeky Řezny. Římané, nazvavše Řezno Reginum, proměnili dle obyčeje svého sykavku *z* v hrdelku *g*, a taktéž Němci, pojmenovavše řeku Řeznu Regen a město při ní Regensburg.

Předhistorický původ slovanský města Řezna patrný jest po dnešní den na úzkých klikatých ulicích a starodávných domech (z tesaného kamene). Když Římané přišli do krajiny Řezenské, nalezli všechno již hotové a vložili do Řezna jen římskou posádku a cizí obyvatelstvo. Po odtažení Římanů (r. 476) obyvatelé domácí, co jich zbylo, stavše se opět pány města svého, zvelebovali je znovu se vší pílí, jakž o tom zprávu podává životopisec sv. Jimrama v VII. století, jenž píše: „*Radasbona urbs sectis constructa lapidibus in metropolim arcem gentis Bawariorum excreverat. In expugnatione difficilis lapidibus quadris aedificata ac turrium magnitudine sublimis ac puteis abundans, cuius septentrionalem partem Danubius proprio rigore vallavit.*" Ještě v IX.—XI. století měl v Řezně průchod jazyk slovanský, ježto odtamtud šířeno křesťanství do Čech, a dáváni jsou tam z Čech a z jiných zemí slovanských mladíci na vzdělání, na př. Strachkvas, syn vojvody Českého Boleslava I., Bosa, později biskup Meziborský a j.

2. Serviodurum. Strubiny.

Na deskách Peutingerových čte se na Dunaji mezi Řeznem a Pasovem město Serviodurum, kteréž Šafařík a jiní pokládají za slovanské Strubiny [2]), jakž město Straubing v starých listinách a kronikách českých nejednou se nazývá. Ves podobného jména, Strubec, nachází se v Budějovicku v Čechách.

[1]) Viz tyto a jiné názvy v Pertz. Mon. Germ. I. a Böcking Notitia Dignit. IV, 765. — [2]) Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven, S. 175.

3. Batava. Pasov.

Na samém rozhraní někdejší Récie a Norikum (Bavor a Rakous), tu kde od jihu do Dunaje vpadá mocný Jin horský a od severu černá Ilcissa (Ilz), jsou při sobě tři místa v dějinách velmi památná: v prostředku na levém břehu Jinu podél skalnatého ostrohu město Pasov; na pravém břehu Jinu město (nyní předměstí) Innstadt, za doby římské Boiodurum zvané, a na levém břehu Dunaje u vtoku Ilcissy pod příkrou skalou město (nyní též předměstí) Ilzstadt, odkudž za starodávna veden byl po Zlaté stezce obchod do Čech se solí a zbožím železným.

Nejprvé připomíná se toto trojměstí u Ptoleméa a v Itineráři Antonínově pod jménem Boiodurum a na deskách Peutingerových co „Castellum Bolodurum." Podlé Notitia Imperii ležela v Bojodurum kohorta římská a dle Eugippia zřídil tu sv. Severin malý klášter. Po Evgippiovi, kterýž to místo nazývá „Boitro," již nikdo ho nejmenuje. Co by znamenalo to jméno přerozdílně psané (Boioduro, Bolodurum, Boiotro, Boitro), zajisté nikdo již neuhodne. Etymologové němečtí mají za to, že to bylo město Bojské, civitas Bojorum, ovšem bez důvodu.

Město Pasov přivádí se ponejprv v Notitia Imperii ve spůsobě „Batava" co stanoviště kohorty římské těmito slovy: „*Tribunus cohortis novae Batavorum „Batavis.*" V životě svatého Severina jmenuje se „Patava" i „Batava," též „*castra Batava a oppidum Batavinum;*" v letopisech Fuldských k r. 845 Pattavia, v pozdějších listech latinských Patavia; v německých spisech nazývá se Pasov vždy Passau v rozličných variantech: Pazouva, Bazawa, Pazawa, Pazzove a p.

Nepochybujeme, že jméno římské Batava i Patava a německé Passau jest slovanský „Pasov," jakž Čechové to město odedávna jmenují. Stvrzuje se to jednak jménem samým, jednak jinými slovanskými jmény místními v krajině okolní. Jméno Pasov odvedeno jest nepochybně od osobního jména Pas, kteréž se čte v listech českých ještě ve XII. století, a jest příbuzné se jmény Pasovary (Passern) u Krumlova v Budějovicku a Pasohlávky (Weisstätten) blíž Mikulova na Moravě. Co se dotýče jiných slov. jmen v okolí, vpadají na blízku krom řeky Ilciyssý

výše dotčené do Dunaje potok Chlumský (Kulmenbach), Raná (Rana) a potok Ostrý (Osterbach); severně nad Pasovem prýští se řeky Řezna bavorská a Vltava česká, a tamtéž vznášejí se vrchy Roklan, Lužná (Luzen) a Javor (Arber); též jsou tam osady Hals, městys nad Ilzstadtem, kudy šla Zlatá stezka do Prachatic, Trnava (Türnau) ves u Pasova a Racmaň (Ratzmannsdorf). Eugippius v životě sv. Severina jmenuje mimo to v krajině Pasovské vodu do Dunaje vpadající „Businca“ a osadu „Quintanica.“ Římané proměnili v českém jméně „Pasov“ *s* v *t*, jako ve jménech Hesi a Rakousi, z nichž udělali Chatti a Racatae, a dali tomu jménu latinskou formu Patava či Batava.

Jinak smýšlejí o původu a významu jména „Pasov“ od delší doby někteří jiní učenci, majíce za to, že římské jméno Batava pochází od kohorty Batavské (holandské), kteráž tu ležela. K této podobnosti jména ukázal nejprv vlašský učenec Pancirolus, však přidal hned alternativu, že kohorta obdržela snad jméno od Pasova (vel forte ipsa cohors ab hoc loco (Batavis) est denominata cohors Batavorum [1]), ku kteréž domněnce připojil se Raiser, jenž ve spise: „Römische Alterthümer zu Augsburg“ (str. 57), slova Noticie Imperii: „*Tribunus novae cohortis Batavorum*“ takto do němčiny přeložil: „Der Chef der neuen Cohorte aus Landesbewohnern von Passau“ (správce kohorty z nováčků Pasovských). V novější době hájili mínění, že má Pasov jméno od kohorty holandské, Buchner [2]), Grimm [3]) a Aschbach [4]), že ale tomu tak není, jde z toho, že Němci jmenují Pasov Passau a ne Battau, kdežto Holandsko nazývají Battavii a ne Passavii.

3. Ivavo. Jivová.

Město v středověku od Němců Salzburg nazvané jmenuje se na deskách Peutingerových a na jednom kameně římském [5]) Ivavo, na jiných kamenech římských Juvavum [6]), v Itinerarium Antonini Jovavis, v Notitia Imperii Castrum Juvense, v životě sv. Severina Juvavo a Juba. Že jest Juvavum a Salcburg jedno,

[1]) Böcking Annotatio V, 785.— [2]) A. Buchner Geschichte v. Baiern. Docum. I, 46. — [3]) J. Grimm Gesch. d. deutsch. Sprache, S. 581. — [4]) J. Aschbach Die röm. Militärstat., S. 7. — [5]) Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissensch. 1853, S. 738. — [6]) Gruteri Inscriptiones I, 265.

stvrzuje Eginhart v životě Karla Velkého, kdež píše: „Juvavum, quae et Salzburg dicitur“ [1]. Co by toto jméno od Římanů všelijak přezývané znamenalo, nikdo posud neobjasnil; jen v tom se shodují vykladači posavadní, že jest keltické. Nám však podobá se, že spíše lze pokládati latinské Ivavo neb Juvavo za slovanské Ivové neb Ivová, místo, jmenované od jiv či rokyt. V Moravě blíž Olomouce jest městys téhož jména Jivová (dial. Jibova = Giebau), v Čechách jsou osady Iivové (st. Ivovo), Jiví, Jivno a Jivany a ve Štyrsku Ivnica. Slovo „jiva,“ salix caprea, obecné jest netoliko v češtině, ale i v korutanské slovenčině, kterouž se ondy v Salcbursku mluvilo, a v charvátčině. Charváté dialekticky též olši jmenují iova = jocha = jelcha. Jivová nebyla by také v Salcbursku osamělé jméno slovanské, ježto tam více jiných míst slovansky se zove, na př. řeky Salza (Salice) a Glan (Glina), vrchy Stupno (Staufenberg), Tisova (Teisberg) a Chlum (Kulm), údolí Leštnické (Lessnitzergraben) a města Golník (Goling), Lubno (Laufen) a Halín (Hallein), též vesnice Morzig, Gredig, Chuchle (Kuchel), Vrbno (Werfen) a j. — Když po odtažení Římanů Němci starého Juvavo se zmocnili, dali mu jméno Salzburg od řeky Salice tu tekoucí, kteráž, mimochodem řečeno, na deskách Peutingerových též se jmenuje Juvavus.

4. Cucullae. Chuchle.

Eugippius v životě sv. Severina jmenuje kaštyl Cucullis [2]) v krajině Salcburské, a vypravuje obšírně o tamějším kostele křesťanském a službách Božích v něm konaných, zaroveň ale o modloslužbách pohanských, kteréž tam ještě někteří obyvatelé potajmu provozovali. Totéž Cucullae přivádí se již dříve na deskách Peutingerových. Dle Kocha ze Šternfeldu [3]) rozuměti náleží tímto jménem nynější ves Kuchl v Salcbursku na řece Salici blíž Halína.

Jméno Cucullae má nemalou podobnosť s několika místy v zemích slovanských. V Čechách na Zbráslavsku jest dvojí ves Chuchly, jimž Němci Kuchl říkají, v Čáslavsku a Klatovsku jest

---

[1]) Eginhardi Vita Caroli M., p. 96. — [2]) Vita s. Severini, c. XII. — [3]) Koch Sternfeld Ueber die Lage des alten Cucullae. In den bayer. Annalen. Jahrgang 1835.

ves Chuchel, v Prachensku Kukle, v Budějovicku Kuchlice neb Chuchlice; na Slovensku ve stolici Prešpurské ves Kuklov, něm. Kuchl a v Charvátech v údolí Ličanském ves Kuklice.

5. Lentia. Mlýnce.

Ve spise „Notitia dignitatum" jmenuje se blíž Laureacum v Horních Rakousích stanoviště druhé legie italské „Lentia," podlé položení bez odporu nynější hlavní město „Linz." Jméno Linz, Lenz a Lenzel shledává se také jinde v poněmčených krajinách, a znamená všude slovansky „Mlýnce" neb „Mlýnec." Linz slovou v Čechách vesnice Mlýnce v Žatecku a v Klatovsku, Lenz na Moravě Mlýnce pod Šildperkem; v Litoměřicku nedaleko Ploskovic jmenují se dvě vsi Lenzel Mlýnec, též v Míšni jest vesnička Linz nad Drážďany nedaleko Krakova. Ježto pak Němci tolikero Mlýnců proměnili v Linz a Lenz, pravdě podobno, že i Římané z Mlýnců na Dunaji udělali Lentia. Že by Linz znamenalo tolik co Hlinz v Budějovicku, t. Hlinsko, nepodobá se dle povahy místa, kdežto mlýnců jest tam u Přívozu celá řada.

Neníť pak Linz jediné jméno slovanské v krajině Linecké, nébrž jest tam po obojím břehu Dunaje ještě více jiných, zejména na severu od Lince vrch Pöstlingberg (r. 824 Caestiningpere, Kostajnice ?) s poutnickým kostelem, a pod ním lesík Scharitz blíž sv. Magdaleny; na východ vesnice Plasching a Zizlau; na jih Pasching, Hörsching a Travná (Traun), a na západ Trnava (Türnau) blíž Kirchberka a j. Kterážto a mnohá jiná jména slovanská v krajině okolní, přivedená v článku „Naristi," ukazují také k slovanskému počátku města Lince. Ještě r. 824 připomínají se nad samým Lincem pod vrchem výše jmenovaným dávní obyvatelé slovanští (potomci Tacitových Naristů), s nimiž tam dne 21. srpna t. r. biskup Frisinský Hitto úmluvu o hranice fary Puchenavské učinil, přivzav z nich k vyměření mezí 21 nejstarších pamětníků, jenž sluli *(isti Sclauani prope comanentes ibi presentes erant)*: Lubiša (Liupisco), Semil (Zemilo), Lubník (Liupnic), Třebík (Trepigo), Lubín (Liupin), Velen (Uuelan), Vitan (Uuittan), Těšek (Tesco), Dobromysl (Dabramis), Medilim, Tal, Traninh, Zenasit, Ocatino, Zinacho a j. [1])

---

[1]) Die Freisingischen Salbücher. Von Jos. Zahn. Wien 1861. Archiv zur Kunde österr. Geschichtsquellen XXVII, 68.

6. Stiriate Štyra. Erno-latia Lužná. Ovilabis Velis.

Na silnici římské, která šla od Celovce v Korutanech do Laureacum, pojmenována jsou na mapě Peutingerově stanoviska Stiriate, Ernolatia a Ovilia, kteréž poslední v Itineráři Antonínově nazývá se Ovilabis. Dle znění jmen a dle výkladu Mucharova [1] rozumějí se tu štace: Štyra (Steyer), pověstné průmyslné město na řece téhož jména v Horních Rakousích, Lietzen v údolí Enžském a město Wels na řece Travné. Slovanský původ jména Štyra vyložen jest v článku o řece téhož jména. Lietzen, ležíc v bařinaté krajině, slulo nepochybně Lužná, jména pak Ovilabis a Wels mají podobnosť s místním jménem Velis v Čechách. V krajině jmenovaných tří štací římských zachovala se krom toho tato místa slovanská: Stodory (Stoder), známé údolí, jehož obyvatelé podnes rozeznávají se vzezřením slovanským, městys Jablonice (Aflenz), vsi Bystrá (Veistra), Sirnice (Sirning), Todice (Dietach), Voláry (Wallern), řeka Křemže (Krems) a Klášter nad Křemží (Kremsmünster) a j.

7. Arlapa. Orlava.

V Horní části Norikum pobřežního přivádí se v Itineráři Antonínově a v Notitia Imperii štace Arlape (genitiv místo Arlapae od nomin. Arlapa, Böcking), kde měli stanoviště své jezdci dalmatští a část loďstva římského. Ptoleméus nazývá to místo chybně Arelate, a taktéž psáno jest na deskách Peutingerových. Mannert, Reichard, Böcking a jiní, hledíce k tomu, že na deskách Peutingerových tato osada položena jest mezi Namare (někde u Medlíka) a ponte Ibes (Ipps), mají Arlape za nynější vesnici Erlaf, naproti městu Pöchlarnu, blíž ústí řeky téhož jména do Dunaje, kdež podlé Lacia v XVI. století a dle Hormayera a Muchara ještě před 40 léty viděti bylo zříceniny domů v Dunaji.

Římské jméno Arlapa jest dle podobnosti k pravdě slovanská Orlava, kteréž názvisko obdržela ves od řeky téhož jména, vcházející tu do Dunaje. Římané jmenovali Orlavu nejprv Arlava (srovnej Orava a Arava), pak proměnou hlásky *v* v *b* Arlaba a sesíleně Arlapa, Němci pak udělali později z Orlavy Erlaf

---

[1] Muchar Geschichte v. Steiermark I. 87. Též Fr. Pritz Geschichte des Landes ob d. Enns I. 67.

neb Erlauf, jako udělali z Orlice Erlitz. Tento výklad slovanský nalezá stvrzení také v některých slovanských jménech místních té krajiny, kudy řeka Erlaf teče. Počíná se v jezeře Erlaf- čili Erlauf-See na horách Štyrských, jde odtud údolím Jesenickým (Jessnitzthal) a Roháčským (Rogatzboden), kdež leží místo Polany (Pölla), spojuje se u městečka Svislu (r. 894 Suisela, nyní Wieselburg) s menší řekou téhož jména (Kleine Erlaf), tekoucí od hory Lonitzberg, a vpadá, jak dotčeno, u Pöchlarnu do Dunaje.

Aschbach má za to, že štace římská výše dotčená odvádí jméno od legie římské, ježto pocházela z Arelate nebo Arelatum v Gallii, a že tedy slula správně Arelate, jak napsal Ptoleméus; Arelate proměněno prý později v Arlape, z čehož prý povstalo nynější jméno Erlaf [1]).

8. Astura. Ostroh.

Dle Notitia Imperii byly v Pobřežním Norikum tři štace, v nichž byla ubytována pěchota: Boiodurum (u Pasova), Astura a Cannabiaca. Za Astura pokládají někteří hrad Osterburg mezi Medlíkem a sv. Hipolytem, nad řekou Bělou, vystavený na skalnatém rohu při ústí Sirnice (Sirning) do této řeky. Bylli by tento výklad pravý, rozuměli bychom jménem Astura slovanský Ostroh, jemuž se hrad Osterburg zcela podobá. Jiné místo Astura neb Austuris jmenuje se v Evgippiově životě sv. Severina na hranicích Pannonie a Norikum, kdež sv. Severin, jsa na cestě z východních zemí do Norikum, nejprvé se zastavil [2]). Kde by však toto Austura bylo leželo, nevěděli již ani glosátorové životopisu sv. Severina v XII. století.

9. Cambiaca. Kouba.

Štaci Cannabiaca v Notitia Imperii jmenovanou, v níž kromě Boiodurum a Astura ležela pěchota římská, klade Aschbach k ústí řeky Kouby [3]), maje za to, že tu Římané na levém břehu Dunaje zřídili kaštyl, aby jim národové sousední (Baimi) pořičím té řeky nevtrhovali do země. Jestli toto domnění pravé, mohlo by se Cannabiaca míti za Cambiaca, nazvané od řeky Kouby, kterou Ptoleméus nazývá Kampos. Že na tom místě

[1]) J. Aschbach Die röm. Militärstationen, S. 7—9. — [2]) Eugippius Vita s. Severini, c. 1. — [3]) J. Aschbach Die röm. Militärstationen, S. 21.

býval kaštyl, potvrzuje letopisec Eginhard, jenž praví, že Karel Velký r. 791 dvoje pevné ohražení avarské rozbořil, jedno na Cumeoberku blíž Tulnu a druhé „super Cambum fluvium“. [1])

10. Trigisamum. Traisen.

Mezi Comageni a Pirus tortus a mezi Namare i Arelate (Arlapa) jmenuje se na deskách Peutingerových štace Trigisamo či Trigisamum, již vysvětlovatelé těchto desk vůbec kladou k ústí řeky Traisen či Trasen, tu kde jest městys Traismauer. Jméno Trigisamum (čti Trijisam) vidí se nám býti zřímštěné názvisko řeky této, jmenované ve středověku Traisma, Treisam, Dreisma a Traesim, jejíž původ slovanský jeví se jednak ve zvuku jména, jednak v tom, že prameny má v krajině ondy zajisté slovenské. Počínáť se na hranicích Štyrských pod vrchem Traisenberkem mezi Trnicí a Marie Celi, blíž údolí, zvaného Retzthal a pramenů Muřice štyrské; odtud teče na Trnici, městys Traisen a na Sv. Hipolyt, a vpadá pod městysem Traismaurem na západ ode vsi Preiwitz do Dunaje. — Jiní spisovatelé odvádějí jméno Trigisamo z latiny, majíce za to, že znamená tolik co trigesimo či tricesimo (ad tricesimum lapidem), tedy místo, 30 mil římských od Arlapy vzdálené, od kteréhož čísla prý jak osada Trigisami-muri, tak i řeka Traisem jméno obdržela [2]).

11. Pirus tortus. Křivá Hruška.

Na mapě Peutingerově vyznačeno jest mezi Citium a Trigisamum při Dunaji místo Piro torto, asi tu, kde řeka Brznice (Perschling) vchází do Dunaje. Nepochybně bylo to místo nějaké „U křivé hrušky“ zvané, jako slove ves jedna při Dunaji na západ od Pöchlarnu „U křivého ořecha“ (Krummnussbaum) a jiná ves v Korutanech U křivé vrby, aneb jak se jmenoval nynější městys Dub blíž Olomouce r. 1131 „U duba.“ Římané přetlumočili si „Křivou Hrušku“ jednoduše na Pirus tortus a Němci v pozdějších stoletích na Birnbaum, kteréhož jména jsou v té krajině dvě vesnice, u Trasdorfu a Traismauru. Podobným spůsobem pojmenovali Římané les „Hrušici“ u Vipavy v Kraňsku Ad Pirum a ves „Jablanici“ v Istriansku „Ad Malum.“

---

[1]) Eginhard Annal. ad. a. 791. — [2]) J. Aschbach Die röm. Militärstat. im Ufer-Noricum, S. 13.

12. Comageni. Chlum. Tulbink.

Osada Comageni jmenuje se nejprv v Itineráři Antonínově a na deskách Peutingerových (r. 222—235). Dle těchto desk ležela 7 mil římských od Vídně, a to při Dunaji, ježto tam podlé spisu *Notitia dignitatum* byla ubytována kohorta jezdců a část loďstva římského. Eugippius (r. 510) vypravuje, že sv. Severin, přišed z Pannonie do Norikum, nejprv se tu usadil, a že Comageni mělo kostel a bylo obehnáno hradbami a opatřeno branami k zavírání [1]). Ještě v středověku připomíná se dvakrát, u letopisce Eginharda, kterýž praví, že Karel Veliký, táhna r. 791 na Avary do Pannonie, pevné ohražení jejich na Cumeoberku blíž města Comageni troskotal [2]), a u glosátora života sv. Severina z XII. století, kterýž jméno Comageni vysvětluje změmčeným jménem Chumberk [3]).

Osada Comageni jest ve svazku s vrchem Mons Comagenus, pod kterýmž ležela. To i ono jméno není nic jiného než zřímštěné Chom čili Chlum, jak jsme dovedli výše v článku Mons Comagenus. Totéž jméno co vrchy mají také vesnice Kolmitz (Chlumec) blíž hradu Rakouského, Kolmitzberg nad městem Amstetten, Chomec (Kallenberg) u Lublany a nesčíslné osady Chlumy, Chomy, Chełmy atd. v rozličných zemích slovanských.

Posavadní spisovatelé vykládali jméno Comageni jináč. Jsouce toho mínění, že některá místa v Pobřežním Norikum obdržela jména svá od kohort římských, na př. Pasov od kohorty Batavské, Arlapa (Arelate) od kohorty Arelatské, Citium od legie Cicianské a p., odvádějí také jméno města Comageni i vrchu nad ním od kohorty Syrské „Flavia Comagenorum," která prý tu ležela [4]). A však jednak neprokázali, že dotčené kohorty vůbec v jmenovaných místech byly bytem, a zejména, že řečená kohorta Syrská měla své stanoviště v městě Comageni, jednak ale jest

---

[1]) Eugippius Vita s. Severini, c. 1 et 31. — [2]) Eginhard Annal. ad an. 791. Píšeť Eginhard: „*Pulsis Hunnorum praesidiis et distructis munitionibus, quarum una super Cambum fluvium, altera juxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg* (v jiných rukopisech Cumeberg a Comeoberg) *vallo firmissimo erat extructa, ferro et igni cuncta vastantur.*" — [3]) Vita s. Severini. Rukopis v c. k. dvorské bibl. Vídenské, č. 1064. na listě 63. — [4]) Aschbach Die röm. Militärstationen, S. 10.

pravdě nepodobné, že by znamenitá města a celá pásma hor dostala jméno od tlupy vojáků na čas někde ubytovaných.

Posud byli učenci na rozdílech, kde Comageni leželo. Pertz, kterýž, chtěje vydávati letopisy Eginhardovy a Fuldské, r. 1821 schválně z Hanoveru do Vídně přijel a veškerou krajinu okolní spatřil, má za Comageni městys Königstetten pod vrchem Tulbinským [1]); Mannert a Muchar pokládají za ně nynější Zeiselmauèr, Böcking Greifenštein a Reichard i Aschbach město Tuln. A však domněnce, že by Königstetten neb Tuln bylo Comageni, jest na odpor, že obě místa jsou již od IX. století pod tímto jménem známá, kdežto glosátoři života sv. Severina v XII. století vysvětlují Comageni jménem Chumberk. Kromě toho leží Tuln příliš daleko od vrchu Tulbinského. Zeiselmauer, jmenovaný v středověku Zeizzimur, jest dle jména a položení římské Citium; Greifenštein pak jest příliš blízko (asi $^1/_2$ hod.) od Zeiselmauru, a nelze se domýšleti, že by dvě štace římské byly bývaly zřízeny tak blízko vedlé sebe.

Dle našeho mínění jest Comageni nynější vesnice Tulbink na patě Tulbinského vrchu. Tato osada farní, ondy statek pánů z Tulbinku a do r. 1806 biskupů Pasovských, leží na začátku starodávné cesty horské, jdoucí přes vrch Comagenus, nyní „Kogel“ řečený, na Mauerbach a dále lesem k rovině Vídenské, a byla jako strážnicí tohoto důležitého průchodu. Starožitný kostel sv. Mauricia na pahrbku nad vesnicí, ohražen jest kolem zdí ondy vysokou, v níž na straně ke vsi ještě nedávno viděti bylo střílnice. Na západ od kostela, jenž sám o sobě má podobu kaštylu, rozkládají se rozsáhlé příkopy a náspy, místy prokopané, beze vší pochyby pozůstatky někdejších hradeb římských a potomně avarských, kteréž r. 791 troskotal Karel Velký. Vše to srovnává se s Evgippiovým popsáním kostela a hradeb, když do Comageni přišel sv. Severin ok. r. 460. Kromě farního kostela býval v Tulbinku až do r. 1787 kostel druhý, řečený „p. Marie na Nábřeží (am Gestade)“, dole při potoku, z něhož zazděn jest v domku na jeho místě vystaveném kámen vápnem zabílený, na kterém prý se nalezá nápis římský. Za vesnicí k východu byl ondy klášter, po němž ulice k němu jdoucí podnes sluje

[1]) Pertz Mon. Germ. I, 177.

„klášterská.“ Kde stával zámek biskupů Pasovských, v Kosmografii České r. 1554 připomínaný, zdali snad na části zbořených hradeb avarských, s jistotou se neví. Ze všeho toho patrno, jak znamenitá byla osada Tulbinská v starožitnosti. Mimo to vypravuje se v Tulbinku a v krajině okolní vůbec, že za dávné doby šel okolo Tulbinku pramen Dunaje, od Tulnu obloukem k Zeiselmauru, kdež opět vpadal do hlavní řeky, čímž se stvrzuje zpráva, zaznamenaná v Notitia dignitatum, že v Comageni byla zakotvena část římského loďstva. Který však příběh k tomu přičinil, že římské jméno Comageni a německé Chumberk v XII. století proměněno v Tulbink, toho nelze nám vysvětliti.

13. Citium.

Vedlé štace Comageni leželo při Dunaji stanoviště Citium neb Cetium, dle desk Peutingerových vzdálí 6 mil římských od Vídně. Za toto místo pokládá se vůbec ves Zeiselmauer mezi Greifenšteinem a Tulnem, kteráž v listech IX. a X. století nazývá se Zeizzi-murus (r. 823), Zeizzin-murus, Zeizzen-mure (r. 895) a Zeizelmur, tedy bez přívěsku — murus, téměř tak, jako za doby římské. Dvoje sykavka *c* v tom jméně ukazuje dosti zřejmě k původu jeho slovanskému a k jeho podobě s českými jmény místními Cetyně, Čečín, Tišina a p. Blíž osady spatřuje se posud vysoké čtverhranné stavení původu římského, jehož se užívá za sýpku, a na některých domech viděti pozůstatky zdí římských.

Aschbach jest toho mínění, že Citium i blízké vrchy Montes Cetii (Wiener Wald) odvádějí jméno od hohorty Cyperské z města Citium, kteráž prý tu byla ubytována [1]).

14. Vindobona. Vídeň.

Na jisto postaveno jest, že nynější Vídeň a blízké, dávno již zašlé město Karnus či Karnuntum byly tu mnohem dříve nežli Římané přišli do Pobřežního Norikum, a že obě místa měla své obyvatelstvo domácí. Ponejprv připomíná Vídeň Plinius asi r. 78, nazývaje ji Vianiomina [2]); v Itineráři Antonínově a v Notitia Dignitatum slove Vindomona a Vindomana, dle Löwenklaua Vindoniana [3]); na deskách Peutingerových a na

---

[1]) J. Aschbach Die röm. Militärstationen, p. 10. — [2]) Plinius Hist. natur. III, 24, c. 27. — [3]) Leunclavius († 1593) Pand. hist. Turic. č. 224.

kamenech při silnících z r. 143—333 [1]), též v některých rukopisech Itineráře a Noticie Dignitatum jmenuje se Vindobona; v historii Aurelia Viktora a v zápisech Historiae miscellae Vendobona, v Eugippiově životě sv. Severina (ok. r. 510) Faviana a konečně u Jornanda r. 552 opět Vindomina.

Čechové, Moravané a Rusíni nazývají toto město Víděň, Slováci a Poláci Viéděň, jakž slulo také Čechům a Moravanům až do XVI. století; Slovenci říkají Vídni Dunaj; Němci jmenovali ji za starodávna Wi-enn, též Statt an der Wi-enn, Wiennstatt (Hanns Sachs r. 1560); nyní ji jmenují Wien, zde onde však posud Wi-en (Vijen).

Dle našeho mínění ozývá se v první části římského jména Vianio-mina, Vindo-mina, Vindo-bona, Vendo-bona a t. d. Viéděň či Víděň slovanská. Plinius, kterýž to jméno první zaznamenal, napodobil v něm, napsav Vianio-mina, hlásky *ié* a *ň* co možná správně, a taktéž jest ve jméně Vindoniana (dle čtení Löwenklauova) hláska *ň* dobře vyznačena. Ve jménech Vindomana, Vindo-bona a Vendo-bona přeložili písaři pro pohodlnější vyslovení *n* před *d*, jako to učinili středověcí písaři němečtí ve jméně řeky Lunsitz místo Lužnic (v Rakousích), místa Pilnikau m. Pilinkau v Čechách a j.

Druhá část jména Vianio-mina, Vindo-mona, Vindo-bona jest přívěsek římský, takový jako magus, dunum, durum, aneb jako německé-berg, -wald a -dorf ve jménech slovanských Zobtenberg (Sobotky), Slawkenwald (Slavkov), Brankendorf (Bránky) a p.

Mnohem více nežli ve jméně Vianio-mina, Vindo-bona ozývá se Víděň ve jméně Faviana [2]), jakž nazývá sídlo sv. Severina Evgippius dle pojmenování lidu domácího, mezi nímž tu po mnohá

[1]) O těchto kamenech r. 1841 u Vídně vykopaných podal zprávu J. Arneth v nov. „Wiener Zeitung" na r. 1855, č. 159. — [2]) Podobnosť jména Vindo-bona a Fa-viana znamenal již Zikmund z Puchova, kterýž ve své Kosmografii České, vyd. 1554, v obšírném popsání města Vídně na l. 410 takto o tom píše: „Ač jméno Windybonna jest podobné jménu Wijdeň, však jest věc jistá, že také jmenována byla Fabiána (Faviána); od tohoto jména když se první syllaba odejme, zní Biána (Viána), a bude podobnější k jménu, jímž nyní toto město jmenujem." Dále připomíná, že „před léty čtyřmi (tedy r. 1550) vykopáno bylo kus sloupu u brány Škotské, když příkop nový dělali, na němž oboje toto jméno (t. Vindobona a Fabiana) vytesáno bylo," a že okolo „l. P. 464 svatý Severin sobě a svým mnichům příbytek tu vystavěl."

léta přebýval [1]), a po 600 létech ok. r. 1150 opět Ota Frisinský, kterýž spolu přivádí již jméno Vienna [2]).

Jméno Vídeň (Viédeň) skládá se z kmene víd (viéd) a z koncovky *eň*, a jest tedy téhož druhu co starožitná místní jména česká: Víteň, Plzeň, Pracheň, Toušeň, Sošeň, Troteň a p. Mimo Vídeň rakouskou jest také Vídeň blíž Velkého Meziříčí na Moravě, ondy sídlo rytířského rodu dle ní jmenovaného, v Čechách pak byla do XVI. století vesnice téhož jména blíž Chlumce nad Cidlinou [3]), kde posud jeden les „Vídenské Mýto" slove. Kromě toho jsou v krajině Vídenské ještě jiná místa původu slovanského. U pramenů řeky Vídně, od níž město Vídeň jméno odvádí [4]), jest les, zvaný Tirlitzgrub, v němž se prýští potok Olsa

---

[1]) Není nás tajno, co proti identičnosti Faviany Evgippiovy a Vídně namítali Mannert (r. 1820), Blumberger (1849), Böcking (1850), Aschbach (1860) a Kenner (1866), trváme však nicméně při mínění, že Faviana jest Vídeň. a) Hlavní námitka, že Vídeň (Jornandova Vindomina) ležela v Pannonii, Faviana ale v Norikum, vyvrací se tím, že Evgippius nikde nepraví, že Faviana ležela v Norikum, aniž se náležitě ví, kde za jeho časů byly hranice Pannonie a Norikum (Viz rozpravu R. Knabla: „Der Cetius als Gränze zwischen Noricum und Pannonien." Mittheilungen des histor. Vereins für Steiermark. 1866. 14, 72). b). Důvod strany protivné, že se v Notitia Imperii přivádí římská štace Fafiana v Horním Norikum, a ta že byla sídlem sv. Severina, nemá platnosti, protože táž štace nazývá se v jiných rukopisech Fasiana, a položení její nesrovnává se s položením sídla sv. Severina, kteréž bylo patrně v Dolní zemi níže Tulnu. c). Nečiní se v životě sv. Severina nikde zmínky o Vindoboně; nelze však mysliti, že by sv. Severin za svého dlouholetého přebývání v Podunají nebyl z Faviany neb z Comageni zavítal do blízké lidnaté Vindobony, kdežto nejednou navštívil vzdálené Laureacum a Pasov, ano i Salcburk a Quintanici (Künzen) v Récii. d). Shoduje se položení města Faviany a jmenovaných na blízku vinohradů a jiných míst, kam sv. Severin chodíval, velmi s položením Vídně a vedlejších míst Heiligenštatu (Svaté místo) a Siverinku a s tradicí v těchto místech zachovanou. e). Vysvětlují souvěcí glosátorové života sv. Severina z XII. století, touto tradicí vedení, v rukopisech č. 106 a 309 v c. k. dvorské bibl. Vídenské, jméno Faviana jménem „Wiena." f) Nejsou hájitelé mínění protivného s to, aby prokázali, kde jejich Faviana ležela (Mannert na př. klade ji ve své Germanii, str. 642, k Pöchlarnu, kde naprosto býti nemohla); nelze však se domýšleti, že by takové místo velepamátné bylo vyhynulo z paměti lidské. — [2]) Otto Frisingensis De gestis Friderici I. L. I. c. 32.: „*Oppidum Viennis, quod olim a Romanis inhabitatum Favianis dicebatur.*" — [3]) Palackého Archiv Český III, k r. 1405—1460. — Zdali vesnička Wien pod klášterem Kotvickým jest také staroslovanská Vídeň, aneb novějšího původu německého, nebylo nám lze vyšetřiti. — [4]) Město Vídeň má jméno od řeky Vídně (Wien-

(Oels), vlévající se do řeky Tuliny. Nad Burkersdorfem teče potok Gablitz a severozápadně od Vídně jiný potok Olsa (Als), od něhož předměstí Vídenské Alservorstadt jméno má. Jižně od Vídně jsou potokové: Leštnice (Liesing), Medlice (Medling), Trstnice (Tristing) a řeka Dagnitz; na jihovýchod zdvíhá se planina Lavenská (Laaberg), na níž jsou vesnice Horní a Dolní Lava (Laa), a odtud na západ vsi Leštnice (Liesing), Radouň (Radaun), Doblice (v list. Dobilich, Döbling), Vidnice (v list. Widnich, Weidling), Penčice (Penzing), Hlince (Gleinz), blíž sv. Kříže pahrbek Hradišťko (Gradisch) a kolem Chlumy Vídenské.

S míněním naším tuto provedeným, že Víden byla od prvopočátku město slovanské, snášejí se mnozí spisovatelé starší a novější, však z jiných příčin. Hledíce ke zvuku jména Vindobona a Vendo-bona, domnívají se Fuhrmann (r. 1739), Schey (r. 1760), Hormayer (r. 1824) a j., že Víden toto jméno obdržela od obyvatelů Vindů či Vendů, t. Slovanů, a že tedy Vindobona znamená tolik co „město slovanské." K tomu vypravuje Hormayer [1]), že dle knih gruntovních kláštera Škotského býval pod tímto klášterem ještě za krále Přemysla Otakara II. dům veliký, zvaný „Windenburg" či „Winidenburg," t. j. hrad Slovanský. A však, co jména Vindobona se týče, není příkladu, že by které město bylo pojmenováno dle národu, a kromě toho jest prvotní a pravé názvisko Vídně Vianiomina a ne Vindobona; co se ale dotýče hradu Winidenburku ve Vídni, jest zpráva o něm lichá, ježto v knihách gruntovních kláštera Škotského (z r. 1314) přivádí se dům lazenský, jistému Wundrovi náležející, jmenovaný „Wunderburch," nikoli ale „Winidenburg."

Jiní spisovatelé novější, hovějící kelticismu, mají jméno Vindobona za keltické, všelijak je z domnělé keltičiny odvo-

Fluss) jako jiná města, kteráž leží při ústí nějaké řeky, na př. Řezno, Enže Křemže, Raba a j., při čemž dotýkáme, že za starodávna řeka Víden či Vídenka vpadala pod samými hradbami městskými do Dunaje. Nediv se však nikdo tomu, že by město tak velké a slovútné mohlo míti jméno od tak nepatrné vody. Nebylať Víden vždy tak velká jako jest nyní. Ještě v XII. století zavírala v sobě jenom asi tři čtvrtiny nynějšího města bez předměstí, majíc jedinou faru (Monum. boica 28, 102). Teprv za vojvody Jindřicha Jasomirgotta (asi r. 1150), když se stala trvalým sídlem vojvodským, počala se šířiti a zmohla se průběhem století k nynější velikosti. — [1]) Freih. v. Hormayer Geschichte v. Wien I, 69.

zujíce. K. Zeuss má za to, že složeno jest ze slov find albus a bonn fundatio, Matěj Koch pak odvádí je ze slov vi Wasser a bona Gründung, Ursprung [1]). F. Kenner, nepouštěje se do výkladu, domýšlí se, že se Římanům ve slově Vindomina keltická koncovka mina nelíbila, přivádějíc jim na mysl latinské *minari*, a že ji tedy proměnili v příjemnější *bona* [2]). Podobně etymologisuje Böcking [3]) a jiní.

15. Burgus. Bůrek.

Evgippius vypravuje, že sv. Severin z kláštera svého u města Faviany (Vídně) chodíval na jisté osamělé místo (*ad secretum habitaculum*), vzdálí 5 mil od Faviany, jemuž obyvatelé domácí říkali „Burgus;" tam prý, vzdálen jsa od lidí, vroucně k Bohu se modlíval. Byl to nepochybně nějaký borek neb bůrek [4]), lesík borový, jejž si sv. Severin za poušť zvolil. Eugippius nazval jej Burgus, jako Němci jmenují Burg ves Borek v Čechách a ves Borky v Lužici. Muchar a jiní spisovatelé němečtí vykládají slovo Burgus za německé Burg čili kaštyl. Však kaštyl nehodil se k tichému modlení, a sv. Severin nebyl by opouštěl kláštera, by modlitby konal v místě hlučném, snad od vojáků obsazeném.

16. Gai. Háj.

Na deskách Peutingerových čte se mezi Vídní a Karnuntum štace Villa Gai, kterouž K. Mannert, hledě ke vzdálenosti její, 10 mil ř. od Vídně, klade k nynějšímu Fischamentu [5]), E. Böcking však mezi Vídeň a Teplice rakouské [6]). Jestli toto jméno dobře psáno, netřeba ho vysvětlovati.

17. Karnuntum. Karnus.

Na rovině mezi nynějším Petronelem a Starými Hrady blíž Dunaje naproti hradu Děvínu bývalo za časů římských slovútné město Karnuntum, od Ptoleméa Karnus zvané. Vellejus

---

[1]) M. Koch Die älteste Bevölkerung Oesterreichs, S. 83 — [2]) F. Kenner Vindobona während der Herrschaft der Römer. Wien 1866, S. 157. — [3]) E. Böcking Notitia dignitatum, V, 730. — [4]) Slováci ve stolici Prešpurské a Nitranské, nejbližší sousedé někdejších Slovanů rakouských, jmenují posud borové hájky „bůrky" a borové lesy „bůry," dle čehož i dvě vesnice blíž lesa Bůrů (něm. Buroer Fährenwald) mezi Malackami a Šaštínem, „Bůry" se nazývají. — [5]) K. Mannert Germania, S. 657. — [6]) E. Böcking Notitia dignitatum V, 723.

Paterculus vypravuje, že Tiberius r. 5. po Kr. odtud činil přípravy válečné na krále Marobuda do Čech. Zde měl také střediště vojenské Markus Aurelius ve válce s Markomany a Kvady r. 178, a sepsal tu druhou knihu svých zápisů (*Τὰ ἐν Καρνούντῳ*). Ve IV. století za císaře Valentiniana, kterýž v zemi Kvadské dal vystavěti několik kaštylů, vyřítili se Markomani a Kvadi (Moravané a Slováci) a ztroskotali z pomsty Karnuntum, načež přestalo býti zbrojištěm římským a loďstvo přeloženo do Vídně. Ammianus Marcellinus, který o této zkáze města Karnuntum k r. 375 zprávu dává, nazývá je „*Illyricorum oppidum, nunc desertum*“.[1] Později připomíná se toliko mimochodem co místo nepatrné. Zosimus, čině o něm zmínku, nazývá je městem keltickým (*πόλις κελτική*[2]). Posléz je jmenuje Eginhard v životě Karla Velkého k r. 805.

Majíce Illyry i Kelty v Illyrii, kteří dle Ammiana Marcellina a Zosima v Karnuntum obývali, za Slovany, máme ovšem Karnuntum za město slovanské. S obojím jménem, Karnus u Ptoleméa a Karnunt i Karnut u jiných spisovatelů, porovnáno buď místní jméno Karnica v Istriansku a česká jména: Kornice, Korúty (Chorouty) i Korutice, Korúšky a jméno země Koroška (česky Korúško, Korutany).

Keltisté porovnávají Karnuntum se jménem Carni (Kraňci), a odvozují oboje od keltického slova kar neb karn skála[3]). Náhodou však leželo Karnuntum v číré rovině, a skály tam neviděti až za Dunajem na Děvíně.

18. Bregetium. Břeh.

U Ptoleméa, v Itineráři Antonínově a v Notitia Imperii nalezá se tu, kde v Horní Pannonii oba prameny Dunaje se scházejí, na východ od nynější pevnosti Komárna, pevné místo, zvané Bregetium, kdež první legie, řečená Adjutrix, měla své stanoviště. V deskách Peutingerových slove toto místo Brigantium. Ammianus Marcellinus nazývá je Bregetio a vypravuje, že císař Valentinian r. 375 po Kr., čině přípravy k válce proti Kvadům, náhle tu zemřel[4]). Později již se toho místa nepřipomíná. Jméno

[1]) Ammianus Marcellinus XXX, 5. — [2]) Zosimus Historiae novae II,. 10. — [3]) Ed. Fr. v. Sacken Die röm. Stadt Carnuntum. Sitz. Ber. der kaiser. Akad Hist. Cl. IX, IV, 660. Diefenbach Celtische Sprachlehre. Doc. I. 103. — [4]) Ammianus Marcellinus XXX, 5, 6.

Bregetium má velkou podobu se slovanskými místními jmény Břeh, Břehy neb Břežce; ježto pak leželo na samém břehu Dunajském, blíž nynější vesnice Szöny, kde jsou posud pozůstatky starých hradeb, stvrzuje se tím více původ jeho slovanský [1]).

19. Arabo. Raba.

Na deskách Peutingerových položeno jest při ústí řeky Arrabo město téhož jména, patrně nynější Raba. V Itineráři Antonínově jmenuje se totéž místo Arrabona a klade se tam posádkou oddělení 10. a 14. legie. Slovanský původ jména Raby ukázán v článku o řece Rabě.

20. Petovio. Ptuj.

Tacitus [2]) a Ammianus Marcellinus [3]) jmenují na hranicích Pannonie a Norikum na řece Dravě město Petovio. V zeměpise Ptoleméově, v deskách Peutingerových a v Itineráři cís. Antonína slove toto město Patovio. Jméno a položení nedávají pochybnosti místa, že jest to slovenské město Ptuj ve Štyrsku, něm. řečené Pettau. Téhož původu vidí se býti místní jméno Ptenín v Čechách a Ptení na Moravě.

21. Pultavia. Polsková.

Na římské silnici mezi Celím a Ptují jest v Itineráři Jerusalémském zaznamenáno stanoviště Pultavia, poslední štace před Ptují, kterouž Římané tak nazvali od řeky Polskové (něm. Pulskafluss), ježto tekouc od Pohoří (Bachergebirge) vedlé Slovenské Bystřice, silnici tu přestřihuje a u sv. Vida pod Ptují vpadá do Savy [4]).

22. Juenna. Junská dolina.

Na deskách Peutingerových poznačena jest mezi Celím a Virunum poslední štace jménem „Juenna,“ jíž Muchar klade do údolí, něm. Jaunthal řečené, na řece Dravě [5]). Toto údolí sluje ale slovensky „Junská dolina,“ tolik co Býčí dolina, od slova jun, juny, junec = býček. Jest tedy Juenna bez odporu dolina Junská.

---

[1]) Schey (Vindobona romana. 1766, p. 61) vykládá Bregetio za „Breges“ neb „Szoeni.“ — [2]) Tacitus Historiæ III. 1. — [3]) Ammianus Marcell. XIV. 11. — [4]) A. Muchar Noricum I, 240. — [5]) Tamtéž I, 245.

23. Beloio Bela. Saloca Záloka.

V Itineráři cís. Antonína nazývá se na cestě z Vogleje do Virunum (nad Celovcem) první štace „Via Beloio,“ poslední pak štace na též cestě slove na deskách Peutingerových „Saloca.“ Onono jméno znamená buď cestu po řece Bělé (na Beli, Vellach) anebo cestu nad Korúšskou Bělou (Karnervellach) v Kraňsku; jméno Saloca ale značí buď ves Zalog (za Luhem, něm. Salloch) nebo Záloku (Za Loukou, něm. Saloka) tamtéž.

24. Longaticum. Logatec.

Na cestě z Vogleje do Lublany klade se v Itineráři Antonínově a na deskách Peutingerových štace Longaticum (Longatico), kteráž podlé mil připadá zrovna tam, kde jest slovenská osada Logatec (něm. Loitsch). Spisovatel římský, maje na mysli latinské *longus* jemu srozumitedlné, napsal Longaticum místo Logaticum a zlatinisoval tak slovanský Logatec. Slovo Logatec pochází ze kmene log, česky loh (adjekt. logat), jako Rogatec (česky Rohatec, něm. Rohitsch) ze kmene rog, česky roh (adjekt. rogat). V Čechách jsou místní jména téhož kořene: Lohov, Lohynice, Lohenice a Lohovice. (Slováci nazývají kroupy ječné „lohaza“ a kroupy s deštěm „lohoť.“) Pokud některé z těchto jmen jest ve svazku se kmenem hloh, Weissdorn, jako na př. Lohovec či Hlohovec (Bischofswart) v Rakousích, aneb zdaliž v Logovci obsahuje se kmen log = luh, nebudeme rozbírati.

25. Ad Pirum Hrušica. — Ad Malum Jablanica.

V Itineráři Jerusalémském nazvána jest mezi Voglejí a Lohatcem štace Ad Pirum, kteráž připadá přímo k lesu, Hrušica řečenému, mezi Vipavou a Planinou. Taktéž slove v Itineráři Antonínově na cestě z Vogleje do Seni v Istriansku štace Ad Malum, právě v tom místě, kde leží ves Jablanica. Muchar, pověstný odpůrce všeho, co jest slovanského, varoval se vší silou té myšlénky, že by Pirus a Malum mohl býti překlad slovanské Hrušice a Jablanice, a chtěje jméno Ad Pirum nějak z keltičiny vykroutiti, pronesl domněnku, že Pirus znamená nějaký prosmyk horský, jako Mons Pyrenaeus na hranicích španělských [1]); jak by ale zněl prosmyk Ad Malum po kelticku, toho nepověděl.

[1]) A. v. Muchar Noricum I, 239 a 258.

26. Tergeste. Trst.

Znamenité starodávní illyrské město obchodní, jemuž Vlaši říkají Trieste, jmenují staří spisovatelé Strabo, Pomponius Mela, Plinius, Ptoleméus a jiní jednostejně Tergeste, což jest zřímštěné a zřečtěné slovenské Trst, od trsti či třtiny (arundo), tedy místo trstnaté či třtinovité. Jiní vykládají Tergeste za Tržiště, hledíce ke slovenskému přídavnému jménu Tržašk (Trstský) a ke statnému jménu Tržačan (Trsťan). Však ať vyložíme Tergeste za Trst nebo za Tržiště, o slovanském původu toho jména není pochybnosti, kterýž se přes to potvrzuje okolními místními jmény slovanskými: Dolina, Lipica, Občina, Prosek, Nabřežina a p.

27. Aquileja. Voglej.

Slovenci nazývají město Aquileja Voglej neb Oglej, a tak slove jim i jedna vesnice v Kraňsku (Voglje, něm. Winklern, od kmene vogl neb ogl, angulus, uhel, roh). Kromě toho nachází se také v Korutanech vesnice Voglna, něm. Augsdorf. Vidí se tedy býti Aquileja přejinačené jméno slovanské a nikoliv naopak.

28. Ravenna. Rovná.

Všichni téměř spisovatelé od Julia Caesara až do Jornanda připomínají slavné město Ravennu při moři Jaderském. V dějinách českomoravských proslulo co sídlo krále Mirobuda, kterýž v něm od r. 19 po Kr. 18 let u vyhnanství trávil. Jornandes svědčí o něm, že bylo slovanské, an píše: *„Ravenna, cujus dudum, ut tradunt majores, possessores Veneti.“* Jméno odvádí od prostranné roviny, na níž leží, a kteráž jižním Slovanům, t. sousedním Slovencům a Charvátům, slove Ravna. Staří Čechové nazývali Ravennu „Rovnou“ či „Rovinu“, jakž čteme v rukopise z r. 1379, kdež psáno: „Wssel do toho miesta, jesto slowe Rawenna a Czechowe rzykagy Rowna“ (jinde Rowina. Viz Slovník Jungmannův). Římané a Vlaši vložili do slovenské Ravny hlásku *e*, a svět zná ze spisů jejich nyní vlašskou Ravennu. Podobná jména jsou v Charvátech: Raven, Ravno a Ravnice a v Čechách kolikerá Rovná, Rovné a Roveň.

29. Metullium Metule. Arupium Rupa.

Císař Augustus, chtěje sobě podmaniti národy za Alpami Julskými, táhl r. 34 př. Kr. s velkým vojskem do krajiny Ja-

pidské u pramenů řek Kulpy a Krky, dobyl tu hradů Arupium a Terpo a po velkém krveprolití horského hradu Metullium, zvláště pevného. Troskotav Metullium a podmaniv si Japidy, jal se dobývati Pannonie. Poněvadž Strabo určitě praví, že Augustus táhl na Japidy horami, vztahujeme jméno Arupium k nynější vsi Rupě na severozápad od města Řeky, před horami, a jméno Metullium či Metullum na vesnici Metuli blíž města Lože v Korutanech, za horami. Se jménem Rupa porovnati lze Rúpov v Čechách a Rupín v Branibořích, se jménem Metule jména Metelsko, Metuje a Metanov v Čechách. Které místo by se rozuměti mělo jménem Terpo (srovnej v Čechách Trpín a Trpišov), nebylo nám lze vyhledati.

30. Noviodunum. Novigrad.

V Itineráři Antonínově a na mapě Peutingerově přivádí se na silnici z Istrie do Pannonie místo Noviodunum, ježto podlé mil připadá na západ od Karlovců, tu kde nyní jest Novigrad. Římané, aby odňali tomu jménu polovici zvuku barbárského, přivěsili k první polovici „novi,“ kteráž jest spolu latinská, oblíbenou u nich ve jménech místních koncovku dunum (srovnej Lugidunum, Eburodunum a p.), a učinili, že Novigrad v takovém zakuklení od učenců pokládán byl po dnešní dobu za město keltické, jako mnohá jiná místa, ježto se končí na dunum, durum atd. Protož také K. Mannert, jsa téhož mínění, pronáší se, že Slované, přišedše po vypuzení Keltů do Charvát, udělali z keltického města slovanské [1]).

31. Siscia. Sisek.

Strabo, Plinius a Dio Cassius jmenují v Dolní Pannonii při ústí Kulpy do Savy znamenitý hrad Siscia či Siskia, nynější Sisek či Susek, a tamtéž pokládá se týž hrad v Itineráři Antonínově a v Notitia Imperii. Identičnosť obojího jména a slovanský původ jména Sisek (srovnej Prosek, Osek, Zásek a j.) bijí v oči. Příběhy toho důležitého hradu líčí šíře Mannert ve své Germanii, str. 701 a násl.

---

[1]) K. Mannert Germania, S. 700.

32. Serbetium. Srbec.

U Ptoleméa, v Itineráři Antonínově a na deskách Peutingerových připomíná se v Dolní Pannonii místo Serbetium, Servitium, též Serbinum, ježto vůbec se má za městys Srbec na řece Savě, jihovýchodně od Sisku.[1])

33. Malatis. Malatice.

Na deskách Peutingerových čte se nedaleko nynějšího Petrovaradína místo, řečené Milatis, a tamtéž klade zeměpisec Ravenský v VII. století osadu, jménem Malatis. Ježto na jednom římském kameně z doby cís. Marka Aurelia v Petrovaradíně shledává se také osobní jméno Malata, máme za to, že dotčenými jmény rozuměti náleží slovanské Malatice neb Milatice, kteréž jméno, odvedené od osobního jména Malata neb Milata, podnes v Čechách několikráte se nachází.

34. Acumincum. Kamenica.

U Ptoleméa slove „Acumincum“ a v Itineráři Antonínově i u Ammiana Marcellina „Acimincum“ nynější skalnatá pevnosť Petrovaradínská. Šafařík vykládá toto jméno za slovanský Kamenc či za Kamenici,[3]) městys pod hradem Petrovaradínem, s čímž ovšem se snášíme.

35. Pathissus. Potisí.

Ptoleméus přivádí na řece Tise, u Plinia Pathissus jmenované, jisté místo Partiskon a Ammianus Marcellinus tamtéž nazývá jedno místo Parthiscus. Dle Šafaříka jest to Patisí či Potisí, podkrají řeky Tisy (srovnej Pomoří, Polabí, Polesí, Pořičí a p.) a spolu nejstarší příklad složeného slovanského slova v krajině Srbské[4]).

36. Pelva. Pleva.

V Itineráři Antonínově nalezá se v Dolní Pannonii, tu kde nyní jest řeka a osada Pleva, místo Pelva. Písař římský zlatinil

---

[1]) Šafařík Starož. slov., str. 207 a 413. — [2]) M. Katancsich Istri adcolarum Geographia vetus. I, 379. — [3]) Šafařík Abkunft d. Slaven, S. 158. — [4]) Šafařík Abkunft der Slaven, str. 172. Starož. slov., str. 207.

to jméno tak, jako Plinius a jiní jezero Pleso, nazvavše je Pelso [1]). S jménem Pleva porovnáno buď jméno říčky Plevy v Rusích, potoka Plevy v Bulhařích, vsi Plevníka na Slovensku a osad Plevňova a Plevnice v Čechách.

37. Pistra. Bystrá.

Ammianus Marcellinus vypravuje, když r. 371 po Kr. cís. Konstancius dal zavražditi Kvadského krále Gabina, že dcera Konstanciova, kteráž bydlela právě na jednom dvorci (villa) v Pannonii, jménem Pistra, asi 26 mil ř. (5 mil geogr.) od Sirmium, bez mála by byla přišla v zajetí Kvadské.[2]) Dle sluchu slula tato villa nepochybně Bystrá, jakž v D. Uhřích sluje osad několik.

38. Pessium. Pešť.

V krajině, v níž bydleli *Sarmatae limigantes* (Srbové) na levém břehu Dunaje blíž Horní Pannonie, jmenuje Ptoleméus město Pessium, jež Šafařík pokládá za Pešť.[3]) Toto jméno jest velmi důležitou památkou ethnografickou, vydávajíc svědectví, že Srbové již ve II. století po Kr. v té krajině byli sousedé Slováků. Němci, přeloživše později to jméno srbské (česky pec) do svého jazyka, přenesli je na Budín (Ofen).

39. Bersovia. Brzava.

Bersovia nazývá se na deskách Peutingerových a u zeměpisce Ravenského osada v zemi Srbské (*regio Sarmatarum limigantium*). Dle Šafaříka jest to vesnice Berzava či Brzava na řece téhož jména v nynějším Banátě[4]). Podobná jména jsou v Čechách Brzvany, Brzánky, Brzina, Brzve a m. j.

40. Jiná jména místní.

V Itineráři Antonínově a na deskách Peutingerových jmenují se kromě toho některá jiná jména místní dle podoby slovanská, a to v Récii: Matrejum, Matra blíž Inšbruku; Tynetio, Týnec (něm. Teinzen); Scaritia Šarnice, prosmyk k Bavorům;

[1]) Tamtéž. — [2]) Ammianus Marcellinus XXIX, 6. — [3]) Šafařík Abkunft der Slaven, str. 161 a Starož. slov., str. 207. — [4]) Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven, str. 161. Téhož Starož. slov., str. 207.

v Norikum: Gabromagus, Grobníky nebo Graby (sr. Habry), něm. Grabming; Sabatinca buď Sopotnica nebo Slabtince; Solva, Sulpa, Sulm; Tiburnia Debrné (Debern v Tuří dle Kopitara), Celeja, Celí; v Pannonii: Mútenum u Železného Města, Mutno; Luzomana Lužany; Limusa Límuzy, Aemona Lublana; v Istrii: Ruginium Roviň, Albona Labín, Parentium Poreč či Pořičí a j.

b) Slovanská jména míst z doby pozdější.

Ze slovanských jmen místních v zemích illyrských, jichž nám spisovatelé římští a řečtí nezapsali, přivádíme tu některá z krajin, dílem již v VII a VIII. století poněmčených a povlaštěných, ježto zajisté nepocházejí od obyvatelů dle domnění posavadního nedávno před tím tam přibylých, nébrž od obyvatelů, usedlých v zemi od paměti lidské. Taková jména jsou:

V Dolních Rakousích na pravém břehu Dunaje jména vod: Bělá, r. 1180 Biela, Bielach; Brznica, r. 834 Bersnicha, Perschling; Bystrá, Weistra v okr. Seitenštetském; Dolina, Tullina, Tulln; Dubnice, r. 1049 Tuminicha, Tümling u Sarmingšteina; Dúbrava, Tauberbach u Mönchkirchu; Višava, Fischa; Ferschnitz, r. 1038 Perheznica v okr. Ipském; Jemnice, Gamingbach v krajině Radhošťské; Jesenice, Jessnitz, přítok Orlavy; Hlohnice, r. 1158 Glocnica, Glognitz; Ipsice blíž Býdova; Křemnice, Kremnitzbach, přítok Bělé; Leštnice, r. 1002 Lieznicha, Liesing a jiná Leštnice, Lixingbach, v okr. Amštetském; Litava, r. 1045 Lithaha, Leitha; Lonitzbach v okr. Scheibském; Laznice, r. 1250 Lasniche, Lassing u Býdova; Lunzbach v okr. Gösslingském; Medlice, Melk a jiná Medlice, Medlingbach, přítok Trstnice; Olsa, Alsbach u Vídně a Olsbach u Jemnice (Gamink); Otčanský potok, Oetscherbach, přítok Orlavy; Pistnice, r. 1020 Piestnicha; Piesting; Rudnice, r. 1053 Rudnicha, Rudming, v okr. Ipském; Sabinice, r. 1049 Sabinicha, Sarming; Sirnice, r. 853 Sirnicha, Sirning, přítok Bělé; Slatina, Schlattingbach, přítok Litavy; Sopotnice, Opponitzbach, přítok Ipsy; Suchá, r. 979 Zucha, Zauchbach u Garstenu; Svídnice (?), Schwainzbach v okr. Scheibském; Trstnice, r. 1002 Trieznicha, Triesting; Víděň, Wien a j.

V Horních Rakousích. Jména místní: Stodory (Stoder), kde se počíná řeka Štyra a potok Písečný (Piesling) a zdvihají

se hory: Kresten, Ostravica, Warschenek, Pirdo (snad Brdo, nyní Pyrn), Ninwitz a j.; po řece Enži: Jablonec (Gaflenz), Rúdnice (Rudming), Ternberg, Garsten, Sirnice (Sirning), Gleink a j.

V Salcbursku: Řeky Suchá (Zauch), Lam, Filz, Ketschach; hory: Tury (Tauern) u Radštatu, Garpetsch, Pleisnitz, Lesnitzergraben; místa: Halín (Hallein), Holník či Golník (Golling), Vrbno (Werfen), Flachau, Lesach, Blelitz, Futsch a j.

Ve Štyrsku. Vody: Borová (Vorau); Bystřice kolikerá (Feistritz); Dravina (Draan); Břežnice (Fröschnitz); Chynava (Cheyna, Kainach); Hlinice (Gleinitz); Jarina (Jaehring); Kuštěnice (Kuschenitz); Labnice (Lafnitz); Leštnice (Liesing); Lomnice (Lobming); Laznice (Lassnitz); Lubná (Leuben); Muřice (Mürz); Oplotnice (Oplonitz); Rabnice (Rabnitz); Rokytnice (Ragnitz); Savina (Saan); Sirnice (Sirnitz); Sotla (Sottel); Šťávnice (Stainz); Sulpa (Sulm); Undrina (Ingering); Velení (Wöllenbach); Žabna (Safen) a j.

Ve Vorarlbersku čili Předorelsku. Vody: Frutz, ježto má prameny na planině Ganiza, Ill, Litz, Alfenz či Aflenz, Lutz a j.; hora Arl (sn. Orel) a místa: Lechau, Bizau, Koblach, Möder, Bludenz, Dalas, Nüsiders, Bludesch (r. 972 villa Pludassis, kdež se připomíná beneficium Isuani Sclavi) a j.

V Tyrolsku. Údolí Jinské (Innthal), údolí Zilské (Zillerthal), údolí Vipavské (Wippthal), údolí Gschnitzthal, údolí Bělské (Melachthal), Oetzthal, Stanzerthal (ve Štyrsku Stanz, Stainz-Šťávnice), údolí Ličanské (Lechthal), úd. Wintschgau, údolí Hrodenské (Grödnerthal), úd. Pfitscherthal, údolí Pustřické (Pusterthal), a v. j. Jména řek: Vipava (Wippe), Bělá (Melach), Vilsbach, Subach, Oetzbach, Adiže (Etsch), Jizerka (Eisack), Muřice (Mürzbach), Rienz, Zila (Gail) a j. Jména osad: v údolí Jinském: Tösenz, Stanz, Mils u Imstu, Tarenz, Darmenz, Möz, Oetz, Silz a na blízku salaš Lisenz, dvůr Rötz u kopce Tschaip, Pollingen, Vels u Inšbruku a j. V údolí Vintschgau: Plawen, Mals (městys), Schlinig, Matsch, Brad, Laas, Kartsch, Tiss, Latsch, Morein, Tobland, Meran neb Möran (Mořany?) s pahrbkem Gratsch (Hradiště), Völlau, hrad Tyrol a j. V údolí Pustřickém: Luttach, sv. Vít, Malevická bahna (Malwitzer Moos), planina Tur (Tauer), Gamnitzer Kogel, Slovenská Matra (Windisch-Matray), Lesach, Staniska, Losnik, Slivnický štít (Schleinitzer

Spitze), Lienz, Leisach, Tristach, Dölsach, Lavant (Labud), Gösnitzberg a v. j.

V jižním Bavorsku: Šarnice (Scharnitz) na Jizeře, Wangeritz, údolí Garmisch na řece Lužné (Loisach); Benedict-Beuern, Burany; Dolnice (město Tölz), Polling (sn. Polník); Sluzina gora, v listě z X. století u jezera Chiemského; hora Tisa (Teissen) u Traunšteina; místa Gars, Tuling, Mnichov (München), Freising, hrad Trausnitz u Landshutu a j.

Ve Švýcařích a vedlejším Piemontsku co někdejší krajině Salašské. Dole v pohoří Jurském: Iseran, vrch u pramenů řeky Jizery; Dolina, ves v údolí blíž pramenů řeky Dora Baltea; údolí Pelynské (Vallis Pellina); osady Brussan, Arna, Bard, Trina, Biella a j. V kantonu Vallisském: Sitno (Sitten), Heremence, Krimence, Gradec, Tauber (Dúbrava, les), a mnohá jiná jména výše v článku „Helveti" přivedená. V kantonu Lucernském: řeka Rusá (Reuss), vsi Littau u Lucernu pod vrchem Blattenberkem, Gütsch, Horb a j. V kantonu Solothurnském: vsi Subingen a Bolken na východ od Solothurnu, a na západ Mutten, Bielach, Selzach, Bielershof a p. U Basileje vsi Muttenz, Prattelen (Brádlo?), Sissach, Lausen a j. Na řece Tuře (Thur): Sulgen, Lomnis, Sirnach, Schlatt, Töss na řece téhož jména, Mettau, Murg a j.

V západních Uhřích. Jména měst slovanských z doby pradávné: Šoproň, Mošoň, Komárno, Ostřihom (Střehom), Vyšehrad, Budín, Bělehrad, Besprem, Toplice, Železné Město a j.

II. Slovanské památky pohrobní a obyčeje z doby pohanské.

Také památky archeologické, jmenovitě některé v nové době nalezené, ukazují k tomu, že Slované v zemích illyrských obývali od pradávna. Majíť v zemích těchto památky pohrobní, až na římské, jistou podobnosť jak mezi sebou tak i s památkami z hrobů východogermanských, liší se však od památek západogermanských či německých. O tom pronesli se znalci, jenž porovnali takové věci ve sbírkách v Hradci Štyrském, v Salcburku, Inšbruku, Linci, ve Vídni a v Praze. J. E. Vocel, ohledav věci bronzové, vyorané r. 1851 v pořičí Murském blíž Judenburku,

praví [1]), že zejména tesáky (celty!), osudí, kruhy, sponky a j. v. velice podobny jsou týmž věcem, od r. 1846 u Halštatu vykopávaným, i snáší se J. Gaisbergrem, kterýž popsal památky Halštatské [2]), že oboje pocházejí od obyvatelů domácích, Taurisků řečených, asi z doby Kristovy. O jedné pak sošce bronzové blíž Judenburku vykopané, ježto má ruce rozpjaté a dlaně provrtané, dotýká J. E. Vocel, že podobné sošky nalezeny jsou nejen v Halštatě, ale i v Čechách, na Moravě, v Lužici a ve Švýcařích [3]), tedy vesměs v zemích, kde bydlejí aneb za starodávna bydleli Slované. Týmž spůsobem připomíná K. Weinhold, jenž ohledal památky Judenburské v Hradci Štyrském, že vozíčky bronzové, jako jest Judenburský, nalezeny jsou také u Třebnice ve Slézsku, u Frankfurtu nad Odrou, v Meklenbursku a v Sedmihradsku, tedy opět v zemích, v nichž před věky Slované obývali. Týž archeolog, popisuje hrob pohanský u Štrasenglu v Dolním Štyrsku, r. 1857 objevený, dle jeho výroku slovanský, podotýká, že podobné hroby nacházejí se v Čechách a na Moravě, v Duřinsku a ve Švýcařích, nikoliv ale v severním Německu [4]), a porovnává věci tam vykopané, jmenovitě naušnice, náramky a j., s věcmi bronzovými, nalezenými v slovanském žarovišti u Kotlů (Köttlach) v Dolních Rakousích. Jiné vzácné věci z doby předřímské, na díle Judenburským podobné, přišly na jevo r. 1864 v pořičí Pistnickém (Piesting) na severozápad od Vídenského Nového Města, totiž uměle dělané závitky z měděného drátu, sekery z mědi a náramky, též 2 šajby zlata v ceně 55 dukátů [5]).

J. E. Vocel má věci Judenburské, J. Gaisberger Halštatské a M. Koch, baron Ed. Sacken a jiní oboje tyto a všechny jiné výše jmenované památky za keltické, z té příčiny, že jsou bronzové. Nepodstatnosť však tohoto důvodu v archeologii ukázali jsme již na několika místech v I. části tohoto spisu, pročež zdržujíce se dalšího vyvracení, dokládáme propověděni své slovy archeologa Weinholda, jenž dí: „Bronz byla v jisté době vzdělanosti kovem obecným, však nehledíc k hranicím národů;

---

[1]) Časop. Mus. na r. 1853, str. 69. — [2]) Jos. Gaisberger Die Gräber bei Hallstadt. Linz 1848. — [3]) Časop. Mus. na r. 1853, str. 77. — [4]) Mittheilungen d. hist. Vereins für Steiermark. 1858. VIII, 140. — [5]) Wiener Abendpost ze dne 22. října 1864.

naleznouli se tedy v hrobě nějakém věci bronzové, nelze jich proto výhradně jistému národu přivlastňovati“ [1]). Mimo to odjímá těmto památkám domnělé keltičnosti sama krajina, v níž byly nalezeny, poněvadž netoliko okolí Halštatské a Judenburské, ač nyní poněmčené, ale i Štrasengelské, Kotelské a Pistnické, oplývá místními jmény slovanskými, ježto nejlépe na jevo dávají, který národ tu za doby Kristovy a dříve mrtvé pálil a dával jim do hrobů bronzové věci [2]).

Kromě věcí pohrobních vidí se nám tu zmínku učiniti také o mincích předřímských s nápisy poněkud slovansky znějícími, ježto nalezeny jsou téměř jedině v zemích illyrských a jiných slovanských. Bity jsou nejvíce ze zlata a stříbra, a čtou se na nich tato jména, nepochybně vůdců neb knížat domácích: Atta (srovnej české jméno Hata), Boio (česky Boj), Bussumarus (č. Buše, Bušimír), Coisa (č. Koješ), Eccaio (č. Kaj), Sobisovomarus (č. os. Soběš a m. Soběšov), Suicca (č. místo Zvičina), Biatec a j. Nalezly se u Kláštera nad Křemží, v Inglinku a Celhofě v Horních Rakousích; v Celí, v Laškách, Mutě, v Hradci Slovenském, v Repní a jinde ve Štyrsku; blíž Celovce, v Labudi a j. v Korutanech; v Kropě a v sv. Kociáně v Kraňsku; v Možnici ve Furlansku; v Podmoklích, na Křivoklátě, v Nižburku, Jilovém, ve Velisi a jinde v Čechách; v kraji Žolkevském a Zločovském v Haliči; v Jarendorfě, Sihotě, v Biji u Král. Bělehradu, v Střehomě a v Mukačově v Uhřích; ve Varaždíně v Charvátech a j. [3]).

Co obyčejů pohanských se dotýče, jsou památkou pravěkého přebývání Slovanů v zemích illyrských ohně Svatojanské, kteréž se v hornatých krajinách rakouských, štyrských, korutanských, kraňských i tyrolských, a to v krajích slovenských pod jménem „grmady“ pálí a za časů pohanských pod jménem „sopotek“ pá-

---

[1]) Mittheilungen d. historischen Vereins für Steiermark, VIII, 142. — [2]) Nedávajíce se tu do popisování topografického žaroviště výše jmenovaných, připomínáme toliko, že blíže žaroviště Kotelského v D. Rakousích leží městys Hlohnice a vsi Pečany (Pötschach), Trnice (Ternitz), Priglitze, Raglitze a Blatce (Flaz), vrch Jesenice (Gösing), řeky Litava, Sirnice, Bystřice a j. Mnoho hrobů mohylovitých nalezá se také v D. Štyrsku při stoku řek Šťávnice a Glince s Laznicí, při ústí řeky Žagy do Sulpy, na Lipnickém poli, blíž Cmurku na řece Muře a jinde v krajinách praslovanských. [3]) Ed. Freih. v. Sacken Leitfaden zur Kunde des heidn. Alterthums. Wien 1865, S. 114.

lívaly. Kdyby Slované do řečených zemí byli přibyli teprv ke konci VI. století, nebyla by se tato slavnosť pohanská již mohla ujmouti, poněvadž by duchovenstvo, kteréž toho času pohany úsilně na víru křesťanskou obracelo, bylo takové novotě překazilo; také by Slované, kdyby té doby dle mínění obecného byli s Avary do jmenovaných zemí přišli z rovin pannonských aneb dokonce jihoruských, nebyli mohli ten obyčej pohanský s sebou přinésti, ježto ho v těch šírých rovinách pro nedostatek dříví a vrchů nebylo.

III. Čistý jazyk slovenský, prázdný příměskův keltických.

V části první tohoto spisu položili jsme za jeden z hlavních důkazů, že Čechové a Moravané i jiní Slované obývají v Germanii od doby předhistorické, jejich ryzí, naskrze čistý jazyk, v němž až do konce XIII. století nebylo německého slova. Totéž má plnou platnosť také v příčině Slovanů v zemích illyrských, pokud se týče keltičiny. Kdyby Korúšci a Kraňci, též Slovenci ve Štyrsku byli do své vlasti přibyli teprv v století VI. a usadili se tu mezi obyvatelstvem keltickým, jak A. Muchar, M. Koch a jiní za jisté pokládají, byli by do svého jazyka přijali slova keltická týmž spůsobem a touž měrou, jako sousedé jejich Uhři, usadivše se v Pannonii, a dále na východ Rumuni, vpadše dle Nestora na Slovany v Sedmihradsku, přijali tu slova slovanská, ano jako také Němci později přijali od Slovenců slova slovenská. Však jazyk slovenský, ač pojal v sebe dosti mnoho slov německých, náboženství a živností se týkajících, též mnohá slova latinská i vlašská [1]), nechová v sobě naprosto žádných slov keltických [2]), čímž dostatečně prokázáno, že před Slovenci v zemích illyrských

---

[1]) Z němčiny přijali Slovenci na př. tato slova: binkošti Pfingsten, persona božja göttliche Person, gnada božja Gnade Gottes, stariši Aeltern, žold Sold, šostar (švec), žnidar (krejčí), glažar (sklenář), branjovec (Fragner), žaga (píla), lajbek (kabátek), a v. j.; z latiny mají slova: dežma decima, almožna eleemosyna, alun alumen, škof episcopus a j.; z vlaštiny: ženso, vl. zenso, jmenovec; punca, vl. pucella, děvče; bešter, vl. destro, hbitý; goljuf, vl. gaglioffo, tulák; peljati, vl. pigliare, vézti a v. j. Slovenci štyrští mají také některá slova z uherštiny, na př. beteg nemoc, aldov oběť, jezer tisíc, kinč šperk a n. j. — [2]) F. Miklosich Die Fremdwörter in den slav. Sprachen. Wien 1867.

Keltů nebylo. Mucharovi, Kochovi a jiným keltistům znějí ovšem všechna jména vod a hor ve Štyrsku, Korutanech, Kraňsku a t. d. kelticky, a i obyvatelé němečtí v těch zemích mluví dle nich napolo kelticky [1]), ale pronešením takovým dávají dotčení spisovatelé na jevo úplnou neznalosť svou jak keltičiny tak i slovenčiny, pročež nelze na jejich hlas ničeho dávati.

IV. Nepřipomínání v dějinách toho, kdy by domnělí Keltové byli z krajin illyrských se vystěhovali a Slovenci do nich přibyli.

Kdy a jak přišli Římané do krajin záalpskych, do Helvecie, Récie a Norikum, též do Pannonie a do Dacie, kdy se počali prodírati Alemanni a Švábi za doby římské do krajin na středním Rýně, nynějšího Badenska, Würtemberska a do Bavor, kdy se usadili v Pannonii Gótové, kdy Longobardi a Avaři, a kdy z té země odešli, o tom spisovatele římští a řečtí a pozdější středověcí obšírně vypravují. Z Livia se dovídáme, kterak Římané r. 193 před Kr. velkou mocí uděřili na Boje v Horní Itálii, a porazivše je na hlavu u Mutiny, polovici země jim odňali a později i v druhé polovici je vyhubili. Strabo, Appian a Dio Cassius zevrubně líčí, jak Římané r. 143 př. Kr. zlaté doly a ryžovny Salašanů v údolí řeky Durias na se strhli a Salašany téměř vyplenili, jak potom cís. Augustus r. 15 př. Kr., dobyv země po zemi, od jižních Alp v Récii počínajíc, až do Pannonie, veškeré země tyto sobě podmanil, kterak pak Římané s obyvatelstvem domácím nakládali, mládež ke zbrani spůsobnou do dalekých cizích krajin překládali a do všech těch dobytých zemí římské vojsko a úřednictvo nasazovali. Eutropius také zaznamenal, kterak cís. Trajan, zmocniv se na začátku II. století Dacie, ze vší říše Římské obyvatelstvo tam usadil.

Ammianus Marcellinus a jiní spisovatelé poučují nás, že Alemanni r. 213 po Kr. nejprvé krajinu na H. Nekaru a na řece Doubravě (Tauber) v moc svou uvedli, že r. 271 do Récie vtrhli a ku konci III. století tuto zemi až po Dunaj u Günz-

---

[1]) Muchar Gesch. v. Steiermark I, 142. — M. Koch Die ält. Bevölkerung Oesterreichs, S. 84.

burku sobě podrobili. Odjinud nabýváme vědomosti, jak Švábi ve století IV. skrze zemi Bojskou až u jezeru Bodamskému prorazili, jak Burgundové na začátku V. století pány pravého břehu středního Rýna se stali a kterak potom Vandálové, Aláni a Švábi, hrnouce se do Gallie a do Španěl, Récii a Helvecii zpustošili. Z Evgippiova Života sv. Severina, psaného ok r. 510, známosti docházíme, jak Římané po troskotání západní říše římské z Norikum do Vlach odtáhli. Prokop Caesarejský vylíčil široce příběhy gótské v Pannonii a zaznamenal důležitou zprávu o zkáze říše Duřinské skrze Franky r. 528 a mnohé jiné děje. Pavel Diakon vypsal podrobně děje dobrodružných Longobardů, zejména kterak r. 527 nenadále v Pannonii se objevili a po 42 létech (r. 568), postoupivše tu sídel svých Avarům, pod králem Alboinem do Vlach se odebrali, při kterémž tažení se také někteří Bulhaři, Srbi (Sarmati), Pannonci, Norikové a Gepidi k nim přidali. Mimo to vypravuje týž spisovatel, jak Bavoři a Frankové ku konci VI. a na začátku VII. století do Korutan vpadali; kteréž příběhy však tu opomíjíme, rovněž jako děje getské, jež vypsal souvěký Jornandes (r. 552) [1]).

Však zcela jinak má se to s dějinami slovanskými. Kdežto o Alemannech, Longobardech, Avařích a jiných národech, jakož ukázáno, se vší jistotou se dočítáme, kdy přišli do Récie, Norikum a Pannonie, není o přistěhování se Slovanů do těchto krajin nikde té nejmenší zmínky. Jmenujíť ovšem Slovany pravým jménem (Slavani, Slavini a Slavi) Prokop Caesarejský k r. 495, Jornandes asi k r. 550 a Pavel Diakon k r. 550, 595 a 612, a však že by byli odněkud do země přišli a vůbec jen se hnuli, takové zprávy ve spisech souvěkých spisovatelů darmo hledáme.

[1]) Šíře vypravuje se o dobytí a osazení zemí od řeky Pádvi až k Rýnu a Dunaji skrze Římany a jiné národy ve spisech: Th. Mommsen Römische Geschichte. Berlin 1856. I.; J. B. Brosi Die Helveten und Althelvetier. Solothurn 1851. J. Thaler Geschichte von Tirol. Innsbruck 1854. M. Contzen Geschichte von Baiern. Münster 1853. J. Sepp Beiträge zur Geschichte des baierischen Oberlandes. Augsburg 1853. M. Koch Ueber die älteste Bevölkerung Oesterreichs und Baierns. Leipzig 1856. Fr. Pritz Geschichte des Landes ob der Enns. Linz 1846. A. v. Muchar Geschichte v. Steiermark. Gratz 1844. I. Freih. v. Ankershofen Gesch. v. Kärnten. Klagenfurt 1850. I. — P. J. Šafařík Starožitnosti slovanské. O Slovanech charvátských a korutanských. Str. 663—666.

Prokop Caesarejský, kterýž je pod nynějším jménem ponejprv připomíná (bývalého jména Suevi již neznaje), praví o nich, když Herulové r. 495 z dobrodružné výpravy na jih, byvše tam pobiti, domů na sever (někam k Dánsku) se vraceli, že všichni národové slovanští *(cuncti Sclavanorum populi)* svými zeměmi jíti jim dopustili *(per fines suos eos transmisere).*[1]) K začátku VI. století zmiňuje se opět o nich, že obývali na větší části levého břehu Dunaje *(ulterioris ripae Istri partem maximam habent).*[2]) Jornandes zase praví, že lidnatý národ slovanský *(Winidorum natio populosa)* bydlí v rozsáhlé hornaté krajině od pramenů řeky Visly až k Dacii.[3]) Konečně vypravuje Pavel Diakon o trojím vtržení nepřátelských Bavorů do země slovanské, nejprvé r. 595, kdež Tasilo, nový vojvoda Bavorský od Francského krále Childeberta dosazený, do Slovan vpadl a mnoho kořisti z nich odvlekl[4]), roku příštího (596), kdež vtrhna tam znovu pomocí chána Avarského poražen byl[5]), a posléz k r. 612, kdežto Garibald II., nástupce Tasilův, vraziv válečně do krajiny slovanské v Tyrolsku, blíž Aguntu (Innichen) na řece Dravě taktéž na hlavu poražen jest.[6])

To jsou hlavní zprávy o Slovanech od konce V. až na začátek VII. století, v kterémžto čase dle domnění obecného do zemí illyrských přibyli. Jakž výše řečeno, není v nich ani slovem podotknuto, že by kde jen dost malý národek slovanský svá sídla byl opustil, jest však jimi na jisto postaveno, že Slované v oné době byli domovem již ve všech zemích, v nichž jsou nyní, totiž na severu, kde šli r. 495 Herulové skrze země jejich, v Tatrách od Visly až k Tise, na severním břehu Dunaje v Rakousích, na Moravě a ve Slovenech, též v Korutanech a Tyrolsku. Poněvadž ale nelze se domýšleti, že by do těchto zemí byli přišli nedlouho před tím po troskotání říše hunské

---

[1]) Procopius Caesar. De bello Got. III. 15 [2]) Tamtéž III., 14 [3]) Jornandes De reb. Geticis I. 5. [4]) *Qui (Tassilo) mox cum exercitu in Sclavorum provinciam introitus, patrata victoria ad solum proprium cum maxima praeda remeavit.* Paulus Diac. IV., 7. [5]) *Hisdem ipsis diebus Bajoarii usque ad duo millia virorum super Sclavos irruunt, superveniente Cacano omnes interficiuntur.* Paulus Diac. IV. 11 [6]) *His temporibus mortuo Tassilone, duce Bajoariorum, filius ejus Garibaldus in Agunto a Sclavis devictus est, et Bajoariorum termini depraedantur.* Paulus Diacon. IV. 4.

od r. 453 do r. 495, proto že by to byl zajisté zapsal souvěký a blízký Evgippius, spisovatel života sv. Severina a příběhů rakouských, anebo Prokop Caesarejský (jenž zaznamenal zprávu o tažení Herulů skrze Slovany), tedy jde na jevo, že Slované v jmenovaných zemích bydleli od doby nepamětné.

Novější dějepisci zemí illyrských, nenalezajíce u kronistů V. a VI. století žádoucích zpráv o přibytí Slovanů do těchto zemí, a nemohouce nijak mlčením pominouti, kdy do nich přišli, vyplňují tuto nemilou mezeru vlastními domysly. Nesnázi, v kterou tu ubíhají, vyznává sám Šafařík, jenž o tom píše: [1]) „Poněvadž nám spisovatelé o počátečních dějích národův slovanských velmi málo zpráv zůstavili, tedy k určení doby, kdy Slované z dřevních vlastí vystoupili a po nových sídlech se rozšířili, potřebí hledati pomoci více v rozvážných domyslech, nežli ve výpovědech souvěkých spisovatelův."

A tu již pouštějí historikové uzdu obraznosti své a každý maluje si dle libosti a osobní přízně neb nepřízně ke Slovanům více méně strašný obraz o té slovanské povodni, která na západní Evropu se přivalila. Za Tatrami od Krkonoší až k Černému moři nastalo prý hnutí obecné. Přílišná lidnatost, chuť k potulování a tlačení od jiných národů způsobily prý, že Slované z oněch rozlehlých krajin na západ a na poledne se vyrojili, a uvázali v krajiny na řekách Odře, Labi a Dunaji a u veškeré země na jih od Dunaje až k Jaderskému moři. Ježto pak jim Keltové, domnělí starší obyvatelé, zemí svých po dobrém postoupiti nechtěli, užívali prý „krutí a strašní Slované" ostří meče, mordovali, pálili a hubili. Jiní spisovatelé zase, nemajíce takové živé fantasie a přičítajíce Slovanům spíše povahu beránčí nežli vlčí, vypravují, že Slované, jdouce v patách za Avary, nabyli statečností avarskou těch krajin v Pannonii a Norikum, v jichž držení jsou podnes, ano někteří neostýchajíce se praví, že byli od Avarů do těch zemí vehnáni. V takových myšlénkách nejapných a nevysvědčených libuje si zvláště A. Muchar, spisovatel historie Štyrské, i také svobodný pan z Ankershofen, skladatel historie Korutanské.

---

[1]) P. J. Šafařík Starožitnosti slov. str. 452.

Nyní slyšme samé dějepisce novější, v kterou dobu každý z nich dle svého důvtipu příchod Slovanů do zemí illyrských pokládá.

Muchar praví, že Slované byli do severozápadní Pannonie, do Norikum a do Karnie r. 568 od Avarů uvedeni, když Longobardové z Pannonie odtáhli do Vlach, a že byli od nich mezi r. 592—595 opět do zemí vnitrorakouských postrčení, načež narychlo s náramnou prudkostí v nich se rozšířili. [1]) S kterýmžto míněním snáší se také Šafařík. [2]) Avšak tato domněnka jest zcela nepodstatná. Pavel Diakon, rozený Longobard, zůstavil nám zevrubnou zprávu o odtažení Longobardů (r. 568) pod králem Alboinem do Vlach, i byl by zajisté zaznamenal co příběh nad jiné hlučnější, kdyby Slované tehda aneb později do Pannonie a do Norikum byli přibyli. Nad to vyvrací se ta domněnka určitými svědectvími historickými, neboť čteme u Prokopa Caesarejského, že Slované již na začátku VI. století v Pannonii bydleli, a u Jornanda se dočítáme, že tam bydleli v 1. polovici téhož věku. Že by pak Slované byli mezi r. 592—595 od Avarů do Norikum postrčeni bývali a co prudká povodeň se tam rozhojnili, jest v odporu s vypravováním Pavla Diakona, dle něhož právě toho času (r. 595) Bavoři, udeřivše v malém počtu na Slovany, je pobili a mnoho kořisti jim pobrali, čehož by se zajisté nebylo stalo, kdyby smyšlenká Mucharova o současném velkém rozšíření Slovanů byla pravdivá. Přes to vzchází otázka, kam se při té obecné povodni slovanské poděli Keltové korutanští a kraňští, o nichž se tu úplně mlčí, kteří ale, jak Muchar na jiném místě praví, až do středověku se tu udrželi a s Němci v jeden národ splynuli? Snad že se na čas té potopy slovanské ukryli v nějaké arše Noemově a vystoupili potom zase na suchou zemi!

K domněnce Mucharově o přibytí Slovanů do Norikum r. 568 a 592 přidává se také Ankershofen, netají toho však, rovněž jako Šafařík, že vše zakládá se na pouhém domyslu, na samé podobnosti k pravdě, ježto výpovědí historiků souvěkých o

---

[1]) A. Muchar Versuch d. Gesch. d. slav. Völker an der Donau. Steierm. Zeitschrift 1825—30, VIII, 100, a téhož Geschichte v. Steiermark II, 20 a 25.
[2]) Šafařík Starožitnosti slov. str. 687.

tom nestává. [1]) Taktéž klade J. Thaler, dějepisec tyrolský, příchod Slovanů do Tyrol k r. 595, má ale přibylé tam Slovany za hordy loupežnické, jež prý vojvodové Bavorští Tasilo a Garibald II. zkrotili, vyhnavše je ze země až na nepatrný zbytek v údolí Pustřickém. [2])

Historiograf bavorský, M. Contzen, téměř ani netuší, že Slované v Bavořích bydleli; maje pak zemi Bavorskou za původně keltickou, žásne nad propověděním Gustava Schlesiera, že by Bavoři byli potomci Slovanů. [3])

Výše nežli historikové předešlí klade přibytí Slovanů do Norikum Fr. Pritz, spisovatel dějepisu Hornorakouského. Dle něho usadili se Slované v Pannonii a v Kraňsku již r. 344, a sesíleni novými příchozími, rozšířili se odtud pořičím řeky Dravy a Mury až ku pramenům Enže a Travné, byliť však prý jen dočasní kolonisté v Rakousích a vyhynuli tu potomně. [4])

Nejpozději přibyli Slované dle historiků novějších do Charvát. Podlé slovanských jmen místních z doby římské (na př. řek Sava, Drava, Krka, Kulpa, osad Sisek, Metule, Jablonica a j.) bydleli Charváti ve vlasti své od časů pradávných, ačkoli se co Charváté připomínají teprv ok. r. 634, kdež císař Heraklius je vyzval, aby mu pomohli vypuditi Avary z Dalmatska, což oni učinivše, místa, z nichž Avary vyhnali, svým lidem osadili. Císař Konstantin Porfyrogeneta, kterýž tento příběh vypravuje, nazývá je Charváty Bílé, jako je nazval Nestor, klada je ve svém Letopise mezi Srby a Korutany. [5]) Však novější spisovatelé přenášejí sídla Bílých Charvátů kamsi za Tatry, protože Konstantin Porfyrogeneta v jejich sousedství jmenuje Turky (Avary), i jsouť toho mínění, že Charváti teprv okolo řečeného r. 634 k vyzvání Herakliovu z krajin zatatranských vyšli a na řece Savě se usadili. Ale Konstantin Porfyrogeneta jmenuje vedlé Charvátů Bílých nejen Turky, nébrž i Francii a Saxonii, a jeho slova jsou vůbec tak zmatená, že si z nich nelze ničeho

---

[1]) Gottl. Freiherr v. Ankershofen Geschichte v. Kärnten. Klagenfurt 1851. II, 26. [2]) J. Thaler Gesch. Tirols. Innsbruck 1854. S. 56. [3]) „G. Schlesier denkt gar an die Slaven": M. Contzen Gesch. v. Baiern. I, 157. [4]) Fr. Pritz Geschichte des Landes ob d. Enns. Linz 1846. I, 154, 160 u. 214. — [5]) Výpis z Letopisu Nestorova viz v Dokladech.

vybrati. [1]) Mimo to bylo by velmi podivné, že by císař Heraklius na vyhnání houfu Avarů z Morlackého okršlku blíž Jaderského moře byl hledal pomoc za Tatrami někde na dalekém Dněstru, a nebyl by jí hledal na řece Savě u nejbližších sousedů? Tím méně bylo by lze vysvětliti, proč by obyvatelé úrodného Zatatranska k vůli císaři Herakliovi byli vlasť svou opouštěli a šli se bit s Avary vzdálenými, po kterých jim nic nebylo. Přes všechno to zdvíhá se domnění dotčených spisovatelů o zatatranském původu Charvátů tím, že by Charváti, pocházejíce někde od Dněstru, mluvili podnes rusky a ne charvátsky, jako Němci ve Spiši, jenž se tam v XIII. století přistěhovali od Rýna, mluví po tu dobu porýnsky, a Charváti, kteří v XVI. století z tureckých Charvát přišli na Drnoholecko do Moravy, mluví posud charvátsky.

Jest nám ještě připomenouti domněnku, pronešenou o přibytí Slovanů mezi Rumuny v Sedmihradsku a ve Valašsku. Také tam bydleli prvotně Slované, jakž svědčí Nestor, kterýž praví, že v dávné době Vlachové (t. j. Rumuni) vpadli na Slovany dunajské a mezi nimi se usadili, a jakž toho jsou zřejmou památkou hojná slovanská jména místní v oněch krajinách rumunských a množství slovanských slov od Rumunů přijatých, zvláště jména úřadův zemských a dvorských, na př. Veliký bán, Vel. dvorník, V. ključar, V. stolník, V. komorník, V. postelník, V. medeničar, župan, izpravník, námesník a p. [2]) Však dokt. F. Miklosich jest mínění opáčného, maje za to, že Dákové a Římané byli tu dříve, Slované pak že mezi ně přišli v VI. století po Kr. Zprávu Nestorovu zavrhuje Miklosich co pověsť nepodstatnou, kteréž by se prý mohlo přiložiti víry jen tehda, kdyby ji byl zapsal některý historik řecký. [3]) Ale mínění p. Miklosichovu jsou na odpor slovanská jména místní v krajinách rumunských; neboť kdyby Slované byli přišli mezi Rumuny, byli by již nalezli místní jména rumunská, a nebyli by měli potřebí, dávati osadám jmen slovanských; Rumuni pak, kteří Slovany v té zemi životem přečkali, byli by v paměti zachovali svá jména

---

[1]) Viz tu zprávu Konstantinovu dle plného znění v Šafaříkových Starožitnostech slov., str. 983, a úsudek Šafaříkův o ní ze spise Abkunft der Slaven níže v Dokladech. — [2]) Šafaříkovy Starož. slov. str. 610 a 378. — [3]) Fr. Miklosich Die slavischen Elemente im Rumunischen. Wien 1861. S. 2 u. 5.

rumunská a nikoli slovanská. Vůbec pak jest domněnka Miklosichova, že Slované přišli mezi Rumuny v VI. století, zcela libovolná, nezakládajíc se na ničem, ani na pověsti jaké koliv, tím méně na svědectví nějakého historika řeckého.

Muchar, Ankershofen a jiní spisovatelé výše jmenovaní chybují v tom, že pokládají dobu, kdy Slované v zemích illyrských ponejprv pod tímto jménem se objevují, za dobu jich se tam usazení, což u jiných národův se tak nepokládá. Němci připomínají se co Alemanné teprv v století III. a co Diutisce (Deutsche) teprv v VIII. století po Kr., aniž kdo pochybuje, že jsou v západní Germanii domovem od doby nepamětné. O Římanech nikdo nepraví, že by ve Vlaších obývali teprv od té chvíle, co se jmenují „Římané“, poněvadž se ví, že již mnohem dříve byli v držení té vlasti, nazývajíce se Latini. Totéž rozumí se o Řecích, kteří po dávné věky v Řecku bydleli, slovouce Heleni. — Proč to má jenom u Slovanů býti jináč? — Protož jmíni buďte Slované za obyvatele zemí illyrských ne od té chvíle, co ponejprv byl slyšen lomoz oštěpů a břinkot mečů jejich v boji s Avary a Franky, alebrž od chvíle té, co se objevují v jejich zemích památky jazyka slovanského, ať sluli již tehda Vinidi nebo Kelti!

Doklady.

I.

Výpisy ze spisovatelů,

kteří mají Slovany západní za předhistorické obyvatele Germanie a Illyrie.

1. Nestor. (R. 1113). [1])

O přibytí Slovanů na Dunaj, do Moravy, do Čech, do Polska a do Pomořan.

Z jeho Letopisu Ruského, vyd. od Karla Jar. Erbena. V Praze 1867, str. 3.

Po mnohých pak časích (t. j. od smíšení jazyků) usadili jsou se Slované po Dunaji, kde nyní jest Uherská země a Bulharská; od těch Slovanův rozešli se po zemi, a nazvali se jmény svými, kde na kterém místě se usadili: jakož přišedše usadili se na řece jménem Morava, i nazvali se Morava (t. j. Moravané) a jiní Češi jmenovali se; a též Slované jsou také Charváté Bílí i Srbové i Korutané. Když pak Vlachové byli vpadli na Slovany na Dunajské a usadili se mezi nimi i násilí jim činili, tehdy ti Slované, přišedše usadili se na Visle, i nazvali se Lechové, a z těch Lechův (někteří) nazvali se Polané, a jiní Lechové Lutici, jiní Mazovšané, jiní Pomořané. A tak i tito Slované, přišedše usadili se po Dněpru, a nazvali se Polané, a jiní Dřevané, proto že se usadili v lesích. — — Tak rozešel se národ Slovanský; a odtud i písmo nazváno jest slovanské.

2. Kosmas. (R. 1124. [2])

O přibytí Čechů do země České.

Z Kosmovy Kroniky České, vyd. od R. Koepke. Pertz Mon. Germ. XI. 39.

1. Post diluvii effusionem, post virorum maligna mente turrim aedificantium confusionem, humanum genus, quod tum fere constabat in 72 viris, pro tam illicitis et temerariis ausis cum divina ultione quot capita virorum tot in diversa linguarum genera dividerentur, sicut historica relatione didicimus, unusquisque eorum vagus et profugus, longe lateque disperse, per diversa spacia terrarum errabant, ac de die in diem corpore decrescentes, in generationes et generationes multipliciter crescebant. Unde humanum genus, Dei nutu omnia disponente, in tantum diffusum est per orbem terrae, ut post multa saecula tandem has etiam in partes deveniret Germaniae.

---

[1]) Nestor, naroz. r. 1056 v Kyjově, nejstarší kronista ruský a vůbec slovanský. Co mnich kláštera Pečerského v Kyjově sepsal Letopis Ruský, jenž jde až do r. 1113. Zemř. ok. r. 1116. — [2]) Kosmas, děkan kapituly Pražské u sv. Víta, nar. ok. r. 1045. Sepsal latinsky Kroniku země České od nejstarších časů až do r. 1124. Pro pěknou, místy básnickou řeč, kterėž v té kronice užil, dáno mu jméno českého Herodota. Zemř. 21. října 1125.

2. In divisione orbis secundum geometricos Asia nomine sub suo dimidium mundi obtinuit, et dimidium Europa et Africa. In Europa sita est Germania, cujus in partibus versus aquilonalem plagam est locus late nimis diffusus, cinctus undique montibus per gyrum, qui mirum in modum extenduntur totius terrae per circuitum, ut in aspectu oculorum quasi unus et continuus mons totam illam terram circumeat et muniat. Hujus terrae superficiem tunc temporis vastae tenebant solitudines nemorum sine habitatore hominum; nimis tamen sonorae erant examinibus apum et diversarum modulationibus volucrum.

Ferae silvarum innumerae ceu maris harenae, vel quot sunt stellae in aethere, nec ab ullo perterritae errabant per devia terrae, et bestiarum gregibus vix sufficiebat tellus. — — — Has solitudines quisquis fuit ille hominum — incertum est quot in animabus — postquam intravit, quaerens loca humanis habitationibus oportuna, montes, valles, tesqua, tempe visu sagaci perlustravit, et ut reor, circa montem Rip, inter duos fluvios, scilicet Ogram et Wlitavam, primas posuit sedes, primas fundavit et aedes, et quos in humeris secum apportarat,[1]) humi sisti penates gaudebat. Tunc senior, quem alii quasi dominum comitabantur, inter cetera suos sequaces sic affatur: „O socii non semel mecum graves labores per devia nemorum perpessi [2]), sistite gradum [3]), vestris penatibus litate libamen gratum, quorum opem per mirificam hanc vobis olim fato praedestinatam tandem venistis ad patriam. Haec est illa, haec est illa terra, quam saepe me vobis promisisse memini, terra obnoxia nemini, feris et volatilibus referta, nectare mellis et lactis humida, et ut ipsi perspicitis, ad habitandum aere jocunda. Aquae ex omni parte copiosae, et ultra modum piscosae. Hic vobis nihil deerit, quia nullus vobis oberit. Sed cum haec talis, tam pulchra ac tanta regio in manibus vestris sit, cogitate aptum terrae nomen quod sit.“ Qui mox quasi ex divino commoniti oraculo: „Et unde, inquiunt, melius vel aptius nomen inveniemus, quam, quia tu o pater diceris Boemus, dicatur et terra Boemia?“ Tunc senior motus sociorum augurio, coepit terram osculari prae gaudio, gaudens eam ex suo nomine nuncupari; et surgens ac utrasque palmas tendens ad sidera, sic orsus est loqui: „Salve, terra fatalis, mille votis quaesita nobis, olim diluvii tempore viduata homine, nunc, quasi monimenta hominum, nos conserva incolomes, et multiplices nostram sobolem a progenie in progenies.“

3. Dalimil. (R. 1314).

O zmatení jazyků při věži Babilonské a o příchodu Čecha do Čech.

Z Kroniky Dalimilovy, vydané od V. Hanky. V Praze 1851. Str. 5—8.[4]).

Babilonská věž. Srbové.

Když veškеn lud pro svú vinu
kromě osmi vodú zhynu,
tu ti, již biéchu ostali,
ote vzchoda słunce vstali,
ku poledňu vzdy sě brachu,
nebo biéchu płni strachu:

[1]) Virgil. Aen. VI. 598, — [2]) Horat. Od. I. 7, 31. — [3]) Virgil. Aen. VI, 465. — [4]) Kronika Dalimilova, jinak Boleslavská zvaná, sepsána jest od neznámého spisovatele na začátku XIV. století.

potopy sě vezde bojiéc,
sami sobě v tom nevěřiéc.
Když na jednom poli biéchu,
jemuž Senaar dějechu,
tu nemúdrú radu vziéchu,
a právě podobnu k smiéchu,
řkúc: Postavmy věžu sobě,
ta buď vzvýši až do nebe.
A když tu věžu dělachu,
tvrdými cihlami stlachu,
kli miésto vápna jmějiéchu,
všickni iednu řeč mluviéchu.
Bohu sě diélo nesmíli,
on jich jazyky tak zmýli,
že bratr bratru nerozumě,
ale každý zvláštňu řeč jmě.
Tak svého diéla přestachu,
a druh ot druha sě brachu.
Každý sobě vlasť ustavi,
ot těch vznidú rózní nravi.
Osobichu sobě země,
jakž i dnes jmá každá své jmě.
Mezi jinými Srbové
ottud, kdež bydlé Hřekové,
dle moře sě usadichu,
až do Rýna sě vzplodichu.

Čech.

V Srbském jazyce jest země,
jiéžto Charváti jest imě.
V tej zemi bějéše lech,
jemuž jmě dějechu Čech;
mužobojstva sě dočini,
pro něž svú zemiu provini.
Ten Čech jmějiéše bratróv šest,
pro něž jmějiéše moc i česť,
a ot nich mnoho čeledi,
jiéž jednej noci osledi.
I vybra sě s všemi z země,
jiéž biéše Charváti imě,
i bra sě lesem do lesa,
diédky své na pleci nesa.
A když dlúho lesem ide,
k velikému hvozdu přijde,
stešče sè čeledi jeho,
vece: „Běda skutka mého!
že jste pro mě v tejto núzi,
vaši domi, hustí luzi.“
I vece Čech k svému sboru:
„Podejděm pod tuto horu,
dětem, skotu otpočinem,
a snad sě tu s túhú minem.“
Pak zajtra u pravej zoře
by Čech sám jedin na tej hoře,
z niéž všuoku zemiu ohleda,
a dále jim jíti neda,
řka: „Jmámy zemiu po svej vóli,
budú nám zde plni stoli,
zvěři, ptákóv, ryb, včel dosti,
ot nepřátel dost tvrdosti,
jak by sě na púšči stało,
kdež by nic nepřekažało.“
Ale že s tej hory zřechu,
protož tej hoře Řip vzděchu.
Prvé chleba nejmějechu,
maso a ryby jeděchu.
téhož léta luh skopachu,
druhého rádlem zorachu.
Že jich starostě Čech děchu,
proňž tej zemi Čechy vzděchu.

4. Přibík Pulkava. (R. 1375). [1])

O přistěhování se Slovanů do Evropy.

Z Pulkavovy Kroniky České, vyd. od Frant. F. Procházky. V Praze 1786, str. 13.

Když synové lidští na poli Senaar tak řečeném po potopě nepamatovali, ani rozumem svým srozuměli slibu božímu, jenž k Noe Otci jich učinil byl

[1]) Přibík z Hradenína, nazván Pulkava, byl správce školy u sv Jiří a potom farář v Chudenicích. Přeložil Kroniku Českou, od neznámého skladatele

a řka: „Již nikoliv nezahladím světa potopami vodními, a stvoření všelijakého, ale položím duhu mou v oblacích nebeských, i bude zaslíbení mezi mnou a zemí.“ Ale oni nedoufání k Bohu majíce, bojíce se opět budoucí potopy, pro bázeň, města a věže na velmi velikou výsosť dělati jsou se snažili. Tehdy pak všemohoucí Bůh tresce jich nemoudrosť, a velebnosť své božské moci ukazuje, na tom místě i hned jazyky jejich ve dva a v sedmdesát řečí rozdělil jest. A protož ta jistá věže jest jmenována Bábel, ježto se vykládá jazykův zmatení. Tu jest na tom místě jedna řeč slovanská, ježto nedobře slavanská slove, počátek svůj vzala. Od kteréžto jisté řeči lidé toho jazyka Slované jsou nazváni; nebo v jich jazyku „Slovo“ latině se dí *Verbum*, a slova latině *Verba* slovou. A tak od Slova neb od Slov nazváni jsou ti lidé Slověné.

O průchodu těch lidí, a o osobení zemí rozličných.

Protož ti jistí Slověné, odšedše z toho jistého pole, jdouce skrze Kaldejskou zemi i přišli jsou do té země, v níž nyní Řekové přebývají. Potom další průchod činíce jedním mořským výtažkem neb zátokou podlé většího moře vešli jsou do Bizancie, ježto nyní Konstantinopolis slove, a do těchto zemí, to jest, do Bulgarie, do Rusie, do Servie, do Dalmacie, do Charvát, do Bosiny, do Korytan, do Štyrie a do Karnioly, v kterýchžto zemích až do dnešního dne přebývají. Takž pak i byl jest jeden člověk v Charvátích, jménem Čech, jenžto pro vraždu nad jedním pánem znamenitým učiněnou z těch krajin z Charvátské země postoupiv i s bratřími a s tovaryšstvem svým bral se jest hledat sobě vlasti nové, v nížto by bezpečně bydliti mohl. A tak s místa na místo bera se až k Dunaji přišel jest odtud. Pak bral se jest do té vlasti, ježto nyní Čechy slovou česky, a německy Böhmen; nazvána jest tato země Bohemia latině od jména Božího, neb v slovanském jazyku od toho jména Bůh „Bohemia“ se jmenuje i v Českém také. A tak tím výkladem od jména Božího Bohemi neb Čechové jsou řečeni. Bohemia latině se dí, a slovansky Čechy, takž od prvního bydlitele Čecha nazvána jest Čechy tato země.

Bratr pak Čechův nebo tovaryš, jménem Lech, jenž s ním přišel byl, přešel jest přes Sněžné hory, ježto Čechy dělí s Polskem. I uzřel jest velmi velikou a dlouhou, až do moře, rovinu, i posadil se jest tu, a tak pokolením svým naplnil ji. Toto také jest znamenati, že co v slovanském jazyku roveň polská (polní) jest, to se jmenuje „*Campi plani.*“ A tak ta země i nazvána jest Polsko od veliké rovně polské, neb v ní dědina (statkové pozemní) velikým rovnem leží. Potom pak z jeho pokolení někteří brali jsou se do Rus, do Pomořan, do Kašubie, až právě do Dancké země a do končin mořských na půlnoci. A tak všecko Rusko naplnili sebou, i dělali a orali tu. Jiní pak opět z Čech brali jsou se k té vodě, ježto Morava slove, a tu jsou

---

r. 1374 z nařízení cís. Karla sepsanou. Zemř. r. 1380. Bylť poslední kronikář český, jenž měl Čechy za první obyvatele země České; po něm již všichni přidali se k mínění Aeneáše Sylvia (r. 1458) a Martina Kuthena (r. 1539), že před Čechy tu byli Němci a Gallové.

sobě Moravu osobili. Brali jsou se také do Míšně, do Budišníka, do Bramburka, do Lužanska, a v těch ve všech zemích přebývati počali. Tyto všechny krajiny byly jsou porostlé a přebyvatele v sobě žádného neměly, ježto jsou Slované dělati začali, a v nich přebývati, jakžto i dnešní den přebývají.

5. August Ludvík Schlözer. (R. 1771.) [1]

Že Slované jsou první obyvatelé zemí od moře Jaderského až k moři Baltickému.

Ze Schlözrova spisu: Allgemeine Welthistorie. 31. Theil. Halle 1771. II. Allgemeine nordische Geschichte. 2. Die Slavische. S. 229.

Deutschlands östliche Hälfte, vom Ausflusse der Elbe an bis an's adriatische Meer herunter, war von jeher, das ist, soweit man in der Geschichte mit Gewissheit und Wahrscheinlichkeit rückwärts gehen kann, von Slavischen Völkern bewohnt; allein sie erscheinen erst spät, und nicht vor dem VI. Jahrhundert, in der Geschichte von Deutschland. Die Römer kannten dieses grosse Land eigentlich nur bis an die Donau und den Rhein; alles was jenseits dieser beiden Flüsse tief im Lande lag, war für sie eine *Terra incognita.* Aber als sich das Reich der Franken erhob, da breitete sich erst Tag und Helle über diese Gegenden aus. Thüringen und Sachsen, zwei Völker im Herzen von Deutschland, erscheinen auf dem Schauplatze; und hinter jenen kommen Serben, hinter diesen aber Linonen, Polaben und Obodriten zum Vorschein. Die deutschen Kaiser drangen immer tiefer ein, bis endlich Heinrich der Löwe von Sachsen aus, und Albrecht der Bär von Brandenburg aus, alle Slavischen Völker bis an den äussersten Norden von Deutschland, unter ihre Botmässigkeit und in die Annalen brachten. —

Hier ist ein alphabetisches und beinahe vollständiges Verzeichniss dieser neuen Slavischen Völkernamen, aus Crügers Originibus Lusaticis, p. 159—165: 1. Brizani, 2. Circipani, 3. Dalemincii, 4. Ditivonii, 5. Havelani, 6. Kissini, 7. Lebusii, 8. Lutitii, 9. Luzici, 10. Lingones, Lini, 11. Lucikawci, 12. Maruani, 13. Milziani, 14. Obotriti, 15. Pomorsci, 16. Polabi, 17. Praedenecenteni, 18. Poëmanni, Behemi, 19. Rani, 20. Rhedarii, 21. Slavi, universae gentis nomen. 22. Sitini, 23. Sorabi, 24. Stoderani, 25. Tollenses, 26. Varnavi, Varini, 27. Ucri, 28. Weletabi, 29. Wagri, 30. Wilzii, 31. Winuli, 32. Wuloini.

---

[1]) August Ludvík Schlözer nar. jest d. 5. července 1735 v Jaxtstedtu ve Würtembersku, studoval theologii a lékařství, byl pak vychovatelem ve Stokholmě, Upsale a v Petrohradě, kdež se stal profesorem historie. R. 1767 povolán opět za profesora politiky na univ. Gottingskou. Jeden z nejdůmyslnějších historiků předešlého století. Sepsal Dějiny severních národů a Dějiny obecné krom mnoha jiných spisů; také přeložil Letopis Nestórův do němčiny. Zemř. 9. září 1809.

In aller Welt, wo kam dieser Schwall von neuen Völkernamen her, von denen kein Grieche, kein Römer, all seine Tage gehört hatte? — entweder die Alten kannten diese Völker, aber nur unter andern Namen. Dies ist was sehr gewöhnliches. Oft kommt Ein und eben dasselbe Volk in einem Jahrtausend bei Reisebeschreibern und Annalisten unter zwei, drei und mehreren Namen vor. Vielleicht führten die Römer in Pannonien, in Carnien, in Norico, mit wirklichen Slaven öftere Kriege; aber sie nennen sie nur nicht Slaven. Vielleicht waren Radegast's Scythen ächte Slaven; denn der Name des Anführers wenigstens ist rein slavisch. Oder die Alten waren überhaupt in ihrer Erdkunde nicht bis an diese Länder gekommen; folglich wussten sie auch von ihren Einwohnern nichts, so wenig als von den Einwohnern von Nord-Amerika und Japan. Oder sie sind in neueren Zeiten erst eingewandert. — Aber warum wählt man durchgängig just diesen dritten Fall, da doch die beiden vorhergehenden der Frage schon ein völliges Genüge thun? Warum wählt man ihn ohne Noth, und ohne alle Unterstützung von Seiten der Geschichte? Warum sollen die Slaven durchaus keine Stammvölker von Deutschland, sondern erst im V. Jahrhunderte, vom Caucasus und von der Wolga her, eingewandert sein?

Krainer. — Der Name Krain ist rein Slavisch und vermuthlich ist er mit Carnia, dem alten Namen, den das Land schon zur Zeit der Römer trug, einerlei. Machen diese Umstände es nicht höchst wahrscheinlich, dass auch schon zu der Römer Zeiten hier Slavisch gesprochen worden, und folglich die Wenden nicht erst nach dem J. 548 hier eingewandert, sondern die alten ächten Carnier sind? Zudem ist das ganze Land gebirgig; von jeher aber haben sich alte Sprachen und alte Völker am leichtesten auf Gebirgen erhalten, wie die Kymren in Wales und die Arnauten in Epirus. — Die Veneten im adriatischen Meere sind von jeher für Slaven oder Wenden gehalten worden; allein man hatte keinen andern als den Rudbeckischen Beweis, die Aehnlichkeit des Namens dazu. Sind hergegen die Carnier ihre nächsten Nachbarn uralte Slaven, so wird die Vermuthung nicht nur erträglich, sondern auch stark. Der ganze Strich vom adriatischen Meere, in gerader Linie bis an die Ostsee hinauf, ist von Slaven bewohnt; und Veneter an der westlichen, wie Illyrier an der östlichen Küste jenes Busens, schliessen an Carnier an. —

6. Jan Erich Biester. (R. 1810.) [1]

Že Slované jsou první známí obyvatelé zemí na Moři Východním.

Waren die ersten Bewohner der brandenburgisch-preussischen Länder an der Ostsee Slaven oder Deutsche? Vytištěno ve spise: Abhandlungen der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften in Berlin. Aus den J. 1804—1811. Berlin 1815. S. 100—130.

---

[1]) Jan Erich Biester, nar. r. 1749 v Lubeku, byl ředitelem král. biblioteky v Berlíně. Oddav se studiím dějepisu a literatury zřídil se slovútným

Was ehedem gar keine Frage war, ist zu einer sehr zweifelhaften geworden, seitdem die historische Kritik durch einen vortrefflichen Geschichtslehrer auch diesen Gegenstand näher beleuchtet hat. In den vorigen Jahrhunderten stimmten fast alle Historiker Deutschlands überein, dass im Norden und Osten ihres grossen Vaterlandes, und den angränzenden Gebieten, zuerst deutsche Völker gewohnt hätten. Demzufolge wurden und werden meist noch genau verzeichnet die Namen und Sitze alter deutscher Stämme in Mecklenburg, Pommern, Brandenburg, Preussen, Schlesien. Erst spät erhoben sich hingegen bedeutende Einwendungen, die Niemand so bündig und scharfsinnig vorgetragen hat, als der um mehrere Fächer der historischen Wissenschaft hochverdiente Schlözer, der nicht blos der gründlichste Vertheidiger, sondern der eigentliche Stifter der entgegengesetzten Meinung ist: dass nämlich, so weit alle Geschichte reicht, keine frühere Bewohner dieser Gegenden bekannt sind, als slavische Völker, längs der Ostsee, von Lübeck bis Danzig und die Oder hinauf von Stettin bis Teschen.

Seitdem also ist dieser Punkt unserer Geschichte streitig, obgleich nicht zu einem ausführlichen gelehrten Streite gediehen. Nur J. Thunmann begann eine eigene Widerlegung Schlözers.[1]) — Um diese Frage wieder anzuregen, trage ich meine Ansicht vor, welche gänzlich abweicht von den Behauptungen Beck's und Adelung's, zu denen sich auch Gatterer, Mannert, Reitemeier und Andere gesellen.

I.

Die eigentliche gewisse Geschichte des nördlichsten Deutschland beginnt erst im VIII. Jahrhundert — mit den Kriegen Karls des Grossen. — Als Karls wiederholte Feldzüge gegen die Sachsen ihn immer weiter führten, trat er auch in Berührung mit den Bewohnern der hintern Landstriche; und da ein Theil derselben sich an die Franken anschloss, so fehlte es dem Eroberer nicht an Veranlassung zu Kriegen, zu Bündnissen, zu Beschwerden und zur Unterjochung. Und welche Menschen fand man hier? Undeutsche, Unchristen, Slaven genannt, oder bestimmter Wenden, in vielfache Stämme getheilt, jeder mit besonderen Namen. — —

II.

Die entgegengesetzte Behauptung lautet: „Gerade in diesen Gegenden haben lange vor den Slaven (800 oder 1000 Jahre früher) Deutsche gewohnt: Sueven, Semnonen, Gothen, Wandalen, Burgundionen, Longobarden,

---

pedagogem F. Gedikem nejprvé časopis Monatschrift (1783) a potom Berlinische Blätter (1797), časopisy tehda velmi oblíbené, a přeložil Barthelemyho Cestu mladého Anacharsisa a některé rozpravy Platonovy. Byl jeden z nemnoha spisovatelů německých ke Slovanům spravedlivých, vysvědčiv to chvalitebně pojednáním, z něhož tu podáváme výpis. Zemřel r. 1816. [1]) J. Thunmann Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischer Völker. Berlin 1772.

wie die Alten [illegible] die Römer [illegible]. Ob sie ihn wirklich bezwangen? — Ein grosses Bedenken erregt es schon, dass die Eroberungen der Römer nicht über die Elbe gingen, dass kein Fall bekannt ist, wo ein römischer Fuss die Ostseeküste betrat; und doch — eine so genaue Angabe der verschiedenen Völkerschaften, dass man auf einen recht lange dauernden Umgang schliessen müsste. Jenen Nichtbesuch dieser Landstriche lehrt das Stillschweigen aller Nachrichten hinlänglich; und dazu bestätigt ihn Strabo (Geogr. p. 291) ausdrücklich. Oder mehren sich etwa die Nachrichten späterhin? Gerade das Gegentheil. Schon 80 Jahre nach dem Geographen kannte man in Rom kaum die Elbe selbst mehr (Tacitus Germ. c. 41 „Albis, flumen inclytum et notum olim, *nunc tantum auditur*"), geschweige was hinter ihr lag. Und aus diesen Römern sollen wir den älteren Zustand unserer Gegenden lernen! — —

Man möchte fragen, was unsere Gelehrten zu der raschen festen Annahme einer solchen Unwahrscheinlichkeit (o Němcích co prvních obyvatelích) vermochte. Fast scheint nicht bloss etwas Wissenschaftliches hiebei zu Grunde zu liegen, sondern das sorgende Gefühl einer an sich löblichen Vaterlandsliebe. Man fürchtet vielleicht eine zu grosse Beengung, wenn Slaven die ganze östliche Hälfte bewohnten, und wenn im Westen Kelten oder Gallier stark hereingedrungen waren; blieb dann auch in Deutschland Raum genug für die Deutschen selbst?

Oder es verdriesst einen patriotischen Norddeutschen, von slavischer Abkunft zu sein. Man erzählt, dem ähnlich, dass die Ungarn es übel empfanden, von Finnen abzustammen, bis man ihnen sagte, dass sie dann nur die Wahl hätten, Kalmücken zu ihren Voreltern zu nehmen. Es ist auffallend, wie Adelung die Slaven herabwürdigt, wobei er den nie erhörten Satz vorträgt (Directorium, S. 30, Aelteste Gesch. d. Deutschen, S. 13): dass, da alle Europäer aus Asien, also von Osten gekommen seien, diejenigen Völker die besseren und kultivirteren wären, die am weitesten westlich rückten, mithin sich das Urtheil über die Finnen und Slaven von selbst ergäbe. Als wenn die Menschen eine Waare wären, die durch das Verfahren gewönne! — Adelung will sogar, dass die Slaven den ihnen so oft beigelegten Schimpfnamen Hund müssten verdient haben, da doch Hassen und Schimpfen sich wohl hinlänglich erklärt aus der angeerbten Erbitterung zwischen benachbarten feindlichen Völkern, aus der schneidenden Verschiedenheit in Sprache, Religion und Sitten. Man höre dagegen die deutschen Geistlichen selbst, gerade über die damaligen Heiden, deren Ungestüm sie oft schrecklich hart erfuhren. (Tu klade chvalné svédectví o Slovanech Adama Bremského, Histor. eccl. II., 12 a Helmolda, Chron. Slav. I, 1 §. 5.) Wie viel Gercken und Möhsen zum Lobe der Wenden, alles mit den Worten christlicher Zeitgenossen belegt, anführen, ist bekannt. Ueberhaupt kann ja eine zahlreiche, industriöse, Schiffe, Seehäfen, Städte, Tempel bauende, Handel, Künste und Ackerbau emsig treibende, dabei zugleich kriegerische Nation weder als unmenschlich dumm, noch unmenschlich roh vorgestellt werden, obgleich sie in ihrer Lebensart manches Anstössige für Fremde haben mag. Und wie gebildet waren denn, in Verstand und Sittlichkeit, damal die Norddeutschen selbst!

III.

Dass diese recht brave wendische Nation hier lebte, hier vorgefunden ward, als die fränkischen Sieger durch Sachsen zuerst in das hiesige Land eindrangen, hat noch Niemand bezweifelt, selbst der strengste Anhänger der alten Meinung nicht. Jedes Blatt der damaligen Geschichte lehrt es. Der Name unserer Mark erinnert uns stündlich daran. Auch die Sprache des Volkes, nahe verwandt mit den vielfachen anderen Mundarten der slavischen Nation, ist bekannt genug; und sie lebt noch bei uns in Eigennamen der Menschen und der Orte, in mehreren beibehaltenen Wörtern, ja selbst im Munde mancher Bewohner des Landes.

Wie also? Slaven wohnten ausgemacht hier, und doch soll auch die ganze Menge deutscher Völker denselben Landstrich inne gehabt haben? Dies ward so vereinigt: die Letzteren zogen weg und jene Ersteren rückten an ihre Stelle. Hievon erzählt kein Einheimischer, kein Nachbar, kein Römer etwas; es ist ein Schluss, ein Schluss aus Noth. Auf die Frage: wann dies geschah? lautet die Antwort, wiederum durch einen Schluss: seit dem V. Jahrhundert. Damals brachen viele deutsche Stämme auf; so werden auch wohl die Sueven und Vandalen an der Ostsee damals Lust bekommen haben, weiter, bis endlich nach Spanien und nach Afrika zu ziehen. — An sich beides nicht unmöglich. — Allein ist es erlaubt, Schlüsse statt Facta, blosse Hypothesen, ohne oder gar wider historische Angaben, als reine Geschichte vorzutragen? Wahrlich sie reichen nicht weit, und verwickeln bei genauer Ansicht bald in neue Noth. Hier nur einige ganz unauflössliche Schwierigkeiten.

Adelung will die Norsavos erklären, welche im J. 543 vorkommen. „Es sind, sagt er (Directorium S. 57), die Sueven, welche ursprünglich jenseits der Elbe nach der Ostsee zu wohnten, und . . . Bei der Völkerwanderung zog auch von ihnen ein Theil aus, und liess sich an der oberen Donau nieder, wo sie noch jetzt unter dem Namen Schwaben bekannt sind. Die Zurückgebliebenen bekamen den Namen Nord-Schwaben.“ Also Nor-Savi. Als wenn je die Schwaben, Sueven, irgendwo Savi genannt wären. — Ein Umstand darf nicht übergangen werden, bei diesem Sprachforscher. Die vorher abgebrochene Stelle heisst: „wohnten, und von welchen der ganze deutsche Hauptstamm von der höhern Mundart den Namen hatte.“ Adelung nämlich dringt auf den uralten Unterschied unserer zwei Hauptdialekte: das voll- und hochtönende Oberdeutsch, und das weichere Nieder- oder Plattdeutsch, aus deren Gränzberührung und Vermischung späterhin das Hochdeutsch, unsere jetzige Schriftsprache, erwuchs. Nach diesem gegründeten Unterschiede getraut er sich sogar die Völker Deutschlands zu ordnen, unter die zwei grossen Abtheilungen: Sueven, Un-Sueven (älteste Gesch. d. Deutschen. Abschn. 6 u. 8). Eine beifallswürdige Idee, die allein schon auf die richtige Lösung unserer Frage führen müsste. Aber nein! Denn jene Hochredenden, deren Mundart sich auszeichnet durch die ihr eigene Fülle des Mundes, durch ihre Neigung zu Hauch- und Blaselauten, zu harten und verdoppelten Konsonanten, zu tiefen Vokalen- und Doppellauten; wer sind sie und wo wohnten sie? Es sind, sagt Adelung, die Sueven und Alemannen, nebst ihren Stammverwandten,

und sie hatten ihren Sitz, von den ältesten Zeiten bis in's VI. Jahrhundert in den niedern Gegenden an der Ostsee. Diese tönende, hohe, fast schweizerische Mundart bildete sich am flachen See-Ufer! Unbegreiflich, ja wahrhaft widernatürlich, dass die Beschaffenheit des Landes nicht Einfluss auf die Sprache gehabt haben soll, wie sich doch allenthalben zeigt, namentlich auch bei den Griechen, deren Dialekte eben in dieser Rücksicht Gedike sehr glücklich mit den deutschen Mundarten verglich. Der innere Kampf, den diese Behauptung Adelung muss gekostet haben, wird völlig überwältigt durch den Eigensinn, womit er, noch nach Schlözern, durchaus des Plinius Sueven und unsere Schwaben in Mecklenburg und Pommern finden wollte.

Ich kehre zu Obigem zurück, um eine noch grössere Unwahrscheinlichkeit anzudeuten. Also die deutschen Bewohner der hiesigen Gegenden zogen erst im V. und VI. Jahrhunderte weg: die Longobarden, sagt Adelung, aus Lüneburg und der Altmark im J. 568 nach Italien, die Nordschwaben von der Ostsee gar nur im J. 594 in das südlichere Deutschland. Was fand man aber seit dem VI. im VII. und im VIII. Jahrhundert, an jenem Meere und auf der ganzen Osthälfte Deutschlands, ja Europa's? Eine Slaven-Welt. Nicht nomadisch ziehend, nicht erst Plätze suchend, oder mit älteren Einwohnern darum hadernd, erscheinen hier die Slaven und namentlich unsere Wenden, sondern weit ausgedehnt, fest sitzend, mit eingerichteter Verfassung, in verschiedener Regierungsform, mit geordneter Religion, mit Beschäftigungen und Genüssen des Lebens, wie sie nur jene Zeit in jenen Gegenden gewähren konnte, kurz im preiswürdigem Wohlstande ihrer Handelstädte, ihrer Felder, ihrer Seehäfen, ihrer Volksmacht. Wer kann bei einigem Nachdenken über Ansiedeln neuhergezogener Nationen, unter solchen Umständen noch an einem vieljährig ruhigen Besitz zweifeln? Wer kann noch fragen wollen, sagt Spittler, wann und woher ein Volk eingewandert sei, das einen solchen Platz auf Erden einnimmt? Da weder Geschichte, noch sichere Tradition in jene Zeiten hinaufreicht, wo sich die ersten Hauptmassen der Völkerschaften bildeten.

IV.

Ein negativer Beweis, aus dem Stillschweigen, scheint hier nicht bloss zulässig, sondern hoch beachtenswerth. Wenn die nicht bei den Deutschen beliebten Slaven, die man allhier im VIII., anderwärts im VI., VII. Jahrhunderte traf, erst fremde Ankömmlinge waren, Verdränger der frühern Eigenthümer, Unterdrücker der dort gelassenen Ueberreste (denn auch solche nimmt man, wiederum willkührlich an); wie kömmt es doch, wie ist es begreiflich, dass die Deutschen in ihren Erzählungen, in ihren Händeln mit den Slaven, dies nie sagen? nicht von jenen zurückgebliebenen Deutschen daran erinnert wurden, die es ja aus gar nicht langer Zeit von Mund zu Mund wissen konnten, wissen mussten? Nirgends aber eine Spur davon, nirgends ein Zweifel, als ob den Slaven nicht ursprünglich, nicht von Anfang an, das Land gehört hätte, nirgend ein Vorwurf unrechtmässigen, späteren gewaltsamen Besitzes. Wie man sie im Herzen hassen und in Reden schmähen mochte, man gab ihnen die Ehre, immer zu sagen und zu schreiben und sich selbst zu

betiteln: *per totam Slaviam,* nie etwa *per Norsaviam, per Alemanniam septentrionalem* oder *orientalem.* Slaven-Land, Wenden-Land waren und blieben die feierlichen kanzleimässigen Benennungen. Die Herzoge von Mecklenburg nannten einen Theil ihres Gebietes das Fürstenthum Wenden und schrieben sich auch davon. Das Oberhaupt der Ballei Brandenburg bei uns hiess ehedem Meister im Slavenlande und bis auf diesen Tag (im J. 1810) nennt er sich: des ritterlichen Johanniter-Ordens in der Mark, Sachsen, Pommern und Wendland Meister. In keinem Briefe Karls und der folgenden Kaiser über die hier angelegten Bisthümer kömmt ein auf andere Weise zu deutendes Wort vor; hingegen heisst es bestimmt, als Kaiser Otto I. im Jahre 949 Brandenburg stiftet: *In terra Sclavorum,* und als 20 Jahre darauf Erzbischof Hatto von Mainz diesen brandenburgischen Bischof aus seinem Sprengel entlässt, und nach Magdeburg reiset: *Sclavorum gentes ultra Albiam et Salam.* — So musste wohl einzig diese Benennung bleiben, da man sie in den ersten Urkunden fand, und bei den ältesten Annalisten und Chronikschreibern, die sonst doch, nach allbeliebter Sitte, im Anfang ihrer Geschichten bis zur Schöpfung der Welt oder zur Arche Noah's aufsteigen, um von einem Volke und Lande zu sagen, was sie über dessen frühere Beschaffenheit nur irgend gehört und gelesen haben, oder aus eigener Vermuthung aufzutreiben wissen. Adam, Helmold, Arnold, oder wer es sei, keiner spricht bei seinen ausführlichsten Beschreibungen der Wenden von Deutschen vor ihnen, oder noch unter ihnen.

Eben so die Ausländer. Nicht mit dem bekannteren Deutschland standen in älteren Zeiten die hier ansässigen Völker in Verkehr, wohl aber mit ihren Nachbarn diesseits und jenseits der schmalen Ostsee. Aus welchen Nachrichten oder Volkssagen Saxo Grammaticus auch geschöpft haben mag, genug, er erzählt sehr viel und umständlich von den Kriegen unserer Vorfahren in Jütland, Fünen, Schonen, wobei die Dänen bald mit Schiffen aus ihren Inseln und zugleich mit Landmacht aus ihren Halbinseln hieherkamen, bald wieder im eigenen Gebiete Angriffe und Niederlagen uud Verlust ganzer Provinzen erlitten. Welche Völker hat er nun hier vor Christi Geburt und 300 Jahre nach Christo[1]), das heisst, gerade in den Zeiten, wo noch keine Wenden, sondern Sennonen, Sueven und andere germanische Stämme an der Ostsee gewohnt haben? Saxo nennt einzig Slaven (Sclavi). Nahm er die erwähnten, von Niemand sonst gekannten, mitunter seinem Volke nachtheiligen Erzählungen aus Urkunden, wenn auch nicht gleichzeitigen, aus Liedern oder (was doch kaum glaublich ist) aus eigener Erdichtung, immer bleibt jene Benennung bei ihm merkwürdig. Denn Saxo war ein gelehrter, in den römischen Schriftstellern bewundernswerth belesener Mann, wie seine zierliche Schreibart und die

[1]) Saxo Grammaticus gibt selbst keine Jahre an. Deutsche haben später seine Chronologie berechnet, z. B. Bangert ad Helmoldum, der die Begebenheit unter König Frotho III. mit den hiesigen Slaven auf das Jahr 37 vor Chr. und die unter Sivard zum Jahre 344 ansetzt. Was jene betrifft, so lässt Saxo selbst erst einige Blätter nachher (lib. V. pag. 95) zu der Zeit des genannten Dänenkönigs Christus geboren werden.

recht hübschen lateinischen Verse beweisen, wogegen sich nichts von einem deutschen Annalisten jener Zeit vergleichen lässt. Saxo kannte den Plinius und Tacitus auch, aber ihn verführte keine Vaterlandsliebe. Wenigstens muss es damal, im XII. Jahrhundert, noch nicht Sitte gewesen sein, Sueven (Schwaben) für die älteren Bewohner des Slavenlandes anzunehmen.

Auch Pulkawa kennt hier die Slaven (Slovani) nur als Aborigines. Nicht zwar als aus der Erde gewachsene Autochthonen, denn Pulkawa war ein christlicher Schullehrer, und dem gemäss: *Slovani recedentes de campo Sennar, venerunt — deinde progredientes — intraverunt terras. — Praeterea quidam de suo genere transiverunt Rusiam, Pomeraniam, Cassubiam, usque ad regnum Danie et confinia maritima septemtrionis. Alii vero Misnam, Budissinensem, Brandenburgensem et Lusatiam principatus inhabitare coeperunt. Iste autem omnes regiones erant silvestres et sine habitatore quocunque, quas Slovani predicti omnes coluerunt et in eis ad diem habitant hodiernum.*" Man sieht nicht ein, warum Pulkawa diese Gegenden als leer und erst von den Slaven besetzt und angebaut vorgestellt hätte, wenn in seinen Urkunden und Chroniken eine Spur von früheren Bewohnern vorgekommen wäre. — —

Keiner, soviel ich weiss, hat anders, als Pulkawa gedacht. Es wäre merkwürdig, zu erfahren, ob eine Urkunde oder eine Chronik wohl Spuren enthält, dass in hiesigen Gegenden irgendein Mensch im VIII., IX., bis zum XIII. und XIV. Jahrhunderte geglaubt und gesagt habe: die Slaven wären erst später hier angekommen, früher wohnende Deutsche aber von hier weggezogen oder vertrieben.

V.

Doch wie, wenn Griechen und Römer, von den ältesten Zeiten bis herab in's II. Jahrhundert deutsche Völker an der Ostsee wohnen lassen? Das liegt uns also ob, noch zu untersuchen, wobei freilich schon Schlözer (Seite 103 u. f.) das meiste vorgearbeitet hat.

Es leuchtet sogleich ein, dass in den Alten höchstens geographische Angaben und Namen von Völkerschaften vorkommen können, dass sie aber weder genau die Wohnsitze der Stämme in Norddeutschland zu bestimmen vermochten, noch viel weniger zu entscheiden, ob sie — worauf es uns hier doch einzig ankömmt, — zum deutschen Geschlecht gehörten oder nicht, da sie eben so wenig an Ort und Stelle waren, als fremde, barbarische Sprachen lernten. (Dále zevrubně dovozuje, že ze spisovatelů římských a řeckých naproto nevychází, že by na moři Baltickém byli bydleli Němci.)

Der mehrmal angeführte Thunmann war ein gelehrter Kenner der nordischen Sprachen, ein fleissiger Forscher der älteren nordischen Geschichte. Folgendes ist seine Hypothese, die er oft behauptet beweisen zu können und beweisen zu wollen, woran ihn aber sein früher Tod verhindert hat. „In sehr alten Zeiten wohnten Slaven an der Ostsee, doch nur jenseits der Weichsel. Mit der Zeit immer mehr angewachsen, dehnten sie sich stärker aus. Gegen Ende des VII. Jahrhunderts hart gedrängt, wandten sie sich westwärts und machten es an der Ostsee mit den Deutschen, die dort seit undenk-

lichen Zeiten sassen, eben so, wie man es mit ihnen unten an der Donau gemacht hatte." — Welcher Chronist des VII. Jahrhunderts erzählt dergleichen? Damal erst soll dies geschehen sein, da man sie gleich darauf in Brandenburg, Mecklenburg, Pommern in einer Ruhe, einem Wohlstand, einer Verfassung, einer Kultur findet, die Thunmann selbst mit Liebe, aber der Wahrheit gemäss schildert. Flucht vor dem Feinde, Auszug, Durchschlagung durch ganz Deutschland von der Donau bis zur Ostsee, Eroberung so vieler Provinzen, Niederlassung, vollkommene Einrichtung, alles in so kurzer Zeit. Andere Verfechter der gemeinen Meinung lassen die Slaven wenigstens im V. Jahrhunderte bei der Völkerwanderung hier einrücken; was demnach schon wegen des Zustandes, worin man diese Slavenwelt im VIII. Jahrhunderte fand, für unglaublich gelten musste. Hier sehen wir die Epoche noch viel tiefer heruntergedrückt.

Das auffallend Unwahrscheinliche nimmt Thunmann an, weil er Beweise, oder viel mehr Spuren, Winke darüber in Schriftstellern des Mittelalters meint gefunden zu haben. An diesen lag ihm wohl mehr, als an den Klassikern. Wer wirklich noch jene Meinung behaupten will, gebe auch den Strabo, Plinius und Tacitus und die andern Alten auf; er wende sich zu den deutschen und skandinavischen Chronisten und suche uns durch sie zu überzeugen. Mir genügt es gezeigt zu haben, dass die frühere Bewohnung unserer Provinzen von Deutschen durch die genannten Schriftsteller wenigstens nicht sehr kräftig unterstützt, meist sogar völlig umgestossen wird.

7. Valentín Vodník. (R. 1811)[1])

Že Slovenci jsou první obyvatelé zemí illyrských.

Z básně, kterouž Vodník složil na obnovení království Illyrského skrze cís. Napoleona r. 1811. Vytištěna jest s latinským překladem ve francouzském časopise „Télégraphe officiel des Provinces illyriennes" v Lublaně dne 31. Maliserpena r. 1811, č. 61, a znovu v Slovenii, vyd. 4. Maliserpena r. 1848, č. 1. Počíná se takto:

Napoleon reče:	Napoleon dicit:
Iliria vstan!	Illyria surge!
Vstaja, izdiha:	Surgitat, suspirat:
Kdo kliče na dan?	Quis vocat in lucem?

---

[1]) Valentín Vodník, nar. 3. února 1758 v Šišce blíže Lublany, kněz církevní, od r. 1798 profesor gymnasiální v Lublaně a r. 1810—14 ředitel škol gymnasiálních, průmyslných a uměleckých tamtéž. Vynikal zvláště v mineralogii a přírodopisu. Sepsal básně slovenské, mluvnici slovenskou, první kalendář slovenský, historii Kranškou, Gorickon a Trstskou a vydával první noviny slovenské (Novice). Vůbec byl po všechen život svůj hlavní a téměř jediný budič sebevědomí národního u Slovenců. Pro báseň výše jmenovanou svržen jest r. 1814 s úřadu. Zemř. 8. ledna 1819.

Dále praví skladatel:

Ilirsko me kliče	Illyrium eum vocat
Latinic in Grek,	Latinus et Graecus,
Slovensko me pravjo	Slovenos se dicunt
Domači vsi prek.	Indigenae omnes passim.
Dobrovčan, Kotoran,	Ragusinus, Catarinus,
Primoric, Gorenc,	Litoris accola, Carniolus superior,
Pokopjan po starim	Colapianus more antiquo
Se zove Slovenc.	Se vocat Slovenum.
Od perviga tu kaj	Ab origine hic
Stanuje moj rod,	Colit ista gens;
Če vé kdo za drujga,	Si scit quis de alia,
Naj reče, odkod?	Dicat: unde?
Z Bilipam in Sandram	Cum Philippo et Alexandro
So jmeli terd boj.	Illis fuerunt dura bella,
Latince po mokrim	Latinos in udo metum incutiens
Strahval je njih roj.	Superabat ipsorum examen.

8. Konrad Mannert. (R. 1820.) [1])

Že Vindelikové v Bavořích byli Slované.

Z jeho Germanie. Leipzig 1820. S. 526.

Die Vindelici sind Wenden. Für diesen Satz spricht ihr Name, so wie der Name des Sees (Lacus Venetus), auf und an welchem sie ihr Wesen führten. Ein Zweig derselben sass in den Gebirgen am ersten Laufe des Lechflusses und hiess desswegen Licatii. Bald aber entdeckte sich ihre vollständige Benennung Vindelici (Wenden am Lech), und weil man am Bodensee, so wie im nördlichen Tirol den nemlichen Volksstamm fand, so wurde die nur zur Hälfte für sie passende Benennung auf alle übergetragen; am Lech sassen die Uebrigen nicht, aber Wenden waren sie sämmtlich. Etymologische Ableitungen haben zwar ihre sehr bedenkliche Seite, weil durch angewandte Künstelei Hinweisungen auf die Wurzelwörter fast aller Sprachen mehr oder weniger gezwungen sich auffinden lassen. Wenn aber der Name so ganz vollständig vor Augen liegt, so wäre es unbillig, den in der Benennung liegenden Grund ohne anderweitige Ursache von sich abzuweisen. —

---

[1]) Konrad Mannert, nar. 17. dubna 1756 v Altdorfě, profesor historie na universitě Mnichovské, výtečný děje-i zeměpisec. Sepsal: Geographie der Griechen und Römer (1795—1825), Germania (1820) a Geschichte Baierns (1826). Zemř. 27. září 1834.

9. David Popp. (R. 1821). [1]).

Že Bojové a Suevi jsou Slované.

Z jeho rozpravy: Abhandlung über einige alte Grabhügel bei Amberg. Ingolstadt 1821. S. 70.

Unbeschadet der Angaben alter Schriftsteller (Livius) ist es im höchsten Grade wahrscheinlich, dass die Bojer ursprünglich von Nord und Südost nach Germanien und von da erst in andere Länder eingedrungen, und dass daher an diesen östlichen, hauptsächlich südöstlichen Gränzen Germaniens ihre früheren Wohnsitze aufzusuchen sind. Also würden auch sie, wie andere germanische, besonders suevische Völker, als ein Zweig jenes grossen Völkerstammes anzusehen sein, welchen man in der Folge Slaven nannte. Zu dieser ganz wahrscheinlichen Behauptung führt:

a) Der Umstand, dass bei ihrem und anderer verbündeten Völker berühmten Angriffe gegen die Römer ums Jahr 391 vor Chr. auch Senonen vorkommen, welche unwidersprechlich für Sueven (nachmals Slaven) angenommen werden müssen. Die Bojer in Italien und die Bojer in Böhmen und nebst den letzteren die Senonen (Sennonen) standen also in irgend einem Zusammenhange, welcher sich schon in früheren Zeiten zurück verliert. Eine gewisse Aehnlichkeit beurkundet sich schon aus der Schilderung, welche uns Cäsar und Tacitus von den Sueven und Livius von den Bojern (oder seinen Galliern) machen, noch mehr aber

b) aus der Sprache. Der Name Boji erklärt sich am natürlichsten aus der slavischen Sprache: Russisch boj, böhm. vojna, russ. boikii, kühn, daher Bojar ein Krieger. — —

In allen Ländern, wo ehemals Sueven ihre Wohnsitze hatten, treffen wir die slavische Sprache an. — Eine Menge Benennungen der Ortschaften bis an den Main und die Donau hin, (also im Würzburg'schen, Bamberg'schen, Bayreut'schen und in der obern Pfalz) sind entweder deutlich slavisch oder tragen ganz das Gepräge slavischer Wörter an sich.

Ueber die Behauptung, dass einmal Slaven daselbst wirklich ansässig gewesen sind, gibt es keinen Zweifel mehr, nur hinsichtlich der Zeit, wann und der Art, wie sie sich daselbst niedergelassen haben, hat man bisher gemeiniglich angenommen, es sei dieses erst im V. Jahrhunderte geschehen, da mehrere Länder durch die sogenannte Völkerwanderung von ihren vorigen Bewohnern entblösst, allmählich von andern nachrückenden Völkern, insonderheit Slaven oder Wenden, seien besetzt worden.

Ueber den Ansitz der Slaven in Franken gibt man noch einen andern Grund an, und setzt ihre Einwanderung in noch spätere Zeit. Die Slaven oder Wenden hätten erst in der Mitte des V. Jahrhunderts unter König Siegebert Wohnsitze im jetzigen Franken erhalten, und seien zum Theil für Urbarmachung der Wälder und für den Anbau des Landes als Kolonisten

---

[1]) Popp David, nar. r. 1777, dokt. theologie, kanovník Ingolštatský (1821) a člen král. akademie Mnichovské. Sepsal některé menší spisy historické. Zemřel co kapitulní probošt Eichštetský dne 12. srpna 1858.

gebraucht worden. So habe sie der heilige Bonifaz in der Mitte des VIII. Jahrhunderts daselbst angetroffen; unter den Karolingern hätten sich mehrere Tausende derselben dem siegenden Feinde unterworfen, und seien in die ostfränkischen Provinzen aufgenommen oder versetzt worden. So wenig sich nun gegen diese historischen Zeugnisse einwenden lässt, so folgt doch keineswegs daraus, dass vor diesem späteren Ansitze der Slaven oder Wenden nicht schon lange zuvor Bewohner der nämlichen Herkunft und Sprache daselbst und in den benachbarten Ländern gewesen sein können, wenn sie auch nicht eben unter diesem Namen bekannt waren. Ueberdies, obgleich viele Ortsbenennungen und dgl. von den später eingewanderten Slaven herrühren mögen, so ist es doch keineswegs erweislich, dass sie eben alle erst dazumal entstanden seien. Vielmehr ist es wahrscheinlich, dass gewisse Namen, besonders der Flüsse, z. B. Regniz und Pegniz u. v. a. schon viel älteren Ursprungs sind und seit Jahrhunderten können in Uebung gewesen sein.

Die Slaven, welche erst später einwanderten, oder anders woher versetzt wurden, mögen allerdings die von ihnen gegründeten Colonien nach ihrer Sprache benannt und die Franken mögen diese neu entstandenen Benennungen angenommen haben; aber dass längst vorhandene natürliche Gegenstände, wie Flüsse, Berge, Wälder u. s. w. erst von Ankömmlingen (noch überdiess grösstentheils Leibeigenen) neue Namen erhalten und von den bereits anwesenden Bewohnern und Herren des Landes diese Benennungen für uralte sollen eingetauscht worden sein, ist im höchsten Grade unwahrscheinlich.

10. Antonín Jungmann. (R. 1824.)[1])

Že Bojové, praobyvatelé země České, byli Slované.

Z Kroku, dílu II. sv. I. na r. 1824, str. 59.

Buď že bystré vody výmolem, přes sto sáhů hlubokým a čtyři míle dlouhým k Míšni, od Lovosic až k Pernu v hrázi skalnaté učiněným, odběhly z jezera ohromného, ježto zatopovalo místo, kde nyní Čechy leží, a že po osáchnutí nová země rozličnými rostlinami porostlá byla zvěři líté za dlouhý čas domovem; anebo že před mnoha tisíci léty kometa v dráze výstřední, od východu země přišedši, do země naší vrazila a povrchnost její náramně proměnila, jakož nyní viděti lze; — kdož pravou příčinu změn velikých v temnotě pohříženou jistotně ustanoví?

Pravdě podobno jest, že jen takové násilí v běhu přerychlém na zemi ty veliké proměny uvedlo. — Nebo co jiného by bylo zemi otočilo a naši vlasť o 45 stupňů, to jest, od 6—7 stupně až do 48—51 stupně šířky od poledne k

[1]) Antonín rytíř Jungmann, nar. 19. května 1775 v Údlicích, doktor lékařství a profesor na vysokých školách Pražských. Jeden z prvních znatelů sanskritu v Čechách. Sepsal krom několika spisů lékařských některé rozpravy přírodvědecké a jazykozpytné do Kroka a do Časop. Mus. Zemř. dne 10. dubna 1854.

půlnoci uvrhlo? co jiného bylo by lesy v moře pohroužilo, z jichž pryskyřice jantar se hledá? Co jiného bylo by palmy teď zkamenělé a jiné rostliny v Plzensku hluboce do kamenného uhlí zasulo, které jsou větším důkazem nežli vykopané slonové kosti v Litoměřicku, že vlasť naše ondy pod nebem mnohem teplejším, libějším, rovníku bližším položena byla než nyní. —

Však nechť se to dálo jak dálo, kdož dnes směle ustanoví, zdali jaký národ a který před změnou v této vlasti bydlel? K víře podobno, že země tak teplá a pěkná bez obyvatelů nebyla. Kdož medle dále vysvětlí a určí, který národ po oněch změnách velkých byl první, jenž zemi opět osadil? Mnoho pronárodů tu nepochybně bylo a mocí zašlo, jako písek v moři semtam metaný.

Vůbec tomu kronikáři chtějí, ač k víře nepodobno, že teprv 600 let před nar. Kristovým Bojové z Gallie do Šumavy či do Černého lesa přišedše zemi jim milou osadili."

Načež odpírá A. Jungmann, že by Bojové byli původu keltického a že by od západu byli z Gallie přišli, za pravé maje, že byli národ slovanský, tichý, mající způsob správy čelední, za kterouž příčinou cizím národům snadno bylo, do vlasti jejich se vedrati, skrze zemi táhnouti nebo dle libosti ji podržeti. Končí pak rozpravu svou takto:

„Že Bojové byli Slované, toho důkazem jest, že Římané nové sídlo jejich (Bavory) jmenovali Vindelicii, t. zemi Vindů či Slovanů. Mannert praví, že národ bavorský z Bojův a Markomanův sloučen jest, a K. Scheffer, že v Bavořích dva národy rozeznávati sluší, jeden původu německého a druhý slovanského, z nichž onen pochází ze zemí zarýnských a předrýnských, které jindy Frankům náležely, tento pak že jest národ původní, vlastně bavorský od starodávna. Pravdu měl tedy Kosmas a jiní kronikáři, že Slované byli první obyvatelé země České, ačkoli i to k víře nepodobné jest, nýbrž toliko, že byli první známí obyvatelé, tak že plukové, kteří později s Čechem do té vlasti přišli, nalezli tu lid, s kterýmž uměli mluviti, jednati a obcovati."

11. Laube. (R. 1825). [1])

Že v Germanii, Récii a Norikum žádných Keltů nebylo.

Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst. Wien den 3. und 5. August 1852. Nr. 92 und 93, S. 579—582.

Ueber angeblich gallische Völker diesseits des Rheins.

Dass Europa seine Bevölkerung ursprünglich von Asien aus erhalten hat, wird wohl Niemand bezweifeln. Lehrte es nicht die heilige Urkunde und der offenkundige Zusammenhang der Sprachen Europas mit denen Asiens, so müsste doch dem Zweifler ein einziger Blick auf eine starre, in Schnee gehüllte Winterlandschaft im mittleren und nördlichen Europa die Ueberzeugung geben, dass der eben erst aus den Händen der Natur hervorgegangene Mensch unter einem so feindlichen Himmel nicht ausdauern kann, dass vielmehr seine

[1]) Spisovatel této rozpravy, jehož pravého jména neznáme, byl nepochybně Slezan.

Geisteskräfte sich schon bis zu einem bedeutenden Grade entwickelt haben müssen, ehe er zu einem Kampfe mit den Elementen, wie ihn diese Länder erfordern, hinlänglich vorbereitet ist. Daher gibt uns die Geschichte auch keine Spur, dass es jemals auf europäischem Boden eigentliche Wilde gegeben habe, etwa solche, wie sie in den Sümpfen und Wäldern des südlichen Festlandes von Amerika und Neuholland herumirren. Sonderbar ist es, dass Tacitus seine Behauptung, die Deutschen seien vom Anfange der Dinge an Bewohner dieses Landes gewesen, gerade durch die Unwirthbarkeit des Himmelsstriches begründen will. „Die Deutschen,“ sagt er, „muss ich für ein in ihrem Lande einheimisches Urvolk halten, denn wer möchte wohl Asien, Afrika oder auch Italien verlassen, und nach Deutschland gehen, *informem terris, asperam coelo, tristem cultu aspectuque?*“ [1]) Indess scheinen dem tiefsinnigen Geschichtschreiber wohl nur darum keine Zweifel gegen die Triftigkeit seines Grundes aufgestossen zu sein, weil er mehr die seiner Zeit näheren Jahrhunderte im Auge hatte, und nur so viel sagen wollte, dass die Germanen ein unvermischtes Volk seien, das sich durch Zuwanderungen aus fremden Ländern nicht verändert habe.

Welche Hauptvölker und noch mehr, in welcher Ordnung sie von Osten her Europa besetzt haben, darüber geben uns, was die früheren Zeiten betrifft, die Jahrbücher der Menschheit nur dürftige Nachrichten an die Hand. Aber so wie der Naturforscher, einmal vorausgesetzt, dass die Gebirgsarten und Erdschichten, welche die Rinde unseres Planeten bilden, durch Niederschlag aus dem Wasser und dem Luftkreise entstanden sind, wissen kann, dass der Granit früher da war, als der Flözkalk, weil der mehr oben liegende Niederschlag nothwendig der jüngere sein muss, so muss auch dem Geschichtsforscher bei der wohlbegründeten Voraussetzung, dass die Einwanderungen in Europa von Osten her geschehen, die Folgerung erlaubt sein, dass die am meisten nach Westen gedrängten Völker die ältesten Bewohner Europas sind, und dass ein Volk in dem Masse später den Boden dieses Erdtheils betreten hat, als es weiter gegen Osten wohnt.

Hiernach müssen die Iberier das älteste europäische Volk sein. Sie scheinen die Grundlage zur Bevölkerung Italiens, Galliens, Hispaniens und Lusitaniens abgegeben zu haben; aber ihre Sprache lebt nur noch im Munde der Basken in den Pyrenäen und noch weniger rein bei ihren Stammverwandten auf dem nördlichen Gebirgsaste Spaniens, im Uebrigen ist sie völlig verklungen.

Die Celten sind ihre Erben geworden. Von diesen rührt die zweite Bevölkerungsschichte in den genannten Ländern her. Dem Lande Gallien haben sie den Namen gegeben, denn sie nannten sich eigentlich Gael oder Galen und kannten vielleicht selbst nicht einmal den ihnen von den Griechen beigelegten Namen Celten oder Kelten. Auch Italien ist mit einem Worte ihrer Sprache benannt, denn Itala heisst in der Sprache ihrer Abkömmlinge im Vaterlande Ossians noch so viel als Erde, Land, auch Ebene, im Gegensatz von Gebirge. Kraftvoll und streitbar haben sie die Iberier fast allenthalben unterjocht und in sich aufgenommen, auch wahrscheinlich die

[1]) Tacitus Germania, cap. 2.

brittischen Inseln zuerst besetzt, in deren nördlichen Gebirgen ihre Sprache noch lebt. Vielleicht hatten sie auch das heutige Deutschland, oder doch einen grossen Theil desselben inne, aber neue Völkerstämme aus Osten drängten sie weiter nach Westen.

Die neu andringenden Völker waren die Germanen[1]) und die Slaven. Zwar scheinen die ersteren einen Vorsprung vor den letzteren gehabt zu haben, aber fast gleichzeitig drängten sich beide gewaltige, aus vielartigen Stämmen zusammengesetzte Völker westwärts, die Germanen mehr im Norden des Festlandes bis an den Rhein und die Schelde, die Slaven mehr im Süden bis an das adriatische Meer, so weit und weiter, als sich die Wohnsitze beider Völker noch heute erstrecken. Aber es ging nicht ohne Reactionen ab. Geraume Zeit, nachdem die Germanen und Slaven in den von ihnen besetzten Ländern festen Fuss gefasst hatten, mussten sie theilweise der durch das Aufhören des Völkerdranges aus Osten freigewordenen Schnellkraft der gallischen Celten wieder weichen und nach glaubhaften historischen Zeugnissen wurden die heutige Schweiz, Tirol, Salzburg, Oesterreich und Baiern wieder celtisch.

Wenn wir den Römern glauben sollen, so waren es Völker gallischer Abkunft, die um die Zeit des Anfanges unserer Zeitrechnung die obengenannten Länder beherrschten. Diess ist es aber eben, wogegen der Verfasser dieses Aufsatzes erhebliche Zweifel geltend zu machen gedenkt. Die Römer waren ziemlich unzuverlässige Beobachter der Eigenthümlichkeiten fremder Völker. Barbar war ihnen Barbar und sie achteten es nicht der Mühe werth, genauere Nachforschungen über die Stammverhältnisse, sowie über die Sprachen der von ihnen besiegten oder bekriegten Völker anzustellen. Immerhin mögen die Gallier jene Länder im Fluge unterjocht haben, und die Herren derselben geworden sein; daraus folgt aber noch nicht, dass die vorgefundenen Bewohner vertrieben worden sind. Sie konnten immer noch die Mehrzahl in diesen Ländern ausmachen und ihre Sprache die herrschende sein, wenn sich gleich die Gallier zu einem Eroberungsadel unter ihnen aufgeworfen hatten. So wenig in späteren Jahrhunderten Gallien durch die Eroberung der Franken, Ober-Italien durch die Eroberung der Longobarden oder Spanien durch die der Vandalen und Westgothen deutsch geworden ist, eben so wenig brauchten die genannten Länder durch die Eroberung der Celten celtisch zu werden. In den östlichsten derselben konnten sich zur Zeit des Anfanges unserer Aera die Eroberer schon unter den Besiegten verloren haben und zu einem Volke mit ihnen verschmolzen sein, wenn überhaupt ihre Eroberungen von Bestande gewesen sind, und wenn diejenigen Helvetier, welche den verunglückten Auswanderungsversuch machten und von Julius Cäsar zurückgewiesen wurden, auch ohne Zweifel, nach dem Namen zu urtheilen, noch von gallischen Celten angeführt worden sind, so folgt daraus noch nicht, dass auch der grosse Haufe des Volkes zu dieser Nation gehört hat.

Wenn uns nun die Angaben der Römer nicht für Beweise gelten können, dass diesseits des Rheins gelegene Ortschaften von Galliern bewohnt

[1]) Spisovatel rozumí tuto jménem Germanů Němce, ovšem chybně, ježto i Slované byli Germani.

waren, so fragt es sich, welches Stammes eigentlich die Völker wären, die zu jener Zeit diese angeblichen Wohnsitze der Gallier inne hatten und woraus sich dieses schliessen lasse? Zuvörderst können uns die Namen der Landschaften und Stämme, so wie sie durch den Mund der Römer auf uns gekommen sind, zum Fingerzeige dienen. Dann aber sind auch die heute noch lebenden Namen der Gewässer, Thäler und Berge zu beachten, denn nichts hält sich länger als solche Namen. Mögen die Stürme der Völkerwanderung durch diese Länder gezogen sein, ganz sind sie desshalb von den alten Bewohnern nicht verlassen worden und durch diese mussten sich die Namen ausgezeichneter Naturpunkte erhalten. Menschenwerk fällt in Trümmer, aber was die Natur gegründet hat, überdauert die flüchtigen Geschlechter der Sterblichen, überdauert Jahrtausende. Die neuen Ansiedler, wenn sie auch von einer andern Zunge sind, als die früheren Bewohner, lernen die Namen solcher Naturwerke von den Ueberbleibseln der letztern, und so werden auch in dem auf slavischen Grunde erblühten Theile von Deutschland manche Flüsse, Seen und Berge noch slavische Namen tragen, wenn auch die ebenfalls heute noch slavisch genannten Städte und Dörfer in demselben längst verschollen sein werden, wie Julin, Wineta u. s. w. (In Pommern auf den Inseln Usedom und Rügen).

Slavisch aber waren auch im Süden von Deutschland die Völker und Länder, welche von den Römern für celtisch ausgegeben worden, wenigstens ist dem Verfasser diese Ueberzeugung durch die nachstehenden Bemerkungen geworden. Eines der vornehmsten und ausgebreitetsten, angeblich gallischen Völker in Deutschland waren die Bojer oder Bojvaren. — Dass Böhmen noch heute slavisch ist, spricht auch dafür, dass die Bojer ein slavischer Stamm gewesen, denn wäre das Land früher von Völkern anderer Herkunft bewohnt gewesen, so hätten sich immer Spuren ihres Daseins erhalten müssen, indem ein Volk, das nicht mehr zu den Wilden gehört, nicht so leicht spurlos von der Erde verschwindet, und auch die sogenannten Wanderungen der Völker nie ein Land ganz von Einwohnern entblösst gelassen, sondern gewöhnlich nur in einem Ausziehen der thatenlustigen und zum Streit gerüsteten Mannschaft bestanden haben. — Aber auch in Baiern und Franken treffen wir auf Spuren der ehemaligen slavischen Bevölkerung des Landes. — Die Isar findet in mehreren Slavenländern ihre Namensverwandte. Am nächsten unter ihnen ist uns die aus dem Riesengebirge entspringende böhmische Iser. Sie heisst auf böhmisch Jizera und verräth uns so am leichtesten den Ursprung ihres Namens. Er ist nämlich nichts anderes als das Wort, welches im Russischen ozero, im Polnischen jezioro lautet und einen Landsee bedeutet, ursprünglich aber ein Gewässer im Allgemeinen bezeichnet haben mag.

Gleiche Spuren des Slaventhums zeigen sowohl die alten Namen, als die noch lebenden Benennungen grosser Naturgegenstände in den andern deutschen Landschaften, von denen man gewöhnlich annimmt, dass sie gallisch oder celtisch gewesen. Der Name Vindelicia ist aus dem Namen des Flusses Lech und dem Stammnamen der Winden oder Wenden zusammengesetzt, einer Benennung, die in so verschiedenen Gegenden und so verschieden modificirt (Venedi,

Henetes) sie auch vorkommt, doch gleich wie heute, so auch im Alterthum, ausschliesslich slavischen Stämmen angehört zu haben scheint [1]).

Der Verfasser hat seinen Zweck erreicht, wenn es ihm gelungen ist, gegen die Richtigkeit der gewöhnlichen Annahme, dass ein grosser Theil von Süddeutschland noch zur Zeit unserer Aera von Celten bewohnt gewesen, einige Zweifel zu erregen. Er will übrigens seinen Glauben, dass alle nicht deutschen Völker im Umfange des jetzigen und ehemaligen Deutschlands zu der grossen Nation der Slaven gehört haben, Niemanden aufdringen, sondern den Aufsatz mit Tacitus Worten schliessen: *Ex ingenio suo quisque demat vel addat fidem.*

12. Jindřich Schulze. (R. 1826).

Že Slované ve východní Germanii přebývají od časů nepamětných, že ale byli poddáni pánům německým.

Z jeho spisu: Urgeschichte des deutschen Volkes. Hanau 1826.

Die Slaven sind nicht von Osten nach Westen gewandert, sondern in allen den Gegenden des östlichen Deutschlands uud der untern Donau von frühester Zeit her ansässig; aber deutsche Kriegerstämme haben das östliche Germanien in langen, blutigen, während der Urzeit geführten Kämpfen mit dem Slavenstamme, erworben und sich daselbst als Besieger, als Feudalherren, wie die Franken unter den Galliern, die Longobarden unter den Italienern niedergelassen, und die mittelalterliche Geschichte des östlichen Germaniens ist nur eine Wiederholung seiner urzeitlichen [2]).

13. August z Wersebe. (R. 1826) [3]).

Že Svevi jsou Slované.

Z jeho spisu: Ueber die Völker und Völkerbündnisse des alten Teutschlands. Hannover 1826. S. 208.

Die Sueven werden zwar von Cäsar und Tacitus zu den Germanen (Wersebe píše Teutschen) gerechnet; jedoch auch von den übrigen Germanen als eine besondere, mächtige und kriegerische Nation, die ihre eigenen Sitten und Gebräuche gehabt habe, unterschieden; insbesondere schreiben nicht nur diese Schriftsteller, sondern auch andere ihnen weniger Cultur und Wildheit als den übrigen zu. Die Absonderung derselben von den letzteren gründete

---

[1]) Dále rozbírá spisovatel jména Rhaetia, Noricum, Inn, Etsch, Eysack, Piave, Scharnitz, Arl-berg, Splügen, Pusterthal, Oetzthal, Schoellenen a Nemetes, v čemž ne vždy dává na jevo znatele slovančiny, pročež tato jména pomíjíme. — [2]) Že tomu tak není, co praví Schulze o podmanění Slovanů skrze pány německé, vyložili jsme výše v článku o Hermundurích. — [3]) August z Wersebe, nar. r. 1753, byl asesorem Bremského soudu dvorského a majetníkem statku Meienburského. Sepsal krom spisu výše položeného rozpravu: Ueber die niederländischen Kolonien des XII. Jahrhunderts im nördlichen Teutschland. Hannover 1825.

sich also nicht auf ein blosses Bündniss, sondern auf eine **wirkliche Nationalverschiedenheit.**

Die Bemerkung dieses Verhältnisses und des ähnlichen Unterschiedes, der sich in der Folge zwischen den teutschen und slavischen Völkern findet, welche letztere eben die Gegenden im Besitz hatten, wo nach Tacitus vorhin Sueven wohnten, hat mich zu der Ueberzeugung hingeführt, dass diese Sueven dieselbe Nation sind, die man in der Folge Slaven benannt hat. — Die Namen der Sueven und der Slaven sind einander so ähnlich, dass eine ursprüngliche Identität derselben sehr wahrscheinlich ist.

Alle die Gegenden, in denen sich in der Folge Slaven finden, gehören ohne Ausnahme zu denjenigen, die uns Tacitus als von suevischen Völkern bewohnt, angibt; und diese suevischen Gegenden beschränken sich wiederum auf die nachmaligen Wohnsitze der Slaven, mit der einzigen Ausnahme, dass Tacitus auch in Thüringen, welches in der Folge nicht slavisch war, suevischen Völkern ihre Sitze anweiset; in Ansehung dieser Provinz lässt es sich aber ihrer Lage nach sehr leicht denken, dass sie von den Sueven losgerissen und mit dem übrigen Teutschland vereinigt worden. Ausserdem sind die Wohnsitze der suevischen Völkerschaften des Tacitus mit denen der nachmaligen slavischen völlig einerlei.

Ich füge noch hinzu, dass bei den von Drusus, Tiber und nach der Niederlage des Varus von Germanicus vom Rheine her in das Innere Germaniens unternommenen Zügen die suevischen Provinzen unberührt geblieben sind, ausser, dass Tiber einmal in das Land der Longobarden bis an die Niederelbe vorgedrungen ist. Nur mit den südöstlichen suevischen Völkern gegen die Donau hin standen die Römer von Rhätien aus theils in feindlichen, theils in Handelsverhältnissen. Von der andern Seite findet sich aber auch keine Spur davon, dass irgend ein suevisches Volk ausser den Thüringern, seitdem diese nicht mehr suevisch waren, an dem sächsischen, fränkischen oder alemannischen Bunde Theil genommen hatte. Alles dieses bestätiget die ursprüngliche Nationalverschiedenheit der Sueven von den übrigen Germanen.

14. Ondřej Schmeller. (R. 1827) [1].

Že Slované již za dávna na západě bydleli.

Z jeho díla: Baierisches Wörterbuch. Stuttg. u. Tübingen 1827—1837. IV, 111.

Das frühere Schicksal des wohl grössten europäischen Völkerstammes, der Slaven, und wie weit sie etwa schon vor dem Anfang unserer geschriebenen Geschichte nach dem Westen hin heimisch gewesen sein mögen, liegt noch sehr im Dunkel.

---

[1]) Ondřej Schmeller, nar. r. 1785 v Tirschenreutu v H. Falcku, byl od r. 1829 profesor staroněmecké řeči a literatury a kustos kr. dvorské bibl. v Mnichově. Výtečný jazykozpytec německý, i v češtině zběhlý. Sepsal mimo Slovník bavorský: Die Mundarten Baierns, 1821, Glossarium saxonicum, 1840, Cimbrisches Wörterbuch, vyd. r. 1855 a j. Zemř. 27. července 1852.

15. P. J. Šafařík. (R. 1828).

O dávném přibytí Slovanů do Charvát.

Z jeho spisu: Ueber die Abkunft der Slaven. Str. 133 a 147.

Die Zeitepoche der ersten Uebergänge der Slaven über die Donau und Save nach Mösien und Illyrikum erscheint bei weitem nicht so gewiss und bekannt, als man gewöhnlich dafür hält. Das Räthselhafte und Dunkle derselben hat Jedermann gefühlt, der die Nachrichten der Byzantier mit anderen Thatsachen verglichen hat und zu reimen bemüht war. Dieses Räthselhafte veranlasste Schlözern auszurufen: „Dass die Slaven in Illyrikum erst im VI. Jahrhunderte eingewandert sind, ist eine alte Sage der Stoppler, der Niemand mehr glaubt oder glauben sollte[1]). Auch Stritter fand sich zu dem beherzigenswerthen Geständnisse bewogen: „Die merkwürdige Periode, da sich die Slaven zuerst auf der südlichen Seite der Donau niedergelassen haben, ist aus Mangel der Nachrichten ungemein dunkel. Es wird zwar gesagt, dass Slaven in verschiedenen griechischen Provinzen gewohnt; allein wann oder auf was für eine Art sie dahin gekommen, wird nicht immer gemeldet."

In der gesammten Geschichte findet sich nicht ein einziges verlässliches Datum über die Epoche der Einwanderung der Slaven in Thrakien und Illyrien vor. Prokops Nachricht, dass die Slaven erst unter Justinian die Donau zu überschreiten angefangen haben, gilt nur von kriegerischen Einfällen bewaffneter slavischer Heere, woraus also nicht gefolgert werden kann, dass sich nicht schon geraume Zeit früher einzelne friedliche slavische Colonnen in Mösien und Illyrikum niedergelassen hätten.

Aber, wird Jemand einwenden, Constantin Porphyrogeneta erzählt doch den Einmarsch der Chorwaten und Serben im Jahre 639 fast mit der Zuversicht eines Augenzeugen? Wenn Constantins Erzählung nicht mit sich selbst, mit der Natur der erzählten Thatsache, und mit andern seinen und fremden Nachrichten im Widerspruche stünde, und überdiess nicht allzudeutliche Spuren einer gewissen Absichtlichkeit tragen möchte, dann würde ich ihr in Bezug auf die Einwanderungsepoche der Chorwaten und Serben, aber auch nicht weiter, volle Beweiskraft einräumen; so wie sie jetzt dasteht, bin ich genöthigt, ihre Richtigkeit einstweilen und bis auf künftigere strenge Prüfung auf sich beruhen zu lassen. — —

Mir ist es sehr wahrscheinlich, dass die slavischen Orts- und Personennamen in Thrakien und Illyrikum ihrem wahren Ursprunge nach Eigenthum der hier von jeher wohnenden Ueberreste slavischer Illyrier sind, mit denen sich die später, zu verschiedenen Zeiten, vor, unter und nach Justinian eingewanderten norddonauischen Slaven vermischt haben.

---

[1]) Aug. v. Schlözer Nordische Geschichten. S. 276. „Dass Schlözer (praví Šafařík) später hierüber ganz anders geurtheilt hat, ist allbekannt; ob aber darum auch richtig, möge die historische Kritik der Zukunft entscheiden." Totéž říci by se mohlo o Šafaříkovi, kterýž později mínění své o původu Sarmatů a o příchodu Slovanů do Charvát zúplna změnil (Viz jeho Starož. slov., str. 634 a 663).

16. Jachim Lelewel. (R. 1830)[1]).

Že Slované obývali mezi řekami Odrou a Vislou již před více než 2000 léty.

Z jeho spisu: Dzieje Polski. Wilno 1830. Str. 29.

Owóż przed 2000 lat, i więcéj daleko mieszkał pomiędzy rzekami Odrą, Wisłą i Dunajem naród ten sam, który i dotąd mieszka, którego i dziś jeszcze słowiańskim nazywają. Naród bardzo liczny, tylko wcale inne nazwiska nosił.

17. Jakub Zupan. (R. 1831)[2]).

Že Slované za pradávné doby bydleli až u pramenů Dunaje a ve Švýcařích.

Z článku Zupanova: „Woher heisst die untere Donau seit den ältesten Zeiten Ister?“ V časopise Carinthia na r. 1831, č. 11, str. 47 a 48.

Der ganze Donaustrom gehörte in den vorrömischen Zeiten zum Gebiete der slavischen Sprache von Jesenik, Esching (rozuměj Donaueschingen) bis in den Euxinus. — Dass die Slaven ehedem tief in das heutige Schwaben hineinreichten, erweiset die damalige Benennung jener Gaue: Vindelici, soviel als Vinidae Lici, Winden, Slaven am Lech, Licus. —

Etymologie der Namen der Flüsse in Kärnten. Carinthia 1831, Nr. 16.

Nur aus dem Slavischen sind die Namen der Flüsse Carinthias etymologisch zu erklären. Kein Wunder! Nicht Kärnten allein war noch vor beinahe tausend Jahren ganz windisch, sondern in den ältesten historischen Zeiten auch Baiern und Schwaben am rechten Donauufer, unter dem Namen Vindelicia, Vinidae Lici, Winden am Lech, ja sogar ein grosser Theil Helvetiens bis nach Vindonissa, Windisch bei Habsburg.

18. Josef Franta. (R. 1832)[3])

Že Bojové a Markomané jsou Slované.

Z jeho článku: „Původ a jméno Bojů, Moravanů a Čechů“ ve spise Čech. V Praze 1832. Str. 26.

. . . Kosmas, nejstarší domácí dějepisec, praví, že od potopy světa nikdo před Čechy v zemi naší nebydlel. Kdyby jménem Bohemi, jakž jmenuje

---

[1]) Lelewel Jachim, nar. 22. března 1786 ve Varšavě, profesor dějepisu na universitě Vilenské, od r 1831 vypovězenec v Bruselu, slovútný dějezpytec polský. Z mnoha spisů jeho, vydaných s titulem: „Polska, dzieje i rzeczy jej,“ jmenujeme toliko Dzieje Polski (r. 1830, posléz 1859) a Narody na ziemiach słowiańskich (r. 1853). Zemř. v Paříži d. 29. května 1861. — [2]) J. Zupan byl doktor a profesor theologie na biskupském ústavu theologickém v Lublaně. Sepsal krom mnohých článků v časopisech některé básně slovenské a sebral přísloví slovenská. Zemř. asi r. 1849. — [3]) Josef Franta (Šumavský), nar. 27. listop. 1796, soukromý spisovatel v Praze.

Čechy, byl chtěl tolik říci, jako kdybychom řekli Boji, mohli bychom mu přisvědčiti, protože jméno „Boji“ jest nejprvnější, jímž spisovatelé římští obyvatele země této pojmenovali. — Než odpusťme mu tuto chybu, ježto pravdě nepodobno není, že Slovany se Slovany smíchal; budoucnosť ukáže, co minulosť před námi posud ukrývala, že Bojové pošli z národu Svevů čili Svavů, jako po nich Markomané, a že národ Svevský či Svavský slove tak jen trochu pokaženě místo Slavský[1]), následovně že Bojové, Markomané a Čechové jsou odnože téhož kmene, t. j. svavského, slavského čili slovanského. David Popp, kanovník Ingolštatský, jednaje o mohylách či náhrobcích u Amberka nalezených[2]), praví, že Boji i Svevi, přišedše od východní strany do Germanie, s velikým národem slovanským jsou téhož původu, že jazyk Svevům vlastní jest téhož kmene, kterýž u jiných větví národu slovanského se zachoval a v slovanském jazyku se obsahuje. Není pochybnosti, že Slované již dříve nežli řeč římanská vznikla, v Itálii a dál na západ v polední Evropě bydleli, i mám za to, jako jedna větev Slovanů od Černého moře po Dunaji již za nepamětných časů až za prameny řeky této se byla rozšířila, a až za Dunaj na polední stranu zasáhla (ač krom Vindeliků těžko udati, pod jakými jmény), že zase větev druhá po Dněpru a Dněstru na sever a k severozápadu se rozmohla, až konečně obě pode jménem Svevů a Vendů a dále pod jménem Sarmatů od Řeků i Římanů zaznamenány jsou. Němci ovšem již dávno většinu národů těchto si přisvojili, ježto nikoho nebylo, kdo by se byl o své zastal. Jsouť i Pomořané Němci, ano i my jsme prý Němci, protože Čechy vždy se počítají ku Germanii, kde Němci vše mají za německé. Nesčíslné hejno německych písařů snadno překřičí každého, kdo se ujme Slovanů a zvláště Čechoslovanů.

19. František Šír. (R. 1833)[3]).

O Slovanech germanských.

V časopise Kroku, díle III., částce 1., str. 43.

Fr. Šír, podav v Kroku rozbor jmen národů slovanských, v Krůgerových *Origines Lusatici* přivedených, připojil k němu širší úvahu o původu těchto národů, z níž tu klademe tento výjimek.

Sepsal Slovník německočeský (r. 1844), část slovníka všeslovanského, některé rozpravy jazykozpytné v Časop. Mus. a j. Zemř. 22. pros. 1857. — [1]) Místo Svevia čte se také Svavia, a nepochybně lépe, a tedy i Svavi na místě Svevi. A hle právě tu, kde Tacit a Strabo kladou Svevy (Svavy), bydlejí (snad od starodávna) Slované, t. Srbové v Lužici, kteří vyslovujíce hrubé ł za v, ku př. svovo, svodky, mivošč na místě slovo, sladký, milosť, říkají Svavi místo Slavi. — [2]) D. Popp Abhandlung über einige alte Grabhügel bei Amberg. Ingolstadt 1821. — Krok. I. 4., str. 150.— [3]) František Šír, nar. 15. října 1796, profesor humanitní a potom ředitel gymnásium Jičínského. Vydal Výbor ze spisovatelů řeckých (r. 1826), přeložil Zápisky Marka

„Jako Schlözer má Carni za Krajince, tak jsou Ailveones slovanští Havelčané, Lygii slov. Lužici, Lingones Hliňané, Markomani Moravané, Bojemi zase Bohemi, Rugii Rujané a j.

Co Caesar a Tacit vypravují o Svevích, zcela na Slavy se hodí, a H. Schulze (Urgeschichte des deutschen Volkes) praví, že to také neodporuje tomu, co Herodot vypravuje o Skytech. V příčině Lygiů neb Slovanů lužických dotýká též Schulze, že slovo lug, luh není staroněmecké, ale slovanské. „Což pak ten veliký národ Lygický“ (píše Schulze) neslavně zhynul a zmízel? Že staří Lygiové jsou pozdější Lužičané a že jsou Vendové, dosvědčuje vzdělanosť Vendů hned po tak řečeném stěhování národů, když se nejprv v historii rozednívalo, jejich pilnosť v obchodu a snažnosť umělecká, kteráby byla nepochopitelná, kdyby jako cikáni a skotovodci teprva z pustin asiatských sem byli přišli; zvláště ale dokazují toho slovanská jména hradů a měst, jména krajin a míst, která tu po starých obyvatelích zůstala. Byloby se tedy stalo zázrakem, aby národ mnoho tisíc mil prostory zajímající hned se světa zmízel, ani stopy po sobě nezanechav, a pak aby po sta létech slovanský národ rovněž tak četný na témž místě a pod týmž jménen najednou jako zrodil se.

Co Schulze praví o národě Lygickém nebo Lužickém, může se říci o všech národech zde jmenovaných; nebo sotva že stala se zmínka v historii o Antech a Slovanech, již vidíme, že jsou skoro po půl Evropě rozšířeni, od Baltického moře až k Černému a Jaderskému a odtud přes Dunaj k Rénu a Mohanu, až za Labe přes Vislu do Ruska; spatřujeme je najednou v týchž zemích, kde dříve sídleli Thraci, Skyti, Sarmati, Alani, Roxolani, Góti a Géti, Bastarni, Pannonci, Illyrové, Markomani, Boji, Svevi, Vandali, Burgundi a jiní četní národové. Tito národové byli tedy buď zcela vyhubeni anebo se vystěhovali. Že by však tolik milionů lidí bylo vyhubeno bývalo, nelze ani mysliti, a historie zcela mlčí o takovém vyhubení i o vystěhování národů řečených. A kam by se byli poděli, aby nějaké stopy po nich nebylo zůstalo? — Odporuješ zdravému rozumu, že by největší národ ve světě rozsáhlé krajiny po řečených národech byl osadil, aniž by to byl kdo zaznamenal.

Že Slované jsou ode dávna ve svých zemích usedlí, o tom svědčí i jejich vzdělanosť, hned jak je nejprvé v historii shledáváme, jejich politické zřízení a náboženské obřady, jejich nádherné chrámy a města, jejich rozšířený obchod, bohatství, řemesla a umění; to vše bylo by přepodivné a nepochopitelné u národu divokého a skotovodného, který by sem teprv z asiatských pustin byl přišel. Hlavním pak důkazem dávného tu obývání Slovanů jsou pozůstatky jazyka. Mnoha jména od Římanů a Řeků nám zachovaná, třeba byla pokažena, mají ráz slovanský, totiž jména krajin, hor a řek, měst, hradů a osob.

Dle toho všeho tedy pravdivě Schlözer vyřknul, že Slované jsou původní obyvatelé v Evropě i také v Germanii, jen že je staří národové pod jinými jmény znali. Toto pak děje se i podnes; patřme jen na sebe, jsme Čechové a Böhmen; Oesterreicher a Deutsche; Tót a Slaven! Obecné jméno

---

Aurelia a Eutropia, a sepsal některá pojednání jazykozpytná a historická do Kroka a Časop. Mus. Zemř. 22. června 1867.

Slav jenom učeným jest známo, kmenové slovanští jsou, co do oděvu, mravů a obyčejů, náboženství, vlády a jazyka, tak rozdílní, že je každý má za docela jiný národ, a toliko učený zkoumatel slovanský, ani ne jiný, pokládá je za jeden národ. Nemůžeme tedy ani starým národům za zlé míti, že rozdílná nářečí měli za rozdílné jazyky, a z jiného oděvu neb obyčeje hned se domnívali, že to jest jiný národ. — Na Slovany náleží, aby novým zkoumáním historii svou objasnili a zavedli opět ze starých rukopisů staré čtení jmen, německou kritikou zkažené; tím naše historie nabude nové tvářnosti!“

20. Matěj Kalina z Jaethenšteina. (R. 1836). [1]

O předhistorickém Slovanů se přistěhování do Čech a do zemí vedlejších.

Z jeho spisu: Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Alterthümer. Prag 1836. S. 23 u. 211.

Na vrchu Slaném pálili Čechové pohanští žertvy nejméně tisíc let, tedy již 150 let př. Kristem.

Der Schlaner Berg, östlich an der uralten, gleichnamigen Stadt gelegen, ist ein isolirter, eine weite Aussicht gewährender bedeutender Berg. An der West- und Nordseite zieren ihn Gruppen der schönsten in die Höhe stehenden Basaltsäulen, welche auch einer schwächeren Phantasie wie erkaltete, aus dem Orkus ausströmende Feuersäulen erscheinen. Diese physikalischen Eigenheiten desselben können den umwohnenden heidnischen Slaven nicht unbekannt gewesen sein. Bei dem religiösen Gefühl, welches auch die Brust der Heiden erglühte, ist nichts natürlicher, als dass auch sie das Bedürfniss eines Umganges mit der Gottheit durch Beobachtung religiöser Gebräuche kannten und Berge allen anderen Orten vorzogen, wenn sie durch Opfer, Gebete und Seufzer sich der Gottheit nähern wollten.

Diese Verhältnisse des Schlaner Berges bestimmen zu der Annahme, dass er der Versammlungsort der in der Umgebung wohnenden slavischen Heiden war, wo sie nach ihren Grundsätzen nicht in Tempeln, sondern gleich den Persern und Deutschen, in der freien Natur ihren Göttern opferten, sie um ihren Beistand anriefen, über die Zukunft fragten und durch Tänze, Gesänge

---

[1]) M. Kalina z Jaethenšteina, nar. 10. ledna 1772, doktor práv a advokát v Praze, úd mnoha vědeckých a hospodářských spolků, od r. 1831—39 sekretář král. učené společnosti a potom hospodářské společnosti české. Obíral se pilně vlastenskou historií, topografií a archeologií. Jsa majetník statku Zvíkovce, dával bez mála po 20 let tam i jinde v Čechách po starožitnostech pohanských kopati a nabyl tím spůsobem důkladné známosti archeologie české, kterouž ve spise výše jmenovaném chvalně osvědčil. Mimo to psal životy českých spisovatelů (r. 1818—1827), a vydával německé a české Listy poučné polním hospodářům a řemeslníkům. Zemř. 6. ledna 1848.

und Mahlzeiten die Freude über ihre vermeinte Nähe und Schutz und den Dank für vermeintliche, von ihnen ausgegangene Wohlthaten äusserten.

Dieser Opferplatz muss aber schon in dem grauesten Alterthum begründet worden sein. Wenn gleich die heidnischen Gebräuche bei den Böhmen bis in das XII. Jahrhundert unter dem Volke sich erhalten haben, so wurden sie doch mit dem Heidenthum von der Zeit an verpönt und verfolgt, als die böhmischen Herzoge sich zum Christenthume bekannten und die christliche Religion im Lande beförderten. In dieser Periode konnten die heidnischen Böhmen ihrem Kultus nur in Geheim, also nicht auf einem Berge obliegen, wo sie der Beobachtung von allen Seiten ausgesetzt gewesen wären.

Die heidnischen Feuer auf dem Schlaner Berge sind somit mit der Einführung des Christenthums erloschen. Welch' eine lange Zeitperiode brauchte es aber, um solche Aschenhaufen, wie sie besonders an der östlichen Bergseite gefunden werden, anzuhäufen, um so viele Thiere zu opfern, die aus den unzähligen vorhandenen Thierknochen vorauszusetzen sind? Der offene Tempel des Schlaner Berges mag daher nicht bloss Jahrhunderte, sondern vielleicht ein Jahrtausend der Einführung des Christenthums vorausgegangen sein!

Diess beweist zum Theil auch die höchst verschiedene Art der daselbst ausgegrabenen Urnen und Scherben, gleichwie die zwei- bis dreifachen Schichten von Asche, Kohlen, Knochen und Scherben, welche mit einer 2 bis 3 Zoll mächtigen horizontalen Lage gelber Erde abwechselnd deutlich zeigen, wie oft dieses Plateau mit den Ueberresten gottesdienstlicher Opfer aufgeschüttet und wieder mit Erde bedeckt wurde und durch welch eine lange Periode dieser Ort der religiösen Bestimmung geweiht war.

Zdali Slované přibyli do Čech a do zemí okolních teprvé v V. století, anebo tu byli již dříve?

Ich glaube aus wichtigen Gründen, welche vielleicht bisher den Freunden der Alterthumsforschung zur Prüfung kaum vorgelegt worden sind, dass nicht nur die in Böhmen und Mähren, sondern auch die in Schlesien, in den Lausitzen, in Meissen, Sachsen, Thüringen, dann in den weiteren Elbegegenden, ferner in Brandenburg, Pommern, kurz in den ehemaligen Wohnsitzen der Slaven aus den häufig vorkommenden Opfer- und Begräbnissplätzen ausgegrabenen Alterthümer slavischen Völkern angehören. Der Hauptgrund, warum alle, selbst in sonst slavischen Ländern vorfindige Aschenhügel den Deutschen vindicirt werden, ist der, weil die Deutschen für die Urbewohner dieser Länder ausgegeben werden, und die slavischen Völker erst im 4. bis 5. Jahrhundert dahin eingewandert sein und zu kurz und zu unruhig daselbst gelebt haben sollen, um solche ansehnliche Opferstätten zu hinterlassen. Es sei mir aber erlaubt, den bisher allgemein angenommenen Satz: Die Slaven seien erst im 4. oder 5. Jahrhunderte in diese Länder eingewandert, etwas näher zu prüfen. Es ist überhaupt die Einwanderung und namentlich eine plötzliche Einwanderung eines Volkes schwer zu denken, wenn man die Schwierigkeiten erwägt, mit welchen die Einwanderung eines ganzen Volkes mit Weibern, Kindern und Greisen, mit Lebens- und Transportmitteln zu allen

Zeiten verbunden gewesen sein muss. Weit natürlicher und wahrscheinlicher ist es, wenn man sich statt einer solchen Volkswanderung den Zug eines Kriegsheeres mit theilweisem weiblichen Gefolge denkt, welches den Namen jenes Volkes führte, aus welchem es sich gebildet hat. Durch solche Heereszüge und durch allmälige Ausbreitung einzelner Völkerschaften über andere Länder kann die Nationalität einzelner Länderstrecken sich modificirt haben, ohne dass ganze Völker andere aus ihren Ursitzen vertrieben haben. Allein selbst auch, wenn man nur an die Einwanderung eines slavischen Kriegsheeres, um so mehr eines slavischen Volksstammes glauben soll, so muss doch diese durch ein historisches Zeugniss nachgewiesen werden können. Wo ist aber nur ein einziger gleichzeitiger oder der Gleichzeitigkeit naher, somit glaubwürdiger Geschichtschreiber, der uns eine Einwanderung slavischer Völker oder eines slavischen Kriegsheeres in diese Länderstrecken erzählte? Durchaus keiner! Herodot, der älteste Geschichtschreiber, dessen Werke auf uns gekommen sind — 484 Jahre vor Christus geboren — sagt in seinen *Novem musis* in welchen er die von den Griechen mit den Lydiern und Persern geführten Kriege, und nebstdem alles, was er sonst besonders auf seinen Reisen erforscht hatte, vorträgt: *Heneti Asiae incolae, jam in Europa aliis permixti incolis habitabant.* Dass die Heneti, — Veneti, Vinidi — ein slavisches Volk sind, setze ich als bekannt voraus. Diese Stelle verbürgt uns eine doppelte historische Wahrheit. Erstens bewährt sie, dass slavische Völker lange vor den Zeiten Herodots in Europa wohnten, zweitens liefert sie den Beweis, dass die slavischen Völker nicht als ein kriegerisches nur Wohnsitze eroberndes Volk in Masse nach Europa eingewandert sind, sondern sich allmälig dahin ausgebreitet haben, ohne Rücksicht, ob sie andere Einwohner in der neuen Heimat gefunden haben oder nicht. Wie lässt sich nun mit diesem Herodotischen Zeugniss die Behauptung vereinigen, dass die Slaven erst im 4., 5. oder gar im 6. Jahrhunderte nach Chr. nach Europa oder wenigstens nach Böhmen und nördlich bis an die Elbe eingewandert sind, und deutsche Völker aus ihren Wohnsitzen verdrängt haben?

Procopius, ein griechischer Geschichtschreiber des 6. Jahrhunderts, schildert der Erste die Slaven und Anten.[1]) Er sagt: Man habe sie früher Spori genannt, weil sie σποράδεν, das ist, zerstreut und nur selten in grossen Haufen beisammen wohnten, dass sie von jeher in einer natürlichen Gleichheit — *populari imperio* — gelebt, Getreidevorräthe und viel Vieh haben. Diese Charakteristik passt wohl auf ein ackerbauendes, aber keineswegs auf ein kriegerisches Volk, welches in Masse auswandert, um von anderen Völkern sich Wohnsitze zu erobern. Sie passt auf ein Volk, welches weit eher von einer andern Nation unterjocht werden kann, als dass es andere angreifen und vertreiben sollte, denn dazu gehört ein Beisammenhalten, die Wahl eines Heerführers, die Aufopferung eines Theiles der Freiheit unter seinen Willen.

Ein anderer griechischer Geschichtschreiber derselben Zeit, Jornandes, nennt die bereits in Europa wohnenden Slaven eine volkreiche Nation[2]).

---

[1]) Procopius De bello Gothico, l. 3. [2]) Jornandes De Goth. orig. et reb. gestis, I, 5.

Beide diese Historiker lebten in oder wenigstens bald nach der Periode, in welcher die Slaven aus Böhmen, Mähren, Schlesien u. s. w. deutsche Völker vertrieben haben sollen. Hätten sie dieses, da sie der Slaven ausdrücklich erwähnen, wohl verschwiegen? oder hätten sie, wenn die Slaven ein erst kürzlich angekommenes Volk gewesen wären, nicht vielmehr erzählt: wann — woher — wohin sie erobernd gewandert sind? Davon sprechen sie aber kein Wort, vielmehr behandeln sie die Slaven als ein Volk, welches da, wo sie sie gefunden haben, auch schon früher war. Da auch kein anderer gleichzeitiger Historiker von einer Einwanderung der Slaven im 4., 5. oder 6. Jahrhunderte spricht, so muss man diese slavische Einwanderung als eine unerwiesene, willkürlich angenommene Sache annehmen, von welcher weit spätere Geschichtschreiber aus unrichtigen Kombinationen sprechen.

Die slavischen Völker, besonders die westlichen, wurden weder von den römischen noch griechischen Geschichtschreibern beachtet, weil sie auf dem Weltschauplatze wenigstens nicht unter ihrem Namen auftraten. Erst im 5. und 6. Jahrhunderte griffen sie in die europäische Geschichte unter ihrem eigenen Namen, und zwar sogleich als ganze Nation ein. Die Geschichtschreiber erwähnen erst aus dieser Veranlassung die Slaven, und somit wurden spätere Historiker zu dem Glauben verleitet, dass, weil früher der Slaven nicht erwähnt wurde, sie auch nicht da waren. So bildete sich die Ansicht, dass wenigstens die westlichen slavischen Völker in dieser Periode nach Böhmen, Mähren und Schlesien, in die Lausitz, nach Meissen, Thüringen u. s. w. eingewandert sind. —

Dále dovozuje spisovatel — maje za pravé jakojiní novější dějepisci, že Bojové 600 let př. Kr. do Čech přibyli, a že tu potom nad nimi panovali němečtí Markomani — že Bojové, čeští i vlaští, byli Slované, a že buď oni anebo jiní Slované před nimi, byli prvotní obyvatelé země České, kteří pak po seslabení moci markomanské stali se pány své vlasti. Z další jeho rozpravy o praobyvatelích českých podáváme ještě tyto zlomky:

Man findet keinen Volksstamm der alten Zeit so abgerissen, wie den slavischen. Die Slaven wohnten in Gallien und Brittanien, am adriatischen Meere, an der Ostsee, an der Donau, Elbe, Weichsel u. s. w. Ein Beweis, dass, gleichwie sie noch heutigen Tages das zahlreichste Volk in Europa sind und den grössten Theil dieses Welttheils bewohnen, sie in den früheren Zeiten das Urvolk in Europa gewesen sein konnten, welches durch die Eroberungen der Römer und Deutschen in mehrere Parzellen zerrissen wurde.

Die Slovenität der Urbewohner Böhmens ist vorzüglich daraus ersichtlich, dass, sobald die markomanischen Beherrscher so geschwächt wurden, dass sie ihre Oberherrschaft nicht mehr behaupten konnten, Böhmen von den Geschichtschreibern mit Slaven ganz bevölkert geschildert wird. Nicht ein einziger Historiker berichtet über die Einwanderung der Slaven nach Böhmen aus einem andern Lande. Waren nun die Slaven im 5 und 6. Jahrhunderte und zwar höchst zahlreich mit dem Verschwinden der markomanischen Herrscher gleichzeitig da — eine Thatsache, die bei den Zeugnissen des Jornandes, Procopius und anderer Historiker nicht bezweifelt werden kann — so müssen sie auch

schon früher da gewesen sein, obschon die Geschichtschreiber ihrer nicht erwähnen, und sie waren somit das Urvolk Böhmens.

Böhmen hat bis heutigen Tags die böhmische Sprache als Landessprache. Wird gleich neben derselben auch deutsch gesprochen, so haben wir doch keine aus der deutschen und slavischen gemischte Sprache, wie deren in Italien, Frankreich, Spanien, England u. s. w. bestehen. Daraus folgt, dass die Slaven in Böhmen im 5. oder 6. Jahrhunderte zu keinem deutschen Urvolke eingewandert sind, weil sich sonst nothwendigerweise eine gemischte Sprache hätte bilden müssen.

Seit dem Einzuge der Bojer bis zu dem von den Geschichtschreibern bemerkten Auftreten der Slaven in Böhmen sind beinahe 1000 Jahre verflossen. In dieser langen Zeit müssen doch die Bewohner den Bergen und Flüssen Namen in der Landessprache gegeben haben. Man nenne mir aber auch nur einen, bei unseren ältesten Geschichtschreibern vorkommenden nicht slavischen Fluss-, Orts-, Berg- oder Waldnamen. Waren also die Slaven nicht die Ureinwohner Böhmens?

Unvernünftig wäre es, anzunehmen, dass die im 5. u. 6. Jahrhunderte geschichtlich in Böhmen auftretenden Slaven die früheren deutschen Bewohner aus dem Lande verdrängt hätten. Es liegt im Interesse eines mit dem Schwerte in der Hand einwandernden erobernden Volkes, die Landesbevölkerung zu unterjochen und sie dienstbar zu machen, aber es wäre gegen sein Interesse, sie zu vertilgen oder zu vertreiben. Die Lebensexistenz, die Bequemlichkeit des erobernden Volkes wäre dabei zu sehr gefährdet. Nur eine schnelle Vertreibung oder Vertilgung der Landeseinwohner könnte zur Folge haben, dass die von ihnen eingeführten Lokalitätsbenennungen verschwinden und neue Namen in der Sprache der Eingewanderten an ihre Stelle treten. Denn selbst bei einer allmäligen Auswanderung der alten Bevölkerung müssten die neuen Ankömmlinge die Lokalitätsbenennungen in der früheren Landesprache, allenfalls mit geringer Modificirung, beibehalten.

Jede Nation, die in ein Land einwandert, muss früher anderswo ihre Wohnsitze gehabt haben. Das 5 und 6. Jahrhundert, in welches die Einwanderung der Slaven nach Böhmen gesetzt zu werden pflegt, ist keine so finstere historische Zeit, wo die Fackel der römischen und griechischen Geschichtschreiber, insbesondere über die wichtigsten politischen Begebenheiten in dem markomanischen Lande Böhmen, nicht schon geleuchtet hätte. Wie kommt es also, dass über die früheren Wohnsitze der böhmischen Slaven ein so undurchdringliches Dunkel herrscht? Und dennoch ist unter den neuern Geschichtsforschern über die Abstammung und die früheren Wohnsitze der Slaven eine solche Verschiedenheit, dass man hieraus den Schluss ziehen muss: es haben uns darüber die gleichzeitigen Schriftsteller keine Nachrichten hinterlassen. Da nun Slaven in so grosser Ausdehnung in Europa sind, so können wir, wie Surowiecki und Šafařík sagt, den Ursprung und die Urwohnsitze derselben nur in ihnen selbst, auf ihrem eigenen Grund und Boden suchen, das heisst, wir müssen sie als Urvolk in ihrem jetzigen und mehreren andern Wohnsitzen, in welchen sie allmälig germanisirt worden sind, anerkennen.

21. Tadeáš Bulharin. (R. 1837)[1].

Že Slované byli již v Marobudově družstvu národů proti Římanům, a že spolu přičinili k troskotání západní říše Římské.

Z jeho spisu: **Россія въ историческомъ, статистическомъ, географическомъ и литературномъ отношеніяхъ.** V Petrohradě 1837. Díl. I. Str. 160 a 176.

První družstvo národů proti Římu zřídil Ariovist a po něm Marobud. Marobud přiměl také některé jiné národy krom Němců v severovýchodní Germanii k tomu[2]), aby k jeho spolku přistoupili. Tito národové byli Slované a Litvané, toliko pod jinými jmény tehda známí, pročež za pravé pokládati lze, že Slované již toho času, když se zřídilo družstvo Markomanské, aneb jak historikové praví, říše Markomanská, ponejprv na jevišti obecné činnosti se objevili! Oboje toto družstvo bylo toliko defensivní, pozdější však družstva Alemannů, Svevů, Franků, Gotů, Hunů a Avarů byla ofensivní[3]). — Hlavní síla družstva gotského proti říši Římské skládala se ze Slovanů. —

Ačkoli mnozí spisovatelé jsou jiného mínění, jsme nicméně tím jisti, že nebylo žádného tažení čili stěhování národů, nébrž národové všichni zdvihli se proti západní a východní říši Římské a vyslali na ni družiny z každého kmene, sami však se nevystěhovali. Tyto družiny, táhnouce dlouho rozličnými zeměmi, konečně se usadily, a sesílivše se potom skrze vystěhovalce, přišlé k nim ze své předešlé vlasti, s národy přemoženými se sloučily. — Všichni národové usedlí zůstali v předešlých stálých sídlech svých, a toliko kmenové někteří mezi sebou se smíchali. —

Že Slované toho času, když Hunové, Obři čili Avarové a Bulhaři do jejich zemí vtrhli, na počet byli ze všech národů nejhojnější, vychází z toho, že ve všech těch zemích má jazyk slovanský převahu. Po jazyku hunském, obrovském a bulharském není v těch zemích, kde tito národové vrchu moci dosáhli, ani památky, kdežto jazyk slovanský, po dnešní den buď jest v nich obecný, aneb se stálé památky jeho zachovaly v řeči obyvatelstva těch zemí a ve jménech řek, hor, vesnic, měst a okršlků.

Protož jsou Slované, ač dějepisci naopak to vyličují, jeden z předních národů, kteří troskotali říši Římskou. Se Slovany oné doby bylo to jako jest nyní s nimi v mocnářství Rakouském. I v tomto mocnářství jsou Slované národ nejmocnější, ačkoli, když v historii řeč jest o válkách a jiných činech

---

[1]) Bulharin Tadeáš, nar. r. 1789 v Litvě, důstojník ve vojště polském, pak spisovatel polský a ruský, výtečný zvláště v románopisectví. Sepsal Dějiny ruské ve 4. dílech, r. 1837—39. Zemř. r. 1859. — [2]) Bulharin má Markomany a Marobuda za Němce. — [3]) Rozdíl, vytknutý Bulharinem mezi družstvy národů defensivními a ofensivními zcela ze zakládá na národnosti; družstvo svevské (Ariovistovo) a markomanské (Marobudovo) co slovanské bylo defensivní, ostatní jmenovaná družstva (německá) byla ofensivní.

Rakouska, se nepřipomínají, nébrž jmenují se jediné ve statistice a geografii tu, kde se vyčítají národové, z nichž toto mocnářství se skládá. Starodávná sláva jména slovanského od nevědomých analistů utlačena jest.

22. Fr. J. Sláma. (R. 1838) [1].

Že Slované v Čechách déle bydlejí nežli od V. století.

Z jeho spisu: Obraz minulosti starožitného města Prachatic. V Praze 1838. Str. 15 a 21.

Není téměř pochybno, že Slované v krajině Prachatické a vůbec v Čechách mnohem dříve obývali, než naši i venkovní dějepisci potud za to měli. V Prachaticích byli obyvatelé snad již dávno před tím, nežli dle domnění našich historiků Čech v tyto kraje přišel; poněvadž pak k východu Víděň (Vindobona) a na západ Augšburk (Augusta Vindelicorum) od Římanů patrně z jedné a též příčiny byly vybudovány, kteréž oboje jméno na kmeny slovanské naráži, a poněvadž město Batava neb Pasov leželo ještě ve Vindelicku: tedy mám za to, že již za časů římských v krajinách severních za těmito městy nejvíce Slované bydleli.

Nebudiž ukazováno k tomu, že Bojové, Markomané a Vindelici od Římanů vesměs za národy kmene germanského považováni byli; neníť zpráva Římanů o nich nad každou pochybnosť vznešená; Římané, neznajíce se do jazyků germanských, nemohli pověděti, kteří mezi jejich nepřáteli jsou Germané a kteří Negermané, a přenášeli častěji, jak při povrchní známosti bývá, týž název na kmeny hranicemi i národností rozdílné; loučili opět často jeden a týž národ v rozličné kmeny, majíce za to, že národové každou chvíli vlasť svou opouštěli, v jiné kraje snadno přecházeli, a jako to u našich podruhů a slouhů bývá, v nový příbytek a jinou ves se stěhovali.

Ať pak tito dotčení národové skutečně kmene německého byli a v Čechách opravdu bydleli, kdož může dovésti, že vlasť naši, přistěhovavše se do ní, bohopustou a prázdnou nalezli, a stěhujíce se odtud, bohopustou i prázdnou opět ji zůstavili? Jsouce bojovní a těkaví, kde nalezli lid, kterým by se doplňovali a zásobu potrav, kterou by se udržovali, nepřipustímeli, že tu jen podružili, třebas jako vladaři mezi lidem zde již osazeným, že jeho mládeží ztrátu svého mužstva nahražovali a jeho mozoly, jako této země zvláštní osud chce, svůj hlad zaháněli?

Zvláště pak co Markomanů se týká, jichž vůdce Marobud patrně jméno slovanské nese, kdož uvěří, máli se zvláštní národ jimi rozuměti a ne spíš mužové pohraniční (jako u některých řeckých dějepisců pod jménem

---

[1]) Frant. Sláma, nar. 16. května 1792 v Bojenicích, děkan v Bechyni, muž důmyslný a mnohostranně vzdělaný. Sepsal historii Prachatickou a některá pojednání historická do Časop. Mus. a jiná do časopisů jiných. Zemř. 5. srpna 1844.

„Crales“ ne vlastní jméno, ale Srbský král se vidí), že jsouce u Reyna tak slabí, že nepatrnému kmenu nepřátelskému odolati nemohouce, vlasť opouštějí, tu v málo létech tou měrou se zmocní, že světovládná Roma od časů Hanibalových tak strachem se nezachvěla, jako za válek markomanských! A takové zmocnění (stalo se) v zemi pusté, na lid prázdné! A zas málo let, a titéž Markomané mocní mízejí v té zemi své, stopy ani známky po sobě nezůstavivše, a hned celá země všudy lidem jazyka slovanského posetá, jako by nový Deukalion slovanský, házeje kamení za hlavu, ne již lidi samé, nýbrž i dědiny, vsi a města byl tvořiti uměl! Tento pak nový lid všude zdomácnělý, všecky své vesnice jmenovati umějící, jen to neví, že země jeho Bohemia, on pak sám Bohem se nazývá; ten lid sám neví a nezná jiného jména své země leč Čechy. Proč medle nezdomácnělo mezi přistěhovalými sem Slovany jméno Bohemia, všem cizozemcům známé? Vždyť pak zdomácnělo jméno staré Hispania mezi pozdějšími přistěhovalci Goty; zdomácnělo jméno staré Italie u jejich novějších obyvatelů Longobardů! Proč u nás všechno naopak? Nepochybně proto, pakli Bojové i Markomané skutečně Němci byli, že ani ti ani oni v zemi tuto nikdy ani tak se nevkořenili, jako Turci v Řecku; a jakož Řekové vlasť svou, byť ji celý svět vnější Tureckem neb Turkami nazýval, předce jen Helenii aneb Řecko jmenují, tak též u nás kmenové slovanští, dávno tu bydlivše, dobře věděli o Čechách, ničehož ale nevěděli o Bohemii.

23. F. H. Müller. (R. 1840).

Že Slované od pradávna v Germanii obývali, že však tu nad nimi panovali němečtí Svevi [1]).

Z jeho díla: Die deutschen Stämme. Berlin 1840. I, 173 u. 207.

Die suevischen Germanen.

Die Sueven bestanden aus einer Reihe theils grösserer theils kleinerer Völkerschaften, deren jede neben dem allgemeinen Namen noch einen besonderen Namen führte, durch den sich die einzelnen Stämme von einander unterschieden. Als ein Hauptunterschied zwischen diesen Sueven und den eigentlichen Germanen gibt sich sogleich zu erkennen, dass die ersteren als weit mächtigere oder doch als weit ausgedehntere Völkerschaften im Verhältniss zu den letzteren erscheinen, wenn sie ihnen auch an Volksmenge keineswegs überlegen sein mochten, und dass mehrere derselben sich immer zu einer grösseren Verbindung vereinigt haben. Ueberhaupt füllt dieses Suevien auf der südlichen und besonders östlichen Seite von Germanien einen bedeutend grösseren Raum als das letztere selbst, und zwar auf einem Gebiete, wo alle suevischen Völker später nicht nur ganz spurlos verschwunden sind, sondern wo sich auch eine Einwanderung der nachmals dort hausenden slavischen Bevölkerung nicht nachweisen lässt.

---

[1]) Viz námitky proti tomuto mínění v článku o Hermundurích.

Cäsars eigenthümliche Schilderung von den Sueven beweist, dass sie sich in einem ganz andern geselligen und politischen Zustande befanden, als die eigentlichen Germanen. —

Der hohe Ruhm, dessen sich die suevischen Völker unter den Germanen besonders erfreuten, würde sich sehr schwer erklären lassen, wenn er nicht durch Waffenthaten und durch Eroberungen erworben wäre und dies kann nicht auf Kosten ihrer Stammgenossen, sondern nur im Gebiete anderer Völker geschehen sein. Vornehmlich nach Osten hin finden wir die Sueven ausgebreitet, und dort herrschten sie über die Völker slavischen Stammes von der Elbe bis zur Weichsel hin. Dass in diesen baltischen Gebieten einstmals germanische Völker wohnten, ist nach den Angaben der Alten nicht zu bezweifeln (?), aber eben so sicher ist es auch, dass die Germanen hier, in dem Heimatslande der Slaven nicht die einzige Bevölkerung bildeten, sondern dass die Masse der Bewohner aus Slaven bestand. Ja selbst mehr südwärts in Böhmen und Mähren und in dem östlichen Franken, möchten die Slaven neben den dort vorkommenden gallischen Völkern (rozumĕj Boje) die eigentlichen Urbewohner bilden.

Denn merkwürdig bleibt es immer, dass die Sueven im östlichen und südöstlichen Deutschland nordwärts der Donau, gerade so weit verbreitet erscheinen, als nachmals nach der Ausscheidung (?) des deutschen Elements daselbst, die slavische Bevölkerung sich ausgebreitet hat. Dass darum die Sueven doch durchaus nicht für die Slaven selbst zu halten sind, wie man in neueren Zeiten geglaubt hat (Wersebe Ueber die Völker des alten Deutschlands, S. 209), sondern nur für den dort die Herrschaft führenden Kriegerstand, ergibt sich leicht von selbst (?). Das Schauspiel, welches wir im Mittelalter in den Ländern an der Elbe und Oder in Begründung deutscher Marken auf slavischem Grund und Boden wieder finden, das zeigt sich schon in der germanischen Urzeit in der erobernden Ausbreitung kriegerischer Gefolgschaften, die von allen germanischen Hauptstämmen ausgegangen sein mögen, auf demselben Gebiete.

Die lygischen und vandalischen Sueven.

Im Osten der untern Oder und der böhmisch-schlesischen Gebirgsketten finden wir bis zu den Karpathen und bis zur Weichsel hin eine ganze Reihe germanischer Völker suevischen Stammes, welche nicht blos durch ihren Namen, sondern auch durch alle Verhältnisse ihres Lebens darauf hindeuten, dass hier ein ganz anderes, dem eigentlichen Germanien ziemlich fremdes Gebiet beginnt.

In dieser grossen ostgermanischen Mark treten uns zwei Hauptnamen entgegen, die der Lygier und der Vandalen, von welchen der letztere (Vindilen) von der slavischen Bevölkerung entlehnt, der erstere aber selbst slavischen Ursprungs sein muss, obgleich man darum diese lygisch-vandalischen Völker nicht geradezu selbst für Slaven halten darf, wie es von neueren Slavisten geschehen ist (Šafařík Ueber die Abkunft der Slaven, S. 72). Die Alten haben unter den Lygiern sich unstreitig ein germanisches, (d. i. deutsches) Volk gedacht. Dennoch muss man aber behaupten, dass die eigentlichen oder ursprünglichen Lygier ein slavisches Volk waren, dessen echt slavischer

Name auf die sie beherrschenden Sueven übergegangen ist(?) und unter welchem sich die wenigen, die Herrschaft führenden suevischen Gefolgschaften so verloren, dass slavische Sitte und Volksthümlichkeit bei ihnen charakteristisch hervortraten. Das dem lygischen Namen zu Grunde liegende Wort lug, welches auch im Altdeutschen in der Bedeutung von Wald oder Sumpf vorkommen sollte (? Adelung Aelteste Geschichte der Deutschen, S. 229), ist im Slavischen noch jetzt allgemein verbreitet und heisst Wiese oder Sumpf, und bildet eine genügende Bezeichnung für die slavische Bevölkerung an der obern Oder und Weichsel von dem schlesischen Gebirge an bis zu den Karpathen.

24. Jakub Grimm. (R. 1848).

O pradávném sousedství Slovanů a Němců.

Z jeho spisu: Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig, 1853. I, 119.

In weit ansehnlicherer Breite und Ausdehnung (als die Lithauer), wie sie wenig andern auf dem Erdboden zu Theil ward, hat sich das slavische Volk entfaltet, und bildet den sechsten Sprachstamm, dessen Denkmäler und Verzweigungen die reichste Ausbeute darreichen.

So spät Slaven in die Geschichte eingezeichnet sind (denn sie werden zuerst bei Jornandes und Procop mit gothischen, bei den Annalisten hernach mit fränkischen Händeln verflochten), lässt das nahe Verhältniss ihrer Sprache zur deutschen und lithauischen gar nicht bezweifeln, dass sie ungefähr gleichzeitig mit diesen Nachbarn auf dem Platze waren und bereits weite Strecken erfüllten. Eine so kräftige Masse kann weder später auf einmal vorgerückt sein, noch sich anders als in gemächlicher Weise überaus fruchtbar entfaltet haben.

25. G. A. Stenzel. (R. 1853) [1].

Že prvotní obyvatelé Slézska byli Slované.

Z jeho spisu: Geschichte Schlesiens. Breslau 1853. S. 12.

Die ältesten Nachrichten über das Land und die Bewohner der Gegenden, welche jetzt Schlesien heissen, verdanken wir den Römern und den späteren Griechen. Die Angaben der Römer über diese Länder an der oberen Oder sind sehr unsicher. Die genauesten Untersuchungen ergeben, dass nach ihrer Ansicht das Land auf beiden Seiten der oberen Oder bis gegen die Weichsel hin von einer grossen Völkerschaft, den Lygiern oder Lugiern, bewohnt wurde, welche wieder in mehrere Völkerschaften zerfielen. Nach dem Tacitus waren die Lygier Deutsche [2]) von dem grossen Stamme der Sueven, was jedoch sehr zweifelhaft ist. Mit mehr Wahrscheinlichkeit darf man

---

[1]) Gustav A. Stenzel nar. r. 1792, archivář a profesor historie na universitě Vratislavské. Sepsal Dějiny slézské až do r. 1355 a jiné spisy a rozpravy historické a vydal Diplomatář slézský (r. 1832). Zemř. r. 1854. — [2]) Toho Tacitus nepraví, nébrž praví to novější vykladači Tacitovi.

annehmen, dass sie zu dem grossen slavischen Volksstamme gehörten, der sich östlich bis nach Asien hin ausbreitete und erst seit der Völkerwanderung unter dem Namen der Slaven, Slovenen oder auch Wenden nach und nach bekannt wurde. Der Grieche Ptolemäus, im zweiten Jahrhundert nach Christus, nennt als Bewohner unserer Gegend die Silinger und Korkonter als lygische Stämme. Von den Ersteren scheint der Name der Schlesier zu stammen. Krkonoš heisst aber noch jetzt slavisch das Riesengebirge.

26. Viktor Jacobi. (R. 1856)[1]).

Že Slované nejméně před 2000 léty bydleli na Dolním Labi.

Z jeho spisu: Slaven- und Teutschthum in cultur- und agrarhistorischen Studien zur Anschauung gebracht, besonders aus Lüneburg und Altenburg. Hannover 1856. S. 13 u. 14.

Die altslavischen und späteren Gaue des Wendlandes.

Mir ist nichts von einer andern Gegend im ehemals slavischen Teutschland bewusst, an welcher auf gleich beschränktem Raume die altwendische Eintheilung des Landes in so grosser Zahl von kleinen Gauen sich nachweisen liesse, als in dem lüneburger Wendlande. — Man nennt in diesem west-elblichen Bodrizenlande, in dem durch den hohen Heidrücken abgeschiedenen Theile, noch sechs kleinere Gaue, von welchen der Lemgow, Nöring, Bröking und der Gau in den Heiden auf dem östlichen, der Drawen und Gain aber auf dem westlichen Ufer der Jetzel liegen.

Durch die mir mitgetheilten Quellen bin ich in den Stand gesetzt worden, recht greifbar sowohl das, auch von den Altslaven befolgte Princip politisch-socialer Verbände wahrzunehmen, als den interessanten Umstand einer, mitunter äusserst genauen Uebereinstimmung zwischen dem Inhalte der uralten Naturgaue und demjenigen der christlichen Kirchspiele.

Durch derartige Wahrnehmungen wird man zu einer hohen Bewunderung des angewendeten Scharfsinnes und Tactes der alten Wenden in einer Zeit gezwungen, in welcher man dieses Volk einer derartigen, man darf sagen, wissenschaftlichen Geistesthätigkeit absolut für unfähig zu halten pflegt. Denn welche Vorstellung wäre wohl nach der Meinung des gebildeten (!) Publicums unserer Zeit zu barbarisch, um sie nicht auf die mindestens vor 2000 Jahren an der Unter-Elbe lebenden Slaven anzuwenden? Nach dem Totaleindrucke, welcher mir durch detaillirtes Studium der slavischen Niederlassungen geworden ist, kann ich denjenigen nur beistimmen, welche der Meinung sind, dass die Slaven vor unbestimmter, langer Zeit das dortige Land als ein schon sehr civilisirtes Volk zuerst angebaut haben. Auf welches der am Boden haftenden, demselben gewissermassen als heraldische Urkunden eingegrabenen Monumente ihrer Cultur man auch blicken mag: auf Landeintheilung in Gaue, wesentlich ganz gleiche Form der Dörfer, Flureneintheilung, Vertheidigungswerke, Ortsnamen, — Alles trägt

[1]) Viktor Jacobi jest profesor národní ekonomie na universitě Lipské.

den Stempel einer, wie aus einem Gusse hervorgegangenen meisterhaft den Nagel auf den Kopf treffenden Einrichtungskunst. Alles ist von jener geistvollen Einfachheit und Zweckmässigkeit durchdrungen, welche nichts Ueberflüssiges schafft und nichts Nothwendiges vergiesst. In diesem Sinne nenne ich das, für die Fremde so höchst obscure Lüneburger Wendland einen klassischen Stoff zu wissenschaftlichen Studien.

27. Ludvík Štorch. (R. 1858).

O Homolanech co dávných obyvatelích v Horních Francích.

Z jeho popisu: Die Mistelgauer vulgo Hummeln in Oberfranken. V časopise Gartenlaube. Jahrg. 1858. S. 260. [1])

Westlich von der Altstadt Bayreuth (ein kleines Dorf, eine halbe Stunde westlich von der Stadt Bayreuth) bei dem Weiler Geigenreuth am Mistelbache ist das Thor in eine kleine seltsame, abgeschlossene, von malerischen Berghöhen umgürtete Welt, ein reitzendes Stückchen Erde, etwa eine Quadratmeile gross, mit Bewohnern eigenthümlicher Art, die sich Hummeln nennen. — Die Hummeln sind ein hartköpfiges, wildes Völkchen, dass sich ganz abschloss und auf sich selbst zurückzog, nur unter einander heirathete, nie den Mistelgau verliess und mit störrischer Zähheit an Kleidung, Sitte und Gebrauch der Väter hielt, so dass sie wegen dieser Eigenthümlichkeit bei den übrigen Oberfranken gleichsam in Verruf waren und Jedermann bei Gelegenheit auf sie schlug.

Alle oberfränkische Bauerntracht ist malerisch. Am kleidsamsten ist die blaue Jacke der jungen Burschen mit der Doppelreihe runder blanker Zinnknöpfe. Der Menschenschlag ist meist klein und nicht von besonderem Ansehen. Man sieht ihm sogleich die slavische Abstammung am dunkeln, dünnen Haar, an dem breiten Gesicht mit den hervorstehenden Backenknochen, an der dunkeln, fast krankhaften Farbe und an der untersetzten, nicht eben schön gebauten Gestalt an. Es steht jetzt historisch urkundlich fest, was man früher bestreiten wollte, dass die Bevölkerung von ganz Oberfranken slavischen Ursprungs ist. Eine grosse Anzahl Ortsnamen, Sitten und Gebräuche hätten es schon beweisen können. Aber man wollte die Leute durchaus zu Nachkommen der alten Deutschen machen, als ob das Deutschthum nicht eben so viel Ehre davon habe, sie sich zu eigen gemacht zu haben! — Der Hummelbauer ist meist kleiner, untersetzter Statur, und noch weit schärfer, als bei seinen Nachbarn tritt der slavische Typus in ihm hervor; die ihm eigenthümliche Volkstracht besteht bei dem männlichen Geschlechte aus einem dunkeln kurzen Rocke mit merkwürdig hoher Taille und ohne Knöpfe, der meist offen steht und so den bunten prächtigen Brustfleck und den künstlich und geschmackvoll gesteppten schwarzledernen Hosenträger sehen lässt. Der Stoff des Rockes ist schwarzes und hellgrünes Tuch, jenes als Hauptbestandtheil, dieses als Unter-

---

[1]) V témž časopise na r. 1858, str. 641, podal L. Štorch rozpravu o slovanských zahradnících v Bamberku.

futter, beides Erzeugniss des Hauses. Die selbstgezüchtete Schafwolle kardätscht, färbt und spinnt die Bäuerin, webt der Bauer. Dieses kurze, knappe Kleidungsstück heisst das „Hummelröcklein“. Doch hat jeder Bauer noch einen langen Rock von demselben Zeuge — den Kirchenrock. — Nicht minder eigenthümlich und pittoresk ist die Tracht des weiblichen Geschlechtes. Zum Kirchengange setzen viele Frauen ein weisses Tuch auf den Kopf und werfen ein zweites Tuch desselben Stoffes und derselben Farbe über die Schultern, dessen beide Zipfel sie vorn mit den Händen zusammenhalten. Diese beiden weissen Schleiertücher und die Art, wie sie getragen werden, sind ein ächter Rest ihres Slaventhums und finden sich geradeso bei den slovakischen Frauen in Oberungarn. Statt des Regenschirms führen sie, ebenfalls wie die Slovakinen, grosse weisse Regentücher, welche in der Mitte einen drei Finger breiten rothen Streif haben (dieser ist deutsche Zugabe), und bei Gängen über Land über den Rücken gelegt und vorn zusammengebunden werden.

Das Hummelland oder der Mistelgau, d. h. der ganze Grund des Mistelbaches umfasst 24 Dörfer nebst einer nicht geringen Anzahl einzelner Höfe und Mühlen. Die grössten und schönsten sind Mistelbach, Mistelgau, Gestres und Glashütten. — Die Mistel entspringt aus einer Menge Quellen auf der nördlichen Seite zweier Bergzüge, deren westlicher der Voltbacher und östlicher der Linderhardter Forst heisst. An der südlichen Spitze des letzteren entspringt der rothe Main, in welchem sich die Mistel bei Bayreuth ergiesst. An der Südseite des ersteren beginnt die hochromantische fränkische Schweiz. — Daraus erhellt, dass das Hummelland ein anmuthiges Hügelland ist (tedy krajina homolovitá).

Die Bauart der Häuser in den Hummeldörfern ist ächt slavisch. Dieselben steil abfallenden, nur auf Balken aufgelegten Strohdächer, dieselben auffallend kleinen Fenster, dieselbe Malerei an den Thoren und in den Fenstervertiefungen, dieselbe innere Einrichtung findet sich bei dem slavischen Urvolk, dem Prototyp aller Slaven, den Slovaken. Der Name Hummeln ist sehr wahrscheinlich ein verstümmeltes und gewaltsam deutsch gemachtes slavisches Wort, ein Eigenname dieses vereinzelten Volkszweiges, welcher vom Hauptstamme losgerissen und in diesen erdumschlossenen Erdwinkel geschleudert (?), gleich den mit ihm derselben Abkunft sich erfreuenden Altenburgern, Egerern, Halloren und thüringischen Slaven, die Muttersprache verlernte, von Deutschland aber nur die Sprache annahm, dagegen mit slavischer Zähigkeit an Sitte und Gebrauch und an der Nationalkleidung, die mit der der Altenburger Bauern die charakteristischen Grundzüge gemein hat, festhielt, und ebenso an seinem slavischen Volksnamen. Einem gelehrten Slaven dürfte es nicht schwer fallen, den ähnlich klingenden wahren Namen zu entdecken.“

Na str. 308—312 popisuje Štorch svadby, posvícení a tance Homolanů a porovnává je opět se Slováky, v jichž zemi byl; končí pak těmito slovy: „Von ihrer Abstammung wissen die Hummeln nichts; auch hat sich kein historisches Document, ja nicht einmal eine Andeutung erhalten, wann sie ihren jetzigen Wohnsitz eingenommen haben.“

28. A. Pecz. (R. 1859 [1]).

O starodávné osadé slovanské v západních Němcích.

Z Westermannova letopisu: Jahrbuch der illustrirten deutschen Monatshefte. Braunschweig 1859. S. 64.

Wenn man auf der grossen Landstrasse von Limburg nach Siegen allmälig auf die Hochterasse des Westerwaldes emporgestiegen und an der breiten Bazaltkuppe des Salzburger Kopfes rechts vorbeigekommen ist, gelangt man unweit der Wasserscheide zu einigen Häusern, welche sich um eine Kirche (Neukirch schon im Jahre 1251 genannt) angesiedelt haben.

Dort liegen an der nördlichen Abdachung des Westerwaldes 4 preussische Ortschaften: Ober- und Nieder-Dresselndorf, Lützeln und Holzhausen, die von einem Völkchen bewohnt sind, das sich in auffallender Weise von allen seinen Nachbarn unterscheidet. Ihre Gegend heisst der Hickengrund, sie selber werden die Hicken genannt.

Sie dürften wahrscheinlich slavischen Ursprungs sein, wie die Bewohner des Dorfes Posemuggel in Baden, dessen Name unzweifelhaft slavisch ist und an das böhmische Podmokli (am Fusse des Todtenhügels) erinnert.

Die Tracht der Hickenweiber hat grosse Aehnlichkeit mit jener in einem Seitentheile des Tagliamento im venetianisch-friaulischen Küstenland in der Gegend von Resia und Stolvizza, wo mich eine ganz ähnliche Kleidung überraschte.

Ein Nachklang altslavischer Anschauung liegt im Abscheu der Hicken vor einer zweiten Verheirathung der Frauen (wie dies der heilige Bonifaz in einem seiner Briefe von der Treue einer wendischen Frau gegen ihren Mann berichtet, die sich in denselben Scheiterhaufen stürzte, welcher die Leiche ihres Gatten in Asche verwandelte).

Die Bauart der Häuser im Westerwald traf ich in Krain wieder und sonst nur gleichsam als Verbindungsglied zwischen beiden in der Gegend von Coburg. Bemerkenswerth sind noch die Pferdsköpfe auf dem Dachfirst, welche in vergänglichem Stoff geschnitzt, oft verwittert, aber mit treuer Anhänglichkeit immer wieder erneut, uns anmuthen, wie ein Gruss aus einer zweitausendjährigen Vergangenheit. —

Zur Zeit des heiligen Bonifacius lebten Slaven in der Gegend von Fulda (Sueven), und auch noch in späteren Urkunden werden sie dort genannt. Beachtet man aber den Menschenschlag, der heute noch dort wohnt, so werden auch jetzt noch einzelne Fingerzeige auf slavische Abstammung nicht fehlen. In dieser Beziehung war mir immer die Aeusserung eines Oekonomen merkwürdig, welcher lange in Böhmen gelebt und dann in der Nähe Frankfurts sich ansiedelte, wo bekanntlich viele Taglöhner aus Fulda bei landwirthschaftlichen Arbeiten verwendet werden. Ohne auf dem Wege der Theorie von slavischen Ansiedlungen bei Fulda gehört zu haben, fiel ihm immer die grosse Aehnlich-

---

[1]) Tento článek na česko vyložený vytištěn jest ve Světozoru Vídenském na r. 1859, str. 265.

keit der Fuldaer Arbeiter mit čechischen im Typus und Charakter so sehr auf, dass er daraus auf die östliche Abstammung der Bewohner Fulda's einen sehr wohl begründeten Schluss zog. So dauerhaft sind die ursprünglichen Stammzüge und so vermag oft ein klarer Blick aus der Natur der Sache zu erkennen, was sonst des Gelehrten mühsame Forschung erst nach langer Anstrengung zu enträthseln weiss. Abèr Fulda ist nur eine jener vielen in Deutschland noch nachweisbaren eingesprengten (?) Colonien des Slaventhums. — Im Norden drangen sie von jenseits der Elbe bis nach Hannover und Oldenburg vor, wie sich auch in Holstein dergleichen Spuren nachweisen lassen. So halten wir z. B. die Bewohner der Dörfer um Göttingen für slavischen Ursprungs; die Namen der Dörfer, einzelne Sitten, der Typus erinnern uns aufs Lebhafteste an den Osten. (Dále připomíná Slovany v Pustřickém údolí v Tyrolsku, v údolí Salickém, Pinzgauském, v Bavořích, na Sále v Dobré Hoře, a ve Würzbursku). Sogar Würzburg, wie auch Kissingen (Chyžice) an der fränkischen Saale scheinen ursprünglich slavische Niederlassungen gewesen zu sein; eine Viertelstunde von Kissingen westlich liegt das Dorf Garitz und neben demselben die Wiese genannt Polisch, — Namen, die unverkennbar slavisch sind.

So treffen wir bis weit in unserem Westen herein die Spuren jenes weitverbreiteten Volksstammes, dessen Verbindungen und Mischungen mit unserer Nation uralt und zahlreich sind. Diese Spuren des Slaventhums sind bald mehr, bald minder deutlich; bald finden sie sich über einen ganzen Landstrich ausgegossen und geben dann demselben in der Regel ein zwar nicht sehr ernstes, aber durchaus nicht unangenehmes, sinnlich frisches Gepräge; bald auch sind es einzelne Punkte, Ortschaften oder Thäler, welche im strenggefügten Ackerbauleben der Vorzeit sich konservirten und meistens noch durch eine gewisse Getrenntheit und Abgeschiedenheit von ihrer Umgebung ihren fremdartigen Ursprung auch den oberflächlichern Beobachtern beweisen. Zu dieser letztern Art slavischer Abstammung scheinen unsere Hicken zu gehören, deren Wohnsitz von Fulda, wo eine bedeutende slavische Colonie nachgewiesen ist, kaum 18 bis 20 Stunden entfernt ist.

29. J. Landau. (R. 1862) [1])

Že Duřinky jsou od doby předhistorické země slovanská.

Z jeho pojednání: Der Bauernhof in Thüringen und zwischen der Saale und Schlesien. V časopise: Correspondenz-Blatt des Gesammt-Vereins der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine. Beilage. Januar 1862.

Die Anlage der Dörfer und die Bauweise der Bauernhöfe ist in Thüringen und weiter gegen Osten bis zur Lausitz von der im westlichen Deutschland wesentlich verschieden. Die Dörfer haben vorwaltend eine bald mehr bald minder scharf ausgeprägte runde Form.

---

[1]) Jiří Landau, nar. 26. října 1807 v Kaselu, ředitel státního archivu tamtéž. Výtečný dějezpytec. Sepsal: Geschichte der hessischen Burgen (r. 1832), Die Ritterschaften in Hessen (r. 1842), Beschreibung der wüsten Ortschaften in

Indem die einzelnen Hofraithen sich fest aneinander schliessen, gewinnt das Ganze eine fächerartige Gestalt. Ein solches Dorf hat nur einen Zugang und die Einfahrten der Höfe gehen sämmtlich auf den innern offenen Raum des Dorfes aus, der meist mit Gras bewachsen ist. In der Mitte dieses Raumes findet man in der Regel einen kleinen von Weiden u. s. w. beschatteten Teich, zuweilen auch die Dorfkirche. Wie im Innern des Dorfes die runde Gestalt sich zu erkennen gibt, in der gleichen Weise schliessen sich auch die hinter den Höfen liegenden Gärten ab und die dieselben vom Felde scheidenden Hecken bilden nicht selten einen das ganze Dorf umschliessenden undurchdringlichen Hagen.

Diese Dorfform findet sich durch ganz Thüringen vorwaltend. Blos aus dem Grossherzogthume Sachsen-Weimar könnten an hundert solche Dörfer genannt werden. Die meisten liegen im Amte Neustadt-Burgwitz, Bucha, Daumitzsch, Krölpa, Kleina (1074 Klinowe), Meilitz, Molbitz, Laskau, Zwalkau, Strösswitz, Tischendorf, Quaschwitz, Weiningenrauma u. a.

Das Ergebniss meiner Forschung spricht sich in der als unzweifelhaft festgestellten Thatsache aus, dass in Thüringen, in dem Lande der Sorben zwischen Saale und Elbe und in der Lausitz sowohl in der Dorfanlage, als in der Anlage des Bauernhofes eine, im Ganzen betrachtet, vollständige Uebereinstimmung sich darbietet, und dass, fassen wir nur die Bauweise ins Auge, das ganze bezeichnete Gebiet als eine von sämmtlichen Nachbarn unterschiedene Einheit sich darstellt.

Nach den bis jetzt gewonnenen Erfahrungen haben wir demnach in ähnlicher Weise darin das Gesammtgebiet eines grossen Volkes anzuerkennen, wie das z. B. auch bei dem ursprünglich in drei Stämmen geschiedenen Sachsenvolke der Fall ist. Den westlichen Theil bildet das Land der Thüringer, der alten Hermunduren, im Osten liegt die Lausitz, das Land der Milzienen, und zwischen beiden das Land der Dalaminzer. Die slavische Völkertafel nennt das Volk zwischen der Saale und Elbe Talaminci, die Milziener aber Surbi. Einhard nennt auch die ersten Sorabi Slavi, und noch im J. 1136 findet sich östlich der Saale der Name Swurbeland. Beide Völker sind demnach eines Stammes, wofür auch die völlige Uebereinstimmung ihres Anbaues zeigt, und da dasselbe auch mit dem thüringischen Anbau der Fall ist, so weisst diess darauf hin, auch die älteste Bevölkerung Thüringens ebenwohl diesem Volksstamme anzuschliessen.

Allerdings kennen wir bis jetzt Thüringen als ein von jeher deutsches Land, und auch das weiter östlich so wie das nördlicher liegende und bis zu den Meeresküsten sich ausdehnende Land ist bisher stets als ursprünglich deutscher Boden betrachtet worden.

Die Ergebnisse meiner bisherigen Untersuchung stehen also damit im offensten Widerstreite. Dasselbe scheint indess auch mit den Berichten der Fall zu sein, die uns Tacitus gibt, denn nach diesem war nicht nur Thüringen von einem suevischen Stamme bewohnt, sondern auch nordwärts bis zur Ost-

---

Kurhessen (r. 1848), Die Territorien in Bezug auf ihre Bildung und Entwicklung (r. 1854) a j. Zemř. v únoru r. 1865.

see, die desshalb auch das suevische Meer genannt wurde, sassen Sueven und bis zur Weichsel reichte das damalige Germanien.

Der Widerspruch mit den letzteren Angaben ist aber nur scheinbar. Nicht mit diesen Berichten des römischen Geschichtschreibers selbst fühle ich mich im Widerspruche, ich lasse vielmehr deren Glaubwürdigkeit unangetastet, und nur der Art und Weise, wie man dieselben seither aufgefasst hat, kann ich nicht nur nicht beistimmen, sondern muss sie geradezu bekämpfen.

Indem ich damit einer weit verbreiteten Anschauung gegenüber trete, welche den bedeutendsten Einfluss auf die Gestaltung der ältesten Geschichte hat, wird man mit Recht eine nähere Begründung meiner abweichenden Auffassung fordern, und ich will deshalb dieser Forderung zu genügen versuchen.

Da, wo nach Tacitus im Osten Germanen (Sueven) wohnten, finden wir in späteren Zeiten slavische Volksstämme und von jenen zeigen sich kaum noch Spuren. Es drängt sich natürlich hiebei die Frage auf, wie und in welcher Weise dieser Wechsel zu erklären sei? Man glaubte die Lösung dieser Frage durch die einfache Annahme einer Ueberwältigung der Germanen erreicht zu haben. Die Slaven, so lehrte man, sind von Osten vorgedrungen, haben die Germanen besiegt und sie gezwungen, weiter gegen Westen zu ziehen, und sich darauf in deren Sitzen niedergelassen.

Als man später fühlte, dass diess nicht ohne gewaltige und lange dauernde Kämpfe möglich geworden wäre, und man einsah, dass wenn solche stattgefunden, sich nicht annehmen lasse, dass diese der Geschichte hätten gänzlich unbekannt bleiben können, suchte man eine andere Erklärung. Da von solchen Kämpfen nirgends eine Spur sichtbar war, sollte nun der Wechsel in friedlicher Weise geschehen sein. Man liess die Germanen immer weiter gegen Westen vordringen, also ihre Sitze räumen, und in diese entvölkerten Gebiete die Slaven nachschieben und dieselben einnehmen.

Es ist diese Erklärung die gewöhnliche, und selbst die slavischen Geschichtschreiber haben sich derselben gänzlich angeschlossen.

Dessen ungeachtet erscheint auch diese Erklärung nicht stichhältiger, wie die erste. Beide widersprechen, so allgemein hingestellt, in gleicher Weise der Natur der Dinge, dem Leben der Völker und überhaupt den Erfahrungen, welche die Geschichte uns darbietet.

Ein solches gänzliches Verlassen eines Landes, eine solche völlige Räumung kann nur unter ganz besonderen Umständen vorkommen und durch ganz aussergewöhnliche Ursachen veranlasst werden. Ein Beispiel solcher Art erzählt uns Cäsar von den Helvetiern. Doch auch da frägt es sich, ob wir diesen Bericht im wörtlichsten Sinne zu verstehen haben.

Selbst der Nomade hat sein Weidegebiet, das er als sein Eigen betrachtet und mit Blut und Leben vertheidigt. Bei ackerbautreibenden Völkern, also Völkern mit festen Ansitzen, und das waren ja auch die Bewohner des östlichen Deutschlands, muss dies selbstverständlich in noch höherem Grade der Fall sein. Solche Völker hängen fest an ihrem heimischen Boden, denn dieser umfasst ihre Habe, ist die nährende Quelle ihres Lebens und die Bedingung ihres Daseins. — Wird ein solches Volk von einem andern unterworfen, dann

wird es keineswegs vertrieben, es bleibt vielmehr auf seiner Scholle, verliert aber seine Selbstständigkeit, und wird, je nach der Gestaltung der Verhältnisse, in bald höherem, bald geringerem Grade dem Sieger dienstbar.

Dále dovozuje J. Landau, že Slované za doby Tacitovy byli obyvatelé Duřinek a východní části Germanie, že ale Svevi, dle jeho mínění Němci, nad nimi tam panovali. Načež píše na str. 18. takto:

Tacitus nennt die Bewohner des späteren Thüringens und Ostfrankens Hermunduren und bezeichnet dieselben als Sueven, demnach als ein demselben Stamme entsprossenes Volk, welchem auch die Chatten (?) angehörten. Es waren also zweifellos Germanen.

Meine oben gegebene Darstellung zeigt nun aber, dass schon die Dorfanlage in Thüringen nicht altgermanisch ist (t. j. německého spůsobu). In dem altgermanischen Dorfe liegen die Höfe zerstreut, ohne Ordnung, und zwar noch heute so, wie sie schon Tacitus schildert; in Thüringen ergibt sich dagegen eine vorwaltend regelmässige Form. Der thüringische Anbau ist vollkommen demjenigen entsprechend, welchen wir auch auf unzweifelhaft ehedem slavischen Boden finden. Dieser Anbau ist aber der ursprüngliche, welcher dem Lande bei der ersten festen Colonisation gegeben wurde, und wir müssen in Folge dessen nicht nur die Länder, welche Thüringen gegen Norden, Süden und Osten begränzen, sondern auch Thüringen selbst als zuerst von Slaven angebaut anerkennen, wir müssen anerkennen, dass die erste sesshafte Bevölkerung dieser Länder dem grossen Volke der Slaven angehört habe.

Dass ich mit einer solchen Auffassung allen seitherigen Anschauungen scharf entgegentrete, schreckt mich nicht zurück. Genügte jene Uebereinstimmung in Bau und Anlage auch schon für die Sicherung meiner Annahme, so sind es doch keineswegs diese Thatsachen allein, auf welche ich mich stütze, es sind auch noch andere Gründe vorhanden, welche diesen noch heute zu uns redenden Zeugnissen zur Seite treten.

Worauf ich zunächst hinweise, ist:

1. Die Thatsache, dass nach den uns erhaltenen urkundlichen Zeugnissen durch ganz Thüringen noch in später Zeit eine zahlreiche slavische Bevölkerung vorhanden war.

In dem Verzeichnisse der unter Lullus für die Abtei Hersfeld erworbenen Güter werden eine Anzahl thüringischer Orte als ausschliesslich von Slaven bewohnt aufgeführt. So heisst es *villam — Biscofeshusun* (*Bischhausen*) *et sunt ibi hube XXX et manent Sclavi.* Weiter: *In Mulnhusun* (*Mühlhausen*) *et Remidi* (*Remda*) *et Rudolfestatt hube VII et Sclavi manent in illis etc.*

In ähnlicher Weise zeigen die fuldischen Güterregister eine mit Franken untermischte Bevölkerung in zahlreichen Orten des südwestlichen Thüringens und sogar links der Werra. In dem Gebiete von einem der Orte Suhl (Sulaha) finden wir 45 slavische Familien, zu Salzungen 24, in der Mark Lupnitz 78, im Gebiete von Hain 120, zu Sömmern 13; zu Bissingen 28, zu Vargula 22, zu Schönerstädt 13, zu Langensalza 13, zu Soden an der Werra 2, zu Kreuzburg 5, im Gebiete von Gerstungen 173, im Gericht Heringen 43, zu Städtfeld 12, zu Goldbach 5, zu Reichenbach 30, zu Abterode 53. Eine Urkunde

von 937 nennt zu Frohse an der Elbe 15 slavische Familien und die Stadt Kalbe als ganz von Slaven bewohnt. In demselben Jahre werden auch 15 slavische Familien zu Grimsleben und 12 zu Schmön genannt. Das Stift Magdeburg erwarb im J. 939 in Nordthüringen zu Frohse 26, zu Pretulitse 8, zu Trumpsitze 20 und zu Fridumeresleba 56 familias Sclavorum.

Im J. 961 gab Kaiser Otto dem Stifte Magdeburg: *illa decimatione, excepta quae episcopo Halberstad usque hoc data est, omnem alteram decimationem, quam Teutoni et Slavi ad eandem urbem Magdeburg pertinentes, persolvere debent, nec non etiam omnium Theutonicorum vel Slavorum decimam ad civitatem Frosa pertinentium, et illam, quam Teutonici et Slavi persolvere debent ad civitatem Barbie pertinentem, et illam decimationem Theutonicorum et Slavorum ad illam civitatem, quae dicitur Calva, pertinentium, illa decima excepta, quae usque huc in praefatis locis finibusque illorum Magdeburgo burgowarde et Froseri burgowarde, Barburgeri burgowarde, Calveri Burgowarde, reliquam omnem decimationem prefatorum locorum, sicut Wilhelmus, Moguntinentsis ecclesie episcopus, in nostra praesentia — determinavit.*

Eben so werden zuweilen auch noch andere Besitzungen, ohne deren Namen zu nennen, nur allgemein als in Slavis liegend bezeichnet.

Wie an der westlichen Gränze und in der nördlichen Hälfte des Landes, so finden wir auch im Süden das Slaventhum noch in der Urkundenzeit im vollen Bestehen. Es war dies insbesondere im Orlagaue der Fall. Lambert nennt die Gegend um Saalfeld geradezu Slavenland (*in regione Slavorum, in loco, qui dicitur Salefeld*), und ähnlich drückt sich auch Marianus Scottus aus (*in regione Slavorum, in loco, qui dicitur Salepheld*). Eben so nennt der Mönch von Braunweiler den rechts der Saale hinziehenden Thüringer Wald *saltus Slavorum*, und schildert denselben als eine ungeheure Einöde. Alles dies weist auf eine ausschliesslich slavische Bevölkerung hin. Ja, dieses Slavenvolk lebte noch nach seinem eigenen Rechte, denn als im J. 1057 die Königin Richza ihren Besitz zu Saalfeld dem St. Peterstifte zu Köln übergab, geschah dies in *Salafeldon secundum legem et ritum gentis illius*. Das Volk war damals noch heidnisch. Erst das Kloster zu Saalfeld führte es zum christlichen Glauben. *Terra Orla,* heisst es im J. 1071, *que pagana fuit*, und 1074 wird gesagt, dass jenes Kloster ausdrücklich zu dem Zwecke gestiftet worden, *populum rudem* zum Christenthume zu bekehren.

Im J. 1191 finden wir zu Rehstadt bei Ichtershausen (südlich von Erfurt) Wenden sesshaft. Zu Ermstädt, unfern Erfurt, wohnten 1227 neben deutschen Bauern auch *rustici Slavi*. —

Wohl hat man auch schon früher slavische Elemente in Thüringen anerkannt, hatte aber mehr nur die in den fuldischen Güterregistern an der Werra vorkommenden Slaven im Auge, und glaubte darin nur slavische Kolonisten zu erblicken. Man nahm nämlich an, dass es Hörige seien, welche man aus den jenseits der Elbe und Saale liegenden Slavenländern hieher verpflanzt habe. Vereinzelte Kolonisten und noch dazu Hörige, vermögen aber niemals einen solchen Einfluss auf das bestehende Volksthum zu üben, wie wir dies doch in Thüringen annehmen müssten.

Sie vermögen am wenigsten die Form der Dörfer zu bestimmen, Städte und Burgen zu bauen, weiten Landstrecken und Gebirgen ihrer Sprache entnommene Namen zu geben; sie sitzen auch nicht in so dichter Masse zusammen, wie sich dies insbesondere in Orlagau zeigt und haben überhaupt keine politischen Rechte. Dass man auch Slaven in deutsche Gebiete verpflanzt hat, ist nicht in Abrede zu stellen. Wir haben namentlich an der Bergstrasse ein Beispiel davon: 877: *illum locum, ubi Sclavi habitant*.

Solche vereinzelte Kolonisten und nun gar höriger Natur, gehen aber auch bald in dem sie umgebenden mächtigeren Volksthume auf. Es sind nicht nur jene zahllosen germanischen Niederlassungen in Gallien und anderwärts spurlos verschwunden, auch jene Sachsen, welche Karl der Grosse durch Deutschland zerstreute, sind unserem Auge entrückt. Sie gingen alle in dem Volke auf, welches sie umgab, und mussten dieses, man kann sagen, nach zwingenden Naturgesetzen.

2. Dem altgermanischen Boden war, wie dies schon Tacitus bezeugt, die Befestigung der Wohnstätten unbekannt. Selbst die Hauptorte der Stämme waren offene Dörfer. Das war ausserhalb dem alten Germanien anders. Bei allen Völkern ringsum erblicken wir Hauptstädte und zahllose kleinere Festen. So ist's auch bei den Slaven. Die slavische Völkertafel führt die Namen der einzelnen Slavenstämme auf und bemerkt bei jedem die Zahl ihrer Städte.

Allenthalben, wo die Germanen erobernd sich festsetzten, fügten sie sich zwar allmälig in dieses Befestigungswesen, aber sie bildeten dasselbe nicht weiter aus. Es macht sich dies auch in Thüringen bemerklich, wo der germanische Besitz weit über unsere Geschichtskenntniss hinausreicht. (?) Dessen ungeachtet lassen sich auch da noch zahlreiche Städte nachweisen. Tu uvádí města: 950 civitas Mersaburg, 975 castellum Nierburg, 999 vrbs Cucunburg, 1012 civitas Frosa; v listu sv. Boniface: Erphesfurt (Erfurt) fuit jam olim urbs paganorum rusticorum, 999 civitas Ride, 1029 civitas Geni (Gross-Jena), 1002 Wimeri (Weimar), 770 Gothaha a j.

3. Wie Städte und Burgen, so besass Thüringen auch die in den slavischen Ländern allgemein übliche Eintheilung in Burgwarten, wie die zu jenen gehörigen Bezirke genannt wurden. Schon im J. 961 finden wir die Burgwarten von Magdeburg, Frohse, Barby und Kalbe. In der Urkunde von 968, wodurch ein Theil der Halberstädter Diöcese an das Stift Magdeburg überwiesen wird, heisst es: „*id est, parochiam omnem, que reiacet inter fluvios Albeam scilicet, Salam, Horam et Bodam, usque ad ea loca, ubi castra Unnesburg, Wantzleva, Hoeldesleva cum omnibus pertinentiis et villis, quas Burgwart vocant, occidentem versus longius finem protendunt et terminantur*“, und noch 1193 nennt eine Urkunde *castrum Haldensleve, curtem Luttere et Albanam eiusdem loci cum Burgwardieis etc.* Im J. 999 findet man die Burgwarten *Bareborgi* (*Barby*), *Niwanburg et Hisciwa* genannt.

Man erkennt die Städte und Burgen stets als die Mittelpunkte oder als die Hauptorte bestimmter Gebiete. — Besonders anschaulich gibt sich das in einer Urkunde Kaiser Otto's vom Jahre 973 über Magdeburg zu erkennen,

Darin heisst es: *Preter hec eandem Magdeburgensem civitatem cum — municipium eius, quod nos Burguuardum dicimus, curtem quoque cum omnibus appendiciis, territoriis scilicet vel aedificum ex occidentali parte Albiae fluminis illuc pertinentibus — in locis subnotatis, hoc est Fridumaresleba* (*Fermersleben*), *Pretalitze* (wüst bei Fermersleben), *Buchuuui* (Bukau), *Frosa* (wüst, dicht bei Magdeburg und zu dessen Neustadt gezogen) — *Pizinizi* (unbekannt), *Trumsitze* (wüst bei Fermersleben) u. a.

4. Die Feldauftheilung.

Sowohl in Thüringen als auch weiter östlich finden sich nicht nur in den Urkunden eine Reihe im westlichen Deutschland gänzlich fremder Bezeichnungen für die Theilung der Aecker, sondern die vorkommenden Scheidungen und die dafür wenigstens schon im XIII. Jahrhunderte gebräuchlichen Bezeichnungen sind auch heute noch üblich. — Das hauptsächlich Unterscheidende liegt darin, dass die slavische Hufe (lán) nur die Hälfte der Grösse einer deutschen hat.

In Mecklenburg und Pommern unterschied man zwei verschiedene Arten, die Landhufe oder die grosse Hufe (mansus theutonicus) und die Hackenhufe (uncus, slavische Hufe). Jene enthielt 30, diese 15 Acker oder Morgen. — Zur Bestimmung des Landmasses bediente man sich des Werkzeuges, womit man pflügte, indem man nach dessen Namen das Landstück benannte, welches man in einem Tage damit bestellen konnte. — Dieses hiess in Polen, Schlesien, in der Lausitz und bei den lüneburger Wenden rádlo, und lán oder lateinisirt laneus war die eigentliche slavische Bezeichnung für das der deutschen Bezeichnung entsprechende Landmass. In der wendischen Lausitz nennt man noch heute die Hufe leno und einen Hüfener lenik.

Die Bezeichnung laneus (mansus) ist in Polen, Böhmen, Mähren, Schlesien etc, die gebräuchlichste. — Durch ganz Ostfranken, wo bekanntlich die Bevölkerung noch lange ihr slavisches Volksthum bewahrt hat, findet sich die slavische Hufe (laneus, vulgaliter Lehen) allgemein. Nur ist das Wort hier missverstanden und für Lehen, feodum angesehen worden, so dass die lanei feoda genannt wurden. Die slavische Hufe setzt über Regensburg nach Oesterreich und Steiermark fort — und dieselbe Hufe finden wir auch in Thüringen sowohl was den Namen (lanus, mansus slavonicus, Lehn), als die Grösse betrifft.

5. Ortsnamen.

Mag auch der herrschende Stamm vielfach auf die Namen der Orte einwirken, so ist ein gänzlicher Untergang derselben doch kaum denkbar und die Zahl derer, welche sich in ihrer alten Form erhalten, wird immer noch reichhaltig genug bleiben, um von dem alten Volksthume Zeugniss ablegen zu können. Dies ist auch in Thüringen der Fall. Man betrachte nur einmal die Ortsnamen, welche eine Urkunde König Otto's vom J. 996 nennt. Der König schenkt nämlich dadurch dem Stifte Quedlinburg: *curtem Valbisci* (Walbeck) nordwestlich von Hettstädt, *cum villis sic nuncupatis: Quenstedi, Vrnanstedi, Silithi* (*Sildau*), *Sigersleuo, Hubisci* (Hubitz, östlich von Mansfeld), *Dudendorf, Herlicarod, Husiani, Riedauuizi* (Reidewitz, südöstl. von Gerbstädt), *Frecisci* (Freist), *Drogolisci* (Dörlig bei Gerbstädt), *Siabudisci* (Zabitz bei Reidewitz), *Osutiscie, Cedlisciani, Hamerbisci etc.*

Unter diesen Dorfnamen tritt die Hälfte als unverkennbar slavisch vor Die Form bisci ging später in bach und becke über. Mehr aber als nördlich. finden wir im Süden, wo das Slaventhum sich länger erhalten, noch zahlreiche, slavische Ortsnamen, und dasselbe ist an der östlichen Gränze, an der Saale und an der Elbe, der Fall. Am zahlreichsten findet man dieselben im Orlagaue vertreten: Gohlitz (Golis), Logwitz, Löhma (a. 1074 Lemane), Obernitz. Ferner: Moderwitz, Koppitz, Kötnitz (Kotenitz), Burgwitz, Molbitz, Dreitsch, Schmeritz, Welgwitz, Daumitsch, Triptis, Polnitz, Krölpa (a. 1074 Chrolup), Bodelwitz, Judewein (a. 1074 Godawin), Schweidnitz, Rahnis, Könitz (1074 Konitz), Döbritz, Oepitz (Optcz), Lawsinitz, Nimritz (1074 Nymbritz), Polnitz etc.

Gehen wir nun an das linke Ufer der Saale, so finden wir Zwabitz, Scherenwitz, Kröbitz, Rodigast, Zimmeritz, Osmaritz, Göschwitz, Triessnitz, Cöppanz, Kötzschau etc. Weiter unterhalb Jena: Caspoda, Closewitz, Gwaetzen, Nerkewitz, Stiebritz, Dobritscher, Tauchwitz, Zrossnitz, Isnitz, Plösnitz, Eylau, Döbischau, Pödelitz, Punscherau, Pommnitz, Grössnitz, Nismitz, Zscheiplitz, Weischitz etc. Und dieselben Namensformen ziehen auch weiter an der Saale und Elbe herab. — Allerdings stehen sie an der Gränze am dichtesten und werden von da westlicher, also landeinwärts immer vereinzelter. Aber sie finden sich auch noch gegen die Werra hin. Ich verweise nur auf Lupnitz (a. 778), Globigau (a. 1015 Cloboco), Worbitz (a. 1289 Wurbitz) etc.

Dass die slavische Namensbildung sich gegen Westen mehr und mehr und zuletzt beinahe gänzlich verliert, lässt sich einfach dadurch erklären, dass Thüringen von Westen aus durch Einwanderung germanisirt worden ist.

Wo eine neue Nationalität eine alte überflügelt und diese in sich aufnimmt, da tritt auch eine Umbildung der Ortsnamen ein. — Das neue Volk übersetzt entweder den Namen der Orte in seine Sprache, oder schafft neue Namen, oder macht sich die alten Namen auch wohl nur mundgerecht.

Manche Urkunden haben in Thüringen den slavischen Namen neben dem deutschen erhalten. So heisst es: *Spileberg, — quae etiam alio nomine Sebrouici dicitur in marca — Smeon, 978; in castello scilicet quodam slavonice Budisio, nunc autem theutonice Grimmerslevo in pago Grimmerslevo sito, 1066 — villam Spirige dictam, slavonice autem Kobolani nuncupatam in pago Mersiburgh.* Sogar mehrere Gaunamen lassen ihre slavische Natur nicht verkennen, als: 998 Vuigsezi, 932 Lanquizza, 912 Husitin. — Der Thüringerwald hiess ehedem der Slavenwald, saltus Slavorum. — Manchen thüringischen Ortsnamen begegnen wir in den östlichen Slavenländern wieder. So entsprechen dem thüringischen Mücheln im Hassegau — Mücheln unfern Freiburg (1144 Mugil, 1216 Mugelin); Mücheln bei Wettin, 1288 Muchele; Mügeln, Stadt bei Oschatz, 984 Mogelini, 1003 Mogelina; Mügeln, Dorf bei Pirna; Mögelin, Dorf unfern Ziesar an d. Havel, Möglin bei Holstein; Mögelin, Dorf bei Oberbarmen, Mögelin, 2 Seen im Kreise Teltow; Mogilno in Posen n. w. v. Gnesen. Dies ist auch der Fall bei dem Namen Kulm (3 Dörfer bei Saalfeld), Gospeda bei Jena, Lupnitz in der Mitte Thüringens, Plaue bei Arnstadt, Zeitz bei Alsleben und bei Barby; Jena, Stadt, und 2 andere Orte an der Unstrut, Krakau, westlich von Merseburg, Zopte, Dorf am Abhange des Thüringer Waldes im Amte Graefenthal, 1394 Czoppote (vergl. Zobten in Schlesien und

Zoppoten bei Wunsiedel), Worbitz auf dem Eichsfelde, der Flussname Wipper (vergl. denselben Namen in Pommern).

Fasst man alle aufgeführten Zeugnisse zusammen, die Anlage der Dörfer, die Bauweise der Häuser und die mannigfaltigen historischen und sprachlichen Nachweisungen, so wird man bei einer unbefangenen Beurtheilung unmöglich noch zögern können, die ursprüngliche slavische Natur der thüringischen Bevölkerung anzuerkennen. Die Fülle dessen, was dafür spricht, ist zu gross. Tritt auch Einzelnes nur als letzte dürftige Spur noch auf, so ist es in seiner Verbindung mit dem andern doch nicht bedeutungslos. Das alles gewinnt erst sein volles Gewicht, wenn wir die Thatsache mit in die Wagschale legen, dass von alledem auch nicht die geringste Spur sich jenseits der Westgränze darbietet. Das würde anders sein, hätte sich wirklich das Slaventhum auf altgermanischen Boden niedergelassen. Es würden sich dann eben so viele verwandtschaftliche Beziehungen nach Westen zeigen, als das gegen Osten der Fall ist.

Zu den bisher gelieferten Zeugnissen über die ehemals slavische Nationalität Thüringens gesellt sich auch dessen geographische Lage. Man betrachte nur seine nördlichen und südlichen Nachbarn und man wird es als ein nothwendiges Mittelglied derselben erkennen müssen. Beide sind aber ebenwohl altslavischer Boden. — Im Norden finden wir noch heute die deutlichsten Spuren des Slaventhums nicht nur im Bardengau, im Gaue Blexa und im Obotritischen Mecklenburg, sondern auch auf den dänischen Inseln. Dahin gehört auch das Vorhandensein alter Städte. Schon Adam von Bremen gibt darüber reichhaltige Mittheilungen. Man füge dem noch hinzu, was Bischof Boguphal II. von Posen darüber berichtet († 1253). Derselbe sagt: *Sunt et alii Slavi ibidem, qui Drewnane vocantur; hos Theutonici Halczste appellant. Horum castra capitalia fuerunt Buccowecz, quod nunc Lubik dicitur; Ham, quod et Hamborg, et Brema, quod caput et sedes fuit eorundem. Ibidem est etiam Blesink (Blexen?), castrum ducale et civitas Czesznyma, his prefuerunt comites, quos Heinricus imperator, postquam easdem patrias Slavorum imperiali dicioni subjugasset, in comites afferitur creasse. Haec autem gens a densitate silvarum seu lignorum nomen accepit. Nam Drewnane a lignis nuncupantur. Nominantur etiam a quodam fluvio, qui Trawna dicitur, unde Trawnani sunt apellati.*

Ich sehe in dieser Ländergruppe jenes Suevenreich, von dem Tacitus berichtet und von deren namhaft gemachten Stämmen der Longobarden, Angeln und Warnern auch noch die spätere Zeit Kunde gibt. Dasselbe gilt auch für den höheren Norden. Es bezeugen diess die Ortsnamen, das Vorhandensein alter Städte und die Anlage der Dörfer, namentlich in Schleswig. Am deutlichsten findet sich die slavische Dorfform auf der Insel Fehmarn erhalten, wo beinahe sämmtliche Dörfer die geschlossene slavische Anlage haben, wenn deren Form auch mehr viereckig als rund erscheint. Endlich zählt das Erdbuch König Waldemars auf den östlichen Inseln auch zahlreiche slavische Hufen (unci) auf.[1])

---

[1]) Hanssen Historisch-statistische Darstellung der Insel Fehmarn. S. 102 u. 296, též Langebek I. c. VII, p. 541.

Südlich von Thüringen weist allein schon der Name des Grabfeldes auf dessen ehemaliges Slaventhum hin. Die Buche heisst slavisch grab, grabina, habr und habřina, und wir erkennen demnach in dem Namen des Grabfeldes dieselbe Bedeutung, welche auch dem Waldnamen Buchonia (slav. Bukojna, Bukovina) zu Grunde liegt.

Indem sich so mit der Anerkennung des thüringischen Urslaventhums auch eine gleiche für Ostfranken und ganz Nordalbingien, für das Dänenland und überhaupt für alle weiter ostwärts liegenden Länder verbindet, öffnet sich ein weiter, leider völlig dunkler Raum von Jahrhunderten für unsere älteste Geschichte.

30. Nejstarší děje české a moravské,

sepsány

dle zkoumání v tomto spise vyloženého.

Podlé jmen řek, hor, míst a národů, u spisovatelů římských a řeckých zachovaných, podlé památek, vynešených z hrobů pohanských a podlé založení i zřízení osad, jsou Slované nejstarší známí obyvatelé šíré krajiny od středního Rýna u Mohuče a od řek Vltavy (Fuldy), Sály a Dolního Labe až k Visle a od Dunaje k moři Baltickému; Čechové pak, Moravané a Slováci jsou nejstarší známí obyvatelé zemí československých, počítajíc k nim i severní Rakousy a Bavory. Historikové a zeměpisci římští a řečtí nazývali Slovany germanské vůbec Suevi (přezvukem místo Suavi = Slavi), kterýžto veliký národ dělil se již tehda na mnoho menších kmenův, z nichž se jmenují: Hermunduri (Duřinci), Naristi (Narďané), Rakati (Rakousi), Baemi (Čechové), Marcomani (Moravané), Korkonti (Krkonošci), Lugi (Lužané či Lužičané), Mugiloni (Mohylňané), Helvetoni (Habolané), Eudosii (Doksané v Branibořích), Varini (Vraňané), Rugii (Rujané či Raňané) a j. Ponejprv připomínají se Slované germanští (Suevi) r. 58 př. Kr., když pod vůdcem svým Ariovistem svedli bitvu blíže Rýna s násilným dobyvatelem Gallie, Juliem Caesarem, v kteréž jmenují se také menší kmenové slovanští: Tribuci, Nemeti, Marcomani a j.

O zemi České první zmínku činí zeměpisec Strabo k. r. 5. po Kr., jenž praví, že t. r. Mirobud (Marobud), král Moravský (Markomanský), vrátiv se z Říma do své vlasti, kmenovce své Moravany do vedlejšího Bujémum (*Βουίαιμον*), sídla svého, přeložil. O témž příběhu vypravuje šíře souvěký dějepisec římský Vellejus Paterculus, dle něhož Mirobud, jsa vojskem římským pod Tiberiem od Karnuntum a z Hesska obklíčen, z Moravy do Čech (Boiohoemum) ustoupil, čině tu přípravy k obhájení země; zbouřením však Pannonců a Dalmatců z té veliké tísně vytržen jest. Vellejus, byv dříve s Tiberiem na Dolním Labi, vypisuje co svědek blízký, rozsáhlou říši Mirobudovu, kteráž, majíc za hranice v levo část Germanie, v pravo Pannonii a nazad Norikum, obsahovala v sobě veškeré země polabské, Čechy, Moravu, Slovensko a Rakousy až po Dunaj.

Vedlé těchto dvou spisovatelů měly Čechy již za časů Kristových u Řeků a Římanů totéž jméno (Bujémon a Boihoemum), kteréž mají u cizích národů s nemalou proměnou podnes. V druhém století po Kr. přivádí zeměpisec

Ptoleméus obyvatele země České Baemi (*Βαίμοι*), t. j, Čechy, jež nazývá národem velkým, a odnože jejich Krkonošce (*Κορκόντοι*) a Rakousy (*Ρακάται*[1]). Týž jmenuje v krajinách českých řeky Labe, Odru a Dyji, hory Ještěd (*Ασκιβούργιον*) a Lúnu (Manhart) a město Brod Bavorský (*Βροδέντια*). Dio Cassius (r. 222) připomíná pohraničné Hory Srbské (vandálské), z nichž prý se prýštilo Labe. Pozdější spisovatelé římští a řečtí již o Čechách se nezmiňují, ani Eugippius, životopisec sv. Severina (ok. r. 510), ani letopisci byzantští, ani frančtí až do konce VIII. století. Tolik však z toho obecného ticha vychází, že obyvatelstvo „baemské", ježto bylo za Ptoleméa v držení země České, od onoho času ani jinam z Čech se nehnulo, aniž jiného obyvatelstva do Čech přibylo.

S tím, co tuto o prvních obyvatelích země České položeno, srovnávají se zcela zprávy starých letopisců domácích. Kronista Kosmas († r. 1125) klade Boemi (Čechy) dle pověsti do jeho časů dochované, za první a jediné obyvatele země České, a vypravuje, že se tu usadili pod praotcem svým Boemem (Čechem) nedlouho po potopě světa a pomatení jazyků u věže Babilonské. Kterážto pověsť, pokud se týče usazení Čechů v nynější jejich vlasti, také v starožitné básni „Libušině soudu" se vykládá. Prodlením času vládl Čechám, (dle Kosmy vlastně jen Pražsku čili Vyšehradsku) kníže Krok[2]), muž velemoudrý, po němž dosedla na knížecí stolec dcera jeho Libuše, kteráž, pojavši za manžela Přemysla Stadického, byla pramátí slavného potom rodu Přemyslova. Po Libuši a Přemyslovi nastoupili Nezamysl, Mnata a Vojen, a po Vojnovi Unislav, za něhož, jakž podobno, šla část vojska Karla Velikého r. 791 skrze Rakousy tehda české (per Beeheimos) po levém břehu Dunaje na Avary do Pannonie a po vítězství na řece Rabě nad nimi dobytém touž krajinou nazpět[3]).

Nástupcové Unislavovi byli Křesomysl a Neklan, kterýž s Vlastislavem, knížetem Luckým, skrze vůdce svého Čestmíra vítězný boj svedl a knížetství Lucké k Pražskému připojil. Za Hostivíta, nástupce Neklanova, pokřtěno jest r. 845 čtrnácte pánů českých v Řezně, načež kníže Bořivoj, byv s manželkou svou Ludmilou ok. r. 874 od sv. Methoděje pokřtěn, křesťantví v zemi znamenitě průchod zjednal. Syn Bořivojův, Spytibněv Pobožný, pilný šířitel víry Kristovy, vztáhl po zkáze království Moravského panství své i k nynější Moravě (r. 906).

Kromě knížat Pražských, jenž vládli středu země, bylo v Čechách po

---

[1]) Novější historikové čeští kladou do Čech za první obyvatele Boje (galské) a po nich Markomany (německé), kteří prý Boje z Čech vypudili. Však toto mínění zakládá se na mylném výkladu jména Boiemi (m. Boii) v Tacitově Germanii, kteráž krajina ležela u Bodamského jezera, a na chybném přeložení Bojů z pravého břehu Dunaje v Rakousích a ve Štyrsku na levý břeh do Čech. — [2]) Historikové novější kladou sice v čelo knížat Českých krále Sama, jenž prý v Čechách asi od r. 630 až do r. 660 panoval. My však, prohlížejíce k tomu, že ani v pověsti národní se nejmenuje, aniž provésti lze, že by byl kdy do Čech přišel, tuto jej opomíjíme. — [3]) Eginhardi Annales. Pertz Monum. Germ. I, 177. Posud mělo se vůbec za to (Palackého Dějiny. I, 117), že oddělení vojska Karlova šlo na Avary skrz Čechy a taktéž nazpátek, však z Letopisů Eginhardových a zvláště Laurisských jest zřejmo, že tomu tak není, nébrž že šlo skrze Rakousy.

všechnu dobu více jiných knížat, co správců kmenů, na kteréž národ Český se dělil, jakož byli: na východ Charváti, na sever Pšované, Límuzi a Děčané, na severozápad Lučané a Sedlčané, na jih Dúdlebané a j., kteřížto knížata spravovali krajiny svých kmenů z plné moci, u věcech ale, týkajících se celého národu, postaveni byli pod knížaty Pražskými, až v století X. Boleslavci ve správu celé země se uvázali.

Moravané připomínají se v dějinách s římským jménem Markomani o půl století dříve nežli Čechové, totiž r. 58 př. Kr. ve válce Julia Caesara s Ariovistem v Gallii, kdež co spojenci tohoto krále v bitvě za Rýnem společně bojovali. Navrátivše se po vzaté tu porážce do své vlasti, uhájili po všechnu dobu, co Římané krajiny sousední níže Dunaje byli opanovali, šťastně neodvislosti své. Za časů Kristových slavně vynikl kníže jejich Mirobud, Římanům a Řekům Marobuduus zvaný. Pobyv za mladosti své po několik let v Římě u dvoru císaře Augusta a poznav, kterak Římané veškeré země slovanské za Dunajem podmaniti sobě zamýšlejí, vešel r. 5. po Kr., navrátiv se do Moravy, v úzký spolek se soukmenovci svými v Čechách, v Lužicích a jiných zemích vedlejších, a sebrav 74,000 vojska dobře ozbrojeného, postavil se v Čechách na odpor vůdcům římským Tiberiovi a Sentiovi Saturninovi, z nichž onen od Dunaje a tento skrze Hessko k Chebu do jeho zemí se dobýval. Zbaven těchto nepřátel pozdvižením Slovanů v Pannonii a v Dalmatech, nepochybně umluveným, vedl r. 17. po Kr. válku s Arminem, vůdcem Cherusků německých, byl však od něho poražen a r. 19. od Chatvaldy, knížete Kotinského, s trůnu svržen, načež v Raveně ve Vlaších u vyhnanství život dokonal. Ale i Chatvalda, kterýž dobyv v dotčeném boji s Mirobudem sídelního hradu jeho, velkých pokladů se tam zmocnil, brzo potom trůnu zbaven jest. Králem Moravským učiněn pak Van, po němž vládli (r. 51) synovcové jeho Vangius i Sido a r. 71 Italík, nepochybně syn Vangiův.

Od tohoto času, za mírumilovných císařů Nervy, Trajana, Hadriana a Antonína, požívali Moravané pokoje od Římanů, aniž sami proti nim co podnikli. Však když nastoupil na trůn císař Markus Aurelius a vojsko jeho bylo v Asii proti Parthům válkou zaměstnáno, vtrhli jsou Moravané, spojivše se s národy sousedními: Duřinky (Hermundury), Narďany (Naristy), Slováky (Kvady), Srby (Sarmaty) a j., pod králem Balomírem, do zemí římských za Dunaj, z čehož pak povstala 15letá válka, nazvána Moravská či Markomanská. Císař Markus Aurelius útok ten odrazil (r. 169), když pak jej řečení národové obnovili, vpadl r. 174 přes Dunaj na Slovensko a poraziv Slováky (Kvady) na hlavu v čas náhlé bouřky v jednom údolí na řece Váhu nebo Hronu, 20,000 mužů posádky jim do hradů položil a obchod s krajinami římskými velice obtížil, načež Moravané a Slováci pozdvihli se po třetí. V tom však Markus Aurelius zemřel (ve Vídni r. 180) a nástupce jeho Kommodus učinil s nimi pokoj.

Potomně vpadali Moravané do krajin římských ještě několikráte, zejména r. 236, kdež císař Julius Maximinus, chtěje si je podmaniti, přes Dunaj a ještě jednu řeku vtrhl do Moravy, jakož se podobá, až k Mošovu[1]), však ničeho nepořídil.

---

[1]) Herodianus, l. 5. Z té doby pocházejí římské mince zlaté a stříbrné

R. 261 rozšířil Atala, král Moravský, říši svou až za Dunaj, obdržev od císaře Galiena, jenž měl dceru jeho Pipu za manželku, část Horní Pannonie. Za císaře Aureliana zvítězili Moravané (r. 270) nad Římany u Placencie, a spůsobili v Římě strach veliký. V polovici století IV. (r. 358) válčili, ač se výslovně nejmenují, ve spolku se Slováky a Srby s císařem Konstantinem, a ku konci téhož století (r. 396) vedli opět válku se Římany, v kteréž sv. Ambrož, biskup Milánský, žádal písemně královny Moravské Fridigildy, dle jména Gótky, aby manžela svého k míru naklonila, a poslal jí katechismus, by ji dle žádosti její u víře křesťanské utvrdil. Zavítalo tedy již tou dobou křesťanství do Moravy, jako prvé do Korutan a do Rakous, však v bouřích potom vzešlých nepochybně tu i tam zase zaniklo. Posléz připomínají se Moravané co římští Markomané na dějišti válečném l. 451, když co spojenci Attilovi se Slováky, Srby, Duřinky a jinými národy na římského vůdce Aëtia do Gallie táhli, aby troskotali konečně západní říši Římskou. Po nešťastné však bitvě na polích Katalaunských, vrátivše se s Attilou poraženým nazpět, byli pak ve vlasti své, jakož se podobá, pokojně živi až do časů avarských.

Teprv po půl čtvrtu stu let objevují se v dějinách opět co „Marahani" či „Marchani", jakž je k r. 822 ponejprv nazývá nejmenovaný letopisec Salcburský. V té době byli, jako ondy za časů římských, národ mocný pod věhlasným knížetem Mojmírem, který byl již křesťanem. Kníže Mojmír, pilen jsa rozšiřování víry křesťanské pomocí kněží Salcburských, r. 833 Přibinu, pohanského knížete Nitranského, ze země vypudil, v Nitře, jakož podobno, hlavní chrám sv. Jimrama vystavěl a snad i kostely sv. Petra v Olomouci, v Brně a jinde na Moravě založil. A však r. 846 od krále Ludvíka Německého, kterýž závistivě ke zmáhající se moci jeho pohlížel, se stolce svržen, a Ratislav, synovec jeho, naň dosazen jest. Ratislav učinil se v dějinách moravských velepamátným, povolav r. 862 do Moravy apoštoly slovanské, Konstantina (Cyrilla) a Methoděje, jichž blahočinným působením křesťanství jak v Moravě, tak i v knížetství Přibinově na řece Sále, od r. 861 na Kocela přešlém, náležitě se utvrdilo. Prohlížeje pak k tomu, jaké nebezpečenství mu z nadvlády německé vzchází, podnikl proti králi Ludvíkovi r. 864 a 869 dvojí válku o svobodu říše své, ale po obakráte na hradě svém Děvíně od vojska jeho byv sevřen, a konečně zrádným synovcem svým Svatoplukem Ludvíkovi vydán, v Řezně oslepený zahynul. Svatopluk, po Ratislavovi přízní Ludvíkovou na trůn dosednuv, povýšil Moravu na vrch slávy, učiniv ji jednak nezávislou od Němec, jednak rozšířiv hranice její na jih až k řece Dravě přes knížetství Kocelovo (r. 884) a přiosobiv si i vrchní panství nad Čechami. Po jeho smrti (r. 894) nejprvé král Arnult knížetství Kocelovo od Moravy odtrhl, potom pak markrabí Aribo a jiní Bavořici svobodu a moc staré říše podrývali, rozněcujíce záští mezi syny Svatoplukovými, Mojmírem a Svatoplukem, až konečně slavné království od Mirobuda před 900 léty založené, byvši zevnitř strháno a uvnitř seslabeno, od Uhrů a Němců v niveč přivedeno jest (r. 906).

(M. Aurelia, Alex. Severa a Julia Maximina), které se na návrší u Mošova od doby Pešiny z Čechorodu až do nynějška čas od času nalézají.

II.

Výpisy ze spisovatelů,

kteří mají západní Slovany za přistěhovalce v V—VII století po Kr.

1. Aeneáš Sylvius. (R. 1458.) [1]

O Němcích co prvních obyvatelích v Čechách a o začátku národu Českého.

Ze spisu: Aeneae Sylvii Senensis postea Pii secundi P. M. De Bohemorum origine ac gestis historia. Coloniae 1524.

1. De situ regionis Bohemicae.

Bohemia in solo barbarico trans Danubium sita, Germaniae portio est, aquilonis flatibus tota ferme exposita. — Sermo genti et Dalmatis unus. Mos vetus in hanc usque diem servatur: in templis sermone theutonico plebes docent, in coemiteriis bohemico, ubi secularium presbyterorum collegia sunt, aut monachorum praedia possidentium. Solis mendicantibus libertas fuit, qua vellent lingua populum instruere. Quae res palam indicat, regionem ipsam olim theutonicam fuisse, sensimque subintrasse Bohemos. Quod Strabonis testimonio confirmare licet, cujus haec verba septimo commentario invenies: Sennones, Svevorum natio, partim intra,

Z České kroniky Aeneáše Sylvia, kterouž na česko vyložil Mikuláš Konáč. V Praze 1510.

1. O položení země České.

Země Česká v krajině barbarské za Dunajem položena a Germaní [2] strana jest, puolnočním větróm všecka jednak vydána. — Řeč lidu jako Dalmatóm jedna. Obyčej starý až do dnešního dne se zachovává, že v chrámiéch řečí někdy německú lid učili, ale nyní českú [3] a na krchoviéch německú, kdež světských kněží fary jsú aneb mnichuo platy majících. Samým toliko žebrákóm svoboda byla, kterýmž by chtěli jazykem lid učiti. Kterážto věc zjevně oznamuje, že jest krajina ta někdy německá byla, a pomalu do nié věšli Čechové. Což se Strabonovým svědectvím potvrditi muože, kteréhož tato slova v sedmých kniehách najdeš: Sennové, švábský

---

[1]) Aeneáš Sylvius Piccolomini, nar. 18. října 1405 v Sieně ve Vlaších, tajemník císaře Fridricha III, od r. 1451 biskup Sienský a od r. 1458—64 papež, nazvaný Pius II. Známý protivník krále Jiřího a národu Českého. Zdržovav se r. 1451 v Čechách, sepsal Kroniku Českou, tištěnou v Římě r. 1475 a potom až do konce XVI. století asi sedmkrát. Kterouž Jan Húska, farář Bořitovský (r. 1487) a M. Konáč (r. 1510) na česko vyložili. Zemř. 15. srpna 1464. — [2]) Adam z Veleslavína, vydávaje tuto kroniku r. 1585 po druhé, změnil tato slova takto: jest díl říše Německé. [3]) Tato slova Konáč přidal.

partim extra sylvam habitat, Getarum contermina genti. Suevorum quidem gens amplissima, e Rheno siquidem usque ad Albim loca depascitur, quemadmodum Emandori et Lancosargi. Haec Strabo.

2. De origine gentis Bohemorum.

Bohemi sicut caeteri mortalium, originem quam vetustissimam ostendere cupientes Sclavorum se prolem asserunt. Sclavos autem inter eos fuisse, qui post universale diluvium condenda famosissimae turris Babel autores habentur, atque ibi, dum linguae confusae sunt, Sclavonos, id est verbosos appellatos proprium idioma sumpsisse. Relicto deinde campo Sennar ex Asia in Europam profectos, eos agros occupasse, quos nunc Bulgari, Servii, Dalmatae, Croaci et Bosnenses incolunt. Nondum ego quempiam legi authorem, cui fides adhibenda sit, qui tam alte suae gentis initium reddiderit: Hebraeos excipio omnium mortalium primos. Multi ex Germanis satis se nobiles arbitrantur ex Romanis ortos, Romani ex Teucris originem ducere gloriosissimum putant. Franci, qui et Germani fuerunt, Trojanum se sanguinem esse dixerunt. Eadem Britannis gloria satis est, qui Brutum quendam exilio profectum generi suo principium dedisse affirmant. At Bohemi longe altius orsi, ab ipsa confusionis turre se missos jactant. Caeterum, nec qui tunc principes fuerint, nec quem regem habuerint, nec cujus terrae cultores extiterint, nec sub quo duce, nec quibus periculis in Europam venerint, nec quo tempore tradunt. Fuisse illos Sclavonos ajunt, dum la-

národ, diél za lesem a diél před lesem bydlí při pomezí národu Getského [1]). Švábský zajisté národ přešíroký od Rýnu ovšem řeky až k Labi přišel řece. Jich také diél za Labem místa osobil, jakožto Emundorové a Logosarkové. To Strabo.

2. O pojitié národu Českého.

Čechové, jakožto jiní z mravných [2]). pojitié najstaršié okázati žádajíce, Slovanským se kmenem býti praví. Že by pak Slováci mezi těmi byli, kteříž po veliké potopě dělajíc najslovútnějšié věže Babel puovodcové byli, a tu když jazykové změněni, jsú Slováci nazváni, to jest, mluvní, a odtud vlastní řeč přijali. Potom nechavše pole Senaar, z Azí do Europy odšedše ta pole osobili, kteráž nynié Bulgarové, Srvové, Dalmatové, Charvátové a Bosňané dělají [3]). Geštěť jsem já žádného nečetl písaře, jemuž by viéra měla dána býti, kterýž by tak vysoký počátek svého lidu okázal, židy vymiéňuje všech mravných [4]) první. Mnozí z Germanuo [5]) dosti se urozenými domnívají z Římanuo pošlé. Římané z Theukrii pojitié vziéti přeslavným mnějí. Frankové, kteříž i Germanové [6]) byli, trojanskú krví býti chlubili se. Na též Britanové chlúbě dosti maji, kteřížto že Brutus jeden na púšť vyšed národu svému počátek dal, praví. Ale Čechové mnohem výše pošli, od samé Babilonské věže se pošlé býti praví. Také ani kteří by tehdáž kniéžata byli, ani kterého by krále měli, ani které by země obyvatelé byli, ani pod kterým vůodcím, ani kterými pracemi [7]) do Europy přišli, ani kterého času,

[1]) Veleslavín r. 1585 přeložil to místo takto: a s Valachy mezují. — [2]) Veleslavín: jiní národové. — [3]) Veleslavín: kdež bydlejí. — [4]) Veleslavín: lidí. — [5]) Veleslavín: z Němců. — [6]) Veleslavín: Němci. — [7]) Veleslavín: jak pracně.

bium universae terrae confusum est. Vana laus ac ridenda. Quod si qui Bohemos imitari velint, nobilitatem generis ex ipsa vetustate quaerentes, non jam ex turri Babilonica, sed ex arca Noe, atque ex ipsa deliciarum Paradiso, primisque parentibus et ab utero Evae, unde omnes egressi, facile sibi principia vendicabant. Nos ista tanquam anilia deliramenta praetermittimus. Omnes reges ex servis ortos, omnes servos ex regibus, scripsit Plato. Veram nobilitatem sola atque unica virtus gignit. Multa sunt, quae de Bohemis vera et memorabilia traduntur, ad ea, nugis omissis, festinat calamus.

pokládají. Že tu byli Slováci, praví, když jazyk všié země změněn[1]) jest. Marná to chlúba a posměšná! Pakli by kteří Čechuo následovati chtěli, urozenosti národu z samé starosti hledajíce, již ne od věže Babilonské, ale od korábu Noe a od života Evy snadně sobě prvotnosť osobí. My jsme to jako matné[2]) pominuli. Že vsickni králové z služebníkuo pošli, všickni služebníci z králuo, napsal Plato. Pravú urozenosť sama a jedinká cnosť rodí. Mnohé věci jsú, kteréžto o Češích pravé a paměti hodné se pokládají. K těm, klamy opustíce, chvátá pero.

2. Martin Kuthen. (R. 1539) [3]).

Že první obyvatelé v Čechách byli Němci, potomci Tuiskovi a Mannovi.

Z jeho Kroniky České. V Praze 1539.

Ačkoli mnozí o počátku a založení země této a národu Českého obšírně sou vypsali; ale aby který z nich o tom gruntovně a právě sepsal, ještě až posavad nenalezám. Neb někteří hned po potopě, kteráž se za Noe po všem světě stala, Čechy v této krajině býti pokládají. Jiní pak žeby z Charvátů pošli a od prvního vůdce svého Čecha jméno měli, praví. Ale kdy a kterého času se to dálo, žádný z nich neoznamuje; než v tom se všickni srovnávají, že krom Čechů prvé v zemi této žádných obyvatelů nebylo. — — Protož aby pravda toho všeho pořádně vyhledati se mohla, pokudž u znamenitých řeckých i latinských historikův a kronikářův, kteříž toho času živi byli, se nachází, kratičce vyložím.

Abych od jména země této počal, věděti máme, že Ptoloméus, Strabo, Pomponius Mela, Kornelius a jiní všickni, jenž o položení krajin a o rozličných národův mravích psali, ji *partem Germaniae*, t. j., diél země Německé býti pokládají. Kterúžto Germanii hned po potopě Tuisko[4]), vnuk Noe, národem jazyka svého, t. j., Němci, jakž i jiné krajiny okolní, osadil. A ty všecky od

---

[1]) Veleslavín má: změten. — [2]) Veleslavín: jako marné babské klepy. — [3]) Martin Kuthen, nar. ok. r. 1510 na Horách Kutnách, prvé vychovatel u Zdenka Lva z Rožmitálu, potom písař Starého města Pražského, ve spisovatelích římských a řeckých zběhlý. Sepsal Kroniku Českou, v níž ponejprv Němce za první obyvatele země České položil, a život Jana Žižky, a převedl na česko spis Appiána Alexandrinského o Illyřích. Zemř. 29. března 1564. — [4]) Veleslavín r. 1585: Tviško.

svých správcův, jimiž se na ten čas spravovali, jména rozličná přijaly. To pak vše dálo se léta před nar. Kr. P. 2058 podlé účtu a sebrání Achylesa Gazary, muže ve všech kronikách zběhlého. Po Tuiskovi kraloval Mannus, potom Inghevon, Hermion, Marsus, Gambrivius, Svevus, Vandalus, od něhož Srbi jméno i počátek vzali. I jiní mnozí jedni po druhých všecku Germanii, t. j., krajiny německé a správce jich pod svú správu měli, až do Ariovista, kteréhož Drusus, pastorek císaře Augusta, poraziv, léta př. nar. Syna Božího 18. všecky národy německé, až do lesu, řečeného Hercynia (kterýž zemi Českou vůkol obsahuje), římskému panství podmanil. A chtěje i o těchto krajinách, na půlnoci ležících, zvěděti, přes dotčený les do této země, v níž tehdáž Hermundurové a Kattové (jakž Strabo píše) bydleli, se vším vojskem svým se přepravil. Jemužto oni když spolu s Markomany, kteříž toho času v zemi Moravské obývali, vojenský odepříti chtěli, od něho jsou přemoženi. A tu Marobudus, jenž tehdáž Markomanským jináč Moravským králem byl, vida, žeby po takové porážce proti Drusovi a Římanům zvítěziti nemohl, jim se poddal. Kteréhož Drusus do Říma vyslav milost mu u císaře Augusta zjednal. — —

O těchto národích proto jsem tuto dotekl, aby známo bylo, že země Česká vždycky jest obyvatele měla, ač rozličnými jmény jmenované, ale jednoho jazyku, to jest, německého, užívající.

Léta od narození Syna Božího 639. za Konstantina, císaře Římského, syna Herakleova, muž nějaký z Illyrí, t. j., z Charvát pošlý, jménem Čech, vraždu mezi svými spáchav, a skrze to pomsty se obávaje, s bratrem, jemuž Lech říkali, i se vší čeledí svou, do země této přišel, a vida krajinu ode všech věcí hojnou a na obilí úrodnou, tu se osadil, a s obyvateli, kteříž na ten čas byli, se spřízniv v brzkém času zemi tuto lidem rozmnožil. Kteřížto pro jeho rozšafnosť a dobrotivosť pánem vrchním nad sebou ho učinili. A tak hned tehdáž dvojí národ spolu se smísil, jeden Český od Čecha a z Charvát příchozí, druhý Německý tu přísedící, z něhož jsou Srbi pošli. — Při tom i to jest slušné věděti, že Latiníci vůbec nás *Boemos* nazývají, pravíce, že od Bojův jméno máme, v jichžto zemi Čech tento s svými se uvázal. Neb německy Behem (jak jeden učený Kornelia Tacita vykladatel píše) v našem jazyku země Bojské obyvatel zní.

3. Vácslav Hájek. (R. 1541) [1].

Kterak Bém a Hermundur přivedli do Čech Němce co první obyvatele.

Z jeho Kroniky České. V Praze 1541.

První obyvatelé hned po potopě světa té země České kto by byli, praviti nejisté jest; dvojí lid v té zemi před Čechem že by byl, nalezá se, neb jakž staří kosmografové a kronikáři píší, že by po rozdělení jazykuov od věže Babel, když se rozešli do mnohých stran světa lidé, tu že by nějaký Theuton, vnuk

---

[1]) Vácslav Hájek z Libočan, nar. ok. r. 1495, probošt kapituly Staroboleslavské a spisovatel vůbec známé Kroniky České. Zemř. 19. března 1553.

Theukadův, pojav lid některý a sebe vuodcí jejich se učiniv vedl je do zemí západních, a ten že by s lidem tím najprvé posadil se v krajině té, kteráž slove země Bavorská, a ta že by od Bavora, syna Theutonova, jméno obdržéla, a lid ten potom, když se rozmohl, někteří od Theutona Theutoniky, jiní od Bavora Bavory neb Bavořany jmenovali.

Po některém pak času z té krajiny vyšel nějaký Beem, nemalý počet lidu toho bavorského s sebú maje, k východu slunce se obrátiv, při řece, kteráž nyní Vhltava slove, se posadil, a tu rozkázal město v jednom údolí založiti, a Kasurgim je jmenovati. O kterémžto městu potom kronikáři široce zmínky činili, jakž se o tom mnoho nalezá v historii Totius Germaniae.

Lid pak druhý, kterýž také v té zemi měl své obydlé, sluli Hermundurové, od nějakého Hermunda Švába; Strabo je ovšem Eumundury jmenuje, a ty jest byl týž Hermund z Švábské země přivedl a osadil se s nimi v té zemi při horách, tu, kdež Černý les slove, kterýž nyní Slezáky od Čechuov dělí. Tak jakž Kornelius Tacitus o položení a mravích lidí Germanských pokládá a řka: „V Hermunduřích Labe vychází, řeka znamenitá“. —

4. Zikmund z Puchova. (R. 1554 [1]).

Že první obyvatelé země České byli galští Bojové, a Vandalové že je vyhnali.

Z jeho Kosmografie České. V Praze 1554, l. 461.

O zemi České.

Země Česká jest hranicemi germanskými zavřína a lesem Hercynským jako nějakou přirozenou zdí obklíčena, mnohými řekami ušlechtilými svlažena, z nichžto Labě a Vltava sou přední, a všecky řeky tyto do Labě vcházejí.

Věděti pak sluší, kdež se národ Český až posavad jmenují jazykem římským Bohemi, že toho jména nemají od národu svého, ale od Bojuov, kteří z Galluov pošli, a v této zemi mezi horami, která nyní od nich Bohemia slove, příbytek a obydlí své měli a jména toho jí po sobě nechali. Z nížto potomně vyhnáni jsou od Vandaluov. Ptoloméus jmenuje Vandaly, jménem Bojuov národ veliký, jakož pak ve vší Germanii žádného národu většího nad tento nikdá nebylo. Neb Vandalové, Moravané neb Markomanové, Dalmatové, Charváti, Slováci, Čechové, Poláci, Rusové, Lachové a jiní z nich pošlí, všecko jeden národ jest, než že jména rozdílná mají, po svých vuodcích.

Národ Český slove od svého vuodce jménem Čecha, kterýž užíval duostojenství hrabského, a vybral se z země Charvátské s bratrem svým Lachem; neb Vandalové, Boje vyhnavše, a sami potom od císařův Římských přemoženi jsouce, rozběhli se a vyhnáni byli z této země; a tak mezi národy jiné

---

[1]) Zikmund z Puchova, nar. ok. r. 1520 v Chrašťanech, kněz církevní, spisovatelů řeckých a římských důkladně znalý. Sepsal dle Š. Münstera Kosmografii (r. 1554), a jal se psáti historii Českou, kteréž však nedokonal. Zemř. ok. r. 1584.

útočiště svá brali, a potom v této zemi, kteráž jest od něho Česká nazvána, s bratrem svým Lachem jako v své vlasti se zase osadivše, vyzdvihli národ Český, a bratr jeho národ Lechuov, Krokus syn Čechuo, vyzdvihl Krakov město, a tak od Čecha národ dvojí pošel, totiž Český a Polský.

5. D. Adam z Veleslavína. (R. 1585).

Pokládá za první obyvatele země České německé Boje a za jich nástupce Markomany a Šváby.

Z jeho předmluvy ke Dvěma kronikám o založení země České. V Praze 1585. Str. 62 a 81.

Nejprvnější a nejstarožitnější obyvatelé v zemi České připomínají se Bojové, národ německý (jiní chtějí, že byl gallikanský), jmenovaní od Boje aneb Bojogera, syna Alemannova, krále Sarmatského a Německého; kterýžto kraloval za časů Jozue okolo léta od stvoření světa 2500, a obzvláštně sídlo své měl v království Českém, a vystavěv veliké město nedaleko odtud, kdež řeka Vltava do Labe padá, nazval je po sobě Bojenheim (Bojohemum). Někteří za to mají, že na tom místě nyní Praha jest. Zemi také týmž jménem po sobě nazval Bojenheim (jako by řekl: Bojův dům aneb obydlí) a obyvatele její, kteříž prvé na díle Hermiones, na díle Alemani slouli, Bojos. Odkudž i podnes Česká země, ač koli obyvatele přeměnila, přece slove latině Bojemia a Čechové Bojemi, německy Böhmen. Týž král Bojus vystavěl i jiné město, řečené Bojodurum, tu kdež řeka In do Dunaje vtěká, a to nyní Pasov slove. Potom některého času po zavedení lidu Židovského do Babilona Švábi a Markomani silně vpadli do této země a vyhnali z ní Boje; oni vytáhše ven, posadili se při Dunaji na místa těch Švábů, kteříž málo před tím do Vlach se přebrali. Až pak za časů Ezdreáše a Nehemiáše mnozí z týchž Bojů, přepravivše se přes Korytanské hory (Alpes) do Itálie, některá města, jako Laudam a Bononiam, tam vystavěli. — —

Léta od nar. Syna Božího 7. Tiberius do Němec se navrátil a tehdáž, jakž Paterculus napsal, šťastně Německou zem protáhl a mnohé národy německé podmanil. Druhého roku přemeyšlel o to, aby také Markomany a Šváby, mající své útočiště a byt v Čechách, v poddanosť Římanům uvedl. Kraloval toho času v Čechách Marobud, z knížecího rodu mezi Šváby pošlý, pán postavy urostlé a srdce udatného. — Sídlo jeho královské bylo u prostřed země České, totiž město Bojoheim, kteréž on také svým jménem nazval. — — —

Léta 451 Slavi neb Vindi, kteříž při řece Visli v Prusích bydleli, zdvihše se u velikém počtu, opanovali místa a sídla starých Vandalů okolo řeky Odery a Spree; Švábi pak, kteří se tu ještě zdržovali, vyhnali a osadili se na těch místech, kdež jest nyní knížetství Mechelburské a Pomoranské. Odtud po časích podali se do země Marecké, Brandeburské, Míšenské a Turinské. Okolo toho času tak mnoho Slavů aneb Slováků přitáhlo k řece Sála řečené, a ti vyhnali Hermundury, bydlející mezi Labem a Sálou, že jim až do Českých hor postoupiti musili. Obzvláštně pak odjali jim slané studnice v Halli, a místu tomu, kdež nyní jest město Halle, dali jméno Dobrýbor aneb

Dobrásůl, jakož pak i jiná mnohá města a vesnice jazykem svým jmenovali, kteráž v tom okolí až do dnešního dne slovou.

Léta 495. kraloval v těchto krajinách při Labi a v Čechách Alarich, král Švábský. Ten umínil s svými poddanými příhodnějšího a lepšího místa k obydlí hledati, protože tyto země nedávno před tím velmi od Hunův a Gothův byly zplundrovány a zhubeny; a že již také Slováci a Vindi téměř na hrdle mu leželi, a den po dni více do zemí jeho se tiskli a škody mu dělali; z těch příčin vyzdvihv se veřejně s svými Šváby, opustil zemi Českou, Slézskou a Lužickou, a obrátiv se k Dunaji, Reynu a Nekaru, tam se posadil. Brzo po něm vytáhli také Bavoři, kteříž od starodávna bydleli mezi Českými horami a Dunajem, a osadili se Švábům po boku v Fojtlandu a v tom okolí, kdež nyní jest Normberk. To když se stalo, nedlouho meškali Čech a Lech, knížata Slovanská, ale pozdvihše se i ony s svým národem, v nemnoho létech dále postoupili, až i do Čech se pustili, a což tam Němců ještě pozůstalo, sobě podmanivše, zemi tu opanovali, kterouž také podnes drží; a kdež prvé slouli Vindi, Venedi, Slavi, Slavini, t. j., Slavní aneb Slováci, již potom jmenovali se Čechové, po vůdci svém, kterýž je nejprvé do té země uvedl. —

6. Jan Beckovský. (R. 1700) [1].

Jací národové zemi Českou před Čechem a Lechem ve své moci měli.

Z jeho Poselkyně starých příběhův českých. V Praze 1700. Str. 6.

Kníže Čech dříve než s Lechem, vlastním bratrem, do země České přišel, v ní rozliční národové bydleli, nejenom ti, o kterých mnozí letopisové zmínku činí, ale také oni, kteří se v letopisech nenalezají; neboť k pravdě podobná jest věc, že po veřejné světa potopě, když lidé po všem světě se rozcházejíce — z Asie a z Armenie se ubírali, tuto zem, v níž my nyní bydlíme, jistě prošli, ano i snad nějaký čas v ní bydleli. —

Před narozením Kr. P. 600 let Ambigat, král Francký, dvoum svým strýcům Bellovesovi a Sigovesovi o dvouch zemích (Vlaších a Čechách) známosť učinil a je napomínal, aby je lidem svým osadili. I připadla losem Bellovesovi krajina v zemi Vlašské a Sigovesovi naše země Česká. Sigoves přijda mezi les Černý položil se s lidem svým v těch místech, kde nyní jest kraj Slanský a Kouřímský. Ti pak lidé jeho ne franckou, ale starou řečí německou mluvili, a ne Francouzové, ale Boji, Bojemi i Bojemové se jmenovali, jakož také jich zem nazývala se Bojemum, jinak Bojohemum, též Bojiheim, i také Bojohemia a Bohemia, ač od některých také jmenuje se Čechia."

Dále vypravuje Beckovský, jak část Bojů neb Bojemů r. 280 př. Kr. z Čech do Menší Asie se vystěhovala, a kterak r. 111. př. Kr. na Bojemy v zemi pozůstalé Cimbuři udeřili, však od nich poraženi jsou. Po kterýchžto Cimbuřích přišli do Čech Švábi Hermunduři, a položivše se tu, kde nyní jest kraj Hra-

[1]) Jan Beckovský, nar. r. 1658 v Něm. Brodě, křížovník s červenou hvězdou v Praze. Vzdělal kroniku Českou, nazvanou: Poselkyně starých příběhů českých až do časů cís. Leopolda I. (r. 1700). Zemř. 26. pros. 1725.

decký, zámek a město Krylich aneb Krulich, co sídlo krále svého Panilia vystavěli, pak pro chování koruny zámek Landskron, t. j., Zemskou Korunu a kromě toho na vysoké skále hrad Kurcz zřídili, kterémuž hradu potom Čechové říkali Krč či Krčín.

Když pak již ti Bojemové 600 let zem Českou ve své moci měli, Marobodus, jinak Markward, král Markomanský, za časů Augusta, Římského císaře, na Bojemy nenadále padl, s nimi často se potykal a mnoho jich zjímal, zmordoval i mnohé z země vyhnal. Ty pak Bojemové, kteří utíkáním své živobytí a svobodu obdrželi, k půlnoční Dunaji do země Norické, která nyní sluje Bavorská, obrátili se a v ní se usadili, v kteréž zemi hlavní město slulo Norinberg. V té zemi po časích ti Bojemové od některých jmenovali se Bojoaři, od jiných Bojovaři, od jiných Bajbaři, posledně pak i Bavoři.

7. Frant. M. Pelcl. (R. 1791).

Kterak Sigoves s Boji z Gallie do Čech přišel a Bojové zase do Gallie se vrátili.

Z jeho Nové kroniky České. Dílu I. V Praze 1791, St. 6, 58 a 68.

Že někteří lidé do země České se vydali a v ní bydleli, když oschla a stromoví na ní narostlo, dosti k víře jest podobné. Však jací by to lidé byli, kteréhož národu a jazyka, o tom se nic nenalezá. Někteří z našich domácích kronikářů se domnívají, že Čechové byli nejprvnější obyvatelé země této. Nachází se však v starých knihách římských spisovatelů, že asi tisíc let dříve, než Čechové sem přitáhli, ta krajina již lidmi osazena byla. Byl totiž v západních zemích, Gallia řečených, jakýsi kníže, jménem Sigoves. Ten shromáždiv poddané své, vydal se na cestu, a pustil se do lesa velikého, kterýž se od řeky Reyn nazvané až k horám Karpatským v Polště vztahoval a Černý les nazván byl. Po dlouhém putování dostav se s lidem svým do prostředka těch lesů, a vida, že země hojností ryb, zvěře a pastev oplývá, v ní bez překážky se usadil. Ten pak národ, který s sebou přivedl, nazýval se Boji aneb Bojové, od nichž tato krajina prvního svého jména Bojenheim, jako by řekl Bojův sídlo, dosáhla. A to se stalo asi 600 let před narozením Krista Pána. Od toho tedy času vlasť naše Bojenheim, a obyvatelé její Bojové aneb Bojohemové se nazývali, kteréhož starého jména posavad u západních národů se užívá.

Asi 100 let před Kr. přivalil se na ty naše Boje jakýs cizí a velmi silný národ, řečený Cimbrové. Však Bojové ty Cimbry porazivše z celé Bojemě je vypudili. Svedla se ta bitva nedaleko Trutnova na rovině mezi Chotěborkem a Dubnicí, kdež se podnes nemalý počet tvrdých v prostředku provrtaných kamenů nachází, kterých, když se na topůrko nasadí, jako kladiva se užívati může.

To slavné vítězství Bojův nad Cimbry se i po vzdálených končinách rozhlásilo. Když pak asi 50 let potom Římané proti Helvetům vojensky se strojili, vypravili tito své posly k Bojům, jich žádajíce, aby jim proti Římanům na pomoc přispěli. Bojové tedy, sebravše přes 30 tisíc silných mužů, vydali se

na cestu. Mezi tím ale byli Helvetové od Římanů pod vůdcem Juliem Caesarem docela poraženi, a Římané vykázali Bojům v Gallii, odkud jich předkové do Čech přišli, nové obydlí, což oni vděčně přijali a do Bojemské země nikdy více se nevrátili.

Skrze takové vystěhování těch 30 tisíců mužů zemi České obyvatelův velmi ubylo, tak že o tom i v městě Římě zvěděli, jako by země Bojemská obyvatelů pozbyla a docela zpustla (Bojorum solitudo usque ad Pannonias). Že jich ale po tom tažení ještě mnoho v zemi zůstalo, z toho se rozuměti může, poněvadž 50 let potom svým nepřátelům Markomanům tak dlouho se bránili, až od nich konečně přemoženi a z krajiny této mocně vytištěni jsou. Jsouť pak ti Bojemové proto u nás vždy paměti hodni, že od nich země tato podnes Bojemská slove, a že také hlavnější řeky, totiž Labe a Vltava, od nich nazvány byly, nebo oni jim Albe, Moltaw říkali, z čehož Čechové po času jména Labe, Vltava učinili.“

Načež vypravuje Pelcl o vyhnání Bojů skrze Markomany, a praví dále o příchodu Čechů:

„Slované (bydlející při počátku řeky Visly) znamenavše (ok. r. 500), že se jim pro množství lidu země nedostává, obmýšleli, jak by nové krajiny nabyti mohli. Od těch, které na zvědy vypravili, dověděli se, že by při řece Labi, kdežto někdy Bojemové a po nich Markomani aneb jiní Švábi bydleli, země úrodná a nemnohými obyvateli osazena byla, tam se obrátiti mínili. —

Majíce vůdce, jménem Čecha, dali se na cestu, a přes hory se dostavše, upřímo k Labi řece táhli. Veliký-li jich počet byl, to se říci nemůže, však k víře podobné jest, že jich nejméně do pěti tisíců bylo, aby se Švábům, kdyby jim na odpor byli, brániti mohli. — Velikého skutku zajisté dokázali, že se bez mála uprostřed zemí německých osadili a své sídlo tudy opanovali. Nebo právě toho času ještě Lombardi v nynějších Rakousích hned za horami Českými při Dunaji bydleli, též i něco jich bydlelo v Moravě. Bavoři, Frankové a Durinci tudy, kdež i podnes bydlejí. V Míšni a Lužici také tenkrát ještě Němci vládli. Ze všech tedy stran, kromě v Slezích, němečtí národové bydleli, mezi které ti Slované vrazivše, uprostřed nich se posadili. A proto že napřed šli a jako čelo ostatních slovanských zemí proti Němcům se postavili, toho slavného jména „Čechové“, jako by řekl přední aneb první, dosáhli.“

8. František Palacký. (R. 1862).

O nejstarších dějinách českých.

Ze Slovníka Naučného. V Praze 1862. Díl II, článek Čechy, str. 376.

V době předslovanské mluví se o dvou národech, kteří bydleli někdy po sobě v Čechách, o galických čili celtických Bojech a německých Markomanech. — Celou však historii toho věku považovati náleží za nepodstatné předhradí dějin českých, na jehožto držení nemnoho záleží, ano nestojíc nikde na pevné místní půdě, plno jest nejistoty a mlhy. Nelze zajisté ani tvrditi, že by Tacitovo „Boihemum“ bylo skutečně dopadlo na hranice nynější vlasti České, ani stanoviti, kde které z oněch

měst stálo, jež Ptoleméus v II. století po Kr. klade asi do krajin našich. Ba kdyby některá jména řek a hor českých nepřipomínala sama zvukem svým, že jsou původu cizojazyčného (Labe = Alb, Vltava = Fuldaha, Jizera = Isera, Říp = Rip atd. [1]), mohlo by se bráti i v pochybu, zdali národové cizí byli kdy skutečně osedlí v Čechách, a zdali nebyli toliko nájezdníci dočasní. A však tím méně přidati se lze k domyslům, že by Bojové a Markomani sami byli původu slovanského. Římané staří, jenž měli s nimi mnoho činiti, nebyli tak tupé mysli, aby byli neuměli rozeznávati skutečných Němců od přirozených nepřátel jejich [2]).

9. V. V. Tomek. (R. 1864).

Kdy a jak Bojové, Markomané a Slované do Čech přišli.

Z jeho Dějů království Českého. V Praze 1864. Str. 1—8.

Bojové a Markomani.

Kteří lidé ponejprv do země České vstoupili, o tom nic s jistotou říci se nemůže. — Dle nejstarší pověsti, kterou zapsal dějepisec římský Livius, byl 500 let před nar. P. Krista v zemi Celtů, kteráž sloula Gallie, nyní země Francouzská, král mocný, jménem Ambigatus. Ten znamenaje, že lid v zemi jeho příliš jest rozmnožen, vyslal synovce své, Bellovesa a Sigovesa, aby vezmouce s sebou část toho lidu, jinou vlasť sobě vyhledali. Tedy vyšedše, dobyli mnoho zemí, kdež prvé obývali jiní národové, a usadili se v rozličných krajinách při řece Dunaji i až k horám Karpatským. Část jich, kteříž se jmenovali Bojové, vnikli až do Hercynského lesa, i osadili nynější zem Českou, Moravu a jiné okolní krajiny. Ti tedy byli první známí obyvatelé Čech. Od nich dostala tato země u cizích národů jméno Bojhemum čili Bohemia (Böhmen), jakž se nazývá u nich podnes.

Bojové zdržovali se v zemi České několik set let, a přestáli v ní často veliké boje s okolními národy, jmenovitě s Cimbry. —

Krom Dáků — zdvihl se proti Bojům i jiný nepřítel, Markomani, Němci, kteří přebývali ve Slézsku nynějším, z bojovného kmene Suevů. Ti

---

[1]) My jsme výše ve zvláštních článcích ukázali, že jména Labe, Vltava a Jizera jsou původu slovanského. Taktéž máme jméno Říp za slovanské, hledíce jednak k jeho zvuku, jednak k tomu, že kromě Řípu jest v Čechách též vrch Řípec (v Budějovicku) a osady Řípce a Řipsko, kterážto jména musila by jinak všechna býti cizí. České slovo říp vidí se býti příbuzné s charvátským i slovenským hrip (collis), a znamenalo ondy dle Hájka také v Čechách vrch vůbec. — [2]) Není pochybnosti, že Římané uměli dle jazyka rozeznávati Němce od Slovanů, vědouce na př., že Marobud a Markomani jinak mluvili nežli Armin a Cherusci, aneb že ve slovanském Řezně a ve slovanské Vídni jinak se mluvilo nežli v Kolíně nad Rýnem. A však pýcha jejich naproti barbarům nedala tomu, aby který Říman tento rozdíl v jazyku byl vytknul a na památku zaznamenal. Ne Římané vyřkli, že Markomané byli Němci, nébrž středověcí etymologové němečtí a po nich čeští.

vtrhše Bojům nejprvé do Moravy, pronikli touto zemí až do Pannonie a opanovali veliké krajiny. Marobud, kněžic Markomanský, sebrav svou moc, udeřil na Boje v Čechách, opanoval tuto jejich zem a v ní s Markomany se usadil (12 let př. Kr.). Odtud z položení bezpečného mezi horami a nedostupnými lesy jal se podmaňovati jiné národy německé na půlnoci a na východě od Čech, v nynějších Sasích, v Lužici, ve Slézsku a v Brandenburku, jakož byli Lygiové, Silingové, Burgundi, Gothové, Semnoni, Hermunduři, Langobardové, kteréž všecky konečně spojil v jedno velké panství, nazývaje se králem Svevským. —

U velkém hemžení národů německých (v V. století) vyskytuje se i jméno Markomanů několikrát, když část po části přidružovali se k tažením jiných příbuzných kmenů do vzdálených zemí. — Konečně když Attila, král Hunský, se vší mocí svou vytáhl na západ, chtěje zbytky říše Římské ztroskotati a Římany i všecky jiné národy v Evropě podmaniti; táhli mezi jinými jemu poddanými národy také Markomané s ním až na Rýn do Staré Gallie. Attila byl však poražen v bitvě v polích Katalaunských (r. 451). Tam nejspíš zahynuly i ostatní zbytky Markomanů, tolika bouřemi a válkami oslabených. Když pak říše Hunů po smrti krále Attily se rozpadla, zůstala tudy země Česká pustá a liduprázdná.

Příchod a osazení Čechů.

Jak koli Markomani více než půl páta století přebývali v blízkém sousedství Římanů, nenalezla u nich místa vzdělanosť římská. Na ten čas celkem zůstávali povždy v povahách všech jiných tehdejších národů německých. Válka a kořisťování bylo nejmilejším zaměstnáním jejich, lov a chování dobytka nejobyčejnější živností; orba se provozovala bez zalíbení, a brzy tu brzy tam, ne na stálých nivách. Příbytky chatrné nebyly staveny pro stálost, anobrž různo a po řídku rozložené v čírém lese, který pokrýval zemi kromě malých částek zde onde; obyvatelstvo pak nemnožilo se více, než jak mohlo býti při krvavém válečném těkání a nehojných živnostech.

Odtud přichází, že bylo jim jako tolika jiným příbuzným národům možno a snadno, opustiti svou vlasť, tak že po nich ani po bydlištích jejich nezůstalo žádné památky. Teprv novým obyvatelům slovanským, kteří zaujali uprázdněná od nich místa, bylo mýtiti pustý les, zorati půdu, zakládati nové dědiny, vtisknouti horám, řekám, potokům a hájům nová jména, ježto přečkala věky až do času přítomného.

Starodávná vlasť Slovanů byla v šírých rovinách polských a ruských na půlnoci a východu od Tater. Již od časů Markomanské války musilo počíti stěhování jejich částečné odtud a zaujímání nových sídel. Jakž se národové němečtí z krajin nad Vislou a Odrou tlačili pořád dále na západ a na poledne, tak Slované v patách za nimi a nepochybně v ustavičných půtkách s nimi, osazovali se v zemích od nich opuštěných. Poznenáhlu byly všecky země v nynějším severním Německu až po řeku Labe, a za Labem až po řeku Zálu, zalidněny od Slovanů, a konečně také Čechy, Morava a veliká část severních Uher.

10. Jan Er. Vocel. (R. 1866).

Že Čechové nebyli nejstarší obyvatelé v Čechách.

Z jeho Pravěku země České. V Praze 1866. I, 62.

Nejstarší letopisec český Kosmas domníval se, že arciotec Čech byl první člověk, jenž se svou družinou nedlouho po všeobecné potopě do země České vstoupil a tu mezi Labem, Vltavou a Ohří se usadil. Po Kosmasovi taktéž i jiní kronikáři až do konce XVI. století soudili. Adam z Veleslavína v předmluvě své ku kronikám Aen. Sylvia a M. Kuthena první o tom zmínku učinil, že nejstarší obyvatelé v zemi České byli Bojové, dle domnění jeho národ německý (dle jiných gallikanský); týž vypravuje dále dosti obšírně o Markomanech, jenžto „své útočiště a byt v Čechách měli.“ Od doby Veleslavínovy téměř obecně za pravdu přijato[1]), že za nejdávnějších časů v Čechách obývali Bojové, národ galský čili keltický, a po Bojích Markomané; a však někteří novější spisovatelé snaží se dokázati, že tomu tak není, a přistupujíce k náhledu Kosmasovu, za to mají, že slovanští Čechové od nejstarších věků co autochtoni v zemi České přebývali. Učení takové na odvážných domněnkách založené vyvracuje se netoliko svědectvími dějepisu, nýbrž také, a sice ještě rázněji, důvody z archeologie a z jazykozpytu váženými[2]).

Kdy se západní Slované do svých vlastí přistěhovali.

Z Časopisu Musejního na r. 1864. IV, 355.

Šafaříkem dokázáno, že čeleď slovanská, opustivši v neznámém pravěku původní sídla svá v Asii, usadila se mezi mořem Baltickým a Černým, z kteréžto společné vlasti své v pozdějších dobách různí kmenové na západ a k jihu se pošinuvše, zaujali krajiny zatatranské až k Šumavě a Sále, na severu až ku vtoku Labe do Severního moře, na jihu pak země, od alp Tyrolských až hluboko do illyrského trojhranu rozložené. — Slované na Rusi a v Polště až k Visle obývají na mnoze až posud v původních sídlech praotců svých. Čechové do Bojohemum přibyli mezi l. 451—495. Lužičané usadili se o něco později v krajinách od řeky Bobru až k Sále a od vtoku Varty do Odry

[1]) Bohužel! — [2]) Zůstavujeme ctěným čtenářům na uváženou, zdali odvážné jest mínění naše, jehož důvody historické, topografické, archeologické i jazykozpytné jsme v tomto spise vyložili, aneb mínění posavadní, zakládající se na mlhavé pověsti Liviově o stěhování Bojů z Gallie a na několika chybně vyložených slovích Tacitových o vypuzení těchto Bojů skrze Markomany. — Co se pak dotýče toho autochtonství obyvatelů českých, pravíme toliko, že Čechové jsou první známí obyvatelé země České a že tu před nimi v době historické ani Keltů ani Němců nebylo. Jak dávno však Čechové jsou ve své nynější vlasti před psanou historií, totiž před Juliem Caesarem (r. 72 př. Kr.), zdali 500 neb 1000 aneb více let, zůstavujeme ve své váze, ničeho v tom nevyměřujíce.

až k severnímu pomezí Českému. Slované Korutanští zaujali země na přímoří Adriatském, v Krajině, Korutanech a ve Štyrsku mezi l. 592—595. Na jihu šířili se Srbové, Charváti a Dalmatové od ústí Dunaje přes dolejší Moesii do Thracie a Macedonie ok. r. 634—638. Během VI. století zalidněna jest Moesie Slovany bulharskými, kteří v VII. století po Thracii, Thessalii a Macedonii se rozšířili. Z důkladného zkoumání Šafaříkova jde tedy na jevo, že stěhování se kmenů slovanských z původní vlasti mezi Baltickým a Černým mořem do nových vlastí na západě a jihu spadá do V., VI. a VII. století. —

11. Jan Ignác Hanuš. (R. 1867).

Že Čechové byli od prádavna podmaněnci Bojů, Markomanů a Avarů.

Z jeho spisu: Das Schriftwesen der böhm. slov. Völkerstämme. Prag 1867. S. 37 [1]).

Böhmen war seit jeher, d. h., seit die ausserarischen Völker Europa's den arischen, aber gleichfalls autochtonen Völkern, und zwar vorzugsweise denen litauischen Stammes, haben weichen müssen, von Slaven bewohnt, die sich schon in Urzeiten aus ihrer karpathischen (?) Heimat bis dahin erstreckten. Sie waren jedoch in ihrer nationalen Entwicklung nacheinander durch die kriegerische Besitznahme (?) der Länder und als Folge derselben durch die Oberherrschaft (?) der Bojer, Markomannen und der Avaren gestört, ohne je das Land völlig verlassen zu haben, bis in der Mitte des VII. (?) Jahrhunderts diese fremden Völker und Horden aus der kriegerischen Geschichte herausgedrängt, den durch sie bisher unterdrückten Böhmen die gestörte alte Verbindung mit ihren slavischen Verwandten in den Karpathenländern ermöglichten. Durch neu angekommene Stämme verstärkt, begannen (?) sie sich, was sie vielleicht oft schon versucht hatten, slavisch zu organisiren, d. h., in Župen zu gliedern, welche Župen, obschon dialektisch und sohin auch national eigenthümlich von einander unterschieden, doch durch das allgemeine Slavenbewusstsein und gemeinsame religiöse Verehrung um eine Centralžupa sich gruppirten. Weil die hindernden kriegerischen Besatzungen (?) Böhmens von dem historischen Schauplatze schwanden, trat mit und nach Samos Auftreten, der

---

[1]) Vše co se tuto vypravuje o válečném podmanění Čechů skrze Boje, Markomany a Avary, máme, jakž jsme jinde již podotkli, za pouhý výmysl. Zvláště tomu zde odporujeme, že by kdy Avaři v Čechách byli panství provozovali, a že by je Samo byl z Čech vypudil. Vůbec vidí se nám nepřísluśné na spisovatele slovanského, když beze všeho důvodu pronáší myšlénku, že by národ Český, stateční svou proslulý, jenž uměl vlasti své horami a lesy chráněné uhájiti před Římany za Tiberia, před Franky za Karla Velkého r. 805, před Tatary r. 1241 a před Křižáky německými r. 1431, byl 1000 let upěl v otroctví neb nevolnictví cizích národů, a byl měl zapotřebí osvoboditele odjinud. Národ, kterýž by snášel takovou porobu, byl by národ babský, a ne Český!

das letzte Hinderniss, die Avarenbesatzung (?) beseitigt hatte, in Böhmen die slavische religiös-politische Organisation in den Vordergrund der Geschichte, es wurden nationale Sagen, nationale Gebräuche und eine nationale Centralregierung sichtbar, d. h., es begann (?) in Böhmen die wahre Geschichte.

12. Jan Thunmann. (R. 1772) [1]).

Odpírá A. Schlözrovi, že by Slované byli nejstarší známí obyvatelé mezi Labem a Vislou.

Z jeho spisu: Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischen Völker. Berlin 1772. — Anmerkungen über die nordische Geschichte von Schlözer. S. 100, 102 und 115.

Schlözer sagt: „Deutschlands östliche Hälfte, vom Ausflusse der Elbe bis an die Weichsel und niederwärts bis ans adriatische Meer, war von jeher, d. i., soweit man in der Geschichte mit Wahrscheinlichkeit rückwärts gehen kann, von slavischen Völkern bewohnt; allein sie erscheinen erst spät und nicht vor dem VI. Jahrhundert in der Geschichte von Deutschland. Die Römer kannten dieses grosse Land eigentlich nur bis an die Donau und den Rhein, alles was jenseits dieser beiden Flüsse tief im Lande lag, war für sie eine „*Terra incognita.*"

Načež odpovídá Thunmann:

Man ziehe nach A. Schlözer die Linie vom Ausfluss der Elbe bis an's adriatische Meer herunter, so wird man auf der östlichen Seite derselben ein grosses Stück von dem alten Sachsen, ganz Thüringen, Ostfranken und Baiern haben; Länder, welche zu der Zeit, da die Slaven zuerst in der deutschen Geschichte erscheinen, unwidersprechlich (?) von deutschen Völkern bewohnt waren.

Gehet man etwas weiter in der Geschichte hinauf, so wohnten ausser den schon gedachten Völkern erweislich auf dieser Seite Heruler, Rugier, Longobarden, Sennonen, Vandalen, Ligyer, Markomanen, Quaden, Burgunder, Gothen und viele andere Völkerschaften. Diese waren so gewiss Deutsche (?), dass der, welcher daran zweifeln wollte, entweder ein Unwissender (!) oder der allerärgste historische Pyrrhonist (!) sein müsste.

Die Römer kannten Deutschland gewiss weiter, als nur bis an die Donau und den Rhein. Hätte sich ihre Erdkunde nicht weiter als bis an diese Flüsse erstreckt, so würden sie Deutschland, welches hier erst anfing, ganz und gar nicht gekannt haben. —

Die Frage, wo alle die slavischen Völkerschaften hergekommen, kann wohl nicht beweisen, dass sie von jeher in diesen Gegenden gesessen. Dürfte man so schliessen, wie würde es alsdann der Geschichte des IV. und V. Jahr-

---

[1]) Jan Thunmann, nar. 23. srpna 1746 v Toresundě ve Švedích, profesor filosofie na universitě Halské, zběhlý v literatuře řecké, latinské a východní. Sepsal francouzsky: Bádání v dávné historii některých národů severních (r. 1772), Bádání v historii východní Evropy (r. 1774), De confiniis historicae et poeticae orationis (r. 1772) a Objevení Ameriky (něm. r. 1776). Zemřel 17. pros. 1778.

hunderts ergehen? Sie sind anders woher gekommen; nichts natürlicher als das. Vormals wohnten hier Deutsche; diese zogen zum grössten Theile aus, oder wurden vertilgt, und Slaven, ihre Nachbarn, rückten in ihre Stelle wieder hinein. Dies muss sich zugetragen haben, die Geschichte und eine richtige Folgerung lehrt mich dieses[1]). Oder man müsste sie vom Himmel herunter regnen oder wie Champignons aus der Erde wachsen lassen.

Dass die Alten die slavischen Völker unter anderen Namen gekannt haben, kann bei einem oder andern vielleicht möglich sein, aber die Möglichkeit entscheidet nichts. — Die Vermuthung, dass die Römer in Pannonien, in Carnien, in Norico mit Slaven öftere Kriege geführt, beruht ebenfalls nur auf einem Vielleicht. —

Die Slaven sind keine Stammvölker von Deutschland, sie sind erst in späteren Zeiten eingewandert (?), aber deswegen weder vom Caucasus noch gerade von der Wolga her.

Ich traue mir es zu[2]), selbst die Epochen anzugeben, da die Slaven im östlichen und nördlichen Deutschland zu allererst festen Fuss gesetzt. — Ich lege zum Grunde die Stelle Nestors, darin er versichert, dass die Slaven von der Donau und aus Dacien her, sich allmälig gegen Westen ausgebreitet haben, und dass sie dann erst die Länder in Besitz genommen, die zu seiner Zeit die Tschechen, Moraver, Chorutaner und andere Völker inne hatten. Die Slaven erscheinen aber zuerst (?) im nördlichen Dacien im Anfange des VI. Jahrhunderts und gehen im J. 527 zum ersten mal über die Donau; und eher darf man sie nicht nach den noch westlicheren Gegenden versetzen[3]).

Um das J. 611, wo die Avaren Dalmatien bezwangen, ist der Zeitpunkt, wo die Slaven in Noricum und Venetien festen Fuss gefasst haben.

Die Böhmen, Mähren und Soraben sind auch aus Dacien (!) gekommen, wie Nestor bezeugt; sein Vorgeben könnte zwar einiger Einschränkung unterworfen sein, und wenigstens ein Theil dieser Slaven aus dem benachbarten Polen herstammen. Aber ich sehe doch keine Ursache vor mir, wesswegen ich von meinem Berichte abgehen sollte. Den grössten Theil der Länder, welche diese Slaven besassen, hatten vor dem Anfange des V. Jahrhunderts diejenigen Sueven, silingischen Vandalen, Markomannen und Quaden inne gehabt, die um diese Zeit grösstentheils nach Gallien und von da nach Spanien zogen(?). —

Nachdem Theodorich, König der Austrasier, das thüringische Reich erobert hatte (J. 534), wurden jene Gegenden desselben, die am meisten gegen Morgen hin lagen, neuen Colonisten zu bauen eingeräumt, die dafür Tribut erlegen sollten. Dass diese Colonisten keine andern als die Sorben gewesen, ist mir so wahrscheinlich, dass ich gar nicht daran zweifeln kann.

---

[1]) To vše vypravuje Thunmann s takovou jistotou, jako by to bylo vysvědčeno od historiků římských a řeckých, kdežto u nich o tom není ani zmínky. A všemu tomu věřilo se a věří se posud! — [2]) Audaces fortuna juvat. P. Thunmann dal se do básnění, a že se básně jeho krajanům líbily, došel u nich víry. — [3]) Thunmann přímo zapovídá, aby kdo smýšlel jinak nežli on.

Auch die Tschechen und Mährer scheinen sich in den Ländern, die sie jetzt bewohnen, allererst um diese Zeit (J. 534) festgesetzt zu haben. —

Mit ziemlicher Sicherheit mache ich endlich den Schluss, dass die Obodriten, die Lutizen und die Pommern sich nicht eher als um das J. 650 in dem mitternächtlichen Deutschland niedergelassen haben, wo sie sich darauf immer mehr und mehr ausbreiteten, bis endlich die Trave und nach dem J. 804 die Lewensaue die Gränze ihrer Besitzungen ausmachte.

Anstatt also, wie man bis jetzt auf Gerathewohl, ohne Grund und ohne Ursache gethan hat, die Epoche der Besetzung eines dritten Theils von Deutschland durch die Slaven in's V. Jahrhundert festzusetzen, so dürfte man hinfüro drei annehmen, wovon nur Eine in das VI. und die zwei übrigen in das VII. Jahrhundert fallen. Man mache aber auch nicht mehr wie vor Alters die Wandilen des Plinius zu Wenden, und man lasse diese nicht aus einer so elenden (!) Ursache, als eine geringe Aehnlichkeit des Namens ist, die Aboriginen in einem Lande sein, wo sie erst vor wenig mehr als tausend (?!) Jahren zu wohnen angefangen haben.

13. P. J. Šafařík. (R. 1837).

O přibytí Slovanů do Germanie.

Z jeho Starožitností slovanských. V Praze 1837. Str. 836.

Kdy země na levém břehu Odry do rukou Slovanův se dostaly, při úplném mlčení tehdejších dějepisců̂v přenesnadno jest určiti. — Všecky historické okolnosti však tomu nasvědčují, že Slované v polovici V. století, přešedše Odru, do dnešní Lužice, Čech a Braniborska vstoupili. Příchod jejich do Čech nejpodobněji se klade mezi l. 454 až 495. Totéž právem i o krajinách severních tvrditi se může; však šíření se Slovanů v nich dálo se poznenáhla, i minuló celé století, ač ne víceli, pokud osady jejich od Odry až k Dolnímu Labi se přiblížily. K víře podobné jest, že mohutní Veleti, osadivše se na ústí Odry, odtud mořskou cestou celé nábřeží mezi Pěnou a Rakenicí s ostrovem Ránským opanovali dříve, nežli Srbové lužičtí k Labi se prodrali. — Buď jak buď, druhá polovice V a první polovice VI. století jsou jistě ta doba, v níž Slované Germanii severní předtím od Svevův zaujatou, pomalu pod svou moc dostali. Když ostatkové Herulův po veliké porážce v Moravě l. 494 zpátky do své vlasti táhli, praví Prokop, že prošedše nejdříve skrze země od Slovanův zaujaté, potom skrz veliké pustiny, naposledy k Varnům do nynějšího Meklenburska a odtud dále do Skandinavie se dostali. Podlé toho zdá se, že Čechy tehdáž již od Slovanů osazeny byly; naproti tomu ale drahná částka Saska a střední Marky, jakožto rozhraní mezi Němci a Slovany, obyčejem tehdejším ležela pustá a bezlidná. Byla to jistě doba náramného klesání Němectva a zmáhání se Slovanstva na rozvalinách jeho v krajinách Zálabských. Od polovice VI. století již žádné zmínky o národech německých mezi Labem a Odrou se neděje.

14. F. W. Barthold. (R. 1839) [1]).

O vystěhování Němců z východní Germanie a přistěhování se do ní Slovanů.

Z jeho: Geschichte von Rügen und Pommern. Hamburg 1839. I, 152 u. 267.

Sobald mit kargem Schimmer im VIII. Jahrhundert die Geschichte unserer Gegenden zu erhellen beginnt, finden wir jede Spur des deutschen Lebens verschwunden und eine neue slavische Welt thut sich mit neuen, fremd klingenden Namen der Flüsse, Berge, der Oertlichkeiten unseren erstaunten Blicken allmälig auf. Wir können die Frage nicht abweisen, ob denn jeder Rest der Germanen gewichen sei. Die Auswanderung eines gesammten Volkes mit Allem, was ihm angehört, fällt ausserhalb aller unserer Vorstellungen; da wir aber in den sicheren Wohnsitzen unserer seit Pytheas genannten Völker Alles wie durch einen neptunischen Niederschlag des Bodens verändert finden, unter den Slaven weder Erinnerung altgermanischer Götterverehrung, ausser den gemeinschaftlichen Ideen, noch Sprachüberreste und Bezeichnung der Lokalitäten geblieben sind, müssen wir die Ueberzeugung gewinnen, dass die ganze Masse jener Völker aufbrach (?). Nur etwa der blieb zurück, wen physische Nothwendigkeit, Alter oder Krankheit fesselte, oder wer gleichsam als Wildfang vereinzelt dastand, und entweder wie die Letztlinge nordamerikanischer Stämme, ungesehen dahinstarb, oder seine Nationalität mit der neuüberkommenen vertauschte.

Als die nordwestlichen Slaven unter dem Verfall des karolingischen Reiches sich ohne Zusammenhang mit einander gelagert hatten und ihre Einfälle die Gränzen Deutschlands durchbrachen, schien der deutsche Genius auch in Germanien dem slavischen soweit zu weichen, dass auch in den innersten Gauen des deutschen Vaterlandes das Slavische sich ansiedeln durfte, und um das J. 900 deutsch redende Völker auf den kleinsten (?!) Raum, den sie jemals einnahmen, beschränkt waren. Sei es im Kriege gegen die unruhigen sorbischen, wendischen und wilzischen Nachbarn; in Folge des Vordrängens derselben in die westlichen Länder; oder wurden slavische Gefangene als Leibeigene über das innere Deutschland zerstreut, oder endlich ganze Wendenhaufen kolonieweis angesiedelt; genug wir finden mitten unter deutschen Völkern ganze Gaue von Wenden bewohnt und können die Spuren der Fremdlinge (!) in Stadt-, Dorf-, Berg- und Flussnamen, sogar bis an den Rhein noch zu unserer Zeit verfolgen. Neben Franken und Sachsen sassen im Gebiete des Klosters Fulda Slaven in zahlreichen, slavisch benannten Dorfschaften; Slaven am Unterharz, im Mansfeldischen, um Querfurt; gab es ein stark bevölkertes Slavenland im obern Mainthale; an der Rednitz und Aisch, die Mainwinden und Radanzwinden; schon im J. 844

---

[1]) Barthold Fridrich W., nar. r. 1799 v Berlíně, od r. 1834 profesor dějepisu v Greifswaldě. Sepsal historii Ránskou a Pomořanskou (r. 1839—45), historii neměckých měst (r. 1850), německého vojenství (r. 1855) a jiné spisy historické. Zemř. 12. ledna 1858.

slavische Kirchen, von Ludwig dem Frommen, ja von Karl dem Kaiser selbst gestiftet; um Würzburg, wo ein Segnitz, Gramschatz und Legnitz am Mainstrom den slavischen Ursprung nicht verleugnen können. Als hätten frühere Slaven den Burgundern, deren Wohnstätten an der Netze sie einnahmen (?), sich an die Ferse geheftet und wären hinter den nach dem Rhein abziehenden in die innern Gehäge des Höhenzuges am Main hinabgestiegen, finden wir ihre Spuren in Ortsnamen, wie Zedlitz, Schurgast, Graditz, Redwitz, Trebgass, und dem Nibelungen-Worms gegenüber ergiesst sich, von Colmach (Golm) kommend, an Weinheim vorübergehend, eine Weschnitz (Waschniza) in den Rhein, mündet sich, unterhalb Kehl eine Renitz, und fliesst eine Sirnitz im gepriesenen alemannischen Baden durch den Pass Heubronn gegen Neuenburg! Wir geschweigen der slavischen Ansiedlungen in Thüringen und erwähnen nur noch der Slaven im eigentlichen Sachsen, wo slavische Namen Wustrow, Lüchow, Klentz in der Waldhöhe Drevani schon seit dem J. 937 vorkommen. —

15. Fr. Pritz. (R. 1846) [1]).

O přijití Slovanů do Horních Rakous.

Z jeho spisu: Geschichte des Landes ob der Enns. Linz 1846. I, 160 und 164.

Die Avaren waren im J. 558 aus Asien in Europa eingebrochen, bezwangen zuerst die am schwarzen Meere ansässigen Slaven, rückten dann gegen Westen und überschwemmten Böhmen (noch vor dem Jahre 563), fielen sogar in Franken ein, wurden aber geschlagen; doch im J. 567 siegten sie und nun ward Friede. Im J. 568 rückten sie bis in die Nähe des Ennsflusses herauf. Mit ihnen verbündet waren die Slaven, von denen schon früher zur Zeit Konstantin des Grossen, um 334, eine grosse Anzahl, beiläufig 300,000 in Mösien, Pannonien und in Krain angesiedelt wurden. Sie vermehrten sich sehr, verbreiteten sich auch durch neue Ankömmlinge verstärkt, an den Ufern der Drau, der Mur, ja bis zu den Quellen der Enns und Traun; aber sie kamen unter die Herrschaft der Avaren, deren Vorhut sie gleichsam bildeten und von denen sie sehr gedrückt wurden. Als sie den Uebermuth derselben nicht länger ertragen konnten, wurde unter ihnen ein grosser Bund geschlossen und der Kampf gegen ihre Unterdrücker begann. (Samo.)

Die Slaven waren um diese Zeit von den südlicheren Gegenden schon weit gegen Norden vorwärts gedrungen, sowohl in der Steiermark, wie so viele offenbar altslavische Ortsnamen beweisen, als auch im Lande ob der Enns selbst, bis zur obern Traun, zur Steyer und an der Enns herab. Diess geschah wohl schon vor dem J. 630, als die Slaven und Baiern im friedlichen Verhältnisse standen, auch mögen sich manche zur Zeit von Samos Macht dort Wohnsitze errungen haben. Wir finden nämlich schon in sehr alter Zeit auch hier Ortschaften mit slavischer Benennung, die ihren Ursprung von jenem Volke

---

[1]) František Pritz, nar. r. 1791 ve Štýře v H. Rakousích, kněz řádu Augustiniánského ve sv. Floriáně; prvé profesor theologie v Linci, nyní vikář farní v Ansfeldu.

herleiten und sich an dergleichen Niederlassungen in der nördlichen Steiermark anschliessen, z. B. an der obern Traun der Slanbach (von slaný), die Pötschen in dieser Gegend, Zimitz bei Ischl; dann diesseits des Pyrn das alte Windisch-Garsten, die Stoder-Thäler, der Berg Briel, der Bach Tyecha (nach Urkunden, nun Teichel genannt); nach Manchen ist selbst der Name des Flusses Steier slavisch, dann die lange Schlucht Ronsau bei Mölln, das alte Gaflenz bei Weyer u. s. w.

Die Gegend am linken Ufer der Donau war zur Zeit der Ansässigmachung der Baiern daselbst (zwischen 527—534) wohl ziemlich menschenleer, denn die Czechen, welche schon Böhmen inne hatten, rückten nie(?) bis an die Donau vorwärts, sondern nur bis zum grossen Nordwald, zwischen diesem und der Donau herrschte nie (?) die slavische Sprache, sondern immer der baierische Dialekt, obwohl später auch viele Slaven sich in diesen Gegenden niederliessen.

16. Albert Muchar. (R. 1844) [1]).

O Keltech co původních obyvatelích štyrských a o příchodu Slovenců.

Z jeho díla: Geschichte von Steiermark. Grätz 1844. I., 20 a II., 20.

Die Urbewohner von Steiermark.

In der ältesten Zeit begriff man alle Bewohner des weiten Hochlandes der Alpen, und mit diesen auch die des Steirerlandes unter den Benennungen Hyperboräer, C e l t e n, g a l l i s c h e C e l t e n, Celtogermanen. Aus ursprünglicher Stammeseinheit waren Celten und Germanen E i n g r o s s e s V o l k. Sie standen damals wohl in demselben Verhältnisse, wie die Slaven Russlands, die Polen, die Windischen, die Böhmen und Serben, welche trotz ihrer verschiedenen Mundarten doch alle Slaven sind. — Die Mehrzahl der Bewohner des Steirerlandes hat sich aus dem Jahrhunderte vor der römischen Unterjochung durch alle Zeiten fort erhalten; k e i n e a l l g e m e i n e n e u e E i n w a n d e r u n g i s t e r w e i s l i c h, und die der wendischen Slovenen fällt erst in das Ende des sechsten und in den Anfang des siebenten Jahrhunderts nach Christus. Nach dem bestimmten und klaren Sinn der übereinstimmenden ältesten Geschichtsquellen muss man die undankbaren, die w a h r e G e s c h i c h t e n u r v e r w i r r e n d e n Z u r ü c k- o d e r A b l e i t u n g e n v o n E i g e n n a m e n u n d t o p o g r a p h i s c h e n B e n e n n u n g e n in der Steiermark a u f d a s S l o v e n i s c h e, oder von dieser Sprache, als grundlose etymologische Spielereien bedauern (!).

Ueberhaupt halten wir uns, die Urbewohner Innerösterreichs und deren A b k u n f t zu bestimmen und nachzuweisen, fest an die griechischen und römischen Alten(?). — Schriftsteller aus dem XII. und XIII. Jahrhunderte, wie der

[1]) Muchar Albert z Rangfeldu, nar. 22. listop. 1786 v Lienci v Tyrolsku, kněz řádu benediktinského v Admontě a od. r. 1825 profesor klasické filologie na universitě Hradecké. Sepsal: Das altceltische Noricum (1824), das römische Noricum (r. 1826) a historii Štyrska (r. 1844—49). Zemř. 6. listop. 1849.

russische Annalist Nestor († im J. 1111), Matthäus Cholewa († 1166), Vincenz Kadlubek († 1223), Bogephalus (†. 1374), Przibicon Pulkowa de Tradenin (†. 1379) und Dlugosk von Brzeznik († 1480), sind dagegen von zu geringem Ansehen; und Hypothesen, wie die des Lorenz Surowinky (sic, † 1827); Machtsprüche, wie Paul Schaffarik's (Ueber die Abkunft der Slaven) und Thaddäus Bulgarins, erweisen ohnehin nichts. Dies Alles zusammengenommen, gibt die zuverlässige historische Thatsache: celtisch-germanische Völker waren, seit der Zeit zuverlässiger Geschichtskunden, die Urbewohner von Steiermark. Von wo die ersten Bewohner des Steirerlandes hergekommen waren, liegt im tiefsten Dunkel.' — Die celtisch-germanischen Bewohner erscheinen in griechisch--römischer Geographie und Geschichte in mehrere grössere und kleinere Völkerschaften getheilt, als: Latobiker, Varcianer, Skordisker, Segestaner, Aravisker, Taurisker, Noriker u. a.

Die Landesbewohner der Steiermark im Mittelalter.

Ueber die Fortdauer der uralten celtisch-germanischen Bewohner der Steiermark aus der Urzeit durch die römische Epoche in das Mittelalter herab kann kein Zweifel entstehen: weil kein Ereigniss über dieses Land gegangen ist, welchem eine gänzliche Austilgung der alten Bewohner zugeschrieben werden könnte.

Von Ereignissen, welche auf bedeutende Veränderung der Bewohnerschaft gewaltig einzuwirken pflegen, ist das Steireroberland auch im Mittelalter (v. J. 500 bis 1300) fast gänzlich frei geblieben. Mächtig umstaltend wirkten aber ähnliche Begebenheiten in der mittleren und vorzüglich der südlichen Steiermark. Wo und welche der steiermärkischen (celtisch-germanischen) Urgemeinden an der Raab, Feistritz, Kainach, Lasnitz, Sulm, Mur, Pesnitz, Drau, Drave, Saan und Save [1]) bis zum Uebergange der Longobarden nach Italien (im J. 568) von den umherwüthenden Herulern, Turzilingern, Rugen, Gepiden, Gothen, Alemannen und Franken[2]) entweder zur Auswanderung gedrängt oder gänzlich vertilgt worden sind, wissen wir nicht. Ohne Zweifel fanden bei dem gewaltigen Vordringen der barbarischen Avaren über die Landestheile an der Mur, Drave und Save bis über die julisch-karnischen Alpen nach Italien und über das südliche Mittelnoricum hin zahlreiche celtisch-germanische Volksgemeinden in den bezeichneten Landstrichen (J. 582—670) ihren Untergang; wo sich dann die von den Avaren in allen ihren Heerzügen stets voraus getriebenen und von ihrer Herrschaft abhängigen Slovenen niedergelassen haben (?).

Heut zu Tage bilden die Höhen der Berge Radel, Reinschnik, Pössnitz-

---

[1]) S těmito praslovanskými jmény řek jsou v podivném odporu Mucharovy celticko-germanské praobce ve Štyrsku! — [2]) To byli pěkní krajani a národovci, ti Gotové, Alemanni a Frankové, když praněmecké obce ve Štyrsku, tedy svou vlastní krev, buď ze země vyhnali nebo do kořena vyhubili!

höhe, Possruck und Platsch, deren Abläufe zur Sulm und vom Einflusse der Sulm in die Mur der Lauf des Murstromes bis an die Raab hin und über Csakaturn nach Körment und in das ungarische Eisenburger-Comitat hinein, die genaue Gränzlinie zwischen den Deutschen und Slovenen in Steiermark, so dass im Norden der bezeichneten Gränzen die Ersteren seit der Urzeit, im Süden derselben aber die Letzteren seit dem Ende des sechsten und seit der ersten Hälfte des siebenten Jahrhunderts christlicher Zeitrechnung sesshaft sind.

17. Gottlob svob. pan z Ankershofen. (R. 1851) [1].

Že Slovenci přistěhovali se do Korutan ok. r. 595.

Z jeho spisu: Geschichte von Kärnten. Klagenfurt 1851. II, 1, S. 18.

Einfälle der Slaven.

Der Einfall der Hunnen in die hinterkarpathischen Wohnsitze der Slaven und die Verbindung dieser mit den neuen kriegerischen Ankömmlingen erleichterten schon während der Hunnenherrschaft die Ausbreitung der Slaven in die von den germanischen Völkern verlassenen Landstriche jenseits der Oder und im Norden der Unter-Donau. Uebermass der Bevölkerung, eigene Wanderlust und das Vordringen neuer Einwanderer aus Asien trieben die Slaven zu immer neuen Zügen in die Landschaften, welche nach dem Zerfalle des hunnischen Reiches geleert worden waren. Zu Ende des V. und im Anfange des VI. Jahrhunderts waren die nördlichen Ufer der Donau bereits im Besitze der Slaven. Im Anfange des VI. Jahrhunderts, besonders in den J. 527, 533, 546, 548 machten sie schon verheerende Raubzüge nach Mösien, Thrazien und dem eigentlichen Illyrien. Gegen die Mitte dieses Jahrhunderts sassen sie bereits in der Nähe der Longobarden in Pannonien und der Gepiden in Siebenbürgen. Hier trafen auf sie die Avaren, schoben sie nach Pannonien vor und betrachteten sie als Vorhut gegen das fränkische Reich. — Die Geschichte schweigt dann durch mehr als zwanzig Jahre [2]) von einem Einfalle der Slaven in die norischen Landestheile, oder von einem Kampfe wider die bojoarische Gränzmacht. Freilich ist die Geschichte jener Zeit so arm an Mittheilungen, dass dem spätern Geschichtschreiber nur Vermuthungen erübrigen, welche sich auf Wahrscheinlichkeitsgründe aus den Verhältnissen der Zeit und den Eigenthümlichkeiten der Völker beschränken. — Erst die Unzulänglichkeit Pannoniens für die steigende

[1]) Bohuchval svobodný pán Ankershofen, nar. 22. srpna 1795, sekretář vrchního soudu zemského v Celovci. Psal do časopisů Carinthia a Mittheilungen des historischen Vereines für Kärnten a sepsal starší historii Korutanskou (r. 1851—55). Zemř. 6. března r. 1860. — [2]) Nejen po 20 let není žádné zmínky o vpádu Slovanů do Korutan, nébrž nikdy nepřipomíná se v historii, že by tam byli vpadli.

Volksmenge der fruchtbaren Slaven, das Drängen der gebietenden Avaren und die sich gleichsam von selbst darbietende Gelegenheit zur Ausbreitung nach dem Westen [1]) mag die Slaven zu solchen Ausbreitungsversuchen geführt haben. Der Zeitpunkt, in welchem die Ausbreitung der pannonischen Slaven in Norikum, und somit auch in Kärnten begonnen habe, lässt sich mit Genauigkeit nicht bestimmen. Da wir jedoch annehmen müssen, dass der Bischofsitz von Tiburnia im oberkärntnerischen Lurnfelde im J. 591 noch bestanden habe, der Fortbestand einer christlichen Kirche in Mitte einer heidnischen (rozuměj slavischen) Bevölkerung nicht denkbar ist, so können wir die Einfälle der Slaven oder doch ihre Sesshaftigkeit in Kärnten nicht über das Jahr 591 hinaufrücken. — Um diese Zeit mögen die Avaren die pannonischen Slaven als Vorhut nach Norikum gesendet haben. — Da aber der baierische Herzog Garibald, im eigenen Lande bedrängt, nicht in der Lage war, sich fremden Eindringlingen entgegenzustellen, so konnte es kommen, dass wir im Jahre 595 das Slavenland bereits bis an Bojoarien, über die Gränze des heutigen Kärntens hinaus in das Toblacher Feld des tirolischen Pusterthals vorgerückt sehen.

18. Josef Thaler. (R. 1854) [2]).

O přibytí Slovanů do Tyrol.

Z jeho spisu: Geschichte Tirols. Innsbruck 1854. S. 56.

Einfälle der windischen Slaven in das baierische Pusterthal im Jahre 595—609.

Um diese Zeit (J. 595) kam vom heutigen Slavonien her ein von den Sarmaten als asiatischen Nachbarn der alten Deutschen stammendes Volk — die Slaven, und drangen immer weiter in Kärnten, Krain und Steiermark, ja sogar bis Anras im Pusterthale vor. Sie waren um so mächtiger, als sie sich erst jüngst an die Avaren angeschlossen, die nach dem Abzuge der Longobarden sich in Pannonien niedergelassen hatten. Um jene slavischen Horden von den bojoarischen Gränzen zu vertreiben, zog Herzog Tassilo im J. 595 zu Felde, schlug sie siegreich hinaus und kehrte mit schwerer Beute zurück. Dadurch ermuthigt, wagten die zur Bewachung der Gränze zurückgelassenen Baiern (im J. 601) einen zweiten Zug gegen die Slaven. Allein ihr Schutzherr, der Chan der Avaren, kam ihnen zu Hilfe, überfiel die Bojoarier und hieb sie alle so zusammen, dass kein einziger davon kam. Tassilos Sohn Garibald II. unternahm gleichfalls einen Feldzug gegen diese Slaven, wurde aber nicht blos von ihnen bei Agunt, dem heutigen Innichen, geschlagen, sondern es drangen dieselben sogar noch weiter in das Pusterthal vor und verheerten alles, wohin

---

[1]) Z úrodných rovin pannonských byli by Slovenci šli do ledovců korutanských a tyrolských! — [2]) Thaler Josef, nar. 1. listop. 1808 v Abteii v Tyrolsku, farář v Gossensasu tamtéž.

sie kamen. Allein die Baiern sammelten von Neuem ihre Kräfte, fielen über die raubgierigen Horden her und schlugen sie auf den Feldern von Toblach so, dass sie eiligst die Flucht ergreifen, die eroberte Beute zurücklassen und das Pusterthal zum letzten Male räumen mussten. Doch blieb ein Rest dieses Volkes noch in einem abgelegenen wilden Thale bis auf den heutigen Tag zurück, der sich noch in dem Ortsnamen Windisch-Matrei, so wie durch die Sprache der dortigen Bewohner verräth.

19. Adolf Ficker. (R. 1867). [1]

O přibytí Slovanů do zemí illyrských.

Z jeho pojednání: Der Mensch und seine Werke in den österreichischen Alpen. Ve spise: Jahrbuch des österr. Alpen-Vereines. III. Bd. Wien 1867, S. 238.

Noch waren die Baiern ihres neuen Besitzes [2]) nicht völlig sicher geworden, als ein anderes Volk von Osten her in unsere Alpenländer hereinbrach. Nicht mit der Gewalt siegreicher Waffen erstritten sich slavische Stämme ihre Wohnungen daselbst, sondern füllten geräuschlos zuerst das verödete Flachland mit vereinzelten Weilern und Dorfschaften, machten allmälig auch höher gelegene menschenleere Thäler sich zum Eigenthume und drangen mit jugendlicher Rüstigkeit bald in die bisher fast alles Anbaues entbehrenden Berge [3]). Ausländische Schriftsteller legten ihnen den Namen der Winden bei, sie selbst nannten sich Slovenen oder als Gebirgsbewohner Korutaner, woraus der neuere Name der Kärntner hervorging.

Weit über die jetzigen Gränzen des Slovenenthums nach Norden und Westen bis zum Inn und zu den Drau-Quellen erstreckten sich damals die Niederlassungen der Slovenen. Sie erfüllten den Pinzgau und kamen bis in das Zill- und Wupperthal, bis tief an die Saale hinab, sie verbreiteten sich von Pongau bis an den Abersee, sie erschienen an der Steier und Krems, an der Loiben und Dietach, an der Erlaf und Traisen. Noch heutzutage erinnern daran nicht blos Benennungen von Lokalitäten im rein deutschen Gebiete, welche offenbar slavischen Ursprungs sind, Gratz (Gradec), Leoben (Lubno),

---

[1]) Adolf Ficker, nar. 14. června 1816 v Olomouci, prvé profesor historie v Lublaně, Olomouci a v Černovicích, nyní ředitel administrativní statistiky ve Vídni. Sepsal Obecnou historii (r. 1846) a mnoho pojednání statistických. — [2]) Totiž těch zemí, v nichž nyní obývají. — [3]) Kdy a odkud Slované přišli do Alpských zemí rakouských, t. do Kraňska, Korutan, Tyrolska, Štyrska a do Rakous, toho spisovatel ni slovem nedotýká, aniž toho jakými svědectvími dokládá, nejináč než jako by toto přistěhování Slovenců bylo nade všechnu pochybnosť historicky dokázáno. Že by však nejméně dva miliony lidí mohly všechny tuto jmenované země potichoučku obsaditi, aniž by toho kdo v sousedství byl znamenal a sebe chatrnější zprávu o tom podal, jest naprosto nemožné.

Kraubat im Chorwaten-Gau, Vorder- und Hinter-Stoder, Priel in der Nachbarschaft des Osterwitz, Weispriach bei Hermagor, Glatschach im Lungau, Zlap im Möllthale, Scharnitz, Pusterthal (Bystrica), Watzelach, Zedelach, Mellnitz, Eisschnitz, Frasnitz, Staniska an und nächst der Isel u. v. a., sondern auch die Beifügung des Wortes „Windisch“ zu Ortsnamen in Gegenden, wo man gegenwärtig keine Slaven mehr sieht, z. B. Windisch Matrei, Windisch Bleiberg, Windisch St. Michael, Windisch Garsten, oder die Namen Windischbach in Ober-Kärnten, Windischberg bei Göss, Windischdorf bei Seckau und bei Haag, Windischhub im Innkreise. Die Deutschen drängten in harten Kämpfen allmälig das Slaventhum über die Tauern und die Lienzer Klause zurück, begnügten sich aber dann, wie sie es gegenüber den Walchen thaten, auch gegenüber den vereinzelt übrig bleibenden Aussenposten der Slovenen im Bewusstsein ihrer stärkeren Individualität die schwächere sich politisch zu unterwerfen und das Aufgehen derselben in deutscher Sitte, Sprache und Lebensordnung von der Zeit zu erwarten [1]).

---

[1]) Toho se p. spisovatel bohda nedočká, aby jeho přání se vyplnilo, jako se nedočkal archivář J. Landau podobného přání jinde projeveného, aby Lužičané pro dobré vzdělanosti lidské propadli německému živlu.

III.

Výpisy

ze spisovatelů římských a řeckých.

1. Julius Cäsar. (R. 58 př. Kr.) [1].

O bojích Slovanů se Římany v Gallii.

Z Caesarova spisu De bello Gallico. Rec. Fr. Oehler. Lipsiae 1850. I, 34—54.

Z kap. 34. Protož měl (Caesar) za dobré, aby se vypravili poslové k Ariovistovi, kteří by na něm žádali, by jim pojmenoval místo uprostřed jich obou ležící, kde by s ním rozmlouval o obecném dobrém a o věcech jim oběma důležitých. Kterýmžto vyslaným Ariovist odpověděl: Kdyby on něčeho měl od Caesara zapotřebí, že by sám k němu přišel; chceli tedy Caesar něco od něho, aby přišel k němu. — —

Kap. 35. Když tato odpověď byla Caesarovi donešena, poslal k němu opět posly, vzkázav mu, že na něm žádá předně, aby již žádného lidu přes Rýn do Gallie nevodil, rukojmě, které u sebe má od Heduánů, aby vrátil a aby Sekvanům dovolil, by rukojmě, které oni mají, s jeho povolením navrátiti mohli; Heduánů aby nespravedlivě netrýznil a ani s nimi ani s jejich spojenci ve válku se nepouštěl. Učinili tak, že sobě jeho a národu Římského přízeň a přátelství navždy zachová; pakli nic, že by on bezpráví Heduánům učiněného neprominul, ježto senát za konsulství Marka Mesaly a Marka Pisona na tom se usnesl, aby ten, kdo by Gallii za provincii obdržel, pokud by se to s obecným dobrým srovnávalo, Heduánů a jiných přátel národu Římského obhajoval.

K. 36. Načež odpověděl Ariovist: že právo válečné s sebou přináší, aby ti, kteří zvítězili, těm, jež přemohli, dle vůle rozkazy dávali. Jakož pak on národu Římskému nevyměřuje, jak by práva svého užívati měl, že také národ Římský jeho práva obmezovati nemá. — — Co se dotýče ohlášení Caesarova, že bezpráví Heduánům učiněného nepromine, že se s ním posud nikdo bez záhuby své neměřil. Jestli mu libo, nechť postoupí: i poznáť, co udatností svou mohou Germané nepřemožení, kteří od čtrnácti let pod střechu nepřišli.

K. 37. Právě té doby, když se tato odpověď Caesarovi vyřizovala, přišli také poslové od Heduánů a od Trevirů žalovat, kterak Harudové, jenž znova do Gallie byli přeloženi, krajinu jejich hubí, a že ani dáním rukojmů pokoje

---

[1]) C. Julius Caesar, nar. v Římě r. 100 př. Kr., r. 60 triumvir s Pompejem a Krasem, pak diktator a samovládce Římský. R. 58. vedl válku s Helvety, pak s Ariovistem a rozličnými kmeny v Gallii, kterouž zevrubně vypsal ve spise Commentarii de bello Gallico. Zavražděn r. 44 př. Kr.

s Ariovistem vykoupiti nemohli; Trevirové pak přinesli zprávu, že sto krajů Svevských na pobřeží Rýnském se položilo, majíce úmysl, přejíti přes Rýn; jejich vůdcové že jsou dva bratři, Nasua a Cimberius. Těmito zprávami nemálo dojat, umínil sobě Caesar, že si pospíší, aby spojilili by se noví zástupové Svevští s hlavním vojskem Ariovistovým, odpor nestal se méně snadným. A tak zjednav, jak rychle jen mohl, potřebu obilí, ve velkých pochodech denních na Ariovista postupoval.

K. 38. Když urazil tři dni cesty, oznámeno mu, že Ariovist se vším vojskem svým táhne, dobyt útokem Vesontia [1]), jenž jest největší město Sekvanské, a že již tři dni cesty od své krajiny postoupil. Tomu aby překazil, vidělo se Caesarovi nanejvýš zapotřebí. — — Tam tedy spěchal ve velkých pochodech ve dne i v noci, a zmocniv se města, posádku do něho položil.

K. 42. Když Ariovist o příchodu Caesarově se dověděl, vypravil k němu vyslance, vzkázav mu: že to, čeho dříve v příčině rozmluvy byl žádal, nyní samo sebou státi se může, ježto blíže postoupil; i také on že má za to, že to může bez nebezpečenství učiniti. — —

K. 43. Bylať pak v té krajině velká rovina, a na ní pahrbek dosti prostranný. To místo bylo od táboru Ariovistova a Caesarova téměr stejně vzdáleno. Tam sešli se oba k rozmluvě, jak bylo ustanoveno. Caesar postavil legii, kteráž na koních s sebou přijela, dvě stě kroků od toho pahrbku. Také jezdci Ariovistovi v též vzdálenosti zastavili. Ariovist žádal, aby na koních rozmlouvali a každý sám desátý k rozmluvě se dostavil. Když se tam sešli, připomenul mu Caesar na začátku své řeči dobrodiní od něho a od obce Římské mu prokázaná: že senát nazval jej králem a přítelem a že mu bylo přehojných darů posláno, což jen málo komu se stalo a toliko pro velké zásluhy osobní udělováno bývá. — Potom žádal, jakž byl již vyslancům uložil, by Ariovist ani s Heduány ani se spojenci jejich války nepočínal, rukojmě vrátil, a pakli by ani části vojska germanského domů poslati nemohl, aby alespoň jiným přes Rýn choditi již nedopouštěl.

K. 44. Ariovist k požadování Caesarovu zkrátka odpověděl, své zásluhy však šíře vynášel, řka: že přes Rýn nešel sám od sebe, ale požádán a pozván byv od Gallů; že ne bez veliké naděje a velikých odměn svůj domov a rodinu zůstavil; sídel v Gallii že oni mu postoupili, rukojmě že postavili z dobré své vůle, a že dle práva válečného vybírá daň, kterouž vítězové přemoženým ukládají. Nikoliv on že počal válku s Gally, nébrž Gallové s ním; veškeré obce galské že na něho povstaly a proti němu polem se položily; to všechno vojsko že on jednou bitvou porazil a přemohl. Pakli by to opět zkusiti chtěli, že hotov jest k boji; jestli jim však pokoj milejší, že neslušné jest, vzpírati se proti dani, kterouž posud z dobré vůle zapravovali. Přátelství národu Římského že jemu má býti k oslavě a k ochraně, a ne ku škodě, a této naděje jsa, že se o ně přičinil. Kdyby skrze národ Římský daň se prominula a poddaní se mu odňali, že rovně tak se přátelství národu Římského odřekne, jak se o ně byl ucházel. Že mnoho Germanů do Gallie převedl, to že učinil pro svou bezpečnosť, ne však aby s Gallií boj vedl, čehož jest důkazem, že nepřišel, leč

---

[1]) Besançon.

pozván, a že nepočal války, nébrž toliko že se bránil. On že dříve přišel do Gallie než národ Římský. Nikda dříve že vojsko národu Římského hranic země Galské nepřekročilo. Čeho pak hledá? Proč do jeho krajiny přichází? Jeho zemí že jest tato Gallie, jako onano naší. Jako by jemu se neprominulo, kdyby na náš kraj se obořil, tak že i my činíme nespravedlivě, když v jeho práva mu saháme. Co toho se týče, že Heduáni usnešením senátu jsou nazváni bratři, že není tak cizí, ani ve věcech tak nezběhlý, aby nevěděl, že ani v poslední válce s Allobrogy Heduáné Římanům nepomáhali, aniž sami v těch rozbrojích, jež Heduáni s ním a se Sekvany měli, pomoci národu Římského účastni byli. Jemu že jest se domýšleti, že přátelství Caesarovo jest jen na oko, a že vojsko, kteréž má v Gallii, sebral k jeho potlačení. Neodejdeli a neodvedeli vojska z těch krajin, že ho nebude míti za přítele, ale za nepřítele. Kdyby jej usmrtil, že by se mnohým urozeným a předním národu Římského zavděčil: to že mu sami po poslech věděti dali a jeho usmrcením že by došel jich všech přízně a přátelství. Odtáhneli a ponecháli mu neobmezené vlády v Gallii, že jemu toho velkou odměnou připomínati bude, a které koli války by chtěl vésti, ty že on beze vší jeho obtíže a beze všeho nebezpečenství za něho dokoná.

Z kap. 45. Caesar na to obšírně vyložil, proč od úmyslu svého upustiti nemůže: ježto ani jeho ani národu Římského obyčej toho nedovoluje, aby spojence vysoce zasloužilé opustil, s druhé strany pak že není toho mínění, že by Gallie byla více Ariovistova nežli národu Římského. —

K. 46. Mezi tím, co taková rozmluva se konala, oznámeno Caesarovi, že jezdci Ariovistovi ke chlumu se přibližují a na naše dorážejíce kameny a oštěpy po nich metají. Caesar učinil rozmluvě konec, a odebrav se ke svým, rozkázal, aby naprosto žádných oštěpů na nepřátele zpět neházeli. Neboť, ač věděl, že by legie vybraná beze všeho nebezpečenství s jezdci v boj se dáti mohla, měl nicméně za to, že toho nelze dopustiti, kdyby nepřátelé byli poraženi, aby se řeklo, že byli přes veliké dané slovo pod záminkou rozmluvy obklíčeni. Když se rozneslo mezi zprosté vojáky, s jakou opovážlivostí Ariovist v rozmluvě Římany ze vší Gallie vypovídal, kterak jeho jezdci na naše útok učinili, čímž rozmluva se přerušila, dodalo to vojsku mnohem větší srdnatosti a mnohem větší odhodlanosti k boji.

K. 47. Dva dni potom poslal Ariovist vyslance k Caesarovi: že chce o těch věcech, o nichž jednati počali, však jednání nedokonali, s ním rozmlouvati; aby tedy buď zase den k rozmluvě položil, aneb nechceli toho učiniti, aby některého ze svých legátů k němu vypravil. K rozmluvě takové nevidělo se Caesarovi příčiny, a to tím méně, ježto den před tím Germané, nedadouce se držeti, po našich oštěpy metali. Poslati některého ze svých legátů a vydati ho divokosti lidu, vidělo se mu velmi nebezpečné. Nejpříhodněji vidělo se, vypraviti k němu Kaja Valeria Procilla, syna Kaja Valeria Kaburia, mládence velmi udatného a vzdělaného, jehož otec od Kaja Valeria Flakka měšťanstvím darován byl, jak pro jeho spolehlivosť, tak i pro znalosť jazyka galského, jímž Ariovist za příčinou dlouhého se cvičení již hbitě mluvil; též proto, že Germané neměli příčiny, proč by se nad ním zapomínali. Markus Mettius, jenž býval hostem Ariovistovým, měl jíti s ním. Jim oběma uložil Caesar, aby co Ariovist

řekne, vyslechli a jemu o tom zprávu donesli. Když Ariovist je byl u sebe v táboře spatřil, zvolal u přítomnosti vojska svého: Proč k němu přicházejí? zdaž na vyzvědy? Když pak chtěli mluviti, zabránil jim toho a vrhl je do pout.

K. 48. Téhož dne Ariovist hnul táborem a šest tisíc kroků od tábora Caesarova pod jedním vrchem se položil. Příštího dne vedl vojsko své okolo tábora Caesarova a dva tisíce kroků nad ním rozbil tábor z té příčiny, by Caesarovi zastavil obilí a jinou potravu, která by se mu dovážela ze Sekvan a z Heduanska. Od toho dne Caesar pět dní po sobě se svým vojskem z tábora vytáhl, maje šik spořádaný, aby Ariovistovi, chtělli by svésti bitvu, příležitosti k tomu se dostalo. Ariovist zdržoval po všechny tyto dni pěchotu v táboře; boj s jezdci každého dne sváděl. Způsob boje, v němž Germani se vycvičili, byl tento: Bylof šest tisíc jezdců; s nimi šlo tolikéž pěších do boje, lidí velmi obratných a silných, jež sobě jezdci z celého vojska, každý po jednom k obraně své vybrali a s nimiž v bitvách obcházeli. K nim vraceli se jezdci nazpět; když někde ostřeji doráženo, sbíhali se tam; spadlli některý s koně, byv těžce raněn, postavili se okolo něho; byloli někdy potřebí daleko postoupiti aneb rychle ucouvnouti, cvičením takové hbitosti nabyli, že zachytivše se hřívy koňů s nimi zároveň běželi.

K. 49. Caesar vida, že Ariovist v táboře tiše se chová, vybral sobě, aby se mu dovoz déle nepřetrhoval, za tím místem, kde se položili Germani, asi šest set kroků od jejich tábora, příhodné místo, a rozděliv vojsko na tři sbory, k němu dorazil. Prvnímu a druhému sboru rozkázal, aby byli ve zbrani, třetímu nařídil, aby rozbil pevný tábor. To místo bylo, jakož řečeno, šest set kroků vzdálí od nepřítele. Tam poslal Ariovist asi šestnáct tisíc mužů bez zavazadel a všechno jezdectvo, aby voje naše zastrašili a v ohražování se jim překáželi. Nicméně rozkázal Caesar, jak prvé byl ustanovil, dvěma z těch tří sborů, aby nepřítele odrazili, třetímu pak, aby ohražení dokonal. Když byl tábor upevněn, zůstavil v něm dvě legie a část vojska pomocného; ostatní čtyři vedl nazpět do většího tábora.

K. 50. Příštího dne kázal Caesar, jak vždy činil, aby vojsko z obojího tábora vytáhlo, a rozestavil šiky dosti blízko před větším táborem, podávaje nepříteli bitvu. Vida pak, že nepřítel ani tentokráte nevychází, uvedl o poledni vojsko nazpět v tábory. Tu konečně vyslal Ariovist část vojska svého, dobývat menšího táboru. Prudce bojováno na obojí straně až do večera. Při slunce západu uvedl Ariovist vojsko své, kteréž bylo mnoho ran zasadilo i obdrželo, do tábora nazpátek. Když Caesar zajatých se tázal, proč Ariovist bitvě se vyhýbá, tu slyšel, že to jest tím, poněvadž u Germanů jest obyčej, že matky čelední losem a věštbami rozhodují, zdaliž by prospěšno bylo, bitvu svésti čili nic, a ty žo pravily: „že není usouzeno, aby Germani zvítězili, dajíli se do boje, pokud nenastane nový měsíc.“

K. 51. Druhého dne Caesar, ponechav v obojím táboře tolik posádky, kolik se mu dosti býti vidělo, všechen lid pomocný vůči nepřátel před menší tábor postavil, aby, nejsa silný počtem vojáků legionářských u srovnání s množstvím nepřátel, těchto pluků pobočních na oko užil; sám, zřídiv trojí šik, až k ležení nepřátelskému postoupil. Tu teprv Germané, dohnáni k tomu, vojsko své z tábora vyvedli, a postavili se dle kmenů stejně daleko od sebe, Harudi, Markomani,

Tribuci, Vangioni, Nemeti, Sedusi a Svevi, obklíčivše všechen svůj šik vozy a kárami, by nezbylo žádné naděje k útěku. Na vozy a káry naložili ženy, kteréž bojovníků do bitvy jdoucích rozpjatýma rukama úpěnlivě prosily, by jich Římanům v otroctví nevydávali.

K. 52. Caesar postavil v čelo jedné každé legie legáta a v čelo všech legií kvestora, aby jednomu každému byli za svědky jeho udatnosti; sám pak počal boj z levého boku, shledav, že nepřítel na té straně jest nejslabší. Naši učinili na znamení dané prudký útok na nepřátele, načež tito vyřítili se tak náhle a kvapně, že nebylo místa, metati na ně oštěpy. Odhodivše tedy oštěpy muž s mužem mečem dobytým se potýkali. Však Germané, rychle dle obyčeje svého se srazivše, kryli se proti dorážení mečů. Tu nalezli se mnozí z našich vojáků, kteří na vrch na falanže vyskakujíce štíty rukama odtrhovali a shora sekali. Když řada nepřátel na levém křídle couvala a byla zahnána v útěk, přivedli z pravého křídla množstvím svých bojovníků náš šik u velikou tíseň. To znamenav mladý Publius Krasus, kterýž velel jezdectvu, a nejsa v takové nesnázi, jako ti, kteří stáli v šiku, poslal třetí řadu našim v tísni na pomoc.

K. 53. Tím spůsobem byla řada nepravena; nepřátelé dali se na útěk, a nepřestali utíkati, až doběhli k řece Rýnu, kteráž jest od toho místa asi padesát tisíc kroků vzdálena. Jen málo bylo těch, kteří na sílu svou se spolehše přeplouti se namáhali, aneb nalezše loďky ochránili života. Mezi těmito byl Ariovist, kterýž nalezna malou kocábku na břehu uvázanou, na ní uprchl; všechny jiné naši jezdcové, rychle jedouce, dostihli a usmrtili. Ariovist měl dvě manželky, jednu z kmene Svevského, kterou byl z domova s sebou přivedl, a druhou Norku, krále Vokcia sestru, již pojal v Gallii, kamž ji byl bratr její poslal; obě na tom útěku zahynuly. Z jejich dvou dcer byla jedna zabita a druhá zajata. Kajus Valerius Procillus, jsa od tří strážců na útěku, třemi řetězy sepjatý, vlečen, potkal samého Caesara, jenž s jízdou stíhal nepřátele. Kterážto náhoda Caesarovi nemenší radosť spůsobila než samo vítězství, an viděl, že nejvážnější muž v zemi Galské, jeho důvěrník a hostitel, z rukou nepřátelských jest vytržen a sobě navrácen, aniž osud takovou radosť a cit vděčnosti neštěstím tohoto muže zkalil. Vypravoval pak, že v jeho přítomnosti třikrát oň byl los vržen, máli býti na místě upálen nebo na jiný čas uchován, a jen příznivému losu že povděčen jest za svůj život. Také Markus Mettius nalezen a k němu přiveden jest.

K. 54. Když se pověsť o této bitvě za Rýn donesla, vraceli se domů Svevové, jenž byli došli až na břeh Rýna. Než Ubiové, kteří bydleli blíže Rýna, vidouce, že jsou poplašeni, stíhali je a usmrtili jich veliké množství. Caesar, dokonav jedním létem dvě velké války, zavedl vojsko své o něco časněji, než toho počasí vyhledávalo, do zimního ležení k Sekvanům; velitelem ležení jmenoval Labiena; sám odebral se do Gallie předalpské, aby tam zahájil sněm.

Zprávy o spůsobu živobytí a o obyčejích Svevů.

Z téhož spisu Caesarova. Kn. IV, kap. 1—4, 7 a 19.

Kap. 1. V zimě příští (r. 55 př. Kr.), bylo to roku konsulství Kneja Pompeja a Marka Krasa, šli Usipetové, kmen germanský, a Tenkterové s velkým množstvím lidu přes řeku Rýn, nedaleko od moře, do něhož Rýn

vchází. Přešli pak přes Rýn, proto že Svevové, mnoho let je znepokojujíce, válkou je stíhali a v orbě jim překáželi.

Kmen Svevský jest největší a nejbojovnější všech národů germanských. Majíť prý sto krajů, z nichž každý vysílá ročně tisíc ozbrojenců do války. Ostatní, kteří zůstanou doma, mají péči o vyživení sebe a bojovníků. Druhého roku jdou zase jiní do pole a onino zůstanou doma. Tím spůsobem nezanedbává se u nich ani rolnictví ani cvičení v boji. Však soukromých pozemků a oddělených rolí u nich není, aniž se dopouští, aby kdo déle než rok na témž místě trval a je vzdělával. Také není obilí hlavní částí potravy jejich; nejvíce jsou živi od mléka a od masa a mnoho bývají na honbě. Tento druh pokrmů, každodenní cvičení a nevázanosť života (ježto, nejsouce od dětinství ani povinnostem ani kázni navyklí, naprosto ničeho mimo vůli svou nečiní) oživují síly, a činí z nich lidi neobyčejné velikosti těla. Kromě toho navykli v té studené krajině choditi bez oděvu, až na kůže, které však jsou tak malé, že velká částť těla jest nahá, a koupají se v řekách.

K. 2. Kupcům dovolují k sobě choditi více proto, aby mohli prodati, co ve válce nakořistili, nežli že by žádostivi byli, aby se k nim odněkud něco dováželo. Ani tažného dobytka, v němž Gallové velice sobě libují, za velké ceny jej kupujíce, Germani nedovážejí, nébrž vychovávají ho, jak se u nich rodí, malý a neúhledný, každodenním cvičením tak, že jest spůsoben k nejtěžším pracem. V půtkách jezdeckých nejednou skákají s koňů, bojujíce pěšky; cvičí koně, že na místě se zastaví, a vidíli se jim příhodno, rychle se k nim odeberou; nic není dle jejich obyčeje hanebnějšího a zbabělejšího, jako užívati sedla. Protož odvažují se, kdyby jich bylo jen několik, a pustí se na sebe více jezdců, když sedí na sedlech. Vína nedopouštějí naprosto žádného k sobě dovážeti, domnívajíce se, že by se jím lidé stali ku pracem namáhavým choulostivými a zženštilými.

K. 3. V příčině obecného dobrého mají za velmi chvalitebné, když krajina vedlé jejich země co možná nejdál jest pustá, majíce to za znamení, že velký počet obcí nemůže moci jejich odolati. Pročež leží prý na jedné straně od hranic Svevských asi šedesát tisíc kroků země ladem. Na druhé straně jsou Ubiové, ondy obec dle mínění Germanův velká a kvetoucí, i také poněkud vzdělanější nežli jiné obce téhož kmene, poněvadž jdou až k Rýnu, kupci k nim mnoho docházejí, a poněvadž za příčinou sousedství navykli mravům galským. Ačkoli jich Svevové, jenž s nimi měli mnohé války, pro velikosť a znamenitosť obce, nemohli ze země vytlačiti, učinili si je nicméně poplatnými a moc jejich oslabili i stenčili.

K. 4. V tomtéž postavení byli také Usipetové a Tenkterové. Mnoho let odporovali moci Svevské; konečně, byvše ze své země vypuzeni a toulajíce se tři léta po mnohých krajinách germanských, došli Rýna. — —

K. 7. Když zásoba obilí byla opatřena a jezdci byli vybráni, táhl jest Caesar do krajiny, v níž, jak mu praveno, bydleli Germané. Když pak byl od nich jen několik dní cesty, přišli vyslaní k němu, řkouce: že Germané sami nezačínají války s národem Římským, však bylili by drážděni, že od sebe neodmítají, aby se s nimi měřili mečem; neboť jest obyčej germanský od předkův zděděný, aby odpor činili tomu, kdo koli by válku začal, a nevyprošovali se. Tolik že chtějí říci; že přišli mimo svou vůli, jsouce z vlasti své vytlačeni.

Žádajíli sobě Římané jejich přátelství, že by jim mohli býti užitečnými přáteli; buď že by jim pak mohli dáti pole, aneb dopustiti, aby podrželi ta, jichž zbraní vydobyli. Oni že přednosť dávají jediné Svevům, kterýmž se ani nesmrtedlní bohové vyrovnati nemohou; na zemi alespoň že není nikoho, jehož by přemoci nemohli.

K. 19. Když Caesar prodlel několik dní v zemi Sigambrské, vesnice a stavení vypáliv a obilí posekav, táhl do země Ubijské. Slíbilť Ubiům pomoci švé, kdyby je Svevové svírali, i dověděl se od nich, že Svevové, uslyševše od vyzvědačů, že byl staven most (přes Rýn), dle obyčeje svého měli poradu, a rozeslavše posly na vše strany, nařídili, aby lidé města opustili, a děti, ženy a všechen majetek do lesů ukryli; všichni ti, kdož mohou zbraň nositi, aby se sešli na určitém místě, za kteréž ustanoven asi prostředek té krajiny, v níž Svevové obývají; tam že budou dle usnešení na Římany čekati a svedou s nimi bitvu rozhodnou. To když uslyšel Caesar, maje za to, že již vše pořídil, proč vojsko přes Rýn převedl (aby totiž Germanům strachu nahnal, Sigambry potrestal a Ubie tísně zprostil), a že došel již dosti slávy a prospěchu, pobyv vůbec osmnácte dní za Rýnem, vrátil se do Gallie a most strhl.

Z téhož spisu Caesarova. Kn. VI, kap. 9 a 10.

Kap. 9. Caesar, přišed (r. 53. př. Kr.) od Menapiů k Trevirům, ustanovil se z dvojí příčiny na tom, že se přepraví přes Rýn; jednak, že Germané Trevirům pomoc proti němu poslali, jednak aby Ambiorix neměl u nich útočiště. — Ubiové, kteří prvé rukojmě postavili a jemu se poddali, chtějíce se omluviti, poslali vyslané k němu, jenž by dosvědčili, že obec jejich ani vojska pomocného Trevirům neposlala, ani věrnosti k němu porušila. I prosiliť ho úpěnlivě, aby jich šetřil a nedopouštěl, by za příčinou záští ku Germanům vůbec nevinní s vinnými trpěli; chtěli by více rukojmů, že hotovi jsou je postaviti. Caesar, vyšetřiv to, shledal, že Svevové vojsko pomocné poslali, a přestav na omluvě Ubiů, vyhledával, kterou cestou by se dostal ke Svevům.

K. 10. Několik dní potom dověděl se od Ubiů, že Svevové, srazivše své vojsko na jedno místo, vyzvali všechny kmeny, kterýmiž vládli, by poslali vojsko pomocné, pěší i jezdecké. Nabyv o tom vědomosti, učinil opatření s strany zásoby obilí a hledal příhodné místo k táboru. Ubiům rozkázal, aby dobytek odvedli a všechen svůj majetek z venkova zanesli do měst, jsa toho mínění, že lid nevzdělaný a nezkušený, pohnán nedostatkem potravy, bude přiveden k tomu, aby ve zlém postavení svém v boj se pustil. Kázal jim několikráte, aby poslali vyzvědače do země Svevské a vypátrali, co se tam děje. Tito učinivše, jak jim nařízeno, přinesli v několika dnech zprávu, že všichni Svevové, nabyvše bezpečné vědomosti o vojsku římském, s vojskem svým a svých spojenců, kteréž sehnali, ustoupili až na samý konec své země, kdež jest les nekonečný, jménem Bakenis, kterýž se táhne daleko do země, a jako přirozená zeď chrání Cherusků před bezprávím a vpády Svevskými a Svevů před bezprávím a vpády Cheruskými; na začátku tohoto lesa že Svevové dle usnešení budou očekávati Římanů.

2. Strabo. (Asi r. 15 po Kr.).[1]

O Germanii.

Z jeho Geografie. Kn. VII, kap. 1.

Nejprvé promluvíme o krajinách na sever od Dunaje, neboť jsou mnohem jednodušší nežli krajiny na straně druhé. V zemi na západ od Keltů, která se přímo za Rýnem počíná, obývají Germané, málo se lišíce od kmene keltického: větší divokostí, velikostí a ryšavostí, jinak mu podobni jsouce postavou, obyčeji a způsobem živobytí. Pročež jim Římané dle mého zdání spravedlivě toto jméno dali, jako by je nazývati chtěli příbuznými Galaty; ježto příbuzný znamená v řeči římské germanus.

Jsouť pak první částky této krajiny ty, které leží při Rýně od pramenů jeho až k ústí; veškeré toto pořičí znamená asi šířku Germanie na západ. Odtud převedli Římané některé kmeny do země keltické, jiní kmenové však to předešli, ustoupivše hloub do kraje, na př. Marsové; ostatních jest málo a mezi nimi část Sigambrů. Za těmito kmeny při řece jdou jiní mezi řekou Rýnem a Labem, které s oním jaksi souběžně teče k oceánu, ne méně krajin procházejíc nežli Rýn. Mezi nimi jsou ještě některé jiné řeky plavné, které též od jihu k severu a k oceánu tekou, jmenovitě Amasia, na níž Drusus na lodech nad Bruktery vítězství dobyl. Neboť k jihu zdvíhá se krajina, činíc vysočinu s Alpami souvislou a k východu rozprostřenou, jako by byla částkou Alp. I pojmenovali ji takto zajisté někteří pro položení dotčené a protože plodí tytéž stromy; však nezdvíhá se nikde k takové vysosti. Zde jest les Herkynský, i národové Svevští, z nichž někteří bydlejí uvnitř toho lesa, jako Kolduové[2]); též Bujémon jest v té krajině, královské sídlo Marobudovo, kamž Marobud přeložil i některé jiné národy, zvláště kmenovce své Markomany. Marobud totiž, původně občan soukromý, vrátiv se z Říma, zjednal sobě nejvyšší moc; neboť žil tam co mladík a požíval dobrodiní od Augusta. Navrátiv se pak, stal se pánem a podmanil sobě kromě národů jmenovaných Luje, národ velký, Zumy, Butony, Mugilony a Sibiny, i velký pronárod Svevský, Senony. — Však, jak jsem pravil, někteří kmenové Svevští bydlejí uvnitř toho lesa, jiní vně jeho, mezujíce s Gety. Národ Svevský jest převeliký, rozkládaje se od Rýna až k Labi; část jich usedla se až i za Labem, totiž Hermondoři a Lankosargové[3]), kteří přešli nyní zcela na druhý břeh. Všichni národové této krajiny mají tu společnou vlastnosť, že se lehce stěhují a jsou prostě živi, neorajíce, pokladů nedbajíce a bydlejíce v chyších potřebou na den opatřených. Potravu mají z větší části od dobytka jako kočovníci, pročež jako tito domácí nářadí na vozy nakládají a kam se jim vidí, se stády svými se obracejí. — —

Les Herkynský jest dosti hustý a plný velkých dřev, a zavírá v sobě, po příkrých vyšinách jsa rozložen, široký okršlek; uprostřed leží krajina,

---

[1]) Strabo, narozen v Amasii v Kapadocii ok. r. 66 př. Kr. ze zámožné rodiny řecké. Konal cesty po Africe, Asii a Evropě, po této až k Etrurii. Sepsal mezi r. 15—30 po Kr. Geografii, kteráž obsahuje nejen jména, ale i zprávy historické, politické a statistické. — [2]) Kvadové. — [3]) Lankobardi.

příhodná ku vzdělávání. Blíže ní jsou prameny Dunaje a Rýna, mezi nimi jezero a močály, jež činí voda Rýnská. To jezero má více než tři sta stadií a asi dvě stě stadií v průměru. V něm jest také ostrov, jehož Tiberius, veda na lodech válku s Vindeliky, užil za přístav. Toto jezero i les Herkynský leží na jih od pramenů Dunaje; kdo tedy jde z Gallie do lesa Herkynského, tomu jest nejprvé jíti přes jezero a pak přes Dunaj; pak může jíti .dále skrze krajiny méně obtížné vysočinami. Tiberius spatřil prameny Dunaje, postoupiv den cesty od jezera. Hraničí pak s tímto jezerem na malé části břehu Rétové, na větší části Helvetové a Vindelikové a pustá země Bojská. Všichni národové až do Pannonců̂v, zvláště pak Helveti a Vindelici, obývají na vysočinách. Rétové pak a Norici jdou až do vrchů Alpských, ano až k Itálii na druhou stranu, onino mezujíce s Insubry, a tito s Karny a s krajinou Voglejskou. Jest pak tam i jiný les, Gabreta jménem; s druhé strany jest les Herkynský; také onen jest v držení Svevův.

3. Vellejus Paterculus. (Asi r. 30. po Kr. [1]).

O válce císaře Tiberia s Germany a s Mirobudem Moravským. R. 5. po Kr.

Z jeho díla: Historia Romana. Rec. Fr. Haase. Lipsiae 1851. Kniha II, kap. 104—110.

Kap. 104. Když Nero byl za vlastního přijat, doložil k tomu císař (Augustus) tato slova: „to činím pro obecné dobré.“ Nedlouho dala vlasť zastupiteli a obhájci moci své prodlévati v městě; poslala jej ihned do Germanie, kdež tři léta dříve pod Markem Viniciem, tvým dědem, mužem vysoce váženým, hrozná válka se roznítila. Tento vedl ji na některých místech s důrazem, jinde pak šťastně odpor činil, začež se mu dostalo oslavy triumfátorské s nejskvělejším vypsáním skutků jeho. Toho času přišel jsem (t. Vellejus), spravovav prvé tribunství, za vojáka do ležení císaře Tiberia. Neboť hned když za vlastního byl přijat, byl jsem s ním poslán do Germanie, co prefekt jezdectva, v kterémž úřadě jsem byl nástupcem otce svého, a byl jsem po devět let co prefekt a legát svědkem jeho vznešených činů a podlé svých slabých sil jeho pomocníkem.

K. 105. Ihned vešli jsme do Germanie; podmaněni jsou Kaninefati, Atuarové a Brukteři a v poddanství přijati Cheruskové — ó kéž by tento národ brzo potom nebyl z porážky naší tolik slávy nabyl! Přešlo se přes Yeseru a vniklo se do země za ní. Všude, kde válka byla nejtužší a nejnebezpečnější, šel císař sám napřed, kde nebezpečenství vidělo se býti méně velké, svěřil velitelství Sentiovi Saturninovi, který již co legát otce jeho býval v Germanii, a byl muž plný rozmanitých cností, bedlivý, hbitý, opatrný, znalý služby vojenské a spůsobný, snášeti nesnáze její, hotový však spolu, hojně a skvostně užívati oddechu, tu kde zaměstnání ho dopřálo, tak ale, že by

[1]) Vellejus Paterculus, narozen v Kampanii, vůdce jezdectva římského v Germanii a v Pannonii a potom prétor v Římě. Sepsal Historii Římskou od příchodu Aeneáše do Itálie až do r. 30 po Kr. a zemřel brzo potom.

ho každý spíše nazval nádherným a veselým nežli rozkošným a nečinným. — Letní výprava toho roku, kteráž se protáhla až do prosince, přinesla prospěch neobyčejného vítěztví. — Synovská láska potáhla císaře do Říma, ačkoli Alpy pro zimu byly téměř nepřístupné; však péče o říši přivedla jej počátkem jara opět do Germanie, kdež odcházeje uprostřed země při pramenu řeky Lupie stany zimní první byl položil.

K. 106. Bohové dobří! celou knihu vyplnili by skutkové, kteréž jsme léto na to jdoucí pod císařem Tiberiem vykonali. Celou Germanii prošli jsme ve zbrani; přemoženi jsou národové dle jména téměř neznámí, v poddanosť opět přijati jsou kmenové Kaučtí. Všechna jejich mládež, nekonečná počtem, obrovská postavou, chráněná od každého nebezpečenství polohou sídel svých, poklekla před stolcem císařovým, obklíčena kolem zástupem vojáků našich v skvělém lesku zbraně. Potřeni jsou Longobardové, národ nad germanskou divosť divější. Konečně — čeho se nikdo nenadál, nercili, aby to ve skutek uváděti se byl odvážil, čtyři sta mil daleko, od Rýna až k Labi, kteréž teče mimo hranice Senonů a Hermundurů, dovedeno jest pod svými prápory vojsko Římské. A týmž podivným štěstím, touž péčí vůdcovou a opatrným užitím pravé chvíle stalo se, že loďstvo, kteréž plulo okolo zátok oceánu, z moře, o němž prvé nebylo slýcháno a ničeho se nevědělo, do Labe vplulo a s vojskem, kteréž zvítězivši nad mnohými národy, všemi věcmi vrchovatě oplývalo, i s císařem se spojilo.

K. 107. Nemohu se zdržeti, bych velkolepého průběhu věcí nepřerušil událostí, byť byla i nepatrná. — Když jsme na levém břehu řeky dotčené tábor rozbili, a závodí zářilo se od lesku zbraně mládeže nepřátel našich, kteříž, jak mile lodi naše proti nim se hnuly, hned zpět do země utíkali, tu jeden z těch cizinců, staršího již věku, pěkné postavy, a pokud z ozdobného oděvu viděti bylo, vysokého důstojenství, vstoupil v člun ze dřeva vydlabaný, jakož u nich obyčej jest, a sám loďku tuto spravuje připlul až do prostřed řeky, prose: aby mu dovoleno bylo, bez nebezpečenství přistáti k břehu, jejž jsme vojském naším obsadili, a uviděti císaře. Což žádajícímu dovoleno. Tu přistáv s loďkou svou a dlouho na císaře mlčky se dívaje pravil: „Šílená jest mládež naše, kteráž, když jste vzdáleni, božství vaše ctí, když však jste blízko, spíše zbraně vaší se strachuje, nežli by s vámi vešla ve svazek. Já pak, císaři, povděčen jsem z toho tvé dobrotě a tvému povolení, že jsem dnes viděl bohy, o nichž jsem prvé jen slýchal; jaktě živ šťastnějšího dne jsem sobě nežádal a jeho se nedočkal." Když mu pak císař dovolil, aby ruky jeho se dotkl, vrátil se v člun svůj, a nekonečně se na něho ohlížeje, ku břehu svých krajanů přistál. Císař zvítěziv nade všemi národy a místy, kamž byl přišel s vojskem svým, ježto zůstalo zdravé a zachovalé, a toliko jednou lstí nepřátel s jejich vlastní škodou v pokušení bylo uvedeno, zavedl legie do zimního ležení a pospíchal nakvap jako roku předešlého do Říma.

K. 108. Nikoho již nebylo v Germanii, kdo by mohl býti přemožen, mimo národ Markomanův, kteří od Marobuda vůdce vybídnuti ze svých sídel do vnitřních krajin zpět se ubírajíce obývali v polích, lesem Herkynským obklíčených. Zmínka o tomto muži nebudiž ani pro sebe větší pospěch pominuta. Marobud, rodu šlechtického, těla silného, mysli divoké, více barbar pů-

vodem nežli povahou, uvázal se, ne v době bouřlivé aneb náhodou v nestálou snad a toliko na vůli poddaných založenou vrchní moc nad kmenovci svými; nébrž pojav myšlénku, zříditi bezpečnou samovládu a moc královskou, ustanovil se na tom, že odvede národ svůj daleko ze sousedství Římanů a postoupí tam, kde by svou zbraň učinil nejmocnější, sám zbrani mocnější ustoupiv. Osadiv tedy krajinu výše jmenovanou, všechny sousedy buď mocí sobě podmanil aneb na výminky pod své právo dostal.

K. 109. Maje veškerou svou říši zjištěnou, povznesl ji ustavičným cvičením vojska, při němž zavedl kázeň římské podobnou, tím spůsobem, že se stala také naší říši nebezpečnou. K Římanům choval se tak, že nás k válce neškádlil, ale dal na srozuměnou, (bylli by škádlen), že má dosti síly i chuti, na odpor se postaviti. Vyslanci, jež posílal k císařům, někdy co prosebníka ho poroučeli, někdy zase mluvili, jakoby jim roveň byl. Národům a lidem od nás odpadlým poskytoval útočiště a tvářil se vší mocí, však špatně, co soupeř náš. Vycvičiv vojsko své, kteréž činilo sedmdesáte tisíc pěších a čtyři tisíce jezdců, ustavičnými válkami s vedlejšími národy, připravoval se k větším činům, nežli byly jeho posavadní; i bylot se ho báti také proto, že maje na levo a v čele Germanii, v pravo Pannonii a v pozadí sídel svých Noriky, všem strachu naháněl, jako by chtěl každé chvíle na všechny přijíti. Ani Itálie nemohla bez bázně na zmáhající se moc jeho pohlížeti; neboť hranice země jeho nebyly od nejvyšších temen Alpských, ježto činí rozhraní Itálie, více vzdáleny než dvě stě tisíc kroků. Na tohoto muže a na tuto krajinu umínil si císař Tiberius příštího roku s rozličných stran udeřiti. Sentiovi Saturninovi rozkázal, aby, vymýtě nepřetržené lesy Herkynské, skrze Chaty vedl legie do Boiohoemum (tak slove krajina, v níž obýval Marobud); sám pak vedl vojsko, ježto sloužilo v Illyrikum, na Markomany od Karnunta, kteréž místo bylo s té strany království Norického nejbližší.

K. 110. Rušívať osud předsevzetí lidská, někdy je zdržuje. Připravil již císař zimní ležení na Dunaji, a ježto vojsko nebylo více než pět dní cesty vzdáleno od hranic nepřátelských, ustanoveno jest, aby Saturninus s vojskem se přiblížil. Legie, jsouce téměř stejně daleko od nepřítele, měly se v několika dnech na určitém místě s císařem spojiti; v tom však veškerá Pannonie, zbujněvši výhodami dlouhého míru a dospěvši silami, zbraně se chopila a spolčila se s Dalmatskem i se všemi národy té krajiny. Tehdaž dána přednosť potřebě před slávou, aniž vidělo se bezpečno, pustiti se s vojskem dovnitř země, a zůstaviti Italii bez ochrany blízkému nepříteli. Kmenů a národů, kteří se zbouřili, bylo více než osmkrát sto tisíc mužů, z nichž vybráno dvakrát sto tisíc pěších ku zbrani schopných a devět tisíc mužů jezdectva. Částť tohoto nesmírného množství, jemuž veleli vůdcové velmi stateční a zkušení, umínila si vtrhnouti do Itálie, s kterouž byla prostředkem měst vedlejších Nauportum a Trstu spojena; částť vyřítila se do Macedonie, a částť chtěla pro ochranu své země zůstati doma. Nejvyšší moc měli oba Baťové a Pines. Ve všech Pannoniích pak znalí byli netoliko vojenství, ale i jazyka římského; mnozí znali také literaturu a byli vycvičeni ve zbrani. Pročež sotva kdy který národ tak rychle s myšlénkou války válku spojil a vykonal předsevzetí své. Občané římští jsou přepadáni, kupci vražděni a množství vojska

posádkového v krajině od císaře nejvíce vzdálené až do posledního muže jest pobito. Macedonie zbraní vzata a všechno všude mečem a ohněm pleněno. Ano tak velký byl strach této války, že otřásl i pevnou, krutými válkami utuženou myslí císařovou a znepokojil ji. Slyšenť v senátě hlas knížete: „nepřičiníli se vší mocí, že v desíti dnech může býti nepřítel před Římem.“ Na senátořích a jezdcích žádáno tedy služeb k válce této, k nimž se byli zavázali. Slíbili všechno. Vybíráno tedy vojsko, svoláni odevšad veteráni, a mužům i ženám uloženo, aby dle míry svého jmění postavili propuštěnce.

4. K. Kornelius Tacitus. (Ok. r. 98 po Kr. [1]).

O hranicích Germanie a o Germanech vůbec.

Z jeho Germanie. Kap. 1, 2, 27 a 28.

Kap. 1. Germania všechna oddělena jest od Gallů, Rétů a Pannonců řekami Rýnem a Dunajem, od Sarmatů a Dáků obapolným strachem nebo horami. Okolo ostatní části teče moře, ježto obsahuje široké zálivy a nesmírné ostrovy; teprv nedávno poznali jsme některé kmeny a krále, k nimž vedla válka. Rýn, prýštěje se na nepřístupném a příkrém temeně Alp rétských, obrací se po malém záhybu na západ a mísí se s mořem severním. Dunaj, vznikaje na nenáhlém a mírném hřbetě hory Abnoby, teče k mnohým národům, prvé nežli vpadne šesti prameny do Černého moře; sedmé ústí pohlcují bařiny.

Z kap. 2. Germany samy pokládám za obyvatele původní, jenž nejsou smíšeni příchozími a osadníky z jiných národů. Neboť ne po zemi, ale na lodech přijížděli ondy ti, kdož jiná sídla hledali, a zřídka navštěvují oceán nesmírný, řekl bych k jinému světu náležející, lodi se strany naší. A kdož mnedle, nehledě k nebezpečenství na bouřlivém a neznámém moři, opustil by Asii, Afriku aneb Itálii, a šel by do Germanie, země nesličné, ponebí sichravého, nevzdělané a neúhledné, — leč že by byla jeho vlasť? —

Z kap. 27. Toho jsme se vůbec dověděli o původu a obyčejích Germanů. Nyní jest nám vypravovati o obyčejích a zřízeních kmenů zvláštních, pokud se od sebe dělí, a zároveň o tom, kteří kmenové germanští přešli do Gallie.

Kap. 28. Že moc Gallův ondy bývala větší, praví nejplatnější svědek, Julius Caesar, i podobá se tedy, že také někdy Gallové přešli do Germanie. Či překážela snad řeka, aby když některý kmen právě moci nabyl, neuvázal se v sídla tehda ještě obecná a hranicemi mocných království nerozdělená, a nesměnil je za jiná? Tedy mezi lesem Herkynským a řekami Rýnem a Mohanem bydleli Helvetové a vedlé nich Boji, oba kmenové galští. Posud trvá jméno Boiemi, co památka dávné historie té krajiny, ačkoli jsou v ní jiní obyvatelé. Zdaliž však Aravisci odtrhli se od Osů, kmene germanského, aby šli do Pannonie, anebo Osi od Aravisků, aby šli do Germanie, nejisté jest, poněvadž posud mají tentýž jazyk, tatáž zřízení a obyčeje, a poněvadž při stejné nuznosti

---

[1]) K. Kornelius Tacitus, nar. dle domnění v Interamnech v Umbrii asi r. 54 po Kr., slovútný dějepisec římský a řečník výtečný. Sepsal Annaly čili Letopisy Římské od smrti cís. Augusta až do Nerona (r. 14—98 po Kr.), Historie či Dějiny od cís. Galby až do Vespasiána (r. 68—71, pak Germanii a život Agrikolův. Zemř. po r. 117.

a stejné svobodě byly přednosti a nedostatky obojího břehu společné. Trevirové a Nerviové mnoho sobě na původu germanském zakládají, jako by je taková sláva pokrevenství od podobnosti s Gally nečinnými chránila. Na pobřeží Rýnském obývají beze vší pochyby národové germanští, Vangioni, Tribuci a Nemetové. —

O Svevích.

Z Germanie. Kap. 38—43.

Kap. 38. Nyní mluviti jest o Svevích, kteří nejsou jeden národ jako Chatové a Tenkterové; nébrž obývajíce v největší části Germanie, rozděleni jsou posud na mnoho kmenů rozdílného jména, ačkoli se všichni nazývají Svevové. Zvláštnosť tohoto národu jest, že vlasy do zadu shrnují, uzlem je podvazujíce. Tím rozeznávají se Svevi od jiných Germanů, a svobodní Svevové od nevolníků. U jiných kmenů, buď za příčinou vzdálené příbuznosti se Svevy, nebo, což často se stává, za příčinou napodobování bývá to zřídka a toliko v mladém věku. U Svevů až do šedin načechrané vlasy do zadu sčísají a často v samém poutci je svazují. Urození ještě více je ozdobují. Tak pečlivi jsou o zevnitřnosť, však bez úhony, ne aby milovali, ani aby byli milováni; ale načesávají se jako do boje, aby hrůzy naháněli a ozbrojili se poněkud také proti očím nepřátel.

Kap. 39. Za nejstarší a nejurozenější ze Svevů mají sebe Semnoni. Víra v jich starověkosť zakládá se v náboženství. Scházejí se v jistou dobu v háji, posvátném veštbami předkův a starodávní úctou všichni kmenové též krve skrze své vyslance, a usmrtivše k žertvě obecné člověka, konají obřady ukrutné a hrozné. I jinou uctivosť tomu háji prokazují. Každý nejinak než poutem ovázán do něho vchází, na jevo tím dávaje slabosť svou před mocí božskou. Upadneli náhodou, není mu dovoleno zdvihnouti se, ani vstáti; na zemi ležíce se vyvlekou. Všechna ta pověra směřuje k tomu, jako by tam odtud byly počátky kmenů a bydlelo tam božství vším vládnoucí, jemuž všechno jiné jest poddáno a služebno. Větší platnosti dodává Semnonům šťastné položení; obývají ve sto krajích, a povědomi sobě jsouce velikosti sboru svého, mají se za hlavu všech Svevů.

Kap. 40. Naopak zase šlechtí Langobardy skrovný počet. Mnohými a přemocnými národy kolem obklíčeni jsouce, pojišťují se ne poslušenstvím, ale bitvami a nebezpečenstvími. Reudigni pak, Avioni, Angli, Varini, Eudosi, Svardoni a Nuitoni hájeni jsou řekami neb lesy. Paměti hodného není při žádném národu nic, leč že všichni společně ctí Nerthu, to jest, matku země, majíce za to, že opatruje příběhy lidské, jezdíc na voze skrze národy. Jest na jednom ostrově v moři háj posvátný a v něm vůz posvěcený, zakrytý oponou, jehož se dotýkati jen knězi jest dovoleno. Jak mile kněz znamená, že bohyně jest ve svatyni, na voze kravami ji veza s úctou ji provází. Tu nastávají veselé dni, slavně ozdobená jsou místa, do kterých přijeti a v nichž se uhostiti ráčí. Nejdou již do války, nevezmou zbraně do ruky, zamknou se meče. Mír a pokoj jest jim jen tehda známý a milý, když kněz vrátí se do chrámu s bohyní, jenž do sytosti se nabažila návštěvy mezi smrtedlníky. Potom vůz i roucho — a kdož by uvěřil — i bohyně sama v tajemném jezeře se umývá. Tu

službu konají otroci, jež ihned totéž jezero pohlcuje. Tudíž ta tajná hrůza a svatá nevědomosť, co by to asi bylo, neboť spatřují to jen ti, jenž mají zahynouti.

Kap. 41. Tato část Svevů jde až do tajemných krajin Germanie. Blíže nás — abych šel nyní podél Dunaje, jako jsem prvé šel podél Rýna — jest obec Hermundurů, Římanům věrně oddaná. Protož oni jediní z Germanů vedou obchod nejen na pořiči, nobrž i v říši samé a v nádherné kolonii země Rétské. Dle vůle své a beze stráže k nám přecházejí, a ježto jiným kmenům okazujeme toliko zbraň a tábory, otvíráme jim domy i dvorce své, ač by toho nežádali. V Hermundurích má počátek Labe, řeka ondy slavná a známá; nyní o ní sotva slyšeti.

Kap. 42. Vedlé Hermundurů bydlejí Naristi, a za nimi Markomani a Kvadi. Zvláště veliká jest sláva a moc Markomanů; i samých sídel svých, z nichž ondy vypudili Boje, dobyli sobě udatností svou. Ani Naristi ani Kvadi se neodrodili. Toto jest jako čelo Germanie, pokud Dunaj jest rozhraním. Markomani a Kvadi měli ještě za naší paměti krále ze kmene svého; šlechetný rod Marobudův a Tudrův; nyní však snášejí nad sebou také cizince. Moc a panství králů nynějších zakládá se na vůli Římanů; zřídka dostávají zbraň od nás za pomoc, častěji peníze, což jim neméně prospívá.

Kap. 43. Dále vzadu opírají se Marsigni, Gotini, Osi a Burové o hřbet Markomanů a Kvadů. Z nich podobají se Marsigni a Burové dle řeči a obyčejů Svevům; Gotini však ukazují, že nejsou Germani, jazykem galským a Osové pannonským, též i tím, že jsou poplatní. Část daně ukládají jim jakožto cizincům Sarmati a část Kvadi. Gotini dobývají také železa, aby hanba jejich byla větší.

Všichni tito národové bydlejí z malé části na rovinách, z větší části na lesnatých chlumích, na horách a vysočinách. Neboť rozdělena a rozštěpena jest Svevie nepřetrženým pásmem hor, za nimiž obývá mnoho národů. Z nich nejvíce rozšířeno jest jméno Lygiů, ježto obsahuje v sobě několik obcí. Dosti bude, když se pojmenují nejmocnější: Harii, Helvetoni, Manimi, Elisii, Nahanarvali. U Nahanarvalů ukazuje se háj, sídlo starodávných obřadů. Předsedá v něm kněz v oděvu ženském; božstva však vyobrazují dle způsobu římského co Kastora a Polluxa. Toto jest význam božstva; jméno jeho jest Alcis. Není tu ani obrazu ani známky cizí pověry; prokazují jim úctu co bratrům a mládencům. Jinak Hariové, jenž sílu svou, kterouž před jinými kmeny výše jmenovanými předčí, ještě škarohledstvím zvyšují, a přirozenou divokosť svou zvětšují ustrojením a použitím času. Mají černé štíty, tělo pošmuřené. K bitvám vyhledávaji si temné noci. Strach sám a tma pomáhá jim naháněti hrůzy jako před vojskem smrtonosným; nižádný nepřítel nesnese toho neslýchaného, téměř pekelného přízraku. Neboť nejprvé v každé bitvě podléhají oči.

Z kap. 44. Za Lygii Gotoni pod králi se spravují o něco tužeji než jiní kmenové germanští, však ne přes meze svobody. Při samém moři pak jsou Rugiové a Lemoviové. Zvláštnosť všech těchto kmenů jsou okrouhlé štíty, krátké meče a poslušnosť králům.

V samém moři v tu stranu jsou obce Svionů, kteréž mimo vojsko a zbraň také loďmi vládnou. —

Z kap. 45. Za Sviony jest jiné moře, líné a téměř nepohnuté, jenž dle pověsti obkličuje obor světa. Poslední záře slunce zapadajícího trvá až do slunce východu a jest tak jasná, že leskem svým zatemňuje hvězdy. — Moře Svevské obtéká na svém pravém břehu kmeny Aestionské, kteří obyčeji a oděvem podobají se Svevům, jazykem ale Britanům. —

Ke Svionům připojují se kmenové Sitonští jinak jim podobni, jen že u nich panuje žena, čímž nejen od svobody, ale i od poddanosti se odchýlili. Zde končí se Svevie.

O válce Armina Cheruského s Mirobudem Moravským. R. 17. po Kr.

Z Tacitových Annalů. Kniha II, kap. 44 – 47.

Kap. 44. Nedlouho potom poslán jest Drusus do Illyrikum, aby přivykal vojenství a dobyl si náklonnosti vojska; spolu měl Tiberius za to, že bude lépe, když mladík, rozkošným životem městským bujnějící, bude v táboře držen, on pak sám že bude bezpečnější, když oba synové budou vládnouti legiemi. Však záminkou byli Svevové, kteří prosili za pomoc na Cherusky. Neboť když Římané odešli a Svevové strachu z venku prosti byli, obrátili jsou dle starého obyčeje kmenového zbraň na sebe, chtějíce mimo to jedni nad druhé slavnější býti. Co moci národů a statečnosti vůdců se týče, byli sobě rovni; však Marobudovi plodil titul královský u krajanů závisť; Arminovi však, jenž válčil pro svobodu, všude přáli.

K. 45. Tedy nejen Cheruskové sami a jejich spojenci, staří bojovníci Arminovi, zdvihli válku, ale také z království Marobudova odpadli k němu národové svevští, Semnoni a Langobardi. Jich přibytím byl by býval mocnější, kdyby Inguiomer se zástupem přívrženců nebyl přestoupil k Marobudovi, z té jediné příčiny, že měl za nehodné, by co strýc a stařec poslušen byl bratrova syna, mladíka.

Zřizují se šiky s obojí strany s rovnou nadějí; aniž jak druhdy u Germanů býval obyčej, plaše neb po tlupách sem tam rozmetaných na sebe vrážejí; neboť dlouhým válčením proti nám navykli choditi za korouhvemi, hraditi se zálohami a dbáti rozkazů vůdcův. Tu mluvil Armin, jenž na koni sjížděje vše ohledal, k těm, k nimž přijel, o svobodě opět nabyté a o legiích zbitých a ukazoval ke kořisti a ke zbroji Římanům vyrvané, kterou mnozí ještě v rukou měli. Naopak zase nazýval Marobuda zběhem, kterýž bitvy neviděl, ve skrýších lesa Herkynského se ukrýval a brzy skrze dary, brzy skrze vyslance smlouvy se doprošoval; pravil, že jest zrádce vlasti a nohsleda císařův, a že jej sluší ze země vyhnati s týmž nevražením, s kterým usmrtili Kvintilia Vara. Dále řekl, aby pamětlivi byli tolika bitev, jichž konec a vypuzení Římanů dostatečně prý ukázalo, vedlé koho vrch slávy válečné se vznášel.

K. 46. Aniž Marobud opominul sebe vychvalovati a nepřítele snižovati, anobrž Inguiomera rukou drže pravil: že na jeho osobě zakládá se všechna sláva Chérusků; jeho radou že vyvedeno, co koli se zdařilo. Armin, člověk šílený a věcí neznalý, potahuje prý cizí slávu na sebe, poněvadž tři legie bezelstné a vůdce šalby neznajícího zradou oklamal, s velikou škodou Germanie a s hanbou svou, ježto manželka jeho i syn posud otroctví snášejí. On však, když

dvanácte legií pod vůdcem Tiberiem na něho uhodilo, že slávu Germanů neposkvrněnou zachoval; v krátce že o výminkách mírných se rozešli, aniž prý toho želí, že na nich záleží, chtějíli znova válku proti Římanům s mocí nestenčenou, anebo nekrvavý pokoj.

K. 47. Vojska ponuknutá těmito slovy pobádána jsou i vlastními příčinami, protože Cheruskové a Langobardi bojovali za dávnou slávu nebo za novou svobodu, strana druhá pak za utužení samovlády. Nikdy vojska pádněji na sebe neudeřila, nikdy konec nebyl pochybnější, ježto na obojí straně pravé křídlo na útěk bylo obráceno. Nadíti se bylo, že boj bude obnoven, však Marobud potáhl tábor svůj nazpět na pahorky; což bylo znamením, že se měl za přemožena. Přebíháním znenáhla seslábnuv ustoupil v zemi Markomanskou, i poslal vyslance k Tiberiovi, prose ho za pomoc. Odpověděno mu, že nemá práva, vzývati zbraně římské na Cherusky, poněvadž Římanům, když s týmž nepřítelem bojovali, ničím nepomohl. Nicméně poslán byl Drusus, aby pokoj utvrdil.

O svržení Mirobuda Moravského skrze Katvaldu. R. 19. po Kr.

Z týchž Annalů. Kniha II, kap. 62 a 63.

Kap. 62. Tím časem, co Germanikus to léto po několika provinciích trávil, nabyl Drusus nemalé slávy tím, že vábil Germany k různicem, chtěje zaroveň Marobuda již zemdleného přivésti ku konečné záhubě. Byltě mezi Gotony urozený mladík, jménem Katvalda, jenž ondy před násilím Marobudovým se utekl, a nyní, když věci jeho špatně se měly, k pomstě na něm se osmělil. Ten přijda se silným vojskem do země Markomanské a přiměv porušením velmože k tomu, aby s ním drželi, vtrhl do sídla královského a do vedlejšího hradu. Tam nalezena dávná kořisť svevská a z našich provincií úskokové, a kupci, jež volnosť obchodu, dychtivosť po rozmnožení peněz a nepamětlivosť své vlasti, každého ze svého domova do země nepřátelské zavedly.

K. 63. Marobud, odevšad opuštěný, neměl jiného útočiště mimo milosrdenství císařovo. Přešed přes Dunajtu, kde teče podél provincie Norické, psal Tiberiovi, ne co zběh a prosící, nobrž v paměti maje předešlé štěstí, anoť prý, když jej ondy co nejslavnějšího krále mnozí národové k sobě volali, přednosť dal přátelství se Římany. Odpověděno mu od císaře: zůstaneli, že se mu dostane v Itálii sídla bezpečného a čestného, ustanovilli by se však podlé svých případností na něčem jiném, že bude moci odejíti s tou bezpečností, pod kterouž byl přišel. V senátě pak pravil, že ani Filip nebyl Athénským, ani Pyrrhus neb Antiochus národu Římskému tou měrou strašlivým. Zachovala se posud řeč, v níž líčil velikosť toho muže, násilnosť národův jemu poddaných a to, jak z blízka Itálii nebezpečenstvím hrozil a jak věhlasná opatření k jeho zkáze on učinil. Marobud byl tedy držen v Ravenně; když někdy Svevové bujněli, ukazováno naň, jako by se měl vrátiti do království. Nevyšel však z Itálie po osmnácte let, i stárnul s velikou ujmou slovútnosti své, že příliš rád živ byl.

Týž osud zastihl Katvaldu, aniž měl jiné útočiště. V krátce potom vyhnán byv pomocí Hermundurův pod vůdcem Vibiliem, přijat jest v milosť a poslán do Forum Julium, osady v Gallii Narbonské. Barbaři, kteří oba provo-

dílí, usazeni jsou, aby v pokojných provinciích rozptýleni jsouce nepokojův nečinili, za Dunajem mezi řekami, řečenými Marus a Kusus [1]); za krále dán jim (Svevům) Vannius z kmene Kvadského.

Kap. 29. Téhož času Vannius, jejž Drusus císař nad Svevy byl postavil, vyhnán jest z království svého. Za prvních dob moci své byl vážený a krajanům milý; později, když déle kraloval, zpyšněv, připraven jest k úpadu, jednak nenávistí sousedův, jednak domácími různicemi. Původcové toho byli Vibilius, král Hermundurský, a Vangio i Sido, synové ze sestry Vanniovy.

Ani Klaudius, ačkoli často za to byl žádán, zbraní mezi spory barbarské se nevkládal. Slíbil Vanniovi bezpečné útočiště, kdyby byl vypuzen, a psal Publiovi Atteliovi Histrovi, jenž spravoval Pannonii, aby postavil legii a vojsko pomocné, vybrané z provincie samé, na břeh na pomoc přemoženým a pro strach proti vítězům, aby štěstím se vypínajíce pokoje našeho nerušili. Neboť síla nesmírná, Lygiové a jiní národové, hrnuli se, vábeni jsouce pověstí o pokladech království, jež Vannius po třidcet let loupežením a berněmi obohacoval. Vlastní jeho vojsko bylo pěchota; jezdectvo skládalo se ze Sarmatů a Jazygů, nerovné jsouc množství nepřátel. Pročež ustanovil se na tom, že se bude brániti v hradech a že bude protahovati válku. Však Jazygové, nemohouce snésti obležení a těkajíce po nejbližších rovinách, učinili bitvu nevyhnutedlnou, ježto Lygiové a Hermunduři tam byli udeřili. Vannius sešel tedy s hradů svých a v zjevné bitvě poražen jest. Byl sice nešťastný, ale nicméně velebili jej, že svou rukou bojoval a napřed na prsou byl raněn. Ušelť pak k lodem, kteréž naň na Dunaji čekaly. Brzo za ním přišli jeho bojovníci, jenž obdrželi zemi a usazeni jsou v Pannonii. Vangius a Sido rozdělili království mezi sebe, jsouce k nám příkladně věrni. U svých poddaných byli, pokud nedošli panství, velmi oblíbeni, když ho však došli, byli mnohem více nenáviděni. — Přinesla to s sebou jejich vlastní povaha, nebo povaha nevolnictví?

5. Klaudius Ptoleméus. (Ok. r. 160 po Kr.) [2]).

Vypsání národů slovanských v Germanii.

Z jeho zeměpisu, vydaného s titulem: Géographie de Ptolémeé. Par Victor Langlois. Paris 1867. Fol. XXIV.

Γερμανίας μεγάλης θέσις.	Položení Velké Germanie.
Μετὰδὲ τοὺς Σάξονας ἀπὸ τοῦ Χαλούσου ποταμοῦ μέχρι	Za Sasy pak od řeky Chalusy až po řeku Sprevu (bydlejí) Faro-

[1]) Marus a Kusus, jakož jsme výše vyložili, jsou nynější řeky Marbach a Gusen v Horních Rakousích. Kdyby se mohlo míti za pravé, že Marus chybně napsáno místo Narus, byl by výklad ještě příhodnější, totiž Naarn a Gusen. — [2]) Klaudius Ptoleméus, rodem Egypťan, živ byl v Alexandrii v 2 polovici II. století po Kr.; slovútný zeměpisec, hvězdář a matematik. Sepsal astronomické dílo: Syntaxis mathematica a Geografii, v níž ponejprv polohu míst vyměřil dle stupňů.

τοῦ Συήβου ποταμοῦ Φαροδεινοί [1]).

Εἶτα Σειδινοὶ μέχρι τοῦ Ἰαδούα [2]) ποταμοῦ, καὶ ὑπ᾽ αὐτοὺς Ῥουτίκλειοι μέχρι τοῦ Οὐιστούλα ποταμοῦ.

Τῶν δὲ ἐντὸς καὶ μεσογείων ἐθνῶν μέγιστα μέν ἐστι τό, τε τῶν Συήβων τῶν Ἀγγειλῶν, οἵ εἰσιν ἀνατολικώτεροι τῶν Λαγγοβαρδῶν ἀνατείνοντες πρὸς τὰς ἄρκτους· μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ἄλβιος ποταμοῦ, καὶ τὸ τῶν Συήβων τῶν Σεμνόνων, οἵτινες διήκουσι μετὰ τὸν Ἄλβιν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου μέρους πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Συήβου ποταμοῦ καὶ τὸ τῶν Βουγουντῶν τὰ ἐφεξῆς καὶ μέχρι τοῦ Οὐιστούλα κατεχόντων. — —

Ῥουτικλείων δὲ καὶ Βουτουντῶν Αἰλουαίωνες.

Πάλιν ὑπὸ μὲν τοὺς Σέμνονας οἰκοῦσι Λίγγαι, ὑπὸ δὲ τοὺς Βουγοῦντας Λοῦτοι Οἰομανοί, ὑφ᾽ οὓς Λουγιδιδοῦνοι μέχρι τοῦ Ἀσκιβουργίου ὄρους.

Ὑπὸ δὲ τοὺς Λίγγας Καλούκωνες ἐφ᾽ ἑκάτερα τοῦ Ἄλβιος ποταμοῦ, ὑφ᾽ οὓς Χαιρουσκοὶ καὶ Καμαυοὶ μέχρι τοῦ Μηλιβόκου ὄρους [3]).

Ὧν πρὸς ἀνατολὰς περὶ τὸν Ἄλβιν ποταμὸν Βαινοχαῖμαι, ὑπὲρ οὓς Βατεινοί, καὶ ἔτι ὑπὲρ τούτους ὑπὸ τῷ Ἀσκιβουργίῳ ὄρει Κορκόντοι καὶ Λοῦτοι [4]) οἱ Βοῦροι μέχρι τοῦ Οὐιστούλα ποταμοῦ.

dini; potom Štětíňané až po řeku Odru a pod nimi Rutiklové až po řeku Vislu.

Uvnitř pak a ze středních národů největší jest kmen slovanských Angilů, kteří jsou více na východ od Langobardů, vztahujíce se na sever až na prostřed řeky Labe, a kmen slovanských Zemanů, kteří přebývají za Labem od řečeného místa až po řeku Sprevu, a kmen Bukovanů, kteří sedí dále až po řeku Vislu.

Mezi Rutikly pak a Bukovany (bydlejí) Volíňané.

Zase pak pod Zemany bydlejí Líňané, pod Bukovany pak lutičtí Oiomani, pod nimi lužičtí Dědošané až po horu Ještěd.

Pod Líňany pak Koláchované po obou stranách řeky Labe; pod nimi Cherusci a Kamavi až po horu Melibok; od těch na východ kolem řeky Labe Kamenčané, nad nimi Budišané a pak nad těmito pod horou Ještědem Krkonoši a lužičtí Bobřané až po řeku Vislu.

---

[1]) Kdo byli Farodini, nelze nám vyložiti, ani kdo byli nížejmenovaní Angili, Rutiklové a Oiomani v severovýchodní Germanii, a Sidoni, Kogni, Visburgi a Sudeni v Germanii jihovýchodní. — [2]) Na jiném místě správněji: Ουΐαδος, t. j. Οὐίαδρος. — [3]) Cherusci a Kamavi byli kmenové němečtí. — [4]) V jiných rukopisech: Λοῦγιοι.

'Υπὸ δὲ τούτους πρῶτοι Σίδωνες, εἶτα Κῶγνοι, εἶτα Οὐισβούργιοι ὑπὲρ τὸν 'Ορκύνιον δρυμόν.

'Υπὲρ τὰ Σούδητα ὄρη Τευριοχαῖμαι.

Μέχρι τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ οἱ Παρμαικάμποι, ὑπὸ δὲ τὰ ὄρη Οὐαριστοὶ[1]*). Εἶτα ἡ Γαβρίτα ὕλη*[2]*).*

'Υπὸ δὲ τὴν Γαβρίταν ὕλην μέχρι τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ οἱ 'Αδραβαικάμποι καὶ ἡ Λοῦνα ὕλη ὑφ' ἣν μέγα ἔθνος οἱ Βαῖμοι μέχρι τοῦ Δανουβίου, καὶ συνεχεῖς αὐτοῖς παρὰ τὸν ποταμὸν οἱ Τερακάται καὶ οἱ πρὸς τοῖς κάμποις 'Ρακάται.

Εἶτα Μαρκομανοί, ὑφ' οὓς Σουδινοί, ὑπὸ δὲ τὸν 'Ορκύνιον δρυμὸν Κούαδοι, ὑφ' οὓς τὰ σιδηρωρυχεῖα.

Pod těmito nejprvé (jsou) Sidoni, potom Kogni, potom Visburgi nad lesem Herkynským.

Nad Sudetskými horami (bydlejí) Teuriochemové (Duřinci ?).

Až k Dunaji dolů Parmští-Koubané a pod nimi Narďané. Potom jest les Javornice.

Pod lesem Javornicí až po řeku Dunaj jsou Adrabští-Koubané a les Lúna, pod nímž bydlejí Čechové, veliký národ, až po Dunaj. S nimi sousedují Rakousi podél řeky Dyje a Rakousi v Polanech.

Potom (jsou) Moravané, pod nimi Sudeni; pod Herkynským pak lesem Slováci, a pod nimi železné doly.

6. Dio Kassius. (Asi r. 229). [3]).

O válce Tiberiově s Moravany a o vzbouření Dalmatském. R. 6. po Kr.

Z jeho Historie Římské. Kn. 55, kap. 28—32.

Kap. 28. Mezi tím táhl kromě jiných vůdců také Tiberius na Kelty [4]), a dorazil nejprvé k řece Veseře a potom až k Labi;. však nevyřídil mnoho, ačkoli Augustus i Tiberius přijali titul imperátorský a náměstek v Germanii,

---

[1]) Chybně místo *Ναριστοὶ*. — [2]) Od Parmaekampů počínajíc, jsou kmenové níže tu jmenovaní ve všech rukopisech Geografie Ptoleméovy, jak ve Svatohorském, tak i v pozdějších, položeni v nepravém pořádku. Parmaekampi, jenž bydlěli v nynějším Horním Falcku, jdou tu za Naristy v H. Rakousích, Markomané kladou se pod Javornicí, Kvadi vedlé Adrabaekampů čili Koubanů rakouských u lesa Lúny, a železné doly jmenují se mezi Kvady a lesem Lúnou, kdežto Tacitus je připomíná na Slovensku. Z těch příčin vidělo se nám porušený text Ptoleméův opraviti a obyvatele Podunajské položiti v tom pořádku, v kterém je tu s podobnými jmény z velké části nalezáme podnes. — [3]) Dio Cassius nar. r. 155 po Kr. v Niceji v Bithynii, senátor a potom konsul v Římě. Byl též vladařem v Africe, v Dalmatsku a v Pannonii. Sepsal řecky Dějiny Římské od počátku až do r. 229 po Kr., které se však zachovaly jen z části. — [4]) Rozuměj Germany.

Kajus Sentius, obdržel znaky triumfátorské, ježto Keltové ne jednou, ale dvakrát učinili pokoj. Že jim byl povolen pokoj nový, ačkoli první hned byli porušili, stalo se tím, že v Dalmatsku a v Pannonii strhla se nebezpečná bouře, kteráž vyhledávala rychlého opatření.

K. 29. Dalmatové, platem jim uloženým za stíženy se majíce, chovali se potud pokojně, poněvadž musili. Však když Tiberius podruhé táhl na Kelty[1]) do pole, a Valerius Mesalinus, toho času náměstek v Dalmatsku a v Pannonii, připojiv se k němu, téměř všechno vojsko vzal s sebou, a když i Dalmatové měli dostaviti vojsko, tu shromáždili se a pohleděvše na mládež svou kvetoucí, ku zpouře se roznítili. K navedení Báti z kmene Dysidiatského, zdvihli se nejprv někteří a zahnali Římany, jenž byli šli proti nim; což bylo i jiným znamením ku zbouření. Potom táhli Breukové, národek pannonský, majíce v čele jiného Báťu, před Sirmium, by tam posádku římskou přemohli, však nedobyli ho. Neboť náměstek Mysie vedlejší, Caecina Severus, táhl neprodleně proti nim na řeku Dravu a přemohl je v bitvě. Ale poněvadž také Římané mnoho lidu pozbyli, domýšleli se, že budou moci brzo zase boj obnoviti a hleděli se mezi tím skrze spojence sesíliti, odevšad vojsko k sobě přitahujíce. Zatím táhl Báťa Dalmatský před Salonu, nemoha však sám osobně ničeho dále učiniti, byv kamenem nebezpečně poraněn, dal jinými vůdci všechno pomoří až do Appollonie popleniti a svedl bitvu se Římany, v níž nejprvé byl přemožen, ale konečně zvítězil.

K. 30. Tiberius obdržev o tom zprávu, vrátil se ze země Keltické (od Karnuntum), obávaje se, aby Dalmatové nevtrhli do Itálie; vyslav napřed Mesalina, přišel pak za ním s větším vojskem. Báťa uslyšev, že Mesalinus se blíží, táhl mu naproti, ač nebyl ještě zcela zdráv, a porazil ho v řádné bitvě, potom však byl do zálohy přiváben a přemožen; načež se odebral k Báťovi Breuckému a veda s ním válku společně obsadil hory, Alma řečené. — —

K. 32. Když Germanikus přišel do Pannonie a stahoval posilu se všech stran, tu oba Báťové, číhajíce na Severa, pospíchajícího z Mysie na pomoc, přepadli ho nenadále v jeho táboře u bařin Volcejských, nahnali strachu těm, kteří byli vně náspu, a zahnali je do ležení; však tu byli v ochranu vzati a nepřátelé potom z pole zapuzeni. Načež Římané rozdělili se na několik sborů, aby zemi s mnoha stran zjezdili; však jiní vůdcové nečinili nic podstatného, až na Germanika, kterýž přemoha v bitvě Mazejské národek Dalmatský, krajinu jejich poplenil. Toť jsou příběhové tohoto roku.

O usmrcení vyslanců moravských skrze Domiciána. R. 81.

Z též historie. Kn. 67, kap. 7.

Kap. 7. Mezi tím chtěje se Dioklecián pomstiti na Kvadech a Markomanech, protože mu neposlali vojska pomocného na Dáky, táhl do Pannonie, aby s nimi vedl válku, dada usmrtiti i vyslané jejich, kteréž podruhé k němu za příčinou pokoje byli poslali. Když však od Markomanů byl přemožen a zahnán, poddával se co nejrychleji Decebalovi, králi Dáckému, k pokoji, jehož mu byl prvé po několikráte odepřel.

[1]) Rozuměj Markomany či Moravany.

O válce Marka Aurelia s Moravany a Slováky. R. 165—180.

Z též historie. Kniha 71, kap. 1—21.

K. 1. Markus Antoninus, uvázav se po smrti Antonina, jenž ho byl přijal za vlastního, u vládu, vzal si hned za spolupanovníka Lucia Vera, syna Lucia Kommoda. Byl totiž těla slabého a oddával se nejvíce naukám.

K. 3. Zřídiv Kassia za náměstka v Asii, vedl sám z Pannonie s Jazygy a Markomany, národy okolo Dunaje obývajícími, brzy s těmi brzy s oněmi, dlouhé války, které trvaly téměř po všechen čas jeho panování. Když prohral bitvu s Markomany, v níž vůdce jeho Maximus Vindex byl od nich usmrcen, dal mu na poctu postaviti tři sochy. Když pak je přemohl, obdržel čestné příjmění „Germanicus.“ Neboť Germani slovou národové, bydlející (za Dunajem) uvnitř zemí.

K. 8. Po mnohých krvavých bojích a nebezpečenstvích podmanil sobě konečně Markus Markomany i Jazygy. Potom nastala mu nebezpečná válka s Kvady, v kteréž se mu příznivým štěstím aneb spíše řízením božským dostalo podivuhodného vítězství. Jsouce v bitvě u velikém nebezpečenství, ochráněni jsou božstvím spůsobem podivným. Kvadi totiž pustili se v bitvu v jisté krajině, kde je Římané mohli obklíčiti. Římané přitlačivše se štíty svými pevně k sobě, bojovali velmi udatně. Načež nepřátelé upustili od boje, nadějíce se, že jim budou Římané horkem a žížní bez velkého namáhání s jich strany v moc přivedeni. Kolem dokola všechno ohradili, aby odnikud nedostali vody, jsouce také na počet mnohem silnější. Římané přišli namáháním, ranami, sluncem a žížní v největší nesnázi. Již nebyli s to, aby v boji dále postoupili, ani aby ucouvli, i museliť ve žhavém vedru slunečním žížní trápeni v řadách zastaviti. V tu dobu však stáhly se náhle husté mraky a vydaly ne bez řízení božského hojný lijavec. Praví se též, že egyptský černokněžník Arnufis, jenž byl v průvodu Markově, mezi jinými bohy prosil také Hermesa, boha vzduchu, kterýž pak onen lijavec Římanům seslal.

K. 11. Markus Aurelius zůstal nejprvé v Pannonii, aby přijímal poslanstva, ježto docházela od nepřátel. Byloť pak jich tehda velmi mnoho. Jedni (v jichž čele byl kněžic dvanáctiletý) slibovali společenství, obdrželi peníze, i mohli pak ze země vyhnati vedlejšího knížete Tarba, kterýž vtrhna do Dácie, vyhrožováním války peníze na nich vynucoval. Jiní, zejména Kvadi, žádali za pokoj, i dopřáno jim ho, jednak aby byli odtrženi od Markomanů, též i proto, že dodávali stáda koňů a dobytka a slíbili vydati třináct tisíc přeběhlíků a zajatých a pak i ostatní. Bylo jim však zakázáno, choditi na trhy, aby se mezi ně nemísili Markomani a Jazygové, a nevyzvídali co Kvadové v zemích římských, aniž se potřebami opatřovali, pročež Kvadové přísahou zavázati se musili, že jich do země své nepřijmou a skrze ni nepustí. —

K. 13. I Jazygové poslali vyslané k Markovi Aureliovi, za mír žádajíce, byli však oslyšeni. Markus shledav, že jsou národ věrolomný a byv též sklamán od Kvadů, ustanovil se na tom, že na ně znova potáhne. Kvadi totiž netoliko Jazygům pomoci poskytovali, nébrž přijali také do své země Markomany v čas války, když tito, byvše od Římanů v tíseň přivedeni, k

nim se utekli; také nevyplnili výminek pokoje, a nevydali všech zajatých, ale jen některé, a to takové, jichž nemohli ani prodati ani ku práci potřebovati. A vydalili kdy některé dosti silné, podrželi jejich příbuzné u sebe, aby se zase k nim vrátili. Vyhnavše krále svého Furtia, učinili králem o své ujmě jiného, Ariogaesus jménem. Protož nechtěl císař krále jejich za řádného uznati, ani míru obnoviti, ačkoli podávali padesát tisíc osob ve válce zajatých.

K. 14. Na Ariogaesa Markus náramně se rozhněval; i slíbilť veřejným prohlášením, že tomu, kdo by mu ho vydal živého, dá tisíc peněz zlatých, tomu pak, kdo by mu donesl jeho hlavu, pět set. Jinak ale byl ke svým nejhorším nepřátelům mírný, a satrapa Teridata, který začal rozbroje v Armenii, usmrtil krále Henioškého a tasil meč na Vera, výčitky mu proto činícího, na hrdle neztrestal, ale dal ho zavézti do Britannie. A však na Ariogaesa byl velmi rozzloben, ale když mu ho potom dostavili, neučinil mu ničeho, nébrž poslal ho do Alexandrie.

K. 15. Také Markomani vyslali nyní poslance; ježto pak všem výminkám, ač neradi a toliko s velkou prací, se poddali, postoupil jim polovice země vedlejší, však tím spůsobem, že jim dovoleno, jen osm a třidcet stadií od Dunaje bydleti, že jim zakázáno, shromažďovati se jako posud na společných místech a choditi na společné trhy, a že jim uloženo, aby dali jiné rukojmě.

K. 16. Mnohonásobné ztráty přiměly konečně také Jazygy k tomu, že se poddali k pokoji, při čemž král jejich Zantikus před Antoninem padl na kolena. Dříve vrhli do pout svého druhého krále Banadaspa, že k němu vyslal poselství míru. Nyní však všichni velmožové, přišedše se Zantikem, učinili pokoj s týmiž výminkami, jako Markomani a Kvadi, toliko že Jazygové musili bydleti ještě o polovic dále od Dunaje než oni. Císař byl by je raději všechny vyhubil, neboť i potom ještě byli mocní a mohli býti Římanům velmi nebezpečnými, což patrno i z toho, že ještě jedenkrát sto tisíc zajatých vrátili, ač mnoho jich byli prodali a mnozí umřeli neb uprchli, a že neprodleně osm tisíc jezdců na pomoc císaři postavili, z nichž pět tisíc pět set poslal do Britannie.

K. 18. Jazygové vyslali nové poslance prosit o polehčení výminek míru, načež jim císař to a ono povolil, aby se s nimi zcela nepřevrhl. Však ani Jazygové ani Burové nepostavili vojska spolkového prvé, než jim císař Markus slavně přislíbil, že povede válku dále, ježto se obávali, že by jim, smíře se s Kvady, mohl zůstaviti válku se sousedy.

K. 19. Ale všem vyslanstvím těchto národů Markus veškerých výminek nepovolil, anobrž dle toho, jak toho byli hodni, obdrželi jedni římské právo občanské, jiným slevena daň navždy nebo na určitý čas, aneb jim dáno obilí na stálé časy. Ježto pak Jazygové zvláště mu byli užiteční, prominul jim téměř všechno, čeho měl na nich pohledávati. Jen na tom stál, aby neměli žádných shromáždění, společných trhů a vlastních lodí, a aby nechodili na ostrovy Dunajské. S Roxolany však dovolil jim skrze Dácii obchod vésti, kdy koli by jim náměstek k tomu dal povolení.

K. 20. Kvadi a Markomani stěžovali sobě svými vyslanci, že oněch dvadcet tisíc mužův, jenž byli rozloženi po hradech, nedopouštějí jim ani dobytka pásti, ani orby neb jiných živností bezpečně provozovati, že přijímají

k sobě přeběhlíky a odvádějí mnohé z nich za zajaté, nejsouce k tomu nouzí doháněni, ježto mají koupele a dostatek všech jiných potřeb. Toto týrání se strany posádek zmáhalo se tou měrou, že Kvadi na tom se usnesli, že se vystěhují se ženami a dítky do země Semnonské. Ale Antoninus dověděv se toho, kázal jim tam cesty zatarasiti, dada tím na jevo, že mu nešlo tak o držení země, jako o potrestání obyvatelů.

K. 21. Také Naristi byli znepokojováni, pročež se jich tři tisíce vystěhovalo a usadilo v zemi Římské.

Kommodus učinil mír s Moravany a Slováky. R. 180.

Z též historie. Kniha 72, kap. 2.

K. 2. Markomani měli pro velké ztráty v bitvách a pro ustavičné pustošení polí svých nedostatek potravy a lidu ke zbrani spůsobilého. Pročež poslali dvě ze svých osob nejvzácnějších a dvě z nižších ke Kommodovi, prosíce za pokoj. Kommodus byl by je mohl snadno potříti, že však se štítil namáhání a toužil po rozkošech městských v Římě, učinil s nimi pokoj pod týmiž výminkami jako jeho otec, doloživ toliko, že mají vrátiti přeběhlíky a zajaté, kteří mezi tím k nim došli, a odváděti každý rok jistou část obilí, kterouž jim však později prominul. Též musili vydati nějakou zbraň, a Kvadové musili třináct tisíc mužů postaviti; však Markomani nepostavili tolik, neboť jim Kommodus každého roku něco prominul. Zároveň zapověděl jim, aby se často a na mnoha místech nescházeli, a dovolil jim toliko, scházeti se jednou za měsíc na jednom místě u přítomnosti římského centuriona. Mimo to jim nařídil, aby se zdržovali všelikého nepřátelství k Jazygům, Burům a Vandalům. Na tyto výminky pokoje vzal vojsko své nazpět z tvrzí, které ležely za hranicemi země jim odňaté.

Antonius Karakalla vychloubal se svým lstivým chováním k Moravanům a Slovákům. R. 211.

Z též historie. Kniha 77, kap. 20.

K. 20. Antoninus jsa živ v kratochvílech a hýře v Antiochii, že mu konečně každý chloupek na bradě zmizel, stěžoval sobě na trampoty a nebezpečenství, kteráž prý podnikati musil, vytýkal senátu mimo jiné, že hově si pilně se neschází, že jeden po druhém nehlasuje, a skončil slovy: „Vím dobře, že vám nečiním tak dle vaší chuti. Ale za to mám vojáky ve zbrani, bych nemusil dbáti řečí lidských.“ Antoninus uvrhl na sebe hanu tím, že řekl, že lstí zvítězil nad Kelty vzdorovitými, nenasycenými a věrolomnými, nad nimiž nikdo mocí zvítěziti nemohl. Chváliv Fabricia Luscina, že nechtěl dáti Pyrrha svým přítelem úkladně zavražditi, vychloubal se, že proti sobě poštval Vandaly a Markomany, kteří prvé byli přátelé, že kázal zavražditi krále Kvadského Gajobomara, kterýž u něho byl obžalován, že barbarům dovolil, aby mrtvolu jednoho ze svých průvodčích a spoluobžalovaných, kterýž se byl oběsil, ještě poranili, by se podobalo, že zemřel co zločinec odsouzený a nikoli smrtí dobrovolnou (což u nich bylo čestné.) — —

7. Julius Kapitolinus. (Ok. r. 305.) [1])

O válce Marka Aurelia s Moravany a Slováky. R. 165—180.

Ze spisu: Scriptores Historiae Augustae. Berolini 1864. I, 53.

K. 12. Mezi tím, co se vedla válka Parthská, vypukla válka Markomanská, kteráž věhlasností těch, kteří při ní byli, stavena jest tak, že po dokonání války východní mohla se vésti válka Markomanská. Když pak pověsť o ní dostala se mezi lid a bratr císařův po pěti létech se navrátil, předložil císař tu věc senátu, pravě, že ve válce germanské jest obou za vůdce potřebí.

K. 13. Vůbec tak se strachovali války Markomanské, že Antoninus se všech stran kněze povolával, cizí obřady zaváděl, Řím všelikým spůsobem vysvěcoval a na výpravě válečné se pozdržel; také slavil dle obyčeje římského kvasy ke cti bohům po sedm dní.

K. 14. Když Viktuálové a Markomani vše znepokojovali a také jiní národové, od předešlých barbarů ze sídel svých vypuzení, vyhrožovali válkou, nebudouli v sídla svá zase přijati, vytrhli oba vůdcové ozbrojení do pole. Tato výprava však nemálo prospěla, když dorazili až do Akvileje. Neboť mnozí náčelníci s lidem svým ucouvše, původce nepokojů pobili. Kvadové pak, pozbyvše krále svého, pravili, že krále nově zvoleného nepotvrdí dříve, pokud toho vůdcové naši neschválí. — —

K. 17. K provinciím choval se (Antoninus) velmi mírně a dobrotivě. Co Germanů se týče, měl štěstí. Jmenovitě vedl válku Markomanskou statečně a s prospěchem, tak že nic podobného se nepamatuje, zvláště když se uváží, že toho času mnoho tisíc vojáků a jiných lidí morem zahynulo. Poraziv Markomany, Sarmaty, Vandaly a Kvady, zprostil Pannonie poddanosti, a se synem svým Kommodem, jejž byl učinil spoluvládcem, slavil v Římě vítězství. Ač touto válkou pokladnici svou zcela vyprázdnil, nepřišlo mu nicméně na mysl, aby zemím uložil daně mimořádné, nébrž zařídiv na náměstí blaženého Trajana veřejný prodej na klenoty císařské, rozprodal zlaté číše křišťálové a murrhové, nádoby královské, i hedbávné zlatohlavé roucho své manželky a mnoho drahých kamenů, jež byl v tajné pokladnici Hadriánově nalezl. Tímto prodejem, jenž trval dva měsíce, vytěžil tolik zlata, že mohl dle žádosti své válku Markomanskou skončiti. Potom dovolil těm, kteří věci koupili, aby je vrátili a peníze nazpět vzali, nestíhaje však proto nikoho, vrátilli co či nevrátil. Také dovolil osobám slovútnějším, strojiti hostiny tak nádherné aneb s takovou úpravou, jako jeho byly. Zařizoval též hry velkolepé, vypustiv najednou sto lvů, kteří potom šípy byli usmrceni.

K. 21. Také ozbrojil gladiátory a nazval je poslušnými. Vzal ve vojsko dalmatské a dardanské loupežníky a opatřil zbraní Diokmity. Najal pomocná

---

[1]) Julius Kapitolinus, jeden ze šesti historiků, jenž sepsali životy císařů Římských od Hadriána až do Numeriána, vydané s titulem „Scriptores Historiae Augustae." Vzdělal jmenovitě život Marka Aurelia, v příčině Historie Moravské a Slovenské velmi důležitý, též život císařů Antonina Pia, Vera, Pertinaxa a j. Psal na začátku IV. století.

vojska germanská proti Germanům a zřizoval se vší pilností legie pro válku Germanskou a Markomanskou. Aby zemí poddaných berní neobtěžoval, prodal, jak výše dotčeno, u veřejném odhadu na tržišti blaženého Trajana věci z paláce, roucha, číše, zlaté nádoby, též sochy a obrazy slovútných mistrů. Kořisť, jíž dobyl na Markomanech, potřev je u samého přechodu Dunaje, rozdal mezi poddané.

K. 22. Všichni národové od hranic illyrských až do Gallie zbouřili se, totiž Markomani, Varisti, Hermunduři a Kvadi, Svevi, Sarmati i Buři, Vandalové i Viktualové, Osi, Besi, Koboti, Roxolani, Bastarni, Alani, Peucini, Kostoboci. Nastávalať i válka Parthská a Britanská. Však i nad těmito národy překrutými, ač s velkým namáháním, zvítězil, ježto vojáci, vůdcové a prefekti pretoře příkladem jeho se spravovali. Když Markomani se mu poddali, dal jich mnoho zavésti do Itálie. Všem pak mužům urozeným, kteří padli ve válce Germanské či Markomanské, též v bojích s mnohými jinými národy, dal na tržišti Ulpianském postaviti pomníky.

K. 24. Také k nepřátelům zajatým byl (Antoninus) spravedliv. Nesčíslné množství lidí z cizích národů usadil v říši Římské. Prosbou svou svedl s nebe blesky do táborů nepřátelských a vyprosil dešť lidu svému, souženému žížní. I byl by si podmanil zemi Markomanskou i Sarmatskou, jakž to chtěl učiniti, kdyby se Avidius Kassius na východě proti němu nebyl zbouřil.

K. 25. Přetrhnuv tedy válku Sarmatskou a Markomanskou, táhl na Kassia. I v Římě vzešly rozbroje, jako by za nepřítomností Antoninově Kassius byl přišel. Bylť však zabit a hlava jeho donešena Antoninovi.

K. 27. Vrátiv se (z Říma), ukončit války, mezi válkou smrtí zachvácen jest, an zatím syn jeho, co do mravů, naučení jeho se spustil. Tři léta vedl válku s Markomany, Hermundury, Sarmaty a Kvady, i byl by je sobě podrobil, kdyby jen o rok déle byl zůstal na živě.

8. Flavius Vopiscus. (Ok. r. 310). [1]).

O válce císaře Aureliána s Moravany. R. 270.

Z téhož spisu: Scriptores Historiae Augustae. II, 136.

K. 18. Téhož času (r. 270) vedl Aurelián krutou válku se Svevy a Sarmaty a velmi skvěle nad nimi zvítězil. Byliť ovšem (Římané) za Aureliána od Markomanů z nedopatření také poraženi. Když totiž při náhlém vpádu jich opominul setkati se s nimi z předu, a strojil se stíhati je od zadu, byla jest všechna krajina okolo Mediolánu strašně popleněna. Posléz byli však Markomané přece přemoženi. Ze strachu Markomanů, jenž vše kolem plenili, povstalo v Římě velké zbouření, ježto všichni se báli, aby se nestalo něco podobného jako za Galliena, pročež nahlédnuto také do knih Sibyllinských, známých z příčiny obecného dobrého, i nalezeno, že se mají konati oběti na jistých místech,

[1]) Flavius Vopiscus, též jeden ze šesti spisovatelů, jenž vzdělali životy císařů římských. Sepsal ok. r. 310 život cís. Aureliána, Tacita, Proba, Numeriána a j.

kam by barbaři přijíti nemohli. Konečně učiněno jest vše, co v rozličných obřadech přikázáno, barbaři jsou zadrženi, a když se po různu trousili, pobiti jsou od Aureliána.

K. 21. Když pak Aurelián, stáhna těsně vojsko své, náhle vší mocí chtěl (na barbary) útok učiniti, poražen jest u Placencie tak, že říše Římská byla téměř na rozpadnutí. Toto nebezpečenství spůsobeno jest zrádným a chytrým pohybováním vojska barbarského. Nemohouce se do bitvy pustiti v šírém poli, ukryli se do hustých lesův a lid náš za večera znepokojovali. Římané pak nebyli by dokonce došli vítězství, kdyby s pomocí božskou po nahlédnutí do knih a po vykonání obětí nebyl strach padl na barbary pro jakési přízraky a znamení božská. Dokonav bitvu s Markomany pospíchal Aurelián, jsa od přirozenosti prchlý, pln zlosti do Říma, touže po pomstě, k níž náhlé zbouření bylo dalo příčinu.

9. Ammianus Marcellinus. (Ok. r. 390.) [1].

Císař Konstantius ukládá nepokojným Slovákům a Srbům, aby postavili rukojmě, a zřizuje Srbům Zizaisa za krále. R. 358.

Z Amm. Marcellina Historie Římské. Kniha 17, kap. 12.

K. 12. Když císař (Konstantius) v zimě si hověl v Sirmium, přinášel mu posel po poslu nemilou zprávu, že Sarmati a Kvadi, národové sousední, mající stejné obyčeje a stejnou zbraň, chtějí v různých odděleních vtrhnouti do Pannonie a do Mésie. Oba tito národové umějí lépe loupiti a pleniti, nežli v šírém poli bojovati, mají dlouhá kopí a krunéře, dělané z rohových kousků strouhaných a hlazených, na plátno na spůsob šupin vedlé sebe položených; užívají na větším díle koňů valachů, aby tito spatřivše kobyly neplašili se, v záloze nezdivočeli a řehtáním hlasitým jezdců neprozrazovali. Mimo to pouštějí se na svých taženích velmi daleko, jak stíhajíce nepřítele, tak i jsouce na útěku, jezdí při tom na rychlých koních dobře vychovaných a mívají též koně příručního a někdy vedlé něho dva jiné, aby střídajíce je ušetřili jich a obapolným odpočinutím je občerstvili.

Jak mile nastalo jaro, císař sebrav velké vojsko za příhodných okolností, zdvihl se k Dunaji. Tato řeka za příčinou velkého tání právě vystoupila z břehů; však císař přepraviv se na příležitém místě po lodním mostě přes ni, vtrhl do země nepřátelské, plené a pustoše ji. Sarmatové, vidouce se rychlým pochodem předstiženy, neměli za jiné, než že mají již meče pluků válce zvyklých na hrdle, ježto dle jejich domnění v takovém počasí nebylo lze ani vojska dostati na nohy; netroufajíce tedy sobě ani volně dýchati ani na odpor se postaviti, rozutíkali se na všechny strany, aby ušli nenadálému zahynutí. Nemohouce však strachem ujížděti, byli z většího dílu pobiti; ti pak, kteří rychlým útěkem

---

[1]) Ammianus Marcellinus, nar. ok. r. 330 v Antiochii v Syrii. Co účastník mnohých tažení polních zdržoval se také v Gallii a Germanii; posléz bydlel v Římě. Ač rozený Řek, sepsal latinsky Historii Římskou od r. 91—378 po Kr.

uchránili života, ukryvše se v tajných úžlabinách horských, patřili, jak země jejich byla mečem pleněna. To mohli dobře předejíti, kdyby byli bývali tak stateční v odporu jako byli v utíkání. Věci tyto přihodily se v oné části Sarmatska, která leží naproti druhé Pannonii. Rovněž tak udatně jako tu, hnalo se vojsko nepřátelskou zemí okolo Valerie, pálíc a loupíc a vše před sebou pustošíc. Tato hrozná zkáza pohnula Sarmaty, že vylezše ze skrýší svých a rozdělivše se na tři zástupy, pod zástěrou, jako by chtěli prositi za pokoj, naše poněkud neopatrné přepadli; bylot to na jednom místě, kde naši nemohli ani zbraně užiti, ani proti ranám se brániti, ani spasiti se útěkem, kterýž bývá v největší nouzi posledním útočištěm. Ihned objevili se tu také Kvadové, by účastnými se učinili jejich nebezpečenství, jsouce vůbec jejich nerozdílnými společníky při mnohých zlých činech, však tato statečná hotovost neprospěla jim, nébrž uvedla je v zjevnou záhubu. Bylit z velké části pobiti, a kdo zachoval život, uprchnul po známých mu cestách do hor.

Tím zmužila se mysl a oživla síla našeho vojska, plukové srazili se úzce k sobě a hnali rychlým pochodem do země Kvadské. Kvadové, uvažujíce dle neštěstí, které je již potkalo, jaké hrozné věci jim nastávají, prosili raději pokorně za pokoj a představili se odhodlaně císaři, kterýž takové a podobné případy vždy velmi mírně uvažoval. Jednoho dne, když jim měly býti položeny výminky, přišel Zizais, tehda královic, mladík dosti velké postavy, a zšikoval Sarmaty jako do boje, aby v tom spůsobu prosbu jejich přednesl císaři. Spatřiv císaře, odhodil zbraň a vrhna se celým tělem na zemi, ležel jako bez sebe. Jazyk odepřel mu strachem služby, právě když ho měl nejvíce potřebí; chtělť několikráte mluviti, ale zlikaje, velmi málo pověděl, co by se týkalo prosby. To však spůsobilo tím větší útrpnosť. Císař dopřáv mu zotavení, vyzval ho, aby vstal, načež Zizais, nabyv opět řeči, prosil na kolenou za milosť a za prominutí viny své. Potom přistoupil zástup prosit, ale strach zavíral jim ústa, pokud los jejich nebyl rozhodnut. Když pak královic byl vybídnut, aby vstal, dal lidem svým znamení dlouho očekávané, aby spolu prosili, načež všichni, odvrhše štíty a zbraň, ruce upěnlivě pozdvihovali, hledíce v posunkách pokorných královice překonati. Načež přivedl královic i jiné Sarmaty, Rumona, Cinafra a Fragileda, vojvody a některé jiné velmože, kteří touž prosbu předložili, v naději, že bude vyslyšena. Když pak jim byl darován život, přijali, radostí plesajíce, dosti tuhé výminky, a aby nepřátelství natropené napravili, podávali ochotně sebe, své jmění, své ženy a děti a veškerou zemi na smířenou. Obdrževše milosť i slib, že mohou pokojně zůstati ve svých sídlech, vydali všechny naše zajaté; postavili též rukojmě, kolik jich bylo žádáno, a slíbili, že chtějí dalších rozkazů pilně býti poslušni. Tímto důkazem dobrotivosti pohnuti přišli také Arahar a Usafer se vším svým lidem, přední velmožové a vůdcové kmenů svých, z nichž jeden měl pod sebou část Záhoráků a Kvadů, druhý zase některé Sarmaty, vesměs lidi, kteří co sousedé pohraniční, jsouce stejně divokých obyčejů, v dobrém přátelství spolu živi byli. Císař však, obávaje se, že by lid zprostý pod záminkou, že chce vejíti v nějaký svazek, náhle mohl zbraně se chopiti, nařídil, aby se rozdělili a přímluvčí Sarmatů aby poodešli, až by věc Araharova a Kvadská byla rozhodnuta. Tito pak přišli dle obyčeje svého shrbení, a plni strachu, že nejhorší los je zastihne,

nemohouce provinění svých nikterak omluviti. I uloženo jim, aby dali rukojmě, kdežto dříve nikdy nemusili věrnosti své takto zaručovati — což oni ihned učinili. — —

Když tak bylo vše spořádáno, obrácen zřetel k Sarmatům, kteří byli více hodni útrpnosti než hněvu; jim tehdejší příběhy velmi prospívaly; i jest pravda, jak někteří praví: že kníže může osud svých poddaných říditi k dobrému nebo k zlému. Ondy bývali zemané této krajiny mocní a vážení, ale otroci, zosnovavše tajné spiknutí, ozbrojili se ke vzpouře. I jakož pak obyčejně u národů barbarských rozhoduje právo silnějšího, zvítězili otroci nad pány, kteří, co do divoké mysli, ničeho si od nich neodevzdali, byli však v menšině. Nemohouce strachem přijíti k pokojné mysli, utekli se ku vzdáleným Viktohalům, majíce za to, že ze dvojího zlého menší sobě zvolili, když hledali ochranu u cizinců, nežli aby sloužili svým otrokům. Když pak jim prominuto a slibena ochrana, prosili, aby při svobodě byli háječi. Jejich trpkým osudem pohnut svolal je císař, a promluviv k nim u přítomnosti všeho vojska laskavá slova, doložil, že budoucně jenom jeho a vůdců římských poslušni býti mají. Aby však darovaná jim svoboda tím větší ceny nabyla, zřídil jim Zizaisa za krále, kterýž takového povýšení, jakž dále se ukázalo, spůsobilostí i věrností rovnou měrou hodným se učinil. Když pak všechno toto slavně se ukončilo, nesměl nikdo odejíti, pokud (dle nařízení) naši zajatí nebyli vydáni. Potom teprv přeložen tábor do Bregetium, aby se mezi Kvady, kteří v té krajině byli domovem, poslední památky slzami nebo krví setřely. A když vojsko bylo ve své vlastní zemi, přišel od nich Vitrodor, syn krále Viduara, vojvoda Agilimund a jiní velmožové a kmetkové rozličným kmenům představení, vrhli se před korouhvemi vojska na zemi, a obdrževše odpuštění poddali se všemu, čeho se na nich žádalo, vydali dle položených jim výminek děti své za rukojmě a činili přísahu věrnosti, dotýkajíce se mečů svých, jimž prokazovali čest božskou.

Slováci a Srbové plení Pannonii a Valerii. R. 371.

Z též historie. Kniha 29, kap. 6.

Kap. 6. Mezi tím, co vůdce (Firmus) v Mauritánii a vůbec v Africe válkou byl zaměstnán, pozdvihli se Kvadi, národ, jehož se není již co obávati, kterýž ale ondy býval velmi bojovný a mocný, jakož ukazují činy, kteréž vykonali, rychlé vpády, kteréž učinili, též obležení Vogleje, jež v spolku s Markomany předsevzali, rozboření města Opitergium a mnohé války krvavé, velmi rychle od nich vykonané, tak že sám slavný císař Marek, proraziv skrze Alpy julské, s tíží jim odolal. Jako barbaři měli zajisté nač si stěžovati. Valentinián totiž, chtěje již od počátku svého panování spůsobem ovšem chvalitebným ale přílišným, upevniti hranice, rozkázal, aby za Dunajem v zemi Kvadské zřídily se tvrze pro ochranu, jako by ta země byla již pod mocí římskou. Obyvatelé té krajiny, rozhněváni na to a svého bedlivi, hleděli prozatím zastaviti práci vyslanstvím a hrozivým reptáním. Však Maximinus všeliké nepravosti schopný, nemaje tolik síly, aby na uzdě držel přirozenou hrdosť, kteráž propůjčením mu prefektury ještě se zmohla, lál Equitiovi, veliteli jezdectva v Illyrsku, že jest tvrdošijný a nečinný, ježto nevykonal, co dle rozkazu rychle vykonati měl, doloživ, jako péči maje o obecné dobré, že by ty hradby dávno již beze všech

vytáček byly vystaveny, kdyby vladařství ve Valerii svěřeno bylo jeho synáčkovi Marceliánovi. Což oboje také brzo ve skutek uvedeno. Když tento nový správce tam přišel, pokračoval co syn takového otce příliš nadutý v díle nedávno před tím počatém a zastaveném proto, že Kvadům bylo povoleno na ně stížnosť vésti. Konečně pozval krále Gabinia, kterýž slušně prosil, aby se nic nového dále nestavělo, pod záminkou, že k tomu přivolí, s některými jinými s přetvářenou zdvořilostí na hostinu; když se však z hostiny vracel, ničeho zlého se nenadáv, kázal jej zavražditi a porušil hanebně posvátné právo hostinské.

Pověsť o tomto krutém skutku rozšířila se hned na všechny strany a rozvzteklila Kvady i jiné národy vedlejší. Oplakávajíce smrť královu a sestoupivše se, vyslali zástupy drancovat, kteří se přeplavili přes Dunaj, a když nikdo vpádu nepřátelského se nenadál, přepadli lid venkovský právě žněmi zaměstnaný a pobivše ho mnoho, co ho zbylo,s množstvím rozličného dobytka s sebou odvlekli. A v skutku byla by se tehda stala ještě jiná zlopašnosť, které by nebylo lze napraviti a skrze kterou by říše Římská byla vzala hanebným spůsobem velkou ztrátu, neboť málem by dcera Konstantiova, která tehda byla na cestě, aby se zasnoubila s Gratiánem, byla nepřátelům do rukou padla na jednom panském dvoře, jménem Pistra, kde právě obědvala; toliko šťastným řízením božským stalo se, že správce té provincie, jsa tu právě přítomen, posadil ji do státního vozu a zavezl ji rychle do Sirmium, 26 mil odtamtud vzdálí.

Když panna knížecí touto šťastnou náhodou ušla nebezpečenství hnusného otroctví (neboť kdyby nepřátelé nebyli dopustili, aby se mohla ze zajetí vykoupiti, bylaby obec Římská nanejvýš potupena), šířili se Kvadi dále ve spolku se Sarmaty, a jsouce k loupení a zbojnictví zvláště spůsobilí, vlekli stáda dobytka a množství lidí obojího pohlaví do zajetí, zůstavivše za sebou se zpupným jásáním popel vesnic vypálených, jichž nešťastné obyvatele nenadále byli přepadli a bez milosti pobili. — —

IV.

Nápisy

na kamenech římských. [1])

V Horním sv. Ivaně blíž Budína.

Jos. Arneth Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften. Phil. hist. Cl. J. 1853. S. 308.

Bato. Trantonis. filius. Araviscus. Ann. L. hic. situs. est. Firmus. hic. situs. est. Mogitmarus testamento monumentum posuit.

Ve Ptuji ve Štyrsku.

K. Knabl Mitth. d. hist. Ver. f. Steiermark. J. 1859. S. 126.

Heres Caius Billiienius Vitalis facundum curavit.

V Celí.

A. Muchar Geschichte v. Steiermark. I, 361.

Quartus. Sirae. v. f. sib. et Licoviae. ingenuae. uxor. an. L. et. Leucimarae. fil. an. X. Finito. f. an. VI. Licovio. Sexto. an. XX (Auscomuscionis?) fil. an. XXX. Dubnae. f. an. XXXXVII. . . .covius. Barus. an. . . covius Boniatus. ann. L. Vetulla. Lucia (VII?) an. (II?) L. Licovius. Vrsus. an. .

V Karnuntum v D. Rakousích.

Diplom vojenský, daný od cís. Trajana r. 114 po Kr. vojínovi římskému Nertomarovi, rodem Bojovi. Nalezen jest v býv. Karnuntum. Viz Freih. von Sacken Sitzungsber. der k. Akad. der Wissensch. J. 1853. S. 308.

Alæ Frontonianae, cui praefuit Lucius Calpurnius Honoratus ex gregale: Nertomaro Irducissae filio Boio et

---

[1]) Zde podáváme dle celého znění nápisy na kamenech a diplomech římských z Norikum a z Pannonie, na nichž zaznamenána jsou jména osobní, podlé našeho výkladu slovanská, položená na str. 197—203. Jsouť mezi nimi ovšem některá, ježto se čtou také ve spisech latinských, a mohou býti též římská, na př. Trebonius, Lucanus a Vulcatius; však těch jest jen několik; jiná zase, na př. Malata, Maleius, Cupitianus, Dunus, Pameta, Vannus a v. j., jsou beze vší pochybnosti slovanská. — Při kterém kameně není určitěji připomenuto, kde se nalezá, rozumí se, že jest ve Štyrsku.

Custae Magni filiae uxori eius Aquin (censi) et Victori filio eius et Propinguo filio eius et Bellae filiæ eius. Descriptum et recognitum ex tabula ænea quae fixa est Romae in muro post templum. Divi Augusti ad Minervam.

Ve Waldšteině u Bystřice.

Muchar Geschichte von Steiermark. I, 441.

C. Bellic. Restitut. et C. Bellicio. Ru...

V Gaistále v údolí Murském.

Muchar. I, 380.

Boius. Boniati. et. Maxime. Dievionis. con. op. an. LX. et Comato. Boi. f. an. XL. et. Rustiae. Tertulle. con. et Valendinus. Celati. f. Ml. . ad. an. XVI.

Ve sv. Linhartě u Hradce.

Muchar. I, 396.

L. Cantius Secundus. v. f. sibi. et. Cantiae. iuni. f. Boniae. uxori. et. Cantiae. L. f. Boniatae.

V Kobenci na řece Muře.

Muchar. I, 393.

Vibius. Elvisiani-e at Brigantia con. a. XXX. e... Boniata. con. e. Vibiano. f. an. XX.

V Mahrenberku.

Muchar. I, 397.

C. Julio. Accis. F. Cisiaco. et. Devognatae. Ationis. filiae. uxso. Florus. et. Valerius. filii. et. Brogimara. filia. vivi fecerunt.

V Gaistále.

Muchar. I, 380.

Burrus. Suri. f. et. Suaducia. Boniati. f. con. pos.

Ve Velké Lomnici.

Muchar. I, 386.

Pluncus. Victoris. filius et. Caletius. viventis Adnamati. filius viventes fecerunt sibi et Banonae. an. XVI.

V Sekově u Lipnice.

Muchar. I, 428.

D. M. Vibius. Catussa. v. f. sibi. et. Marcellinae ux. an. XXXII. et. Vibiae. finitae. matri. carissimae.

V Epenšteině v údolí Murském.

R. Knabl Mittheil. des histor. Vereines f. Steiermark. 1849. I, 54.

Quintianus Cittonis f. et. Nigella Libboudes v. f. s. et. Adnamato f. an. VI.

Ve sv. Vítě nad Waldekem.

R. Knabl Mittheil. d. histor. Vereines f. Steiermark. 1849. III, 99.

Cotula. Rusci. f. v. fe. si. et. Asediae Maximi f. co. et Restutae. f. an. XX. et Boniae Successi f.

V Celí.

Muchar. I, 356.

Diis Manibus. Cupitio Cupitiano mortuo annorum sexaginta et Bebiae Maximianae conjugi mortuae annorum quinquaginta Flavius Decoratianus Bivus (vivus) et Cupitia Juliana conjux anno septimo parentibus carissimis faciundum curaverunt[1]).

V Celí.

Muchar. I, 361.

L. Liberalis. et. Curena. Q. Mari. Juliana. v. fecer. sibi. et. Crescentino. f. an. XI. Julianae. nep. an. XV. et Salutari. filio. an. XXIII.

V Gaistále.

R. Knabl Mittheil. des histor. Vereines f. Steiermark. J. 1849. I, 59.

Saturninus Dubnissi filius votum fecit sibi et Svaduciae Vanni C.

V Celí.

R. Knabl Mittheil. d. histor. Vereines f. Steiermark. J. 1857. S. 115.

Aelius Dunus Dionis Libertus annorum C. et Boniata Conjuges annorum LX. Saturnius Ti(berii) filius Conlibertus. Genialis Ittoli (filius) annorum L; Finita Ittoli (filia) annorum LX Saturnina Saturno (nis) . . . annorum X.

V Celí.

Muchar. I, 362.

C. Duronius. Martialis. v. f. sibi. et. Proculeae. Proclae. con. ann. XXX. et C. Duronio. Ursino. f. ann. XX. . .

---

[1]) O tomto Kupicianovi praví Muchar (Geschichte von Steiermark, I, 356), že byl nepochybně předkem rodiny Kupičské v Celí, kteráž tam dle náhrobních kamenů, ve farním kostele posud zachovaných, ještě v XVI. století kvetla a v jižním Štyrsku posavade kvete. Nápis na jednom z oněch kamenů zní takto: Hodie mihi, cras tibi. Expectamus, donec veniat immutatio nostra. Daniel et Michael Cupitiani Fratres Germani piissimis parentibus sibi ac gratae posteritati vivi posuerunt. Anno humanae Salutis 1583. Na jiném kameně z r. 1592 tamtéž vloženém přivádí se Daniel Cupitianus a Michael Cupitianus, patrně původu slovanského. Byli tedy Kupicianové či Kupičové v II. století po Kr. Keltové?

Ve Ptuji.

Muchar. I, 408.

Jarmogio Aug. Sacr. C. Marius. Serotinus. ex iussu. (posuit.)

V M. Lancendorfě blíž Vídně.

Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. J. 1849. II, 170.

At pomarus Ilonis f.. An. XXXV. h. i. e. s. Progimarus frater posuit.

V Triebendorfě v údolí Murském.

Muchar I., 438.

C. Cominio. Lucano. et Attiae. Litugenae. ux. h. e. e.

V Celí.

Muchar. I, 363.

Secundus. Magimari. f. v. f. sibi et S. . s. et Magiro. Auctomari. et Curitae. Ataevorti. f. parentib. et Exorato. nepoti. An.

V Gaistále.

Muchar. I., 381.

L. Domitius. Secundinus. et Derva. Malai. f. con. sibi. et Junia . . an. XXV.

V Petrovaradíně.

M. Katancsich Istri adcolarum Geographiae vetus. Budae 1826. I, 379.

Imp. Cae. Marco Aurelio Claudio Pio Felici Invicto a Malata Cus mp. XVI.

V Büscheldorfě.

Muchar. I, 351.

Maleius Atreso. fil. . .ns. LXXXX. D. Lassia. Q. fil. Brut. VIX. an. fec.

V Traegelwangu v Blatenském údolí.

R. Knabl Mittheil. des histor. Vereines f. Steiermark. J. 1854. S. 169.

Mocetius Maritali v. f. sibi et. Melise Coniugi f. an. XL. Capitonis.

V Starém Pfannberku.

R. Knabl Mittheil. des histor. Vereines für Steiermark. J. 1857. S. 86.

Marcus Mogetius Valentinus Vibii Filius et Mogetia Justina Conjuges vivi fecerunt sibi et Mogetio Urso filio Militi Chohortis primae Brittonum Annorum triginta.

V Hradci Štyrském.

Muchar. I, 383.

Bellatulo. Birragonis. F. An. LXX. et Ategnatae. Malsonis. F. Conj. an. XL. et Fevinae F. an. XXX. et Claudiae. Banonae. an. VIII. Heredis faciundum curaverunt.

V Čermné v údolí Blatenském.

Muchar. I, 423,

Mascius. Jantumari fil. et Juliana. v. f. . . I. . . et Constitute F.

V Sv. Ondřeji v údolí Labodském.

Ankershofen Gesch. v. Kärnten. I, 622.

Motissius. Mocianci . . sibi et Vibiae Bovierionis. f. co. et Juliae. p. Annor. VX.

V Třebovli.

R. Knabl Mittheil. des histor. Vereines f. Steiermark. J. 1849. II, 154.

Barbius Cupitus an. LX. L. Ninassa VX an. lim.

V Sotesce.

Mittheil. des histor. Vereines für Steiermark. J. 1853. S. 200.

D. M. Secundinus. v. f. s. et Nce. Nuomari et Secundino f.

Ve sv. Vítě nad Waldekem.

R. Knabl Mittheil. d. histor. Vereines f. Steiermark. 1849. III, 99,

Secundinus. Pallonis f. et Cupita Nemetonis f. et Secundina f. an. XXV. et Nertomariae avitae nept. an. XXX.

V Enzelsdorfě.

Muchar. I, 375.

Cirpo. Seni. f. et. Pameta. Deusonis. F. Con. f. f. f. et Au-(t)oscu(t)ta(e) Ann. XX. et. Prisco f. an. X.

V Čermné.

Muchar. I, 423.

D. M. Raccom. Lucani. Obit. An. LX. et. Svaelon. Secundini. Successianus. F. F. P.

V Starém Trhu blíž Fürstenfeldu.

Muchar. I., 349.

Urbano. Ressimari. f. An. XX et Ressillae. Adnamati. f. con. An. LXI. et Jantumaro. f. An. XXX. -iae. f. An. XVIII.

V Sotesce.

Mittheil. des histor. Vereines für Steiermark. J. 1853. S. 203.

Castricius. Constitutus. v. fec. sib. et. Secundinae. Secconis. fil. coniug. cariss.

V Chojčí u Marburku.

Muchar. I, 393.

Sennus. sacri. f. h. et Conamatuso. F. coniugi. fil. et filiae. V. F.

V Hofmansgruntě blíž Hradce.

R. Knabl Mittheil. des hist. Vereines f. Steiermark. J. 1849. III, 107.

Speratus Sironis et Sporilla Commodi lib. v. f. sibi.

V Celí.

Mittheil. des histor. Ver. f. Steiermark. J. 1853. S. 187.

D. D. O. Bellia Sorana V. S. L. M.

V Horním sv. Ivaně blíž Budína.

Diplom cís. Antonina Pia, nalezený r. 1842. Jos. Arneth Zwölf römische Militär-Diplome. Wien 1843. S. 67.

. . Titius Molesius ex equite Ulpio Spumaro. Biausconi Eravis descriptum.

Ve sv. Martině.

Mittheil. das histor. Vereins f. Steiermark. J. 1853. S. 218.

An. XLVII Lupian dupl. leg. X. G. ex Pr. pri gener. et Septimia. Potentina. Stolata. f. f. Minallila.

Na Gospesvetském Poli blíž Celovce.

Ankershofen. Gesch. v. Kärnten. I, 622.

M. Coccejo Suetuedi f. Quincto et Baca viuncuni Togionis f. v. f.

V Judenburku.

Mittheil. des hist. Vereins f. Steiermark. J. 1853. S. 204.

Quarta Camule. lib. f. sib. et. Toto fil. an.

V Gonarsu blíž Vogleje.

Th. Mommsen Corpus inscript. latin. Berolini 1863. I, 270.

L. Treblano. L. L. grata Plotia. Cn. L. patri v. f.

V Hradci.

Muchar. I, 384.

Velleco. Cacurdae. et Deusa. Ituli F. Con. et Angulato F. ann. X.

V Celí.

Muchar. I, 359.

C. Julius Vepo donatus Civitate Romana viritim et inmunitate ab divo Aug. vivos fecit sibi et Boniatae Antonii fil. conjug. et svis.

Přídavek.

Jak důležitá jsou jména zeměpisná a národní, a jak se mají vykládati.

Zakládaje jeden z hlavních důkazů, že země ve východní a jižní Germanii a v Illyrii od pravěku jsou slovanské, na topografii historické, totiž na slovanských jménech vod, hor, osad a národů z doby římské i pozdější, mám za nevyhnutedlné, abych ukázal, kterak důležitá jsou u zpytování dějin jména geografická a národní, kterak nesnadno jest je vysvětlovati a kterými pravidly jest se v tom říditi.

Jména místní a národní jsou nejstarší památky jazyka, pocházejíce z doby, z níž tu není ani pověstí ani pomníků z kamene a kovu, ani památek písemných. Stáří mnohých těchto jmen nepočítá se dle století, ale dle tisíciletí. Podařílí se tedy, objasniti některé jméno takové v historii důležité, vzejde tím prospěch veliký, rozbřeskne se světlo tu, kde prvé by a tma, vyplní se mezery v dějinách a vysvětlí se tím více než psanou historií.

Tohoto přehojného pramene dějezpytu bylo však posud málo užito; učiněny jsou teprv první počátky, aby se z něho s prospěchem vážilo a přečetla se, ať tak díme, základní historická listina pokolení lidského. Vykládána jsou ovšem jména místní a národní od mnohých slovozpytců starších i novějších, ale ne kriticky, anobrž povrchně, více na škodu historii nežli na užitek. Čímž stalo se, že mnozí mužové soudnější ve zpytování jmen řečených nemnoho důvěry kladou, pochybujíce vůbec, že by se v dějinách mohlo jazykozpytem jakého světla nabyti.

Hlavní otázka jest tedy, lzeli pradávná jména místní bezpečně vykládati, aneb jak Vilém Humboldt dí, můžemeli nyní ještě rozuměti onomu hlasu, kterým národové dávno již zašlí takořka sami nám vypravují příběhy své prostředkem jmen místních, co památek nejstarších a nejtrvalejších? Neboť tato jména na tisícileté pouti své, kterouž konala v ústech lidu a v letopisech, vzala mnohý úraz, prošedše, jak praví Schlözer[1]), kolikeré stupně možného falšování, a to každý s nebezpečenstvím života. Nejprvé neslyšel dobře ten, komu se jméno řeklo, ježto velmi jest těžko, vyrozuměti náležitě jménu, z cizího, neznámého jazyka pocházejícímu; za druhé nenapsal ho dobře písař, buď že mu dobře nerozuměl, aneb že neměl v písmě, jehož užíval, oněch liter, jimiž by zvuky cizí byl mohl dokonale poznačiti[2]), anebo že zúmyslně změnil zvuky cizí, aby jméno

---

[1]) A. v. Schlözer Allgem. Welthistorie. Halle 1771. S. 107. — [2]) Jak pak měli na př. Římané a Řekové svými literami napsati tato jména slovanská: Gdaňsk, Skvěřín (Schwerin), Pščina, Živhošť, Lštín, Črnčice, Srbce, Vřešťov, Krka, Ščávnica, Čačič, Žreče a v. j.

znělo po domácku; za třetí opsal **opisovatel** jméno nesprávně buď nedopatřením[1]) nebo úmyslně, chtěje býti moudřejší nad prvotního písaře; a konečně porušil jméno **vydavatel**[2]), buď že neuměl starého písma čísti, nejsa zběhlý v diplomatice, aneb že byl nepozorný nebo chtěl mudrováti. Staloli se pak, že jméno šlo kolikerými ústy, prvé než bylo napsáno, a že bylo opisováno od několika špatných písařů ze špatných kopií[3]), a nikoli z originálu, tehdy nabylo dle slov Schlözrových takové jméno podoby „groše akcisového, který šel skrze staré ruce pachtéřů generálních, vyšších a nižších, jejich sluh a pohunků, a otřev se v každé ruce trochu, dostal se konečně v podobě haléře do kasy knížecí."

Kterých pravidel jest tedy šetřiti, aby jména, ježto konala takovou pouť nebezpečnou, tou měrou správně se vyložila, by mohla býti hodnověrným základem historie? Dle našeho zdání říditi se jest v tom těmito pravidly:

1. Nejprvé na jisto postavena buď pravá forma jména. Mnohá jména jsou v rukopisech rozdílným způsobem napsána, jiná jsou zřemjě porušena. Jmen neporušených aneb jen nepatrně změněných, jako jsou na př. Brodentia (Brod), Kalisia (Kališ), Pistra (Bystrá), Ravenna (Ravna) a p., jest velmi málo. K vyhledání pravé formy a k vysvětlení jména napomáhají zvláště listy neb kroniky středověké, v nichž jména zachovaná jsou starým jménům římským a řeckým bližší nežli jména nynější. Na př. jméno kmene lužického *Μουγιλόνες*, jež

---

[1]) Jak velice jediný písař může zprzniti jména cizí, jimž nerozumí, viděti z přepisu Kroniky Kosmovy ze XIV. století, od nějakého Němce učiněného, v němž čteme tato jména: Zthecina Zbečno, Nurasten Chrasten, Jursko Tursko, Meduel Medvez, Ztrabquaz Strachkvas, Wolkomes Vok comes, Krezma Křesina, Zumprod Svinobrod, Brucituca Brusnica, Zuracka Svratka, Podium Podivín, Podvia Podiva, Jugast Tuhošť, Bryd Brdo, Bruen Brno, Olokis Oldříš a p. — [2]) Hojnosť příkladů, k jakému úrazu přicházejí jediným přepsáním a vytištěním jména místní a osobní, podává Kronika Česká Aeneáše Sylvia, tištěna v Římě r. 1475 nedlouho po smrti spisovatelově, v níž shledáváme jména takto zpotvořená: Caduum Kadaň, Pelzina Plzeň, Hauschae Ústí, Checip Říp, Tusko Tursko, Postonium Prešpurk, Mosa Mže, Lusinitius Lužnice, Priscovia Přibyslav, Lutemberga Břetislav, a jména osob: Coapho Čapek, Leches Lech, Nodea Nabka, Nostiricus Hostivit, Drabonucia Drahomíra, Stratiquates Strachkvas, Janurus Jaromír, Bedricus Stamicensis Bedřich Strážnický, Alscio Aleš, Coscha Kostka, Ptarsko Ptaček, Rapusko Papoušek a j. — Prohlížejíce k tomuto zkažení jmen českých v Římě, můžeme se s příčinou domýšleti, že podobným spůsobem porušena jsou také mnohá jména v Tacitově Germanii a v jeho Annalech, buď od něho samého, jenž Germanie nikdy nespatřil, aneb od jeho přepisovatelů. A co chyb dostalo se asi chybným napsáním neb přepsáním do Geografie Ptoleméovy? — [3]) Kdo by chtěl spatřiti, jak nezřetedlně v rukopisech středověkých psána jsou místní jména, jakých zkrácenin v tom užito a jak snadno chyby do přepisů se vlouditi mohly, nechť ohledá fotografovaný rukopis Geografie Ptoleméovy z XII. století, zachovaný na hoře Athos a vydaný skrze Sevastianova a Langloisa v Paříži r. 1867.

zaznamenal Strabo, má podobu s městem Mügeln v Míšni, nabývá však světla teprv ze jména Mogilna, jakž se nazývá město Mügeln v listech X. století. Nelzeli však nalézti v listech středověkých jména správnějšího, nežli jest nynější, bývá výklad jména vždy nejistý, aneb jak praví Förstemann, jest tak nesnadno uhodnouti pravé jméno, jako jest nemožno povědíti, z kterého kopce se vyprýštila jistá sklenice vody, kterou někdo nabéře z Labe u Hamburku. Za taková jména nedokonole vyložená pokládáme na př. jména řek rakouských: Jin (Aenus), Enže (Anisus), Ipsice (Ibes), hor: Semerník (Semering), Ústrání (Ostrang), Otčan (Oetscher) a j.

2. Každé jméno hledáno buď tu, kam je starý spisovatel položil, aneb na blízku toho místa. Ptoleméova Devona, ježto dle stupňů připadá k Mohanu, vyhledávána budiž blíže Mohanu; nenili tam jména podobného, budiž od výkladu upuštěno, a nebuď Devona přenášena ani k Magdeburku nad Labem, jak někteří učinili, ani k Děvínu moravskému, sice pozbude výklad takový víry. V té příčině chybili někteří spisovatelé, zejména K. Zeuss, kteří domnělý germanský národek Silingi, jejž Ptoleméus pokládá do Branibor neb do severní Lužice, přes všechno to, že to jméno chybně napsáno jest místo Lingi, přenesli k Vratislavi do Slézska (Sasinek dokonce až k Žilině do Třenčanska), a měli je za předky Slezanů; tím více pak pochybil Fr. Miklosich, kterýž důvěru maje v tento výklad Zeussův, praslovanská jména Ślązk a Slézsko prohlásil za neslovanská, odvedená prý od těch německých Silingův.

3. Jména místní a národní vykládána buďte z toho jazyka, kterým se mluví aneb dle svědectví historických za dávné doby se mluvilo v té krajině, v níž řeka, hora neb osada se nachází aneb národ bydlí nebo bydlel. Jména národů Korkonti a Rakatae, jména hor Gabreta a Luna a řek Albis, Viadrus a Granuas vykládána tedy buďte z jazyka českého, Salas z jazyka lužickosrbského, Murus, Dravus, Savus, Longaticum a j. z jazyka kr. slovenského. Tu opět spisovatelé novější hrubě chybují, odvádějíce jména geografická i národní v Germanii a v Illyrsku z jazyků cizích a vzdálených, kteréž tu nikdy domovem nebyly. Něměčtí spisovatelé F. J. Mone, K. Zeuss, H. Leo a C. Mahn (v Berlíně 1857) odvádějí všechna jména v těchto zemích šmahem z keltičiny [1]), J. Adelung, Ch. Reichard, F. Kruse, K. Preusker i sám J. Grimm z němčiny; H. Müller (1858) z řečtiny, jiní z litevštiny a ze sanskrtu, ano učenec švédský O. Dalin odvádí jméno Goth z kalmučiny.

4. Máli výklad jména dojíti důvěry a shledán býti za pravý, potřebí, aby byl prostý a nenucený, aby podobnost jména byla zřejmá a změna v něm zakládala se na analogii. Taková podobnost spatřuje se na př. ve jménech: Albis a Labe, Murus a Mura, Arabon a Raba, Lentia a Mlýnce, Petovia a Ptuje, Duri a Durinci, Salassi a Salašané, Marobud a Mirobud a p. Jsouť však spisovatelé, kteří, jak dí Schlözer, trýzní a mačkají každé jméno dotud, až vydá

---

[1]) Jméno Dublín v Irsku nechť si odvádějí keltisté z keltičiny tamější; ale z toho nejde, že by také jména Dublíň a Dublovice v Berounsku v Čechách měla se odváděti z keltičiny.

bolestí nějaký zvuk hebrejský neb gotický, a my dokládáme, německý neb slovanský. To ale jest prohřešení proti jazykovědě, a takový etymolog násilný, ať jest Němec nebo Slovan, bez účinku hlavy si namáhá. Tím spůsobem vykládají F. Kruse a A. Buchner, nehledíce ani ke zvukosloví ani k položení místa, tato jména Ptoleméova za česká: Meliodunum za Miletín, Koridorgis za Kouřím, Filekia za Poličku nebo za Fulnek, Setuakatum za Sedlec nebo za Sušici a p.

5. Nelzeli některého jména místního neb národního etymologicky vysvětliti, nepřestává proto jméno takové býti slovanské, jsouli tu jiné důvody slovanského jeho původu a zvláště ukazujeli k němu samo znění. V západní Germanii na Veseře a na Rýně přivádí Tacitus a Ptoleméus mnoho jmen národních i topických, jichž posud nikdo s podobností k pravdě nevyložil, aniž kdo pochybuje, že jsou německá. My podnes s jistotou nevíme, co znamenají jména Čechy, Míšeň, Chorúšsko a j., a nedávno teprv jsme z bulharštiny vyhledali, co značí jméno Morava; však nikdo neměl a nemá pochybnosti, že tato jména jsou slovanská! Mnohá jména místní jsou tisíciletá a prodlením takové doby vyšlo z paměti lidu, co prvotně znamenala. Kdož ví, na př., co znamená jméno řeky Kouby v Bavořích a Rakousích? ale že jest české, jde z toho, že jeden pramen Kouby bavorské slove Kubice, a má počátek v krajině české. Rovněž sotva kdo nám poví, co rozuměti se má slovem Kvíc, jakž se nazývá v listě z r. 1243 přítok řeky Odry, německy Queiss zvaný; slovanský původ jeho však stvrzuje se tím, že jsou v Čechách v krajině číře slovanské dvě vesnice (a ondy nepochybně i potoky) téhož jména, a že všechny přítoky Labské maji jména slovanská. V chybě tedy jsou někteří jazykozpytci, jenž všechna jména, z nichž nemohou vtipem svým srozumitedlného kořene slovanského vydobyti, bez rozpaků zanášejí k Němcům neb Keltům, nevědouce ovšem také, co znamenají v keltičině neb němčině. Místních jmen slovanských, jichž smyslu nesnadno jest se domysliti, počítá se nemalé množství, i musilať by se tudíž podlé těchto theoretů všechna ze slovančiny vyvrhnouti, což by vedlo ad absurdum. Pro ostření vtipu přivádíme tu některá taková místní jména česká a kraňskoslovenská. *a*) Nesrozumitedlná jména osad v Čechách jsou na př.: Bejkev, Bivno, Bližvedly, Bošiřany, Brazen, Brenné, Brozany, Bšany, Cebiv, Celmice, Cejsice, Cimice, Cvikev, Čachrov, Čejov, Čém, Čeminy, Čepřejice, Čikvaska, Čkyně, Dalevice, Davle, Dejvice, Dobev, Doksy, Dřešim, Drchlava, Drunče, Druzcov, Dublín, Dyvěř, Hajmín, Haslice, Hedeč, Hokov, Hosín, Hrlejov, Huhy, Chabry, Chanov, Charbuzice, Chrbokov, Chutroka, Keblany, Keteň, Jedraž, Jermaly, Jíkev, Jimlín, Jištrby, Kahov, Kakejcov, Kakuce, Karvašín, Kejšovice, Klamorna, Klapé, Kliše, Knoviz, Kolozruky, Konobrže, Koporeč, Litýš, Lopuc, Lunkov, Lysolaje, Malonty, Mantov, Merklín, Mezholezy, Mžižovice, Nabín, Nabovazy, Namnice, Nasevrky, Nebakov, Nednebohy, Nesměň, Obrvaně, Pyšely, Řehoty, Říšuty, Skareze, Sopřeč, Takykleky, Třetužel, Úmonín, Únehle, Únuze, Úsoba, Úšín, Útvina, Vehlovice, Vzdúny, Zajakury, Žepy, Žunkov a j. *b*) Nesrozmitedlná místní jména kr. slovenská jsou: Dramlja, Dravlje, Idrija, Glimona, Kovor, Litija, Saksid, Motovun, Soča, Kokra, Sora, Tomaj, Buzet, Dekše, Kazeze, Ažla, Bergud, Berginj, Levpa, Limbuš, Lindar, Vipava, Nevlje, Nomen, Hine, Nimno a p.

6. Při vykládání jmen zeměpisných i národních šetřeno buď co nejvíce pravidel zvukosloví a tvarosloví. Však vykladatel měj na paměti, že jména tato nevzešla vždy dle důsledných zákonů jazykovědeckých, nébrž že změněna jsou mnohdy bez pravidla aneb spůsobem takovým, jehož nelze snadno vědecky odůvodniti. Kdo mnedle domyslil by se, nemaje listin ku pomoci, že Raabs nad Dyjí jsou slovanské Rakousy, Schrems že jest Skřemelice, Eisgarn Našky, Meiseldorf Myslibor; Rothmühl, Baumöhl, Zarten a Pilten na Moravě že jsou slovanská přetvořená jména Radiměř, Podmolí, Záhrobí a Bělidla; Schmeisdorf pak a Röversdorf ve Slézsku že jest Smichov a Třemešná. Tato a jiná jména přepodivně změněná na zřeteli majíce, odvážili jsme se některé jméno volněji vyložiti, nežli se s přísnými pravidly zvukosloví srovnává, nadějíce se, že znatelé přirozeného přechodu hlásek laskavě nám prominou, pochybili jsme v tom někde. Takové smělejší výklady jsou na př.: Kvadi Vagi (od řeky Váhu), Lankobardi Lukobrďané, Bugunti Bukované, Helvetoni Hobolané, Butoni Budišané, Baeno-Chaemae Kamenčané, Gabrita Javornice, Viritium Vrčany, Acumincum Kamenice a j.

Někteří jazykozpytci jsou toho mínění, že jen takové odvádění jmen zeměpisných, osobních a národních jest pravé, které se bez výminky řídí pravidly theoretickými, v porovnavací mluvnici od nich sepsané vyloženými, a který ko výklad nepadá do přihrádek zvukoslovných od nich tam nastavených, že jest vadný a ničemný. Tito učenci vyřknou ovšem nad mými výklady výše položenými (Kvadi Vagi atd.) úsudek příkrý, a nazvou mě bez rozpaků nedoukem a lehkovážným dělníkem na vinici etymologické. Však výrok jejich mne neskormoutí, ježto zastihne zároveň všechny dávné nevědomé přestupce matných pravidel jejich srovnavacích mluvnic, kteří udělali z Rakous Raabs, z Našek Eisgarn, z Mysliboře Meiseldorf atd. Neboť přešlyli přirozeným spůsobem v ústech německých slovanské Rakousy v Raabs a Našky v Eisgarn [1]), proč by se nebyli v ústech římských také přeměnili Vagi ve Kvady, Bukované v Bugunty, Budišané v Butony a t. p.? Abychom těmto přísným etymologům

---

[1]) Z českých Našek, sídla proboštského blíž Ličova a hranicích rakouskočeských, udělali Němci nejprvé odsutím hlásky *n* v násloví Aschken, jako z Našiměřic u Znojma udělali Aschmeritz; z Aschken vzešlo Asgen, jako z Vlčího Keře blíž Seefeldu Wolfgersch; Asgen přešlo v Aisgern, jako Espen či Aspen v Aspern, a z Aisgern uděláno Eisgarn (jako by řekl: ledová příze) jako z Aspern uděláno Asparn. Přechod jména hradu Rakouského v Raabs jest čtenářům v listinách rakouských zběhlým vůbec znám. Schrems jmenuje se v listech XII. století Skřemelice a Meiseldorf v listech XIII. století Miselborntorf, tedy patrně Myslibor. Moravská jména Radiměř, Podmolí a Třemešná zaznamenána jsou v deskách zemských, a Smichov v listě krále Otakara II. asi z r. 1260. Záhrobí, část města Olomouce, slove v zápisech latinských r. 1417 Zahrobia, v zápisech německých r. 1456 In der Czoraden, r. 1564 In den Zoheretten, r. 1584 In Czarethen a nyní In den Zarten. Rovněž nazývají se Bělidla, též část města Olomouce, r. 1450 Of der Bielidl, r. 1546 Auf der Belliten, r. 1564 Auf der Piliten a nyní Auf der Pilten.

ukázali, jak zvláště Němci u předělávání jmen slovanských nešetrni byli odměřených pravidel hláskoslovných, přivádíme tu více jmen místních, českých, polských a kraňskoslovenských, v němčině všelijak přemletých. Jsouť na př. *a*) v Čechách: Javory Ohren, Braňany Prohn, Patokryje Pattogrō, Střelné Strahl, Hrdlovka Herrlich, Trnovany Thurn, Sobědruhy Soborten, Vrahožily Frauschille, Milbohov Ellbogen, Chvalov Qualen, Povrly Pömmerle, Neznabohy Niesenbahn, Chojno Kahn, Bohyně Bohmen, Kyjov Khaa, Bukowina Bokwen, Soutěšky Zautig, Chrbice Körbig, Chbany Quon. Dvorce Würzen. Soběchleby Oberklee, Krty Gerten, Pšov Schaab, Kvítkov Quickau. Všemily Schemel, Trstí Wetterstein, Zdíky Stiegesdorf, Skalany Gallein, Bohuslav Wussleben, Ratiboř Rothwurst, Svatobor Zwetbau, Brlohy Bierloch, Drmaly Dürrmaul, Souvlastní Saufluss, Javorská Jobern,Kokonín Kukan a v. j.; *b*) v Moravě: Javorníky Mohren, Osoblaha Hotzenplotz, Rokytna Rotigl, Slavonice Zlabings, Krnov Jaegerndorf, Velislav Filzlaus, Mladějovice Bladensdorf, Bludovice Blauendorf, Bohuňov Bogenau, Bělotín Bölten, Vranov Frain, Slatina Latein, Milovany Milbes, Slavkov Schlog, Troubsko Strutz, Úsov Aussee, Kořím Gurein a p.; *c*) ve Slézsku (polská): Bogdaszowice Puschwitz, Dobkowice Dukwitz, Domasłow Domasel, Wróblina Fröbel, Grabów Graben, Kladsko Glatz, Lukovice Laugwitz, Ludměřice Leimerwitz, Olešná Oels, Prawocin Probotschine, Przedsławice Prisselwitz, Rakowa Raake, Raczice Raetsch, Radoszowice Raschwitz, Rowna Roben, Rozumice Rösnitz, Szczytkowice Schikwitz, Sławiecin Schlottendorf, Wysoka Wessig a Weissag, Tłustomasty Stolzmutz a j.; *d.*) ve Štyrsku, Korutanech a Kraňsku: Javorje Afriach, Zabrdce Afritz, Bela Vellach, Boloči Wolletten, Borovnica Franzdorf, Ponkva Ponigl, Jesani Weissach, Krašnja Kraxen, Ljubljana Laibach, Lesnik Liesing, Lubno Laufen, Predjama Luegg, Raka Arch, Ravna Rubland, Trebovlje Trifail, Unec, Maunitz, Zadovlje Saidolach, Žiri Sairach a p.

7. Každé jméno vykládáno budiž dle formy nejlépe zachované, a nemůželi se z ní vysvětliti, nebuď bez příčiny uvalována vina na písaře, že jméno nedobře napsal neb místo jinam položil než náleží. Přidáli vykladatel neb ujmeli o své vůli hlásku nějakou, aneb přesmykneli hlásky, stane se výklad nespolehlivým. Historik hanoverský Wersebe na př. má za to, že jméno lužického kmene Manimi v Germanii Tacitově chybně jest psáno místo Misiani (Mišňané), a J. Grimm domýšlí se, že na místě Sibini, jakž Strabo jeden kmen lužický nazývá, čísti by se mělo Sirbini (Srbové); však to i ono jest pouhý domysl. Reichard zase (Germanien, S. 156), nerozuměje jménu Ptoleméovu „Rakatae“ v Rakousích, měl za to, že Ptoleméus omylem „Rákoš“ z Uher do Rakous přenesl. Však Ptoleméus zaznamenal jméno i polohu dobře, ale Reichard je špatně vykládal. —

8. Některá místní jména římská jsou přeložena ze slovančiny. Jako Němci, usadivše se mezi Slovany, mnohá jména osad jejich doslovně si přeložili, tak činili i Římané, ač ovšem skrovněji. Jména na latinsko přeložená vidí se nám býti: Noviodunum Novigrad, Ad Pirum Hrušica, Ad Malum Jablanica, Fluvius frigidus Ubel, Aemona Ljubljana a Pirus tortus Křivá Hruška. Mnohem více slovanských jmen vyložili sobě, jak dotčeno, na svůj jazyk Němci v zemích germanských a illyrských. Klademe tu na př. tato jména: *a*) v Čechách

Bor Hayd, Dvory Maierhofen, Mnichov Einsiedel, Most Brüx, Loket Ellbogen, Dub Aicha, Bělá Weisswasser a j.; *b*) v Moravě: Bosonohy Barfuss, Hrušky Birnbaum, Veveří Eichhorn, Lednice Eisgrub, Sovinec Eulenberg, Dobrá Voda Gutwasser, Mikulov Niklasburg, Ruda Eisenberg, Písařov Schreibendorf a j.; *c*) v Rakousích: Rohy Horn, Tři duby Dreiaichen, Valtice Feldsberg (Valentinsberg), Kamenec Stein u Křemže, Hlinná Erdweiss, Vlčí dvory Wulzeshofen a j.; *d*) ve Štyrsku, Korutanech a Kraňsku: Soteska Einöd, Planina Alpen, Turjak Auersberg, Hrušica Birnbaum, Breg Randorf, Studenec Bründl, Gorica Büchel, Černi Verh Schwarzenberg, Dob Aich, Svinec Eberstein, Leskovica Haselbach, Ivnica Eibiswald, Studeno Kaltenfeld, Korito Tröbern, Hudo Bösendorf a j.

9. Vykládáli se jméno místní z doby římské nějakým jménem nynějším, varuj se vykladač anachronismu, a neber k porovnávání místa, o němž lze prokázati, že ho za doby římské nestávalo. S nedobrou se tedy potázal Barthold, jenž Ptoleméovo Rhugium vyložil za středověké Rügenwalde v Pomořanech, a Buchner, jenž Ptoleméovo město Filekii má za Poličku v Čechách aneb za Fulnek v Moravě, kteráž obě města založena jsou teprv za krále Přemysla Otakara II. Naopak zase vykládali někteří město Römerstadt (t. j. Raimarstadt, Civitas Reimari) na Moravě, založené v XIII. století, za Město Římské. Osady slovanské původu středověkého, jichž k době římské vztahovati nelze, jsou zvláště ty, ježto mají jména německá s přídavkem windisch neb böhmisch, na př. ve Würtembersku: Windisch Brachbach, Windisch Buch, Windisch Bockenfeld a Böhmischkirch (městys téhož jména jest i v D. Rakousích); v Bavořích v krajině Francké: Windisch Buch (u Aschafenburku), Windisch Bergendorf, Windisch Bach, Windisch Eschenbach (r. 1433 Eschenbach Slavorum), Winden (Winidum) u Freisingu a j.

Když jména zeměpisná a národní, připomínaná u spisovatelů římských a řeckých, budou se vykládati dle pravidel výše tu rozebraných, mnoho se jich ovšem s jistotou neobjasní; i budeť při mnohých skromně vyznati: non liquet; však lépe, když se jich vysvětlí méně a ku prospěchu vědy, nežli aby se jich vysvětlovalo mnoho, však vědě na ujmu.

Obsah.

Část první.

Slované v Germanii.

Část druhá.

Slované v Illyrii.

Doklady.

